

Автор номер едно на "Ню Йорк Таймс"

ФИЛИПА ГРЕГЪРИ

*Три сестри,
три кралици*

ФИЛИПА ГРЕГЪРИ

ТРИ СЕСТРИ, ТРИ КРАЛИЦИ

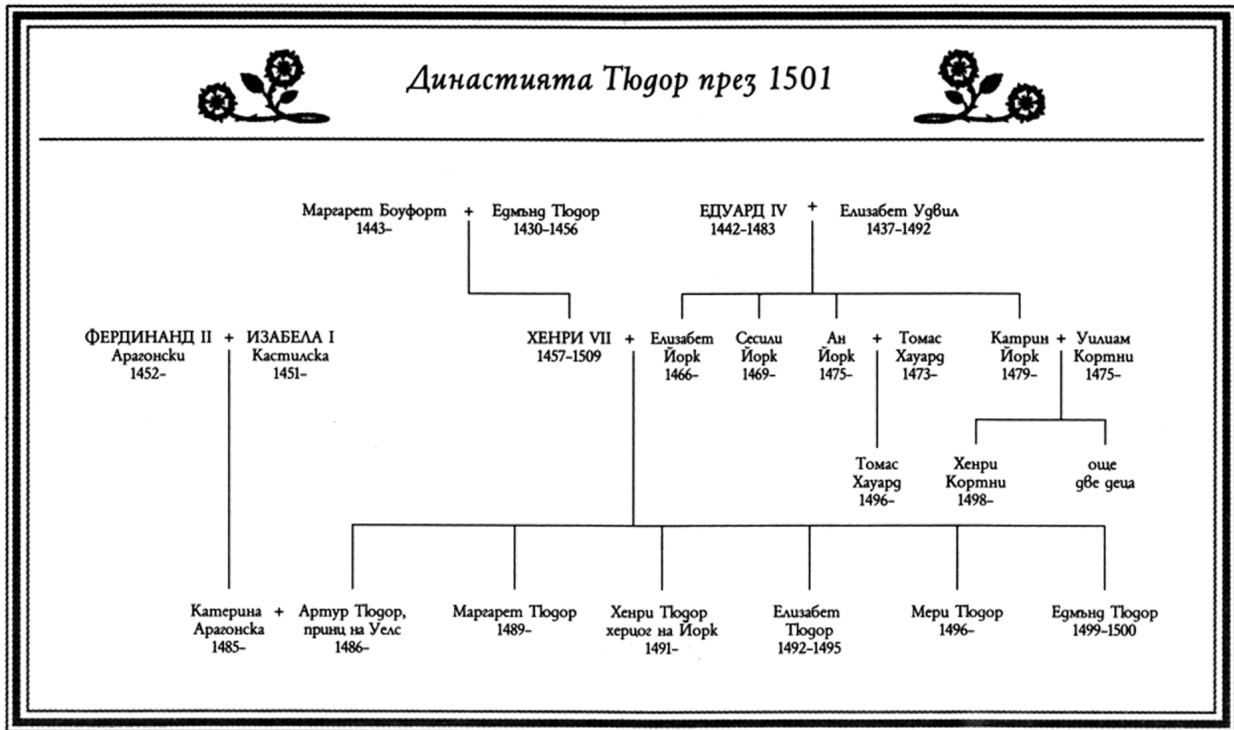
Превод: Деница Райкова

chitanka.info

В разкъсвания от амбиция, страх и подозрения кралски двор на Тюдорите властната Маргарет Боуфорт, майка на Хенри VII, определя правилата. Децата растат в сянката на баба си, изгаряща от желание да утвърди новата династия на узурпирания престол. Маргарет, по-голямата сестра на бъдещия крал Хенри VIII, възприема съвестно уроците на баба си — никой не може да стои по-високо от Тюдорите, никой не може да бъде по-богат, по-красив, по-смел и по-велик от представителите на тази династия.

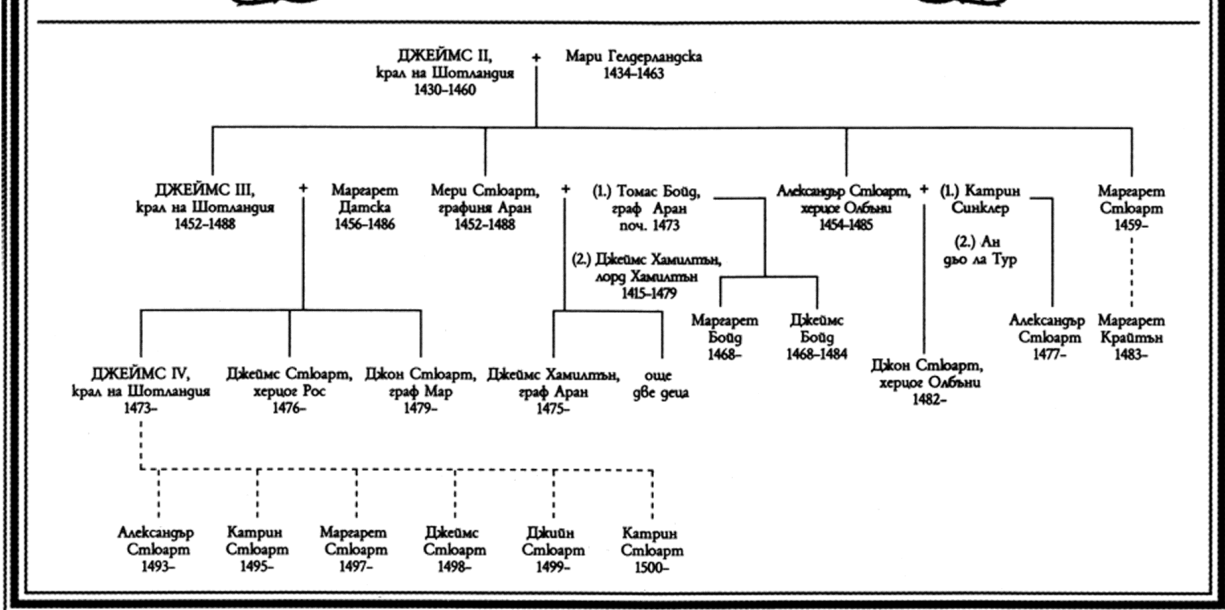
В кралския двор Маргарет има две съпернички, две съюзнички, две сестри — родната ѝ сестра, красивата и лекомислена Мери, и снаха ѝ, строгата и набожна Катерина Арагонска. В нелеките си съдби трите момичета са свързани до живот чрез обич и омраза, съперничество и споделена мъка — като три сестри, орисани да станат кралици на Англия, Франция и Шотландия, и да се изправят една срещу друга.

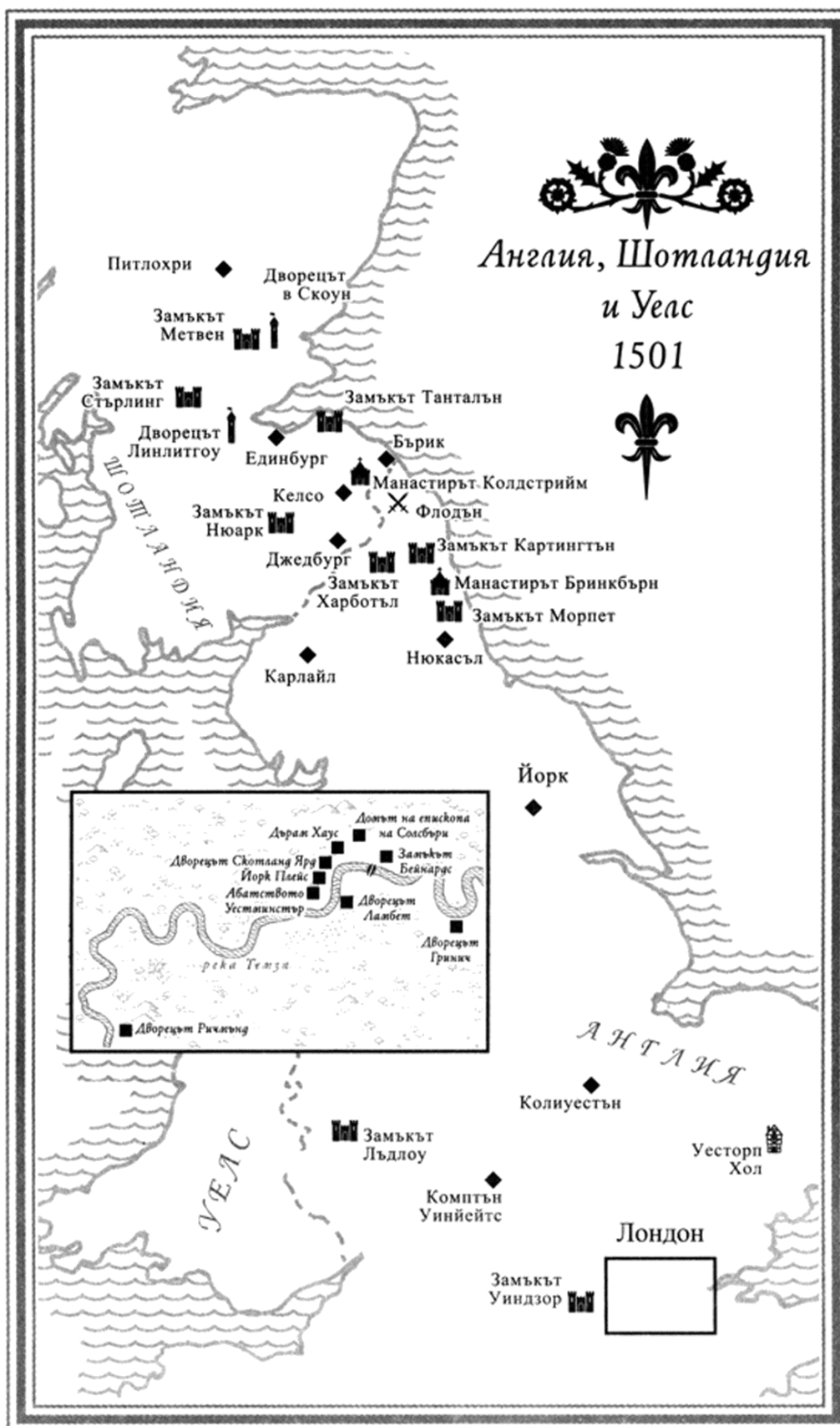
На Антъни

Династията Стюарт през 1501

ЗАМЪКЪТ БЕЙНАРДС, ЛОНДОН АНГЛИЯ, НОЕМВРИ 1501 Г.

Предвидено е да съм облечена в бяло и зелено, като принцеса от фамилията на Тюдорите. Всъщност приемам себе си за единствената и неоспорима принцеса от фамилията на Тюдорите, понеже сестра ми Мери е толкова малка, че може само да бъде доведена за малко на вечерята от бавачката си. Постаравам се бавачките на Мери да бъдат напълно наясно, че тя трябва да бъде показана на новата ни снаха, а после да си отиде. Няма нужда да я оставяме да седи на масата или да се тъпче със захаросани сливи. От пикантната храна ѝ прилошава, а ако се умори, ще започне да хленчи. Тя е само на пет години, прекалено малка за важни държавни събития. За разлика от мен: аз съм почти на дванайсет. Трябва да изиграя ролята си във венчавката; без мен тя няма да е завършена. Почитаемата ми баба, майката на краля, лично каза това.

След това каза нещо, което не чух съвсем добре, но знаей, че шотландските лордове ще ме наблюдават да преценят дали изглеждам достатъчно здрава и пораснала, за да бъда омъжена веднага. Сигурна съм, че е така. Всички казват, че съм здраво и силно момиче, яка и набита като уелско пони, здрава като доячка, руса и светлокожа, като по-малкия ми брат, Хари, с големи сини очи.

— Ти ще си следващата — казва ми тя с усмивка. — Казват, че една сватба води след себе си друга.

— На мен няма да ми се наложи да заминавам толкова надалече като принцеса Катерина — казвам. — Ще идвам на гости у дома.

— Ще идваш — обещанието на почитаемата ми баба гарантира, че това наистина ще се случи. — Омъжваш се за нашия съсед и ще го превърнеш в наш добър приятел и съюзник.

Принцеса Катерина трябваше да дойде чак от Испания, на много мили отук. Тъй като сме във вражда с Франция, тя беше принудена да пристигне по море, а имаше ужасни бури и тя едва не претърпя крушение. Когато аз замина за Шотландия, за да се омъжа за краля,

пътуването от Уестминстър до Единбург също няма да е кратко — близо четиристотин мили. Няма да замина по море, не искам да пристигна измъчвана от гадене и мокра до кости, и ще идвам и ще си отивам от новия си дом до Лондон, когато поискам. Но принцеса Катерина няма да види никога вече дома си. Казват, че плакала, когато за пръв път видяла брат ми. Мисля, че това е нелепо. И толкова бебешко, че все едно го е направила Мери.

— Ще танцувам ли на сватбата? — питам.

— Ще танцувате с Хари — заявява почитаемата ми баба. — След като испанската принцеса и нейните дами ни покажат испански танц. Можеш да й покажеш на какво е способна една английска принцеса — тя се усмихва лукаво. — Ще видим коя е най-добрата.

— Аз — прошепвам с надежда. На глас казвам: — *Basse danse*^[1]? — Това е бавен, надут „танц за големи“, който изпълнявам много добре, всъщност по-скоро ходене, отколкото танцуване.

— Галярда.

Не споря; никой не спори с почитаемата ми баба. Тя решава какво ще става в кралското домакинство, във всеки дворец и замък; почитаемата ми майка, кралицата, само се съгласява.

— Ще трябва да репетираме — казвам. Мога да накарам Хари да се упражняваме, като му обещаая, че всички ще гледат. Той обожаваше да бъде център на вниманието и винаги печели надбягванията и състезанията по стрелба с лък и прави разни номера върху понито си. Висок е колкото мен, макар че е само на десет години, така че ще изглеждаме добре заедно, ако не реши да се прави на глупак. Искам да покажа на испанската принцеса, че не съм по-лоша от една дъщеря на Кастилия и Арагон. Майка ми и баща ми са Плантагенет и Тюдор. Тези имена са достатъчно бляскави и внушителни за всеки. Катерина не трябва да мисли, че сме благодарни за идването ѝ. Аз поне нямам особено желание в двора да има друга принцеса.

* * *

Почитаемата ми майка е тази, която настоява Катерина да ни гостува в замъка Бейнардс преди сватбата, а Катерина е придружавана от всичките си придворни, дошли чак от Испания — на наши

разноски, както отбелязва баща ми. Влизат през двойните врати като нашественическа армия: дрехите им, говорът им, диадемите им са напълно различни от нашите; а в центъра на всичко това, облечено в красива рокля, е момичето, което наричат „Инфантата“. Това също е нелепо, тъй като тя е на петнайсет години и е принцеса, а звучи така, като че ли я наричат „Бебето“^[2]. Хвърлям поглед през залата към Хари да видя дали ще се изкикоти, ако направя физиономия и кажа „Бе-бее“, както дразним Мери, но той не гледа към мен. Гледа нея с ококорени очи, сякаш вижда нов кон или част от италианска броня, или изобщо нещо, което е харесал и си е наумил да притежава. Виждам изражението му, и осъзнавам, че се опитва да се влюби в нея, като рицар в благородна дама в някоя история. Хари обича приказки и балади за недостъпни дами в кули, приковани за скали, или изгубени в гората, а Катерина по някакъв начин го е впечатлила, когато я е срещнал преди влизането ѝ в Лондон. Навярно е било заради украсената ѝ, закрита със завеси носилка, навярно заради начетеността ѝ, защото тя говори три езика. Толкова съм раздразнена — иска ми се той да беше достатъчно близо до мен, за да го ощипя. Ето защо никой по-малък от мен не бива да играе роля в държавни събития.

Тя не е особено красива. По-голяма е от мен с три години, но аз съм висока колкото нея. Има светлокестенява коса с бакърен оттенък, само малко по-тъмна от моята. Това, разбира се, е дразнещо: кое момиче иска да бъде сравнявано със снаха си? Но косата ѝ почти не се вижда, защото тя носи висока диадема и плътно покриващ я воал. Освен това има сини очи като моите, но много светли вежди и мигли; очевидно не ѝ е позволено да ги оцветява, както правя аз. Има бледа кожа като сметана, която, предполагам, е възхитителна. Миниатюрна е: миниатюрна талия, стегната толкова силно, че едва успява да диша, мънички стъпала с най-нелепите обувки, които съм виждала, с украсени със златна бродерия носове и златисти връзки. Не мисля, че почитаемата ми баба би ми позволила да нося златни връзки. Това би било суета и светска показност. Сигурна съм, че испанците са много суетни. Сигурна съм, че тя е такава.

Постаравам се мислите да не проличат по лицето ми, докато я оглеждам. Казвам си, че тя има късмет, че е тук, че е била избрана от баща ми да се омъжи за по-големия ми брат Артур, че е късметлийка да има снаха като мен, свекърва като майка ми и най-вече — бабата на

бъдещия си съпруг, лейди Маргарет Боуфорт, която ще положи всички старания Катерина да не забравя къде ѝ е мястото, отредено ѝ от Бог.

Тя прави реверанс и целува почитаемата ми майка, а след нея и почитаемата ми баба. Така е редно; но тя скоро ще научи, че е по-добре да угажда първо на почитаемата ми баба, а после на другите. После почитаемата ми майка ми кимва и аз пристъпвам напред, и двете с испанската принцеса правим реверанс едновременно, еднакво дълбок, тя пристъпва напред и ние се целуваме по едната буза, а после по другата. Бузите ѝ са топли и виждам, че се изчервява, очите ѝ се пълнят със сълзи, сякаш тъгува за истинските си сестри. Отправлям ѝ суров поглед, точно както баща ми, когато някой го моли за пари. Няма да допусна да ме очарова със сините си очи и приятните си обноски. Не бива и през ум да ѝ минава, че появата ѝ в английския кралски двор ще ни направи да изглеждаме тромави и глупави.

Тя изобщо не се сепва; отвърща право на погледа ми. Родена и израсла заедно с три сестри в един двор, изпълнен с амбиции, тя е наясно със съперничеството. Нещо по-лошо: гледа ме, сякаш съвсем не намира суровия ми поглед за смразяващ, навярно ѝ се струва дори малко комичен. Именно тогава разбирам, че тази млада жена не е като придворните ми дами, длъжни да бъдат мили и вежливи с мен, каквото и да правя, или като Мери, която е длъжна да ми се подчинява. Тази млада жена ми е равна, ще ме преценява, може дори да бъде критична към мен. Казвам на френски: „Добре дошла в Англия“, а тя отвърща на скован английски: „Радвам се да поздравя сестра си“.

Почитаемата ми майка полага всички усилия да бъде мила към тази своя първа снаха. Разговарят на латински и не мога да следя какво казват, затова седя до майка си и гледам обувките на Катерина със златните връзки. Майка ми поръчва на музикантите да засвирят, и ние двамата с Хари подхващаме танц, който се играе в кръг, под звуците на английска селска песен. Движим се и пеем в пълна хармония, а придворните подеват хоровата част и се въртят, и въртят, докато накрая започват да се кикотят и забравят местата си. Но Катерина не се смее. Създава впечатлението, че никога не е лекомислена и весела като Хари и мен. Прекалено официална и сдържана е, разбира се, тъй като е испанка. Но забелязвам как седи — много неподвижна, със склучени в скута ръце, сякаш позира за портрет — и си казвам: всъщност това

изглежда доста подобаващо за една кралица. Решавам да се науча да седя така.

Въвеждат сестра ми Мери да направи реверанса си, и Катерина става смешна, като се смъква на колене, така че лицата им да са на едно ниво и да може да чуе шепота на детето. Естествено, Мери не разбира и думичка латински или испански, но обвива ръце около врата на Катерина, целува я и я нарича: „Шештро“.

— Аз съм сестра ти — поправам я, като дръпвам силно ръчичката ѝ. — Тази дама е твоя снаха. Можеш ли да кажеш „снаха“?

Разбира се, че не може. Фъфли, всички отново се смеят и казват: „Колко очарователно“, а аз казвам: „Почитаема майко, не трябва ли Мери да е в леглото?“ Тогава всички осъзнават колко е късно и всички излизаме с факли с трепкащи пламъчета да изпратим Катерина, сякаш тя е коронована кралица, а не просто най-малката дъщеря на краля и кралицата на Испания, ощастливена от възможността да сключи брак в нашето семейство: династията на Тюдорите.

Тя целува всички за лека нощ, а когато идва моят ред, допира топката си буза до моята и казва: „Лека нощ, сестро“ с онзи глупав акцент, с покровителствения си маниер. Отдръпва се назад, вижда сърдитото ми лице и аз чувам лекия ѝ, сребрист смях.

— Охо! — възкликва тя и ме потупва по бузата, сякаш гневът ми не я смущава. Това е истинска принцеса, също така царствена по рождение, както и майка ми; това момиче ще бъде кралица на Англия; и затова не се сърдя заради потупването, по-скоро подобно на милувка. Откривам, че я харесвам и изпитвам неприязън към нея, едновременно, наведнъж.

* * *

— Надявам се да бъдеш мила към Катерина — казва майка ми, докато излизаме от личния ѝ параклис след утринната молитва на другата сутрин.

— Не и ако тя си мисли, че може да дойде тук и да започне да се разпорежда с всички ни — казвам рязко. — Не и ако си въобразява че ще се държи така, сякаш ни оказва услуга. Видя ли връзките на обувките ѝ?

Майка ми се засмива, искрено развеселена:

— Не, Маргарет. Не съм видяла връзките на обувките ѝ, нито пък съм искала мнението ти за нея. Казах ти на какво се надявам: че ще бъдеш мила с нея.

— Разбира се — казвам, свела поглед към требника си с украсената със скъпоценни камъни корица. — Надявам се да съм вежлива с всички.

— Тя е далече от дома си и е свикнала с голямо семейство — казва майка ми. — Несъмнено ще се нуждае от приятелка, а на теб може би ще ти достави удоволствие компанията на по-голямо момиче. Аз имах много сестри у дома, докато растях, и ги ценя все повече и повече с всяка изминала година. Ти също може да откриеш, че жените сред твоите близки са най-верните ти приятели, че сестрите ти са пазителки на твоите спомени и надеждите ти за бъдещето.

— Тя и Артур тук ли ще останат? — питам. — С нас ли ще живеят?

Майка ми отпуска ръка на рамото ми.

— Искане ми се да можеха да останат; но баща ти мисли, че е редно да отидат във владенията, които Артур има като Уелски принц, и да живеят в Лъдлоу.

— Какво мисли почитаемата ми баба?

Майка ми леко свива рамене. Това означава, че е решено.

— Казва, че Уелският принц трябва да управлява Уелс.

— Все пак ще имате мен у дома — покривам ръката ѝ със своята, за да я задържа до себе си. — Аз все още ще съм тук.

— Разчитам на теб — казва тя успокояващо.

* * *

Преди сватбата успявам да остана само за миг насаме с брат ми Артур. Той върви заедно с мен в дългата галерия. Долу чуваме музикантите, които засвирват нов танц, и глъчката на хората, които пият, бърбят и се смеят.

— Не е нужно да угодничиш толкова пред нея — казвам рязко. — Майка ѝ и баща ѝ са заели наскоро престола, също като баща ни. Тя

няма никакъв повод за особена гордост. Те не са по-добри от нас. Не са древен род.

Той поруменява.

— Смяташ я за горделива?

— И то без основание.

Чух баба ни да казва точно това на почитаемата ни майка, затова знам, че е вярно.

Но Артур възразява:

— Родителите ѝ завладяха Испания и си я възвърнаха от маврите. Те поведоха най-успешния кръстоносен поход на света. Майка ѝ е кралица-воин. Притежават изключително богатство и владеят половината некартографиран свят. Това със сигурност са известни основания за гордост?

— Предполагам, че е така — казвам неохотно. — Но ние сме Тюдори.

— Така е — съгласява се той с лек смях. — Но това не впечатлява всички.

— Разбира се, че ги впечатлява — възразявам аз. — Особено сега...

Никой от нас не казва нищо повече; и двамата сме наясно, че има много наследници на английския трон, десетки момчета от династията Плантагенет, роднините на майка ни, все още живеещи в нашия двор или заминали надалече в изгнание. Татко е избил братовчедите на майка ми в битки, и е погубил не един претендент: екзекутира братовчед ни Едуард преди две години.

— Смяташ ли я за горда? — предизвиква ме той. — Грубо ли се държи с теб?

Разпервам ръце в знак, че се предавам, както прави майка ми, когато ѝ съобщят, че почитаемата ми баба е наложила волята си над нейната.

— О, тя не си прави труда да говори с мен, не се интересува от някаква си твоя сестра. Твърде заета е да се прави на очарователна, особено пред баща ни. Освен това почти не може да говори английски.

— Не е ли просто притеснена? Защото аз съм.

— Защо да се притеснява? Ще се омъжва, нали? Ще бъде кралица на Англия, нали? Ще бъде твоя съпруга. Защо да изпитва нещо друго освен пълно възхищение от себе си?

Артур се разсмива и ме прегръща.

— Нима мислиш, че на света няма нищо по-добро от това да си кралица на Англия?

— Няма — казвам протичко. — Тя би трябвало да го осъзнае и да бъде благодарна.

— Но ти ще бъдеш кралица на Шотландия — изтъква той. — Това също е високо положение. Нещо, което да очакваш с нетърпение.

— Очаквам го, и със сигурност никога няма да се тревожа, да тъгувам за вкъщи, или да се чувствам самотна.

— Крал Джеймс е късметлия, щом ще има такава доволна невеста.

Това е единственото подобие на предупреждение, което отправям към него — че Катерина Арагонска вири дългия си испански нос в знак на презрение към нас. Но ѝ измислям прякора Катерина Арогантната, а Мери ме чува да го казвам, понеже се вре навсякъде, вечно подслушвайки по-възрастните и по-добрите от нея. Започва да го използва, и ми става смешно всеки път, когато я чуя и видя как майка ми бързо се намръщва и тихо я укорява.

* * *

Сватбата минава бляскаво, уредена от почитаемата ми баба, разбира се, с цел да покаже ясно на света колко богати и важни сме сега. Татко изхарчва цяло състояние за едноседмични турнири, празненства и пирове, от фонтаните тече вино, на пазарния площад в Смитфийлд пекат волове, а хората разкъсват сватбения килим, така че всички да отнесат у дома малко късче от блясъка на Тюдорите. Това е първият ми шанс да видя кралска сватба и оглеждам булката от върха на прекрасната диадема с бяла дантела, която наричат „мантиля“, до токовете на украсените ѝ с бродерия обувки.

Хубава е, не мога да го отрека, но това не е повод всички да се държат така, сякаш тя е някакво чудо на красотата. Дългата ѝ бакъренозлатиста коса се спуска по раменете ѝ почти до кръста. Изящна е като миниатюра, което ме кара да се чувствам неловко, сякаш краката и ръцете ми са твърде големи. Би било дребнаво и греховно да мисля лошо за нея заради това, но признавам пред себе си,

че ще бъде по-добре за всички, когато тя зачене син и наследник за Тюдорите, изчезне в уединение за месеци, а след това се върне в двора дебела.

Веднага щом пирът приключва, двойната врата в края на залата се отваря и се появява голяма платформа, теглена от танцьорки, облечени в зелено, цвета на Тюдорите. Представлява огромен, прелестно украсен замък, с осем дами вътре, главната танцьорка е облечена като испанска принцеса, а на всяка куличка стои хорист от параклиса и ѝ пее хвалебствия. Последвана е от платформа във вид на платноходка с диплеци се платна от коприна в прасковен цвят, управлявана от осем рицари. Корабът спира при замъка, но дамите отказват да танцуват, затова рицарите устройват престорено нападение над замъка, докато дамите ги замерят с хартиени цветя, а после слизат. Извличат замъка и кораба навън, и всички танцуват заедно. Катерина Арогантната пляска с ръце и благодари с поклон на баща ми за изискания комплимент. Толкова съм разярена, задето не са ми дали роля, че не мога да се заставам да се усмихна. Забелязвам, че тя ме гледа, и съм сигурна, че иска да ме подразни с честта, която баща ми ѝ оказва. Всичко се върти около нея, напълно отблъскващо е — да ти се доповръща наред вечерята.

После е ред на Артур. Той танцува с една от дамите на майка ми, а после ние с Хари излизаме на дансинга за нашата галярда. Музиката е весела, увличаща като селска жига. Музикантите свирят бързо и живо, а ние с Хари сме отлични партньори, пасваме си и сме добре обучени. Никой от двамата ни не обърква дори една стъпка, никой не би могъл да се справи по-добре. Но в един момент, когато се въртя в кръг на място с разперени ръце, със стъпала и глезени, изложени на показ от вихрено въртящата се рокля, а всички очи са приковани в мен — точно този момент Хари избира да отстъпи на една страна и да смъкне обемистия си жакет, а после да отскочи като пружина обратно до мен по диплеца се ленена риза. Баща ми и майка ми аплодират, а той изглежда зачервен, възбуден и толкова по момчешки красив, че всички го приветстват. Продължавам да се усмихвам, но съм крайно вбесена, и когато се хващаме за ръце по време на танца, го ощипвам по дланта с всичка сила.

Разбира се, изобщо не съм изненадана от това, че така привлича вниманието върху себе си; почти очаквах да направи нещо, за да

привлече погледите на всички. За него е направо убийствено цял ден да е принуден да играе ролята на втори син, да бъде на второ място след Артур. Придружи Катерина до олтара в абатството, но пред самия олтар трябваше да я предаде, да се отдръпне и да бъде напълно забравен. Сега, след съдържания танц на Артур, получава своя шанс да блесне. Ако можех да го настъпя с всяка сила, щях, но улавям погледа на Артур и той ми намига закачливо. И двамата си мислим едно и също: на Хари вечно му угаждат и го гледят, всички с изключение на майка ни и баща ни виждат това, което виждаме ние: едно разглежено до непоносимост момче.

Танцът свършва и ние с Хари се покланяме заедно, хванати за ръце: красива гледка сме, както винаги. Хвърлям поглед през залата към шотландските лордове, които ме наблюдават внимателно. Поне те не се интересуват от Хари. Един от тях, Джеймс Хамилтън, е сродник на самия крал на Шотландия. Сигурно се радва, виждайки, че ще бъде весела кралица; неговият братовчед, крал Джеймс, обича танците и пируването, и ще открие в мое лице жена, равна нему в това отношение. Виждам как лордовете набързо разменят няколко думи, и съм уверена, че ще се съгласят следващата сватба, моята сватба, да бъде скоро. А Хари няма да танцува на нея и да открадне цялото внимание за себе си, защото аз няма да го допусна, а Катерина ще трябва да бъде с прибрана под шапчицата коса и аз ще съм тази, която ще стои и ще посреща кораба с копринени платна в прасковен цвят и всички танцьори.

Не позволяват нито на Хари, нито на мен да останем до края на празненството — отвеждането на принцесата в леглото и молитвите над брачното ложе. Мисля си, че е много нередно и признак на много лоши обноски да се отнасят с нас като с деца. Баба ми ни изпраща в покоите ни и макар да хвърлям поглед към майка ми, в очакване тя да каже, че Хари трябва да си върви, но аз мога да остана будна по-дълго, тя угоднически гледа встрани. Както винаги, думата на баба ми е закон: тя е строгият, непреклонен съдник, майка ми само успява в редки случаи да постанови някое и друго кралско помилване. Затова правим съответно поклони и реверанси на краля и на майка ми, и на почитаемата ми баба, и на скъпия Артур и на Катерина Арогантната, а после се налага да си тръгнем, тъйрейки се толкова бавно, колкото се осмеляваме, от светлите и оживени стаи, където белите восъчни свещи

догарят, сякаш струват не повече от лоените, а музикантите свирят, сякаш се канят да продължат цяла нощ.

— Моята сватба ще е точно такава — казва Хари, докато се качваме по стълбите.

— Чак след години — казвам, за да го подразня. — Но аз ще се омъжа много скоро.

Когато отивам в стаята си, коленича пред молитвения си стол, и, макар че съм възнамерявала да се помоля за дълъг живот и щастие за Артур, и да напомня на Бог за специалните Му задължения към Тюдорите, установявам, че мога да се моля единствено за това шотландските посланици да убедят краля да ме повика веднага, защото искам сватбено празненство, бляскаво и великолепно като днешното, и гардероб, пълен с дрехи, хубави като на Катерина Арогантната, и обувки — ще имам стотици и стотици чифтове обувки, кълна се, и те всички ще имат украсени с бродерия носове и златни връзки.

---

[1] *Basse danse* (фр.) — Нисък танц, церемониален дворцов танц от XV и XVI в., предшественик на паваната. — Б.ред. ↑

[2] Инфанта — титлата на испанските принцеси — означава и малко момиче, и съвпада с английската дума за пеленаче, бебе. — Б.ред. ↑

ДВОРЕЦЪТ РИЧМЪНД АНГЛИЯ, ЯНУАРИ 1502 Г.

Молитвата ми е чута, защото Бог винаги се вслушва в молитвите на Тюдорите, и кралят на Шотландия заповядва на посланиците си да преговарят със съветниците на баща ми. Договарят стойността на зестрата ми, какви да са слугите ми, издръжката ми, земите, които ще станат мое владение в Шотландия, и през цялото време на коледните празненства се разменят писма между Скотланд Ярд^[1] и двореца Ричмънд, а почитаемата ми баба идва при мен и казва:

— Принцесо Маргарет, с радост ви съобщавам, че по Божията воля трябва да се омъжите.

Надигам се от покорния си реверанс и си придавам толкова невинно девически и изненадан вид, колкото мога. Но тъй като тази сутрин ми съобщиха, че почитаемата ми баба и майка ми желаят да ме видят преди вечеря, и че трябва да нося най-хубавата си рокля, както подобава за важен повод, не съм особено удивена. Те всъщност са доста смешни.

— Наистина ли? — питам със сладък тон.

— Да — казва майка ми. Влязла е в стаята преди баба ми, но някак успява да бъде втора със съобщението: — Ще се омъжиш за крал Джеймс Шотландски.

— Такова ли е желанието на баща ми? — питам, както ме е научила гувернантката ми.

— Да — обажда се неканена почитаемата ми баба. — Синът ми, кралят, сключи споразумение. Ще настъпи траен мир между нас и Шотландия, женитбата ви ще го скрепи. Но аз настоях да останеш с нас тук, в Англия, докато станеш зряла жена.

— Какво? — обзема ме ужас при мисълта, че баба ми ще развали всичко, както прави винаги. — Но кога ще замина? Трябва да замина сега!

— Когато навършиш четиринайсет години — заявява почитаемата ми баба, а майка ми сякаш се кани да каже нещо, но тя

вдига ръка и продължава: — Знам — никой не знае по-добре от мен, — че един ранен брак може да бъде много опасен за една млада жена. А кралят на шотландците не е... Не може да му се има доверие, че няма да... Сметнахме, че кралят на шотландците може да...

Като никога, думите сякаш ѝ убягват. Това не се е случвало никога преди в историята на Англия, простираща се от Артур, краля на древните британци, чак до баба ми, в дълга непрекъсната линия. Почитаемата ми баба никога не е пропускала да довърши изречение; никой никога не я е прекъсвал.

— Но кога ще се омъжа? И къде? — питам, представяйки си катедралата „Сейнт Пол“, застлана с червени килими, и хилядите хора, тълпящи се да ме видят, и короната на главата ми, и шлейфа от златен бродат, спускащ се от раменете ми, и златните обувки и накити, и турнирите в моя чест, и поетичната драма, и модела на отплаващ кораб с платна в прасковен цвят, и как всички ми се възхищават.

— Още този месец! — възкликва майка ми тържествуващо. — Кралят ще изпрати свой представител и ще бъдеш сгодена чрез посредник.

— Посредник ли? Няма да дойде самият крал? Няма да бъде в „Сейнт Пол“? — питам. Звучи така, сякаш сватбата едва ли изобщо ще си струва труда. Да замина чак след две години? Сега това ми се струва като цял живот. Сватбата да не е в катедралата „Сейнт Пол“ като на Катерина Арогантната? Защо на нея ѝ се полага по-хубава сватба, отколкото на мен? И никакъв крал? Само някакъв си стар лорд?

— Ще бъде в тукашния параклис — казва майка ми, като че ли целият смисъл на женитбата не е в многохилядните тълпи и фонтаните, от които тече вино, и в това всички да те гледат.

— Но ще има друга пищна служба в Единбург, когато пристигнете там — успокоява ме почитаемата ми баба. — Когато навършиш четиринайсет — обръща се към майка ми и отбелязва: — И те ще поемат всички разноски.

— Но аз не искам да чакам, не е нужно да чакам!

Тя се усмихва, но поклаща глава и казва:

— Решихме го.

Иска да каже, че е решила тя, и че е безсмислено някой друг да има различно мнение.

— Но ще те наричат кралица на Шотландия — майка ми знае точно как да ме утеши за разочарованието. — Ще бъдеш обявена за кралица на Шотландия тази година, веднага щом се сгодиш, и тогава ще вървиш пред всички дами в двора — заедно с мен.

Крадешком хвърлям поглед към твърдото като кремък лице на почитаемата ми баба. Ще вървя пред нея: това няма да ѝ хареса. Точно както и очаквах, устните ѝ се движат безмълвно. Сигурно се моли да не стана твърде надменна, да не пострадам от греха на гордостта. Сигурно измисля начини да ме опази смирена като окаяна грешница и внучка, дала обет да ѝ се подчинява. Сигурно обмисля по какъв начин да се увери, че ще бъде смирена и ще служи на семейството си, вместо да се държа като принцеса — не! кралица! — от внезапно издигнал се род, изпълнена със самомнителност и надменност. Но аз съм категорично решена да бъда кралица, изпълнена със съзнание за собствената си значимост, и да имам най-прекрасните дрехи и обувки, като Катерина Арогантната.

— О, не ме е грижа за това, искам само да встъпя в брак, когато Бог ме призове, и да служа на интересите на семейството си — казвам съобразително и почитаемата ми баба се усмихва, истински доволна от мен за пръв път този следобед.

* * *

Познавам още някой, който ще се заинтересува от това, че ще вървя пред всички, наравно с майка ми. Знам кой ще се интересува от това убийствено силно. Брат ми Хари, малкият суетен паун, малкият лъжец с неоснователна гордост, ще се поболее като грешник, поразен от потната болест, когато му кажа. Отивам да го намеря в конюшните, където се прибира сред урок по езда в двора за упражнения. Позволяват му да язди към мишената с копие с притъпен и подплатен връх, а мишената също е подплатена. Всички искат Хари да е безстрашен и умел, но никой не смее да го учи както трябва. Той вечно моли за съперник, срещу когото да язди, но никой не може да понесе мисълта той да поема каквито и да било рискове. Той е принц от династията на Тюдорите, един от само двама. Ние, Тюдорите, нямаме късмет с момчетата, а в рода ни по майчина линия пък има твърде

много. Баща ми бил единствено дете, имаше само трима сина, а изгуби единия от тях. Нито той, нито баба ми могат да съберат сили да позволят на Хари да се изложи на каквато и да е опасност. И което е по-лошо, почитаемата ми майка не може да му откаже нищо. Така че той е един напълно разглезен втори син. Никой нямаше да се отнася с него така, ако беше предопределен да стане крал един ден; така би се превърнал в тиранин. Но това няма значение, защото той ще встъпи в лоното на Църквата и вероятно ще стане папа. Убедена съм, че ще е много нелеп като папа.

— Какво искаш? — пита той сърдито, въвеждайки коня си в огромния двор. Веднага разбирам, че урокът му е минал зле. Обикновено той е слънчев и усмихнат; обикновено язди изключително добре. Добър е във всички спортове, проявява и остър и буден ум в класната стая. Поведението му е подobaващо за принц във всяко отношение, и това ще направи новината ми особено дразнеща и оскърбителна за него.

— Падна ли?

— Разбира се, че не. На глупавата кобила ѝ падна подкова; ще трябва да я подковат. Почти не яздих. Беше пълна загуба на време. Би трябвало да отпратят коняря. Какво правиш тук?

— О, просто дойдох да ти кажа, че ще бъда сгодена.

— Най-сетне се споразумяха, така ли? — хвърля поводите на един коняр и пляска с ръце, за да стопли пръстите си. — Отне им цяла вечност. Трябва да отбележа, че не личи да горят от нетърпение да те вземат. Кога заминаваш?

— Не заминавам — казвам му. Сигурно очаква с нетърпение да остане единственият млад Тюдор в двора, след като Артур замина за Лъдлоу, а Мери е още в детската стая, сигурно се е надявал, че по време на важни събития всички ще гледат само него.

— Заминавам чак след години — казвам. — Така че ако си се надявал на това, ще бъдеш разочарован.

— Тогава значи няма да се омъжиш — казва той простишко. — Всичко ще пропадне. Той няма да се ожени за теб, ако трябва да те остави в Англия. Трябва му съпруга в неговите смразяващо студени замъци, а не жена в Лондон, която си купува дрехи. Иска да те затвори в усамотение и да се сдобие с наследник. Какво друго? Да не мислиш, че те е поискал заради красотата ти? Заради изяществото и високия ти

ръст? — разсмива се грубо, пренебрегвайки раздразненото ми изчервяване при язвителното подмятане за външността ми.

— Ще се омъжа сега — казвам, жегната. — Почакай и ще видиш. Ще се омъжа сега и ще замина за Шотландия, когато стана на четиринайсет, а междувременно ще ме наричат кралица на Шотландия и ще живея тук в двора. Ще получа по-големи покои, ще имам собствени придворни дами, и ще съм по-високопоставена от всички с изключение на почитаемата ни майка, кралицата, и баща ни, краля — изчаквам, за да се уверя, че той разбира напълно какво казвам, какви бляскави почести се разкриват пред мен, как той ще бъде напълно засенчен.

— Ще вървя пред теб — изтъквам. — Без значение дали ще порасна по-висока или не. Без значение дали ме мислиш за красива, или не. Ще бъда по-важна от теб. И ще трябва да ми се покланяш, като на кралица.

Бузите му пламват в алено, сякаш някой го е зашлевил. Малката му, подобна на розова пъпка уста увисва отворена, разкривайки съвършено белите му зъби. Сините му очи се взират в мен.

— Никога няма да ти се кланям.

— Със сигурност ще го правиш.

— Няма да властваш като кралица над мен. Аз съм принцът. Аз съм Йоркският херцог!

— Херцог — казвам, сякаш чувам титлата му за пръв път. — Да. Много хубаво. Херцог с кралска кръв, много величествено. Но аз ще бъда кралица.

С удивление забелязвам, че той почти трепери от ярост. В очите му се появяват сълзи.

— Няма да бъдеш! Няма! Ти дори не си омъжена!

— Ще бъда — казвам. — Ще сключа брак чрез посредник и ще получа всички скъпоценности и титлата.

— Не и скъпоценностите! — надава вой Хари като раздразнен вълк. — Не и титлата!

— Кралица на Шотландия! — дразня го аз. — Кралица на Шотландия! А ти не си дори Уелски принц.

Той надава яростен рев и се втурва надалече от мен, през една вратичка към двореца. Чувам го как крещи от гняв, докато тича тежко нагоре по стълбите. Сигурно ще изтича при майка ни — чувам тропота

на ботушите му за езда надолу по галерията. Сигурно бърза да връхлети в покоите ѝ и да заплаче в скута ѝ, и да я умолява да не ми позволява да се издигна над него, да не ми позволява да бъда кралица, когато той си остава само втори син и херцог, да я умолява да ме постави на по-долно място от него, да ме принизи до маловажното положение на момиче, да ме смъкне от положението ми на кралица.

Не изтичвам след него; дори не тръгвам след него; оставям го да върви. Майка ми не би могла да стори нищо, дори и да иска — почитаемата ми баба е решила всичко. Ще бъда сгодена и ще живея в двора в продължение на две шеметни, прекрасни години, като кралица там, където бях само принцеса, превъзхождаща по положение всички, освен царствените си родители, обвита в златен бродат и удавена в накити. И наистина мисля, че ударът, който понесе суетата на Хари, ще го убие. Свеждам очи, както прави баба ми, когато е постигнала своето и благодари на Бог, и се усмихвам с нейното сдържано задоволство. Мисля си, че малкият ми брат ще се поболее от плач.

---

[1] Името, междувременно превърнало се в нарицателно за британската полиция, произхожда от една част на двореца Уайтхол, наречена така, защото преди обединението на короните там отсядали шотландските крале при посещенията си в Лондон; много по-късно на същото място се разполага централата на полицията. — Б.ред. ↑

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, ЛОНДОН АНГЛИЯ, ПРОЛЕТТА НА 1502 Г.

Пиша на брат си, Уелския принц, за да му разкажа за брака си, сключен чрез посредник, и да го попитам кога смята да се върне у дома. Съобщавам му, че бракът е бил отпразнуван пищно, като важно за държавата събитие, с подписването на договора, сватбена литургия, а после размяна на обетите в богато украсените покои на майка ми пред стотици изпълнени с възхищение хора. Разказвам му, че съм била облечена в бяло, с ръкави от златен брокат и бели кожени обувки със златни връзки. Родственикът на съпруга ми, Джеймс Хамилтън, се държа мило с мен, беше до мен през целия ден. После се храних на една и съща маса с майка ми и ядохме от едно и също блюдо, защото и двете сме кралици.

Напомням му, твърде натъжено, че според плановете ще замина за Шотландия през лятото, преди да навърша четиринайсет, и че искам да го видя, преди да потегля. Нима не иска да ме види, преди да замина, за да стана кралица на Шотландия и в действителност, както съм вече по име? Със сигурност ще иска да види новите ми рокли? Съставям списък на всичко, от което ще имам нужда, за багажа ще ми трябва керван от сто каруци. Освен това си мисля, но не му казвам, че сега стоя по-високо по сан от съпругата му и сега тя може да върви зад мен и да видим как ще ѝ хареса това сега, когато аз съм току-що провъзгласената кралица, а тя — все още само принцеса. Ако дойде в двора, тя ще открие, че трябва да прави пред мен реверанс, и да върви след мен, когато влизаме на вечеря. Няма да има повече грижливо преценени еднакви реверанси; тя трябва да ми прави толкова нисък реверанс, колкото една принцеса прави пред кралица. Копнея да я видя как ми прави такъв реверанс. Наистина ми се иска той да я доведе, само за да мога да видя гордостта ѝ смирена.

Съобщавам на Артур, че Хари не може да се съвземе от шока заради това, че вървя пред него на всички тържества, че ми прислужват на едно коляно, че съм толкова велика кралица, колкото почитаемата

ни майка. Казвам му, че липсва на всички ни в двора, макар че на Коледа беше весело. Разказвам му, че татко похарчи едно малко състояние за дрехите, които ще отнеса в Шотландия, макар да водеше сметка за всяко пени. Трябва да имам все нови неща, червени завеси за легло, ушити от фина коприна, всичко — избродирано със златна нишка. Въпреки това смятат, че всичко ще е готово до другото лято и ще потегля веднага щом кралят на Шотландия потвърди женитбата, като ми прехвърли земите, които получавам от него като сватбен подарък. Но Артур трябва да си дойде у дома, за да се сбогуваме. Артур трябва да си дойде у дома, за да ме изпрати. Ако не — кога ще го видя отново? „Липсваш ми“, пиша аз.

Изпращам писмото си до Лъдлоу заедно с писмата от майка ми и почитаемата ми баба. На пратеника ще му трябват дни да стигне до двора на Артур. Пътищата на запад са изровени и неподдържани; баща ми казва, че няма излишни пари, които да харчим за тях. Пратеникът ще трябва да си води собствени коне за смяна поради опасението, че такива не могат да се наемат по пътя. Ще трябва да нощува в абатства и манастири, а ако го застигне сняг или окъснее някъде, ще му се наложи да моли за подслон в някой чифлик или ферма. Всички са длъжни да оказват помощ на кралския вестоносец; но ако пътят се е превърнал в тресавище или някой мост е отнесен от наводнение, никой не може да направи много повече от това да го посъветва да заобиколи и да се оправя както намери за добре.

Затова не очаквам бърз отговор и не мисля много за това, когато, рано една сутрин през април, докато вървя към стаята си със свещ в ръка, след като съм присъствала на утринната литургия с почитаемата ми баба, виждам кралски пратеник да слиза от една баржа, да прекосява бързо кея и да минава през тайната врата за кралските апартаменти. Изглежда изтощен, обляга се на украсената с резба колона и казва тихо на един кралски телохранител нещо, което го кара да остави пиката си и да влезе забързано вътре.

Предполагам, че отива в личните покои на баща ми, краля, затова напускам поста си до прозореца и тръгвам по галерията, за да разбера какво е толкова спешно, та пратеникът е пристигнал на развиделяване, а стражите оставят оръжията си и тичат. Но още преди да стигна до вратата, виждам кралския телохранител и двама-трима от съветниците на баща ми да слизат бързо по тайните стълби до вътрешния двор.

Любопитно наблюдавам как се скупчват заедно, а после един от тях се отделя от групата, изтичва нагоре по стълбите и отива в параклиса да доведе изповедника на баща ми. Свещеникът излиза забързано. В този момент пристъпвам напред.

— Какво става? — питам.

Лицето на брат Питър е преbledняло, сякаш всичката кръв се е отдръпнала от бузите му, сякаш е от пергамент.

— Простете, ваша светлост — казва той с лек поклон. — Тук съм по дела на баща ви и не мога да спра.

И с тези думи ме подминава! Притичва покрай мен! Като че ли не съм кралица на Шотландия и не ми предстои да седна на трона си другото лято! Изчаквам за момент, питайки се дали би било твърде недостойно да изтичам след него и да настоявам да изчака, докато го освободя, но после го чувам да се връща, качвайки се по стълбите толкова бавно, че не разбирам защо толкова бързаше да слезе. Сега вече няма бързана; той влачи крака, сякаш изобщо не му се иска да отива към покоите на баща ми. Съветниците вървят бавно зад него, и изглеждат толкова зле, като че ли са отровени. Той ме вижда, че чакам; но сякаш не ме забелязва, защото не се покланя — дори не дава да се разбере, че ме е видял. Подминава ме, сякаш очите му са приковани в някой призрак и не вижда простосмъртните, дори и кралските особи.

Именно тогава разбирам със сигурност. Мисля, че бях разбрала още преди. Мисля, че разбрах веднага щом зърнах пратеника, облегнат тежко на колоната, сякаш би предпочел по-скоро да умре, отколкото да ни донесе тази вест. Пристъпвам пред свещеника и питам:

— Артур е, нали?

Името на обичния ми брат го кара да ме забележи, но той казва само: „Вървете при почитаемата си майка“, сякаш има право да ми заповядва, и се извърща и се вмъква в покоите на баща ми, без да почука, без някой да обяви пристигането му, с една ръка върху дръжката на бравата, другата — стиснала разпятieto, което виси от колана му, сякаш то може да му даде сила.

Тръгвам, не защото съм длъжна да правя каквото ми казва изповедникът на баща ми, защото сега вече съм кралица и дължа подчинение единствено на родителите и на съпруга си; а защото се страхувам, че ще дойдат при майка ми и ще ѝ съобщят нещо ужасно. Почти ми се иска да залостя вратата ѝ, за да не могат да влязат. Ако

нищо не знаем, навярно нещо не се е и случило. Ако никой не ни съобщи, че нещо ужасно се е случило с Артур, тогава навярно той все още е жив и здрав в Лъдлоу, ловува, наслаждава се на пролетното време, пътува из Уелс, за да могат хората да видят своя принц, учи се да управлява владението си. Навярно е щастлив с Катерина Арогантната; бих се радвала, дори ако тя е поводът за неговото щастие. Може би тя очаква дете и са ни донесли добри новини. Бих се зарадвала дори на добри новини за нея. Постоянно си мисля за всички чудесни новини, които пратеникът може да е донесъл така припряно. Не спирам да си мисля, че Артур е толкова добър и мил, обичан от всички, толкова скъп за мен, че не може да се е случило нещо неприятно. Новините не може да са лоши.

Майка ми е още в леглото, огънят в спалнята ѝ едва-що потрепва и се разгаря. Камериерката ѝ носи рокли, за да си избере коя да облече за деня, тежките диадеми са подредени на масата. Тя вдига поглед, когато влизам бавно в спалнята ѝ. Мисля си, че е редно да кажа нещо, но не зная какво.

— Рано си станала, Маргарет — отбелязва тя.

— Отидох на утринната литургия с почитаемата ми баба.

— Тя ще се присъедини ли към нас за закуска?

— Да — и тогава ми минава през ум: почитаемата ми баба ще знае какво да направи, когато изповедникът влезе с лице с цвят на пергаментов ръкопис и изписана върху него печал.

— Наред ли е всичко, малка кралице? — пита ме нежно тя.

Нямам сили да ѝ отговоря. Сядам до прозореца и поглеждам навън, към градината, и се ослушвам за стъпките, които скоро ще се зададат тежко по коридора. После, най-сетне, сякаш след много дълго време, чувам как външните врати към приемната ѝ се отварят, шум на стъпки, после вътрешната врата към личния ѝ кабинет се отваря, а накрая, неудържимо, се отваря вратата на спалнята ѝ, и изповедникът на баща ми влиза в майчините ми покои, свел ниско глава, като най-окаян ратай, който тегли плуг. Скачам на крака, когато влиза, и протягам ръка, сякаш мога да го възпра да заговори. Изричам внезапно: „Не! Не!“, но той казва тихо:

— Ваша светлост, кралят моли да дойдете в покоите му веднага.

Ужасена, майка ми се обръща към мен:

— Какво има? Знаеш, нали?

Ужасена, аз отвърщам:
— Артур. Мъртъв е.

* * *

Казват, че е починал от потната болест — а това само влошава нещата за нас, Тюдорите. Болестта е дошла от тъмниците на Франция с бащината ми армия от затворници. Където минел, от Уелс през Бозуърт до Лондон, хората измирали в миг. Англия никога дотогава не познавала такава болест. Баща ми спечелил битката срещу Ричард III с болната си войска, но трябвало да отложи коронацията си заради ужаса, който те донесли със себе си. Наричаха тази болест „Проклятието на Тюдорите“, и казваха, че царуването, започнало с пот, ще завърши в сълзи. И ето ни сега, далеч не приближаващи края на властването си, но потънали в сълзи, а проклятието на нахлуващата армия се бе стоварило върху невинния ми брат.

Баща ми и майка ми приемат загубата на по-големия си син много тежко. Те не просто губят своето момче — той още нямаше шестнайсет, — а губят своя наследник, момчето, което подготвяха за следващ крал, този Тюдор, който трябваше да се възкачи на престола сред шумно одобрение, един Тюдор, когото хората да искат, не онзи, който им е бил наложен. Баща ми е трябвало да се бори за трона си, а след това да го брани. Все още се налага да го брани, дори сега, от по-старата кралска фамилия, която би го взела, ако можеше, братовчедите Плантагенети, които открито заявяват враждата си с нас в Европа, или онези, които водят несигурен живот в двора. Артур щеше да бъде първият Тюдор, когото цяла Англия посреща с отворени обятия на престола, в него се обединяваше кръвта на старото кралско семейство с кръвта на новото. Наричаха го уханната дива роза, розата на Тюдорите, храстът, който изразяваше съюза на две рози, червената на Ланкастър и бялата на Йорк.

Това е краят на детството ми. Артур беше мой брат, мой любимец, мой приятел. Уповавах се на него като на по-голям от мен, признавах го и го почитах като мой принц, мислех си, че ще го видя как се възкачва на престола като крал. Представях си го как властва в Англия, представях си себе си като кралица на Шотландия с договор за

вечен мир и редовна размяна на визити и писма, как продължаваме да се обичаме като брат и сестра и като монарси на съседни кралства. А сега, когато той е мъртъв, осъзнавам колко горчиво съжалявам за дните, които не прекарахме заедно, за месеците, когато той беше с Катерина в пограничните земи между Англия и Уелс и не го виждах, нито пишех достатъчно често. Спомням си за дните на детството ни, когато ни обучаваха различни възпитатели, когато ни държаха разделени, за да мога аз да уча ръкоделие, а той гръцки, и колко малко дни имах с него, с моя брат. Не знаех как ще издържа без него. Ние бяхме четири деца от династията на Тюдорите, а вече сме само три, и първородното и най-прекрасното вече го няма.

Вървя надолу по галерията, отдалечавайки се от покоите на майка ми, когато виждам Хари, с подпухнало лице и зачервени от плач очи, да се задава насреща ми. Когато ме вижда, ъгълчетата на малката му уста се извиват надолу, сякаш ще заплаче с глас, и целият ми гняв и скръб се насочват към него, към това безполезно момче, това егоистично и разглезено създание, което си позволява да плаче, сякаш е единственият човек на света, който е изгубил брат.

— Млъквай — казвам ожесточено. — За какво имаш да плачеш?

— Брат ми! — преглъща с усилие той. — Нашият брат, Маргарет.

— Ти не беше достоен дори да му лъскаш ботушите — задушавам се от негодувание. — Не беше достоен да се грижиш за коня му. Никога няма да има друг като него. Никога няма да има друг принц като него.

По някаква странна причина това спира сълзите му. Лицето му става бяло и почти сурово. Отмята глава назад, раменете му се изопват, изпъчва слабите си момчешки гърди, решително опира юмруци на хълбоците си, почти успява да застане наперено.

— Ще има друг принц като него — зарича се той. — По-добър от него. Аз. Аз съм новият Уелски принц и ще стана крал на Англия вместо него, започни да свикваш с това.

ЗАМЪКЪТ УИНДЗОР АНГЛИЯ, ЛЯТОТО НА 1502 Г.

Наистина свикваме с това. Ето я разликата между това да бъдеш кралска особа и да бъдеш незначителен човек без благороден произход. Вътрешно можем да скърбим и да се молим, и сърцата ни да се късат, но външно все така трябва да превръщаме двора в средоточие на красотата, модата и изкуството, баща ми все така трябва да прокарва закони и да се среща с Тайния съвет и да ни брани от бунтовници и от постоянната заплаха от французите, и все така трябва да имаме Уелски принц, въпреки че истинският принц, обичният принц Артур, никога повече няма да заеме мястото си до трона. Сега Хари е Уелски принц и, както предрече, аз свиквам с това.

Но няма да го изпратят в Лъдлоу. Това ме разгневява повече от всичко, но понеже сме кралски особи, не мога да кажа нищо. Скъпият Артур трябваше да отиде в Лъдлоу, за да управлява владението си, да усвои тънкостите на кралските дела, да се подготви за величието, което щеше да стане негово; но сега, след като го изгубиха, те отказват да изпуснат Хари от поглед. Майка ми иска да вижда единствения си оцелял син у дома. Баща ми се опасява, че може да изгуби единствения си наследник. А баба ми убеждава баща ми, че те двамата могат да научат Хари на всичко, което е нужно да знае, за да бъде крал, и че е по-добре да го държат в двора. Скъпоценният Хари не трябва да заминава надалече, нито да се жени за чуждестранна принцеса. Някоя забулена красавица няма да бъде доведена тук, за да се разпорежда с всички ни. Хари трябва да бъде под погледа на баба си, под крилото ѝ, под властта ѝ, сякаш искат той вечно да си остане разглезено бебе.

Катерина Арогантната — сега вече далеч не арогантна, а с побеляло лице, слаба и бледа — се връща от Лъдлоу в затворена носилка. Почитаемата ми майка е нелепо мила и грижовна към нея, макар тя да не е направила нищо за семейството ни, освен на практика да открадне Артур от нас през последните месеци от живота му. Майка ми я жали, държи я за ръка, разхожда се с нея и се молят заедно. Кани

я да ни гостува, така че трябва да търпим черните й копринени и кадифени дрехи, невероятно пищната й черна мантиля, глупавото й, безмълвно испанско присъствие, докато постоянно се носи нагоре-надолу из галериите, а почитаемата ми майка нарежда на всички ни да не казваме нищо, което може да я разстрои.

Но какво пък всъщност би я разстроило. Тя се преструва, че не разбира нито английски, нито френски, когато аз го говоря; а не смятам да опитвам да разговарям на латински. Дори да исках да излея скръбта и ревността си, няма да съм в състояние да намеря думи, които тя би разбрала. Когато й говоря на френски, тя сякаш не разбира абсолютно нищо; а когато седя до нея на вечеря, извъръщам рамо, за да покажа, че нямам какво да й казвам. Тя замина за Лъдлоу с най-прекрасния, мил, любящ принц, който светът е познавал, и не успя да го опази, затова сега той е мъртъв, а тя е в безизходица в Англия — и от мен се очаква да не я разстройвам? Не е ли редно почитаемата ми майка да се замисли, че навярно тя разстройва мен?

Тя живее в Дърам Хаус на Странд, изразходвайки огромни средства. Предполагам, че ще я върнат у дома в Испания, но баща ми изпитва неохота да изплати вдовишкото й наследство, когато все още не е получил пълната й булчинска зестра. Дори самата отишла напразно сватба струваше хиляди: замъкът с танцьорките, копринените платна в прасковен цвят на кораба от живата картина! Хазната на Англия е вечно празна. Живеем много бляскаво, както подобава на кралско семейство, но баща ми плаща цяло състояние на шпиони и куриери да наблюдават кралските дворове на Европа от страх, че нашите братовчеди, Плантагенетите в изгнание, кроят заговор да се завърнат и да завземат трона ни. Охраняването на кралството чрез подкупване на приятели и шпиониране на врагове излиза ужасно скъпо; баща ми и почитаемата ми баба постоянно измислят такси и данъци, за да съберат парите, които им трябва. Не вярвам, че баща ми ще може да намери нужните пари, за да изпрати Катерина у дома, в страната на Арогантността, затова я държи тук с твърдението, че тя ще бъде утешавана от семейството на покойния си съпруг, докато той води преговори с нейния баща-скъперник, за да се споразумее с него да я върне в Испания и да спечели от това.

Предполага се Катерина да е в траур и да живее усамотено, но тя вечно е тук. Един следобед влизам в детската стая и откривам

помещението в безпорядък, а тя е точно в центъра му и си играе на рицарски турнир със сестра ми Мери. Подредили са възглавнички, които изпълняват ролята на онзи парапет на турнирната арена, който отделя конете един от друг, тичат от двете страни на „манежа“ и при разминаване се удрят с тях. Мери, която се е научила да издава леки, неубедителни хлипове всеки път, щом името на Артур бъде споменато във възпоменателните ни молитви в параклиса, сега лудува и се смее, шапчицата ѝ е паднала, буйните ѝ златни къдрици се спускат по гърба, а полите на роклята ѝ са затъкнати в колана, за да може да тича, все едно е доячка, подгонила кравите си. Катерина, вече не безмълвната, облечена в тъмна рокля вдовица, държи полите на роклята си набрани и вдигнати в едната ръка, за да може да рие земята със скъпата си черна кожена обувка, тича стремглаво по своята страна от „манежа“ и тупва малката ми сестра по главата с една възглавничка. Дамите от детската стая далеч не призовават за благоприличие, а правят залози, смеят се и ги насърчават с възгласи.

Влизам с отсечени крачки и процеждам, сякаш съм почитаемата ми баба:

— Какво е това?

Не казвам нищо повече; но мога да се закълна, че Катерина разбира. Смехът замира в очите ѝ и тя се обръща с лице към мен: едно леко свиване на раменете намеква, че тук няма нищо особено, тя просто играе в детската стая със сестра ми.

— Нищо. Това не е нищо — казва тя на английски, със силен испански акцент.

Виждам, че разбира английски прекрасно, точно както винаги съм мислила.

— Това не са дни за глупави игри — изричам бавно и високо.

Отново онова леко, чуждоземско изопване на раменете. Помислям си със спазъм на болка, че Артур навярно е намирал този малък жест за очарователен.

— В траур сме — казвам строго, позволявайки си да се огледам из стаята, като спирам очи върху всяко съкрушено лице, точно както прави почитаемата ми баба, когато хока целия двор. — Не играем глупави игри като малоумници на селския мегдан.

Съмнявам се, че разбира думите „малоумници на селския мегдан“, но никой не би могъл да се заблуди в презрителния ми тон. Тя

се облива в руменина, докато се изправя в цял ръст. Не е висока, но сега ми се струва, че се извисява над мен. Тъмносините ѝ очи се вглеждат в моите и аз отвърщам дръзко на погледа ѝ, предизвиквайки я да ми възрази.

— Играех със сестра ви — казва тя с тихия си глас. — Тя има нужда от щастливи моменти. Артур не искаше...

Не мога да понеса името му да бъде изричано от нея, от това момиче, което дойде от Испания и го отведе от двора, и го е гледало как умира. Как се осмелява така небрежно да казва „Артур“ пред мен — пред мен, която не мога да изрека името му от скръб?

— Негова светлост би искал сестра му да се държи като принцеса на Англия — процеждам, по-подобна на баба си отвсякога. Мери изхленчва и изтичва при една от дамите, за да плаче в скута ѝ. Не ѝ обръщам никакво внимание. — Дворът е в пълен траур, не бива да има шумни игри, или танци, или непристойни гоненици — презрително оглеждам Катерина от глава до пети. — Изненадана съм от вас, вдовстваща принцесо. Ще трябва със съжаление да съобщя на почитаемата си баба, че забравяте къде ви е мястото.

Мисля, че съм я засрамила пред всички, и се отправям към вратата, сияейки тържествуващо. Но точно когато се готвя да изляза, тя изрича тихо и простичко:

— Не, вие сте тази, която греши, сестро. Принц Артур ме помоли да си играя с принцеса Мери, и да се разхождам и разговарям с вас. Знаеше, че умира, и ме помоли да утешавам всички ви.

Обръщам се рязко, изтичвам към нея и я дръпвам за ръката, далече от другите, така че никой друг да не чуе:

— Знаел е? Предаде ли ви нещо за мен?

В този момент съм сигурна, че ми е изпратил прощални думи. Артур ме обичаше, аз го обичах, бяхме всичко един за друг. Сигурно е изпратил съкровени думи за сбогом, само за мен.

— Какво ви поръча да ми кажете? Какво каза?

Очите ѝ плавно се отместват от моите и аз си помислям: тук има нещо, което тя не ми казва. Нямам ѝ доверие. Притискам я плътно към себе си, все едно че я прегръщам.

— Съжалявам, Маргарет. Толкова съжалявам — казва тя, откъсвайки се от ръцете ми. — Не каза нищо повече, освен че се

надява никой да не скърби за него, и ми поръча да утешавам сестрите му.

— А на вас? — питам. — Поръча ли ви да не скърбите за него?

Клепачите ѝ се свеждат; сега знам, че тук има някаква тайна.

— Говорихме насаме, преди да умре — това е всичко, което казва.

— За какво? — питам грубо.

Внезапно тя вдига поглед и сините ѝ очи пламват, потъмнели от страст.

— Дадох му думата си — изрича тя пламенно. — Той поиска от мен да му обещая нещо, и аз обещах.

— Какво обещахте?

Светлите ресници отново закриват очите ѝ, тя отново свежда поглед, пазейки тайната си, отказвайки да сподели с мен последните думи на брат ми.

— *Non possum dicere* — казва тя.

— Какво? — Разтърсвам леко ръката ѝ, сякаш е Мери и мога да я зашлевя. — Говори на английски, глупачко!

Катерина отново ми отправя онзи изгарящ поглед.

— Не мога да кажа — изрича тя. — Но ви уверявам, че съм водена от последната му воля. Винаги ще се ръководя от волята му. Заклех се.

Чувствам се напълно зашеметена от решителността ѝ. Не мога да я убедя, не мога и да бъда груба към нея.

— Във всеки случай, не бива да тичате наоколо и да вдигате шум — казвам злобно. — На почитаемата ми баба това няма да ѝ хареса, а почитаемата ми майка си почива. Вероятно вече сте я смутили.

— Тя очаква дете? — пита ме тихо младата жена. Всъщност това изобщо не ѝ влиза в работата. И освен това майка ми нямаше да е принудена да зачене отново, ако Артур не беше умрял. На практика Катерина е виновна, че майка ми е изтощена и ѝ предстои да изтърпи още едно усамотение и раждане.

— Да — казвам надутото. — Както би трябвало да очаквате и вие. Изпратихме носилка в Лъдлоу да ви доведат у дома, за да не ви се налага да яздите, защото мислехме, че очаквате дете. Проявявахме загриженост към вас, но изглежда, че не е имало нужда от любезността ни.

— Уви, това така и не се случи за нас — казва тя тъжно, и аз съм толкова разярена, че излизам от стаята, затръшвайки вратата, преди да имам време да помисля точно какво иска да каже с това. „Уви, това така и не се случи за нас“?

Какво така и не се е случило?

УЕСТМИНСТЪРСКОТО АБАТСТВО, ЛОНДОН АНГЛИЯ, ФЕВРУАРИ 1503 Г.

Мисля си, че това сигурно е най-нещастният ден от живота ми. Мислех, че нищо няма да е по-лошо от загубата на Артур, но сега, само година по-късно, изгубих майка си, починала при раждане — в опит да даде на баща ми и страната син, който да замени онзи, когото изгубихме. Сякаш някое дете би могло да замести Артур! Беше оскърбление спрямо него дори да си го помислим, беше лудост тя да прави такъв опит. Тя искаше да утеши баща ми, да изпълни дълга на една добра кралица, осигурявайки двама наследници, а после прекара тежка бременност и в края й нямаше с какво да се похвали, освен с едно момиче; така че и без друго не си струваше усилието. Изпълнена съм със скръб и гняв, гневя се на нея, на баща ми, на самия Бог, за начина, по който една ужасна загуба стана тройна: първо Артур, а после майка ми, а след това бебето й. И въпреки това все още имаме Катерина Арогантната. Защо изгубихме тях тримата, а ни остана тя?

Погребението е триумф на умението на почитаемата ми баба да организира зрелищни събития. Винаги е казвала, че членовете на кралското семейство трябва да сияят ярко пред хората като светци върху олтарна украса, и смъртта на майка ми е добра възможност да напомним на страната, че тя беше принцеса на Плантагенетите, омъжила се за крал от фамилията на Тюдорите. Тя направи това, което страната трябваше да направи: да се покори на Тюдорите и да се научи да ги обича. Ковчегът на майка ми е обвит в черно, с кръст от златен брокат отгоре. Извайват нейно красиво восъчно изображение за горната част на ковчега, а малката ми сестра Мери си мисли, че това е истинската й майка, просто заспала, и че скоро ще се събуди и всичко ще бъде пак като преди. Това не успява да ме трогне до сълзи, но кара принцеса Катерина да сведе глава и да вземе ръката на Мери в своята. Мисля си, че това е просто част от цялата дразнеща глупост на

семейството ми, от това, че всички ние, с изключение на почитаемата ми баба, никога не можем да се държим по друг начин освен нелепо. Сега баща ми е изчезнал, отказвайки да управлява, отказвайки да се храни, отказвайки да вижда когото и да е от нас, дори мен. Всичко това е толкова ужасно и жалко, че почти не мога да говоря от гняв и скръб.

Би трябвало именно аз, като кралица на Шотландия, да заема покоите на майка си и да поема управлението на двора. Би трябвало да имам най-хубавите покои, а дамите ѝ би трябвало да служат на мен. Но всичко се прави погрешно: всички от домакинството ѝ са отпратени, без някой да се допита до мен, и дамите ѝ се връщат да живеят със семействата си в лондонските си къщи, в покои в двора или в провинциалните си имения. Макар сега да съм най-важната жена сред Тюдорите, и единствената кралица в Англия, запазвам старите си покои. Дори нямам нови траурни дрехи, а трябва да нося същите неща като по време на траура за Артур. Все очаквам да я видя, постоянно се ослушвам за гласа ѝ. Един ден се улавям, че съм се запътила към покоите ѝ да я видя, а после си спомням, че те са затворени и празни. Странно е, че жена, която беше толкова сдържана и дискретна, която винаги се задоволяваше да се отдръпне и да запази спокойствието си, оставя такава болезнена тишина, когато вече я няма. Но е така.

Почитаемата ми баба ми казва, че смъртта на майка ми е начин, избран от Бог да ми покаже, че във всяка радост има тъга, и че титлите и светската показност са мимолетни удоволствия. Не се съмнявам, че Бог говори пряко на почитаемата ми баба, понеже тя е винаги толкова уверена във всичко, а изповедникът ѝ, епископ Фишър, е най-благочестивият мъж, когото познавам. Но Бог не успява да ме научи да презирам светската показност; тъкмо обратното, смъртта на майка ми, дошла толкова скоро след загубата на брат ми, ме кара да копнея за сигурността на богатството и собствената ми корона повече от когато и да било преди. Чувствам се така, сякаш всички, които обичам най-много, са си отишли от света и на никого не може да се има доверие. Единственото надеждно нещо на този свят е трон и състояние. Единственото, което ми е останало, е новата ми титла. Единствените неща, на които се уповавам, са ковчежето ми за скъпоценности, чеизът за сватбата ми и огромното състояние, с което ще се сдобия при женитбата си.

Предстои ми да напусна Англия през лятото, плановете остават непроменени, и аз се радвам, че е така, тъй като няма какво да ме задържа тук. Крал Джеймс Шотландски спазва думата си, дадена в брачния договор, и аз ще получа цяло състояние под формата на рента — шест хиляди лири годишно от земите, които ми е дал, както и хиляда шотландски паунда на година за издръжката ми. Той ще плаща заплатите на двайсет и четиримата ми английски слуги и ще поеме разходите за свитата ми. Ако има злощастieto да умре — а това е възможно, понеже е наистина много стар, — тогава ще бъда състоятелна вдовица: ще притежавам замъка Ньюарк и гората Етрик, и още, много. Ето неща, на които мога да разчитам: това състояние и короната ми. Всичко друго, дори обичта на майка ми, може да се изпари за една нощ. Сега знам това.

Но установявам с изненада, че не ми се иска да замина от дома си, без да съм се сближила с брат си Хари, и отивам да го потърся. Той е в покоите на почитаемата ми баба и ѝ чете от един псалтир на латински. Чувам през вратата ясният му момчешки глас, прекрасното му произношение. Той не спира, когато стражът разтваря вратите, макар че хвърля поглед нагоре и ме вижда. Двамата са обградени от прозоречната арка от дялан камък, сякаш позират за картина, изобразяваща Младостта и Старостта. И двамата са прекрасно облечени в черно кадифе, широк лъч слънчева светлина осветява златокосата глава на Хари като ореол. Баба ми носи строга бяла шапчица, подобна на забрадката на монахиня. Редно е двамата да спрат и да се поклонят, но почитаемата ми баба кимва с глава и прави знак на Хари да продължи, сякаш думите му са по-важни от моето по-високо положение. Поглеждам ги с уморено негодувание. И двамата са толкова слаби, високи и красиви, а аз съм толкова набита, неспретната и сгорещена. Те имат напълно царствен вид, изключително отдадени на духовното, а аз изглеждам облечена прекалено натруфено.

Безмълвно правя реверанс пред баба си и сядам върху една възглавничка на пейката в прозоречната ниша, която ме издига малко по-високо от нея, за да изчакам Хари да свърши с четенето. Минава цяла вечност, преди тя да каже:

— Това беше прекрасно, ваша светлост, мое скъпо момче, благодаря.

А той се покланя, затваря книгата, подава ѝ я обратно и казва:

— Аз би трябвало да ви благодаря, задето положихте такива мъдри слова, така прекрасно илюстрирани, в ръцете ми.

После се поглеждат с взаимно възхищение и тя отива в малкия си личен параклис да се моли, дамите ѝ я сподирят, за да коленичат зад нея, и ние с Хари оставаме сами.

— Хари, съжалявам, че казах онова, когато Артур почина — изричам без предисловие.

Той великодушно вдига глава. Хари обича да му се извиняват.

— Бях толкова нещастна — добавям. — Не знаех какво говоря.

— А после стана по-лошо — краткотрайният му прилив на гордост е отминал. Почти мога да помириша страданието му — страданието на едно още невъзмъжало момче, изгубило майка си, единствената, която го е обичала искрено.

Неловко се изправям на крака, протягам ръце към него и го прегръщам. Почти сякаш прегръщам Артур, толкова е висок и силен.

— Братко — казвам, изпробвайки думите; никога преди не съм изпитвала нежни чувства към Хари. — Братко — повтарям.

— Сестро — изрича той.

Прегръщаме се мълчаливо за миг и си мисля: това е успокояващо. Това е брат ми — силен като жребче и самотен, както съм самотна аз. Навярно мога да му се доверя. Той може да ми се довери.

— Знаеш ли, един ден ще бъда крал на Англия — казва той, притиснал лице към рамото ми.

— Чак след години — казвам утешително. — Татко ще се върне в двора и ще бъде както преди.

— И ще се ожения за Катерина — казва той свенливо и ме пуска. — Тя никога не е била омъжена истински за Артур — ще се омъжи за мен.

Толкова съм зашеметена, че просто зяпвам, безмълвна, останала без дъх от изненада. Хари вижда вцепененото ми изражение и се засмива леко, смутено.

— Не веднага, разбира се. Ще изчакаме, докато навърша четиринайсет. Но ще се сгодим веднага.

— Пак ли! — изтръгва се бурно възклицание от мен, защото си мисля за златните връзки за обувки и разточителната сватба.

— Споразумяха се.

— Но тя е вдовица на Артур — възразявам.

— Не и в действителност — казва неловко той.

— Какво имаш предвид? — После, в миг, внезапно разбирам. Спомням си как Катерина Арогантната казва: „Уви, това никога не се случи за нас“, и как се зачудих какво има предвид с това, и защо би казала такова нещо.

— Уви — казвам, наблюдавайки го внимателно, с присвити очи.
— Това така и не се е случило за тях.

— Не — казва той с облекчение. Мога да се обзаложа, че тези думи са му дори познати. — Не, уви, не е.

— Това ли е планът ѝ? — питам ожесточено. — Така ли ще успее да остане тук, завинаги? Така ли ще успее да бъде отново принцеса на Уелс, а после да стане кралица на Англия, макар че съпругът ѝ почина? Защото си е поставила това за цел? Никога не е била влюбена в Артур, винаги се е стремяла към трона.

— Това е планът на баща ни — казва Хари невинно. — Бил е договорен преди почитаемата ни майка... преди смъртта на почитаемата ни майка.

— Не, планът сигурно е неин — убедена съм. — Обещала е нещо на Артур, преди той да умре. Мисля, че е било това.

Хари се усмихва сияйно като ангел.

— Тогава имам благословията на брат си — казва той. Вдига глава, както когато четеше псалма на латински, и повтаря по памет: „Кога братя живеят наедно, и един от тях умре без син, жената на умрелия не бива да се омъжи за външен човек, но девер ѝ трябва да влезе при нея, да я вземе за жена и да живее с нея“^[1].

— Това от Библията ли е? — питам: чувствам, че съм невежа, но си мисля, че е забележително, дето Бог планира това удобно споразумение за скъпата вдовица. Така получаваме зестрата ѝ, а не ѝ плащаме вдовишко наследство. Колко неведоми са пътищата Господни! Колко хубаво за нея и колко евтино за баща ми!

— „Второзаконие“ — казва начетеният ми брат. — Божията воля е да се ожения за Катерина.

* * *

Хари тръгва за урока си по езда, а аз оставам седнала в покоите на почитаемата си баба, докато тя излиза от личния си параклис, следвана от придворните си дами, и виждам, че зад нея излиза принцеса Катерина, хванала за ръка Мери. Явно Катерина често се моли със сестра ми в личния параклис на баба ни. Бързо обхващам с поглед шапчицата, роклята, обувките ѝ, и забелязвам, че няма нищо ново. Полите на роклята ѝ изглеждат нови, но всъщност са обърнати наопаки; обувките ѝ са износени. Катерина Арогантната трябва да пести всяко пени, родителите ѝ няма да ѝ изпращат средства, докато годежът не бъде потвърден, а баща ми няма намерение да изплати вдовишкото ѝ наследство, тъй като тя вече няма да е вдовица. Не мога да не изпитам задоволство, когато виждам как цената на амбицията ѝ се стоварва върху нея.

Почитаемата ми баба ме вижда и ме повиква с жест в параклиса си, докато другите си тръгват, и двете оставаме сами в сенчестото помещение, в което винаги витае мирис на тамян и книги.

— Някога говорили ли сте насаме с вдовстващата принцеса на Уелс? — пита ме тя.

— Не много — казвам. Не зная какъв отговор иска да чуе. Но от мрачните линии, врязани около устата ѝ, се досещам, че е много недоволна от някого. Само се надявам да не е от мен.

— Каза ли ви тя нещо за обичния ни син Артур?

Забелязвам, че сега баба ми говори за Артур като за „наш обичен син“, сякаш майка ми изобщо не е съществувала.

— Веднъж каза, че той я помолил да ни утешава в загубата ни — отвърщам.

— Не това — процежда старата дама. — Не това. Каза ли нещо за брака си, преди той да се разболее?

„Уви, това така и не се случи за нас“, помислям си. На глас казвам:

— Не. Тя почти не говори с мен.

Виждам, че лицето на баба ми се сбръчква в израз на дълбоко недоволство. Случило се е нещо, което не ѝ се нрави — някой ще съжалява за това. Слага костеливата си ръка върху моята, на пръста ѝ сияе наситено червен, скъп рубин, халката одрасква кокалчето ми.

— Попитайте я — нарежда тя. — Поискайте ѝ съвет. Вие сте млада жена, която скоро ще се омъжва. Поискайте ѝ майчински съвет.

Какво става в брачното ложе. Дали се е страхувала, или за болката в първата ѝ брачна нощ.

Напълно потресена съм. Аз съм кралска годеница. Не се предполага да знам каквото и да било. От мен не се очаква да питам.

От дълбочините на гърлото ѝ се изтръгва леко, нетърпеливо изпъшкване.

— Питайте я — казва. — А после елате да ми съобщите точно какво е казала.

— Но защо? — питам смаяна. — Защо да я питам едва сега? Това беше преди повече от година.

Тя обръща към мен лицето си, побеляло като платно от ярост. Никога преди не съм я виждала такава.

— Тя казва, че никога не са споделяли легло — изсъсква. — На шестнайсет години, омъжена в продължение на почти шест месеца, а сега казва, че никога не са споделили легло! Беше положена редом с него в леглото пред целия двор, на сутринта ставаше с усмивка, без да спомене и дума за това? А сега казва, че е недокоснатата девица.

— Но защо би казала такова нещо?

— Майка ѝ! — възкликва почитаемата ми баба, произнасяйки думите така, сякаш са обида. — Хитрата ѝ, коварна майка, Изабела Кастилска, сигурно ѝ е казала да отхвърли Артур, за да може да се омъжи без специално разрешение от папата, за да се представи отново за девствена невеста.

Вече не може да седи на едно място, толкова е вбесена. Става от молитвения си стол и крачи наоколо из малкото пространство, черните ѝ поли леко свистят, докато метат пода, и освобождават уханието на слама за дюшеци, ливадник и лавандула в прашни облаци.

— Девствена булка? Булка-пепелянка! Зная какво си мислят, зная какво планират. Но по-скоро бих я видяла мъртва, отколкото да заеме трона на сина ми.

Изплашена съм. Присвивам се на столчето си за крака като тлъсто патенце в гнездото, когато над него прелети хищник с лъскави пера. Баба ми внезапно спира и слага ръце на рамото ми като връхлитащ сокол скитник. Хватката ѝ е здрава, сякаш са ме стиснали нокти на хищна птица. Вдигам колебливо поглед.

— Не искате тя да се омъжи за Хари? — прошепвам. — Аз също не искам — опитвам се да постигна угодническа усмивка. — Не я

харесвам. Не искам да се омъжи за брат ми.

— За баща ви — казва тя, и имам чувството, че ще се пръсне на хиляди остри късчета от ревност и скръб. — Сигурна съм, че тя иска да прелъсти баща ви и да се омъжи за него! Набелязала си е сина ми! Моето момче, скъпоценното ми момче! Но никога няма да успее. Никога няма да го допусна.

---

[1] Второзаконие, 25:5. — Б.пр. ↑

ДЪРАМ ХАУС, ЛОНДОН АНГЛИЯ, МАРТ 1503 Г.

Изпълнена с нежелание и неувереност, се подчинявам на баба си и отивам да посетя снаха си Катерина. Намирам я седнала в личния си кабинет, прегърбена над малък огън. Увита е в тъмен шал и е облякла черна рокля, носи двоен траур, както всички нас, но вдига поглед и скача бързо на крака, когато ме вижда, а усмивката ѝ е ведра.

— Толкова е прекрасно, че ви виждам. Доведохте ли Мери?

— Не — казвам, подразнена. — Защо да я водя?

Тя се смее на лошото ми настроение.

— Не, не, толкова съм доволна, че дойдохте сама, сега можем да се разположим уютно — кимва към прислужницата, която ме е въвела в стаята. — Можеш да сложиш още един пън — казва го, сякаш дървата за горене трябва да се използват пестеливо. Обръща се към мен: — Бихте ли изпили чаша разреден ейл?

Приемам една чаша, а после съм принудена да се засмея, когато я виждам как отпива от своята и я оставя настрана.

— Значи още не го харесвате?

Тя поклаща глава и се засмива.

— Не мисля, че някога ще го харесам.

— Какво пиехте в Испания?

— О, имахме чиста вода — казва тя. — Имахме плодови сокове, и шербети, леки вина и лед от хранилищата.

— Лед? Вода?

Тя свива рамене, малък жест, който трябва да изрази желанието ѝ да забрави обилните наслади в нейния дом, дворецът Алхамбра.

— Всякакви неща — казва. — Те вече нямат значение.

— Бих предположила, че искате да се приберете у дома — казвам, повдигайки темата, за да се покоря на волята на баба си.

— Така ли? — пита тя, сякаш мнението ми я интересува. — Ще пожелаете ли да си отидете у дома и да напуснете родината на съпруга си, ако овдовеете?

Не съм мислила за това.

— Предполагам.

— Аз не. Сега Англия е моят дом. И съм вдовстваща принцеса на Уелс.

— Никога няма да бъдете кралица — казвам безцеремонно.

— Ще бъда, ако се омъжа за брат ви — казва тя.

— Значи няма да се омъжите за баща ми?

— Не. Що за идея!

И двете мълчим.

— Почитаемата ми баба мислеше, че такова е намерението ви — казвам неловко.

Тя ме поглежда косо, сякаш е готова да се засмее.

— Нима тя ви изпрати тук, за да ме спрете?

Не успявам да се сдържа и се изкикотвам.

— Не точно, но, нали разбирате...

— Да ме шпионирате — казва тя сговорчиво.

— Тя не може да понесе мисълта той да се ожени повторно — казвам. — Всъщност и аз не мога.

Тя обгръща раменете ми с ръка. Косата ѝ ухае на рози.

— Разбира се, че не — казва. — Нямам намерение, а майка ми никога не би го дпуснала.

— Но родителите ви не настояват да си отидете у дома?

Тя се вглежда в огъня и аз мога да огледам изящния ѝ профил. Според мен би могла да се омъжи за когото си избере.

— Очаквам да уговорят плащанията на зестрата и да ме сгодят за Хари — казва тя.

— Но ако не го направят? — притискам я. — Ако почитаемата ми баба иска за Хари друга принцеса?

Тя се обръща и ме поглежда право в очите, красивото ѝ лице е открито за внимателния ми оглед.

— Маргарет, моля се това никога да не ви се случи. Да обичаш и изгубиш съпруг е ужасна скръб. Но единствената утеха, която имам, е че ще изпълня онова, което родителите ми изискват, което Артур искаше, и което сам Бог ми е предопределил. Ще бъда кралица на Англия. Наричаха ме „принцеса на Уелс“ още откакто бях невръстно момиченце в детската стая, научих го, както научих името си. Няма да променя името си сега.

Заше метена съм от увереността ѝ.

— Аз също се надявам такова нещо никога да не ми се случи. Но ако ме сполети — не бих останала в Шотландия. Бих се прибрала у дома в Англия.

— Когато си принцеса, не можеш да правиш каквото искаш — казва тя простичко. — Трябва да се покоряваш на Бог, на краля и кралицата, на майка си и баща си. Вие не сте свободна, Маргарет. Не сте като дъщерята на някой орач. Вие вършите Божие дело, ще бъдете майка на крал, над вас са само ангелите, имате предопределение.

Оглеждам голата стая и забелязвам за първи път, че един-два gobлена липсват от стените, и че в сбирката от сребърни блюда в бюфета има празни места.

— Имате ли достатъчно пари? — питам я неуверено. — Достатъчно за домакинството си.

Тя поклаща глава, без да се срамува, и казва:

— Не. Баща ми отказва да ми изпраща издръжка, казва, че за мен носи отговорност кралят, а вашият баща отказва да ми изплати вдовишкото наследство, докато не му бъде изплатена докрай зестрата ми. Намирам се между два воденични камъка и те ме смазват.

— Но какво ще правите?

Тя ми се усмихва, сякаш не изпитва никакъв страх.

— Ще търпя. Ще ги надвия и двамата. Защото знам, че предопределението ми е да бъда кралица на Англия.

— Искат ми се да бях като вас — казвам откровено. — Аз не съм сигурна в нищо.

— Ще бъдете. Когато се изправите пред изпитание, вие също ще бъдете сигурна. Ние сме принцеси, родени сме да бъдем кралици, ние сме сестри.

Тръгвам си от къщата, яхнала скъпия си дребен кон, загърната в кожената си пелерина чак до носа, и си мисля, че ще съобщя на баба си, че Катерина Арогантната е по-горда и по-прекрасна отвсякога, но не възнамерява да се омъжва за баща ми. Няма да ѝ кажа, че в упоритата си решимост принцесата ми напомняше на самата нея, на почитаемата ми баба. Ако се стигне до война на нерви, те ще бъдат достойни съперници — но всъщност бих заложила парите си на Катерина.

Няма да кажа на баба си и това, че за първи път харесвам Катерина. Не мога да не си кажа, че от нея ще излезе чудесна кралица на Англия.

КЪЩАТА НА ЕПИСКОПА НА СОЛСБЪРИ, ЛОНДОН АНГЛИЯ, ЮНИ 1503 Г.

Не зная какво казва баба ми на своя син, баща ми, но той изоставя траура си, следва размяна на писма с Испания, и изобщо вече не става дума той да ухажва Катерина. Вместо това кралят се стреми към изпълнението на брачния договор, който ще му спести толкова много пари, със същото въодушевление, както и майката на Катерина в далечна Испания. Заедно дават указания на папата да изпрати писмено разрешение, така че девер и снаха да могат да се оженят, и Катерина Арогантната се облича в девическо бяло и разпуска меднозлатистите си коси по раменете за поредна великолепна сватба.

Поне събитието не е в абатството, и не похарчваме за него цяло състояние. Това всъщност е годеж, не венчавка — обещание да се оженят, когато Хари навърши четиринайсет. Тя влиза в параклиса на епископа така усмихната и също толкова царствена, както само преди деветнайсет месеца, и поема ръката на Хари, сякаш се радва да се обрече на момче, по-малко от нея с пет години. Сякаш Артур, сватбата им и споделянето на легло никога не са се случили. Сега тя е годеница на Хари и отново ще бъде известна като принцеса на Уелс. Печалното ѝ отрицание: „Уви, това така и не се случи за нас“, изглежда, е последната дума, която някой ще каже по този въпрос.

Почитаемата ми баба също е там. Не е доволна от този брак, но не му се противопоставя. За мен това е просто още едно незначително събитие в този свят. Една майка може да умре, един брат може да умре, а една жена може да се отрече от съпруга си и да запази титлата си. Единствената, която ми изглежда разумна, е самата Катерина. Тя знае каква е родена да бъде; иска ми се да имам нейната увереност. Когато излиза след мен от параклиса, знам, че се опитвам да държа главата си като нея — сякаш вече нося корона.

ДВОРЕЦЪТ РИЧМЪНД АНГЛИЯ, ЮНИ 1503 Г.

Отивам в детската стая да се сбогувам със сестра си Мери, и намирам там не коя да е, а Катерина, която я учи да свири на лютня, сякаш не сме наели учител по музика, сякаш Катерина няма нищо по-добро за правене. Не си правя труда да прикрия раздразнението си.

— Дойдох да се сбогувам със сестра си — казвам като груб намек към Катерина, че може да ни остави насаме.

— А тук са и двете ви сестри!

— Трябва да се сбогувам с Мери — пренебрегвам Катерина, отвеждам Мери до пейката в нишата на големия еркереен прозорец и я дръпвам да седне до мен. Катерина стои пред нас и слуша. Хубаво, казвам си, сега можеш да видиш, че аз също имам усещане за предопределението си.

— Заминавам за Шотландия при съпруга си; ще бъда велика кралица — съобщавам на Мери. — Ще притежавам цяло състояние; състояние, каквото се полага на кралица. Ще ти пиша, а ти трябва да отговаряш. Трябва да пишеш както подобава, не някакви глупави драсканици. А аз ще ти разказвам как се справям като кралица в собствения си двор.

Тя е на седем години, вече не е бебе, но лицето ѝ се сбърчва и тя протяга ръце към мен. Поемам на скута си цялата тежест на ридаещото ѝ телце.

— Не плачи — казвам. — Не плачи, Мери. Ще се връщам да ви гостувам. Може би ти ще ми дойдеш на гости.

Тя само започва да хлипа още по-силно, и аз срещам загрижения поглед на Катерина над потръпващите ѝ рамене.

— Мислех, че ще се радва за мен — казвам. — Стори ми се редно да ѝ кажа — нали знаете, — че една принцеса не е като дъщеря на орач.

— За нея е трудно да изгуби сестра — казва тя с непринудено съчувствие. — И току-що е изгубила майка и брат.

— Аз също! — изтъквам.

По-голямото момиче се усмихва и нежно слага ръка на рамото ми.

— За всички ни е трудно.

— За вас не беше толкова трудно.

Виждам как сянката преминава по лицето ѝ.

— Трудно е — казва тя. Коленичи до нас двете и обвива ръце около слабите, тресящи се рамене на сестра ми. — Малка принцесо Мери — казва със сладък глас. — Една сестра ви напуска, но друга пристигна. Аз съм тук. И всички ще си пишем, и винаги ще бъдем приятелки. А един ден вие ще заминете за прекрасна страна, и ще се омъжите, и ние винаги ще помним нашите сестри, кралиците.

Мери вдига мокрото си от сълзи лице и протяга ръце към врата на Катерина, за да прегърне и двете ни. Почти сякаш сме сплотени заедно от сестринска обич. Не мога да се отскубна, и откривам, че не искам. Обвивам ръце около Катерина и Мери и трите ни златокоси глави се допират, сякаш полагаме клетва.

— Приятелки завинаги и во веки веков — изрича Мери тържествено.

— Ние сме сестрите Тюдор — казва Катерина, макар очевидно да не е такава.

— Две принцеси и една кралица — казвам аз.

Катерина ми се усмихва, лицето ѝ е допряно до моето, очите ѝ блестят.

— Сигурна съм, че един ден всички ще бъдем кралици — казва тя.

НА ПЪТ, ОТ РИЧМЪНД КЪМ КОЛИУЕСТЪН АНГЛИЯ, ЮНИ 1503 Г.

Пътуването ни е невероятно внушително и бляскаво, нещо средно между поетична драма и лов. Начело, за да не сме принудени да дишаме прахта, и да налагаме собствено темпо, сме ние: баща ми, кралят, и аз, кралицата на шотландците. Той язди зад кралското си знаме, аз — зад моето. Сменям дрехите си за езда; четкат ги и ги почистват всеки път, когато спрем, понякога по три пъти на ден. Нося зеленото на Тюдорите, тъмноалено, жълто — толкова тъмно, че е почти оранжево, и бледосиньо. Баща ми обикновено носи черно — винаги се облича в тъмни цветове, — но шапката, ръкавиците жилетката му блестят от скъпоценни камъни, а раменете му са отрупани със златни верижки. Конете ни са най-добрите, които могат да се намерят. Имам дребно ездитно животно, дамска кобила, която е обучавана сред тълпи и фойерверки, за да е сигурно, че нищо няма да я стряска, а моят коняр води резервен кон. Яздя, възседнала коня странично, върху дебело подплатено седло, така че можем да изминаваме множество мили на ден, а мога да яздя и зад началника на конницата върху допълнително седло, с избродиран върху него магарешки бодил, хералдичния знак на Шотландия. Ако се уморя, разполагам с носилка, теглена от мулета, и мога да вляза вътре, да дръпна завесите и да спя, докато тя леко ме полюшва.

Зад нас идват придворните, сякаш излезли на едnodневен излет за удоволствие, дългите ръкави на дамите се развяват свободно, докато се движим в лек галоп, а плащовете на господата се диплят като знамена. Благородниците от покоите на баща ми и моите дами се смесват безцеремонно, постоянно има смях и флиртуване. Зад тях идват конните стражи, макар да се предполага, че в Англия цари мир. Баща ми е постоянно изпълнен с подозрения, вечно се бои, че глупавите, коварни хора още хранят вярност към старата кралска

фамилия. Зад конната стража идва каруцата с ястребите и соколите, с кожени завеси, здраво пристегнати, за да не влиза прах, там всички птици стоят върху пътните си пръчки за кацане, с главици, покрити с кожени качулки, заслепени, за да не се плашат от целия този шум и суматоха.

Около тях джафкат и скимтят големите хрътки — хрътки за преследване на вълци и хрътки за лов на елени с ловците водачите на кучетата, които яздят редом и ги наглеждат. От време на време някое от кучетата надушва следа, изплезва език и всички останали отчаяно жадуват да подгонят плячката и да го последват; но не можем да спираме, за да ловуваме, ако сме се упътили към пиршество, празненство или официално посрещане. В някои дни ловуваме преди закуска, а понякога във вечерния хлад, и тогава кучетата могат да хукнат, надушили следа, а придворните пришпорват конете си, забързано прескачат канавки и яздят през непознати гори, смеят се и ликуват. Ако убием животно, при следващото си спиране поднасяме месото на нашия домакин, приютил ни за нощта.

На половин ден път преди нас се движи керванът с багажа. Най-отпред са половин дузина каруци, които пренасят дрехите ми; в една, специално охранявана, се намират накитите ми. Управителят на домакинството ми и неговите служители или седят до коларите, или яздят редом, за да се уверят, че нищо няма да липсва и нищо няма да се изгуби. Каруците са стегнато покрити отгоре със зебло, боядисано в цветовете на Тюдорите — зелено и бяло, и запечатани с моя кралски печат. За всяка от дамите ми има малка каруца с дрехите от собствения ѝ гардероб, със собствените им гербове отгоре, и когато каруците трополят, една след друга, гледката наподобява на върволица от щитове, сякаш рицарите на Кръглата маса са решили да нахлуят на север, всички едновременно.

Баща ми не е забавна компания по време на това пищно пътуване. Недоволен е от състоянието на пътищата и от разноските по пътуването. Предполагам, че му липсва майка ми, но това се проявява не като скръб, а като постоянно оплакване: „Ако нейна светлост беше тук, щеше да направи това“, или „Никога не се налагаше аз да нареждам това, това е работа на кралицата“. Майка ми беше толкова обичана, а семейството ѝ беше толкова привикнало да управлява, след като бе заемало трона в продължение на цели поколения, че тя винаги

го напътстваше по време на важните публични поводи, и всички се чувстваха по-спокойни, когато тя беше начело на някоя процесия. Започвам да мисля, че щеше да е съвсем подходящо, ако бяха заставили Катерина Арогантната да се омъжи за баща ми: ако служеше на него, това щеше да я смири много повече, отколкото женитбата с Хари някога ще успее. Тя ще налага волята си на Хари, знам това, а баща ми щеше да ѝ създаде работа.

Той се радва, когато стигаме до дома на почитаемата ми баба в Колиуестън, защото тук всичко се ръководи от нея по най-високи стандарти, и тук той може да си почива и да не прави нищо. Мисля си, че може да е болен; със сигурност изглежда уморен, и нейна светлост, майка му, се суети около него с всевъзможни собственоръчно забъркани от нея отвари и подсилващи напитки. Тук ще се разделим — той ще се върне в Лондон, а аз ще продължа на север към Шотландия. Няма да го видя повече, докато не се върна да гостувам в Англия.

Питам се дали баща ми е разстроен от заминаването ми и крие това зад лошо настроение, но, честно казано, мисля, че ще чувства загубата ми не повече, отколкото аз чувствам неговата. Никога не сме били близки; той никога не ме е ценил особено. Аз съм негова дъщеря, но приличам на усмихнатите, високи и руси жени от рода на майка ми. Не съм изящна малка принцеса с кукленско лице като Мери. Наследила съм нрава му, но майка му се е постарала да ме научи да го прикривам. Притежавам смелостта му — той е прекарал живота си в изгнание, а после дошъл в Англия напук на малкото си шансове, — мисля, че аз също мога да бъда смела. Притежавам оптимизма и вярата на майка си; баща ми мисли най-лошото за всички и постоянно следи да залови някого в престъпление. Всеки, който ни види един до друг — той, толкова сух и слаб и тъмнокос, а аз — едра и кръглолика, — никога не би ни взел за баща и дъщеря, нищо чудно, че не изпитваме чувство на семейна близост.

Коленича за благословията му, докато моята свита от придворни чака на слънцето, а баба ми ме оглежда за недостатъци, и когато се изправам, той ме целува по двете бузи.

— Знаете какво трябва да правите — казва кратко. — Погрижете се този ваш съпруг да спазва мира. Англия никога няма да е в безопасност, ако Шотландия е наш враг и вечно всява смут в земите на

Севера. Не случайно е казано, че сключваме „Договор за вечен мир“. Вие сте там, за да се постараете да бъде вечен.

— Ще сторя каквото мога, господарю.

— Никога не забравяйте, че сте английска принцеса — каза той. — Ако нещо се случи с Хари — да не дава Господ, — вие ще бъдете майка на следващия крал на Англия.

— Няма по-велико предназначение на света — добавя баба ми. Двамата със сина си се споглеждат с топлота. — Служете на Бога — казва ми тя. — И помнете своята и моята светица покровителка, Блажената Маргарет.

Свеждам глава при името на жената, спасила се, макар че била погълната от дракон, защото разпятието ѝ го одраскало по корема и той я повърнал.

— Нека животът ѝ бъде пример за вас — настойчиво казва почитаемата ми баба.

Слагам ръка върху разпятието на шията си, за да покажа, че ако бъда погълната от дракон по пътя между това място и Единбург, съм напълно подготвена.

— Бог да ви благослови — казва тя. Старческото ѝ лице има твърдо изражение; няма опасност да се разплаче на раздяла. Може и да съм любимата ѝ внучка, но чувствата ѝ към Мери и към мен не могат да се сравняват с пламенната ѝ обич към сина и внука ѝ. Тя основава династия; има нужда само от момчета.

Целува ме и ме задържа за миг плътно до себе си.

— Опитайте се да се сдобияте със син — прошепва. — Нищо друго няма значение, освен възкачването на сина ви на трона.

За момиче без майка това е студено сбогуване, но преди да успея да отговоря, началникът на конницата ми излиза напред и ме повдига да се кача върху дребния си кон, тръбачите гръмко изсвирват за поздрав, и всички разбират, че сме готови да потеглим. Придворните на краля махат за поздрав, домакинството на баба ми ликува, а аз повеждам свитата си, развяла знамето си, по големия северен път към Единбург.

НА ПЪТ, ОТ ЙОРК КЪМ ЕДИНБУРГ ЮЛИ 1503 Г.

Отправлям се към пограничните земи между Англия и Шотландия без особено съжаление за онова, което оставям зад себе си. Толкова голяма част от детството ми вече си е отишла. През изминалата година изгубих обожавания си брат, а после и майка си, и една мъничка новородена сестра заедно с нея. Но откривам, че не ми липсват толкова много в този нов живот, в който навлизам. Странно, Катерина е тази, която ми липсва, докато пътувам на север. Искам да ѝ разкажа за бурната радост и великолепието, с които ме посрещат във всеки град, и ми се иска да я попитам как да се справя с неудобството от една дълга езда и нуждата да ползвам тоалетната. Имитирам прекрасния начин, по който държи главата си, дори упражнявам нейното леко присвиване на рамене. Опитам се да казвам „нелепо“ с испански акцент. Мисля си, че тя ще бъде кралица на Англия, а аз ще съм кралица на Шотландия и хората ще ни сравняват една с друга, и че трябва да се науча да бъда елегантна като нея.

Всеки ден имам възможност да упражнявам спокойствието на осанката ѝ, защото започвам да откривам, че една от най-важните черти на това, да бъдеш кралска особа, е да умееш да мислиш тихо и кротко за интересни неща, докато хората се молят за теб или ти говорят, или дори пеят химни за теб. Би било грубо да се прозяваш, когато някой благодари на Бог за пристигането ти, затова съм усвоила хитрината да се унасям, без да заспивам. Седя като Катерина, с много изправен гръб и с високо вдигната глава, така че шията ми да изглежда по-дълга. Най-често повдигам роклята си съвсем лекичко и гледам обувките си. Поръчала съм си пантофки с носове, украсени с фантастични избродирани фигури, така че тези благочестиви размишления да могат да бъдат още по-интересни.

Прекарвам много време, забила поглед в пръстите на краката си, при всяко дълго, отегчително спиране, докато благородниците държат речи пред мен, по целия път на север. Баща ми е наредил пътуването

ми да бъде великолепно шествие, и моята роля в него е да изглеждам прекрасна в поредица от прелестни рокли, да свеждам скромно очи, когато хората благодарят на Бог за идването на Тюдорите и поспециално за моето преминаване през тяхното измъчвано от чума, мръсно градче. Именно тогава свеждам поглед към носовите на обувките си и си мисля, че скоро ще бъда в своята страна, в Шотландия. И тогава ще бъда кралица. И тогава аз ще решавам къде да ходя, и колко време ще отнемат речите.

Докато яздим на север, се удивлявам на природата. Почти имам чувството, че небето се разтваря над нас, като капак на ракла. Внезапно хоризонтът става все по-далечен и по-далечен, оттегляйки се, докато ние се изкачваме и слизаем по заоблени зелени хълмове и виждаме още и още хълмове пред нас, сякаш цяла Англия се дигла под краката ни. Над нас се извива като арка голямото северно небе. Въздухът е влажен и прозрачен, сякаш сме потопени под вода. Имам чувството, че ние, хората, сме дребни като малък пасаж от скариди, пълзящи по огромния свят, а мишеловите, които кръжат над нас, и от време на време някой орел още по-високо от тях, виждат правилно, че сме само петънца по склоновете на огромните заоблени хълмове.

Нямах представа, че дотам има толкова много път, никаква представа, че такава голяма част от Северна Англия е пуста, без никакви хора: няма огради от живи плетове, нито изкопани в пръстта канавки, земята не е използвана за ферми, нито обработвана по какъвто и да е начин. Това е просто пустош, която дори не е означена на картите.

Разбира се, има хора, които изкарват с мъка поминъка си в тези недокоснати земи. Понякога виждаме в далечината груба каменна кула, а друг път чуваме предупредителен звън на камбана, когато съгледвачите ни забележат. Това са буйните мъже на Севера, които препускат тук, крадат един на друг реколтата и конете си, отмъкват взаимно добитъка си, изкопчват оскъдна прехрана от арендаторите си, а после ограбват други. Не се приближаваме до предните им постове, а сме твърде многобройни и твърде добре въоръжени, за да ни нападнат; но водачът на моя ескорт, Томас Хауард, граф на Съри, скърца със старите си жълти зъби дори само при мисълта за тях. Бил се е надлъж и нашир из тези земи и е опожарявал тези бедни укрепления, за да

накаже тези хора заради буйността им, заради бедността им, заради омразата им към всичко южняшко, заможено и лесно.

Именно той ме възпира да се разпореждам за нещата, както бих искала, защото всичко се решава от него и също толкова неприветливата му и несговорчива съпруга, Агнес. По някаква причина баща ми харесва Томас Хауард и му се доверява, затова му е възложил задачата да ме отведе в Единбург и да следи поведението ми да е подобаващо за една кралица на Шотландия. Бих предположила, че вече би могло да ми се има доверие и без съветите на някой от рода Хауард до мен. Той е тук и като шпионин, тъй като неведнъж се е бил срещу шотландците, и се среща с лордовете от Севера, събират се отделно във всеки град, където спираме, за да се осведоми той за настроянията на шотландските погранични лордове, и дали още от тях могат да бъдат подкупени да вземат наша страна. Обещава на нашите лордове, че ще получат оръжия и пари, за да укрепят защитата на Англия срещу Шотландия, макар че дори самият факт, че съм тук, ще донесе траен мир.

Хауард като че ли не разбира каква промяна е настъпила в света заради женитбата ми с краля на Шотландия. Отнася се към мен привидно с цялото дължимо уважение, докосва почтително шапката си, прегъва коляно, приема блюда от трапезата ми, но в маниера му има нещо, което не ми харесва. Сякаш не осъзнава божествената природа на кралския сан. Сякаш мисли, че след като е видял как баща ми се препъва през калното поле край Бозуърт, за да вдигне короната си, може един ден да го види как я изпуска отново.

Тогава Хауард се сражавал срещу нас, но успял да убеди баща ми, че това е похвална преданост, а не измяна. Казва, че бил верен на короната в онзи ден, верен е на короната и сега. Ако короната на Англия стоеше върху главата на маймуна от африканските земи, той щеше да е верен на нея. Короната и произтичащото от нея богатство вдъхновяват предаността на Хауард. Изобщо не вярвам, че изпитва някаква привързаност към баща ми и мен. Не мисля, че щях да съм принудена да се примирявам с компанията му, ако не беше такъв блестящ пълководец. Ако майка ми беше жива, щеше да изпрати с мен някого от семейството си. Ако брат ми беше жив, тогава почитаемата ми баба нямаше да е принудена да остане в двора, за да пази единствения наследник, който ни е останал. Но всичко се обърка,

откакто Катерина дойде в двора и отмъкна Артур, а тези хора от рода Хауард са само доказателство, че моите интереси не са поставени на първо място, както би трябвало.

Неприязънта ми към тях расте при всяко спиране, където наблюдават как изслушвам приветствията, в които хората заявяват верността си, и ме подсецат кога трябва да говоря и да отвърщам, макар да знам прекрасно, че трябва да бъда изпълнена с възхищение в Йорк и очарована в Бърик, нашият най-северен град, с малък замък, истинска малка скъпоценност, разположен при един завой на реката недалеч от морето. Не е нужно да ми казват да се възхищавам на укрепленията; виждам колко гостоприемни са към мен хората в Бърик, знам колко сигурна и защитена се чувствам зад тези големи стени. Но Томас Хауард на практика диктува благодарствената реч, която отправям към коменданта на замъка. Гордее се с познаването на традицията. По един или друг начин той е потомък на Едуард I и поради това смята, че може да ми нарежда да седя по-изправена на седлото и да не се оглеждам дали внасят блюдата в залата, когато речите се точат до безкрайност преди вечеря.

Докато стигнем до шотландската граница, само на два часа езда от Бърик, вече ми е напълно втръснало от двамата Хауард и решавам, че първото нещо, което ще направя, когато организирам двора си, е да ги изпратя у дома с бележка до баща ми, за да го уведомя, че им липсват качествата, които изисквам у придворните си. Може да са достатъчно добри за него, но не и за мен. Може да служат в двора на Катерина, да видим какви радости ще донесе на нея Томас Хауард. Да видим дали ще ѝ хареса да разбере, че той е толкова предан на короната, та не го е грижа върху чия глава е тази корона. Изпълненото му с мрачна амбиция присъствие може да ѝ напомня, че тя също се омъжи за един Уелски принц, но сега е решена да бъде съпруга на друг; винаги короната е най-важна за семейство Хауард, и короната е това, към което се стреми Катерина.

Но всичко това губи значение, когато пресичаме границата и най-сетне се озоваваме в Шотландия, и господарката на замъка Далкийт, графинята на Мортън, ми прошепва: „Кралят идва!“

Пътуването е било толкова дълго, та почти съм забравила, че в края му ме чака това: тронът на Шотландия и короната, но също и един мъж, истински мъж, не просто някой, който изпраща подаръци и

цветисти комплименти чрез посланици — истински мъж, който идва насам, за да ме види.

Уговорката беше той да ме посрещне, когато влизам в Единбург, но съществува глупава традиция, според която от младоженеца — сякаш е някакъв принц от вълшебните приказки — се очаква да не може да удържи нетърпението си, и да потегли по-рано, като „истински благороден рицар“ в романс, да посрещне невестата си. Това отново ми напомня за Артур, който потегли на кон в дъжда до Догмърсфийлд, за да посрещне изпълнената с неохота Катерина, и от спомена ми се приисква да се засмея и да заплача едновременно, спомняйки си колко зле беше приет, и смущението му. Но това показва поне, че кралят на шотландците знае как е редно да се постъпва, и демонстрира ласкателен интерес към мен.

Всички изпадаме в паника заради приготовленията и дори главната ми придворна дама Агнес Хауард изглежда малко възбудена, когато идва в стаята ми. Облечена съм в наситено зелена рокля с ръкави от златен бродат и нося най-хубавите си перли, и всички седим, сякаш позираме на художник, слушаме музика и се опитваме да се преструваме, че не чакаме никого. Томас Хауард влиза и се оглежда из стаята, сякаш разполага постове. Навежда се над рамото ми и прошепва, че е добре да се държа като напълно изненадана от пристигането на краля. Не бива да изглеждам така, сякаш го очаквам. Казвам му, че зная това, а после всички продължаваме да чакаме. Минават цели часове, преди най-сетне при портата да се чуе тропот, и приветствен вик, тропот край главната врата, бързи, тежки стъпки нагоре по стълбите, после стражите разтварят вратата и влиза той: моят съпруг.

Едва не изпищявам, когато го виждам. Той има най-огромната и нелепа брада: червена като козина на лисица, голяма почти колкото лисица. Скачам на крака и леко ахвам. Агнес Хауард ми отправя остър поглед и ако беше по-близо, сигурно щеше да ме оцъпи, за да ми напомни да се държа прилично. Но това няма значение, защото кралят ме хваща за ръка и се покланя, извинявайки се, задето ме е стреснал. Приема смаяния ми поглед, широко разтворените ми очи и зяпналата уста като комплимент за неочакваното му пристигане, казва шеговито, че е трубадур на любовта, после поздравява всичките ми дами, усмихвайки се уверено, привежда се над ръката на Агнес Хауард и

поздравява Томас Хауард, сякаш са най-добри приятели и напълно е забравил, че Томас е нахлувал вече два пъти в Шотландия.

Той е прекрасно облечен, в червено кадифе, поръбено със златен брокат, и отбелязва, че и двамата сме избрали кадифе. Кройката на жакета е като за езда, но материята е скъпоценна, и вместо праметнат на гърба арбалет той носи лютня. Казвам, с леко отпаднал глас, че той наистина е трубадур, щом носи лютнята си навсякъде, а той ми казва, че обича музиката и поезията, и танците, и се надява, че аз също ги обичам.

Потвърждавам, и той настоява да танцувам. Агнес Хауард се изправя заедно с мен и музикантите засвирват павана, която зная, че изпълнявам много изящно. Поднасят вечерята, ние сядаме един до друг и сега, докато той говори с Томас Хауард, мога да го огледам както трябва.

Той е красив мъж. Много е стар, разбира се, на цели трийсет години, но не притежава нищо от сковаността и тържествената сериозност на стар човек. Има прекрасно лице: високо извити вежди и топли, интелигентни очи. Цялата бързина на мислите му и силата на чувствата му сякаш се излъчват от тъмните му очи, а устата му има силна, волева форма и по някаква причина ме кара да мисля за целувки. Но не и брадата, разбира се. Няма как да пренебрегна брадата. Съмнявам се, че има начин да подмина тази брада. Поне е сресана, измита и напръскана с благовония; не е брада, в която може да си е направила гнездо някоя мишка. Но бих предпочела той да е гладко избръснат и неволно се запитвам дали мога да спомена това. Нима не е достатъчно лошо, че трябва да се омъжа за човек, който е достатъчно стар, за да ми бъде баща, и при това с по-малко кралство от това на баща ми, дори без да носи брада като лисича опашка в леглото със себе си?

Той си тръгва по здрач и аз отбелязвам пред Агнес Хауард, че навярно би могла да каже на съпруга си, че бих предпочела краля чисто обръснат. По обичая си тя му съобщава веднага, като че ли моите предпочитания са смехотворни, и затова, преди да си легна, и двамата ми заявяват наставнически, че имам късмет да стана кралица, и че никой съпруг, особено пък миропомазан крал, няма да приема съвети за външността си от една млада жена.

— Мъжът е създаден по Божия образ и подобие; никоя жена, създадена, след като Бог е завършил най-прекрасното си творение, не е достойна да го критикува — казва ми Томас Хауард с такъв тон, сякаш е папа.

— О, амин — казвам нацупено.

* * *

В следващите четири дни преди сватбата новият ми съпруг ни посещава всеки ден, но говори повече с Томас Хауард, а не с мен. Старият човек се е бил срещу шотландците надлъж и шир по границите, но вместо да са врагове до живот, както някой би очаквал, те са неразделни и си разказват истории за кампании и битки. Годеникът ми, който би трябвало да ме ухажва, си припомня стари войни с придружителя ми, а Томас Хауард, който би трябвало да се грижи за удобството ми, забравя, че съм там и разказва на краля за дългите години, прекарани в походи. Най-щастливи са, когато чертаят карта на мястото, където са се били, или когато крал Джеймс описва оръжията, които замисля, и които е поръчал за замъците си. И двамата се държат, както се държат винаги войниците, когато са заедно, сякаш жените нямат никакво отношение към делата на света, все едно че няма нищо по-интересно от това да нахлуеш в земите на някой друг и да го убиеш. Дори когато седя с дамите си и кралят влезе с Томас, той отделя само няколко минути, за да се държи очарователно с мен, а после пита Томас дали е виждал новите топове, оръдието от Дарданелите, новия лек топ, дали знае за прочутия шотландски топ Монс, най-големият в Европа — който бил подарен на дядото на Джеймс от херцога на Бургундия. Изключително дразнещо е. Сигурна съм, че Катерина не би търпяла това.

* * *

Денят на влизането ни в Единбург е последният ми ден като принцеса на Тюдорите, преди да бъда коронована в новото си кралство, а кралят ме качва зад себе си на коня си, сякаш съм

обикновена дама, а той — началник на конницата ми, или сякаш ме е пленил и ме води у дома. Влизаме в Единбург и аз седя зад него, притисната към гърба му, обвила с ръце кръста му, като селско момиче, прибиращо се от панаир. Всички са доволни от това. Харесва им романтичността на картината, която представляваме, като гравюра върху дърво, изобразяваща рицар и спасена дама; харесва им една английска принцеса да бъде доведена в столицата им като трофей. Те са непринудени, пламенни хора, тези шотландци. Не разбирам нито думичка от това, което говорят, но сияещите лица, въздушните целувки и ликуващите възгласи показват радостта им при вида на красивия, буен на вид крал с дългата му червена коса и брада, и златната принцеса, седнала зад него на коня му.

Градът е ограден със стени с красиви порти, а зад тях къщите са смесица от колиби и коптори, някои прилично големи къщи с мазилка по стените и плътни сламени покриви, и няколко новопостроени, от камък. На самия връх на невероятно стръмен хълм в края на града е кацнал замък, извисяващ се над отвесни зъбери, до него води само един тесен път; но в долината в другия край има новопостроен дворец, а пред здравите укрепени стени на града се виждат високи хълмове и гори. Надолу по склона на хълма от замъка към двореца стръмно се спуска широк калдъръмен път, цяла миля дълъг, и най-хубавите къщи на търговците и водачите на гилдиите се издигат на преден план на тази улица, а горните им етажи се издават над нея. Зад тях има красиви вътрешни дворове и тъмни улички, които водят до скрити вътрешни къщи и големи градини, овощни насаждения, тайни кътчета и още къщи зад тях с тайни проходи, които водят надолу по хълма.

На всеки уличен ъгъл има жива картина или поетична драма, с ангели, богини и светци, измолващи от Бог любов и плодовитост за мен. Това е красив малък град, строен сред хълмове, замъкът се издига като планина над него, кулите му опират в небето, знамената пърхат сред облаците. Строен е безразборно, хаотично, престрояван от бордеи до къщи, от дърво в камък, сиви плочести покриви заместват сламените. Но на всеки прозорец, независимо дали е отворен, за да пропуска студеният въздух, дали е със спуснати капаци или със стъкло, се вижда щандарт, или знамето на страната, а между надвисналите балкони са провесили пъстри тъкани и венци. Всеки тесен вход е претъпкан с членовете на семейството, скупчени заедно, за да ми

помахат, а там, където каменните къщи имат еркереи прозорец или горен етаж и балкон, децата са се надвесили навън, за да подвикват приветствия. Приветствията на множеството, тълпящо се в малките улички и вковете на нашите стражи, които си проправят път, се сливат в оглушителен и зашеметяващ шум. Пред нас и зад нас има безброй конници — шотландски и английски лордове, смесили се, за да демонстрират новия съюз, който съм донесла на Шотландия, и всички ние си проправяме с криволичене път през тесните калдъръмени улици, а после надолу по хълма към двореца Холирудхаус.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, АВГУСТ 1503 Г.

На следващия ден дамите ми ме събуждат в хладната светлина на синьо небе в шест сутринта. Присъствам на утринната молитва в личния си параклис, а после закузвам в залата си за аудиенции в присъствието само на дамите си. Никой не яде много, всички сме твърде развълнувани, прилява ми дори само от вкуса на хлебчето и разредения ейл. Връщам се в спалнята си, където са внесли огромна вана, пълна с вдигаща пара вода, и сватбената ми рокля е положена на леглото. Дамите ми ме изкъпват и обличат, сякаш съм кукла, а после сресват косата ми, така че пада на гладки къдрици и се разстила по раменете ми. Това е най-хубавото у мен, това изобилие от светли коси, и всички спираме за миг, за да му се възхитим и да вплетем още панделки. После изведнъж се оказва, че вече няма време и трябва да побързаме. Непрекъснато се сецам за дузина неща, които искам, и дузина неща, които съм смятала да направя. Вече обувам сватбените си обувки, с украсени с бродерия носове и златни връзки, точно толкова прекрасни, колкото обувките на Катерина Арогантната, Агнес Хауард е готова да тръгне зад мен, всички дами се подреждат в редица зад нея, и аз трябва да тръгвам.

Надолу по каменните стълби, навън, в ярката слънчева светлина, продължавам с плавни стъпки до голямата врата на съседното абатство, широко разтворена за мен, а после влизам в абатството, което е претъпкано с лордове и техните дами, облечени в тържествени одежди: въздухът ухае на тамян и ехти от песента на хора. Спомням си как вървя нагоре по пътеката към Джеймс, който ме чака най-горе, и блясъкът на злато от мощехранителниците върху олтара, и горещината от хилядите свещи, и високият свод на тавана. Спомням си великолепия прозорец в каменната стена над олтара, с височината на няколко етажа, стъклописите, пламтящи в ослепителни цветове — а после... не си спомням нищо повече.

Мисля си, че венчавката е великолепно като сватбата на Артур. Това не е „Сейнт Пол“, разбира се, но роклята ми е също толкова хубава, колкото беше и роклята на Катерина в онзи ден. До мен кралят направо пламти от скъпоценни камъни, и е истински, пълноправен крал, докато Катерина се омъжи само за принц. Освен това съм коронована. Тя така и не бе коронована, разбира се, беше просто принцеса, а сега е дори по-малко от това. Но аз получавам двойна церемония: първо венчавка, а после коронация. Толкова е пищна и отнема толкова много време, че ме оставя зашеметена. Яздила съм по толкова дълъг път, стотици и стотици мили, чак от Ричмънд, и са ме видели толкова много хора. Чакам този ден от години; баща ми го е планирал през по-голямата част от живота ми, това е великият триумф на почитаемата ми баба. Би трябвало да бъда обзета от бурен възторг, но ставащото е твърде вълнуващо, за да го възприема. Само на тринайсет съм. Чувствам се като малката ми сестра Мери, когато ѝ позволят да остане будна до твърде късно на някое празненство. Замаяна и заслепена съм от собствения си блясък и минавам през всичко — брачната литургия, коронацията и клетвите за вярност, пиршеството, поетичните драми, последната служба в параклиса, а после процесията за отвеждане в леглото, — сякаш насън. Ръката на краля обгръща талията ми през целия ден — мисля, че ако не е той, ще падна. Денят продължава безкрайно, а после той отива да се изповяда и да се помоли в покоите си, докато дамите ми ме отвеждат и ме слагат в леглото.

Агнес Хауард ги надзирава, докато развързват ръкавите ми и ги прибират в торбички с лавандула, развързват роклята ми и ми помагат да сваля стегнатия корсаж. Ще нося най-фината си копринена нощница, поръбена с френска дантела, а над нея имам копринена нощна роба. Слагат ме на леглото, подпряна на възглавниците, нагласят нощницата ми около краката, придърпат и диглят ръкавите ми, сякаш съм восъчна фигура върху саркофаг, като образът на майка ми върху ковчега ѝ. Агнес Хауард навива светлата ми коса на букли и я разпуска около раменете, като щипе бузите ми, за да се зачервят.

— Как изглеждам? — питам я. — Подайте ми огледало.

— Изглеждате добре — казва тя с лека усмивка. — Прекрасна невеста.

— Като Катерина ли?

— Да — казва тя.

— Като майка ми ли? — взирам се в закръгленото си детинско лице в огледалото.

Тя ме изучава с критичен, преценяващ поглед.

— Не — казва. — Всъщност не. Защото тя беше най-прекрасната от всички кралици на Англия.

— Значи по-прекрасна от сестра ми? — питам, опитвайки се да открия някакво мерило, което да ми даде увереност, за да се изправа лице в лице със съпруга си тази вечер.

Отново овладеният, преценяващ поглед.

— Не — казва тя неохотно. — Но не бива никога да се сравнявате с нея. Мери ще бъде изключителна.

Надавам леко, раздразнено възклицание и бутвам огледалото обратно към нея.

— Успокойте се — препоръчва тя. — Вие сте най-прекрасната кралица на Шотландия. Нека това ви бъде достатъчно. А съпругът ви явно е доволен от вас.

— Питам се дали е могъл да ме види през тази брада — казвам сърдито. — Чудя се дали може изобщо да види нещо.

— Може да види вас — казва ми тя назидателно. — Не са много нещата, които му убягват.

Лордовете от неговата свита го довеждат до вратата на спалнята, като пеят непристойни песни и подмятат шеги, но той не ги допуска в покоите ни. Когато влиза, пожелава лека нощ на дамите, така че всички ни оставят и трябва да се простят с надеждата, че може да наблюдават споделянето на леглото. Осъзнавам, че прави това не от някакъв свян, защото той не е свенлив, а от добрина, заради мен. Наистина няма нужда. Не съм дете, аз съм принцеса; родена съм и съм отгледана за това. Цял живот съм живяла в блясъка на двора. Знам, че всеки винаги знае всичко за мен и постоянно ме сравнява с други принцеси. Никога не ме преценяват по собствените ми качества, винаги са гледали на мен като на едно от четирите деца Тюдор, а сега ме преценяват като една от три сестри с кралска кръв. Никога не е честно.

Джеймс съблича сам, като обикновен мъж от неблагоороден произход, финия си дълъг халат, така че застава пред мен по нощна риза, а после я изхлузва през главата си. Чувам подрънкване като от тежка огърлица, когато голотата му се разкрива пред мен сантиметър

по сантиметър, докато смъква нощната си риза. Здрави, силни крака, покрити с гъсти, тъмни косми, туфа тъмни косми на чатала му, и членът му, щръкнал неловко нагоре като на жребец, тъмната линия на космите по плоския му корем, а после...

— Какво е това? — питам, когато виждам кръг от метални халки около кръста му. Оттук е идвало лекото издайническо дрънчене.

— Това е мъжеството ми — казва той, умишлено разбирайки ме погрешно. — Няма да ви нараня. Ще бъде внимателен.

— Не това — казвам. Израсла съм в кралски двор, но цял живот съм била близо до конюшни и фермерски животни. — Зная всичко за това. Какво е това около кръста ви?

Той докосва леко колана с пръст.

— О, това ли.

Сега виждам, че поясът е протрил кожата му до кръв. Има шипове и драска кожата му всеки път, щом помръдне. Около кръста му кожата е груба и покрита с белези; сигурно носи това нещо от години. От години изпитва постоянно дразнещо неудобство, защото всяко движение, което прави, одрасква кожата му.

— Това е трънен пояс — казва той. — Сигурно сте виждали такъв преди. Вие, която знаете толкова много за света, че когато виждате члена на съпруга си в първата брачна нощ, вече знаете всичко за него?

Изкикотвам се сподавено.

— Нямах предвид това. Но за какво служи тръненият пояс?

— Служи, за да ми напомня за греха ми — казва той. — Когато бях млад, приблизително на вашата възраст, извърших нещо много глупаво, нещо много нередно. Извърших нещо, което ще ме изпрати в ада. Нося го, за да ми напомня, че съм глупав и че съм грешник.

— Ако сте били на моята възраст, тогава никой не може да ви вини — уверявам го. — Можете просто да се изповядате. Да се изповядате и да ви бъде определено покаяние.

— Не може да ми бъде простено само защото съм бил млад — казва той. — И вие също недейте да мислите, че можете да получите прошка заради това. Не може да ви се прощава само защото сте млада или защото сте от кралско потекло, или, във вашия случай, защото сте жена и умът ви е по-неустойчив от ума на един мъж. Вие сте кралица; трябва да се придържате към най-високи стандарти. Трябва да бъдете

благоразумна, трябва да бъдете предана, думата ви трябва да бъде обвързваща, трябва да отговаряте пред Бог, не пред свещеник, който може да опрости греховете ви. Никой не може да ви даде опрощение за глупостта и греха, ако сте кралска особа. Трябва да се стараете никога да не вършите глупост или грях.

Поглеждам го, малко ужасена, докато се извисява над мен в брачните покои, с щръкнал и готов член, с голяма верига, връзваща се в кръста му, строг като съдия.

— Трябва ли да я носите сега? — питам. — Искам да кажа, точно в този момент?

Той се разсмива.

— Не — казва, навежда глава, разкопчава веригата и я сваля. Идва до леглото и ляга до мен.

— Сигурно е по-добре да я свалите — казвам, водейки го към мисълта, че може да я махне завинаги.

— Няма причина да бъдете издраскана заради моите грехове — казва той мило. — Ще я свалям, когато съм с вас. Няма никаква причина тя да ви наранява.

* * *

Не боли, защото той е внимателен и бърз и не се отпуска с цялата си тежест върху мен — не е трмава като жребец на полето, а умел и грижовен. Има нещо много приятно в това, да бъда милвана по цялото тяло, като котка в нечий skut, ръцете му ме обхождат навсякъде, зад ушите и в косата ми, и надолу по гърба и между краката, сякаш няма нито едно местенце, на което той да не може да превърне кожата ми в коприна, а после в сметана. Денят е бил дълъг, аз се чувствам замаяна и сънлива, и изобщо не усещам болка, по-скоро нещо като леко изненадващо проникване, а после някакво топло раздвижване, и точно когато започвам да усещам тежест и тласък, и ми идва в повече, всичко свършва и вече се чувствам само стоплена и милвана.

— Това ли е? — питам изненадана, когато той изпуска въздишка, а после внимателно се отдръпва и се отпуска на възглавницата.

— Това е — казва той. — Или поне това е всичко за тази нощ.

— Мислех си, че боли и има кръв — казвам.

— Има малко кръв — казва той. — Достатъчно, за да личи по чаршафите на леглото на сутринта. Достатъчно, за да може лейди Агнес да съобщи на баба ви, но не би трябвало да боли. Би трябвало да е удоволствие, дори за една жена. Някои лекари смятат, че трябва да има удоволствие, за да се направи дете, но аз самият не мисля така.

Той се измъква от леглото и отново си слага колана от вериги.

— Трябва ли да го слагате?

— Да — закопчава го с щракване и виждам леката му гримаса, когато металът одрасква разранената му кожа.

— Какво толкова лошо сте извършили? — питам, сякаш искам да ми разкаже приказка, преди да заспя.

— Поведох лордове на бунт срещу баща ми, краля — отговаря той, но не се усмихва и явно историята изобщо не е приятна. — Бях на петнайсет. Мислех си, че смята да ме убие и да постави брат ми на моето място. Послушах лордовете и поведох армията им в изменнически бунт. Мислех, че ще го пленим и той ще управлява с подобри съветници. Но когато ме видя, той не тръгна в настъпление; отказа да тръгне срещу родния си син. Бащината му преданост към мен бе по-голяма, отколкото моята синовна вярност към него, и така ние с бунтовниците спечелихме битката и той побягна, а те го заловиха и го убиха.

— Какво?

Ужасът на тази история рязко ме разсънва.

— Да.

— Разбунтували сте се срещу баща си и сте го убили? — това е грях против Божия ред, срещу Бог и срещу баща му. — Убили сте родния си баща?

Сянката му на стената зад него подскача, докато свещта до леглото ми потрепва и догаря.

— Да ми прости Господ, да — казва той тихо. — И затова съм прокълнат като бунтовник, узурпатор и човек, убил собствения си крал: син, погубил собствения си баща. Аз съм кралеубиец и отцеубиец. И нося това, та никога да не забравям да подозирам мотивите на съюзниците си, а когато воювам, винаги мисля кой може да загине по случайност. Затънал съм в грях. Никога няма да мога да го изкупя.

Въжетата на леглото проскърцват, когато той ляга до мен, този кралейубиец, този убиец.

— Не може ли да отидете на поклонение? — питам немощно. — Не можете ли да отидете на кръстоносен поход? Не може ли Светият Отец да ви даде опрощение за греха ви?

— Надявам се да го направя — казва той тихо. — Тази страна никога не е била достатъчно мирна, за да замина спокойно, но бих искал да отида на кръстоносен поход. Надявам се да отида в Йерусалим един ден — това би пречистило душата ми.

— Не знаех — казвам тихо. — Не знаех нищо за това.

Той свива рамене и издърпва завивките нагоре върху корема си, разполагайки се нашироко в леглото, разперил крака до двата ъгъла, с ръце, скръстени върху широките му гърди, сякаш цялото легло е само за него, и аз трябва да се сместя в един ъгъл, или да се прилепя към него.

— Родният ви баща поведе бунт срещу коронован, миропомазан крал — казва той, говорейки спокойно за такова ужасно деяние. — И се е оженил за майка ви против волята ѝ, и убил роднините ѝ, млади мъже от кралско потекло. За да вземеш трона и да го задържиш, понякога трябва да вършиш ужасни неща.

Надавам лек протестен писък:

— Не, не го е направил! Нито едно от тези неща, или поне не така, както го представяте!

— Грехът си е грях — казва ми убиецът, а после заспива.

* * *

На другата сутрин започва най-хубавият ден от живота ми. По традиция шотландските крале дават на невестите си полагащите им се като сватбен дар земи на сутринта след сватбата, и аз отивам в личния кабинет на Джеймс, където двамата с него сядаме от двете страни на тежка, солидна маса и той ми приписва собствеността върху една огромна гора и един голям замък, едно след друго, докато разбирам, че наистина съм богата като кралица. Щастлива съм и придворните се радват с мен. Покрай мен те също са се сдобили с подаръци. Джеймс Хамилтън, който уреди брачното споразумение, ще бъде граф на Аран,

титла, създадена за него в отплата за работата му и като признание за близостта му с краля. Всичките ми дами получават подаръци, на всички шотландски лордове са дадени пари, а някои от тях се сдобиват с титли.

После кралят се обръща към мен, и казва с лека усмивка:

— Съобщиха ми, че не харесвате брадата ми, ваша светлост. Можете да се разпоредите и за това. Само вижте — аз съм готов на драго сърце да се превърна в Самсон. Готов съм да се подстрижа от любов.

Успява да ме изненада.

— Наистина ли? — казвам. — Кой ви разказа? Никога не съм казвала нищо за това.

— Бихте предпочели да си я запазя дълга?

Той поглажда гъстата като храст брада, която се спуска от челюстта до корема му.

— Не! Не! — поклащам глава и това го разсмива отново.

Той се обръща и кимва на един от придружителите си, и мъжът отваря вратата на залата за аудиенции. Всички хора отвън надничат да видят какво правят по-висшестоящите от тях, докато един прислужник влиза с леген и кана, ленени кърпи, и голяма златна ножица.

Дамите ми веднага се разсмиват и започват да пляскат с ръце, но аз се чувствам неловко и се радвам, когато затварят вратата и молителите и посетителите не могат да ни видят.

— Не зная какво възнамерявате да правите. Не може ли да повикаме бръснар?

— Вие го направете — казва той закачливо. — Вие не искате брадата ми, вие я отрежете. Или ви е страх?

— Не ме е страх — заявявам дръзко.

— Мисля, че ви е страх — казва той: усмивката му проблясва през гъстата брада с цвят на лисича козина. — Но лейди Агнес ще ви помогне.

Хвърлям поглед към нея, за да проверя да не би това да не е позволено, но тя се усмихва, после се разсмива.

— Може ли? — питам със съмнение.

— Ако Самсон идва, за да бъде подстриган, кой ще му откаже? — казва Агнес Хауард. — Но не искаме да покосяваме силата ви, ваша светлост. Не бихме ви сторили зло за нищо на света.

— Ще ме направите красив и елегантен като английски придворен — уверява я той. — Ако нейна светлост малката кралица на шотландците не иска красива пищна брада на шотландски планинец в леглото си, не е нужно да я търпи. Принудена е да има мен, достатъчно див и буен за всяка жена — не е нужно да се примирява и с огромна брада.

Той сядна на едно столче, подпъхва ленената салфетка около врата си, и ми връчва ножицата. Вземам я и нервно клъцвам. Цяла туфа червени косми пада в скута му. Ужасена, спирам, но кралят се смее и казва:

— Браво, браво, кралице Маргарет! Действайте! — и аз клъцвам отново, и отново, докато всичко опадва. Той все още е с гъста брада, но водопадът от косми, който се спускаше по гърдите му, сега лежи на пода.

— Сега, лейди Агнес — казва той, — сигурен съм, че знаете как да обръснете един мъж. Покажете на нейна светлост как се прави и гледайте да не прережете бедното ми гърло.

— Не е ли по-добре да повикаме бръснар? — пита тя, точно както попитах аз.

Той се смее.

— О, удостойте ме с едно аристократично бръснене — казва той, а лейди Агнес поръчва да донесат гореща вода и бръснач и най-хубавия сапун и се залавя с него, докато аз гледам, а кралят се смее на ужасеното ми изражение.

Накрая тя го загръща в топли ленени кърпи, той леко потупва току-що оголеното си лице, а после разгъва кърпите да ми се покаже.

— Какво мислите? — пита. — Сега нравя ли ви се, ваша светлост?

Долната част на лицето му е с бяла кожа, далеч по-бледа от останалото, тъй като брадата го е пазила от слънцето и вятъра, докато бузите и челото му са с плътен тен, а около очите има бели бръчици от смях. Изглежда странно, но брадичката му е здрава и силна и има лека трапчинка, а устата му е чувствена, устните — пълни и добре оформени.

— Да — казвам, защото едва ли бих могла да кажа нещо друго.

Той ме целува топло по устата, а Агнес Хауард ръкопляска, сякаш цялата заслуга е нейна.

— Само почакайте, докато ме видят — казва той. — Моите верни лордове ще разберат, че наистина съм женен и споделил легло с английска принцеса, след като добих толкова английски и елегантен вид.

* * *

Оставаме в двореца Холирудхаус до есента, постоянно се провеждат турнири и празненства. Френският рицар Антоан д'Арси, месир Дьо ла Басти, е голям фаворит, и се кълне, че щял да бъде мой рицар, ако вече не бил обещан на Ан от Бретан. Престорвам се на обидена, но после той ми казва, че в нейна чест носи доспехи и сбруя в чисто бяло, и нищо не му приляга по-добре. Наистина не може да ги замени със зелено. Това ме разсмива и се съгласявам, че той трябва да бъде „белият рицар“ до края на живота си, но че ще знам и той ще знае, че сърцето му ми принадлежи. Това са прелестни глупости, особено когато ги чуваш от един толкова ослепително привлекателен млад мъж, то е и част от работата ми — да бъда красива кралица.

НА ПЪТ, ШОТЛАНДИЯ ЕСЕНТА НА 1503 Г.

Когато става малко по-студено и листата започват да променят цвета си и да хрущят под стъпките ни, съпругът ми ме отвежда на обиколка, за да видя някои от земите, които притежавам като кралица. Спомням си как почитаемата ми баба ревностно поддържа земите си, сещам се за сдържаната ѝ жажда да прибавя нови земи към своите владения, и се оглеждам наоколо, докато яздя на запад извън града, по издигнатите, изровени пътища, които се вият през мочурливите земи край голяма река, река Форт, и се надявам земята ми да бъде доходоносно управлявана.

Дърветата растат надолу досами водата и посипват листата си като дъжд по нас, сякаш сме на парад и хората хвърлят цветя. Горите са потънали в бронзови и златни, червени и кафяви цветове, а по-високите склонове на хълмовете пламтят в червеното на офиките. Малобройните села по пътя са заобиколени от разхвърляни като кръпки малки ниви, а всички живи плетове пъстрейт от шипки и глог, в по-гъстите туфи проблясват едрите плодове на трънкосливката, черни като смола. Над главите ни летящите на юг гъски прекосяват небето в огромни процесии, една зад друга, и често чуваме шумния плясък на големи криле, докато ята лебеди отлитат на юг, далече от студа на севера. Всяка сутрин и всяка вечер виждаме стада елени да изчезват през дърветата, движейки се така безшумно, че хрътките не ги забелязват, а нощем понякога чуваме вълци.

Приятно е да пътуваме заедно. Джеймс обича музика и аз му свиря, а дворцовите музиканти ни придружават. Той има страст към поезията и писането, и неговият двор води собствен *макар* — поет, който пътува навсякъде с нас подобно на готвач, сякаш човек може да изпита нужда от поезия, както се нуждае от вечеря, когато спре за вечерта. За моя изненада, Джеймс наистина се нуждае от поезията по такъв начин; иска я като вино преди вечеря, и има апетит за разговори относно книги и философия. Очаква от мен да науча езика им, защото,

ако не го направя, никога няма да оценя красотата на поемите вечер. Казва, че не могат да бъдат преведени, човек трябва да ги чува така, както са били изпети най-напред. Казва, че те говорят за хората и земята и не могат да бъдат преведени на английски.

— Англичаните не мислят като нас — казва той. — Не обичат страната и хората така, както ги обича един шотландец.

Когато възразявам, той ми казва, че по̀ на север хората говорят единствено родния си келтски език, и че всъщност е добре да науча и него. Хората от островите далече нагоре, в студените северни морета говорят език, който е наполовина датски, и трябвало да бъдат заставени да признаят управлението му, защото се имали за отделен народ и кралство.

— А какво се намира още по-нататък? — питам.

— Далече, далече, има една бяла земя — казва той. — Където нямат нощ и ден, а цели сезони на тъмнина, а после месеци на бяла светлина, а земята е само от лед.

Джеймс изпитва задълбочен интерес към начина, по който работят нещата, и където и да отидем, той се отправя към камбанариите и часовниковите кули, за да разгледа механизмите на часовниците, или към водениците, за да види някой нов начин за изсипване на пшеница между воденичните камъни. В едно селце имат вятърна помпа, за да изкарват водата от канавките, и той прекарва половината ден с холандеца, който я е построил, катери се нагоре-надолу по шлюзовете и се качва и слиза по стълбите до перките, докато разбере напълно как работи. Мога да споделя някои от интересите му; но често откривам, че е напълно невъзможно да го разбера. Той е очарован от функциите на човешкото тяло, дори от мръсните тела на бедни хора, и обича да говори с лекари за въздуха, който дишаме, и дали излиза същият, който влиза, и къде отива и какво прави, или как кръвта изригва като мощна струя от врата, но само се процежда от ръката, и каква може да е причината за това? Няма срам и не притежава чувство на отвращение. Когато казвам, че не искам да зная защо вените в китката ми са сини, но кръвта, която се излива от тях, е червена, той казва:

— Но, Маргарет, това е материята на живота, това е Божието творение. Трябва да искаш да го разбереш изцяло.

Когато влизаме в Стърлинг, яздейки нагоре по лъкатушешите улици на градчето, вкопчило се в склона на хълма, той ме предупреждава, че държи при себе си философ, който обитава една от кулите като свое лично владение и изучава самата природа на битието. Има работилница за рафиниране на метали и съд за дестилиране, затова не трябвало да се смущавам от шума на удари от чук или странния мирис на дим.

— Но какво прави там? — питам, смутена. — Какво се надявате да откриете?

— Ако бъдем благословени, то ще открием петия елемент — отговаря той. — Има огън, вода, земя и въздух, а има и нещо друго, самата есенция на живота. Всички тези неща трябва да са налице за живота, и ние знаем, че те съществуват в нас, но трябва да има и друг елемент, невидим, но доловим, който ни вдъхва душа. Открия ли го, бих могъл да направя философския камък и ще имам власт над самия живот.

— По цял свят има философи, които търсят тайната на вечния живот и камъка, който превръща обикновена материя в злато — отбелязвам. — И въпреки това се надявате, че ще го откриете тъкмо вие, преди който и да е друг?

— Доближаваме се с всеки изминал ден — уверява ме той. — А освен това той изучава как летят птиците, за да можем и ние да полетим.

Топовете на замъка ни поздравяват с рев, когато знамето ни е забелязано да се задава по пътя, лъкатушеш по стръмния хълм, а подвижният мост се спуска с трясък и зъбчатата решетка на крепостната врата се вдига с дрънчене. Огромните каменни стени са непрекъснати, с изключение на портата срещу нас. Виждам как — простиращи се надясно и наляво — стените се издигат по лицевата страна на зъбера, все по-високо и по-високо, образувайки тесен ръб над отвесната бездна под тях, сякаш част от самия зъбер.

— Най-хубавият от моите замъци — казва Джеймс със задоволство. — Само глупците твърдят, че една крепост не може да бъде превзета — но тази, Маргарет, тази е накитът, съединяващ високопланинските земи на Шотландия и низините ѝ, това е крепостта, която бих удържал срещу всеки нашественик в християнския свят. Разположена е толкова високо, че човек може да вижда на цели мили

разстояние във всяка посока от кулите, и никой враг не може да се изкачи до подножието на стените незабелязан, а какво остава пък да се изкатери по тях. Построени са върху солидна скала, никой не би могъл да ги подкопае. Бих могъл да удържа този замък с двайсет мъже срещу армия от хиляди. Постарай се да съобщиш това на баща си, когато пишеш. Той не притежава нищо толкова сигурно като този замък, нищо толкова прекрасно като него.

— Но той няма нужда от нещо подобно, защото сега царува вечен мир, слава на Бога — казвам, сякаш наизуст. После, със съвсем различен тон, питам: — А кои са тези?

Докато влизаме с конете си през яката главна порта, дълбока като тунел, виждам големия вътрешен двор, вграден в склона на хълма. Слугите се подреждат и падат на колене и внезапно, призовани от топовния изстрел, половин дузина деца на всякакви възрасти, облечени богато като малки лордове и дами, хукват надолу по стъпалата откъм най-високото крило на сградата и дотичват шумно във вътрешния двор, явно възхитени да ни видят, и се снишават в поклони или реверанси като предани поданици. Хукват към Джеймс, а той скача от седлото и ги обхваща всичките в широка прегръдка, като шепне име след име и ги благославя на местния език, така че не разбирам нито дума.

Началникът на конницата ми ме сваля от седлото и ме пуска да стъпя. Подпирам се на ръката му, когато се обръщам към съпруга си.

— Кои са тези? — питам го отново.

Той се е отпуснал на колене върху мокрия калдъръм, за да може да целуне най-малкото дете, и поема едно бебе от дойката му, докато се изправя. Очите му светят от обич — никога преди не съм го виждала такъв. Другите дребосъци припкат около него, дърпат жакета му за езда, а най-голямото момче застава гордо до краля, сякаш е толкова важно, че е редно да ми бъде представено, сякаш очаква, че ще се радвам да се запозная с него.

— Кои са тези?

Джеймс се усмихва широко заради тази прекрасна изненада.

— Това са моите деца! — оповестява той; широката му прегръдка поема шестте малки главици и детето в ръцете му. — Моите рожбици — обръща се към тях. — Мои малки лордове и дами, това е новата кралица на Шотландия, моята съпруга. Това е моята кралица

Маргарет, която дойде чак от Англия, за да ми окаже честта да бъде моя съпруга и ваша добра майка.

Те всички правят поклон или реверанс със заучена елегантност. Накланям глава, но съм в пълно неведение как е редно да постъпя. Трескаво се запитвам дали е бил женен преди и никой не ми е казал? Нали не е възможно да държи някоя тайна съпруга, майката на всички тези деца, скрита тук, в моя замък? Какво да правя? Какво щеше да направи Катерина, ако се озовеше в такива ужасни обстоятелства?

— Имат ли майка? — питам.

— Няколко — казва Джеймс весело.

Най-голямото момче ми се покланя, но аз не давам вид да съм го забелязала. Не се усмихвам на малките сведени глави и Джеймс подава бебето внимателно обратно на дойката му. Една от дамите от замъка, видяла леденото ми изражение, хваща едва проходилото дребосъче за ръка и подбира децата като стадо към отворената врата на кулата.

— Майки — кралят не показва и следа от смущение. — Едната, Бог да я прости, Маргарет Дръмонд, е мъртва. Скъпата ми приятелка Марион не желае да идва повече в двора. Джанет живее другаде, а също и Изабел. Не е нужно да те притесняват, не трябва да се безпокоиш за тях. Няма да бъдат твои приятелки или придворни дами.

Да не ме смущават? Четири метреси. Четири метреси, и само една от тях, слава Богу, мъртва? Сякаш няма да си задавам въпроси за тях и да се сравнявам с тях всеки миг, до края на живота си. Сякаш няма да се вглеждам в красивите лица на малките момичета и да се питам дали приличат на майките си. Сякаш няма всеки път, щом Джеймс замине от двора, да си мисля, че гостува на някоя от тази глутница плодовити жени, или оплаква онази, която за щастие е мъртва.

— Те ще бъдат полубратя и полусестри на собствения ни син, когато той дойде — казва весело кралят. — Не са ли като малко ангелско войнство? Мислех, че ще си доволна да ги срещнеш.

— Не — успявам само да кажа. — Не съм.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЕСЕНТА НА 1503 Г.

Пиша на почитаемата си баба, че съпругът ми е затънал в грях. Прекарвам цели часове на колене в параклиса, опитвайки се да измисля какво мога да ѝ кажа, за да бъда сигурна, че ще е толкова възмутена, колкото съм и аз. Много внимавам какво казвам за увереността си, че е обречен, защото не искам да споменавам бунта му и смъртта на баща му. Бунтът е неудобна тема за нас, Тюдорите, тъй като отнехме трона от Плантагенетите, а те бяха миропомазани крале и всеки англичанин им се беше заклел във вярност. Напълно съм сигурна, че почитаемата ми баба е предизвикала бунта срещу крал Ричард, след като е положила нерушима клетва за вярност към него. Със сигурност е била голяма приятелка на съпругата му и е носела шлейфа ѝ по време на коронацията.

Затова не говоря за бунта на съпруга ми срещу баща му, а наблягам пред почитаемата си баба, че той е затънал в грях и че съм изненадана и нещастна от срещата с тези незаконни деца. Не зная как да възприемам най-голямото момче, Александър, когото настаняват до баща му на вечеря, на масата, където сядат като семейство в низходящ ред от десетгодишния Александър чак до бебето, момиченцето, на скута на дойката си, което удря по масата със собствената си сребърна лъжица — с магарешки бодил на дръжката! Кралският герб! Джеймс се държи, сякаш би трябвало да съм доволна да виждам всички тях, настанени на кралската трапеза, сякаш тези красиви деца са заслуга на нас двама ни.

Това е грях, пиша аз. А освен това и оскърбление към мен, кралицата. Ако баща ми е знаел нещо за тях преди женитбата ми, е трябвало да заяви, че тези деца не могат да останат в моя замък. Би трябвало да живеят далече от подарените ми при сватбата земи. Нима от мен може да се очаква ги подслонявам? Всъщност те изобщо не трябва да са тук. Но не знам какво мога да направя, за да ги отпратя.

Поне мога да не ги допускам в покоите си. Детската стая и учебната им стая са в една кула, философът — сякаш не е достатъчно неприятно, че трябва да подслонявам и него — е в другата. Аз разполагам със свързаните помежду си покои на кралицата, приемна, личен кабинет и спалня, най-красивите, които съм виждала някога. Ясно давам на дамите си и на управителя на кралското домакинство да разберат, че единствено на дамите ми се полага да присъстват в покоите ми. Никакви „рожби“ на каквато и да е възраст или с каквато и да е външност, независимо кои са родителите им, не бива да тичат навън-навътре, сякаш желая компанията им.

Трябва да узная повече и трябва да разбере какво мога да направя. Докато чакам съвет от почитаемата си баба, се допитвам до придворната си дама лейди Катрин Хънтли. Тя е от клана Гордън и е сродница на съпруга ми. Може да говори местния език като него — като всички тях — и познава тези хора; вероятно познава майките на децата. Предполагам, че половината от тях са й роднини. Това не е аристокрация, а племе — а тези деца са малки незаконородени диваци.

Изчаквам, докато музикантите ми засвирят и всички сме насядали с ръкоделието си. Работим по олтарно покривало, върху което е изобразена света Маргарет при срещата си с дракона. Казвам си, че аз също съм принудена да се изправя срещу дракон, приел образа на грях, а Катрин може да ми каже как да го победи.

— Лейди Катрин, можете да седнете до мен — казвам, и тя идва и се настанява на едно столче до мен и започва да работи по моя ъгъл от бродерията.

— Можете да оставите това — казвам и, любезна както винаги, тя оставя ръкоделието, измъква конеца от иглата си и я прибира грижливо в сребърната ѝ кутия.

— Исках да говоря с вас за краля — казвам.

Тя обръща спокойното си лице, за да ме изслуша.

— За тези деца.

Тя мълчи.

— Тези твърде многобройни деца.

Тя кимва.

— Те трябва да си вървят! — възкликвам внезапно.

Тя ме гледа внимателно.

— Ваша светлост, това е въпрос, който трябва да решите вие с краля.

— Да, но не зная нищо за тях. Не зная какво е обичайно. Не мога да му нареждам.

— Не, не можете да му нареждате. Но мисля, че бихте могли да попитате.

— Кой са те, така или иначе?

Тя се замисля за момент.

— Сигурна ли сте, че искате да знаете?

Сковано кимвам, и тя ме поглежда с кротко съчувствие.

— Както желаете, ваша светлост. Кралят е мъж на малко повече от трийсет години, не забравяйте. Крал е на Шотландия още от момче. Възкачи се на трона с жестокост, и е пламенен и властен човек, мъж със силни апетити. Разбира се, създал е деца. Необичайното при него е само в това, че ги държи заедно в най-хубавия си замък, и ги обича толкова нежно. Повечето мъже имат извънбрачни деца и ги оставят да бъдат отглеждани от майките си, а понякога те биват продавани и пренебрегвани. Кралят навярно заслужава уважение, задето е признал своите.

— Не, не заслужава — казвам категорично. — Баща ми има само нас. Никога не си е вземал метреса.

Тя свежда поглед към ръцете си, сякаш знае по-добре. Винаги съм мразила това у Катрин Хънтли; тя постоянно изглежда така, сякаш крие някаква тайна.

— Баща ви беше истински благословен със съпругата си, вашата майка — казва тя. — Навярно крал Джеймс никога няма да си вземе друга любовница сега, когато има вас.

Изпитвам прилив на гняв при мисълта за която и да е друга жена на моето място, която и да е, предпочетена пред мен. Дори не ми харесва мисълта някой да прави сравнения между мен и друго момиче. Част от облекчението ми, задето напускам Англия, се дължеше на това, че никой не би могъл отново да премести поглед от изящната Катерина към мен, че никой не може да ме сравнява със сестра ми Мери. Мразя да бъда сравнявана — а сега откривам, че съпругът ми има половин дузина любовници.

— Коя беше тази Марион Бойд, майката на Александър, най-голямото момче, на което се позволява да се перчи така? — питам.

Повдигнатите ѝ вежди ме питат дали съм сигурна, че искам да зная всичко това.

— Коя е тя? И тя ли е мъртва?

— Не, ваша светлост. Тя е родственица на графа на Ангъс. Много изтъкната фамилия са кланът Дъглас, знаете.

— Дълго ли е била любовница на съпруга ми?

Катрин се замисля:

— Смятам, че да. Александър Стюарт е на малко повече от десет години, нали?

— Откъде да зная? — питам остро. — Не го поглеждам.

— Да — казва тя и млъква.

— Продължавайте — казвам сърдито. — Той единственото ѝ копеле от краля ли е?

— Не, тя имаше три деца от краля, едно момче умря. Но дъщеря ѝ Катерина е тук с по-големия си брат.

— Малкото момиче със светла коса? Около шестгодишно?

— Не, това е Маргарет, тя е дъщерята на Маргарет Дръмонд.

— Маргарет! — възкликвам. — Дал е на незаконната си дъщеря моето име?

Тя навежда глава и мълчи. Моите дами хвърлят поглед през стаята към нея, сякаш съжаляват, че е хваната натясно в прозоречната ниша с мен. Позната съм с буйния си нрав и никоя от тях никога не иска да ми съобщава лоши новини.

— Дал е името си на всичките — казва тя тихо. — Всичките се наричат Стюарт.

— Защо не вземат имената на съпрузите, ако всичките са деца на рогоносци? — вече съм бясна. — Защо кралят не поиска съпрузите да подслонят съпругите и децата си на едно място? Да държат тези жени на мястото им у дома?

Тя не казва нищо.

— Но е нарекъл едно от тях Джеймс. Кое дете е Джеймс?

— Той е синът на Джанет Кенеди — казва тя тихо.

— Джанет Кенеди? — разпознавам името. — А къде е тя? Нали не е тук?

— О, не — казва Катрин бързо, сякаш това би било невъзможно. — Живее в замъка Дарнауей, далече. Никога няма да я срещнете.

Мога да се радвам поне на това.

— Значи кралят не я вижда вече?

Катрин човърка ъгълчето на гоблена, сякаш ѝ се иска да работи по него.

— Не знам, ваша светлост.

— Е, вижда ли я той?

— Не бих могла да кажа.

— А другите? — продължавам с разпита си.

— Другите ли?

— Всички други деца. В името на света Маргарет, те сигурно са половин дузина!

Тя ги отмята на пръсти:

— Александър и Катрин, децата на Марион Бойд, и Маргарет, дъщерята на Маргарет Дръмонд, и момчето на Джанет Кенеди, Джеймс, и трите най-малки, които са още толкова невръстни, че обикновено живеят с майка си Изабел Стюарт, не тук в двора: Джийн, Катрин и Джанет.

— Колко са общо?

Виждам я как пресмята.

— Тук са седем. Може да има още, разбира се, непризнати.

Поглеждам я вцепенено.

— Няма да търпя никое от тях под един и същ покрив с мен — казвам. — Разбирате ли ме? Трябва да го уведомите.

— Аз ли? — тя поклаща глава, съвършено спокойна. — Не бих могла да съобщя на краля на Шотландия, че децата му не са добре дошли тук в замъка Стърлинг, ваша светлост.

— Е, ще трябва моят шамбелан да го направи. Или изповедникът ми, или някой друг трябва да му каже. Няма да търпя това.

Лейди Хънтли не трепва, когато повишавам тон.

— Ще трябва да му кажете сама, ваша светлост — казва тя почтително. — Той е ваш съпруг. Но ако бях на ваше място...

— Не бихте могли да бъдете на мое място — казвам безцеремонно. — Аз съм принцеса от династията на Тюдорите, най-голямата принцеса на Тюдорите. Няма друга като мен.

— Ако бях толкова благословена, че да съм във вашето положение — поправя се тя спокойно.

— Вие бяхте съпруга на претендент — казвам злобно. — Очевидно не достигнахте до моето положение.

Тя навежда глава:

— Просто казвам, че ако бях млада съпруга на велик крал, щях да поискам това от него като услуга, а не да настоявам за него като за мое право. Той е мил към вас и обича силно децата си. Способен е на голяма любов и привързаност. Бихте могли да поискате това от него като услуга. Макар че...

— Макар че какво? — процеждам.

— Той ще се натъжи — казва тя. — Обича децата си.

* * *

Една Тюдор не моли за услуги. Като принцеса на Тюдорите очаквам това, което ми се полага. Катерина Арогантната не делеше замъка Лъдлоу с никого освен с нашата братовчедка от династията на Плантагенетите Маргарет Поул и нейния съпруг, настойникът на Артур. Никой не би поискал подобно нещо от нея. Когато малката ми сестра, принцеса Мери, се омъжи — вероятно за някой испански принц, — тя ще трябва да замине за новата си родина достойно и с почести. Няма да се среща с незаконни деца, или мелези, или блудници. Отказвам да бъда третирана по-зле от тези принцеси, които стоят по-долу от мен по потекло или възраст.

Изчаквам до следващия ден, след като сме присъствали на литургията в параклиса, и преди да си тръгнем от святото място, слагам длан върху ръката на съпруга си, за да го задържа на стъпалата на олтарната преграда и да кажа:

— Милорд съпруже, не смятам за редно незаконните ви деца да живеят в моя замък. Това е замъкът, получен от мен като дар при сватбата ми, моя лична собственост, и не ги искам тук.

Той взема ръката ми и я задържа, вглеждайки се в очите ми, сякаш полагаме брачния си обет пред олтара:

— Малка съпруго, това са деца, създадени от мен, и скъпи на сърцето ми. Надявах се, че може да бъдете мила към тях и че може да им осигурите компанията на едно братче.

— Синът ми ще се роди в брачен съюз между двама царствени родители — казвам сковано. — Няма да дели детска стая с копелета. Ще бъде отгледан заедно с другари от благороден произход.

— Маргарет — казва той още по-меко, — тези малки рожби не ти отнемат нищо; майките им не са твои съперници. Ти си кралица над всички останали, моя единствена и незаменима съпруга. Когато синът ти се роди, ще бъде принц на Шотландия и престолонаследник на Англия. Те могат да живеят тук и да не те притесняват. Ще бъдем тук само по няколко пъти в годината, почти няма да ги виждаш. За теб това няма да означава нищо; но аз ще знам, че са на най-сигурното място в страната.

Не се усмихвам, макар че той леко поклаща ръката ми. Не се разтапям, макар че докосването му е топло. Виждам, че баща си хвърлен в ужас от синовете, братовчедите и незаконните деца на дядо ми. Пантагенетите са кръстени на един плевел, който расте неудържимо и чрез тях ние, Тюдорите, сме свързани с чистокръвни и нечистокръвни деца, момчета, които претендират за кралски произход, момчета, които са призрци, момчета, които изобщо не са ни роднини. Няма да допусна замъкът ми да бъде пълен с момчета от долен произход. Баща ми положи врата на братовчеда на съпругата си под секирата, за да не съществува съмнение кой е син и наследник на английския трон. Родителите на Катерина настояха той да умре, преди тя да дойде в Англия от Испания. Няма да се задоволя с по-малко от нея. Няма да допусна съперници за наследството на сина ми още преди да се е родил. Няма да допусна самата аз да имам съперници.

— Не — заявявам, макар че пулсът ми барабани в ушите ми и се страхувам да му се опълча.

Той навежда глава за момент и си помислям, че съм спечелила, но после виждам, че мълчи, но съвсем не смирено, а се овладява и обуздава гнева си. Когато отново вдига поглед, очите му са много студени.

— Много добре — казва. — Но това е дребнаво от ваша страна, ваша светлост. Дребнаво и подло, и — най-лошото от всичко — глупаво.

— Не се осмелявайте — рязко издърпвам ръката си от неговата и се извързвам към него, пламнала от гняв, но той просто свежда леко глава към мен, покланя се дълбоко пред олтара и си тръгва точно когато се готвя да го връхлетя с пълната сила на своята ярост. Отива си, без да се интересува от гневния ми пристъп, и ме оставя

разтреперана от ярост, но без нищо за казване и без никой, който да ме чуе.

* * *

Пиша отново на почитаемата си баба. Как смее той да ме нарича глупава? Как смее той — със замък, пълен с незаконни деца, и с убийството на родния му баща, тежащо на съвестта му — дори да помисли да ме нарича глупачка? Кой е по-глупав? Една принцеса от династията на Тюдорите, която защитава правата си като кралица? Или един мъж, който се среща с философите си денем и развратничи нощем?

ЕДИНБУРГСКАТА КРЕПОСТ, ШОТЛАНДИЯ ЗИМАТА НА 1503 Г.

Отговорът на баба ми на първото ми писмо пристига, когато вече съм изпратила гневното си второ писмо. Пратениците се разминават, дори не се срещат по тежкия път, и когато нейното писмо пристига, вече сме отново в Единбург за четиринайсетия ми рожден ден и тържествата по случай Коледа. Печатът на писмото ѝ е счупен. Не е повреден, бил е умишлено срязан, и от това узнавам, че съпругът ми е прочел нейния отговор до мен и вероятно вече е прочел оплакванията ми от него.

Почитаемата ми баба пише:

Дворецът Ричмънд,
Коледа 1503,

До Маргарет, кралица на Шотландия,

Поздрави, моя дъще Маргарет,

Със съжаление узнах, че сте разстроена от присъствието на незаконните деца на съпруга Ви във Вашия замък, и настойчиво Ви съветвам да се помолите на Бог той да поправи държанието си. Той е Ваш съпруг, поставен над Вас от Бог и законите на нашите две страни и Вие не можете да направите нищо, освен чрез търпелив пример и упование на помощта на Светата дева, да го насочите към по-добро поведение в бъдеще. Помнете, че в брачните си обети пред него му обещавате покорство. Той не Ви е обещал такова.

Редно е децата да бъдат възпитани като лордове и дами, каквито са, а Вие ще откриете предимство в това да имате около себе си кралско семейство, което можете да ръководите. Винаги помнете, че се намирате сред хора,

непостоянни в настроенията си, и лордове, притежаващи греховно независим дух. Трябва да държите близо до себе си всеки, който би могъл да бъде Ваш приятел и да Ви бъде верен. Тези деца могат да бъдат насърчавани, убеждавани и подкупвани да бъдат приятели на Вашия принц, когато той се роди. Нищо не е по-важно от неговата безопасност и неговото бъдеще. Виждала сте как се сприятелявам и покровителствам сродниците си, именно поради тази причина: за да има синът ми приятели из цялата страна, на които да може да разчита във време на нужда. Дори се омъжих за високопоставен лорд, за да дам на сина си влиятелен съюзник. Всичко, което правите, трябва да има за цел да се уверите, че синът Ви ще се възкачи на трона си и ще остане там. Незаконните деца трябва да бъдат възпитани да Ви подпомагат за това.

Сигурно искате да научите новини за нашия двор. Кралят, моят син, не е добре и това ме опечалява и ми причинява голяма тревога. Правя каквото мога за здравето му и снемam много от товарите на управлението от плещите му. Катерина Арагонска изобщо не притеснява двора и рядко я виждаме. Опитва се да живее сама, в собствена къща, и от това, което чувам, трудно успява да свързва двата края. Не ѝ дължим нищо, и не ѝ даваме почти нищо. Няма да я пуснем да замине за Испания, докато не ни изплатят последната сума от зестрата ѝ, а те отказват да я приемат, докато не ѝ изплатим вдовишкото ѝ наследство. Принцеса Мери става все по-благопристойна и покорна, и планираме блестящ брак за нея, уповавайки се на Божията воля и на надеждата, че Той ще ни даде мир.

Оставам все така осенена от висшето благоволение на Бог, както е видно от множеството благословии, които Той изсипва върху мен, и от отдадеността ми на молитвата и добрите дела. Моля, постарайте се да бъдете покорна и сговорчива със своя съпруг. Редно е самата Вие да го дарите със син, а не да се тревожите за неговите незаконни деца. И се постарайте да се сприятелите с тях сега, за да можете да ги използвате в бъдеще.

Тя се подписва „Margaret R“, което би могло да означава Маргарет Ричмънд — титлата ѝ — или може да означава Маргарет Regina, кралица Маргарет. Никога не е говорила с никого, а е измислила подписа, без да се допита до когото и да било, тихомълком, както прави толкова много други неща. Не поради скромност, а поради склонност към потайност. Тя си създава приятели и съюзници тихо, не от обич към тях, а за да се подсигури за деня, когато може да ѝ потрябват. Омъжвала се е за двама съпрузи заради онова, което са можели да направят за сина ѝ. Потискаше майка ми, макар рядко да ѝ казваше дори една дума, и е потулила историите за това, което е правила по време на царуването на Ричард. Искане ми се да бях благоразумна като нея. Искане ми се да бях толкова прозорлива. Но аз съм принцеса от династията на Тюдорите и съм родена горда. Нима би трябвало да искам да съм друга?

Във всеки случай главното е, че ще постигна своето. Двете момчета, които носят фамилното име Стюарт, ще бъдат изпратени в колеж в Италия, чест, каквато мисля, че не са могли да очакват. Другите деца ще бъдат настанени другаде в Шотландия, дори не знаей къде, и определено няма да питам.

Съжалявам, ако оставят Катерина почти без пари, съжалявам, като си помисля как се мъчи да управлява голямо домакинство в голяма къща в Лондон без никаква помощ от баба ми или от баща ми; но не мога да не съм доволна, че не е заела мястото ми в двора, че не е любимата дъщеря, че не присъства на празненствата, седнала до годеника си, моя брат Хари, и не танцува с него. Обичам я много повече, когато знаей, че не узурпира мястото ми.

Най-обезпокояващото нещо за мен в това писмо е новината, че сестра ми Мери ще сключи блясав брак в Европа. Изведнъж ме обзема безпокойство да не я съберат с някой старец, или някой жесток млад тиранин. Тя е малка красавица; очарователна като котенце, изящна като изваян ангел. Не трябва да я продават на онзи, който предложи най-висока цена, или да я хвърлят като в мечка яма в някой строг кралски двор. Тя е доверчива и уязвима; няма си майка и аз съм изпълнена с безпокойство и пламенно желание да предпазя малката си

сестра. Искам да я сватосат с някой мил и любящ мъж. Мил и любящ, и — честно казано — незначителен, защото не мога да понеса тя да се омъжи за велик крал. Не искам да се издигне над положението си. Това би било нередно. Аз съм по-голямата сестра и е редно да стоя по-високо от нея, както по възраст, така и по величие. Нима това не е ясно за всички? Нима почитаемата ми баба, с благоразумните си стратегии и обичта си към богатството и титлите, няма да си спомни, че аз, нейната съименница, не мога да бъда превъзхождана, не трябва никога да бъда превъзхождана от малката си сестра?

ЕДИНБУРГСКАТА КРЕПОСТ, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1504 Г.

През януари, точно в края на коледните тържества, ни донасят вестта, че по-малкият брат на Джеймс, херцогът на Рос, е починал. Това би трябвало да е скръбно събитие за съпруга ми, макар че нищо не може да се сравни със загубата на Артур за мен; но той крие скръбта си толкова добре, та си мисля, че не изпитва никаква.

— За мен той беше колкото брат, толкова и проблем — обяснява той и пъхва дланта ми под ръката си, докато вървим надолу по галерията, покрай тъмните, мрачни портрети на други мъже с името Джеймс, а придворните бърлят помежду си и тайно ни наблюдават.

— С братята е така — съгласявам се, мислейки си за Хари. — Също и със сестрите.

— Опасявах се, че баща ми го предпочита пред мен, и част от неразбирателството с баща ми беше за това, че смяташе да постави брат ми на моето място, да го посочи за свой наследник и да го издигне на трона.

— Това е грях — казвам с превзето набожен тон. — Редно е по-голямото дете да бъде зачетено преди другите. Бог е избрал реда в семейството, и този ред не бива да бъде нарушаван.

— Думи на една по-голяма сестра! — възкликва той, с бързата си, печална усмивка.

— Това е просто истината — казвам, запазвайки достойнство. — У дома постъпвах много нередно, когато позволявах на Мери да се самоизтъква, и още по-лошо, когато Катерина Арагонска се опита да постигне превъзходство над мен, когато беше принцеса от фамилията на Тюдорите по брак, а аз съм такава по рождение. Бог е поставил всички на мястото им в живота и те би трябвало да си останат там.

— Е, смъртта на брат ми ме поставя пред нова трудност. Съжалявам, ако това не ви се нрави, но ще трябва да посоча наследника си — казва той, без предисловие, пряк както винаги.

— Защо? — питам.

— Скъпа моя, зная, че още нямате петнайсет години, но мислете като кралица! Брат ми беше мой наследник, разбира се, а сега, когато е мъртъв, нямам никакъв.

— Ще назовете наследник? — питам. Изведнъж надеждата ме оставя без дъх.

— Налага се.

— Мен ли ще посочите? — питам.

Внезапният смях, който той не успява да удържи, кара всички да се обърнат и да ни погледнат.

— О! Бог да ви благослови! Не! — възкликва той. — Не може да сте вие, скъпа. Ще хукнете по фуста към границата само след месец! След ден! Единствената причина да сме в безопасност на трона си, е защото обхождам постоянно — постоянно — страната от единия до другия ѝ край, налагайки волята си на онези лордове, които искат да постъпват както решат, моля за приятелство други, усмирявам онези, които са гневни и сприхави по природа, успокоявам онези, които са огорчени. Строя кораби! Изливам оръдия! Само един миролюбив мъж с армия зад гърба си може да удържи тази страна сплотена: само мъдър и благоразумен мъж с непобедима армия. Никоя жена не би могла да се справи. Превръщам тази страна в мирна и благоденстваща след години на борба. Да ни пази Бог от властваща кралица. Това би съсипало всичко.

Толкова съм оскърбена, че почти не мога да говоря.

— Както желаете, ваша светлост — казвам, много студено и с достойнство. — Съжалявам, че имате толкова ниско мнение за мен.

— Не за вас, скъпа — казва той и стиска дланта ми под лакътя си. — Никоя жена не може да управлява. А вие не сте обучавана на държавнически умения: обичате титлата на кралица, но не разбирате, че това е постоянен труд.

— Говорите така, като че ли сте ковач — казвам вдървено.

— Такъв съм — казва той. — Кова кралство от една страна, съставена от кланове. Сплотявам ги в едно тяло. Дори сега съм принуден да се боря да запазя верността на островите, трябва да наблюдавам границите, трябва да настоявам за владение над спорните земи. Баща ви е трябвало да прави същото, когато се е възкачил на трона си, а неговата задача е била още по-тежка, защото всички са го познавали само като графа на Ричмънд в изгнание. Аз поне съм роден

и отгледан като крал. Баща ви се бори със своите лордове, и аз също. Трябва да ги науча на преданост, вяност и постоянство — той ме поглежда, усмихнат: — Трябва да науча и вас.

— Но кого ще посочите за свой наследник? — питам. Стомахът ми се присвива от страх, когато внезапно си помислям, че може да удостои с тази чест брат ми Хари. Не бих могла да понеса Хари да има по-висока титла от моята, а колко ужасно би било, ако тя му бъде дадена от собствения ми съпруг. — Нали не Хари?

— Хари ли? Не — казва той. — Въобще ли не слушате какво говоря? Шотландските лордове никога не биха приели английски крал. Трябва да имаме свой собствен. Следващият по реда на наследяването след мен е Джон Стюарт, херцогът на Олбъни, моят братовчед.

Примигвам. Това е по-зле от Хари.

— Дори не зная кого имате предвид. Кой е той?

— Не сте го срещали. Живее във Франция, отгледан е там, и не беше любимец на баща ми. Но независимо дали ви харесва или не, той ще бъде мой наследник, докато ме дарите със син. Междувременно, ще призная сина си Джеймс за законен. Дано даде Господ да се научите да обичате незаконородените ми деца. Ако склоните да отгледате Джеймс като свой роден син, ще го посоча за свой наследник. Поне мога да го призная открито.

Това е по-тежко унижение за мен, отколкото ако беше избрал Хари.

— Кой не знае вече за него? Всички знаят за всички тях! Не можете да ми натрапите копеле! Не бихте опозорили трона.

— Това не е опозоряване — казва той. — За него се знае, че е мой, от мига, в който беше роден, а също и за всички други, дошли преди него и след него. Не искам да ви оскърбя, малка съпруго, но докато не се сдобием с наш син, искам момче, което да носи името ми и да има благословията ми. Ще призная Джеймс за свой законен син.

— Кой от всичките е той? — питам студено. — Защото от стените на Стърлинг се изсипаха толкова много, че не можех да ги различа един от друг.

— Джеймс е момчето на Джанет Кенеди. Мисля, че го забелязахте достатъчно добре, та да настоявате за прогонването му. Александър и неговият полубрат Джеймс ще учат в Италия, а сестра им Катерина ще живее в Единбургския замък. Искам да държа децата

си около мен, скъпа. Досега не сте ме дарили с нито едно, което да поставя на тяхно място.

Издърпвам дланта си от ръката му.

— Не желая никога да виждам някое от незаконните ви деца на трапезата си или дори близо до трона — заявявам вбесено. — И няма да вечерям тази вечер. Не съм добре. Можете да вървите на вечеря без мен.

Той дори не мигва:

— Много добре — казва. — Ще дойда в стаята ви след вечеря. Ще прекарам нощта с вас.

Думата „Няма“ напират на върха на езика ми, но стиснатите му устни ме предупреждават да не му противореча.

— Много добре — казвам, правейки му дълбок реверанс, и когато той си тръгва, крещейки към лордовете си, че *умира от глад* в очакване на вечерята, прошепвам: „Селяндур“ към широкия му гръб, но не толкова високо, че да може да чуе.

* * *

Не се осмелявам да покажа гнева си пред съпруга си, но нямам задръжки пред дамите си, и удрям кучетата и шибам с камшика конете си: всички те са длъжни да понасят това безропотно. Джеймс прави сина си Александър бенефициент на енорията Сейнт Андрюс, бенефиций на покойния му брат, и събира огромните данъци. Десетгодишното момче е изпратено в Италия да учи не с кого да е, а с великия учен Еразъм. Еразъм! Който посети брат ми Хари и беше впечатлен от начетеността му. Томас Мор го доведе. Същият Еразъм! За две малки шотландски копелета! Философът посети английския кралски двор и дойде при нас в детската ни стая в Елтам, и с брат ми Хари споделиха поетичните си творби. Ние бяхме подходящи ученици за такъв велик човек. Но Джеймс е сляп за сана, сляп е и за заслугите. Той настоява незаконните му деца да заминат за Падуа да учат, и нищо не е в състояние да го убеди, че това означава да ги издигне твърде високо.

Знам, че греши. Може да твърди, че съм негодна да управлявам, но зная някои неща. Виждам, че съм баща си, преследван от мисълта за

момчета, момчетата на Плантагенетите; едно от тях дори се обяви за принц на Плантагенетите. Баща ми плати цяло състояние на шпиони, за да го открият, а после — и подкупи на всички лъжци във Фландрия, за да кажат, че са го познавали като син на лодкар в Турне. Видях борбата, която баща ми водеше, за да се освободи от него, когато бе заловен. Наблюдавах несигурното пребиваване в двора ни — наполовина принц и наполовина самозван претендент. Единственият начин да се постъпи с един съперник е да го умъртвиш, веднага. Сега Джеймс възпитава две момчета, за да бъдат съперници на сина ми, и дори казва, че ще посочи по-голямото за свой наследник. Знам, че това е лудост. Всеки принц иска да бъде единственият, всяка принцеса — също.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ПРОЛЕТТА НА 1506 Г.

Кралят ме обсипва с подаръци за шестнайсетия ми рожден ден, за Коледа, за Нова година, и заради удоволствието да ми подарява злато и скъпоценности. Коледното празненство беше по-забавно и весело от всяко, което съм виждала някога. Алхимикът на Джеймс, Джон Деймиън, дойде от Стърлинг да изпълнява ролята на церемониалмайстор по време на празненствата, и всеки ден имаше балове с маски и танци, фойерверки, поетични драми и изненади. Старият магьосник обагри виното в цвета на мастило, накара пламъците да горят в зелено. Всеки ден слушахме нова поема, всеки ден нова песен, придворните се веселяха, а кралят беше щедър и великодушен с приятелите си, и любящ към мен.

Единственото, което хвърля сянка върху всичко това, е че сме законно женени от почти три години, а все още няма признаци за дете. Няма нищо нередно у краля; в моя брак няма: „Уви, това така и не се случи за нас“. Той идва при мен неизменно през всяка нощ, когато това е позволено от Църквата, особено в дните преди месечния ми цикъл, докато той дойде и ме разочарова отново. Мисля си, че той следи за месечните ми неразположения и изключително внимава за моментите, когато е най-вероятно да успее: навярно с неговия алхимик преценяват това по луната или чертаят диаграми. Не зная, не питам. Откъде да знам какво чете в книгите си на гръцки, с техните ужасни изображения на одрани тела и стъкленици за дестилиране, и змии?

В пакета си с писма от Англия получавам бележка от сестра ми Мери, която надутото се хвали колко добре е изкарала тази пролет. Изабела Кастилска е починала и наследниците на Испания, Филип и съпругата му Хуана, плавали към родината си, но вятърът ги отвял на крайбрежието на Дорсет, и баща ми и целият двор ги поканили да отседнат в Уиндзор, а после в Ричмънд. Катерина била измъкната от забвение и изтикана напред да поздрави сестра си Хуана, а Мери й партнирала в танците и песните и излизането на езда с гостите, за

стрелба с лък — където спечелили — и лов, когато хванали какво ли не с изключение на еднорози. Имало поетични драми, празненства... списъкът продължава отново и отново, а Мери описва подробно празненствата и дори дрехите, с които е била облечена. Удивена съм, че почитаемата ми баба ѝ позволява да се изтъква така, но в писмото си тя казва, че обмислят Карл Кастилски като жених за нея, и тогава разбирам, че са я предложили като поднос със сладкиши, за да изкушат купувача. Разбира се, Катерина е била част от групата търгаши, донесли прясната стока на пазара. Изненадана съм, че тя би се принизила да играе по свирката на баща ми, когато той не е направил нищо за нея. Мисля, че тя би трябвало да има повече гордост. Аз бих имала повече гордост. И, явно, проявеното към Мери внимание е било нелепо.

Всички бяха толкова мили към мен, и казват, че трябва да науча испански, пише Мери, буквите ѝ се извиват по страницата, а после стават сбити и дребни по ъглите.

Помисли си, ако трябва да се омъжа за Карл и да стана императрица на Свещената Римска империя! Помисли си колко прекрасно би било! Освен това е редно и трите да бъдем кралици.

Това е такъв лекомислен и глупав план, че ме кара да се смея до безкрай, и напълно възстановява сестринската ми привързаност. Карл Кастилски е невръстно шестгодишно дете. Мери ще се окаже сгодена и закотвена в Англия в продължение на поне осем години, освен ако не я вземат да живее с тях в Кастилия като бавачка на невръстния си съпруг. Разбира се, той ще има висока титла; но няма гаранция, че ще доживее да я получи, а тя ще има да чака цял живот, преди да може да се нарече кралица.

С Катерина прекарваме много време заедно, понеже тя дойде да живее в двора, пише Мери, разбирайки погрешно, както обикновено, че това е огромна проява на презрение към Катерина, която явно не е успяла да поддържа собствен дом, и сега е принудена да живее на издръжка на баща ми като някои от хората, просто присламчили се към двора.

Баща ни спря парите за издръжката ѝ и отпрати дуенята ѝ заради лошите ѝ съвети. Толкова се радвам! Много съм доволна, че тя е в двора, макар че ѝ е трудно да свързва двата края и не може да идва на вечеря всеки ден, когато няма подходящи дрехи. Дрехите ѝ са ужасно мизерни, понеже баща ѝ отказва да ѝ изпраща пари; но почитаемата ми баба казва, че не мога да ѝ давам нищо, а Катерина твърди, че няма нищо против.

Питам се защо баща ми и почитаемата ми баба докарват Катерина до такова тежко положение. Предполагам, че все още я наказват заради неуредиците със зестрата ѝ. Затова ѝ изпращам обичта си, и поздравявам Мери за блестящите изгледи за брак, кикотейки се, докато пиша. Казвам, че съм щастлива за нея, че е чудесно да бъдеш кралица в красива страна. Казвам, че съм щастлива с моя съпруг, краля, чудесен мъж, зрял мъж, истински мъж, и че желая и на нея всяко щастие, когато нейният жених също порасне — след цяло десетилетие. Горката Мери! Глупавата Мери! Толкова е заслепена от титлата му, та не е осъзнала, че ще се омъжи чак след години, а никой не знае кога Катерина ще получи Хари. Да, моите две сестри, моите съперници, може и да са сгодени и в очакване да сключат най-бляскавите бракове в Европа, но Катерина не може да си позволи рокля, за да танцува с младоженеца си, а годеникът на Мери едва може да седи върху малкото си пони. Едва успявам да се подпиша от смях при мисълта за глупавата гордост на тях двете, на моите две глупави сестри.

* * *

А после през лятото радостта ми вече е пълна. Пиша гордо писмо до Англия да съобща на почитаемата си баба, на всички тях, че най-сетне очаквам дете.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, МАРТ 1507 Г.

Не се съмнявам коя е сега най-важната от трите принцеси — снаха ми Катерина Арагонска, сестра ми Мери, или самата аз: очевидно съм аз. Катерина не успя да зачене дете от Артур, а после каза на всички: „Уви, това така и не се случи за нас!“, а сега женитбата ѝ изобщо не се споменава и тя е като бедна роднина, нежелана натрапница. Хората може и да възхваляват красотата на Мери и дарбите ѝ, но годежът ѝ с Карл Кастилски все още е само план, а самият той все още е само дете. Баща му почина, така че сега той е наследник на императора на Свещената Римска империя. Но въпреки това е малко момче и тя няма да може да се омъжи или да дари Хабсбургите със син през следващите осем години. Но аз заченах, износих и родих момче. Едва не ми коства живота. Бях смъртно болна, всички мислеха, че ще ме изгубят. Но съпругът ми отиде на поклонение, извървя пеш стотици мили, най-малко сто, до мощите на свети Ниниан в Уитхорн и в същия миг, когато той коленичил пред олтара, аз се съвзех. Това е чудо: син и наследник за Шотландия и послание от Бог, че благославя кралската ми титла и нашия брак.

Детето ни е наследник и за Англия. Ако нещо се случи на Хари (да не дава Господ, разбира се), именно моето бебе ще бъде престолонаследник на Англия благодарение на мен. Катерина и Мери не могат и да мечтаят това за себе си, докато аз бих могла да бъда Нейна светлост майката на краля и важна колкото баба ни, която управлява английския двор чрез сина си и го прави от мига, в който той се е възкачил на трона, и когато беше женен, и сега, когато е вдовец.

Организираме великолепен турнир, за да отпразнуваме раждането, и безспорният победител е тайнствен рицар, наречен „дивият мъж“. Той влиза в двубой с белия рицар — красивия, роден във Франция месир Дьо ла Басти, който се сражава пред мен на сватбата ми. За пореден път Антоан събужда възхищението на

публиката и на всички дами с леденобялата си броня и белия шарф, развяващ се от копие то му. С Джеймс са се обзаложили как е най-добре да се поддържат краката на бойните коне, и Джеймс губи облога и дава на рицаря малко буре с вино да измие копитата на коня си. Най-забележителният двубой от турнира е този, в който белият рицар се изправя срещу дивия мъж. Следва прекрасна поредица от счупени копия, а после всички закрещяваме от възмущение, когато дивият мъж, отпразил предизвикателството за двубоя, сваля шлема си и смъква маскировката си — и това е моят съпруг, който се е бил с всички участници и е победил всички! Възхитен е от себе си, от мен, и от сина ни, който е кръстен Джеймс, принц на Шотландия и на Островите и херцог на Ротси, така че Александър, синът на Марион Бойд, може отново да се върне в забвение като нечистокръвен, и да си играе на архиепископ, а незаконороденият Джеймс може да се задоволи с титлата на граф.

Всичко би трябвало да е свършено, тъй като бракът ни е видимо благословен от Бог, с изключение на това, че съпругът ми се съмнява, или твърди, че се съмнява, във верността на баща ми. Шотландски грабител нападат земите на английските фермери, отмъкват овце и крави и понякога обират пътниците, и баща ми с право се оплаква, че това е нарушение на договора за вечен мир. Джеймс възразява срещу отношението на баща ми към превозването на шотландски търговски товари, и двамата безкрайно пишат оплаквания и контра-оплаквания за ненадеждното правосъдие и постоянното воюване в пограничните земи.

Баща ми очакваше женитбата ми да донесе мир между Англия и Шотландия, който да продължи вечно, но не знам как се предполага да го постигна. Джеймс не е момче, което да се прехласне по един по-възрастен и опитен крал, както по думите на Мери се е прехласнал Хари по Филип Кастилски. Джеймс е зрял мъж, по-възрастен мъж, който няма да се подчини на властта на баща ми. И през ум не би ми минало да ми поиска съвет, а когато го предлагам — макар да съм принцеса на Англия, — той не обръща внимание. Заявявам с голямо достойнство, че като принцеса на Англия, кралица на Шотландия и майка на следващия крал на Шотландия, имам мнения по този и по много други въпроси, и очаквам те да бъдат зачитани.

А той се покланя ниско и казва:

— Бог да пази кралицата!

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, КОЛЕДА 1507 Г.

Към Коледа отново очаквам дете и единствено този триумф ми помага да бъда спокойна, блажено спокойна като мадона, когато научавам новината, че сестра ми Мери е официално сгодена за Карл Кастилски. Тя ще получи зестра от двеста и петдесет хиляди златни крони, а дядото на Карл, императорът, ѝ е изпратил рубин, толкова голям, че някакъв глупак написал поема за него. Била сгодена чрез посредник и произнесла реч на перфектен френски, освен това получава титлата принцеса на Кастилия.

Пише ми лично, за да се похвали с триумфа си, в писмо, толкова зле написано и пълно с толкова задрасквания, че ми отнема близо час да го проумея.

Ще се омъжа, когато принцът навърши четиринайсет, след седем години, считано от този момент, и изобщо нямам нищо против да чакам, макар това да си е цял живот, защото ще остана у дома и ще уча испански. Това е неимоверно труден език, но Катерина казва, че ще ме учи, мисля, че би трябвало да ѝ плащам, задето ме обучава, понеже живее много скромно в двора, родителите ѝ не я подкрепят, и няма да ѝ платим вдовишкото наследство, докато те не изплатят зестрата ѝ. Но не ми позволяват да я виждам много често или да ѝ давам нещо.

Ще ми подготвят много пищна сватба, но дотогава ще си остана у дома. Ще получа титлата си веднага, вече я имам! Аз съм принцеса на Кастилия, пришиват герба ми върху всичките ми вещи. Ще вървя пред почитаемата ми баба и, разбира се, пред Катерина, при всички официални поводи — можеш да си представиш колко се дразни нейна светлост баба ни от това! Засипа ме с приказки за

лъжовната гордост и ме посъветва да погледна Катерина, която е вдовстваща принцеса, а въпреки това всеки ден е принудена да се смирява. Когато дойдеш на гости, можеш да видиш рубина ми. Това е най-големият камък, който съм виждала през живота си, направо можеш да удавиш котка с него.

С обич, Мери

Почти не си струва усилието да разчитам това съчетание от тържествуване над снаха ѝ и перчене със собственото ѝ богатство, но не допускам това да ме разстрои. Утехата ми е, че съм кралица, и ще запазя по-високо положение от нейното с години; но е много трудно да съхраня блаженото спокойствие на мадона, когато ми изпраща поемата за рубина си и рисунка, на която е изобразено как баща ми и брат ми принц Хари стават свидетели на триумфа ѝ, застанали на подиум под балдахин от златен брокат. Английският посланик каза на Джеймс, че всички се хранели от златни блюда. Златни блюда за Мери! Каква смехотворна идея!

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1508 Г.

Мисля си, че този замък винаги ми е носил лош късмет. Тук имах първия си голям спор със съпруга си, и макар да прогоних оттук неговите копелета, често си мисля за децата, чийто дом беше той, и за алхимика в кулата му. Озъртам се за тях всеки път, когато вляза под тежката зъбчата решетка на крепостната врата и се изкачвам по наклонения вътрешен двор.

И именно тук се случва най-лошото. Най-лошото, което може да се случи. Бебето ми, Джеймс, Джеймс, принц на Шотландия и Островите, херцог на Ротси, умира в съня си, в кралската си люлка. Никой не знае защо; никой не знае дали е можел да бъде спасен. Вече не съм майката на следващия крал на Шотландия. В утробата ми е следващото дете, но люлката е празна, и ми се струва, че никога няма да престана да плача.

Съпругът ми идва при мен и това ми напомня за постоянното сноване между покоите на майка ми и тези на баща ми, когато умря Артур, затова вдигам поглед, когато Джеймс влиза, и се надявам да ме утеши.

— Много съм нещастна — казвам му, хлипайки. — Искан ми се самата аз да бях мъртва.

— Вън — нарежда той кратко на дамите ми и те се изпаряват като дихание в студен въздух. — Трябва да те помоля да бъдеш смела, понеже трябва да си изясня нещо — той се мръщи, точно както когато слуша някое обяснение на механично устройство, сякаш съм загадка, която трябва да бъде разрешена, а не съпруга, която да бъде утешена с подаръци.

— Какво? — питам, затаила дъх.

— Мислиш ли, че е възможно да си прокълната?

Сядам в леглото си, заглушила риданията си, и се вирам в него, безмълвна.

— Баща ти имаше трима сина и двама от тях са мъртви. Брат ти така и не се сдобил с рожба, макар че умря на петнайсет. Ти беше безплодна в продължение на близо три години, а сега синът ни умря. Въпросът е основателен.

Надавам силен вопъл и заравям лице във възглавницата си, едновременно разярена и сломена. Това е типично за него, също като любопитството му да узнае кое кара зъбите на някой просяк да изгният. Всичко може да го заинтересува, колкото и да е отвратително. Не знам защо Артур умря от потната болест, която пощади Катерина. Откъде да знам? Дори не мисля за Едмънд, малкият ми брат, който умря още преди да бъде отбит. Не знам защо Артур и Катерина нямаха дете. Не ми се иска да мисля какво е имала предвид с думите: „Уви, това така и не се случи за нас“, и няма да го обсъждам сега, когато съм сломена и хората би трябвало да ме утешават и да ме развличат, а не да влизат в стаята ми и да ми задават ужасни въпроси със студен глас.

— Защото принц Ричард лично ми каза, че Тюдорите са прокълнати — продължава той.

Затискам ушите си с ръце, за да се уверя, че оставам глуха за тези богохулства. За мен е невъзможно да повярвам, че един съпруг, толкова мил, толкова внимателен, би дошъл при мен в този момент, точно в мига на най-голямата ми скръб, за да изрича неща, които са като ужасните заклинания на неговия алхимик, които превръщат живота в смърт, златото — в шлака, всичко — в тъмна материя.

— Маргарет, необходимо ми е да отговориш — казва той, без да повишава тон, сякаш знае, че мога да чуя всичко през юмруците си, през възглавницата си.

— Предполагам, че имаш предвид Пъркин Уорбек — казвам, повдигайки навъсено лице.

— Всички знаем, че не това беше името му — казва той, сякаш съобщава обикновен факт. — Всички знаем, че това е името, което му лепна баща ти. Но той беше принц Ричард, и твой вуйчо. Беше един от двамата невръстни принцове, които Ричард III затвори в Тауър в Лондон, за които баща ти казва, че за щастие не били видени никога повече. Знам това. Ричард дойде тук, при мен, преди да нахлуем в Англия. Той беше мой най-скъп приятел; живеехме заедно като побратими-кrale. Дадох му за жена братовчедка си, твоята придворна дама Катрин Хънтли. Потеглих в битка на негова страна. И той ми

каза, че човекът, който се е опитал да убие него и брат му Едуард, е прокълнат.

— Не си сигурен дали изобщо е бил принц — е всичко, което успявам да изрека със запъване. — Никой не знае това. Почитаемата ми баба няма да допусне никой да го каже. Държавна измяна е да го изричаш. А Катрин Хънтли никога, абсолютно никога не говори за съпруга си.

— Зная го. Той самият ми каза.

— Е, не би трябвало да казвате на мен! — избухвам.

— Не — съгласява се той. — Само че трябва да разбере. Ричард каза, че над главата на убиеца на брат му, младия крал, тегне проклятие. Изрекла го вещицата — майката на майка ти, бялата кралица-вещица, Елизабет Удвил. Проклела онзи, който отвел младия крал на смърт, да изгуби сина си, и сина на сина си, и да бъде така отново и отново, докато родът свърши с безплодно момиче.

Слагам ръка върху гордо изпъкналия си корем. Аз не съм безплодно момиче.

— Очаквам дете — казвам дръзко.

— Току-що изгубихме сина си — казва той с рязък и тих глас. — И затова съм принуден да те попитам. Мислиш ли, че изгубихме сина си, защото върху вас, Тюдорите, тегне проклятие?

— Не — казвам гневно. — Мисля, че го изгубихме, защото вонящата ви страна е мръсна и студена, а половината деца, които се раждат, умират от студ или защото не могат да дишат в задимените стаи, а не могат да излязат навън на убийствено студения въздух. Вината е във вашата мръсна страна, вашите глупави акушерки, вашите болнави дойки с тяхното рядко мляко. Не защото над мен тегне проклятие.

Джеймс кимва, сякаш изслушва интересни сведения.

— Но другите ми деца са живи — отбелязва той. — В тази мръсна страна с глупави акушерки, болнави кърмачки и рядко мляко.

— Не всички. Освен това аз пак нося дете. Не съм безплодно момиче.

Той кимва отново, сякаш това е вярно наблюдение, което може да надраска в тетрадката си и да го обсъди с алхимика си.

— Така е. Желая ти добро здраве. Опитай се да не скърбиш твърде много за изгубеното дете. Ще изложиш на опасност онова,

което носиш. А нашето момче е на небето. Трябва да вярваме, че той е невинен. Той прие Христа, беше кръстен. Може да е бил наполовина твой, от рода на узурпатор, който е убивал деца, и наполовина мой, син на кралеубиец и отцеубиец; ние сме двама грешни родители. Но той беше кръстен, за да се очисти от греха, затова трябва да се молим сега да е в рая.

— Искан ми се да бях с него на небето! — изкрещявам му.

— Как би могла, с греховете на твоето семейство? — пита той и ме оставя. Просто така. Без дори да се поклони.

* * *

Скъпа Катерина, изгубих момчето си, а съпругът ми е много груб към мен. Изрече ужасни неща. Единственото, което ме утешава, е че очаквам дете и се надявам да имаме ново момче. Мери ми разказва, че живее много бедно и че няма планове за сватбата Ви с брат ми. Мъчно ми е за Вас. Сега, когато и аз самата съм много принижена, разбирам по-добре. Разбирам колко нещастна трябва да сте и постоянно мисля за Вас. Кой е помислял някога, че нещо може да се обърка толкова много за нас, които трябва да сме обичани от Бога? Смятате ли, че съществува причина? Не е възможно да има проклятие, нали? Ще се моля за Вас.

Кралица Маргарет

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ПРОЛЕТТА НА 1508 Г.

Когато ние с Джеймс потегляме на коне от замъка Стърлинг до Холирудхаус, билата на хълмовете са бели от сняг, а пътят покрай сивата река е втвърден от скреж. Имам нов, спокоен и надежден кон, който носи уверено мен и стегнато закръгления ми корем. Не казваме нищо повече за детето, което сме изгубили, надявайки се за онова, което ще дойде през това лято.

Веднага щом стигаме в Единбург, Джеймс отива до пристанището Лийт, където строи кораби и изпробва топове. Исква да построи ново, голямо пристанище, далече от пясъчните наноси. Казвам, че не разбирам защо са му толкова много кораби; баща ми също управлява страна, заобиколена от морета, а няма флотилия на свое разположение. Джеймс се усмихва и ме погъделичква с пръст под брадичката, като че ли съм невежа малка шивачка на платна от неговите докове, казва, че навярно си мечтае да владее моретата и ме пита как ще ми хареса да бъда кралица на всички океани?

Така че той не е в двора, когато пристига пратеник от баща ми, бдителен служител на име Томас Улзи, който иска да се види с Джеймс във връзка със запазването на мира. Така за мен става особено неловко да кажа, че кралят не е в двора, а изпробва стрелбата на нови, по-големи топове, и наглежда строенето на бойни кораби.

Но този Улзи не приема отказ, защото Шотландия е нарушила съюза и той е натоварен с поръчение да се увери, че Джеймс възнамерява да запази мира. За всичко са виновни незаконородените момчета — отново ми създават неприятности. Джеймс Хамилтън, новоизлюпеният граф на Аран, удостоен с благородническа титла на сватбения ми ден, придружи двете момчета при Еразъм в Италия и се върна у дома през Англия без писмен документ, който да му осигури свободно преминаване, поставяйки се в такова положение, че да бъде арестуван. Ето ги отново неприятните последици от нелепата

загриженост на съпруга ми за неговите копелета; сега тя предизвиква истински проблеми.

Може и да не разбирам всичко, макар че всички вечно се опитват да ми обясняват безкрайните условия и клаузи на договора, но дори аз разбирам за какво говори Томас Улзи, докато чакаме Джеймс да се върне от Лийт. Улзи казва, че французите се опитват да накарат съпруга ми да поднови традиционния си съюз с тях, а баща ми се опитва да го убеди да се придържа към договора за вечен мир. Тъй като женитбата ни беше част от договора, редно е съпругът ми да го зачете, както зачита женитбата ни. Той се ожени за принцеса на Англия, следователно би трябвало да поддържа постоянен мир: това значи „вечен“. Не би трябвало да сключва съюз с Франция и не му трябват оръдия и флотилия от кораби, и най-голямото оръдие на света.

Томас Улзи трябва да обясни това на съпруга ми, така че изпращам да го повикат веднага с думите, че трябва да се прибере у дома. Улзи ми говори, и говори, и говори, с надеждата, че ще убеди съпруга си да не обръща внимание на французите и да потвърди съюза с Англия. Но съпругът ми е неоткриваем и когато най-накрая се връща в двора и аз успявам да говоря с него насаме, той ме потупва по бузата и казва:

— Какъв е девизът ми? Какъв ще бъде девизът на сина ни?

— „В моя защита“ — казвам нацупено.

— Именно — казва той. — Живея живота си, сключвам съюзите си, всеки ден правя всичко в защита на кралството си; и дори ти, макар да си принцеса, която няма равна на себе си, не ще ме убедиш да изложам на опасност страната си, като оскърбя французите.

— Французите не са ни от полза — казвам му. — Единственият съюз, който ни е нужен, е с Англия.

— Сигурен съм, че си права, моя царствена съпруго — казва той. — И ако Англия се превърне в малко по-отзивчив съсед, отколкото е в момента, тогава нашият съюз ще продължи дълго.

— Надявам се да не забравяш, че съм родена като английска принцеса, преди да стана шотландска кралица — казвам му.

Той ме плясва леко по задника, сякаш съм някоя от пачаврите му.

— Никога не забравям колко си важна — казва с усмивка. — Никога не бих се осмелил.

— Е, какво ще кажеш на Томас Улзи? — упорствам.

— Ще се срещна с него, ще разговарям с него цели часове — обещава той. — А накрая ще му кажа какво възнамерявам да направя, какво винаги съм възнамерявал да направя: да запазя мира с Англия и да съхраня приятелството си с Франция. Защо да се сприятелявам с едната страна, а не с другата? След като всяка от тях е не по-малко лоша от другата? След като единственото, което и двете искат, е да погълнат моята страна? А единствената причина да се интересуват изобщо от нас е желанието да изложат на опасност другата страна.

Улзи ми е донесъл писмо от Катерина и докато те с Джеймс са се затворили и спорят, го прочитам насаме, в покоите си. Тя е изпълнена със съчувствие, говори мило за многобройните жени, които губят дете, особено първо дете, и настоява да си почивам и да не губя надежда, че Бог ще ме дари със син и наследник. *Не ми е известна причина, поради която да не би трябвало да сте плодовита и щастлива*, пише тя прочувствено. *Не ми е известно нищо срещу Тюдорите*. Приемам това в духа, в който е предназначено да звучи — мило сестринско отношение — пък и бездруго не искам да мисля за проклетия и за смърт при раждане.

Колкото до мен, — завършва тя писмото, сякаш нейното положение е маловажно, — нещата не вървят добре. Баща ми отказва да изпрати остатъка от зестрата ми, докато не се омъжа за принца, баща Ви отказва да изплати вдовишкото ми наследство, докато не получи зестрата ми. Аз съм пионка между двама могъщи крале, нямам пари и не общувам почти с никого, защото макар да живея в двора, не ме обичат, и често съм пренебрегвана. Виждам брат Ви толкова рядко, че се питам дали изобщо си спомня, че сме сгодени; боя се, че са го настроили против мен. Виждам сестра ви, Мери, единствено когато баща Ви иска да впечатли испанския посланик. Тя става все по-красива и е толкова очарователна, че не мога да Ви я опиша! Тя е единствената ми приятелка в двора. Започнах да я уча на испански, но не ѝ позволяват да идва при мен често. Хваната съм като в капан в Лондон, в лишения, не съм нито вдовица, нито невеста.

Как мислите: дали бихте могли да се застъпите за мен пред почитаемата си баба, която би могла поне да се погрижи слугите ми да получават заплащане? Би могла да ми заеме рокли от кралския гардероб. Без рокли не мога да ходя на вечеря и съм принудена да си лягам гладна, ако от кухните забравят да ми изпратят нещо в стаята. Бихте ли ми помогнали? Не зная как да постъпя, а мъжете, които би трябвало да ме съветват, са твърдо решени да ме използват за собствените си цели.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЮЛИ 1508 Г.

Влизам в тъмните, задушни стаи, отредени за уединението ми в очакване на раждането, за седмиците на усамотение и тишина. Заричам се пред себе си, че няма да мисля за онова, което съпругът ми спомена за някакво проклятие, че няма да вземам под внимание обвиненията му — те са нелепи, той е нелеп и смешен. Всички знаят, че тиранинът Ричард III уби принцовете в Тауър, за да може да заграби трона на племенника си. Всеки знае, че баща ми дойде и спаси Англия от това чудовище. За нас, Тюдорите, това е било благословия: няма никакво проклятие.

Битката при Бозуърт показва, че Бог е бил благосклонен към Тюдорите. Майка ми се омъжила за Хенри Тюдор, макар самата тя да беше принцеса от рода на Плантагенетите, червената роза обгърнала бялата и създала розата на Тюдорите, заченали Артур, сдобили се с мен. Това е доказателство, ясно и просто доказателство, че родът ни е благословен от Бог, неопетнен от грях, свободен от всякакво проклятие. Това би трябвало да бъде достатъчно за всички; със сигурност е достатъчно за мен, която бях възпитана от почитаемата си баба да се ужасявам от всякакво суеверие и ерес, която знае с присъщата си убеденост, че Тюдорите са любимците на Бог и избраната кралска фамилия на Англия. Именно Бог ме призова за високото ми положение, защото, съм Негова и нейна любимка.

Достатъчно ми е да си помисля и за Катерина, която вече не е арогантна, а умолява да стане чрез брака си част от нашето семейство, и ме уверява, че над нас не може да бъде хвърлена сянка. Представям си я, принизена до бедност и самота в малките стаи, отреждани на онези, които търпят по милост в двора, докато аз съм в най-хубавите покои в най-прекрасния дворец на своята столица, и съм обзета от дълбока доброта и нежност към нея. Пиша съчувствен отговор:

Скъпа моя сестро, разбира се, че ще пиша на почитаемата си баба, а също и на баща си, ще направя за Вас, каквото мога. Кой би помислил, че ще дойдете в Англия с такъв блясък — спомням си, че бях толкова омаяна от златните връзки на обувките Ви! — а ще стигнете до такова принижено положение? Съчуствам Ви с цялото си сърце и ще се моля за благополучното Ви завръщане в Испания, ако нещата в Англия не могат да бъдат уредени.

Ваша сестра, кралица Маргарет

Дарохранителницата е приготвена в покоите ми за момента, когато започне раждането, а изповедникът ми и добрите каноници на абатството Холируд се молят за мен по всяко време. Не се боя, независимо от думите на съпруга ми. Казвам си тайно, презрително, че той е мъж, който носи власеница, който се препасва с трънен пояс, мъж, който е убил родния си баща, миропомазан крал; разбира се, че вижда проклетия и гибел навсякъде. Наистина, добре ще е да отиде възможно най-скоро в Йерусалим. Как иначе може да си върне Божието благоволение, ако не с кръстоносен поход? Греховете му не са обикновени простъпки, които някой разсеян свещеник може да отмие с няколко прочитания на „Аве Мария“. Той не е като мен, която съм родена за величие с Божията благословия.

Не се страхувам от това раждане и то минава лесно. Бебето носи огромно разочарование, тъй като се оказва принцеса, но решавам да я нарека Маргарет и да помоля почитаемата ми баба да бъде нейна кръстница и да дойде на кръщението ѝ. Бебето съвсем кротко отива на гърдта на дойката, но не засуква добре и виждам как жената се споглежда с една от бавачките, сякаш се безпокои. Не ми казват нищо, а аз ги оставям да ме измият и да превържат интимните ми части с мъх и билки, и заспивам. Когато се събуждам, тя вече е мъртва.

* * *

Този път моят съпруг разговаря мило с мен. Идва в родилната стая, макар че никой мъж не бива да влиза тук — дори свещеникът се молеше с мен от другата страна на параван със завеса. Но Джеймс влиза тихо, отпращайки жените с махване на ръка, докато те го пъдят и хокат, и хваща ръката ми, докато лежа в леглото, макар че все още не съм била пречистена в църква и съм още нечиста. Не плача; странно е, че той не отбелязва мълчанието ми. Не ми се плаче. Искане ми се да заспя. Искане ми се да можех да заспя и да не се събудя никога повече.

— Моя бедна любима — казва той.

— Съжалявам.

Едва имам сили да говоря, но му дължа това извинение. Сигурно нещо не е наред с мен, щом две бебета умират едно след друго. А сега Катерина и Мери в Англия ще научат за загубата ми и сигурно Катерина ще помисли, че нещо не е наред с мен, нещо не е наред с Тюдорите — „Уви, това така и не се случи...“. Мери е твърде млада и глупава, за да знае, че да изгуби дете е най-лошото нещо, което може да се случи с една кралица, но Катерина бързо ще ме сравни с плодовитата си майка и нейния герб, нара, и ще изтъкне собствените си доводи, за да се омъжи за Хари.

— Това е просто лош късмет — казва Джеймс, сякаш никога не е чувал за проклетие и никога не ми е говорил за него. — Важното е, че знаем, че можем да създаваме деца и ти можеш да ги износваш. Това е най-голямото предизвикателство, повярвай ми, любима. Следващото ще оцелее, сигурен съм в това.

— Момче — казвам тихо.

— Ще се моля за това — казва той. — Ще отида на поклонение. А ти ще си починеш, ще се възстановиш и ще укрепнеш, а когато остареем, заобиколени от внуци и правнуци, ще се молим за душите на малките. Ще си ги спомняме само в молитвите си, ще забравим тази скръб. Всичко ще бъде наред, Маргарет.

— Спомена за проклетие... — започвам.

Той прави лек пренебрежителен жест.

— Говорех, подтикван от гняв и мъка, от страх. Сгрехих, като ти говорих така. Ти си твърде млада и си възпитана да се смяташ за безгрешна. Животът ще те научи, че нещата стоят иначе. Не е нужно аз да те смирявам. Бих бил лош съпруг, ако се опитам прибързано да те науча на мъдростта на отчаянието.

— Не съм глупачка — казвам с достойнство.

Той свежда глава.

— Това е добре, понеже аз със сигурност съм глупак — казва.

* * *

Мисля си да пиша на сестра си Мери, тъй като сега тя е сгодена за наследника на най-великия от християнските крале, и да я предупредя да не проявява прекомерна гордост, защото може да стане така, че да се омъжи за велик човек, а да не може да го дари с наследник. Във всички вести от Англия се повтаря отново и отново, че тя става все по-красива и по-красива, но това не означава, че ще бъде плодовита или че ще може да отгледа здраво бебе. Смятам за редно да я предупредя, че моята скръб може да стане и нейна; не е редно да е убедена, че ще ѝ бъде лесно и приятно. Мисля си да ѝ кажа, че е възможно Тюдорите да не са толкова важни и могъщи и благословени от Бог. Мисля си да ѝ кажа, че може и да не я чака такава велика съдба, каквато предричат уверено всички, не бива да мисли, че ще бъде пощадена само защото винаги е била любимка на всички, и винаги е била най-красивото дете.

Но после нещо ме спира. Странно е да имам пред себе си перо и хартия, а да открия, че не искам да я предупреждавам. Не искам да хвърлям сянка над нея. Разбира се, представата как тя танцува в двореца Ричмънд, разпорежда се като кралица в Гринич, превръща се в център на модата, красотата и разточителството в един богат двор, ме терзае, но не искам именно аз да ѝ казвам, че семейството ни може да не е толкова благословено, колкото сме си представяли. Може не винаги да имаме късмет. Може би над името ни е надвиснала сянка: може да се наложи да платим за смъртта на Едуард Уорик; за обесването на момчето, което наричахме Пъркин Уорбек, което и да бе то. Без съмнение, именно ние имахме най-голяма облага от изчезването на двамата принцове на Плантагенетите от Тауър. Може да не сме сторили нищо, но спечелихме най-много.

Така че вместо това пиша на почитаемата си баба и ѝ разказвам за разочарованието и скръбта си, и я питам — защото тя навярно знае — дали съществува причина, поради която Бог би отвърнал лице от

мен и не би ме благословил със син? Защо една принцеса от рода на Тюдорите да не може да зачене и задържи момче? Не споменавам нищо за проклятие над Тюдорите, или за това, че Катерина търпи лишения в двора — защо би се вслушала в думите ми? — а я питам дали знае някаква причина родът ни да няма силна кръв. Наистина се чудя какво ли ще отговори. Питам се дали ще ми каже истината.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ВЕЛИКДЕН 1509 Г.

Идваме в Стърлинг за Великден, в лют студ: конете газят с усилие през снежните преспи, а каруците с багажа са затънали и пристигат с цели дни закъснение, затова стените ми са голи, без гоблени. Нямам завеси около леглото си, трябва да спя на груб лен, а по възглавниците ми няма избродирани гербове.

Съпругът ми се смее и казва, че съм разглезена от мекото време на Англия, но все още не мога да повярвам, че по това време на годината може да е толкова студено и толкова тъмно. Копнея за гледката на зелена буйна трева и напевния звук на птича песен в ранната утрин. Казвам, че ще си остана в леглото, докато стане светло, и ако се окаже, че това е чак по пладне, така да бъде.

Той заявява, че трябва да остана в леглото и че той лично ще донесе дървата за огнището ми и ще ми сгрее чаша ейл с подправки до огъня край леглото ми за закуска. Държи се весело и мило с мен, а аз отново очаквам дете, стоплена от надежда и увереност: мисля си, че този път ще имам късмет. Страдала съм достатъчно.

Мисля си, че отново е дошъл да ми чете, и се надявам да не е келтска поезия, когато той влиза в покоите ми един следобед с лист хартия в ръка. Вече разбирам езика, но poemите са много дълги. Той не сяда по обичая си на стол до огнището, а отстрани на леглото ми, и лицето му е много мрачно и сериозно, когато се оглежда да види Елинор Върни, главната ми придворна дама, и прави лек жест с ръка, за да ѝ каже да остане с нас. Веднага разбирам, че има лоши новини от Англия.

— Почитаемата ми баба ли? — питам.

— Не — казва той. — Трябва да бъдеш смела, скъпа. Става въпрос за баща ти. Дано Бог даде покой на душата му, отишъл си е от нас.

— Баща ми е мъртъв?

Той кимва.

— Значи Хари е крал? — прошепвам стъписано.

— Той ще бъде крал Хенри VIII.

— Не е възможно.

Той ми се усмихва криво:

— Страхувах се, че ще бъдеш много опечалена.

— О, аз съм опечалена, наистина съм — уверявам го, без да чувствам нищо. — Това е удар, но все пак знаех, че той не е добре. Почитаемата ми баба все повтаряше, че той не е добре.

— Това ще промени много неща в страната — казва той. — Брат ти е твърде неизвестен, твърде неопитен. Баща ти не му е дал власт; не го е обучил в тънкостите на управлението.

— Открай време се знаеше, че ще го наследи Артур.

— От години насам вече не е така.

Сега чувствам как очите ми се наливат със сълзи.

— Осиротях — казвам жално.

Той сяда до мен и ме обгръща с ръка.

— Имаш семейство тук — казва. — А ако Хари е склонен да запази мира, както е редно, тогава навярно можеш да му отидеш на гости, когато се възкачи на трона си.

— Това би ми харесало — признавам.

— Ако той запази мира. Какво мислиш, че ще направи? Обвързан е от договора за вечен мир да зачита границите и суверенитета ни. С баща ти имавме спорове заради грабителите и пиратите, а той се опита да ми забрани да поддържам приятелство с Франция. Може ли според теб Хари да бъде убеден, че мирът е в интерес на всички ни? Мислиш ли, че той ще бъде по-сговорчив съсед от баща ти? Имаш ли някакво влияние над него?

— О, сигурна съм, че мога да го убедя. Сигурна съм, че мога да обясня. Бих могла да отида в Лондон и да му кажа.

— След като се оттеглиш в родилното ложе и станеш отново от него със здраво и силно момче. Тогава ще бъдеш посланик. Не може да пътуваш, докато и двамата не укрепнете.

— О, да, но тогава... — мисля си колко прекрасно ще бъде да се върна в Англия, когато по-малкият ми брат вече ще бъде крал на страната, а нейна светлост майката на краля няма да бъде толкова важна и ще се нарича „нейна светлост бабата на краля“, а Мери ще е все още просто принцеса, докато аз ще бъда кралица с принц в

люлката, и ще съм донесла мир на две страни. Ще имам керван с багаж, който ще се точи в продължение на цели мили. Ще видят скъпоценностите, които Джеймс ми подари, ще се възхищават на роклите ми.

— Освен това ще получиш наследство — отбелязва съпругът ми.

— Наистина ли?

— Да. Не зная точно какво ще получиш; но той умря неимоверно богат. Сумата ще е съществена.

— Аз ли ще я получа цялата? — питам. — Няма да отиде при теб, така ли?

Той свежда глава.

— Полага ти се да я задържиш цялата, моя малка скъпернице. Ще я получиш изцяло.

Чувствам как сълзите напират отново.

— Това ще бъде утеха. В загубата ми. В огромната ми загуба.

— О, има и още нещо, никога няма да повярваш — казва съпругът ми, внимателно изтривайки сълзите ми с долната част на дланта си. — Първата постъпка на брат ти е да накаже съветниците на баща си, които налагат непосилни данъци на народа.

— О, нима? — не проявявам интерес към облагането с данъци.

— А втората е да обяви женитбата си с вдовстващата принцеса. Най-после ще се ожени за Катерина Арагонска. Тя живее на прага му от седем години, но ще се ожени след броени дни. Вероятно вече са женени; пътищата са толкова лоши, че това писмо е писано преди доста дни.

Изпитвам нещо подобно на ужас.

— Не. Не е възможно, не и тя. Сигурно си разбрал погрешно. Покажи ми писмото.

Той ми го подава. Това е официално оповестяване, дело на херолда. Съобщава просто за смъртта на баща ми и провъзгласяването на Хари за крал. Гледам титлата му, сякаш още не мога да повярвам. Следва съобщението, че Хари ще се ожени за вдовстващата принцеса. Написано е черно на бяло, с изящен почерк. Върху най-долния край на листа има печати: не може да има съмнение.

— Тя ще бъде кралица на Англия — казвам. Изведнъж съчувствието ми за самотните ѝ години, когато беше търпяна по милост в кралския двор, пренебрегвана от всички, и се опитваше да

оцелее, продавайки съдовете си, напълно ме напуска. Не мога да си спомня съжалението, което изпитвах към горката си овдовяла сестра. Вместо това си мисля, че тя пое чудовищен риск и това се изплати. Тя заложи здравето и безопасността си и спечели. Обзаложи се, че ще издържи по-дълго от баща ми. Победи го, като го надживя; на практика предизвика смъртта му, пожелавайки той да е мъртъв.

— Това вероломно момиче спечели.

Джеймс се разсмива, искрено развеселен от презрението в гласа ми.

— Мислех, че я обичаш?

— Да! — възкликвам, но приливът на ревност ме залива бурно. — Обичах я. Просто някак естествено я обичам повече, когато е бедна и нещастна, отколкото когато тържествува над мен.

— Но защо? Тя чака наградата си достатъчно дълго. Спечели си я. Казват, че към края гладувала почти до смърт.

— Не разбираш. Тя провали Артур и мислех, че баща ни ще я накаже, като не ѝ позволи нито да се омъжи за Хари, нито да се върне в Испания. Катерина е с години по-възрастна от Хари. Дори само това е твърде неподходящо.

— Само пет години.

— Тя е вдовица на брат му!

— Имат разрешение от папата.

— Тя не е... — стисвам ръцете си в юмруци; не мога да му обясня. — Ти не я познаваш. Тя е амбициозна — иска трона, а не Хари. Почитаемата ми баба не... Аз не... Тя е горда. Не е подходяща. Никога няма да заеме достойно мястото на майка ми.

Той улавя полека ръцете ми.

— Хари ще трябва да заеме мястото на баща ти, тя ще трябва да заеме мястото на майка ти. Не и в сърцето ти, разбира се. Но на трона. Англия трябва да има крал и кралица и това ще бъдат Хари и Катерина Арагонска. Бог да ги благослови и да ги пази.

— Амин — казвам нацупено, но не мога да го мисля истински, и не съм искрена.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1509 Г.

Докато снегът се задържа по билата на нашите високи шотландски хълмове, а хладните ветрове обрулват цветовете от овощните дръвчета, си представям тях двамата в Англия през това лято, първото прекрасно лято на Хари, как тържествуват с титлите, които спечелиха по нещастна случайност: крал и кралица, облагодетелстващи се от смъртта на по-достойните от тях. Представям си Катерина, която казва, че това е предопределената ѝ съдба, и чака търпеливо. Помислям си как казваше, че ще надживее баща ми, и наистина го направи. Мисля си, че там няма истинска любов, само амбиция и суета. Хари отмъкна братовата си съпруга, Катерина плени престолонаследника на Англия. Мисля си, че са достойни за презрение, и двамата, и че не съществува истинска скръб, когато едно по-малко момче заема мястото на мъртвия си брат, а една вдовица отхвърля траура.

А после идва друг пратеник от Англия със спешни новини. Почитаемата ми баба е починала. Казват, че преяла на пиршеството по случай коронацията — облекчавайки скръбта си с печен млад лебед; но си мисля, че навярно вече не е имала за какво да живее, след като е видяла внука си на престола и е разбрала, че огромната ѝ работа за династията на Тюдорите — както явна, така и тайна — е свършена, когато се е убедила, че ние ще притежаваме престола и ще го задържим завинаги. Мъча се да изпитвам чувство на загуба заради смъртта на бабата, която ме напътстваше толкова строго, но умът ми постоянно се връща към мисълта, че сега, когато старата дама я няма вече, Катерина ще бъде безспорна господарка на двора и няма да има кой да ѝ налага волята си. Дори майка ми не беше допускана в покоите на кралицата — те бяха винаги запазени за нейна светлост майката на краля. Но Катерина ще се справи по-добре от майка ми: ще бъде кралица без свекърва, която да я засенчва, свободна да прави каквото иска. Разбира се, Хари няма да знае как да се справи с нея. Тя ще се

държи като пълноправна кралица, също като лишената си от женственост майка, Изабела Испанска. Ще тържествува, направила рязък скок от нищетата до положението на кралица по прищявка на Хари. Ще смята, че е спечелила всичко; ще се смята за любимка на самия Бог.

Майка ѝ наричаше себе си „*conquistadora*“^[1]; Катерина е възпитана да се отнася безцеремонно с всички.

Пиша на Мери:

Сигурна съм, че коронацията и венчавката са били много пищни и съм сигурна, че си им се насладила; но ти трябва да бъдеш добра сестра на Катерина и да ѝ напомняш да бъде благодарна на Хари, задето я издигна до това високо положение, когато беше паднала толкова ниско. Беше великодушно от страна на брат ни да признае годежа си с нея, когато не беше длъжен да го направи. Редно е да я предупредиш да не проявява гордост и алчност в новото си положение. Разбира се, възраждана съм от изключителното ѝ издигане на власт, но не бихме били добри сестри, ако не я предупредим да се пази от греха на амбицията, и съперничеството с нас, които сме Тюдори по рождение.

---

[1] Завоевателка (исп.). — Б.пр. ↑

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЕСЕНТА НА 1509 Г.

Джеймс има посланици в новия двор на Хари и те съобщават, че, точно както се опасявах, младата двойка харчи разточително за дрехи, празненства, турнири и музика. Всяка вечер имало танци, а Хенри явно композира песни за собствените си хористи, и съчинява поезия. Бременността ми не е лека и мога да се закълна, че гаденето, което съпътства състоянието ми, се влошава от съобщенията как Катерина танцува в рокли от златен бродат; за завесите в ложата ѝ на турнира, целите обшити с малки златни букви К и Х, за герба ѝ с нара, издялан върху всяка каменна колона, баржата ѝ с копринени завеси, фантастичните ѝ коне, прекрасните ѝ тоалети, алчността, с която си купува накити.

Толкова жадувам за съобщения от най-разточително прекрасния кралски двор в Европа, та хората си мислят, че научавам с възторг за щастието на брат си. Отправлям немощна усмивка и потвърждавам. Всичко това е достатъчно обезпокоително, но новината за богатството и свободата на сестра ми Мери е още по-лоша за мен. Тя ще бъде оставена напълно без надзор — защото Катерина никога няма да я командва, — а Хари просто ще я засипва с накити и изящни рокли, за да я излага на показ. Всички ми казват, че тя е най-прекрасната принцеса в цяла Европа. Хари ще я използва като кукла, като чучело, на което да показва кралските скъпоценности; ще поръча да ѝ нарисуват портрет и ще го разпрати из целия християнски свят, за да се разчуе колко е красива. Предполагам, че вече се приемат залози за вероятността тя да се откаже от Карл Кастилски и да се омъжи за друг кандидат, ако успеят да намерят някой по-велик и бляскав. Наистина не мисля, че ще понеса да гледам рисунки от още един годеж. Не мога да понеса да получа още едно писмо от Мери, в което тя се хвали с годежните си подаръци — като онзи рубин! При това съм сигурна, че няма да я накарат да го върне.

Самата Катерина ми пише. Това е първото ѝ писмо, украсено с кралския печат в най-долния край на листа. Намирам това за неописуемо дразнещо.

Винаги сме били сестри, а сега съм Ваша сестра и посестрима-кralица. С брат Ви приключихме траура за скъпия Ви баща и благочестивата Ви баба, и сме много щастливи заедно. Много ще се радваме, ако успеете да посетите двора другото лято, когато състоянието на пътищата се подобри.

Сигурно искате да получите новини за малката си сестра. Тя живее с нас в двора и мисля, че всеки ден става по-красива. Толкова съм щастлива, че е сгодена за член на семейството ми и следователно, когато ни напусне, ще отиде в моя някогашен дом и съм убедена, че там ще се възхитят на светлата ѝ кожа и златните ѝ коси, и на прелестта на милия ѝ нрав. Делим си гардероба и накитите ми и понякога танцуваме заедно вечер, а хората възклихват пред гледката, която представляваме; наричат ни Изящество и Красота — толкова глупаво. Тя ще Ви пише по-късно. Опитвам се да я накарам да не изоставя учението — но нали знаете колко игрива и палава е.

Надявам се, че двете скоро ще станете царствени лели на един малък принц. Да, очаквам дете! Толкова ще се радвам да даря брат Ви със син и наследник. Колко сме благословени! Моля се за Вас всеки ден, и зная, че мислите за мен и за нашата сестра, Мери, и скъпия ми съпруг, Вашият брат, краля. Зная, сигурно вярвате, както всички ние, че мрачните години са зад гърба ни и трите трябва да се молим щастливите ни дни да продължат. Бог да Ви благослови, сестро.

Катерина

Стискам зъби. Пиша в отговор. Казвам колко се радвам за нея. Обяснявам, че сутрин ми прилошава, но според някои хора това доказвало, че детето е момче. Казвам, че ми дават телешки бульон. Не

се страхувам от раждането, след като съм го преживявала преди, и освен това съм толкова млада, само на деветнайсет. Много по-безопасно е да имаш бебета, когато си млада майка, така казват всички. А как се чувства Катерина? Как ли е тя, докато носи първото си дете на двайсет и три годишна възраст?

Тя не отговаря на това, и отначало злорадствам тайно при мисълта, че я дразня с подмятания за възрастта ѝ, и ѝ напомням за дългите години, когато чакаше като вдовица, годините, когато трябваше да е омъжена за Хари и да зачева, а после — когато мълчанието ѝ продължава — се обиждам, решавайки, че тя се смята за прекалено важна, за да бърза с отговора си. Освен това беше казала, че Мери ще ми пише, и не ѝ прави услуга, ако ѝ позволява да бъде небрежна и мързелива. Би трябвало да помни, че съм нейна зълва и пълноправна кралица. Би трябвало да помни, че моето приятелство е ценно, вечният мир е мое дело, че сме кралици на съседни кралства и че съпругът ми е велик крал. Със сигурност е редно да ми отговори бързо, след като съм си направила труда да ѝ пиша.

През октомври, след като не съм получила и думичка от която и да било от двете си така наречени сестри, пиша от родилното си ложе, за да им съобщя, че съм родила момче. Зная, че тонът ми е тържествуващ. Не мога да се сдържа — това наистина е моят триумф. Дарих здравия си, силен съпруг с момче и каквото и да постигне Катерина при бъдещото раждане, аз вече сторих това, и го сторих преди нея, и в Лондон могат да узнаят това. Дарих съпруга си със син и наследник, и това момче е син и наследник и на Англия — докато Катерина не изпълни дълга си, както аз изпълних моя. Дотогава аз съм тази, която държи наследника на короните на Шотландия и Англия в златната си люлка, аз съм тази, която роди първия Тюдор от третото кралско поколение. Без внуци, които да наследят баща ми, ние не сме династия, не представляваме нищо без синове, а аз — не Мери и не Катерина — имам принц за Тюдорите в детската си стая тази вечер.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, КОЛЕДА 1509 Г.

Празнуваме Коледа по най-бляскавия начин, който Шотландия може да си позволи, с поетични драми и балове с маски, танци и пиршества, а алхимикът Джон Деймиън конструира машина, която може да лети из стаята като пленена птица и кара хората да пицят от страх. Джеймс ми подарява златна верижка и накити за косата, и ми казва, че съм най-прекрасната кралица, която Шотландия е имала някога. Зная, че изглеждам добре. Роклите са ми твърде тесни, отпуснали са шевове и пристягат хлабаво връзките, но Джеймс казва, че съм хубава и весела, както подобава на една съпруга, и че не възразява да обгърне с ръце едно по-пълничко, топло тяло.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ПРОЛЕТТА НА 1510 Г.

Двамата с Джеймс сме толкова щастливи, че дори завръщането на двамата му незаконни синове от Падуа не поражда неразбирателство между нас. Александър, който е назначен за епископ на Сейнт Андрюс и неговият полубрат Джеймс, граф на Мори, идват да поднесат почитанията си и аз ги поздравявам с хладна вежливост. Показвам на двамата законния син на баща им, и им казвам, че това е Артур, принц на Шотландия и Островите, и херцог на Ротси. Двете момчета коленичат пред креватчето и се заклеват във вярност, а Александър примигва с късогледите си очи зад кръглите си очила, кацнали на носа му, и казва със съмнение: „Много е малък за такава голяма титла“, което ме разсмява.

Дори не възразявам, когато съпругът ми провъзгласява Александър за лорд-канцлер.

— Имам нужда от някого, на когото мога да се доверя напълно — казва той.

— Той е още почти момче — казвам сприхаво.

— В Шотландия порастваме рано.

— Е, добре, стига да знае, че цялото му учение е било в полза на неговия полубрат — казвам.

— Сигурен съм, че Дезидерий Еразъм не е забравил това дори за миг — казва Джеймс с ироничната си усмивка.

За моя изненада, Катерина най-накрая отговаря на писмото ми, пишейки собственоръчно, полагайки печата си с нара. Това е лично писмо, в което съобщава, че е толкова тъжна и толкова се срамува, задето е изгубила бебето, което носела, макар че е щяло да бъде момиче; тя смята, че се е провалила в задачата да осигури едничкото, което липсва на Хари, онова, което им е нужно, за да направи радостта им пълна.

Тя ме изтръгва рязко от състоянието ми на несправедливо засегната. Кара ме да се сепна и да си помисля за дъщеричката ми,

която умря, и синът ми преди нея. Мисля си колко жестока съм била да я дразня с подмятания, задето става майка за пръв път на двайсет и три години. Било е ужасно да прочете такава шега, когато е изгубила бебето си. Изпълнена съм с разкаяние и се срамувам, че допуснах съперничеството ми с Катерина да прелее в злоба. Вземам в ръка писмото ѝ, отивам в параклиса и се моля за невръстната душа на изгубеното бебе. Моля се за скръбта на Катерина, моля се за разочарованието на брат ми и за престола на Англия. Моля се за раждането на син и наследник за тях, за младата жена, която е моя сестра от осем години, към която изпитвах ту обич, ту завист, редувайки ги отново и отново, но която е в сърцето и молитвите ми от толкова отдавна.

А после свеждам глава по-ниско и шепна на света Маргарет, която била погълната от дракон и сигурно е познавала, както го познавам и аз, тайния, внезапен изблик на радост от това да бъдеш спасена от най-лошото, което може да те сполети. Маргарет излязла от корема на дракона невредима, а аз оцелях след родилните болки и раждането и се сдобих със син и наследник — единственият син и наследник на Тюдорите. Никога не бих пожелала злото на Катерина, нито на Хари или Мери — всъщност искрено тъгувам за загубата ѝ, — но синът ми, Артур, е наследник на Шотландия и Англия и ще бъде такъв, докато тя не се сдобие с момче. Нейният син, когато се роди, ще измести моя. Кой би могъл да ме вини за малко потайна радост, че аз имам син, а тя — не?

* * *

Посланикът на Англия пише, за да съобщи, че макар Катерина да е изгубила едно дете, момиче, тя — хвала на Господа — е носела близнаци и бебе все още има.

— Това е необичайно — отбелязва съпругът ми пред мен, докато чете писмото на глас край огнището в спалнята ми, след като дамите ми са били отпратени. — Тя има късмет.

Изпитвам прилив на разбираемо раздразнение при мисълта, че Катерина е запазила момче в утробата си, докато аз съм била на колене, молейки се тя да намери утеха в загубата си. Колко нелепо е да

ми напише такова трагично писмо, когато все още е носела дете. Какъв шум вдига за нищо!

— Какво имаш предвид с това „необичайно“? — питам сковано, подразнена, че съпругът ми проявява такъв интерес към работата на лекарите, сам чете ужасните им книги и разглежда отвратителни изображения на болни сърца и подути вътрешности.

— Изненадващо е, че не е изгубила и двете деца, когато е изгубила едното — казва той, препрочитайки писмото. — Бог да я благослови, надявам се наистина да е така; но е много необичайно да изгуби единия близък, а да задържи другия. Питам се откъде знае. Много жалко, че не може да бъде прегледана от лекар. Може просто месечните ѝ цикли да не са започнали отново, но да не очаква дете.

Затискам ушите си с ръце и възроптавам:

— Не можеш да говориш за месечните неразположения на кралицата на Англия!

Той ми се смее и отдръпва ръцете ми.

— Зная, че мислиш така, но тя е жена като всяка друга.

— Никога не бих допуснала до себе си лекар, дори да умирам при раждане — заричам се аз. — Как може един мъж да се доближи до кралица в такъв момент? Собствената ми баба изрично написа, че когато се оттегли в уединение преди раждането, кралицата трябва да бъде обслужвана единствено от жени, в тъмнина, в заключена стая със спуснати капаци на прозорците. Не може да вижда дори свещеника, който идва да отслужва литургията — той трябва да ѝ подава нафората през параван.

— Но ако една жена в усамотение преди раждането има нужда от познанията на лекар? — възразява съпругът ми. — Ако нещо се обърка? Нима самата ти баба не е била на прага на смъртта при раждане? Не е ли щяло да бъде по-добре за нея, ако е имала лекар, който да я съветва?

— Откъде един мъж ще знае нещо по подобни въпроси?

— О, Маргарет, не ставай глупачка! Това не са мистерии. Кравата се тели, свинята се праси. Мислиш ли, че една кралица ражда дете по по-различен начин от което и да е женско животно?

Надавам лек писък.

— Няма да слушам това. Това е ерес. Или държавна измяна. Или и двете.

Той смъква ръцете ми от ужасеното ми лице, и целува леко всяка длан.

— Не е нужно да чуваш нищо от това — казва. — Не съм като гадателите и врачките на пазарния кръстопът. Мога да зная нещо, без да крещя за него.

— Във всеки случай, тя сигурно е най-голямата късметлийка на света — казвам с негодувание. — Всички да ѝ съчувстват, задето е изгубила дъщеря, а после да се окаже, че носи неин близък, син.

— Навярно е така — признава той. — Със сигурност се надявам да е така — извъръща се от мен и съблича ризата си. Бодливият пояс на кръста му издава лек звънтящ звук.

— О, свали това ужасно нещо — казвам.

Той ме поглежда и казва:

— Както желаш. Всичко, което ще зарадва втората най-голяма късметлийка на света — ако може да бъде удовлетворена, докато е, както е сега, вечно на второ място, второкласна кралица, във второкласно кралство, очакваща новороденото ѝ момче да бъде принудено да остане на второ място.

— Не исках да кажа това — възразявам.

Той ме взема в обятията си и не си прави труда да отговори.

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1510 Г.

През май, когато сме в двореца си край езерото, получавам кратко писмо, собственоръчно написано от Катерина, в което се казва, че, в крайна сметка, изглежда няма друго бебе. Тя пише със ситен, разкривен почерк, сякаш ѝ се е искало изобщо да не го прави.

Помолих баща си да не ме упреква. Не съм сторила нищо нередно. Казаха ми, че съм изгубила едно бебе, момиченце, но съм запазила близнака, и не знаех, че няма нищо, докато коремът ми не спадна отново, сякаш просто е бил подут, и месечните ми неразположения не започнаха. Откъде да зная? Никой не ми каза. Откъде да зная?

Казва, че съпругът ѝ бил истинско олицетворение на добротата, но че самата тя не можела да спре да плаче през цялото време. Избутвам писмото и не мога да се заставя да отговоря, изпълнена с раздразнение към двамата. Представата, че Хари е добър и мил към съпругата си — той, малкият ми брат, който никога не е имал в главата си друга мисъл, освен за себе си — и мисълта как Катерина Арогантната се унижава да се извинява за нещо, което не е могла да предотврати, ме хвърля в малък пристъп на ярост. Представата за неспирния ѝ плач ме изпълва с презрение. Какво би станало с мен, ако не можех да спра да плача, когато изгубя дете? Никога не бих родила друго. Защо Катерина се отдава така на скръбта и я демонстрира пред всички? Не е ли редно да покаже достоен за една кралица кураж, както направих аз?

Трябва да призная също и че съпругът ми може да е бил прав за идеята тя да бъде прегледана от лекар. Как може хората да са ѝ казали, че очаква дете, когато току-що е пометнала? Как са могли мъдрите

знахарки да бъдат толкова глупави? Как е могла да бъде толкова глупава да им повярва?

Работата сигурно е там, че просто всички се опитват да угодят на Хари, както обикновено. Хората не смеят да му съобщят лоши новини, тъй като той не търпи нищо, което противоречи на собствената му воля. Точно като почитаемата ми баба, той има своя представа как е редно да стоят нещата, и отказва да слуша, когато някой казва, че светът не е такъв. Винаги е бил напълно разглезен. Предполагам, че когато са му казали, че Катерина е изгубила момиченце, той ги е погледнал така, сякаш подобно разочарование просто е невъзможно, и тогава всички са започнали да го уверяват, че тя все още е бременна, вероятно с момче. Сега тази лъжа е разкрита и Катерина ще се почувства по-зле отвсякога. Но чия е вината?

Отивам в кралската детска стая и виждам собственото си бебе, наследника на Англия и Шотландия, закръглен и силен, в ръцете на бавачката му.

— Той е добре, нали? — питам. Тя се усмихва и ми казва, че той е много добре, храни се добре и заяква с всеки ден.

Връщам се в покоите си и пиша на Катерина:

Хвала на Бога, синът ми е много силен и здрав. Наистина сме благословени, че го имаме. Толкова съжалявам да чуя за грешката Ви. Моля се за Вас в скръбта и смущението Ви.

— Не пиши това — казва съпругът ми, като гледа над рамото ми и невъзпитано чете личното ми писмо.

Поръсвам листа с пясък, за да попия мастилото, и го размахвам във въздуха, за да не може той да прочете съчувствените ми думи.

— Това е просто сестринско писмо — казвам.

— Не го изпращай. Тя има достатъчно тревоги и без да добавяш съчувствието си към бремето ѝ.

— Съчувствието едва ли е бreme.

— Едно от най-ужасните.

— Както и да е, от какво се измъчва жена като нея? — питам. — Има всичко, за което някога е мечтала, освен дете, а то със сигурност

ще дойде.

Виждам го как извързва поглед, сякаш има някаква тайна.

— Джеймс! Каж ми! Какво си чул?

Той придърпва напред едно столче и сяда на него, вдига усмихнатото си лице към мен и казва наставнически:

— Не трябва да се радваш на чуждото нещастие.

Не мога да скрия усмивката си.

— Знаеш, че не бих била толкова зла. За нещастieto на Катерина ли говориш?

— Ще преработиш писмото.

— Ще го направя. Ако ми кажеш какво знаеш.

— Е, въпреки цялото си благоприлично възпитание, благочестивият ти брат Хари не е по-добър от един обикновен грешник като мен — казва той. — При все че упрекваш мен за рожбите и ги отпрати от малката им детска стая, брат ти Хари не е по-добър съпруг от мен; не е по-добър от нас, останалите. Докато съпругата му е била в уединение преди раждането, го хванали в леглото с една от придворните й дами.

— О! Не! Коя? Коя? — ахвам. — Наистина в леглото с нея?

— Ан Хейстингс — казва той. — Така че сега има страхотна свада между брат й, Бъкингамския херцог, цялото семейство Стафорд, и краля.

Въздъхвам, сякаш току-що ми е поднесъл скъп подарък.

— Колко ужасно — казвам с наслада. — Каква неприятност. Много съм шокирана.

— А Стафорд са много видно семейство — напомня ми той. — И от кралско потекло по линия на Едуард III. Няма да им се понрави да бъдат опозорени, нито да позволят Хенри да разиграва някое от техните момичета. Той е глупак, че превръща лордовете си в свои врагове.

— Предполагам, че ти никога не го правиш.

— Не — казва той със сдържана гордост. — Ако си създам враг, го убивам или го пленявам, вместо да предизвикам гнева му и да го пусна да се върне в земите си, за да предизвика недоволство срещу мен. Знам какво трябва да правя, за да задържа това кралство сплотено. Брат ти е новак на трона и е небрежен.

— Ан Хейстингс — казвам бавно и замислено. — Придворна дама на самата Катерина. Катерина сигурно е бясна. Сигурно е разярена. Сигурно се е поболяла от разочарование. След бляскавата ѝ сватба! След брака по любов! И всички онези нелепи мадригали!

Той вдига пръст, сякаш за да ме предупреди, и казва:

— Никога повече не ме упреквай, задето имам любовница. Все казваш, че баща ти никога не погледнал друга жена и че брат ти се оженил по любов. Сега виждаш. Напълно нормално е един мъж да си вземе метреса, особено когато съпругата му е затворена в усамотение заради раждане. Напълно нормално е един крал да си избира сред придворните дами. Не ме укорявай никога повече.

— Не е нито нормално, нито морално — отвърщам рязко. — Това е против Божиите и човешките закони — не успявам да поддържам дълго тона на баба си. — О, Джеймс, разкажи ми повече! Катерина ще бъде ли принудена да задържи лейди Ан като своя придворна дама? Ще трябва да си затвори очите за всичко това? Хари ще задържи ли Ан като своя блудница? — ахвам. — Но никога няма да я утвърди като своя официална метреса, както постъпват френските крале, нали? Нали няма да я остави да управлява двора му и да отпрати Катерина?

— Не знам — казва той и ме погъделичква с пръст под брадичката. — Какво изключително вулгарно дете си ти, с това желание да узнаеш всички подробности! Да кажа ли на посланика ми да докладва веднага?

— О, да — казвам. — Искам да узная всичко!

ЕДИНБУРГСКАТА КРЕПОСТ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1510 Г.

Но следващата новина, която получаваме от Англия, не е никакъв забавен скандал, а добра вест: най-добрата. Катерина отново очаква дете. Прекръствам се, когато ми съобщават, защото се тревожа за сина си, Артур. Моят късмет и злощастията ми се редуваха с такава точност с тези на Катерина — моят годеж съвпадна с нейното вдовство, смъртта на баща ми означаваше за нея брак и коронация, — та се боя, че раждането на наследник за престола на Тюдорите в Англия ще означава смъртта на сегашния наследник в Шотландия.

Джеймс не се присмива на страховете ми, а повиква най-добрите си лекари да дойдат в Единбургската крепост, и да отидат в детската стая, където всички пристъпват на пръсти около бавачката, която съблича лепената ризка на сина ми и се кълне, че той става все по-горещ и по-горещ с всеки час, че направо изгаря.

Той е само на девет месеца, съвсем мъничък е. Сякаш прекалено мъничък, за да се пребори с треската, която прави кожата му толкова гореща на пипане и кара очите му да хлътнат навътре в лицето. Накисват чаршафите му в студена вода, затварят капациите на прозорците, за да не влиза слънцето, но не могат да свалят температурата. И макар да му слагат вендузи, изцеждайки кръв от розовата му малка пета, и му дават очистително, така че повръща и плаче от болка, нищо не подобрява състоянието му. Докато стоя на колене на пода до главната му бавачка, гледайки я как попива потната му кожа с хладна кърпа, той затваря очи и престава да плаче. Извърща глава, сякаш просто иска да заспи, а после притихва, и тя казва, с глас, изпълнен с ужас:

— Отиде си.

* * *

Скъпа сестро, толкова съм нещастна заради тази загуба. Не мога да пиша повече. Молете се за мъничката му душица и се молете за мен, Вашата сестра, в това време на беди за мен. Провиних се в гордост и завист, но нима този ужасен удар не може да има за цел да ме научи на смирение? Толкова съжалявам, ако някога съм съгрешила спрямо Вас. Моля Ви да ми простите за всичко, което някога съм изрекла или сторила против Вас. Простете ми грубите и недостойни за една сестра мисли, които никога дори не съм изричала на глас. Предайте обичта ми на Мери, и двете ми липсват толкова много. Толкова съм смазана. Никога не съм познавала такава болка.

Маргарет

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ПРОЛЕТТА НА 1511 Г.

Катерина се оттегля в уединение в очакване на раждането през януари, и ни изпращат вестта за триумфалното раждане, написана върху велен, украсен с розите на Тюдорите и испански нарове. Буквите са украсени със златни листа. Очевидно са го имали подготвено от седмици; възложили са на монаси да рисуват на ръка украси по краищата на страницата с месеци. Сигурно са били много уверени в Божията благословия, за да поръчат извършването на такава работа, с такава дръзка увереност, въпреки рискования изход от раждането. Донсят ми писмото, докато лежа в леглото си следобед. Откривам, че не мога да спра да плача. Проследявам думите с върхчето на пръста си; тяхната радост ми се струва много далечна. Не знам как се осмеляват да се радват.

Но арогантността им остава безнаказана, тъй като Бог се усмихва на Тюдорите. Катерина има момче. Крыщават го Хенри — разбира се. Мисля си горчиво, че брат ми Артур сякаш никога не е съществувал, сякаш брат ми е забравил, че на първородното момче на Тюдорите трябваше да се даде името Артур, а името Хенри е отредено за втория син. Но, разбира се, Хенри възприема себе си като първи син, и гордо дава името си на своя син. Така че сега изобщо няма Артур Тюдор. Няма ги и брат ми, и синът ми.

Катерина не описва триумфа си направо на мен. Остава други да ме уведомят, сякаш би трябвало да съм благодарна да бъда третирана като всеки друг европейски монарх, сякаш добрият ѝ късмет не ме кара да страдам още по-силно за загубата на малкото ми момче. Дори не отговори на писмото ми, в което ѝ разказвах за скръбта си. Единственото, което получавам, е това украсено със златен емайл надменно перчене.

Нашият посланик ни изпраща новини за великолепия турнир и пира, който организирали, за да отпразнуват раждането на син за Хенри и наследник за неговия престол. От фонтаните на Лондон се

леело вино, за да могат всички да пият за здравето на новото бебе. В Смитфийлд пекли волове, за да могат всички да споделят кралската радост. На турнира — организиран бил огромен турнир, разбира се, който продължил с дни — за пръв път досега Хенри си позволява да се сражава с всички участници. Излага се на риск, сякаш най-сетне е възмъжал. Със син и наследник в люлката, той може да приема предизвикателства. Печели убедително, побеждавайки всички, сякаш той и Катерина, и синът им са недосегаеми.

— Усмивай се — нарежда ми съпругът ми, докато влизаме на вечеря. — Недостойно е да завиждаш на друг човек за раждането на детето му.

— Скърбя за собствената си загуба — казвам остро, полугласно. — Искаш от мен да забравя мъката си, но дори не мислех за тях.

— Затънала си в завист — казва той. — Това е нещо съвсем различно. А аз не желая да имам злобна, завистлива съпруга. Ще те даря с ново дете, не се съмнявай в това. Надявай се на следващото раждане и се усмихвай. Иначе изобщо не можеш да останеш на вечерята.

Отправлям му студен поглед, но се усмихвам, както ми нарежда, а когато вдига чашата си в наздравица за кралицата на Англия и здравия ѝ син, аз вдигам чашата си и пия, сякаш мога да се радвам за нея, сякаш вкусът на най-доброто вино не загорчава в устата ми.

* * *

Но триумфът на Катерина е жестоко краткотраен. През март получаваме от Лондон вестта, че бебето ѝ Хенри, това толкова чествано, толкова възхвалявано новородено бебе, е починало. Още нямаше и два месеца.

Съпругът ми идва при мен, докато стоя на колене в параклиса в Холирудхаус, молейки се за малката му душица. Коленичи до мен и започва да се моли мълчаливо. Размърдва се и чувам лекото дрънчане на бодливия пояс под ризата му.

— А сега мислиш ли, че брат ти не може да има здраво дете? — пита ме той, с напълно равен тон, сякаш това не го интересува особено, все едно ме пита дали конят ми върви добре.

Размърдвам се смутено върху украсената с бродерия възглавничка за коленичене.

— Не знам нищо за това — казвам, демонстрирайки решително невежество.

Той ме повдига от мястото, на което съм коленичила, и ме слага да седна на стъпалата към олтара, сякаш Божият дом ни принадлежи и можем да седим тук и да си бъбрим като в спалнята ми. Той винаги е срамно неофициален, и на мен ми се иска да се надигна и да си тръгна, но той държи здраво двете ми ръце.

— Знаеш — казва той. — Знам, че си писала и си питала баба си дали има нещо, от което да се боиш.

— Тя не каза нищо — заявявам упорито. — А майка ми никога не ми е казвала нещо за проклетие.

— Това не означава, че не е имало такова — казва той. — Никой не би го споменал пред теб, която сигурно си толкова засегната от него.

— Защо то би навредило на мен? — питам, макар да не искам да чуя отговора, който ще даде.

— Ако проклятието гласи, че Тюдорите не могат да се сдобият с момче и родът им ще свърши с безплодно момиче, тогава ти си тази, която няма да може да износи дете — казва той внимателно, сякаш ми съобщава за смърт в семейството. Осъзнавам, че прави точно това. Съобщава ми за смъртта на няколко души, и на още за в бъдеще. — Нито ти, нито Катерина Арагонска, нито сестра ти, принцеса Мери, ще родите здраво момче. Всички ще бъдете поразени от проклятието. Никоя от вас няма да може да роди принц, или да го отгледа, и короната на Тюдорите ще се озове на главата на момиче, а тя също ще умре бездетна.

Сега стискам ръцете му толкова здраво, колкото той държи моите.

— Ужасно, ужасно е да кажеш такова нещо — прошепвам.

Лицето му е бледо и посърнало.

— Зная това. Трябва да изкупим греховете си — казва той. — Аз — за това, че убих баща си, ти — заради греха на баща ти спрямо твоите братовчеди. Трябва да отида на кръстоносен поход. Не мога да измисля друг начин да се спасим.

Обронвам глава в ръцете си.

— Не разбирам!

Джеймс отдръпва ръцете ми от лицето, така че трябва да го погледна: измъчената уста, очите му, пълни със сълзи.

— Разбираш — казва той. — Зная, че разбираш.

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1512 Г.

Невъзможно е кралят да потегли на кръстоносен поход без наследник, който да заеме мястото му. Дори съветниците му по религиозните въпроси знаят това, но докато аз отново очаквам дете, и времето ми приближава, той постоянно ходи на поклонения на свещени места в собствената си страна, като едновременно раздава правосъдие и се моли за милост за самия себе си. Направил е всичко по силите си да се подготви да потегли на кръстоносен поход в мига, щом ни се роди син; така че ние, една малка страна, имаме една от най-големите флоти в Европа. Джеймс има идеи как корабите да бъдат използвани в битка — никой досега не е водил морска битка така, както трябва да се води тя според съпруга ми. Той проектира могъщ, красив кораб, „Архангел Михаил“, и лично наглежда строенето му, разсъблечен по риза, работейки редом със занаятчиите: ковачите и дърводелците, корабостроителите и майсторите на корабни платна. Опитва се непрестанно да убеди папата да сключи съюз с краля на Франция, Луи XII, за да могат всички владетели на Европа да се обединят в една мощна атака срещу неверниците, които са завладели светите места и са осквернили родното място на Христос.

Но папата има други планове и урежда съюз между Испания и венецианците, а после лекомисленият ми млад брат — изцяло под влиянието на испанската си съпруга, Катерина Арогантната — се присъединява към тази така наречена Свещена лига, която ще наруши сплотеността на християнските крале. Тя кара Хари да служи на своя тъст испанец и го въвлича във война срещу Франция, точно когато Джеймс се надяваше, че цяла Европа ще потегли на кръстоносен поход.

Всичко, на което Джеймс се е надявал, рухва, Европа отново е разделена, и всичко това — за да може брат ми да последва мечтата си да спечели обратно Аквитания за Англия, сякаш е героичният Хенри V, а не крал от съвсем различна фамилия в съвсем друго време. Виня

Хари за суетата му и за лекомислената му младежка жажда за война, но знаейки, че той се намира под влиянието на Катерина и смятам, че тя постъпва изключително коварно, въвличайки Хари — и Англия — във война, която не е възможно да спечелим, война, която ще хвърли целия християнски свят във вътрешни раздори, когато би трябвало да се борим срещу неверниците.

Как съпругът ми ще организира кръстоносния си поход, ако християнските крале враждуват помежду си? Но единственото, за което мисли Катерина, е да угоди на баща си и да му осигури възможността да ползва английска войска. Брат ми е изцяло под властта на лукавата си съпруга. Виждам отново момчето, което беше любимец на майка ми, роб на баба ни. Отново е намерил жена, която ще му казва какво да мисли. Тя би трябвало да се срамува от себе си — избавена от бедността благодарение на краля на Англия, но насърчаваща го да се изложи на опасност. Тя мисли единствено за собствената си значимост. Майка ѝ беше кралица, която управляваше по собствено право; Катерина иска да прави същото. Надява се да бъде партньор във властта, кралица, равна на краля. Исква да изпрати Хари на безсмислена война и да бъде регент на негово място. Познавам я. Зная тайната ѝ амбиция да бъде като майка си, най-великата жена в християнския свят. Именно затова се омъжи за Артур, за да може да управлява Англия чрез него. Точно затова се омъжи за Хари, и сега постига целта си.

Мисля си да пиша на Катерина и да ѝ кажа колко греши, като съветва Хари да тръгне на война в съюз с тъста си. Но преди да започна писмото си, пристига пратеник от Англия с пакет за мен. Когато го отварям, намирам вътре, грижливо загърната в коприна и пергамент, свята реликва: светият пояс на самата Божия майка, и кратко писмо от Катерина.

Скъпа сестро,

Знаейки, че времето Ви приближава, Ви изпращам това, най-скъпоценната вещ, която притежавам, която ми помогна както по времето ми за раждане, така и в загубата ми. Това е светият пояс на Нашата повелителка, който тя носела, когато родила Нашия Господ. Той идва при Вас с

Нейната святост и моята дълбока привързаност и надежди
за Вас и новото Ви дете. Моля се то да е силно момче.

Бог да Ви благослови,
Катерина

Основателното ми раздразнение от намесата на Катерина в управлението на Англия се стапя, докато държа в ръце тази изключително свята реликва. Познавам благочестието ѝ — тя сигурно е по-ценна за нея от цялото сребро в Испания. Не би могла да ми даде нищо по-скъпоценно, а ако то ми осигури благополучно раждане на здрав син, то тя ще е дарила най-съкровено ми желание.

Най-скъпа сестро, отправям Ви най-дълбока благодарност за заемаването на този скъпоценен пояс. Не бихте могли да ми направите по-прекрасен подарък. Боя се с приближаването на времето ми, изглежда, че имаме толкова лош късмет с бебетата си. Съпругът ми има болезнено неспокойна съвест и се страхува, че греховете му ще се стоварят върху мен и неродените ни деца.

Ето защо поясът ще ме утешава, когато се оттегля в уединение, и ще ми дава сили, когато наближи времето ми, и, надявам се, благополучно ще доведе наследник в прегръдките ми и на трона му. Дано Бог прости на всички ни за греховете ни и дано милостта Му да ни споходи. Бог да Ви благослови, задето ми дадохте това, Вие сте истинска сестра. Кажете на Мери също да се моли за мен, както зная, че се молите Вие.

Маргарет

Луи Френски, разтревожен от съюзниците, които трупат войски срещу него, обещава на съпруга ми, че ще получи всичко, каквото поиска, ако склони да запази „Стария съюз“ между Франция и Шотландия. Подготвям се да се оттегля в уединение преди раждането, когато Джеймс влиза в мъничката стая на върха на кулата и ме открива там, загледана към крайречните ливади и езерото.

— Помислих си, че ще те намеря тук — казва той. — Изненадан съм, че можеш да се изкачиш по тези стръмни стълби с този голям корем.

— Вдишвам въздуха и поемам слънцето, преди да бъда принудена да се оттегля в уединение — казвам.

Той сяда до мен. На кръглата каменна пейка, опасваща кръглата стая, едва има място за двама ни, но през прозорците без стъкла се вижда цялата околност около замъка, а лястовиците лъкатушат около тази най-висока точка. Виждам по протежение на цели мили във всички посоки, а обширното небе се извива над кулата, сякаш се намираме в най-високата точка на света.

— Ще работя за мир, докато ти ни носиш радост — казва Джеймс. Улавя ръката ми и я притиска до гърдите си, до сърцето си. — А следващия път, когато се качиш тук, ще донесем и нашето момче и ще му покажем неговото кралство.

Изправяме се и излизаме от малката стая, облягаме се на парапета и гледаме надолу към езерото под него, което се вълнува леко на вятъра, синьо под синьо небе.

— Ако се съюзя с французите, брат ти няма да тръгне на поход срещу тях. Няма да посмее, от страх, че мога да нахлуя в северните му земи, докато той отсъства.

— Няма да го направиш! Нашата женитба скрепи договора за вечен мир.

— Няма да го направя, но брат ти е млад и лекомислен, и трябва да се бои от опасност близо до дома си, която да го възпира да търси други опасности далече.

— Тя е виновна — казвам нещастно. — Тя е. Тя иска той да бъде в съюз с баща ѝ, а баща ѝ е най-ненадеждният човек в християнския свят. Баща ми никога не го е харесвал.

Джеймс се изсмива рязко.

— Права си за това — казва. — Но сега мисли за своята задача и бъди сигурна, че пазя тази страна, че дори и Англия в безопасност за момчето, с което може да ни дариш. Кой знае? Той може да е наследник на двете кралства.

Откривам, че устата ми трепери леко, докато се мъча да го попитам дали се е отказал от мислите за проклятие.

— Не мислиш...?

Той разбира веднага какво имам предвид, и с бърз жест ме притегля до себе си и целува сведената ми глава.

— Тихо — казва ми настойчиво. — Цялата църква на Шотландия е под моя власт, и цялото ѝ духовенство, всички до един, се молят за теб, за момчето ни, и за нас. Върви с радостно сърце, Маргарет, и си свърши работата. Хайде, ще те отведе долу до стаята.

Той тръгва пред мен надолу по тесните извивки на витото каменно стълбище и ме кара да вървя с една ръка на рамото му, за да не мога да се спъна. Влизаме в залата ми за аудиенции, където цялото ми домакинство ме чака, за да се сбогува с мен и да ми отправи благопожелания. Двата незаконни синове на Джеймс, Джеймс и Александър, коленичат пред мен и ми пожелават добро здраве. На прага на спалнята ми, забулена в мрак, моят шамбелан ми подава чаша ейл, а съпругът ми ме целува по устата.

— Късмет и Бог да е с теб, любов моя — казва той. — Не падай духом. Ще чакам отвън за новини.

Опитвам се да се усмихна, но влизам в затъмнената стая с наведена глава и прегърбени рамене. Страх ме е; страхувам се, че над рода ми тегне проклятие заради онова, което сторихме, за да се сдобием с престола на Англия, и че проклятието ще се стовари върху мен и бебето, което трябва да доведе на бял свят.

* * *

Раждам момче. Навярно се дължи на благословията от пояса на Девата, който завързваме около изопнатия ми корем; може би е благодарение на молитвите, отправени от нас, трите сестри-красавици; но аз, Маргарет, кралица на Шотландия и принцеса на Англия, раждам силно, здраво момче. Веднага щом съобщават на Джеймс, той минава безмълвно през претъпканата зала за аудиенции, отива в параклиса и пада на колене, за да благодари, че сме в добро здраве, и опира чело в каменния под, за да се помоли това да продължи. После се изправя и идва до паравана в личните ми покои.

— Върви си — казвам. — Знаеш, че не е позволено да бъдеш тук.

— Нека да го видя. Нека да видя теб.

Надигам се от голямото си, пищно легло, защото малкото, което използвах при раждането, е изнесено, и сега си почивам под завеси от златен брокат и спя на възглавници под горна табла, украсена с резба и с магарешкия бодил и розата, изобразени с позлата върху нея. Давам знак на бавачката да донесе бебето до паравана и се изправям и заставам до нея, в красиво избродираната си роба, и разстилам дантелата на дрешката на бебето, та баща му да се възхити. Смуглото, напрегнато лице на Джеймс е сведено към малкия му син; изобщо не забелязва дантелата от Мехелен, макар че тя струваше едно малко състояние. Бебето спи, тъмните му ресници се спускат над бледите бузи. Миниатюрен е. Бях забравила колко мъничко е едно новородено бебе. Би се побрал в една от широките длани на баща си; прилича на малка перла в море от най-фина коприна.

— Той е добре — Джеймс изрича това като заповед.

— Да.

— Ще го наречем Джеймс.

Свеждам глава.

— А не те боли?

Мисля си, че щях да умра след първото си раждане, ако Джеймс не се бе застъпил пред светицата. Този път раждането също беше тежко, но свещеният пояс на Нашата повелителка ми помогна в изпитанието. Никога няма да забравя, че Катерина го сподели с мен, че помисли за мен и ми повери най-голямото си съкровище, за да ми помогне да стигна до тази радост.

— Боли ме, но реликвата облекчи най-силната болка.

Той се прекръства.

— Ще остана буден цяла нощ да се моля; но ти трябва да пийнеш малко от ейла за родилката и да спиш.

Кимвам.

— А когато бъде кръстен, ще организираме многодневен турнир и пиршества в чест на раждането му.

— Толкова хубав турнир, колкото...?

Той знае, че си мисля за турнира, който организираха в Уестминстър, когато се роди Хенри, синът на Хари.

— По-хубав — казва. — И ще поръчам да изпратят наследството ти от Англия, за да можеш да носиш накитите си. Затова се наспи добре, и се възстановявай бързо, скъпа моя.

Връщам се в леглото си. Хващам в ръка една гънка на завесата, за да мога да усещам допира на златните нишки, затварям очи и си представям скъпоценностите от наследството си, докато заспивам.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЕСЕНТА НА 1512 Г.

Твърде зле съм за пищно честване на раждането на нашия син и наследник. Така или иначе, Джеймс отчаяно се опитва да запази мира между кралете на християнския свят, които до един са забравили дълга си пред Бог. Невъзможно му е да свика монарсите на Европа на кръстоносен поход, ако те настояват да враждуват помежду си. Най-дръзкият нарушител, очевидно, е бащата на Катерина Арагонска, Фердинанд.

Пиша на Катерина, като сестра и посестрима-кралица, молейки я да повлияе на Хенри за сключването на мир. Не ми е лесно собственоръчно да ѝ напиша дълго писмо, тъй като отново очаквам дете и този път се чувствам ужасно уморена. Бебето е разположено тежко и ниско и страдам от тъпа болка в гърба и стрелкащи болки в корема. Но Джеймс настоява да се обърна към Катерина, казвайки ми, че трябва да убедим брат ми и съпругата му да не унищожават мира на християнския свят, че Хари би трябвало да потегли към Светата земя с него, Джеймс, а не да нахлува във Франция с Фердинанд.

— Кажи ѝ, че се страхувам от греха — подтиква ме той. — Кажи ѝ всичко. Съобщи ѝ, че отново очакваш дете и че трябва да потегля на кръстоносен поход, за да изпълня обещанието си, за да те опазя.

Никой не държи на мира така, както съпругът ми. Никой друг не изпитва пламенното му желание да отиде на кръстоносен поход. Скръбното е, че той дори не може да им каже защо така отчаяно иска да тръгне на кръстоносен поход. Не може да довери на другите крале историята на греха си или страховете си от проклятие, тегнещо над Тюдорите.

Когато изгубвам бебето си, малко момиченце, което се ражда преждевременно през ноември, твърде дребно, за да оцелее, споделям настойчивостта му. Той е прав, знаейки това. Убедена съм, че има грях, който трябва да бъде изкупен и никоя от нас — нито аз, нито Катерина, нито дори малката ми сестра, Мери — няма да е в състояние да се

почувства сигурна в бъдещето на децата си, докато Йерусалим не се върне в християнски ръце, проклятието не се вдигне от рода на Тюдорите, и Джеймс не получи опрощение за греховете си.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1513 Г.

Но нищо не е в състояние да възпре брат ми да нахлуе във Франция. Отказва да отмени плановете си дори пред заплахата от война със съпруга ми по северната си граница. Оскърбена съм от предположението, че вечният мир, сключен в чест на женитбата ми, би могъл да бъде нарушен; Хари просто изпраща дипломатически пратеник при съпруга ми, за да нареди на Джеймс да не нахлува в Англия, докато Хари си е наумил на всяка цена да нахлуе във Франция.

Няма смисъл да изпраща човек, който да ни говори така. Джеймс никога не би се принизил да действа против правилата на рицарството, никога не би вдигнал оръжие пръв, но е в съюз с французите, а те са обещали да му платят разносните за всеки наказателен набег и дори нещо повече — да финансират цял кръстоносен поход, след като приключат с Хари. Брат ми постъпва глупаво с французите — разбира се, че първото, което ще направят, е да подтикнат съседите му да се вдигнат срещу него. Защо не може да разбере, че бъдещето на този остров е народите му да живеят в мир един с друг? Невръстният ми син е негов наследник! Нима ще рискува война с бащата на наследника си? Нима ще обяви война на страната на родната си сестра и на нейния съпруг?

Джеймс прекарва целите Велики пости в манастир. За разлика от брат ми — който толкова парадирва с изучаването на теологията — или Катерина, съпругата му, вечно окичена с разпятия, съпругът ми е човек, искрено отдаден на духовното. Затова доктор Николас Уест, възхваляван като миротворец и прозорлив дипломат, предприема дългото пътуване от Лондон до Единбург и открива, че благочестивият ми съпруг отсъства, и вместо това трябва да си има работа с мен.

През цялата вечеря, която е оскъдна и постна, защото това е последният ден на Великите пости, той говори за това колко удивително висок е станал Хари и колко е красив. Почти се изпуска да каже, че Хари прилича на рода на майка си, на прочутите с красотата

си Плантагенети, но успява да се възпре навреме и да спомене външността на Тюдорите. Това е нелепо, тъй като и баща ми, и баба ми, бяха смугли, слаби и сухи, твърде пестеливи с усмивките и безнадеждно лишени от чар. Катерина също явно е от красива порода, сега вече е разцъфтяла. Чудя се дали отново очаква дете, но не мога да попитам доктор Уест. Тайно си задавам въпроса дали тя ще износи някое бебе докрай? Доктор Уест ми казва, че всички възхваляват красотата ѝ и доброто ѝ здраве, безспорната ѝ плодовитост. Кимвам; винаги говорят така. Това не означава нищо.

Доктор Уест се хвали, че Хенри проявява интерес към управлението, сякаш това не би трябвало да е главното му задължение. Обръщам очи към тавана и не казвам, че съпругът ми живее за страната си. Освен това той е композитор и поет, и велик владетел, но не си губи времето като брат ми. После доктор Уест възхвалява корабите, които Хари строи. Сега наистина го прекъсвам, и му разказвам за онези, които съпругът ми е проектирал и планирал, и че „Архангел Михаил“ е най-големият кораб по море.

Опасявам се, че после се спречкваме леко, той сякаш си мисли, че се перча с величието на собствената си страна Шотландия. Тъй като е времето на Великите пости и няма музика или танци, аз казвам, че в нашия благочестив кралски двор след вечеря ходим в параклиса, и се разделяме, без да ни е било особено приятно заедно.

* * *

Положението не се подобрява, когато празнуваме Великден, макар че е хубаво да можем отново да ядем месо. А на втория ден от великденските празници едва не стигаме до размяна на удари, когато доктор Уест ми заявява направо, че Хари разчита на мен да зачета своя дълг на английска принцеса, като се постарая Джеймс да запази мира.

— Дължите му тази лоялност — казва той надутото. — Дължите сестринска обич на него и на вашата посестрима, кралицата.

— А какво ще кажете за това, което Англия ми дължи? — питам настойчиво. — Донесохте ли накитите ми? Наследството ми?

Доктор Уест изглежда леко смутен.

— Това са държавни въпроси — казва той. — Не са такива, каквито би било редно да обсъждам с вас.

— Това са лични въпроси — поправам го. — Моят баща ми остави наследство, а почитаемата ми баба ми остави накити, не по-малко ценни от онези, които даде на Катерина и Мери. Те получиха ли своите? Защото аз не съм получила нищо от Англия, макар че напомних на брат си, а съпругът ми писа на посланика му. Те ми принадлежат по право. Не могат да бъдат задържани.

Доктор Уест се размърдва в стола си, сякаш в джобовете му има малка тиара, която го боде.

— Ще ги получите — уверява ме. — Не може да има съмнение.

— И аз не се съмнявам в това — казвам. — Защото те са мои, оставени ми от обичния ми баща и от баба ми. Родният ми брат не би паднал толкова ниско, че да ги задържи, и да се противопостави на желанията на родния си баща, на собствената си баба. Ако е дал на Катерина и Мери тяхното наследство, тогава е редно аз да получа моето.

— Не, той не го задържа — изрича със запъване доктор Уест. Почервениял е от смущение и се оглежда наоколо, сякаш се надява някой да дойде и да го измъкне от този капан. Може да се озърта, колкото си иска; това е шотландският кралски двор и англичаните не са и никога не са били големи любимци тук. Правят изключение за мен, защото Джеймс показва, че ме обича и ги дарих с принц за Шотландия.

— Тогава защо не го донесохте?

— Ще получите цялото си наследство, когато кралят се увери, че съпругът ви ще запази мира.

— Но той спазва мира! — избухвам. — Работи за постигане на мир през цялото това време, докато останалите крале се въоръжават за война.

— И той се въоръжава... — прекъсва ме доктор Уест, — оръжията му, огромните му топове...

Изведнъж разбирам, че доктор Уест е както дипломатически пратеник, така и шпионин, и съжалявам, че съм се хвалила за „Архангел Михаил“.

— Няма ли да си получа скъпоценностите без уверение от страна на съпруга ми за мир?

— Не — казва той, най-сетне успявайки да проговори. — Негова светлост брат ви ми нарежда да кажа, че ако съпругът ви му обяви война, той не само че ще задържи скъпоценностите ви, но и ще отнеме от съпруга ви най-хубавите му градове.

Скачам на крака, склучила пръсти около бокала си, и наистина си мисля дали да не плисна виното в удивеното лице на доктор Уест, когато вратата зад кралската маса се отваря и се появява Джеймс, спокоен и усмихнат както винаги, завърнал се от манастира, блестящ от чистота след банята, и идеално осведомен за този разговор. Вероятно е подслушвал тихо на вратата през цялото това време.

Доктор Уест се отпуска на едно коляно, докато Джеймс ме поздравява нежно с целувка и ми поднася малък подарък — златна брошка. Превръщам това в демонстрация. Доктор Уест може да види, че вече имам много накити, не ми трябва нищо от Хари; но никога няма да се съглася Катерина да се перчи със скъпоценностите на баба ми. Вероятно е взела и моето наследство, както и своето. Отивам и прошепвам в ухото на Джеймс, че пратеникът е отчасти шпионин и донякъде враг, а той леко ме отмества встрани. Вече знае това. Знае всичко.

Доктор Уест не успява да измъкне от него нито дума тази вечер, нито през останалите дни от първата седмица след Великден. Джеймс се е върнал от покаяние, за да се отдаде на наслади. Носят му най-хубавите меса и най-добрите вина, и той моли мен и дамите ми да танцуваме. Минавам покрай доктор Уест, извъръщайки презрително глава, сякаш за да кажа: Вижте тук! Той, моят съпруг, е крал! Не някакъв глупак, който отмъква чужди скъпоценности и тръгва на война срещу могъща сила като Франция, щом тъстът му нареди. Това е крал, а аз съм избраната от него съпруга, и Хари може да си задържи глупавите скъпоценности. Моят съпруг ще ми даде още, нямам нужда от други, а Шотландия не се нуждае от приятелството на Англия; не е нужно да ни заплашват, че ще превземат градовете ни, защото ние можем също толкова лесно да превземем техните. И ще го сторим, ако решим. А французите ще платят за армията ни и ще платят на флота ни. Така че Хари по-добре да помисли за това, преди да ни заплашва. А Катерина не трябва да мисли, че понеже сме сестри, може да стъпче мен и правата ми. Може и да се нарича моя скъпа сестра, но това не ѝ

дава право върху наследството ми. Не може да носи накитите на майка ми.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЛЯТОТО НА 1513 Г.

Хари не мисли за нищо друго освен за нахлуване във Франция. Джеймс го умолява да премисли, напомня му, че на бойното поле ще загинат както френски, така и английски лордове, и че те — и кралете — би трябвало да отдават живота си единствено за Божията слава, за да завземат отново Светите земи. Пише търпеливо, като по-възрастен, по-мъдър човек до лекомислен млад мъж, и не получава отговор. Хари — глупавият, наперен Хари — ще отиде на война, точно както като малък държеше да язди на манежа, или да напише най-хубавата поема, или да научи новия танц. Хари си е намерил публика и великата сцена на Европа, и държи да се увери, че всички го гледат. Хари печели безкритично възхищение от собствената си съпруга, и е готов да направи всичко, за да угоди на нея и коварния ѝ баща.

А след това ни заплашва чрез Църквата. Заръчва на доктор Уест да предупреди Джеймс, че ако наруши договора за вечен мир, ще бъде отлъчен от папата и ще отиде в ада. Такава заплаха! Отправена към човек, който най-много от всичко иска да отиде на кръстоносен поход, който носи власеница през четирийсетте дни на Великите пости и пояс с метални шипове около кръста през цялото време. Мъж, толкова явно съзнаващ греха си и толкова богобоязлив, че ходи на поклонение четири пъти годишно и никога не ме изпраща в уединение преди раждане, без да се е молил цяла нощ. Това е зловна заплаха, насочена към тъмните страхове на Джеймс, и аз веднага разбирам откъде е дошла. Именно Катерина е казала на Хари, че Джеймс се бои толкова за мен. Катерина му е казала, че Джеймс е измъчван от чувство на вина. Катерина му е разказала за ужасите, доверени ми от моя съпруг, които аз доверих на нея. Взела е поверителните ми разкази, тайните, които ѝ доверих като на сестра, и ги е използвала срещу съпруга ми, срещу нас. Това е такова предателство, че ми е почти непоносимо да мисля за него.

Изтичвам в покоите на Джеймс, бясна, че Катерина е злоупотребила с доверието ми, и намирам съпруга си, усмихнат и доволен, на работната му маса, заобиколен от мънички месингови свредели и халки, и с комични очила, защипани на носа му, да сглобява инструмент, за който твърди, че може да се използва, за да покаже на един моряк в морето къде е север.

— Погледни, Маргарет — казва той. — Разглобих го, а сега го сглобявам отново. Виждала ли си някога по-миниатюрен компас? Не е ли прекрасна вещ? Венециански, разбира се; но мисля, че и ние самите бихме могли да ги правим за нашите кораби.

— Джеймс, те казват, че ще се погрижат да бъдеш отлъчен от църквата!

Той се усмихва и пренебрегва заплахата с махване на ръка.

— Могат да заплашват — казва. — Могат дори да подкупят папата и да го настроят срещу мен. Но Бог и аз знаем, че досега щях да съм на половината път до Йерусалим, ако брат ти не беше надут от фалшива гордост като свински мехур. Няма да допусна да ме обезпокои едно момче, което тръгва на война по нареждане на съпругата си. Няма да бъда сплашен от анатемата на един папа, който е бил купен от него.

— За всичко е виновна тя — казвам разпалено. — Точно както аз съм миротворец, тя е подстрекателка на война.

Джеймс ме поглежда над очилата си; но не слуша.

— Сигурен съм, че си права.

Сестро Катерина,

Простете прямотата ми, говоря като хората от Севера, без заобикалки и умело извъртане. Ако настоятелно продължавате да съветвате Хари да подкрепи баща Ви в спора му с Франция, в такъв случай ще действате против интересите на Англия. Французите отдавна са верни приятели на шотландците, и ние ще ги подкрепим, ако се налага. Моля Ви, не позволявайте на баща си да предизвиква такъв разрыв между Джеймс и Хари, Вашия и моя съпруг, между Англия и Шотландия и

между брат ми и мен. Това е недостойно за една сестра и една англичанка.

Освен това не съм получила скъпоценностите, които ми остави баба ми, нито наследството си от баща ми. Това са неща, много важни за мен поради обичта ми към онези, които са ми ги дали — паричната им стойност не означава нищо. Мери получи ли своите? Вие получихте ли вашите? Възможно ли е брат ми да задържа умишлено наследството ми? Не мога да повярвам, че би сторил подобно нещо, нито че Вие бихте го позволили. Особено една гранатова брошка, която принадлежеше на баба ми и за която зная, че бе предназначена за мен. Мери едва ли може да я иска, сега, когато притежава най-големия рубин на света. Искам тя да ми бъде изпратена. Настоявам на това.

Моля Ви, бъдете ми истинска сестра и истинска кралица на Англия, предотвратете войната и ми предайте наследството ми. Моля се да разберете, че дългът Ви зове да го сторите. Мисля, че Божията воля е ясна.

Тя дори не отговаря. Упорито продължава да насърчава войната с Франция и дори не знам дали Мери е получила скъпоценностите си. Едва когато нашият посланик ни съобщава, че нашественическата армия наистина е потеглила от Англия за Франция, разбирам защо Катерина се държеше толкова зле; едва сега наистина виждам какво е спечелила.

Хенри потегля и оставя Катерина да властва над Англия. Цяла Англия! Предадена в ръцете на жената, която някога не можеше да си позволи пресни ябълки от Кент. Определя нея за регент. Не мога да го повярвам, макар да предрекох, че е поискала това, че би го направила. Изпълнена съм с такава ярост към нея, та не възразявам, когато Джеймс ми казва, че е обвързан от съюза с Франция и че честта му налага да нахлуе в северните земи на Англия.

— Вероятно ще трябва да се изправя лице в лице със стария ти приятел Томас Хауард — казва Джеймс, когато влиза в покоите ми, за да отведе мен и дамите ми на вечеря. От мириса на барут в косата му се досещам, че е бил там, където се прави барутът.

— Не ми беше приятел — отвърщам. — През цялото време говореше с теб. Беше твърде горделив, бях доволна, когато се прибра у дома.

— Е, сега е оставен да пази Англия — казва Джеймс. — Брат ти е отвел най-добрите си хора и цялата си армия във Франция и не е оставил никого, освен стария Хауард, сина му и кралицата да защитават Англия. Отново ще се срещна с него на бойното поле.

— Ще му липсват ли хора? Всички ли е взел Хари?

Джеймс улавя ръката ми и се приближава, за да не може да го чуе никой, освен мен.

— Разполага с достатъчно хора, но ако клановете се съгласят да излязат на бойното поле за мен, тогава ще имам повече. А те ще излязат, ако ги призова, защото съм техен верен и истински крал и доблестен водач и никога не съм ги подвеждал.

Пред нас, в голямата зала, чувам боботенето на гласове и стъргането на пейките по пода, докато хората заемат местата си. Чувам долитащите тихи звуци на музика и бавния напев на хористите от галерията.

— Няма да ги обрека на провал — казва тихо Джеймс. — Аз съм законният крал на шотландците, а начело на англичаните е човек, едва-що възкачил се на трона си и ужасно неопитен. Служил съм им с години и те са служили на мен, а английският крал е просто едно момче.

Той хвърля поглед към мен и изрича онова, което знае, че най-много искам да чуя:

— Освен това аз имам до себе си кралица, млада жена, но велика кралица, а той има само една испанска принцеса, вдовица на брат му, маша на баща си. Как можем да се провалим?

— Пък и Томас Хауард е ужасно стар — казвам. — Нима не му е минало времето за битки?

Джеймс се смръщва.

— Той не се ползва с благоволенieto на брат ти, краля — казва замислено. — Синът му загина, удави се в морето и изгуби корабите на Хари. Брат ти обвинява семейство Хауард, че са го провалили, настроил се е против тях. Хауард е единственият граф, когото Хенри не отвежда във Франция с голямата си армия. Мисля, че ще се бие като хванат натясно плъх, когато се изправи срещу мен. Знае, че това е

последният му шанс да спечели отново благосклонността на краля. Сигурно ще е отчаян — нямам нищо против да призная, че бих предпочел да не се изправям срещу човек, който няма какво да губи.

— Няма ли да е по-добре да не влизаш в бой? — предлагам нервно. — Няма ли да е по-добре да не нахлуваме в Англия?

— Това е шансът ни — заявява съпругът ми. — От десетилетия не сме имали по-добър шанс — той се усмихва, знаейки как да ме изкуши. — Твоята снаха и най-голяма съперница е регент на Англия. Нима не искаш да потегля в поход срещу нейната армия? Нима не искаш да я видиш напълно разгромена?

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1513 Г.

Посещаваме Линлитгоу, за да видим Джеймс, нашия син. Ездата в топлото лятно време е прекрасна. Яздим през пресечена местност, докато стигаме до широките брегове на Форт и крайречните ливади, които се простират в продължение на цели мили. Тъй като е средата на лятото, доячките излизат всяка сутрин и вечер и викат кравите, нагазили до шия в тучната трева, и на вечеря прием гъсто мляко, примесено с вино и подправки и ядем млечни пудинги, заливки от сметана и пикантното местно сирене.

Наближаваме към замъка, яздейки нагоре по склона от езерото, и когато влизаме през широката порта, виждам сина си Джеймс в ръцете на дойката му в красивия вътрешен двор. Слава Богу, той расте и заяква, отминал е опасното време на първия си рожден ден, свикнал е с ирландската си бавачка, кикоти се и размахва малките си стиснати юмручета към баща си, пищи от удоволствие, когато го подгонят, и топурка с дебелиите си крачета.

Прекарваме спокойни дни в този изключително удобен дворец. Всеки ден вода бебето долу до езерото, а понякога излизаме с лодка и аз го оставям да шляпа с пръстите на краката си във водата. Езерото гъмжи от риба: пъстърва и дори съомга. Баща му нагазва в студените дълбини с въдица и ми обещава съомга за вечеря. Помощниците при риболова отиват с него и заедно донасят връзка риби с люспи като сребро, твърде тежки, за да ги носи сам човек.

Вечер викам Джеймс да пие вино с мен на върха на кулата в крилото, отделено за кралицата, където стълбите се вият все нагоре, а в горния им край е мъничката стая, защитена с покрив от дъжда, от която се разкрива гледка към цял Лудиан. Когато слънцето залязва, мога да видя цялото небе около себе си, сякаш съм орлица в гнездо, а облаците са като дантела, лежаща върху коприна. Когато вали дъжд или когато облаците се носят бавно надолу по хълмовете, виждам огромни небесни дъги, извиващи се нагоре, сякаш сочат пътя към рая.

— Знаех, че това ще ти хареса — казва Джеймс със задоволство. — Когато го планирах и поръчах да го построят за теб, си те представях така, как се оглеждаш наоколо от върха на собствения си дворец. Кажи ми, че е прекрасен като Гринич!

— О, толкова е различно — предупреждавам го. — Гринич е дворец, разположен върху захранвана от прилива река, строен за мирно време. Това също е дворец, но все пак е на върха на хълм, с крепостен ров и подвижен мост. Гринич има дълъг мраморен пристан отпред, строен по модел на венецианците, на който всеки може да пристане, а вратите стоят отворени през цялото лято. Това прилича повече на замък, отколкото на дворец.

Виждам разочарованието в изражението му.

— Но те не може да се сравняват — успокоявам го. — Тук имаме най-прекрасните стаи, които водят една в друга, най-прелестната голяма зала. Хората из цялата околност са удивени от него. Освен това тук мога да излизам на езда около езерото, да плавам с лодка — виж кея, който си построил за кралската платноходка! А ако искам да ловувам, за мен има парк, пълен с дивеч. Това е прекрасен дворец, може би най-прелестният в Шотландия. А стаята на върха на кулата, която си построил за мен, е най-красивата, в която съм влизала.

— Радвам се, че я обикна.

— Наистина я обикнах. Никой не би могъл да устои.

— Това е добре, защото именно тук трябва да те оставя. Трябва да се върна в Единбург утре — казва Джеймс, сякаш не става дума за нищо особено, сякаш казва, че просто трябва да отиде да вземе нещо. — А после ще се срещна с лордовете си и ще потегля на поход към Англия.

Усещам как в стомаха ми се надига гадене.

— Какво? Толкова скоро? Нима смяташ да тръгнеш на война?

— Както се налага.

— Но мирът...

— Трябва да бъде нарушен.

— Договорът...

— ... е невалиден. Хенри го обезсилваше всеки път, когато пленяваше мои хора по море, и всеки път, когато позволяваше на лордовете си от Севера да извършват набези в земите ни. Ако моят флот го беше настигнал, когато той отплава за Франция, вече щяхме да бъдем във война. При сегашното положение, корабите ми ще изчакат встрани от френското крайбрежие и ще го заловят на връщане. Междувременно ние ще нанесем силен и бърз удар в Англия.

Закривам очите си с ръце. Аз съм английска принцеса. Дойдох тук, за да предотвратя това.

— Съпруге, няма ли как да постигнете мир?

— Не. Брат ти иска война. Той е млад човек, и глупак, и аз мога да проведа тази кампания, платена от французите, да си върна земите ни, и да утвърдя позициите на Шотландия като могъщ съсед.

— Толкова се страхувам за теб.

— Благодаря ти. Предполагам, че се страхуваш за себе си.

— И това също — казвам откровено. — И за момчето ни.

— Погрижил съм се за него — той говори така, сякаш това е просто уреждане на домашни въпроси, а не подготовка за смъртта му. — Негов възпитател ще бъде Уилям Елфинстоун, епископът на Абърдийн.

— Ти дори не го харесваш!

— Той е най-добрият, с когото разполагаме. Не е нужно винаги да е съгласен с мен. Всъщност аз няма да бъда тук, за да изразя несъгласие.

— Не говори такива неща! И не ме оставяй тук. Не искам да те чакам тук — посочвам към малката кула, със стаята като сигнален огън на върха. — Не искам да стоя тук и да се вирам в очакване да те видя.

Той свежда глава, сякаш това е укор.

— Моля се, когато погледнеш, да ме видиш как се връщам с триумфално развяващо се знаме. А ако не, моя малка любима, тогава трябва да се справиш без мен.

— Как ще се справя без теб?

— Назначих възпитател за сина си, определих съвет от лордове.

— Но какво ще стане с мен? — чувам гласа си: хленченето на дете от династията на Тюдорите, с вечния въпрос кой е на първо място.

— Направих те регент на Шотландия.

Зашеметена съм.

— Със същото високо положение като нея.

Той ми отправя крива усмивка.

— Да. Със същото високо положение като нея. Знаех, че това ще бъде първата ти мисъл. Ценя те също толкова високо, колкото Хари цени Катерина. Но целта на това не е просто да те накара да се почувстваш равна на снаха си, Маргарет. А защото мисля, че можеш да управляваш това кралство и да отгледаш сина ни, и да опазиш Шотландия. Мисля, че можеш да се справиш. Ще трябва да бъдеш по-умна от брат си — но мисля, че ти наистина си по-умна от него. Ще трябва да станеш такава жена, каквато беше баба ти — предана единствено на детето си, твърдо решена да го види като крал. Мисля, че можеш да направиш това. Не позволявай нищо да отклони вниманието ти, било то суета или похот, или алчност. Приеми съвета ми по този въпрос и ще бъдеш добра жена, всъщност велика жена — одобрението му е като полъх на стоплен от слънцето въздух, повял над езерото.

— Но навярно това няма да ми се наложи? — питам, проплаквайки.

— Със сигурност се надявам да не ти се наложи.

За момент мълчим, загледани надолу към чистите води на езерото и хората, излезли да се разхождат с лодки за развлечение, и онези, които плуват далече от брега. Няколко момичета са запретнали нагоре полите си, газят във водата и пицят, когато едната от тях ги наплисква. Всички изглеждат толкова безгрижни, сякаш никога нищо лошо не би могло да се случи.

— Не съм сигурна, че мога да го направя — казвам нещастно. — Ако не се върнеш от битката, не знам дали ще мога да се справя.

Той поставя ръка под брадичката ми и повдига лицето ми, така че да го погледна в очите. Винаги съм мразила този негов жест, когато съм принудена да го погледна в лицето, сякаш съм някоя доячка в мандрата, а той — всесилният господар.

— Никой не е убеден, че може да се справи — заявява. — Когато убиха баща ми и аз бях този, който трябваше да се разпорежда и станах крал, бях сигурен, че не бих могъл да се справя. Но се справих. Научих се да го правя. Изучих нужните умения. Ако се държиш като жената, която си родена да бъдеш, ще издигнеш децата ни на тронове на Шотландия и Англия. Ако се държиш като глупачка, ще изгубиш

всичко. Мисля, че брат ти е глупак и ще изгуби всичко, което цени, като се стреми към нещата, които не може да има. Ти може да имаш благоразумието да запазиш онова, което имаш. Той винаги ще избира да удовлетворява собствените си прищевки, вместо да бъде истински крал. Ти трябва да бъдеш кралица, а не глупачка като него.

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ АВГУСТ 1513 Г.

Сънувам ужасни сънища: как Джеймс потъва под вълните, как се дави, а от устата му излизат мехурчета като перли; как вървя по морски бряг и го викам, а под краката ми хрущят перли, как седя пред огледало и го гледам как закопчава около врата ми великолепна диамантена огърлица, която се стапя и превръща в перли с капеща от тях вода, докато той я пристяга. Събуждам се просълзена и му казвам:

— Ще загинеш, зная, че ще загинеш, и никога вече няма да нося диаманти. Ще трябва да нося перли в знак на траур, нищо друго освен перли, и ще бъда сама със сина си, и как изобщо ще го възкача благополучно на трона?

— Тихо — казва той нежно. — Нищо не може да спре хода на събитията.

Сбогува се с мен сдържано и официално, сякаш сме крал и кралица в някой романс. Покланя се пред мен, а аз полагам длан върху упоритата му червенокоса глава и му давам благословията си. Той се изправя и ми целува ръка. Давам му копринена кърпичка, на която са избродирани инициалите ми, и той я пъхва в жакета си, сякаш е обикновен знак на благоволение и той просто отива на турнир. Носи най-хубавия си аленочервен жакет, с името му, избродирано върху яката със златен конец и с герба му с магарешкия бодил върху цялата предница. Аз сама го избродирах, изглежда много изящно. Той ми обръща гръб и скача на седлото на бойния си кон, мята се върху него като момче, за да ми покаже, че е млад и силен като брат ми. Вдига ръка и личната му гвардия се подрежда плътно зад него, а после потеглят. Тропотът на копитата отеква като гръмотевичен тътен — стотици големи коне, движещи се като един огромен звяр. Прахът се вдига като облак. Правя знак на дойката да отведе момчето ни вътре; но аз стоя и гледам, докато мъжете се изгубват от поглед.

После трябва да чакаме. Откривам, че постоянно се надявам на промяна на плановите в последната минута. Аз съм символ на вечния мир; не мога да се застава да разбере, че мирът е нарушен. Носят ми новини почти всекидневно. Джеймс превзема замъка Нортам, а после Уорк, замъка Етал и други. Това не са дребни победи; това са важни крепости, скъпи на сърцата на мъжете от пограничните земи, а ние изместваме границата, изтласквайки я все по-на юг и по-на юг, към Нюкасъл. Превземаме английски крепости, превземаме английска земя. Областта, която наричат „спорните земи“, вече няма да бъде оспорвана; ще влезе в границите на Шотландия. Походът се превръща във внушителна експедиция: вече не е обикновен набег, а победоносно нашествие.

Всеки път, когато пратеникът се приближава до замък на езерото, със знамето на краля, леко развяващо се пред него, със страж, препускащ с грохот зад него, ние ставаме по-уверени. Както предвидихме, Томас Хауард довежда всички сили, които успява да събере, но Томас Хауард няма достатъчно запаси и се бои. Няма резерви, няма лоялна подкрепа. Собствените му английски погранични лордове ограбват обоза му и му откъсват конете. Съюзниците му са несигурни, и не им се иска да изпращат свои хора да се бият на границата, след като вече са платили налози за война във Франция. Хари е отвел цвета на аристокрацията си на война във Франция, за да воюва за тъста си, да угоди на съпругата си. Оставил е Англия плачевно незащитена. Той е глупак. Можем да спечелим тази война срещу отсъстващ крал и нерешителни защитници.

После Джеймс изпраща кратко съобщение, за да каже, че ще влезе в открита битка. Ще заеме възвишението при Бранкстън. Надхитрил е Хауард, който би трябвало, ако има някакъв разум, да се оттегли към Нюкасъл. Войниците на Хауард са гладни, жадни, крадат собствените си дажби, а пограничните жители — буйни мъже, англичани и шотландци — се нахвърлят върху отлъчилите се войници, убиват ги и ги разсъбличат голи. Армията на Джеймс, добре нахранена и добре въоръжена, е зела високия терен Флодън Едж. Англичаните ще трябва да се сражават по нагорнище срещу шотландските топции.

Чакам новини. Битката трябва да е започнала. Томас Хауард не смее да се върне в Лондон да се изправи пред Катерина, без да може да докладва за битка. Ако се върне победен, семейство Хауард ще бъде съсипано. Той е заложил на карта всичко. Репутацията му и възможността да си върне приятелството на своя крал висят на косъм; зная колко упорито, колко ожесточено ще следва единствената си избрана цел. Но Джеймс няма нужда да се бие, Джеймс би могъл да се оттегли. Той и армията му могат да се изпарят обратно през нашата граница, и да се похвалят с нов успешен набег срещу Англия, който е изплашил до смърт всички в северните области и е показал на Хари, че не може да проявява незачитане към нас.

Сигурна съм, че Джеймс ще направи именно това — точно по този начин шотландците винаги са тормозили англичаните, — но после идва съобщение, от което научаваме, че е започнала битка. Половин ден по-късно пристига човек от Единбург с новините, че този ден сме спечелили, и че шотландците продължават на юг. Може да стигнат чак до Лондон! Какво ще ги спре, ако са разгромили английската армия? После избягал войник донася друго съобщение — че е имало ужасна битка, но когато побягнал, тя се развивала в наш ущърб.

Вали пороен дъжд, стена от вода, която ни задържа в замъка, сякаш небето е решило, че никакви новини няма да стигат до нас. Всяка сутрин се събуждам от потропването на дъждовни капки по прозореца и чувам гъргоренето на дъждовна вода в цистерните и шума на потоците, леещи се от каменните лица на водоливниците върху плочите на вътрешния двор. Мисля си за съпруга си, навън във вятъра и бурята; представям си стрелците му с лъкове с мокри тетиви, топчиите му с мокър барут. Заявявам, че никой не трябва да вярва на нищо, не бива дори да разговарят за битката, докато не получим вест от самия Джеймс. Трябва да бъда, както ме призова той, истинска кралица, кралица на шотландците, горда и със смело сърце. Но после ми съобщават, че е пристигнал пратеник от съвета на лордовете в Единбург, с точни новини, и чака в приемната ми.

Откривам, че сърцето ми тупти бързо и ми се повдига, сякаш отново очаквам дете. Допирам ръка до гърлото си и усещам как пулсът ми препуска. Всички, които по някаква причина са задължени да бъдат в покоите ми, и всички, които имат някакво оправдание да присъстват,

са се стълпили в просторното помещение. Тръгвам бавно от параклиса, където съм се молила Джеймс да се върне у дома, без значение дали победен или победител — откривам, че не ме е грижа, стига да си дойде у дома. Стражите разтварят широко вратите и глъчката на предположенията мигновено утихва, когато минавам през стълпилите се наоколо хора с чужди лица и се изкачвам по стъпалата до трона си, обръщам се и заставам пред тях, оглеждайки се спокойно наоколо. Несвързано си помислям: Бог да ми е на помощ, аз съм само на двайсет и три години. Някой друг би трябвало да бъде тук, слушайки това, някой, който знае какво да прави. Катерина сигурно би била наясно как да стои, как да слуша, как да отговаря. Чувствам се като малката си сестра Мери — твърде млада, за да бъде част от важни моменти.

Пратеникът стои пред мен в ливрея с цветовете на Джеймс, със съобщението от съвета на лордовете в ръка.

— Какви са новините? — питам и се мъча да говоря спокойно. — Добри, надявам се?

Мъжът е мръсен, яздил е дотук от Единбург, кален и мокър от минаването през бродове на реки, подгизнал от главата до мръсните си ботуши. Сигурно са му наредили да не допуска нищо да го забави и да докладва само на мен. Той коленичи и изведнъж от измъченото му изражение осъзнавам, че е нямало смисъл да питам: „Добри новини, надявам се?“ с глупавия си детински глас. Новините не са добри и аз го знам.

— Говорете — казвам тихо.

— Разгромени сме — изрича задавено той, сякаш е готов да заеме моето място и да заплаче.

— Кралят?

— Мъртъв.

Олюлявам се, но благородникът, който отговаря за кралската трапеза, ме задържа изправена, сякаш трябва да чуя тази новина на крака, макар съпругът ми да лежи по очи в калта.

— Сигурен ли сте? — питам, мислейки за малкия ни син, на почти година и половина, а сега момче без баща; мисля си за бебето, което може би нося. — Уверен ли сте? Тайният съвет потвърди ли го — без съмнение?

— Бях там — казва той. — Видях го.

— Разкажете ми какво видяхте.

— Истинско чудо ще е, ако някой е оцелял — казва той мрачно. — Връхлетяхме сред тях с щурм, а те размахваха градинарски секири срещу нашите пики, и режеха глави, все едно подрязват живи плетове. Нашите топчии нямаха обхват, така че, макар да обстрелваха англичаните, гюлетата прелитаха над главите им и те продължаваха да се движат в строй, неразкъсани и невредими. Мислехме, че ще бъдат напълно смазани, но те бяха свежи. Кралят поведе мощна атака на коне и пеш, и всички мъже от клановете бяха зад него. Никой не му измени — не мога да кажа нито дума срещу някой дом, — всички до един бяха там; но теренът поддаде под краката ни. Изглеждаше солиден, когато го оглеждахме от върха на хълма; но беше коварен, оказа се зелено, обрасло с бурени тресавище. Нагазихме дълбоко и затънахме, и не можехме да се измъкнем, и те ни гледаха как се мъчим да продължим към тях. Стояха, без да нарушават редиците си, докато ние настъпвахме, движейки се все по-бавно и по-бавно, а после те късаха глави, разпаряха кореми и поваляха коне.

Дамите ми се скупчват около мен, мълвят ужасени въпроси, шепнат имена. Сигурно са изгубили синове и съпрузи, и бащи, и братя.

— Колко са изгубени? — питам.

— Мъртви — настоява той. — Мъртви са. Около десет хиляди.

Десет хиляди мъже! Чувствам как отново се олюлявам.

— Десет хиляди ли? — повтарям. — Не е възможно. Цялата армия беше трийсет хиляди. Не може да са избили една трета от шотландската армия.

— Да, могат. Защото избиха онези, които се предадоха — казва той горчиво. — Убиха умиращите. Убиха ранените, които лежаха на бойното поле. Хукнаха да гонят онези, които бяха хвърлили оръжията си и бяха поели към къщи. Заявиха, че няма да вземат пленници и не взеха. Беше жестоко и зловещо, и се проточи дълго. Никога не съм виждал подобно нещо. Бихте си помислили, че се намирате на някое варварско място, като Испания. Човек би си казал, че са на кръстоносен поход сред езичници. Беше избиване, каквото са вършили конквистадорите. Мъжете пищяха, молейки за живота си, и плачеха, когато секирите се забиваха в лицата им през целия дълъг следобед, цялата дълга нощ. Имаше ранени, които замлъкваха едва когато прерязваха гърлата им.

— А кралят? — прошепвам. Джеймс не може да е бил убит от сечиво за подрязване на жив плет. Не и Джеймс, не и с неговата любов към рицарското благородство и доблестния ритуал на турнира. Не може да е умрял, затъвайки в тресавището с красивата си броня, с брадвата на някой английски селянин, забита в лицето.

— Той си проби с бой път до самия Томас Хауард — беше почти единоборство, точно както го бе предизвикал. Но една градинарска секира смаза главата му на пихтия точно когато стигна до английското знаме, а една стрела разкъса гърдите му.

Свеждам глава. Не мога да повярвам това, и не зная какво би трябвало да кажа или да направя. Макар да го предупредих, макар да сънувах вдовишки перли, никога не вярвах истински, че няма да се върне у дома. Той винаги се връща у дома. Отново и отново отива при метресите си или заминава да види децата си, или на поклонение, или на обиколка, за да раздаде правосъдие, потегля да види някое оръдие, излязло от леярната, или спускането на вода на някой кораб; но винаги се връща у дома. Той ми се закле, че никога няма да ме изостави. Знае, че съм твърде млада да бъда оставена сама.

— Къде е тялото му? — питам.

Ще трябва да устроим великолепно погребение; ще трябва да го уредя. Моето момче Джеймс ще трябва да бъде провъзгласено за крал; ще трябва да бъде отведен в абатството Скоун за пищна коронация. Не зная как да се справя с това без съпруга си, който винаги е правил всичко за мен, всичко за страната си.

— Къде е тялото му? Трябва да бъде изложено за поклонение в параклиса. Трябва да го донесат в Единбург.

Той ще бъде изложен за поклонение в параклиса в Холирудхаус, където се оженихме, където ме коронова за кралица; а народът — всички, дори незаконните му деца и майките им — ще дойде да отдаде почитта си към най-великия крал на Шотландия след Малкълм, след Робърт Брус. Главатарите на клановете ще дойдат в килтовете си, а лордовете също ще дойдат и знамената им ще се развеят над ковчега, и ще се надигне гласът на жалбата на шотландците за техния велик крал, и всички ще го помним. Ще го погребем в ковчег от шотландски бор под саван от черно кадифе с кръст от златна нишка, ще развеем знамето на кръстоносец, защото той искаше да бъде кръстоносец, камбаните ще ударят по веднъж за всяка от четирийсетте му години.

Оръдията, които той поръча, ще нададат мощен рев, сякаш и те са сломени. Ще почетем своя крал, никога няма да го забравим.

Вестоносецът се свлича на колене, сякаш тежестта на думите му е твърде непоносима за него. Вдига поглед към мен и върху бледото му лице под мръсотията се изписва страдание.

— Взеха тялото му — казва той. — Англичаните. Взеха скъпоценното му тяло, измъкнаха го от калта, така, както беше премазан и окървавен. И го изпратиха в Лондон за нея.

— Какво?

— Английската кралица, Катерина, каза, че иска тялото му като трофей. Затова те го преобърнаха в калта и взеха нагръдника му и жакета, прекрасния му жакет, свлякоха го от него, и ръкавиците му, и ботушите, и шпорите. Така че остана бос, като мъртъв просяк. Взеха меча му, свалиха короната от шлема му. Взеха му всичко, като военна плячка. Хвърлиха всичките му неща в един сандък, а тялото му натоварили на каруца, и го откараха в Бърик.

Сега вече краката ми се подкосяват и някой ми помага да седна на едно столче.

— Съпругът ми?

— Беше извлечен от бойното поле като животински труп и натоварен на каруца. Английската кралица искаше трупа му като трофей, и сега го получи.

* * *

Никога няма да й простя това. Никога няма да забравя това. Във Франция Хари печели битка на някакво място, наречено Теруан, и в отговор на триумфа му Катерина му пише, че е спечелила битка, също толкова значима като неговата. Заявява, че искала да му изпрати отсечената глава на съпруга ми, но че английските й съветници я възпрели. Искала да съхрани трупа на Джеймс в осолена вода и да му го изпрати като подарък. Но Томас Хауард вече бил поръчал тялото да бъде увито в оловен лист и изпратено с каруца до Лондон. По липса на труп Катерина изпраща вместо това кралското знаме, и жакета на самия Джеймс. Червеният му жакет, който сама избродирах със златни конци. Сега той е изцапан с петна от кръвта му, мръсен от калта на

бойното поле и вонящ на дим. Мозъкът му се е разпръснал по украсената яка, където бях извезала златни магарешки бодили. Но тя го изпраща на Хари, триумфално, сякаш подобно нещо може да бъде подарък, сякаш е редно с такова нещо да се постъпи по друг начин, освен да бъде почтително погребано в личния параклис на краля.

Тя е варварка, по-лоша от варварка. Това е тялото на нейния девер, священото тяло на един крал. Това е вдовицата, която изпрати тялото на собствения си съпруг с най-тържествена процесия, за да бъде погребан, съпроводен от ездачи с горящи факли в нощта, жена, която носеше черно и ме умоляваше да бъда добра към нея в скръбта ѝ — но когато аз овдовявам, тя нарежда тялото на съпруга ми да бъде натоварено в каруца и отнесено като труп на животно, заклано от касапина в Смитфийлд. Що за диваци са това? Само жесток дивак не би върнал тялото на един крал на народа му за достойно погребение. Само звяр би се хранил от него, както тя иска да стори. Никога няма да ѝ простя това. Никога няма да го забравя. Тя не ми е сестра, тя е харпия — плътоядно чудовище.

Никога няма и да говоря за това. Не мога да го изхвърля от ума си. Но те не трябва никога да узнаят колко ги мразя, няма да узнаят, че никога няма да ѝ простя. Ще склуча мир с тази грабителка, с тази осквернителка на гробове. Ще трябва да заявя сестрински чувства към тази вълчица, която пирува с мъртвите. Ще трябва да изпратя посланици и да пиша писма, и навярно дори да се срещна с човека, който някога беше мой брат, и тази жена-лешояд, която е негова съпруга. Ако искам да бъда кралица и да поставя сина си на трона, ще имам нужда от подкрепата и от помощта им. Ще умолявам за нея и никога няма да им позволя да видят презрението в очите ми. Ще трябва да бъда такава, каквато съпругът ми повели да бъда: велика жена, а не глупаво момиче. Но тя е демон, жена, която опетнява достойнството на положението си, която опетни трона на майка ми с кръв. Тя е жена, която иска да бъде равна на крал, жената, която седеше до смъртното ложе на брат ми, и нареди убийството на съпруга ми. Тя е истинска Лилит. Мразя я.

* * *

Трябва да отведем малкия Джеймс в замъка Стърлинг — крепостта, за която баща му ми заяви, че била най-сигурната в кралството. Ще трябва да бъде коронован там. Не смея да го отведа по на север, в абатството Скоун; опасността е твърде голяма. Томас Хауард, не особено добър приятел преди, а сега — мой смъртен враг, почти със сигурност ще се опита да утвърди победата си, като нахлуе в моята бедна страна. При положение, че всичките ни оръдия са на корабите ни по море или заседнали в калта на Флодън, как можем да защитим столицата си? Какво ще попречи на победоносната армия на Томас Хауард да стигне до двореца ми в Линлитгоу? Или да дойде още по на север, до Стърлинг? Томас Хауард — който познава традициите на Шотландия така добре, както ги познавам аз, — може би вече напредва, колкото може по-бързо, във форсиран марш, за да отвлече моя малък шотландски крал, преди да бъде коронован.

* * *

Потегляме преди зазоряване на следващия ден, докато луната е ниско и само една сива линия, като шивашка креда по траурно черен плат, бележи небето на изток. Пред нас се вее кралското знаме, гвардейците пристъпват рамо до рамо около него. В центъра язди придворният бард на съпруга ми, поетът Дейви Линдзи, върху як кон, а Джеймс, който няма още и две години, седи на седлото пред него. До тях язди знаменосец, с флаг с герба на принца, веещ се над главите им. Никой не може да ни нападне и да остави принца повален на земята с пронизано от копие сърце, а после да се престори, че не е знаел кой е. Джеймс седи с изправен гръб, уверено, в здравата хватка на Дейви. Яздили са заедно десетки пъти, но никога преди — преследвани от враг, с главоломна бързина. Дейви вижда бледото ми лице и ми отправя крива усмивка.

Яздя точно зад тях, вече уверена, че очаквам дете, с корем, изопнат от бебето, което Джеймс ми остави, с очи, приковани в сина, когото трябва да пазя. Не мисля за нищо; само гледам сина си, и бруления от вятъра път пред нас. Ако си позволя да се замисля дори за миг, ще спра коня си, ще се облегна напред на шията му и ще заплача от страх, като малко момиче. Не се осмелявам да мисля. Мога само да

яздя и да се надявам да стигнем до Стърлинг, преди англичаните да тръгнат след нас.

Веднага щом се озоваваме на север от Линлитгоу, откритата околност става по-дива и просторна, а небесата сякаш се издигат по-нависоко. Заоблените хълмове на Лодиан, дълбоките котловини и широките вериги от възвишения стават още по-величествени, докато навлизаме на север в Стърлингшър. Когато слънцето се издига, продължаваме да яздим нататък и навлизаме в гъстите гори на дъното на долините. През гората минава само едно тясно подобие на път, криволичещ край мочурища, виещ се между отдавна повалени дървета, изчезващ напълно там, където един поток е излязъл от бреговете си и е заличил тясната пътека. Трябва да оставим изгряващото слънце зад гърбовете си, но почти не го виждаме през гъстия балдахин на гората. Яздим напосоки, надявайки се, че се движим на запад. Джеймс познаваше пътя много добре. Често предприемаше това пътуване, препускаше между Линлитгоу и Стърлинг, а после и по-нататък, на север, за да поддържа мира и да раздава правосъдие. Но Джеймс никога повече няма да язди из тези високи хълмове. Не мисля за това. Поглеждам сина му и виждам, че е заспал на седлото, в грижовната прегръдка на Дейви. Няма да мисля, че бащата на сина ми никога няма да язди така с него, че баща му няма да язди никога повече.

Никой не е засаждал тези гори, никой не ги поддържа. Никой не ги сече, нито за дърва за горене, нито за дървени въглища, нито за мачти в корабостроителниците или греди в къщите. Никъде наблизко няма корабостроителници или къщи, няма колиби на въглищари, няма малки колиби на дървосекачи, изкарващи си тук прехраната. Няма дори браконieri, защото дивечът е оскъден, нито разбойници: защото няма достатъчно хора, които да нападат, толкова малко пътници се срещат тук. В горите няма никой, освен неуловими елени и зверовете, които не виждаме: лисици, глигани и вълци. Стражите ни заобикалят по-плътно, яздейки коляно до коляно около Дейви Линдзи и скъпоценното ми момче, навеждат кралския флаг и го държат като копие, за да не се закача по ниските, помитащи клони на дърветата.

Това няма нищо общо с Англия, нито дори с големите кралски паркове в Англия, където на никого не е позволено да сече дървета или да ловува. Това са гъсти гори, сякаш израснали отпреди Сътворението,

а ние приличаме на призраци, яздещи безшумно през тях. Мястото ни не е тук. Тези дървета са по-стари от времето на Христос; това не са християнски гори, това са земите на малките хора, стария народ, за който Джеймс ми разказваше истории.

Потръпвам в хладния мрак, макар че отвън слънцето е високо в небето. Не можем да почувстваме топлината, не можем да видим светлина дори по пладне. Дърветата, дори и въздухът, сякаш ни притискат.

Облекчение е, когато навлизаме в по-високи земи и виждаме малък, но ярък проблясък напред, а гората оредява и отстрани на пътеката се появяват ниски храсти и растения, издигащи се към светлината, а после минаваме през участъци със сребърни брези и бавно излизаме от сенките. Вече можем да видим небето, и се изкачваме все по-високо и по-високо, по склона на един хълм, който се издига още високо над нас. Конете се задъхват, а ние се привеждаме напред, когато те навеждат глави и се изкачват все по-нагоре, следвайки едва забележимата пътека, която прехвърля скалите и се спуска надолу от другата страна, и ни превежда по заобленото било. Но виждаме само още хълмове, простиращи се все по-нататък и по-нататък пред нас, като вълни в безкрайно море, преди да се наложи да се спуснем отново надолу към дъното на долината, вече придвижвайки се на север, винаги озъртайки се за някакъв знак от проблясване на слънце по метал, ослушвайки се да чуем далечния тътен от армията на Хауард.

Яздим цял ден, спирайки преди пладне да хапнем нещо, а после продължаваме да яздим цял следобед. Когато слънцето започва да потъва към върховете на хълмовете, а сенките над пътеката се удължават и почти я скриват, та започваме да се боим, че ще изгубим пътя, Джеймс проплаква с тих, жаловит гласец, че е уморен, и Дейви бърка в джоба си за парче хляб и му дава шишенце, пълно с мляко. Джеймс яде, докато Дейви го крепи на седлото, а после се обляга на бдящия над него бард и заспива, докато ние поддържаме равномерно темпо.

Все още се движим на север, вече със залязващото слънце от лявата ни страна, и аз казвам тихо на Дейви:

— Има ли още много път? След няколко часа ще се стъмни.

— Ще стигнем преди мръкнало, ако е рекъл Господ — казва той. — А ако ни преследват, няма да посмеят да нападнат в тъмното. Ще се настанят на лагер за нощта. Сигурно се страхуват от засада и не познават добре околността. Не могат да се ориентират на тъмно.

Кимвам. Боли ме всяка кост в тялото и се боя за новото бебе, което нося.

— Ще имате великолепна вечеря и ще пренощувате добре в меко легло — казва ми Дейви тихо. — Зад яки стени.

Кимвам; но си мисля: ами ако греша и падне мрак, а ние още пътуваме? Ще трябва ли да се настаним на лагер и да спим на студената земя? Ами ако сме пропуснали пътя и сме подминали града? Ами ако яздим все по на север и по на север, а Стърлинг вече е зад нас и узнаем това чак утре сутринта? После си казвам: по-добре да не мисля така, иначе ще се пречупя и изобщо няма да бъда в състояние да яздя. Трябва да не мисля, сега и завинаги, за повече от едно нещо наведнъж, да мисля само за следващото, което трябва да направя. Трябва да виждам тези дребни задачи, подредени като еднакви перли, нанизани на огърлица с възел между всяка — и да не се тревожа, че те са символ на скръб, както разбрах, когато сънувах, че съпругът ми, моят обаятелен, весел съпруг, пристяга наниз от диаманти на шията ми и ги гледах как се стапят и се превръщат във вдовишки перли.

* * *

Най-сетне виждаме няколко светлини високо на един хълм над нас.

— Това вече е Стърлинг, ваша светлост — съобщава ми знаменосецът, изоставайки с коня си назад, а конете наострят уши и поемат напред по-чевръсто, сякаш знаят, че ги очакват конюшни със сено и вода.

Помислям си — дай Боже да няма капан. Дай Боже Томас Хауард да не е потеглил във форсиран марш срещу нас и да не се приближаваме към него в очакване на убежище, а да намерим вместо това битка. Няма начин да се разбере какво се крие в сенчестите плетове отстриани на пътя, докато лъкатушим към малкия град. Камбаната за вечерния час е ударила и портите на града са залостени.

Тръбачите ми изсвирват кралския поздрав, после трябва да чакаме, докато жителите на кралския град се втурват към портата, а градските стражи — към резетата и после големите порти се разтварят със скърцане, и вече можем да влезем вътре.

Старейшините на града идват към мен, сваляйки шапките от главите си: някои навличат жакетите си и бършат уста, повикани наред вечерята си.

— Ваша светлост — казват те и коленичат пред мен, сякаш съм триумфираща кралица на шотландците, а съпругът ми жъне победи във войната.

Правя уморен жест, който им казва всичко: поражението, смъртта на Джеймс, краят на всичко.

— Това е кралят ви — казвам, сочейки малкото момче, дълбоко заспало в прегръдките на Дейви върху големия кон. — Крал Джеймс V.

Те разбират веднага, че баща му е мъртъв. Тежко падат на колене върху студения калдъръм. Свеждат глави; виждам как един мъж покрива очите си с ръце, за да скрие, че плаче, а друг заравя лице в шапката си.

Ние сме първите хора с някаква власт, пристигнали в Стърлинг след битката. Никой не е чул нищо освен слухове, още никакви войници не са се добрали обратно до домовете си. Дезертъорите, тръгнали си преди финалния изход от битката, най-вероятно са премълчали малодушието си, а и малцина са стигнали толкова далече на север. Така че сега хората излизат по улиците, с тряскащи се зад гърба им врати, или разтварят прозорци и се привеждат отгоре с надеждата, че носим новини за победа и че съм дошла да им съобщя, че кралят е на половината път до Лондон, а армията му става по-богата с всеки ден. После виждат посърналото ми лице и забелязват, че не махам, нито се усмихвам, спират да ликуват и замлъкват. Никой се провиква с внезапна рязка настойчивост:

— А кралят?

Всички ме поглеждат; но аз не мога да кажа нищо. Не мога да спра коня си и да произнесе тържествена реч, в която да заявя, че поражението не означава отчаяние, че смъртта не е краят на всичко, че Шотландия има велико бъдеще. Няма да бъде вярно. Изпадаме в отчаяние, това е краят на всичко, и аз не виждам как да създам бъдеще.

Повишавам глас:

— Кралят е мъртъв. Бог да пази краля!

Притихналата тълпа бавно осъзнава чутото. Мъжете смъкват шапките си, жените закриват с ръце очите си.

— Бог да пази краля — прошепват в отговор, сякаш нямат сили да изрекат на висок глас думите. — Бог да пази краля.

Изгубили са един от най-великите крале-воини, които Шотландия е имала някога. Изгубили са музикант, човек с познания за медицината, изобретател, просветител, оръжейник, поет, корабостроител, дълбоко вярващ християнин, жадуващ за спасението на своята и на техните души. Изгубили са велик владетел, мъж сред мъжете. Жакетът и знамената му са изпратени във Франция, тялото му пътува бавно на юг — трофей, покрит с олово и натоварен на каруца. Всичко, което мога да им предложа на негово място, е един невръстен крал, безпомощен невръстен крал, докато най-големият враг на Шотландия е на прага ни. Те докосват с устни ръцете си и ми изпращат въздушни целувки, сякаш за да кажат: Бог да ви благослови, Бог да ви е на помощ. А аз отвърщам унило на погледите им и си мисля: „Не мога да се справя с това.“

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ СЕПТЕМВРИ 1513 Г.

Нанасям се в прекрасните си покои в замъка Стърлинг и каня семействата на великите лордове да присъстват на коронацията на Джеймс. Много голям брой от тях не откликват; повече от половината са мъртви. В цялото кралство са останали само петнайсет живи лордове. Изгубили сме половин поколение от мъже. Но родовете изпращат синовете, които бяха твърде млади, за да се бият, и старите бащи, които скърбят за наследниците си. Идват от всички кътчета на кралството, за да се закълнат във вярност на новия крал.

Той още няма и две години, още е бебе, но съдбата е положила тежката си ръка върху сина ми Джеймс. Седи в скута на гувернантката си, а тя разтваря ленената му ризка под мантията от златен брокат, и епископите помазват гърдите му с осветен елей. Той ахва изненадано и поглежда към мен:

— Мамо?

Кимвам в знак, че трябва да седи неподвижно и да не плаче. Полагат ръчичката му върху дръжката на скиптъра и малките пръстчета се сключват отгоре, сякаш е готов да задържи властта, и издигат короната над главата му. Той вдига очи в почуда, когато тръбачите надуват фанфарите, устната му потреперва при шума и той извърща глава.

— Бог да пази краля! — провикват се епископите, но от събраните лордове не се разнася триумфален вик в отговор.

Би трябвало да отговорят със същия вик: нещо ужасно се е объркало. Ужасена съм от тишината зад мен — какво може да означава това? Нима не го приемат? Нима отказват да се закълнат във вярност? Да не би тайно да са решили да се предадат на англичаните и затова остават безмълвни по време на клетвата пред Джеймс? Обзета от страх, се обръщам да погледна зад себе си, към препълнения параклис, където лордовете са се подредили по кланове и семейства, в пълно мълчание. Лицата им са бледи, когато ги вдигат към епископите, които

са произнесли клетвата за вярност. После, един по един, устните на всеки оформят отговора, „Бог да пази краля!“, но не могат да проговорят. Това не е предан вик, а скръбен шепот; гласовете на лордовете са дрезгави от скръб. В дъното на църквата някой заригава и тези силни, закоравели в битки мъже обронват глави, за да изтрият сълзите от очите си.

— Бог да пази краля — изричат тихо, един след друг, с гласове, изтръгващи се от тях с усилие. — Бог да го закриля — казват, а някой добавя: — Дано Бог го приеме при себе си. — По това разбирам, че мислят не за малкия ми син и ужасното бреме, с което го натоварваме днес, а за мъртвия крал Джеймс, моя съпруг, за тялото му, откъснато и отнесено надалече.

* * *

Пиша на брат ми Хари, който възторжено чества триумфите си във Франция. Пиша възможно най-мило и кротко и го умолявам да отзове Томас Хауард в Лондон и да не му нарежда да нахлува по-навътре в Шотландия. Казвам, че синът ми е малък и крехък, а Шотландия е повалена в отчаяние. Умолявам го да си спомни, че съм негова сестра, че баща ни щеше да иска той да ме закриля в това трудно положение, а не да го прави по-тежко за мен. Напомням, че съм символът на мира между Англия и Шотландия, и че ми се иска да сме в мир сега.

Стискам зъби и вземам втори лист хартия, за да пиша на Катерина, която е регент на Англия и единствена причинителка на нещастията ми. Искане ми се да можех да напиша истината: че я мразя, виня я за смъртта на брат ми Артур, вярвам, че се е опитала да прелъсти баща ми, знаейки, че е омагьосала малкия ми брат и го е настроила против мен. Виня я за войната между Англия и Франция, между Англия и Шотландия, и най-вече за смъртта на съпруга ми. Тя е врагът на моя мир, и на страната ми.

Най-скъпа, любима сестро...

Един страж отваря вратата на личния ми кабинет и една от дамите ми влиза и се надвесва над стола ми, за да прошепне в ухото ми:

— Дошъл е да ви види някакъв мъж, един от слугите на покойния крал. Дошъл е от Бърик.

Гласът ѝ секва, когато трябва да произнесе думите „покоен крал“. Никой не може да изрече името му.

Оставям лъжливото си писмо настрана.

— Кажете му да влезе.

Някой е дал на мъжа карирана наметка, която да загърне около раменете си, за да се стопли, но подплатеният му жакет подсказва, че е бил един от гвардейците на Джеймс. Коленичи пред мен, стиснал шапката си в едната си мръсна ръка. Виждам, че другата му ръка е пристегната към тялото му, с изцапана с кръв превръзка на рамото. Някой едва не му е отрязал ръката. Има късмет, че е жив.

Чакам.

— Ваша светлост, трябва да ви съобщя нещо.

Хвърлям поглед към писмото до Катерина:

Най-скъпа, любима сестро...

Това е нейно дело.

— Тялото, което са изпратили в Англия, не е било на краля — казва мъжът без заобикалки, и изведнъж печели пълното ми внимание.

— Какво?

— Бях камериер на краля. Последвах англичаните обратно до Бърик. Реших, че е редно да измия тялото и да го подготвя за ковчега — преглъща на сухо, сякаш се опитва да сподави сълзите си. — Той беше мой господар. Това беше последният ми дълг.

— И?

— Позволиха ми да видя тялото, но не ми даваха да го измия. Искаха го мръсен и окървавен. И нямаше ковчег. Увяха тялото в оловен лист, за да могат да го отнесат в Лондон — той замълчава. — В горещината — започва да обяснява после. — Тялото в горещината... мухите... трябваше да...

— Разбирам. Продължавайте.

— Видях тялото, докато приготвяха оловото, за да го покрият с него. Не беше той.

Поглеждам го уморено. Не вярвам да лъже; но е също толкова невъзможно това да е истина.

— Защо мислите, че не е бил той?

— Не приличаше на него.

— Нали главата му е била размазана от градинарска секира? — питам рязко. — Лицето му не беше ли обезобразено?

— Да. Но не е там работата. Нямаше пояс с шипове.

— Какво?

— Тялото, което запечатаха в олово и изпратиха в Англия, нямаше пояс с шипове около кръста.

Това е неразбираемо. Джеймс никога не би свалил пояса с шиповете преди битка. Нима някой би бил способен на толкова долна постъпка — да го отсече, за да го вземе като трофей? Може ли да се е спасил от битката? Може ли някой да е откраднал тялото му от Катерина? Мислите ми бушуват като вихър, но нищо не ми помага. Свеждам поглед към умолителното си писмо до снахата, която презирам.

— Какво значение има това за мен? — питам сломено. — Ако можеше да се прибере у дома, досега вече щеше да е тук. Ако не беше мъртъв, щеше още да се сражава. Това изобщо не променя нещата.

* * *

Свикваме на съвет оцелелите лордове и те ме признават за регент в съответствие с волята на краля. Ще управлявам с техните съвети. Синът ми ще бъде поверен на грижите ми. Ще имам съвет от лордове, които да ми помагат. Ще ги оглавява графът на Ангъс, когото наричат „Неустрашимия“ заради един стар триумф. Сега той стои пред мен с набраздено от скръб лице. Двама от синовете му се биха редом със съпруга ми при Флодън, и също няма да се върнат у дома. Знам, че не мога да му имам вяра. Последователно е вземал страната на Англия и на Шотландия през дългия си живот, изпълнен с погранични войни, а Джеймс веднъж го хвърли в затвора заради жена, майката на едно от

копелетата. Но сега, когато ме поглежда, виждам колко проникателни са тъмните му очи.

— Можете да ми се доверите — казва той.

От погледите, които лордовете си разменят, се досещам, че и самите те трудно вярват на себе си, събрани под командването на една англичанка. Самата аз трудно мога да го повярвам. Но всичко е неочаквано, всичко е неестествено. На масата няма дори един мъж, който да не е изгубил любим син или брат, или баща, или приятел. Всички изгубихме краля си, и все още не сме наясно какво може да бъде спасено.

Споразумяваме се да укрепим Стърлинг. Това ще бъде новият център на управлението, средоточието на отбраната ни. Съгласяваме се да издигнем нова стена на Единбургската крепост, но всички знаем, че ако Хауард дойде с цялата си армия, крепостта ще падне. Казвам им, че съм писала на брат си и снаха си, за да моля за мир, и те посрещат тази новина с враждебно мълчание.

— Трябва да сключим мир с тях — казвам. — Каквито и да са чувствата ни.

Съобщавам им, че брат ми Хенри, крал на Англия, ми е наредил да поверя детето си на неговите грижи в Лондон, за да бъде отгледано като крал на Шотландия далече от дома си. Казва, че не трябва да позволя лордовете на Шотландия да се доберат до малкото ми момче и да го отведат на Островите, където ще бъде „в опасност и трудно достъпен за краля“. Те се разсмиват кратко на това, макар сред нас да има твърде малко искрено веселие. Съгласяваме се, без обсъждане, че Джеймс V, новият крал на Шотландия, ще остане в страната си и при майка си. Катерина открадна тялото на бащата; няма да получи и сина.

Законът на страната е престанал да действа. Има твърде много синове без бащи и те не получават наследството си. Има твърде много вдовици, лишени от всякаква закрила. Пограничните земи са в постоянно състояние на война, когато управителят на пограничните области, Томас, лорд Дейкър, по заповед на Катерина, излиза на кон всеки ден да гори посеви, да разрушава домове и да поддържа спорните земи в състояние на постоянна опасност и тревога. Никой няма доверие на съседа си. Въоръжават се един срещу друг. Без съпруга ми Джеймс, който поддържаше кралството сплотено, то се

разпокъсва на владения на отделни лордове и племенни земи, всички воюват едни срещу други.

Прокарваме закони, издаваме заповеди. Войниците, които се връщат от Флодън, трябва да бъдат подпомагани, но не бива да грабят и изнасилват. Трябва да се погрижим за сираците. Но няма достатъчно лордове, които да прилагат законите, а добрите мъже, които яздеха с тях, са мъртви.

Съветниците са мрачни. Все пак имам една малка добра новина за тях.

— Трябва да ви уведомя, милорди, че очаквам дете — казвам тихо, свела очи към масата. Разбира се, това би трябвало да бъде съобщено официално, оповестено от херолд, от кралица на царствения ѝ съпруг, но нищо не е така, както е редно да бъде.

Сред лордовете се понася смутен шепот — поздравления и израз на съчувствие, но „Неустрашимия“, старият Ангъс, реагира не като лорд, а като баща. Слага ръка върху моята, макар че не бива да докосва кралска особа, и ме поглежда с недодялано съчувствие:

— Бог да те благослови, горкото ми момиче — изрича шокиращо. — И да славим Бога, задето Джеймс ни остави нещо, с което да го помним. През пролетта ли трябва да родите?

Свойското му държание ме кара да ахна, а трите дами, седнали зад стола ми, се изправят на крака и излизат напред, сякаш за да ме защитят от грубост. Някой вдига глава, някой изрича кратка гневна дума, но после виждам, че в очите на графа има сълзи и осъзнавам, че той не мисли за мен като за кралица или неприкосновена английска принцеса, а като за една от своите, една от множеството шотландски вдовици, които ще имат деца в люлката и бебета в утробата, а никога вече няма да имат съпруг, който да се върне у дома да им помага.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ КОЛЕДА 1513 Г.

Прекарваме тиха Коледа. Нямам пари, които да харча за пиршества и танци, а и никой не е в настроение за празнуване. Кралският двор е в траур, все още потресен от загубата на толкова много мъже. Няма красив крал, който да поръчва музика или вино, няма и пари, за да се плати което и да е от двете.

Старият ми съветник, графът на Ангъс, се оттегля в своя замък Танталън, кацнал на един зъбер край морето, и умира в Уитхорн сред писъците на чайките. Титлата получава внукът му, млад мъж, който е на служба в моето домакинство и отговаря за трапезата, а аз губя още един опитен мъж сред приближените си. Членовете на съвета ми са разединени: едни биха искали да сключим мир с Англия, нашата опасна съседка, други никога не ще простят на англичаните за понесените от нас загуби и копнеят да вземат френски пари, за да воюват с тях, за да си отмъстим.

Имаме все пак един посетител, който предприема тежкото, почти непосилно пътуване на север от Лондон, придвижвайки се бавно по разкаляни и заледени пътища, газии с мъка през снежните преспи, става в тъмните сутрини, когато зората идва късно, принуден е да търси подслон в тъмните следобеди. Брат Бонавентура Лангли ми носи съболезнованията на снаха ми, сякаш всичките ми беди не са причинени от нея. Стъписва ме мисълта, че явно според Катерина, която знае, че съм овдовяла, че очаквам дете, че съм сама в изложено на опасности кралство с малко момче, за което трябва да се грижа, че съм без пукната пара и съм сломена, най-голямата помощ, която може да ми окаже, е да ми бъде изпратен изповедник.

Той поема грижовно ръцете ми; благочестиво прави кръстния знак над сведената ми глава. Целувам разпятието, което ми поднася, докато ми помага да се надигна, а после пита:

— Можеш ли да ме увериш, дъще, че той наистина е мъртъв? В Англия и извън страната се носи страховита мъква, че кралят на

шотландците е жив. Кралицата трябва да знае — обещала е на съпруга си, че ще открие истината.

Усещам пристъп на гадене, в устата ми се надига жлъчка. Допирам ръка до лицето си и преглъщам надигащата се вълна като скръб.

— Изпрати ви чак дотук, за да ме попитате това? По стъпките на армията, която го уби?

— Тя заяви пред краля на Англия, че всичко е свършено. Че може да представи тялото. Трябва да се увери, че това е истинското тяло.

Какво кръвожадно и жестоко създание е тази жена.

— Мъртъв е — изричам горчиво. — О, успокойте я. Дайте покой на любящото ѝ сърце. Не се е хвалила пред съпруга си без причина. Не е отмъкнала погрешния труп. Тя уби съпруга ми и половината благородници на Шотландия. Той безспорно е мъртъв. Тя може да успокои нежното си сърце. Непременно ѝ благодарете, че беше така добра да попита.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1514 Г.

В студените, тъмни месеци на новата година, докато коремът ми наедрява, все повече и повече се уморявам от лордовете в съвета ми, все повече и повече ми дотяга подозрителното им отношение към мен, докато тъмнината и снежните бури ме принуждават да стоя затворена в покоите си, още преди приближаващото раждане да ме принуди да се усамотя. Пиша на сестрите си — защото нима имам някой друг на този свят? — и си поплаквам от самосъжаление, в случай, че това се окаже последната вест, която получават от мен:

Скъпи мои сестри, Катерина и Мери,

Пиша ви, докато се оттеглям в уединение преди раждането, със съзнанието, че животът е несигурен и децата се раждат в скръб. Ако не преживея това раждане, то умолявам двете ви да се грижите за момчето ми и за новото ми бебе, ако оцелее. Тук няма никой, на когото мога да имам по-голямо доверие, отколкото на вас двете, защото знам, че обичате мен и близките ми, каквото и да се е случило между страните ни.

Мери, като моя по-малка сестра, изисквам от теб да се погрижиш синът ми да бъде възпитан като крал на Шотландия, и да бъде опазен от враговете си. Катерина, като дважди моя сестра, изисквам да се погрижите синът ми да наследи кралството, което неговият баща му остави, и да получи онова, което е негово по право.

Ако оцелея, ще се надявам да служа на двете ви като скъпа сестра и доверена съюзница. Ако оживея, се надявам и да получа скъпоценностите на почитаемата си баба и остатъка от наследството си.

Бог да ви благослови и двете,

Ваша сестра,
Маргарет

Без баща, който да се моли за безопасността на бебето ми, без крал, който да отиде на поклонение или да обещае кръстоносен поход, раждането е продължително и болезнено и няма знак за никаква помощ от Бог; но накрая се сдобивам с момче, още едно момче за династията Стюарт, и го кръщавам Александър. Предния път Джеймс настоя да дойде да ме види, нарушавайки всички забрани, свързани с родилната стая. Предния път ме отведе в леглото си веднага щом се пречистих в църква, без да го е грижа за празниците, посветени на светците и дните за пости и въздържание, и заповедите на Църквата, отчаяно жадуващ да ме дари с още едно дете, преди да бъде принуден да потегли на война. Но този път никакъв съпруг не идва до паравана в родилната стая, никакъв нетърпелив баща не настоява да види сина си. Този път лежа сама в нощта, бебето е в детската стая в съседство, и слушам тихото скърцане на люлеещия се стол на нощната бавачка. Този път се облягам на хладни възглавници и зная, че няма да има потропване на вратата, нито свещ с полюшващ се пламък, когато кралят дойде да ме посети. Този път съм сама, съвсем сама. Наистина не мога да понеса съзнанието, че съм толкова сама.

Пиша на брат си Хари, който се е завърнал триумфално от Франция, за да открие, че Катерина, неговата съпруга, може да убие един крал и да открадне тялото му, но не и да износи здраво дете до края на бременността си. Очевидно е изгубила син, докато Хари е бил на война. Мъчно ми е за нея, но не съм изненадана. Не виждам как която и да е жена, способна да изпрати окървавената дреха на свой родственик като символ на триумф, може да бъде достатъчно жена, за да износи дете. Как е възможно Катерина да е с чиста душа? Как може Бог да ѝ прости за това варварство? Той със сигурност обича повече вдовицата, отколкото убийцата. Нищо чудно, че дарява мен със силно и здраво момче, а Катерина ражда мъртво дете. Какво друго заслужава? Надявам се никога да не роди здраво бебе. Надявам се да не успее да роди на Хари живо момче, след като със задоволство му предаде тялото на един мъртъв крал.

Сестра ми, Мери, ми изпраща поздравления. Толкова е развълнувана от новините, засягащи нея самата, че отделя на раждането на детето ми само миг от пълното си с грешки, изпълнено със задрасквания писмо. Чарлс Брандън — големият приятел и постоянен спътник на Хенри — е назначен за началник на конницата; Чарлс Брандън придружи Хари във Франция и нито за миг не се отдели от него в опасност и в битка, и се държал толкова очарователно с ерцхерцогиня Маргарет във Фландрия, та всички мислели, че ще се ожени за нея. Казват, че това би било падение за една толкова знатна дама, но Мери не мисли така.

Мислиш ли? Не смяташ ли, че би било прекрасно да сключи брак по любов? Ако ти беше на мястото на ерцхерцогиня Маргарет, щеше ли да можеш да му устоиш? Защото той е най-красивият мъж в Англия и най-смелият, и най-добрият от всички в турнирите.

Много се радвам да узная, че си родила син, писмото ти ме накара да заплача толкова силно, та Чарлс Брандън каза, че сълзите ми са като сапфири в река и че всеки храбър рицар би искал да пие от такъв поток.

Отговарям ѝ кратко:

Разбира се, ерцхерцогинята, подобно на всички благородни дами, трябва да се омъжи в името на благо на семейството си и безопасността на страната си за мъжа, избран от нейния баща или настойник. Пък и, доколкото знам, Чарлс Брандън вече е сгоден?

После вземам лист и пиша на Катерина. Отделям на писмото доста време: то е шедьовър на злобата. Казвам, че съм опечалена, дълбоко опечалена, задето е изгубила още едно дете. Че бих искала тя също да изпита щастието от раждането на син, на още един син. Съобщавам ѝ, че моят син ще бъде наречен Александър и ще носи

традиционната титла на втори син в шотландското кралско семейство: херцог на Рос. Отбелязвам (в случай, че се е изплъзнало от нейния ум на убийца), че това е всичко, което ми е останало от съпруга ми.

Раждането беше продължително, но той е силно бебе. Големият му брат, нашият крал, също е добре. Толкова се радвам, че имам двама сина, моите двама малки наследници. Наистина се надявам, че Вие, кралица на Англия и доверена съветница на краля, ще работите за мир между нашите две кралства заради мен — сестрата на краля — и на двете ми малки момчета — негови племенници и наследници.

Не съм изненадана, че тя няма безочие да отговори на това, но Хари ми изпраща съобщение по управителя на пограничните области между Англия и Шотландия, Томас лорд Дейкър, човекът, който натовари тялото на краля на шотландците върху талига като военна плячка, човекът, който унищожава мира на кралството, оглозгвайки пограничните крепости, както куче гложга кокал. Брат ми ме предупреждава, че французите смятат да изпратят Джон Стюарт, херцог на Олбъни, роденият във Франция братовчед на съпруга ми — привидно за да ми помогне, но всъщност за да управлява Шотландия вместо мен. Хенри настоява да не допускам херцогът на Олбъни да влезе в страната, и да се погрижа той да не се сдобие с власт.

— Как? — питам Джон Дръмонд, върховния съдия, виден шотландски лорд, който е донесъл това писмо от Единбург и седи до мен на вечеря. — Как точно мисли той, че ще направя това?

Младият граф на Ангъс нарязва за нас един фазан с небрежна ловкост и поставя прекрасно парче месо пред мен, своята кралица, и пред дядо си Джон Дръмонд, който ми се усмихва:

— Това не е въпрос, на който той трябва да отговаря. Трябва само да даде заповедта. Това е хубавата страна на кралския сан.

— Но не и хубавата страна на моя кралски сан — отвърщам рязко. — Не мога да събера рентите си, а арендаторите ми отказват да плащат. Половината ми управители и служители и бездруго са мъртви.

Не мога да изпратя стражи да събират парите ми, понеже не мога да им платя; а без пари и голямо домакинство не мога да владее страната.

— Ще трябва да продадете кораба на краля — казва Дръмонд.

Въздъхвам при мисълта, че „Архангел Михаил“ отиде при французите.

— Вече го сторих.

— А ако короната няма пари, то вие трябва да държите хазната — казва той тихо. — Да я подсигурите за себе си. Трябва да внимавате с домакинството на малкия крал.

Поруменявам. Това е кражба — кралска кражба, — но въпреки това е кражба.

— Направих го — казвам. — Държа в себе си ключовете, никой не може да измъкне никакво злато без мое съгласие.

Бавно изгрялата му усмивка е признание, че съм постъпила правилно, дори това да не е в съгласие със закона.

— А лордовете, които се съгласиха да управляват заедно с вас? Те имат ли ключове?

— Има само един ключ, не шест.

Отново виждам леко проблясване в очите му, когато научава за непреклонността ми.

— Да, добре, това е било благоразумна постъпка. Ще ѝ намерим обяснение, когато членовете на съвета научат.

— Няма да им хареса. Не им се нрави да бъдат управлявани от жена.

Той замълчава за момент.

— Навярно би било разумно да си вземете нов съпруг?

— Милорд Дръмонд... няма и година, откакто овдовях. Току-що излязох от уединение след раждане. Съпругът ми ме назначи за регент и ми каза, че трябва да управлявам Шотландия сама.

— Но той няма как да е знаел пред какви трудности ще се изправите в съвета. Не мисля, че някой би могъл да си го представи. Бог знае, че тази страна е различна без него.

— Налице е например императорът — отбелязвам, мислейки си за видните мъже на Европа, които си търсят съпруги. — Не че мога да се омъжа, преди да изтече една година. А и кралят на Франция току-що изгуби съпругата си.

— Значи мислите по въпроса? Какъв глупак съм! Разбира се, че сте мислили.

— Докато бях в уединение заради раждането, нямах с кого да говоря, и прекарвах дълги, тъмни нощи сама. Разбира се, че обмислям бъдещето си. Знам, че от мен ще се очаква да се омъжа отново.

— Ще се очаква, а брат ви ще иска да ви посъветва. Той ще иска да сключите брак в полза на Англия. Няма да иска малкият крал на Шотландия да има доведен баща, който е негов враг. Би ви забранил да се омъжите за краля на Франция, например.

— Ако сестра ми Мери се омъжи за Карл Кастилски, а аз се омъжа за Луи Френски, тогава аз ще бъда по-великата кралица — отбелязвам. — А ако стана кралица на Франция, ще бъда равна на Катерина.

— Не е важно да постигнете по-високо положение от сестрите си. По-важното е Шотландия да има влиятелен съюзник, а не коя от вас има по-голямата корона.

— Знам, знам — казвам малко сприхаво. — Но ако бяхте видели Катерина Арагонска, когато се омъжи за брат ми принц Артур, щяхте да разберете, че никога не искам да бъда на второ място след нея... — млъквам рязко, спомняйки си изцапания с кръв жакет. — Сега повече отвсякога.

— Да, разбирам го достатъчно добре. Но помислете пак, ваша светлост. Ако се омъжите за един от тези далечни крале, ще трябва да заминете да живеете в Бургундия или във Франция, а съветът ще задържи момчетата ви в Шотландия. От друга страна, ако се омъжите за шотландски аристократ, тогава ще си останете кралица на шотландците, ще останете регент, ще запазите титлата и състоянието си, ще живеете със синовете си, и въпреки това ще имате някого, който да ви топли през нощта и да ви пази във вашите замъци — той замълчава, наблюдавайки замисленото ми изражение. — И ще имате власт над него — добавя. — Ще бъдете негова съпруга, но ще продължите да бъдете и негова кралица.

Поглеждам надолу из трапезарията към придворните си, тази смесица от грубовати и префинени хора. Планинците, които режат месото с кинжалите си и го ядат, набодено на върховете на ножовете си, младите мъже, които са възпитани във Франция и използват новите вилици и са преметнали салфетки на раменете си, за да си бършат

върховете на пръстите. Онези, които се хранят от обща купа на маса, поставена върху дървени магарета, спорейки на своя грубоват език, и лордовете от далечните острови и планини, които идват в двора много рядко и седят с хората от свитата си, гордо пренебрегвайки се един друг, говорейки собствения си неразбираем език.

— Да, но няма никой — изричам унило с приглушен тон. — Няма никой, на когото мога да се доверя.

* * *

Джон Дръмонд има основание да планира бъдещето. Почти веднага щом излизам от уединението си, пристигат предложенията за брак. Да ми прости Господ, откривам, че ми е трудно да скрия насладата си при мисълта как кралските дворове на Европа клюкарстват за бъдещето ми и гледат на мен отново като на награда. Отново съм трофей, който трябва да бъде спечелен, не съпруга, притежавана от един крал, представляваща интерес единствено когато очаква дете. Отново съм принцеса и трябва да си избира съпруг — кой ще бъде? Катерина може и да носи короната на Англия (макар че няма бебе в люлката, а аз имам две), Мери може и да е отрупана с накити и сгодена за Карл Кастилски, но аз съм свободна да избира или Максимилиан, императора на Свещената Римска империя, или Луи, краля на Франция. Това са най-богатите и най-важни мъже в християнския свят. Чувствам как амбицията ми се надига. Вежливо приемам дипломатически пратеници от двата двора. Ясно е, че и двамата велики крале ще се радват да се оженят за мен, и двамата ще ме дарят с цяло състояние, и ще ме направят кралица на огромни земи и богати прекрасни кралски дворове. Единият от тях ще ме направи дори императрица.

Това не е личен въпрос, а решение, отнасящо се до съдбата на цяла династия. Брат ми ще трябва да уговори условията и да ме посъветва; ще трябва да преценя много внимателно какво е най-добро за моята страна, Шотландия, за моята родина Англия, и за бъдещето ми. Шотландските ми съветници също ще имат глас в решението ми, тъй като съм регент, и изборът ми ще се отрази върху страната, ще ни включи в съюзи, ще ни създаде нови врагове. Ако направя

благоразумен избор, Шотландия би могла да се обогати благодарение на новия ми съпруг, и да бъде защитена благодарение на него. Ако изборът ми е лош, ще дам на тях тиранин, на сина си — зъл настойник, а на себе си — цял живот нещастие. Няма по-важно решение. Разводът е немислим, а и във всеки случай непостижим. Когато и да избира, ще го имам до смъртта.

Внезапно се сдобивам с благоволенieto на Хари. Той си спомня, че има сестра, сега, когато съм играч в постоянната борба за власт в Европа. Моят трон е входът към Англия — онзи, който се ожени за мен, се жени за опасната съседка на Англия. Моята страна е бедна, но със здрави укрепления и дом на много начетени хора. Състоянието ми не е голямо, но съм плодovита, и съм млада, в разцвета на хубостта си. Хари се държи много топло и дружелюбно, готов е да ме посъветва на драго сърце, праща ми писма по лорд Дейкър, препоръчвайки го като добър съсед и надежден съветник, настоява, че трябва да преценя какво е най-добро за синовете ми и за самата мен. Хари смята, че един съюз с императора ще е най-доброто. Разбира се, че смята така, женен е за родственницата на императора и отчаяно иска отново да тръгне на война срещу Франция.

Казвам, че ще реша сама, гледайки писмото на Хари, написано със съвършения почерк на писар, от един от секретарите му. Очевидно го е диктувал, докато е бил зает с нещо друго. Но накрая е написал набързо благопожеланията си и се е подписал собственоръчно. Катерина е написала изпълнена с обич бележка в полето на листа.

Толкова ще съм щастлива да Ви наричам както сестра, така и родственница по брак, и зная, че моят чичо Максимилиан ще се погрижи за Вашата безопасност и благоденствие. Искрено се надявам да не мислите за Франция, скъпа. Чувам, че крал Луи е много стар и болен, и с порочни навици, и изобщо няма да Ви виждаме. Би било толкова ужасно, ако още един Ваш съпруг тръгне на война срещу Англия, като си помислите как завърши това миналия път.

Чета и препрочитам тази странна смесица от привързаност, заплаха и злоба, в която тя ме предупреждава да не се омъжвам за краля на Франция, и дори се осмелява да ме заплашва със смъртта на още един съпруг.

Мери прилага една страница с новини за изучаването на испански и за музиката си и новите си рокли. Забелязвам с малко горчивина колко много по-внимателни са сега, когато пред мен има такива изгледи. Ако стана императрица, ще бъда по-важна от брат си, и никога повече няма да му напиша писмо със собствената си ръка. Като императрица ще стоя по-високо от Катерина, като императрица ще стоя по-високо от Мери, чийто невръстен съпруг — внукът на императора — ще наследи трона едва след като императорът умре.

Това ме кара да се сепна; ще бъда много доволна да заемам трон, седнала до мъж, който има по-висока владетелска титла от съпрузите на сестрите ми — но когато умре, отново ще овдовея. Сега императорът е на петдесет и пет години — още колко може да живее? Не искам да остана вдовица отново, и което е по-лошо, най-лошото от всичко, аз ще бъда вдовстваща императрица, а Мери, моята малка сестра, ще заеме мястото ми и ще наследи короната ми, докато аз ще съм принудена да отстъпя и да я гледам. Зная, че не бих могла да понеса това.

Наистина искам съпруг с високо положение, но искам приятел и любовник, събеседник и другар. Мразя да спя сама, мразя да се храня пред целия двор без съпруг до себе си. Единствената ми утеха по време на пищните вечери, когато седя сама пред целия двор, е моят отговорник за рязането и поднасянето на месото, Арчибалд Дъглас, единственият мъж, допускан да присъства на трапезата ми. Големите късове месо са поставени пред мен на високата маса, той отрязва моята порция и резени за останалите лордове и ми се усмихва, и ми говори тихо, за да не се чувствам толкова самотна.

Наистина не мога да се омъжа за Луи Френски, мисля си. Той е почти толкова стар, колкото и Максимилиан, почти грохнал, и е доста неприятен. Разведе се с първата си съпруга, обявявайки я за твърде деформирана, за да може да прави любов с нея, после принуди втората си съпруга да се омъжи за него и въпреки това не можа да направи нищо освен мъртви момчета и две момичета. Бракът с него би ми дал огромна власт, като безспорна съюзница на шотландците, но

постоянно ще бъда във война с Англия. Никога повече не искам да се намирам в страна, изправена пред английска армия. Освен това не ми се вярва, че ще имаме здраво дете. Той със сигурност ще умре и ще ме остави вдовица отново, така че ще загубя короната почти веднага, щом я спечеля. Освен това този човек е чудовище.

Това е избор между две злини. Единственият красив млад крал в Европа е брат ми, а Катерина ми показва, че трябва да си вземеш съпруг, докато е млад. Ще поема риск, каквото и да избира. Нареждам дворът да потегли към Пърт за лятото и си обещавам, че докато съм сред зелените хълмове и далеч от злобните писма на Катерина, ще реша какво е най-добре да направя.

ЗАМЪКЪТ МЕТВЕН, ПЪРТ ШОТЛАНДИЯ, ЮНИ 1514 Г.

— О, не се омъжвайте за нито един от двамата — казва Арчибалд Дъглас през смях. Дошъл е на един пикник, за да реже студеното еленово месо, но изпълнява ролята и на виночерпец, подавайки ми ленената кърпа и виното. Наслаждавам се на факта, че приличаме на семейство, което се забавлява, на практика сами — този внимателен млад мъж, и децата ми и техните бавачки. Джеймс тича наоколо по тревата, ръцете му се размахват като перки на вятърна мелница, бавачката му го гони, а той пада, защото се смее толкова силно, че не може да стои прав. Неговият лорд-шамбелан Дейви Линдзи подвиква: „Бягай, момчето ми, бягай!“, докато бебето Александър спи в люлката си в сянката на дърветата, с бавачката до него; дойката му е задрямала на една възглавница в сянката.

— Не, налага се да се омъжа — казвам. — Сега е прекрасно, докато децата са тук и дворът се е посветил на летни забавления, и ни се струва, че няма за какво да се тревожим и вечно ще бъде лято. Но знаете какво ще стане, когато настъпи есента и зимата я последва: лордовете ще заговорничат помежду си и един срещу друг, а французите ще се опитат да воюват с Англия чрез нас, и брат ми ще постави искания, които не мога да изпълня, а проклетият лорд Дейкър ще напада границата, хората ще гладуват и ще се бунтуват — в края на това изреждане гласът ми затреперва. — Не мога да се изправа пред това. Не мога да посрещна още една зима сама.

Бързо зародило се съчувствие проблясва по лицето на Арчибалд.

— Готов съм да пожертвам живота си за вас. Всички бихме го сторили — казва той. — Всички погранични лордове са ми приятели. Само кажете и ние ще усмирим грабителите, ще свикаме членовете на съвета, ще настояваме да работят заедно. Знаете, че съм от изтъкнат род, един от най-видните. Имам влияние. Дядо ми Джон Дръмонд е главатар на клана Дръмонд, покойният ми дядо по другата линия беше Неустрашимия, баща ми загина при Флодън, така че сега аз съм глава

на дома Дъглас. Това са най-могъщите фамилии в Шотландия. Само кажете и ще ви защитим.

— Зная, че сте готови да го направите — казвам. — Когато е лято и всички лордове са в двора и са доволни, че са тук или на сигурно място в собствените си земи, а ловът е добър и всяка вечер има танци, аз си мисля, че съм в безопасност и ще бъда в безопасност завинаги. Но трябва да се подготвя. Трябва да намеря някой, който да се изправи срещу това редом с мен.

Той ми подава плодове и чаша вино. Движи се така гъвкаво, че когато извършва някое дребно действие при обслужването, то заприличва на танцова стъпка. Никога не изпуска и не разлива нещо, ругаейки собствената си непохватност, и винаги е прекрасно облечен. Сред шотландските лордове, които държат най-вече на собственото си удобство, яздат усилено, препират се здраво и невинаги си правят труда да се изкъпят, той се отличава с това, че винаги е прекрасно подстриган и избръснат, ръцете му са винаги чисти и от него се носи ухание на чисто бельо и мускусен мирис, който си е само негов. Бог знае, че е красив — половината дами от двора ми са влюбени в него, — но той носи свежата си, приятна външност непринудено като дреха, която е носил винаги; сякаш не съзнава колко добре изглежда. Сгоден е за момиче, което живее близо до дома му, един от тези шотландски семейни годежи още от люлката, предполагам. Но той не се държи като сгоден мъж. Джон Дръмонд се перчи с красивия си внук като с боен петел; хвали се с дългите му крака, стройното му, гъвкаво, силно тяло, широките му плещи и това изненадващо изящно келтско лице, косата с цвета на есенни листа, тъмните му очи и пленителната усмивка.

— Джанет Стюарт от Тракуеър е момиче с късмет — казвам, имайки предвид младата жена, за която ще се ожени.

Той свежда глава и поруменява. Но очите му се вдигат и срещат моите.

— Аз съм късметлията — казва. — Защото съм обещан на едно от най-хубавите момичета в Шотландия, но служа на най-прелестната кралица.

— О, не може да става дума за сравнение между нас — възразявам мигновено. — Аз съм майка на две деца и стара вдовица на двайсет и четири години.

— Не и стара — казва той. — Аз съм на същата възраст като вас. И вдовец като вас. И съм граф на Ангъс, главата на виден род, водачът на изтъкната фамилия. Зная какво е чувството да бъдеш пред погледите на всички.

— Джанет Стюарт е младо момиче, нали, девойка?

— Почти на тринайсет е.

— О! Дете — казвам пренебрежително. — Не знаех. Всички говореха за красотата ѝ; мислех си, че е млада жена. Изненадана съм, че не сте поискали жена на вашата възраст.

— Тя е моята малка любима. Обещани сме един на друг, още откакто тя беше в люлката. Гледах я как расте и никога не видях никакъв недостатък у нея. Ще се ожения за нея, когато навърши пълнолетие. Но вие сте моята кралица, сега и завинаги.

Накланям се към него съвсем леко.

— Значи няма да ме оставите, Арчибалд, когато се ожените за своята малка невеста?

— Казвайте ми Ард — прошепва той. — Моите любими жени ме наричат Ард.

* * *

Той ме обича. Зная, че ме обича. Знам, че пулсът му препуска бясно като моя и че изпитва същия замайващ възторг като мен. Искам мъж, който да ме обича, нуждая се от мъж, който да ме обича, и младият граф на Ангъс — Ард, както тайно го наричам пред себе си — явно ме обича. И никога няма да ме остави, винаги ще бъде на моите услуги, до мен на вечеря, ще язди с мен, когато дворът излиза, ще играе все така нежно с малкото ми момче, ще се възхищава на бебето ми. Разбира се, ще трябва да се омъжа за високопоставен мъж, за краля на Франция или за императора, за благо на страната ми и заради собственото си състояние, но винаги ще държа Ард до себе си. Той ще бъде моят странстващ рицар, моят кавалер. Ще бъда като дамата в приказките, в песните на трубадурите: обожавана и вечно недостижима. И наистина мисля, че той няма да се ожени за Джанет Стюарт от Тракуеър. Наистина мисля, че ще си позволя да забраня сватбата, дори ако малкото момиче плаче във възглавницата си цял

месец. Мога да направя това. Аз съм кралица; мога да го направя без обяснение.

* * *

Получавам писмо от сестра си, Мери, навършваща осемнайсет тази година и все още у дома, неомъжена. Тя съобщава новини за двора, който е на лятното си пътуване. Всички са добре, потната болест не се е появила в двора, и пътуват безгрижно из Южна Англия, понякога плават с баржи по реката, придружени от музиканти, а хората се тълпят по бреговете, ликуват, и махат, и хвърлят цветя, докато те минават. Понякога пътуват на коне, с кралските знамена начело, а във всеки град ги посреща делегация, която възхвалява Хари за военната му мощ, за победите му срещу Франция и Шотландия, и му връчва кесии със злато.

Имам гардероб, пълен с нови рокли, платени от испанците, те казват, че нищо не е твърде хубаво за невестата на Кастилия. Поискаха нов портрет и художникът се кълне, че съм най-прекрасната принцеса в християнския свят!

Казва, че предстои да се омъжи за малкия Карл следващата година и вече се подготвя огромна поредица от пиршества и турнири в чест на заминаването ѝ за Испания. Чарлс Брандън със сигурност ще се състезава в турнира и със сигурност ще триумфира. Хари го е направил херцог — чест, далеч по-голяма от всичко, което някой може да си представи. Някои хора смятат, че е бил издигнат толкова много, далеч повече, отколкото позволява положението му, за да може да предложи брак на ерцхерцогиня Маргарет, но Мери знае по-добре. Казва ми го, с разлят почерк, с правописни грешки, допуснати във вълнението, с добавени надраскани забележки в полето на листа.

Той не е влюбен в ерцхерцогиня Маргарет, макар тя да го обожаваш; казва ми, че изобщо не е влюбен в нея, не я забелязва. Казва, че е изгубил сърцето си по съвсем друга.

Мери вярва, че той е удостоен с херцогска титла — най-високия сан в кралството, над който е само престолът, — защото Хари го обича толкова много.

Сега той е признат и почитан като един от наистина изтъкнатите мъже на Англия, удостоен с полагаемата му чест. Той е най-големият приятел на Хари, обича го като брат.

Това ме кара да се сепна. Хари имаше брат, по-прекрасен млад мъж, отколкото Чарлс Брандън някога може да бъде. Може ли да е забравил Артур? Може ли Мери да е забравила кой беше истинският брат на Хари? Може ли да използва думата „брат“ пред мен и да не знае за кого се отнася тя? Нима са забравили Артур, а също и мен?

Без съмнение той е най-красивият мъж в двора, всички му се възхищават. Ще ти кажа една тайна, Маргарет, но не трябва да издаваш и думичка от нея. Той помоли да носи знака на благоволенieto ми по време на сватбения ми турнир! Това ще бъде най-прекрасният турнир в християнския свят, и той със сигурност ще спечели. Казва, че ще носи знака на благоволенieto ми до сърцето си и с радост би умрял, защитавайки го!

В края на писмото си тя си спомня, че съм вдовица с две бебета, бореща се да управлява непокорна страна, и че всичките й приказки за рокли и любовни закачки може би ме дразнят, затова възприема позагрижен тон. Учила се е да бъде обаятелна, знае достатъчно добре как да бъде любяща и мила:

Толкова съжалявам, че не можеш да бъдеш с нас. Толкова много ми се иска да си тук. Искам да ти покажа накитите и роклите си. Искане ми се да можеше да дойдеш. Няма да е същото без теб. И Катерина казва така.

Брандън не е единственият недостоеен човек, сдобил се с място сред аристокрацията при това щедро раздаване на титли. Томас Хауард, победителят от Флойдън, най-сетне си възвръща титлата, която изгуби при Бозуърт — той ще бъде херцог на Норфолк, а синът му ще получи титлата граф на Съри като отплата за градинарската секира, която разби коронованата глава на съпруга ми, за стрелата, която прониза миропомазаната му гръд. Навярно получава титлата си заради окървавения жакет, който изпрати във Франция? А също и за трупа, покрит с олово, който си стои непогребан някъде в Лондон?

Очевидно брат ми смята, че е редно да възнагради един убиец, преди да погребее жертвата му, и Томас Хауард носи херцогска коронка с ягдовни листа, докато съпругът ми е прибран — полузабравен, без да е положен в ковчег, в очакване на момента, когато папата ще каже, че клетият мъртвец, отлъчен от църквата по искане на Хари, ще получи опрощение и душата му може да започне пътя си към небесата.

Мери не описва хералдическите отлики на херцога на Норфолк, но аз знам, че херцогският му герб е лъв: лъвът на Шотландия, лъвът на Джеймс, с пронизана от стрела челюст, олицетворяваща градинарската секира, разсякла лицето на моя съпруг, стрелата в гърдите му. Благородно наистина, прекрасен избор на герб. Надявам се брат ми да не се разкайва за деня, в който удостоява с почести един кралеубиец.

Държа глупавото, суетно писмо на Мери на скута си и забелязвам колко неубедително звучи съжалението й, че не мога да дойда на сватбата й. Но си казвам: навярно бих могла да присъствам? Бих могла да отведа там малка свита, малка гвардия в нови ливреи. Мога да превърна това в държавна визита: една кралица, пътуваща с пищност и блясък, а после мога да посещавам градове и хората могат да излизат и да ми рецитират поеми. Мисля си, че Ард може да язди редом с мен и да ме разсмихва и да види колко хората в Англия обичат мен, тяхната първа и най-добра принцеса от династията на Тюдорите.

Иска ми се да ме види в Англия, да види колко топло ще ме посрещнат, да види, че съм високопоставена жена и в Англия, пълноправна принцеса. А по пътя ще ме повдига, за да сляза от седлото и така ще ме прегръща всеки ден. Никой няма да забележи този момент. Ще стои до мен, докато вечерям всяка вечер, и ще танцуваме заедно. Ще имам нови рокли и ще ми нарисуват портрет, навярно ще поръчам да нарисуват и него до мен, като ползващ се с благоволение представител на моето домакинство. Мери е толкова разглезена и глупава, че не ме кани, просто приемайки, че не мога да дойда; но може би ще отида — и ще изненадам всички тях.

Това е блян — лъжовен и очарователен като прошепнатите обещания за любов на Ард. Нямам необходимите пари, за да предприема пищно пътуване до Лондон, нямам роклите, с които бих могла да засенча малката си сестра, нямам по-хубави накити от кралицата на Англия, нямам дори кралските скъпоценности, които ми остави баща ми — и не са ме поканили да присъствам.

Мери пише, че по време на лятната обиколка Катерина пътува в носилка, и аз веднага обръщам листа и прочитам написаното отново. Да, ясно го казва. Зная, че може да има само една причина Катерина да е в носилка, а не на кон, опитвайки се да не изостава от Хари: сигурно очаква дете и се моли от все сърце този път да успее да задържи бебето.

Прибирам писмото в празната си кутия за накити, и поглеждам навън през малкия сводест прозорец към заоблените хълмове, които се простират до безкрайност, чак до хоризонта. Толкова е различно от тучните, ниски ливади в долината на Темза. Тук няма поредица от красиви къщи и богати абатства, заобиколени от ябълкови дървета, натежали от нови плодове. Няма паркове, оградени със стени, или гладки морави за игра на кегли. Тук е само просторното небе, извито като свод над извисяващите се хълмове и стръмните хребети и зъбери, тъмнината на древните планински гори с орлите, реещи се над тях.

Това лято съм щастлива с моите момчета, наслаждавайки се на почтителното обожание на Ард и на мира в страната. Но радостта ми се изпарява при тази новина. Представям си как Катерина пътува в носилка с копринени завеси — кралица на Англия, очакваща отново бебе, и си помислям: вечно ще ме изпреварва. Тя вечно ще бъде спокойна, когато аз съм разстроена. Тя има съпруг, който я закриля,

който печели победи, когато отива на война. Има носилка, в която да пътува, и страна, в която се чувства в безопасност. Сега очаква дете и ако роди момче, тогава ще има наследник за трона на Англия, собственият ми син ще наследи само Шотландия, а това кралство е трудно за опазване.

Мисля си, че винаги ще бъда на второ място след нея. Не мога да понеса тя да бъде кралица на Англия с Уелски принц в люлката, докато аз водя мъчителен живот, полузабравена в далечно, бедно кралство. И в тази минута, си помислям дръзко: добре тогава! Ще пренебрегна неискрените ѝ благопожелания, намеците ѝ на загрижена сестра. Ще се омъжа за Луи Френски и ще имам съюзник за страната си, който ще е достатъчно силен и достатъчно богат да разгроми Англия, ако отново се стигне до война. Ще бъда кралица на Франция и Шотландия с две здрави момчета в Шотландия и навярно още след тях, а това е по-добре, отколкото да бъдеш кралица на Англия, вкопчена в носилката и надяваща се да не пометнеш бъдещето си.

Пиша лично на шотландския посланик във Франция. Съобщавам му, че съм направила избора си и той може да го съобщи на стария крал, когото нарекох чудовище. Може да му каже, че съм готова да се омъжа. Луи Френски ще отправи официално публично предложение и аз ще му дам ръката си. Ще се омъжа за него, макар да е такъв стар звяр, и ще бъда кралица на Франция, неприятелка на Англия, и по-високопоставена от Катерина.

ЗАМЪКЪТ МЕТВЕН, ПЪРТ ШОТЛАНДИЯ, ЮЛИ 1514 Г.

Случи ми се нещо ужасно, не мога да го проумея. Не мога да разбера вероломството на сестра си, на родната си сестра! Не мога да повярвам, че собственият ми брат е способен на такова двуличие. Имам чувството, че никога не съм познавала когото и да е от двамата, сякаш са ме предали по някакво коварно споразумение. Това е позорно, то е все едно те сами да се заклеймят публично като лъжци. Не заслужават дори презрение. Целят да унищожат мен и изгледите за бъдещето ми. Първо ме направиха вдовица, а сега ме съсипват.

Мери е отхвърлила брачния си договор с Карл Кастилски. Отхвърлила го е! Сякаш никога не е съществувал! Сякаш може да даде думата си, да приеме скъпоценностите и да изрече обетите, и да застане под балдахина от златен бродат — защото аз не съм забравила балдахина от златен бродат, не съм забравила гравюрата върху дърво, която бе отпечатана и обиколи цялото кралство, всяко кътче от него. Тя направи всичко това, а сега все едно, че не е. Не е дала обещание, бракът няма да бъде сключен. Мери няма да се омъжи за Карл Кастилски.

Как някой да се довери на думата на една принцеса, щом Мери може да бъде сгодена с години — не за кратко време, а в продължение на години, да приема подаръци, пристигащи всеки месец, — а после да оттегли обещанието си, да разтрогне годеща си и да отхвърли такъв монарх? А гардеробът с рокли? Най-големият рубин на света? Внезапно се оказва, че внукът на императора не е достатъчно добър за нея? Колко нависоко ще се прицели сестра ми? Нима това не е греховна суета? Нима това не е точно същият грях, за който я предупреждаваше почитаемата ми баба, когато тя беше малко момиче в детската стая? Със сигурност някой би трябвало да каже на Мери, че не може да даде думата си, а след това да я наруши: думата на една принцеса би трябвало да е твърда и нерушима като кюлче злато.

Ужасена съм. Вбесена съм. Дамите ми се събират около мен и ме питат дали съм болна, защото първо побелявам като платно, а после се обливам в трескава руменина. Отпъждам ги. Не мога да им кажа какво става. Никой не трябва никога да узнае за ужасния удар, който се стовари върху мен; защото това е най-лошото. Най-лошото нещо на света. Не е за вярване: тя ще се омъжи за Луи Френски.

В същия момент, когато реших да приема предложението му, по такива политически съображения, по такива съображения, подходящи за кралица, Мери се вреди първа и ще се омъжи за него вместо мен. На мое място! И как е могъл да ѝ предложи брак, когато вече уговаряше условията, при които бих приела отправеното предложение към мен? Не е ли непочтено от негова страна? Всички казват, че той е нарицателно за безчестие и клетвопрестъпничество, но никой не ме предупреди, че би могъл да ме отхвърли заради малката ми сестра. Ами Хари, който знаеше, че Луи ми е направил предложение, и че аз го обмислям? Не е ли редно Хари да каже: „Как се осмелявате да направите предложение на една велика кралица, а в същото време да ухажвате по-младата ѝ сестра?“ Това е двуличие от страна на Луи — но също и от страна на Хари и Мери!

Защо Мери изобщо би обмисляла подобен брак? Нима не е достатъчно стар да ѝ бъде дядо? Прадядо? Нима не е измъчван от сифилис и не представлява опасност за която и да е съпруга? Нима не докара едната си съпруга до постъпване в манастир и не вкара другата преждевременно в гроба? Защо Мери би приела? Защо Хари би искал това? Защо би се съгласила Катерина? Безспорно, това ще е дело на Хари: на Хари и Катерина. Бог е свидетел, че със сигурност те дърпат конците, сякаш Мери е малка марионетка в алегорично поучително представление. Не проумявам как Хари е могъл да причини това на сестра си. Луи е негов враг! Врагът, срещу когото той потегли на война съвсем неотдавна, миналата година. Отколешен враг на неговата съпруга-испанка и на цялото ѝ семейство!

Тук има игра, която е толкова двулична и заплетена, че изобщо не мога да вникна в нея. Но едно е ясно — бащата на Катерина е променил мнението си относно Франция и затова дъщеря му изпълнява волята му и омъжва малката си сестра за чудовище, при което ме унижава, оставяйки ме без съпруг и безпомощна в Шотландия — последица, която никой не е взел предвид.

Ако това беше всичко, щеше да е достатъчно лошо, но има още, и то е по-лошо. Посланикът ни във Франция докладва, че Хари преговаря с французите и настоява те да приемат правото му на владение над френските градове, които е завзел, и да му платят солиден данък. Ако Луи се ожени за Мери, трябва да плати милион и половина крони. Това е цяло състояние, това е невъобразимо огромен откуп за една принцеса. То показва на света колко високо цени Хари прелестната си малка сестра, и какво ще плати Луи за нея. Но ако Луи предпочете да се ожени за мен, ме получава на намалена цена. Ако се ожени за мен, ще трябва да плати на Англия само сто хиляди крони.

Виждам го. Виждам какво мисли за мен, какво мислят за мен всички те. Виждам как съм оценявана. Хари е показал на всички колко ме цени. Публично посрамена съм. Виждам, че ръката на Мери струва милион и половина крони и предаването на френските градове, а аз съм оценена за бърза продажба. Хари е казал на света, че според него тя струва колкото петнайсет като мен. Луи е потвърдил, че е готов да плати почти всичко, за да се ожени за нея. Никога през целия си живот не съм била така жестоко оскърявана.

Кръстосвам с отсечени крачки нагоре-надолу из залата си за аудиенции в Метвен, и подминавам отворения прозорец, без да хвърля поглед към топлия летен пейзаж: роклята ми свисти при всяко обръщане като потрепващата опашка на ядосана котка. Една от дамите ми изтичва до мен, но аз я отпъждам с жест. Никой не трябва да узнае за кипящата ми ярост, за болката и наранената ми суета. Трябва да бъда лукава и потайна, макар вътрешно да крещя от гняв и обида.

Не мога да го понеса. Като си помисля как бях съобщила на Луи, че приемам да бъда негова съпруга, като си помисля, че бях решила да се пожертвам да стана кралица на Франция, а сега това ще бъде Мери! Спирам ужасена при една друга мисъл: колко унижена щях да бъда, ако бях съобщила на съвета си от лордове, че приемам Луи, ако светът знаеше, че съм се съгласила — а после всички го видеха да избира Мери! Непоносимо ми е някой да узнае, че такова е било намерението ми; не мога да понеса мисълта, че някой дори би го предположил. По-добре още на мига да се омъжа за ковача си, та никой да не може да разбере, че съм имала някакви намерения спрямо Луи. По-добре да се омъжа за императора. Трябва да съм сигурна, че никой няма никога да каже, че отвратителният, опасен крал на Франция е можел да се ожени

за мен, но е размислил и е решил да не го прави. Този ужасен старец предложи на мен, предложи и на Мери, и после реши, че предпочита Мери! Малката ми сестра! Едно глупаво дете, чието единствено преимущество е хубавото лице! Тя струва повече, отколкото петнайсет такива като мен, по личната преценка на брат ми. Какво говори това за Хари и мнението му за мен?

Джон Дръмонд и внукът му Арчибалд пристигат без предупреждение, докато аз гневно снова напред-назад по цялата дължина на залата си за аудиенции, а дамите ми са се отдръпнали назад и се притискат към стените, за да не ми се изпречват на пътя. Явно една от дамите ми, ужасена от гнева ми, се е измъкнала тайно да доведе Джон Дръмонд. Той ми хвърля един поглед и кимва на дамите ми, които се изнизват от стаята, сякаш само тези двама мъже са достатъчно силни да чуят ругатните, които изричам шепнешком, да станат свидетели на бясната ми ярост.

— Какво става, ваша светлост? — пита Джон Дръмонд кротко. — Предполагам, че има лоши вести от Англия?

— Осмеляват се... — млъквам, без да довърша. — Имат безчестието да... — задавам се. — И аз...

Обръщам се рязко и забелязвам едва доловимия жест с ръка, който по-възрастният мъж отправя към по-младия, жест, какъвто един пастир би отправил към кучето си, просто помръдване на върха на пръста, за да нареди на кучето да тръгне покрай стадото и да го поведе плавно към кошарата. Ард излиза напред, красивото му лице е изпълнено със съчувствие.

— Какво ви сториха? — пита разпалено. — Кой ви разстрои така?

— Брат ми! — за миг гневът ми се бори със самосъжалението, а после се хвърлям към него и се озовавам в обятията му, обгърната от силните му ръце, и плача в прекрасното кадифе на жакета му, докато той се полюшва заедно с мен, притиска ме като наскърбено дете, гали ме по косата и шепне утешителни думи.

— Ард, Ард, те ме посрамиха и ме унизиха, и винаги, винаги го правят. Направиха така, че да изглеждам като глупачка и да се почувствам като глупачка, и се поставиха над мен, и винаги го правят. А аз се надявах, че ще бъда в безопасност и че ще бъда кралица за Шотландия, и че ще получа помощ...

— Скъпа моя, любов моя, моя кралице — казва той и думите му звучат като песен, по-сладка от всяка песен от Островите. Той ме люлее в прегръдките си, поклащайки се ту на една, ту на друга страна като певците на балади. — Моя любов, сладка моя, любима моя.

— Това ли съм за теб? — питам. — О, като си помисля само, че са се споразумели да сторят това, обединявайки се срещу мен!

Зад гърба си чувам вратата да се затваря леко, когато Джон Дръмонд безмълвно излиза от стаята. Едва чувам как ключът се превърта, докато той ни заключва вътре, за да е сигурно, че няма да ни прекъснат. Ард ме люлее в прегръдките си, целува мокрите ми ресници, затворените ми клепачи, треперещата ми уста, целува шията ми, гърдите ми, а после внимателно ме обляга назад на пейката в прозоречната ниша. Топлата му уста е върху моята и аз вкусвам сладостта на езика му, и потръпвам при докосването му, а после, почти удивена от себе си, чувствам как се облягам назад и вдигам нагоре прекрасната си рокля, и прошепвам: „Арчибалд“, докато той ме обладава, и ме завладява, и чувам как собствените ми гневни ридания преминават в многократни задъхани ахвания, а после в радостен вик, и вече не ме е грижа за себичния ми брат, или за суетната ми сестра, или за Луи Френски, или изобщо за когото и да е.

ЕНОРИЙСКА ЦЪРКВА КИНОУЛ, ПЪРТ ШОТЛАНДИЯ, АВГУСТ 1514 Г.

Трябва да се оженим, незабавно. Разбира се, че трябва. Трябва да се оженим веднага, защото ме е завладяло настойчиво желание и за първи път в живота ми то е толкова мощно, че ми иде да пея, да танцувам и да се смея. Това е моето лято: никога преди не съм имала лято, през което да съм чувствала, че съм жена, да съм чувствала кръвта във вените си и топлината на кожата си. Влюбена съм в себе си, в гладкото си младо тяло; в пълните си, налети гърди, в топлата влага на интимните си части. Това е моят миг: никога преди не съм била обичана от мъж, който ме иска заради самата мен, а не като символ на договора между две страни. Това е мъжът, когото съм избрала: този пленителен, омагьосващ, чаровен, възхитителен мъж, който ми доставя такава наслада, че ми е непоносимо да се разделя с него, нощем или денем.

Щом се събуждам сутрин, тръпнеща от страст, искам да го видя веднага. Придворните знаят, че сега ходим в параклиса много рано и че той трябва да стои до кралския стол, за да мога да го виждам, макар да не можем да разговаряме. Докато свещеникът отслужва литургията пред нас, затварям очи, сякаш вгълбена в молитва, но всъщност вече бленувам как той ще ме целуне и как ще ме докосне в мига, щом останем сами. Имам чувството, че горя от треска, толкова съм сгорещена от желание. На закуска той трябва да застане до мен, за да нареже шунката и студеното телешко, и сега ям резен след резен заради удоволствието той да се наклони към мен и да плъзне месото в чинията ми. Понякога ръката му само съвсем леко докосва рамото ми и аз вдигам очи към него и виждам очите му, вгледани в устата ми, сякаш и той копнее за целувка. Когато излизаме на езда, конят му трябва да пристъпва редом с моя, и искам да разговарям единствено с него. Всеки друг, който ни приближи, е нежелан натрапник, и нямам търпение да си тръгне. Яздим рамо до рамо, толкова близо, че коленете ни леко се докосват, а той може да се пресегне и да потупа облечената

ми в ръкавица ръка върху юздите. Танцувам само с него; непоносимо ми е да го видя как партнира на която и да е друга жена. Когато стъпките на танца изискват той да се обърне към друга жена и той поеме ръката ѝ, изпитвам мигновена неприязън към нея и се чудя какво търси тя в моя двор и как може да се натрапва по такъв начин. Не изпитвам интерес към държавните дела, дори не поглеждам писма от лорд Дейкър, пълни с наставления какво би било най-добро за Англия. Не се интересувам от Катерина и бременността ѝ, от Мери и нейния годеж. Най-вече не искам да чувам за Мери и за вероломния ѝ годеж с Луи Френски. Те са далече и не ги е грижа за мен — защо аз да си правя труда да мисля за тях? Забравям членовете на съвета си, страната си, пренебрегвам дори малките си момчета в тази изгаряща, постоянна, настойчива нужда да бъде с него — просто да бъде с него.

Това е любов, и аз съм опиянена от нея. Никога не съм знаела, че чувството е такова, никога изобщо не съм очаквала да почувствам нещо подобно. Препрочитам романсите, за да разбера дали за това говорят трубадурите, и нареждам на музикантите да пеят песни за любов и копнеж. Питам се дали това е изпитвал Хари към Катерина — възможно ли е да се е чувствал така? Това безкритично желание ли го е карало да пренебрегва у нея всичко, което дразни мен? Питам се дали глупавата ми малка сестра Мери изгаря от такава силна треска по Чарлс Брандън? Може ли Мери, макар и толкова млада, макар и такава глупачка, да копнее за Чарлс Брандън така, както аз копнея за Ард? Ако е така, тогава наистина ми е жал за нея — не защото имам по-добрия мъж (макар да го имам), — а защото тя е принудена да се откаже от него и да търпи самота, докато аз, в благословена свобода, мога да се омъжа за човека, когото обичам. Не бих могла да го оставя да си отиде. Ако тя се чувства като мен, няма да може да остави Чарлс Брандън, а женитбата с краля на Франция ще разбие сърцето ѝ. Слава Богу, на мен не ми се налага да извървя този ужасен път.

Вместо това братовчедът на Арчибалд, декан на катедралата в Дънблейн, ни посреща на зазоряване, отваряйки пред нас вратата на страничния параклис. Тръгвам по тясната пътека към олтара в зелената си рокля, с разпусната по раменете коса, сякаш съм девствена годеница. Защо да не го сторя? Точно така постъпи Катерина на втората си сватба. Един хорист пее псалм, със сладък до болка глас, докато слънцето прониква през сводестите прозорци и лъчите му се

стелят пред краката ни, сякаш за да покажат, че пътят пред нас ще бъде топъл и златен. Засмивам се, когато разбирам, че Ард не е донесъл пръстен, и свалям един от своите от дясната си ръка, а той ми го връща, слагайки го на безименния пръст на лявата ми ръка. Дори не се сещам за Карл Кастилски и рубина. Свещеникът отслужва литургията и ние споделяме хляба, виното, светостта на момента, а после тихо излизаме от църквата, и аз съм изпълнена с благодарност, че той е свободен и аз съм свободна, че сме млади и красиви, че сме здрави и Бог е наредил да изпитваме желание един към друг, и че сега това желание е благословено. Мисля си, че ще бъдем щастливи, дълбоко щастливи завинаги, и никога повече няма да завиждам на никого, защото се омъжих за млад мъж, който можеше да ухажва всяка жена на света и да спечели благосклонността ѝ, но се влюби в мен. Избра ме заради самата мен, обича ме заради самата мен, не заради името ми или титлата ми, или наследството ми. Мисля си, че той е първият човек на света, който ме обича заради самата мен, откакто изгубих брат си Артур.

— Бог да ви благослови — казва чичото на Арчибалд, Гавин Дъглас, декан на „Сейнт Джайлс“ в Единбург и един от най-именитите поети в двора на първия ми съпруг. — Бих написал поема, но не мисля, че бих успял да опиша радостта в изражението ви. Само ми се иска да можехте да се омъжите на пищна церемония и да ви благослови епископ.

Подавам му ръка, а той се навежда над нея и я целува почтително.

— Вие ме благословете, чичо — казвам импулсивно, свеждайки глава, и той прави кръстния знак над мен. — Готово! — заявявам триумфално. — Следователно *наистина* съм благословена от епископ, защото ще ви провъзглася за архиепископ на Сейнт Андрюс.

Той се покланя отново, криейки задоволството си.

— За мен е чест, ваша светлост. Ще служа на вас, на новия ви съпруг, и на Бог.

Ние с Арчибалд се връщаме в замъка и отиваме веднага в покоите ми, дръзки като двойка млади влюбени, които вече нямат какво да крият. Все още съм в първата година на траура си, Ард е развалил годежа си с Джанет Стюарт. Но това не означава нищо. Нищо не може да застане на пътя ни. Женени сме, нося пръстена му на

пръста си и е много възможно да нося в утробата си детето му. Минаваме, хванати за ръка, покрай удивените ми дами, и затваряме вратата на спалнята ми пред слисаните им лица. Свърши се. Омъжих се за мъжа, когото обичам, и Катерина Арагонска, която трябваше да чака с години, преди Хари да благоволи да се ожени за нея, и сестра ми Мери, която ще бъде обвързана с един разлагащ се развратник, могат да ми завиждат от този ден нататък. Всичко се промени. Те ще ми завиждат.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, АВГУСТ 1514 Г.

Лордовете от моя съвет се осмеляват да заявят, че съм загубила правото на регентство. Дръзват да кажат на Арчибалд, че ще го призоват да отговаря на обвинението, че се е оженил за мен без тяхното съгласие. Дори се осмеляват да твърдят, че Гавин Дъглас няма да бъде епископ и че не мога да го направя архиепископ на Сейнт Андрюс, тъй като вече е назначен друг епископ. Сякаш църковните назначения не зависят от мен! Сякаш не помолих Хари да подкрепи кандидатурата на Дъглас! Аз съм регент и мога да се омъжа за когото искам и да удостоя с почести когото поискам! Съветът призовава мен — регентката! регентката! — да се срещна с тях; и ние с Арчибалд потегляме незабавно на юг към Единбург, изпълнени с гняв и решени да не допуснем някой да поставя под съмнение властта ми или да оспорва правата ми.

Чакаме съветниците в тронната зала. Умишлено заставам пред трона с красивия си съпруг от дясната ми страна и дядо му Джон Дръмонд от лявата. Нека видят силата, с чиято подкрепа разполагам сега: кланът Дъглас от една страна, кланът Дръмонд от другата. Но лордовете са непокорни и готови за бунт. Изпращат сър Уилям Комин, главен херолд на Шотландия, да оповести, че ме отхвърлят като регент и ми отнемат попечителството над синовете ми. В първия момент, когато обявяват пристигането му с тържествеността, подобаваща на херолд с ранга му, и той влиза със знамето си, което знаменосец носи над него, изпитвам внезапен спазъм на ужас. Намирам се в много по-голяма беда, отколкото си представях, че е възможно. Знаех, че женитбата ми няма да се понрави на съвета, но не мислех, че ще се настроят против мен. Не предполагах, че ще ми отнемат титлата, синовете, всичко. Мислех, че това ще бъде моят триумф; но внезапно се оказва, че това е моето падение.

Херолдът се обръща към мен:

— Ваша светлост, поднасям почитанията си на вдовстващата кралица, майка на нашия крал...

Ето! Казано е. Той би трябвало да се обръща към мен като към регент, но ме отхвърля. Дядото на Арчибалд, пламнал от ярост, пристъпва напред и го удря с юмрук право в устата, преди да е успял да изрече още една изменническа дума.

Това е изключително ужасно деяние. Тялото на един херолд се счита за свещено. Той е неприкосновеният посредник между една враждуваща страна и друга. Самият принцип на рицарското благородство го защитава. Сър Уилям се спъва и едва не пада, но един от лордовете го улавя и го подкрепя, докато Арчибалд крещи:

— Не, сър! Не! Не посягайте на един херолд!

Херолдът е крайно потресен. Помагат му да се изправи, а той се обръща с лице към лорд Дръмонд и изрича задавено:

— Това е безчестно. Срам и позор!

Арчибалд се хвърля да подкрепи дядо си, сякаш и той се кани да повали главния херолд.

— Не ни говорете за позор!

Изкрещявам:

— Арчибалд, не! — и го сграбчвам за ръката.

Лорд Дръмонд се провиква:

— Ангъс! — което прозвучава като боен вик, разтваря рязко вратата към вътрешните ми покои и тримата излизаме припряно от стаята, оставяйки лордовете, херолда и лорд-канцлера напълно стъписани. Забързано влизаме в личната ми стая, аз рухвам в обятията на Ард и двамата се вкопчваме един в друг, като плачем и се смеем едновременно на ужасното нещо, което се случи току-що, наистина ужасното нещо, сторено току-що от дядо му.

— Каква физиономия направи! — Арчибалд продължава да се смее високо и буйно, но аз започвам да се овладявам и станалото вече не ми се струва толкова забавно. Обръщам се и виждам черния гняв на Джон Дръмонд, свил ръката си, с която удари лорд-пазителя на герба. Ард още се смее.

— Милорд — казвам предпазливо.

Дръмонд ме поглежда.

— Ще ме арестуват за това — казва той. — Гневът ме надви.

— Как само го удари! — изкикотва се злорадо Арчибалд.

— Тихо — казва дядо му сприхаво. — Постъпих нередно. Не е за смях.

Ард се опитва да си придаде сериозно изражение, но от него се изтръгва неудържим кикот. Вече не се смея. Страх ме е. Лордовете ще изтъкнат това като сериозно обвинение срещу нас, и аз ще трябва да пиша на Хари, да дам някакво обяснение, което да заглади положението и да ни накара да не приличаме дотолкова на припрени глупци, счепкали се още при първата си поява на съвета, докато моите лордове се обръщат срещу мен и оспорват авторитета ми.

* * *

Младият ми съпруг и аз присъстваме на заседанието на съвета като две деца, призвани пред сърдити настойници, а после има и заседание на парламента. Всички са разярени, лордовете са ядосани и разединени, по-незначителните мъже в парламента са възмутени от поведението ми. Гневяха се на Ард, защото се бе осмелил да се ожени за мен, и бяха отвратени от мен, задето се омъжих за него, но сега преливат и от оплаквания, свързани с миналото на клана Дъглас.

Стари легенди, които не съм чувала никога преди, се припомнят в ущърб на младия ми съпруг, като че ли той носи вина за всички престъпления с вековна давност. Държа се възможно най-спокойно и разсъдливо, срещам се с много от тях поотделно, опитвам се да им обясня, че Арчибалд ще изиграе ролята на обединяваща сила в тази размирна страна, че ще ми помогне да бъда добра кралица за всички кланове. Няма да фаворизираме клана Дъглас; тронът не е завзет от клана Дръмонд. Но те заявяват, че родът Дъглас е правил опити да узурпира трона и преди, че собственият ми съпруг, покойният крал, превърнал задачата да ги държи смирени в делото на живота си. Казват за фамилията и за Джон Дръмонд неща, на които не мога да повярвам. Казват, че продал собствената си дъщеря на царствения ми съпруг. Разказват ми, че другият дядо на Арчибалд, Неустрашимия, се спреккал с Джеймс за благоволенieto на Джанет Кенеди и Джеймс го хвърлил в затвора за неопределено време, освобождавайки го единствено защото имал нужда синовете му да поведат хората си при Флодън.

— Не казвайте това — прекъсвам ги. Непоносимо ми е да си представя честта на дръзкия млад Арчибалд опетнена с която и да е от тези стари непристойни постъпки. Ние с Ард сме младоженци, наслаждаваме се на новото си щастие. Нищо не ни свързва с любовниците на съпруга ми, нямаме нищо общо с неприятните вражди и спорове на шотландските лордове. Ние сме млади и чисти; това е стара, мръсна история. — Графът на Ангъс ми е предан. Нищо, което дядо му или баща му са вършили, няма значение сега.

Те не са съгласни. Казват, че той е глава на Червените Дъглас — а те били по-лоши дори от Черните Дъглас, и че този род представлявал опасност за трона още от времето на Джеймс II.

— Това е древна, древна история — казвам им. — Кого го е грижа за всичко това сега?

Но те са твърдо решени никога да не забравят старите оскърбления. Никой не е новороден в Шотландия; всеки е наследник на някаква неправда и крои отмъщение. Когато казвам, че Ард ще седи до мен и ще споделя с мен регентството, те заявяват, че това никога няма да стане. Въпреки всичко, което казвам, макар да им припомням обетите им за вяност към мен, към сина ми, те не желаят да чуят нищо повече, а заявяват, че ще повикат херцога на Олбъни да заеме мястото ми и да управлява.

Това е израслият във Франция херцог, наследник на шотландския престол, точно същият човек, когото брат ми Хари каза, че не бива да допускам в Шотландия.

— Той не може да дойде — казвам аз.

— Забраняваме — казва Ард.

Лорд Хюм заявява, че съм изгубила правата си на регент, след като вече не съм вдовица. Графът на Аран казва, че като представител на рода Хамилтън е редно да заема по-висок пост в управлението от един Дъглас. А пък Ард просто прошепва в ухото ми: „Тук не сме в безопасност, трябва да се върнем в Стърлинг“ и аз не мога да потисна възторга си при мисълта да избягам от толкова гняв и нещастие. Така че още същата нощ вземаме конете си и малка охрана и напускаме столицата ми, сякаш сме двама скитници, а не управляващата регентка и нейният консорт — или втори регент, какъвто се заричам, че ще бъде Ард, когато се върнем.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЕСЕНТА НА 1514 Г.

Сестра ми Мери пише последното си писмо от Англия, последното си писмо като английска принцеса. Казва, че следващия път ще пише вече като френска кралица. Стискам зъби, когато прочитам това, и си напомням, че аз поне избрах сама съпруга си и не бих могла да бъда по-щастлива. Наистина, не бих могла да бъда по-щастлива. Омъжих се по любов и изобщо не ме е грижа за неодобрението на съвета.

Докато чета писмото ѝ, естествената ми завист — тя пътува с осемнайсет каруци, подпечатани с герба с френската хералдическа лилия, по-елегантен символ, отколкото моят шотландски магарешки бодил, — се стопява и започвам да изпитвам жал към малката си сестра. На места писмата са толкова размазани, че написаното не се чете, и си мисля, че е плакала, докато е писала, и сълзите са зацапали думите ѝ. Казва ми, че е влюбена, дълбоко и истински влюбена, в благородник, най-красивия в двора, вероятно в света. Сключила е споразумение с Хари, и е уверена, че той ще го спази. Споразумели са се, че когато кралят на Франция умре, тя ще бъде свободна да се омъжи за мъжа, когото си избере. Свенливо премълчава кой е той, но ако съдя от детинското ѝ увлечение по Чарлс Брандън, предполагам, че сигурно става дума за новоизлюпения херцог.

Ще ме подкрепиш ли? О, Маргарет, ще ми бъдеш ли добра сестра? Ще напомниш ли на Хари за тържественото му обещание? Сигурно приближава денят, когато ще стана вдовица, защото старият крал едва ли ще живее дълго, сигурна съм, че това едва ли е възможно. Ще ми помогнеш ли да последвам примера ти и да се омъжа веднъж за благото на семейството си, а втория път по любов?

С разкритен от вълнение почерк тя пише, че няма да има сили да застане за Франция и да се омъжи за стария френски крал, ако не е сигурна, че трябва да потърпи само малко, че един ден ще бъде щастлива.

Не бих могла да направя това без надежда за бъдещето. Научих, че твоят съпруг, графът на Ангъс е млад и красив — толкова се радвам за теб заради това, скъпа Маргарет. Ще ми бъдеш ли вярна сестра, и ще ми помогнеш ли да бъда така щастлива, както си ти, с мъжа, когото обичам?

Помислям си: колко е смешна — това са несравними неща. Ард е любовта на живота ми, произхожда от най-аристократичното семейство в Шотландия. Възпитан е да оглави един от най-видните родове, сродниците му заседават в съвета на лордовете, дядо му е бил върховен съдия, баща му загина доблестно при Флодън, той има кралска кръв. Чарлс Брандън е авантюрист, който се е оженил заради пари, а после се е сгодил пак заради облагите. Похити едната си съпруга и тя умря при раждане. Ожени се за възрастна дама заради богатството ѝ и я напусна. Издигна се благодарение на своето обаяние, на спортните си умения, и благодарение на факта, че беше един от безкритичните близки приятели на Хари. Моят Арчибалд е благородник, Брандън — коняр.

Но ѝ отговарям мило, на тази моя глупава малка сестра, усмихвайки се, докато пиша. Пиша, че ѝ изпращам един часослов като сватбен подарък и че е редно да се моли и да мисли за Божията воля; Той ще прибере съпруга ѝ, когато реши, че му е дошло времето. Ако този ден настъпи, на драго сърце ще припомня на брат ни, че тя желае сама да избере следващия си съпруг, и си помислям, но не го казвам, че тя е глупачка, щом се надява да съсипе сама себе си, да се принизи от любов. Казвам, че трябва да направи всичко по силите си като кралица на Франция и като съпруга на Луи — мисля за него като за „стария развратник“, но премълчавам и това. Пиша, че се надявам да успее да го дари с дете, макар че присвивам отвратено устни, докато го пиша. Как такъв болен старец ще създаде син? Казвам, че се надявам тя да

намери щастие в новата си страна със съпруга си, и съм искрена — това е скъпата ми малка сестра, красива като кукла и също толкова празноглава. От висотата на опита и щастието обещавам да се моля за нея. Страхувам се от онова, което той ще й причини, боя се за нея. Ще се моля, както и тя, това старо чудовище да умре бързо и да я освободи.

Да намеря пратеник, който да отнесе писмото ми, и да го изпратя тайно през една малка странична врата, е все едно да измъкна шпионин от обсадена крепост. Лордовете от съвета са пристигнали вкупом и са се настанили в къщите на града в подножието на хълма. Държим решетката на крепостната врата спусната, а портата — затворена, и никой не влиза или излиза без изричното позволение на Ард. Именно хора от неговия клан стоят по наблюдателните постове и ме охраняват. Обичам пламенната им, неумираща преданост към него; те са служили на дядо му, служили са на баща му, сега трябва само да ги повика и те се отзовават. Това е странно и затрогващо за мен, защото принадлежа към фамилия, наскоро възкачила се на престола. Нямаме родове, които да са се заклели да ни служат преди цели векове.

— Това означава да бъдеш шотландски лорд — казва ми Арчибалд. — Аз съм роден и израсъл тук, и моите хора също. Не мога да откажа: трябва да ги поведат. Те не могат да откажат: длъжни са да ме последват. Ние сме сродници, дали сме клетва едни на други, ние сме членове на клана.

— Прекрасно е — казвам. — Това е най-великата любов.

Разбира се, според хората това доказва, че не съм кралица за Шотландия, не съм кралица за всеки лорд, не възпитавам сина си да бъде крал на всички хора. Твърдят, че това ме представя като част от лагера на Дъглас, но какво друго мога да сторя? Парламентаристите изпълниха заплахите си, отнеха ми регентството и повикаха херцога на Олбъни да дойде от Франция. Въпреки че френският крал ми пише с такава премерена вежливост, и заявява, че няма да изпрати Олбъни в Шотландия, освен ако аз не поискам идването му, шотландските лордове настояват той да ме замести.

Лорд-канцлерът, Джеймс Бийтън, идва да ме види, носейки печата, с който се подпечатват всички закони. Казвам, че е редно да го остави при мен; той казва, че трябва да го задържи. Законите трябва да се създават, когато кралят нарежда на парламента, а не когато една

жена, просто майка на крал, си науми нещо. Безкрайно разярена съм, че дръзва да ми говори така. Споглеждам се с Арчибалд и виждам как кожата около устата му побелява.

— Дръзвате да ме оскърбявате — казвам. — Аз съм регент. Не забравяйте кой създава законите в тази страна.

— Не забравяйте кой държи печата — отвърща той. — Аз съм лорд-канцлерът.

Като някакъв глупав самохвалко, той го вдига пред очите ми. Печатът е сребърен, голям колкото чиния за хранене, украсен с резба и набразден там, където трябва да се отпечата върху горещия восък. Държи го пред мен като огледало и аз виждам гневното си, разкривено лице в неравната повърхност.

— Това е лесно поправимо — казва Арчибалд и също като дете го изтръгва от ръката на лорд-канцлера и се стрелва към другия край на стаята.

Прошепвам:

— Арчибалд! — напълно ужасена, а дядо му изкрещява:

— Ангъс! Не!

Но преди някой да каже каквото и да е друго, той се втурва навън от стаята, с големия печат на Шотландия в ръце, сякаш бърза да отнесе супник на някоя маса. Лорд-канцлерът ме поглежда със зяпнала уста, борейки се за въздух като шаран на сухо.

Не мога да кажа нищо. Това е толкова смешна и толкова нередна постъпка, едновременно проява на власт и детинщина. Разменям си един ужасен поглед с дядото на Арчибалд, а после повдигам поли, прихващам ги с ръка и хуквам като вихър навън, преди някой да е успял да ми каже нещо. Нахълтвам в личния си кабинет и намирам Ард да танцува наоколо, размахвайки печата над главата си, с широка тържествуваща усмивка на лицето. Не мога да го упрекна.

— Ще трябва да го върнем — казвам.

— Никога! — изкрещява той.

— Ще го върнем, и освен това ще си навлечем ужасни неприятности.

— Какво могат да направят? Какво смеят да ни направят?

— Престанаха да изплащат всичките ми ренти, нямам пари; могат да изискат Олбъни да дойде; могат да настоят синът ми да им бъде поверен... — изреждам списъка. — Това е само началото.

— Не могат да направят нищо — заявява той. — Ти си кралица на Шотландия, аз съм твой съпруг. Ти си майката на краля. Могат да паднат пред теб на колене. Те са просто бунтовници и предатели, а сега големият печат е у нас и ние можем да прокараме всеки закон, който пожелаем.

Копнея да е прав, а дядо му и всичките му сродници, както кланът Дръмонд, така и кланът Дъглас, са съгласни с него. Казват, че можем да се противопоставим на недоволните лордове. Когато заемаме дръзко тази позиция на владетели, други лордове преминават на наша страна. Лорд Дейкър казва, че лордовете, които ми се противопоставят и искат да повикат френския наследник, Олбъни, са мои врагове, чисто и просто, и че трябва да използвам влиянието на клана Дъглас, за да им наложа волята си. Англия ще ме подкрепи, ако им обявя война. Арчибалд казва, че трябва да назначим собствено управление, и затова назначавам чичо му, епископ Гавин Дъглас, за свой лорд-канцлер, и свиквам парламент — свой, опозиционен парламент, — който трябва да се събере по наша заповед в Пърт.

Мисля си, че може би поемам огромен риск, че това е рискована, но страхотно смела постъпка. Защото самите лордове, които са се зарекли да ме принизят, са принудени да ми изпратят съобщение от херцога на Олбъни, който е провалил предателската им игра чрез рицарското благородство на отговора си. Готов е да се съгласи да дойде в Шотландия само като съветник; не желае да бъде мой враг, не иска да узурпира властта на сина ми. Няма да дойде по тяхно нареждане, а само по мое.

Но какво да правя с лордовете? Те се бунтуват срещу мен, а аз нямам пари за армия, нито мъже, които да събера. На Ард му е лесно да заявява, че ще издържим на обсада и те никога няма да превземат Стърлинг. Това не е живот — да бъдем затворени в замък, докато парламентът призовава предпочитания от него регент да дойде от Франция. Пиша на Хари и заявявам, че колкото и да е зает с Мери и прекрасните й рокли, пищния й годеж и прекрасното й пътуване до Франция, трябва да ми изпрати армия, защото съм обсадена от собствените си хора. Казвам, че съм отишла в Стърлинг заради собствената си безопасност, но междувременно съм открила, че не мога да си тръгна. Пленена съм в собствения си замък, и единственият, който може да ме избави, е Хари.

Хари ми изпраща съобщения по лорд Дейкър, управителя на пограничните области между Англия и Шотландия, когото сега трябва да приемам за верен съюзник и приятел. Явно Хари няма да ми помогне, както би било редно. Съобщава ми, че не може да изпрати армия в Шотландия в помощ на мен и съпруга ми, защото току-що е научил, че сме посегнали на главния херолд и сме отмъкнали печата от лорд-канцлера. Хари казва, че не съм в безопасност в Шотландия и че трябва да спася себе си и синовете си от властта на тези бунтовни лордове. Казва ми, че трябва да избягам при лорд Дейкър, който ще ме отведе в Лондон. Обещава, че момчетата ми ще бъдат възпитани като английски принцове, а Джеймс ще бъде посочен за негов наследник. Но трябва да се измъкна от Стърлинг и да пресека границата до Англия, преди Олбъни да пристигне и да ме плени. Хари казва, че е направил всичко по силите си пред своя нов зет, френския крал, за да се увери, че Олбъни няма да дойде — но след като шотландските лордове са се обърнали против мен и са го поканили, какво би могъл да стори някой?

Занасям писмото на Арчибалд.

— Той няма да изпрати армия — казвам кратко. — Казва, че трябва да избягаме в Англия. Ард, какво ще правим?

Той изглежда така, сякаш му прилява от страх; моят храбър млад съпруг се страхува за пръв път в живота си. Усещам как ме залива вълна от нежност към него. Разчитал е на брат ми да ни подкрепи с армия.

— Не знам — казва той. — Не знам.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЗИМАТА НА 1514 Г.

Мери е коронована за кралица на Франция през ноември и аз научавам, че нейният съпруг ѝ подарява по един голям скъпоценен камък всяка сутрин. Мантията ѝ за коронацията била от златен бродат, шествала из Париж в открита каляска под арки от лилии, символизиращи Франция, и рози в чест на Англия на Тюдорите. Кралят има подагра и едва може да стои прав, но всички възхваляват осанката и красотата на съпругата му. Той изпраща на Хари като подарък конска сбруя, като му благодари, че е изпратил такава кобила. Точно така гласят думите му. Почти ми прилязва от тях, когато нашият посланик ми разказва това; ето какво означава да бъдеш принцеса, омъжила се в името на страната си. Не може всички да имаме щастието, което аз спечелих с Арчибалд.

Той ми доставя такава радост! Макар да сме пленници на собствената си стратегия, заключени в собствения си замък, нямам усещане за поражение, когато Ард е с мен. Копнея за нощите, когато идва в стаята ми — а той идва всяка нощ, в празнични дни и в пости, и се смее с мен и казва, че ще трябва да изповяда похот, страст, любов, и дори идолопоклонство. Това са думите, които изрича, докато целува клепачите ми, болезнено твърдите връхчета на гърдите ми, пъпа ми, дори най-скритите ми съкровени части. Обича ме без колебание, сякаш съм неговото кралство и той встъпва във владение. А аз, просната като някоя блудница, копнееща за докосването му, го оставям да изрича и да прави каквото поиска, стига да притиска устни към моите. Станала съм безсрамна, омаяна съм. Нямах представа, че насладата е такава, че един мъж би могъл да пробуди такава чувственост, та едва осъзнавам какво се случва, едва успявам да бъда кралица и майка. Цялата съм изтъкана само нерви и копнеж. Цял ден съм влажна от желание. Нямам търпение да настъпи нощта и той да отвори тихо вратата на спалнята ми. Едва дочаквам усмивката му, която ми казва, че той ще дойде при мен по-късно. Не мога да понеса разсъмването, когато трябва да

станем и да отидем в параклиса, да възприемем дневните си изражения и да се преструваме, че не сме напълно погълнати, напълно обсебени един от друг.

През деня трябва да бъда кралица, трябва да бъда нащрек като страж и да планирам като лорд-канцлер. Новините са лоши. Макар да направих братовчеда на Арчибалд Гавин Дъглас архиепископ на Сейнт Андрюс, шотландците се противопоставиха и въпреки че Хари подкрепи избора ми, папата отхвърли назначението. Шотландските лордове изпратиха армията си към замъка в Сейнт Андрюс и Гавин Дъглас е обсаден там, точно както ние сме държани под обсада в Стърлинг. Зле му се отплатих, правейки му този подарък в сватбения си ден.

После получавам писма за Коледа. Едно дълго от Мери, която ми разказва за изключителните си накити и блясъка на френския двор. Изсипали са купища богатства за сватбата ѝ, и женитбата ѝ се е оказала ослепителен успех. Чарлс Брандън носел нейните цветове на сватбения турнир и мълвата твърди, че наследникът на нейния съпруг, Франсоа, се е влюбил в нея също както и старият крал, Луи. Тя твърди, че това е истина; почти мога да видя глупавата ѝ самодоволна усмивка.

Смущаващо е, той е толкова неудържимо влюбен в мен сега, казва, че ще умре от любов по мен. Съпругът ми, кралят казва, че трябва да го отпратя, и че ревнува.

Тя изброява дълго и подробно какво ѝ е подарил Луи и колко хора са казали, че е красива като картина, колко ѝ отиват скъпите дрехи и как кралят държи да ѝ се оказват всякакви почести. Коронацията ѝ като кралица, богатството на Париж, дамите ѝ, забавленията ѝ... продължава още и още, и аз прехвърлям два или три листа, почти без да чета думите:

Щеше да бъдеш удивена, ако можеше да видиш колко съм почитана. Французите са толкова глупави — казват, че съм красива като светица, а кралят казва, че ще поръча да ми нарисуват дузина портрети, но никой не би могло да

улови красотата ми. Казва, че никоя страна в християнския свят няма кралица, равна на мен, никоя не е по-обичана; че всички други кралици ми завиждат.

Не, аз не ревнувам и не завиждам, мисля си. Не ме брой сред жените, на които им се иска да имат твоята външност, твоите скъпоценности, твоите рокли. Аз ще спечеля страната си чрез заслугите си на владетелка, а не като най-красивата жена. Аз съм властваща кралица, не красива кукла.

После поглеждам кратката бележка, която съм получила от Катерина:

Съжалявам, че се налага да ти го съобщя, но изгубих още едно дете. Той дойде прекалено рано и макар да мислехме, че може да го спасим, си отиде от нас. Беше момче. Това е четвъртото ми мъртво дете. Дано Бог има милост към мен и ми спести още един ден като този. Моли се за мен, Маргарет, умолявам те, и за бедната му малка душица. Не съм сигурна, че ще мога да понеса още една загуба. Не зная как да понеса тази, след всички други.

Седя до огъня с писмата в скута си: поне веднъж съм укротила постоянния си порив да следя възхода и падението на тези две жени, завистта ми е възпряна. Не мисля, че мога да преценя коя от нас е в най-добро положение: самата аз, омъжена по любов, но обсадена от собствения си народ; Мери, продадена в красиво робство, блудница не по-малко от онези в баните на Съдърк; Катерина, която прекланя глава, сломена от най-ужасното злощастие, със сърце, разбивано всяка година от поредната загуба.

Четвърто мъртво бебе? Възможно ли е това, без да има проклятие? Дали Бог би изпратил четири трагедии на една кралица, която обича? Дали Бог отказва да издигне до престола още едно момче от династията на Тюдорите? Дали иска да ни каже това? А може би прокълнатата е Катерина? Заради това, че стана причина за смъртта на

моя братовчед Уорик и на момчето, което наричахме Пъркин, заради това, че уби съпруга ми, миропомазан монарх?

Ард влиза в стаята и аз знам, че лицето ми светва, когато го виждам.

— В полумрак ли седиш? — пита той с усмивка. — Мисля, че все още можем да си позволим свещи! — И обикаля стаята с лека и гъвкава походка, палейки скъпите восъчни свещи една след друга, сякаш все още поднася и реже месото на трапезата ми и е мой предан служител, а аз все още съм най-красивата кралица.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЯНУАРИ 1515 Г.

Коледата не беше весела за нас като младоженци, защото бяхме обкръжени от армия, предвождана от графа на Аран, Джеймс Хамилтън, който ме избра да бъда съпруга на неговия крал, танцува на венчавката ми и получи титла, когато бях коронована. Сега сме врагове и той трябва да води обсадата срещу мен посред зима, постоянно затрудняван от Олбъни, който отказва да дойде от Франция, ако не му бъдат гарантирани домът на предците му, и титлата, и земите му.

— Нима не разбират, че ще ги остриже като овце? — обръщам се настойчиво към Арчибалд. Той поклаща глава. Играе си с Джеймс, подреждайки за него редица кимаци играчки така, че като да премести първата, всичките се прекатурват. Правят това отново и отново, докато аз седя до масата и чета невъзможни искания от съвета на лордовете и ми идва да закрещя от разсейващото им бърбрене, последвано от тропота при падането на играчките.

Чува се шум на маршируващи крака, и бърза размяна на пароли. Скачам, сега страхът ме преследва постоянно. Мислех, че родът Дъглас ще ме признае за своя и ще ме пази, но установявам, че само техните врагове са добавени към моите. Влиза пратеник с пакет писма.

— Ще ги прочетеш ли ти? — питам Арчибалд.

— Ако желаш — казва той неохотно. — Но не е ли редно да го направиш ти? От брат ти са. Да отидем ли с Джеймс да играем в кулата, където е детската стая?

— За Бога, отвори ги — обажда се мрачно Джон Дръмонд от сенките в ъгъла. Притихнал е от толкова отдавна, та мислех, че е заспал, приспан от повтарящата се игра на Джеймс и Арчибалд. — Отвори ги и виж новините. Бог е свидетел, че не може да стане лошо.

Не подобава на един лорд да говори така на един съуправляващ владетел, но се опитвам да кимна бодро и сядам на пода до Джеймс.

— Аз ще си играя с теб, докато почитаемият ти баща прочете писмата — казвам.

— Не — изхленчва той веднага и аз се оглеждам за Дейви Линдзи, за да го отведе: не мога да подредя играчките така, както Джеймс иска, и той започва да хленчи разочаровано и моли Ард да се върне и да играе.

— Ето, виж това — казва Дейви, и му показва няколко издялани на ръка кегли и малка кръгла топка.

— О, върви да си играеш с това — казвам нетърпеливо.

— Мили Боже — казва Арчибалд, четейки съобщенията. — Луи Френски е починал. Почувствал се зле и починал.

— Отрова? — пита Джон Дръмонд.

— Твърдят, че е изтощение — казва Арчибалд, четейки съсредоточено, в гласа му потрепва смях. — По вина на прекрасната си млада съпруга. Кралят на Англия пише, че на трона ще се възкачи Франсоа, а той не е приятел на Англия. Брат ти казва, че не можем да позволим на Олбъни да дойде: той ще предаде ключовете от Северна Англия на французите.

Той чете бавно, гладкото му чело е набраздено.

— Брат ти казва, че ще направи каквото може, за да забави Олбъни. Но ти трябва да отмениш решението на съвета и да му забраниш да дойде.

— Как? — питам рязко. — Похарчих цялото злато и ценности в хазната за тази обсада. Няма пари, няма армия, няма и власт. Твоите хора намаляват с всеки изминал ден, не можем да удържим замъка.

— Пишете и съобщете на брат си — препоръчва Дръмонд. — Кажете на краля, че ще изпълните волята му, но ако не иска французин да управлява Шотландия, тогава трябва да изпрати пари. Ще опазим страната независима, или като английско феодално владение — все едно кое от двете, — но той трябва да ни изпрати парите. Вижте! От наша гледна точка това е най-доброто, което можеше да се случи. Сега той има нужда от нас. Дайте му ясно да разбере, че трябва да ни плати, за да задържим Шотландия заради него. Можем да назовем цената си.

— Но какво става с Мери? — питам, докато заемам мястото си и вземам перото, за да напиша умотелното писмо. — Какво казва той за нея?

— Не казва нищо — Арчибалд се взира в старателния почерк на писаря. — О, казва, че изпраща херцога на Съфолк, Чарлс Брандън, във Франция, за да я отведе у дома, ако тя не носи дете от френския крал.

— Изпраща Брандън? — почти не мога да повярвам на глупостта на брат си. Със същия успех може направо да даде малката си сестра на това нищожество, след като ги събира още в първия месец от вдовството ѝ. Кого според него е мислела да поиска Мери, когато тя си издейства споразумението, че ще е свободна да избере втория си съпруг? Сигурно изобщо не е мислил.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ АПРИЛ 1515 Г.

Минават много седмици, преди да науча, че Хари е бил изигран от красивата ни сестра, и че тя е успяла да си навлече позор. Писмото ѝ пристига при мен, донесено от един търговец, а той пък го е получил от един от клиентите си в Париж, който знаел, че той пренася стоки до Шотландия. Изпоцапано е от път, но печатът е непокътнат.

Тя пише:

Случилото се е едновременно най-ужасното и най-прекрасното нещо. Знам, че ще ме подкрепиш, защото обеща, че ще го сториш. Трябва да се обърна към теб за помощ като към сестра. Правя го. Изисквам подкрепата ти като моя сестра. Обръщам се и към Хари като мой брат, но той е бесен. Катерина дори отказва да ми пише. Ще ѝ обясниш ли, че не можех да направя нищо друго? Че е мой ред да обичам? Ще я убедиш ли? Тя ще се вслуша в теб, и тогава може да убеди Хари.

Маги, обичам го толкова много, че не можах да кажа „не“. Всъщност, честно казано, той не можа да каже „не“, защото плаках и го умолявах, и той, понеже е толкова любящ, ме прегърна и се закле, че ще се ожени за мен, каквото и да се случи.

Така че сме женени — о! аз и Чарлс Брандън — женени, и никой не може да направи нищо по въпроса, а аз не бих могла да бъда по-щастлива, мисля, че съм го обичала цял живот. Разбира се, всички ни се гневят ужасно; но какво трябваше да направим? Не можех да напусна дома си отново, и отново да се омъжа за чужденец. Хари ми обеща, че вторият ми брак ще бъде с избран от мен мъж, така че защо да не поискам да удържи

обещанието си? Катерина избра сама втория си съпруг, ти също. Защо не и аз? Но всички са много разгневени.

Членовете на Тайния съвет казват, че Чарлс трябва да бъде обвинен в държавна измяна! Но аз знам, че ще бъде помилван, ако ти и Катерина помолите. Умолявам те, пиши на Хари и го помоли да ми прости. Единственото, което искам, е да бъда щастлива. Вие с Катерина сте щастливи. Защо да нямам това право?

Това е толкова детинско и себично, че не знам какво да й отговоря. После се замислям: имам си собствени тревоги и вече не съм толкова сигурна, че една кралица има право да се омъжи по любов. Мисля си, че е опасно да превръщаш в принц един човек с неблагороден произход, дори от любов. Мисля си, че на Брандън не би му навредило да прекара няколко месеца в Тауър заради дързостта си. Накрая пиша на Катерина:

Скъпа сестро,

Научих, че Мери се бои да не изгуби благоволенieto на брат ни заради женитбата си. Доколкото знам, й е казал, че може да си вземе втори съпруг по свой избор, и сега това е сторено. Тя е толкова млада и си нямаше във Франция никой, който да я съветва. Надявам се да убедите Хари да бъде добър с нея, макар че, Бог е свидетел, тя няма такива сериозни тревоги като моите. Умолявам Ви, когато говорите с Хари, да му напомните, че не мога да удържа тази страна и да попреча на французите да влязат без помощта му. Кога ще изпрати войници и пари?

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЛЯТОТО НА 1515 Г.

Най-сетне освободена от обсадата, но само за да мога да посрещна враговете си като кралица, аз съм облечена в официални одежди, от глава до пети принцеса на Тюдорите и кралица-регент на Шотландия. Арчибалд, до мен, е ослепително красив, висок, с червеникавокестенява коса и пронизващи очи; в този миг той изглежда строг и благороден: дори царствен. Официалната ни сватба се състоя пред лордовете и сега, застанали един до друг, толкова близо, че пръстите ни се докосват, черпим кураж един от друг. Чакаме пристигането на херцога на Олбъни от Франция, който въпреки възраженията ми идва да заеме поста си като регент на Шотландия.

Брат ми Хари заяви, че няма да поднови договора за мир с Франция, освен ако французите не задържат Олбъни у дома. Но го подписа и на Олбъни бе позволено да замине. Мирът, който женитбата на Мери изкова, е подновен, въпреки повторния ѝ брак. Мирът, който скрепих аз, е забравен.

За мен е оскърбление Олбъни да бъде поканен, без да се съобразят с мнението ми, но това бе цената, която платих за любовта. Парламентът отрича блестящия ум на съпруга ми, отрича величието на рода му. Арчибалд е в центъра на буря от завист; знам, че не разполагат срещу него с нищо друго освен завистта.

Зад нас са изтъкнатите представители на неговия род, кланът Дъглас и семейство Дръмонд. До съпруга ми стои неговият дядо, лорд Джон, и чичо му, епископ Гавин Дъглас, предложен от мен за архиепископ на Сейнт Андрюс и Дънкелд. Аз съм, както винаги съм копняла да бъда, заобиколена и подкрепяна от семейство, което ме обича и ме цени. Те не ме сравняват с друга жена; мястото ми сред тях не може да бъде заето от друга. Аз съм тяхна сродница и тяхна кралица, така високопоставена сред тях, както беше баба ми в голямото си семейство от братовчеди. Цялото богатство и покровителство произтичат от мен, цялата власт е моя. Не ме

сравняват с друга жена, защото не могат; просто няма никоя като мен. Аз съм сърцето им, аз съм главата им, това са моите хора.

Но днес съм принизена. Цялата власт беше моя, правото да покровителствам — също, но ето че херцогът на Олбъни идва да заеме мястото ми начело на съвета на лордовете, да приближи страната до Франция. Той дори нямаше да е тук, ако флотът на брат ми беше успял да го залови в морето. Хари възнамеряваше да плени, а вероятно и да потопи кораба на херцога. В Северно море го забелязаха, но го изпуснаха, и ето го сега тук, току-що пристигнал, след като е стъпил на суша в Дъмбартън със свита от хиляда души — хиляда души! Сякаш вече е крал.

Той влиза в стаята с парадна стъпка, и решението ми да не го харесам се стапя. Облечен е прекрасно, в дрехи от кадифе и коприна, но не като крал, тъй като дрехите му не са обточени с хермелин. Ръцете му искрят от скъпоценни камъни, в шапката му е пришит голям диамант, но не е ходещо ковчеже за скъпоценности като брат ми. Поклонът му към мен е съвършено отмерен, почтителен към една кралица-регент и принцеса от династията на Тюдорите, но като отправен от сродник, а не като от служител. Правя му реверанс и когато се изправам, се целуваме, за да уважим семейната връзка. Той ухае прекрасно на вода с портокалов цвят и чисто бельо. Безукорен е като принцеса на сватбения ѝ ден, и веднага ме обземат възхищение и завист. Той прилича на французин от най-високо потекло, истински благородник. В сравнение с него останалите ми съветници приличат на бедняци от Ниските земи на Шотландия.

Зад него се кланя с топла усмивка върху красивото си лице моят кавалер, Дьо Ла Басти, белият рицар, който се би на турнир пред мен, когато бях булка, и после, когато бях майка на новородено. Покланя се много ниско, а после поема ръката ми и я целува. Сякаш отново съм момиче и той обещава да язди за мен на турнира. Ако Антоан д'Арси е с Олбъни, смятам, че мога да се доверя на двамата благородници. Представям го на Арчибалд и забелязвам, с изострената си бдителност, косия поглед, който ми хвърля Олбъни, сякаш иска да се увери, че наистина съм избрала този гъвкав, слаб и строен младеж за свой втори съпруг — аз, която бях омъжена за такъв велик крал.

Отделяме се настрана от всички, за да разменим няколко думи. Подканвам с жест Арчибалд да тръгне с нас, но Олбъни ме хваща под

ръка и върви плътно до мен, така че Ард трябва да се мъкне отзад, не чува и не може да коментира.

— Ваша светлост, вашите съветници ме уведомяват, че тук нещата доста са се объркали — казва Олбъни с усмивка. — Надявам се да ви помогна да оправите положението.

— Трябва да защитя наследството на синовете си — казвам. — Заклех се пред баща им, вашия братовчед, че синът му ще наследи неговия престол, ще продължи делото му и ще направи тази страна богата, а народа ѝ — образован.

— Вие сте отдадена на науката като съпруга си? — пита ме той с внезапен интерес.

— Не — признавам. — Но продължих започнатото от съпруга ми дело — да правя дарения на училища и университети. Ние сме първата страна в Европа, която осигурява образование за синовете на нашите свободни земевладелци. В Шотландия се гордеем с начетеността си.

— Това е забележително постижение — казва той. — И ще се гордея да ви помогна с него. Съгласни ли сме, че Шотландия трябва да продължи да намира сама пътя си — не можем да се предадем на английското влияние?

— Аз съм английска принцеса, но шотландска кралица — казвам. — Шотландия трябва да бъде свободна.

— Тогава чичото на вашия съпруг, Гавин Дъглас, трябва да се откаже от претенциите си за Сейнт Андрюс — казва той тихо. — А също и за Дънкелд. Всички знаем, че ги получи само защото племенникът му се ожени за вас.

Ахвам леко.

— Изобщо не съм съгласна.

— А дядото на съпруга ви ще трябва да отговаря за нападението срещу пазителя на печата — продължава той, с тих и търпелив глас. — Не можете да предоставяте на новите си сродници никакви специални благоволения — това съсипва репутацията ви на справедлива кралица.

— Той едва го докосна! — протестирам. — Може би ръкавът му докосна лицето му.

Олбъни ме гледа печално, сините му очи се усмихват. Напълно осъзнава чара си; има такива прекрасни обноски.

— По-добре ще е да помислите за това, ваша светлост — казва той. — Не мога да ви задържа на престола и да възстановя

изплащането на рентите от наследствените ви земи, и да убедя правителството да ви плати това, което ви дължи, ако не накарате новите си роднини да се държат подобаващо.

— Трябва да получавам рентите си. На практика съм без пукната пара.

— Ще ги получите. Но сродниците ви трябва да се подчиняват на закона.

— Аз съм кралица-регент! — възкликвам.

Той кимва. Сега виждам, че излъчва превъзходство, сякаш е предвидил този разговор и се е подготвил за него.

— Такава сте — казва. — Но — съжалявам да го кажа — вашият млад съпруг не е нито царствен, нито достатъчно благовъзпитан, а роднините му са известни разбойници.

* * *

Толкова съм разярена, толкова обидена, а също и — честно казано — толкова уплашена, че повиквам епископ Гавин Дъглас, лорд Джон Дръмонд и Арчибалд в личния си кабинет и отправям дамите си, за да можем да разговаряме шепнешком.

— Не мисля, че трябваше да настояваме да бъдете определен за епископ — признавам на Гавин. — И не биваше да ви назначаваме чрез подкуп в Дънкелд.

— Бях най-добрият избор — казва той, без следа от разкаяние.

— Може и да сте, но на парламента не му се нрави семействата Дръмонд и Дъглас да получават всичко.

— В това няма нищо неоснователно — казва лорд Дръмонд, с ръка върху рамото на съпруга ми. — Ние сме владетелите по право.

— И съвсем не получаваме всичко — добавя Гавин, сякаш се надява на повече.

Арчибалд кимва.

— Ти си кралица и регент: правото да назначаващ духовници в Църквата е в твоите ръце. Не може други да ти нареждат. Естествено е да облагодетелстваш семейството ми. Кого другого да облагодетелстваш? Кой друг ти е оказвал някаква подкрепа?

— Не биваше да удряте пазителя на печата — намирам смелост да упрекна Джон Дръмонд, макар че се присвивам под острия му поглед. — Съжалявам, милорд, но херцогът казва, че ще трябва да отговаряте за това. Не знаех какво да отвърна.

— Бяхте там, знаете, че не беше нищо особено.

— Зная, че го ударихте.

— Трябвало е да го отречете — казва той невъзмутимо.

— Отрекох го! Но явно херолдът се е оплакал и говорим за неговата дума срещу вашата.

— Неговата дума срещу *вашата* — натъртва той. — Ще продължите да отричате. Никой не може да оспори думата на една кралица.

— Но те я оспорват! — проплаквам, вече истински изплашена. — Няма да получа рентите от наследствените си имоти, ако Олбъни не е на мнение, че справям добре като кралица. И ще вземе момчетата ми под свое попечителство! Ще ми ги отнеме — слагам ръка върху корема си. — Знаете, че очаквам дете. Не смея да се оттегля в уединение и да оставя цялата тази бъркотия. Кой ще се грижи за... — млъквам, без да довърша. Насмалко да кажа: кой ще се грижи за Арчибалд? — Кой ще се грижи за синовете ми? — поправам се.

— Ние ще се грижим — казва лорд Дръмонд. — Техните родственици от семействата Дъглас и Дръмонд, доведеният им баща Арчибалд. А онзи глупак Олбъни допусна първата си грешка. Оскърби лорд Хюм още в първия миг на срещата им, така че изгуби най-големия си съюзник. Хюм премина на наша страна, и ще привлече рода Ботуел. Скоро лордовете на наша страна ще бъдат многобройни от онези, които настояваха за идването на Олбъни, и ще можем да го изхвърлим от страната и да го изпратим обратно във Франция.

Това е добра новина, но благосклонността на лордовете не ми осигурява нито пари, нито власт, докато не гласуват за мен в парламента. Дотогава Олбъни разполага с хиляда мъже в свитата си, десет хиляди, които да ги последват, и с френската подкрепа; а аз имам единствено мъжете от клана Дъглас, но не и пари, за да им платя. Нямам пари дори за домакинството; не мога дори да изхранвам слугите си.

— Не е ли по-добре да отидеш при брат си? — пита Арчибалд.
— Както предложи лорд Дейкър? След като брат ти те кани? Изгубихме първото сражение тук. Не е ли по-добре да отидеш в Англия и да получиш армия и пари?

Насочвам изгарящ поглед към него.

— В Англия? И да те оставя? Нима вече искаш да се отървеш от мен?

— Любов моя! Разбира се, че не! — той улавя ръката ми и я целува. — Но помисли за момчетата си. Не е ли най-добре да ги отведеш при крал Хенри? Той те покани: иди при него в името на собствената си безопасност. Можеш да се върнеш у дома, когато няма да рискуваш нищо.

— Да отида при брат си като просякиня? И да вървя след Катерина като някаква жалка беднячка?

Ард не разбира колко важно е това за мен.

— Тук всичко върви зле — казва той, простодушен като момче.
— Страната се разделя, клан срещу клан, както преди. Ти не опази мира между лордовете, за разлика от покойния крал. Какво можеш да направиш, освен да се върнеш при брат си? Дори да не си нищо повече от вдовстваща кралица, жена, която някога е била кралица? Стига да си в безопасност. Стига момчетата да са в безопасност. Какво значение има дали вървиш зад кралицата на Англия, щом си в безопасност?

— Проклет да съм, ако тя бъде принудена да се унижава! — дядо му се нахвърля върху него, и кара сърцето ми да се изпълни с гордост.
— Защо да го прави? Когато тук е заложила всичко? А ти къде ще отидеш? Дотегна ли ти от битки? Когато й казваш да бяга, къде ще отидеш ти? Обратно при Джанет Стюарт?

Никога не съм мислила, че ще чуя отново това име. Премествам поглед от разгневения си съветник към пребледнелия си съпруг.

— Какво? Какво е това? Защо тук се говори за Джанет Стюарт?

Арчибалд поклаща глава.

— Няма нищо — казва той. — Мислех само за безопасността ти. Няма нужда от това — той поглежда смръщено дядо си. — Това помага ли ни? — пита тихо. — Всички тези спорове помежду ни? Помагаш ли ми?

— Ще се върнем в Стърлинг — казвам внезапно. — Не мога да търпя това. А ти ще дойдеш с мен, Арчибалд. Отново ще подготвим

замъка за обсада. Ще опазим синовете ми, и аз ще родя бебето си там — поглеждам го гневно. — Нашето бебе — напомням му. — Твоето и моето, първото ни общо дете. Не искам да чувам никакви приказки за отиване в Англия. Не желая дори да мислим да се разделяме. Ние сме венчани пред Бог, веднъж в тесен кръг и веднъж пред лордовете, и никога няма да се разделим.

Той коленичи в краката ми, взема ръката ми, притиска я силно към устните си и казва:

— Моя кралице.

Навеждам се над сведената му глава и го целувам по тила. Меката му къдрава коса е топла под устните ми; мирише на чисто, като момче. Той е мой и никога няма да го напусна.

— И никакви приказки за Джанет Стюарт от Тракуеър — прошепвам. — Никога нито дума повече.

Разнася се гръмко хлопане по вратата, ние сепнато се отдръпваме един от друг и се споглеждаме. Моите стражи разтварят вратата, и на прага застават хората на Олбъни: началникът на неговата стража носи сабята си по френската мода, а в ръката си държи заповеди за арест; панделките висят от печатите.

— Какво правите тук? — питам настоятелно. Гордея се, че гласът ми не потреперва. Тонът ми е възмутен, защото наистина се чувствам така.

— Имам заповед да арестувам Джон, лорд Дръмонд, за това, че е ударил главния херолд, и Гавин Дъглас, неправилно назначен за епископ, за това, че с измама е поел енорията Дънкелд.

— Не можете — казвам. — Забранявам го. Аз, кралицата, го забранявам.

— Регентът нареди — обяснява капитанът, докато отрядът стражи влиза в стаята и отвежда арестуваните, а после затваря тихо вратата след тях, оставяйки Арчибалд и мен съвсем сами, без никой, който да ни подкрепи. Ард вдига ръка, сякаш за да протестира, но погледът на капитана е твърд. — Това е законът — казва той. — Тези мъже са нарушили закона. Ще бъдат изправени пред съда и осъдени. Това е заповед на херцога-регент.

* * *

На следващия ден настоявам да се видя лично с херцога на Олбъни. Поръчвам да ми доведат коня и, яздейки на странично седло, за да ми е удобно, поемам по *Via Regis*^[1] от двореца Холирудхаус към замъка на самия връх на хълма. Хората ме приветстват, докато минавам край тях, защото все още съм обичана в столицата си и гражданите помнят как влязох в нея на кон, седнала зад моя съпруг, краля.

Усмивхам се и махам, и се надявам, че така нареченият херцог-регент чува приветствията, когато стигам до хребета на хълма, преминавам по подвижния мост и влизам в крепостта. Ще разбере, че не може да действа против мен и близките ми.

Пускат ме да вляза веднага, и минавам през голямата зала и влизам в кралския кабинет, където е самият Олбъни, елегантен и парфюмиран както винаги. Покланя ми се много ниско, както подобава, а аз съм вежлива към него и се споразумяваме да седнем и двамата. Донасят ни столове — моят е малко по-висок, и аз сядам, без да въздъхна от изтощение, макар че гърбът ме боли, нито пък се облягам назад, и не склучвам ръце около закръгления си корем. Седя и държа ръцете си в скута, изправена като Катерина Арогантната, и казвам:

— Всички обвинения срещу Гавин Дъглас са лъжливи и той трябва да бъде освободен незабавно.

— Обвиненията? — повтаря Олбъни, сякаш му се е изплъзнало от ума, че е арестувал чичото на съпруга ми.

— Научих, че е обвинен в заговорничене с Англия против интересите на Шотландия — казвам дръзко. — И дойдох да ви кажа, че не го е сторил, и не би го сторил. Имате думата ми.

Той поруменява и аз си казвам тържествуващо, че съм го надхитрила и че ще е принуден да освободи Гавин, и си представям колко доволен ще е Арчибалд. Ард беше в паника след ареста на чичо си, съмняваше се в преценката ми, тревожеше се и настояваше да се върнем в Стърлинг, боеше се, че сме допуснали ужасни грешки, беше изпаднал в ужас за дядо си. Сега ще види, че наистина съм великата кралица, в която се влюби, и все още мога да заповядвам.

Но Олбъни се изчервява не заради себе си: а от смущение заради мен. Поклаща глава, извъръщайки поглед, а после става и отива до една маса в ъгъла на стаята и вдига някакви книжа.

— Съществуват писма — казва той неохотно. — Писма от Гавин Дъглас до вашия брат, краля, чрез лорд Дейкър, който е такъв враг на мира у нас. Те показват, че чичото на съпруга ви е поискал от англичаните да подкрепят претенциите му за енориите Сейнт Андрюс и Дънкелд, и че те са го сторили. Показват, че е платил за поста си. Той е покварен, а брат ви го е удостоил с благоволение по ваша молба.

— Аз... — нямам думи и мога да почувствам надигащата се топлина в лицето си, докато той излага пред мен престъпленията на Гавин Дъглас. — Но това не е против интересите на Шотландия... — запъвам се объркано.

— Това е встъпване в заговор с чуждестранен владетел — казва той простичко. — Това е държавна измяна. Разполагам също и с писма, разменени между вашия брат краля на Англия, и вас — продължава, много тихо. — Подканили сте го да отправи лъжливи предложения за мир към шотландския парламент, докато тайно сте го съветвали да нахлуе тук. Поискали сте от него — врага на Шотландия — да нахлуе в собствената ви страна. Тайно сте изпращали писма, използвали сте шифър. Писмата показват, че предавате страната си на англичаните.

Не мога да срещна укорителния поглед на кафявите му очи.

— Помолих родния си брат за помощ. В това няма нищо нередно.

— Съветвали сте го как да измами собствените ви лордове.

— Моите хора се бунтуват срещу мен. Не мога да имам доверие на лордовете...

— Съжалявам, ваша светлост, но знам, че заговорничите срещу Шотландия. Знам, че планирате да избягате в Англия, че лорд Дейкър е готов да ви отведе при брат ви.

Толкова съм унижена, че чувствам как очите ми се наливат със сълзи и ги оставям да се ронят. Допирам ръка до горещото си чело, обвивайки с другата корема си.

— Сама съм! — прошепвам. — Вдовица на крал! Трябва да предпазя синовете на краля, трябва да имам помощта на семейството си. Трябва да мога да пиша на брат си. Трябва да мога да пиша на сестрите си, на скъпите си сестри — вдигам поглед изпод мокрите си ресници, за да видя дали се е трогнал.

Той понечва да хване ръката ми, но се възпира.

— Помилвайте Гавин Дъглас — умолявам го. — И лорд Дръмонд. Всичко, което са направили, беше в моя защита. Не знаете какви са лордовете! Ще се настроят и срещу вас.

Той има прекрасни обноски: умолява ме да не плача и изважда от копринения си жакет собствената си кърпичка, също копринена, избродирана от съпругата му, богатата френска наследница, с нейния герб и инициали. Кой носи кърпичка в Шотландия? Дори не биха разбрали за какво служи това.

Допирам я до очите си. Едва доловимо лъха на парфюм. Поглеждам го над нея.

— Милорд? — питам. Мисля си, че съм го спечелила на моя страна.

Той се покланя ниско, но проговаря студено:

— Уви, ваша светлост, не мога да ви направя тази услуга — и излиза от стаята.

Излиза от стаята! Без да е освободен да си тръгне! Без нито дума повече! А аз, оставена сама, със сълзи по бузите, трябва да стана и да се върна на кон обратно при Арчибалд, и да му кажа, че дядо му и чичо му няма да бъдат освободени, и че Олбъни знае какъв заговор кроим и следователно сме загубени. Не мога да заставя този херцог да направи нищо. Той е на практика неподкупен. А аз не получих нищо освен знанието, че те са били наясно с плановете ни още преди нас самите, и една копринена кърпичка.

Но после — точно както очаквах да сторят — лордовете се обръщат срещу херцога на Олбъни. Своенравно, в пристъп на раздразнение от чуждестранните обноски и френския етикет, парламентът нарежда лорд Дръмонд да бъде освободен през есента. Може и да е сгрешил, като е ударил главния херолд, но е шотландски лорд, а ако някой може да постъпва нередно в Единбург с благословията на всички, то това е именно един шотландски лорд. Те спазват единствено правилата, които им харесват, и няма да допуснат да ги учи на обноски някакъв новодошъл, израснал във Франция.

Пиша на брат си, че сега е нашият шанс. Лордовете изживяха своята кратка привързаност към Олбъни, сега искат да се върнат при законния си крал. Ако Хари се съгласи да ми помогне, мога да купя някои от тях, да наема други и да повдигна обвинения срещу останалите. Но той трябва да си даде сметка, че съм обкръжена от

врагове. Ако ме заставят да му пиша против волята си, ще подпиша писмото с подписа на баба ни, „Маргарет R.“; ако пиша по собствена воля, ще се подпиша „Маргарет“. Трябва да внимава за това, трябва да влезе в заговор с мен, трябва да ми изпрати войници веднага. Сега можем да спечелим всичко, ние, Тюдорите. Ще победим.

---

[1] Кралският път (лат.). — Б.ред. ↑

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1515 Г.

Херцогът-регент, Олбъни, може и да е победен от парламента, но членовете на парламента са съгласни с него, че синът ми, кралят, не е на сигурно място под моите грижи. Той ще дойде да вземе сина ми. Да вземе двамата ми сина. Няма да вземе Джеймс без малкия Александър. И двете ми деца ще ми бъдат отнети, а аз нямам власт да се възпротивя.

Олбъни може и да е опитен придворен, но аз съм велика кралица. Позволявам на членовете на парламента да дойдат до подвижния мост в замъка Стърлинг и заставам пред голямата порта, държейки за ръка по-големия от синовете си. Изглеждаме едновременно трогателни и непреклонни. Научила съм Джеймс да стои с високо вдигната глава, без да изрича нито дума, да не тътри крака и да не се оглежда напрегнато наоколо. Толкова по-добре, че съм го научила да се държи мъжествено, защото пред стените на замъка е целият град, стекъл се като на панаир да види какво ще стане, когато френският херцог доведе новоназначените кралски настойници да отнемат малкия крал от майка му.

За тях това е интересно като пиеса, и аз се постарavam да изглеждаме като героинята и нейното дете в пиеса. Зад мен наброяващите сто души мои слуги и стражи са застанали мирно, в пълно мълчание, със сериозни лица. Красивият ми млад съпруг чака с ръка върху меча си, сякаш е готов да предизвика всеки в единоборство, ако дръзне да тръгне срещу мен.

Малкият Джеймс е свършен. Облякла съм го в зелено и бяло, за да напомня на всички, че той е и принц на Тюдорите, но на гърба си носи лютнята на баща си. Това е красив щрих. Аз съм облечена в бяло, вдовишко бяло, нося шлейф от златен бродат и тежка триъгълна шапчица в златно, като корона. Коремът ми е наедрял, сякаш за да напомня на всички, че дарих крал Джеймс със синове и наследници. До мен бавачката държи бебето Александър в бялата му ленена

рокличка със съвършено бял дантелен шал, увит около него. Ето я овдовялата кралица — казваме го дори само като стоим тук. Ето го краля на Шотландия, ето го неговия брат, херцогът на Рос. Облечени сме в бяло като небесното войнство. Кой ще дръзне да ни раздели? Кой би ни свалил на земята?

Хората надават одобрителен рев при вида на трима ни. Ние сме кралски особи от рода на Стюартите, обичани сме. Никой не чува нищо заради виковете. Хората обезумяват при вида на своя малък крал и майка му, облечена като мъченица, бледа като вдовица, с корем, наедрял от още един шотландец.

Представителите на парламента излизат напред, а аз се провиквам:

— Спрете и обявете повода за идването си!

Виждам гримасата на съветника най-отпред. Това едва ли ще изглежда добре, предвид настроението на тълпата, и на него явно му се иска да е другаде: съмнява се, че изобщо може да се справи с това. С глас, толкова нисък, че сред тълпата се надигат крясъци: „Хайде! Пропей де!“, „Какво казва?“, и „Само злодеите шепнат!“, той ми казва тихо, че са дошли за краля. Той трябва да живее под опеката на новите си настойници, които са посочени от херцога на Олбъни и съвета.

Правя лек жест с ръка и решетката на крепостната врата се спуска с трясък пред нас, пратениците остават отвън, хората от домакинството ми и самата аз сме на сигурно място вътре. Джеймс се стряска от дрънченето на веригата, пронизителното скърцане на спускащия се метал и трясъка от зъбците на решетката върху камъка, а аз оципвам ръчичката му, за да му напомня да не плаче. Хората изревават одобрително, а аз надигам глас и им извиквам, че съм настойница на сина си и негова майка, че ще обмисля препоръките на парламента, но синът ми си е мой син, винаги ще бъде мой син, и трябва винаги да бъде с него.

Одобрителният рев е потвърждение на думите ми. Оставям одобрението да ме залее като вълна, да ме съживи, а после срещам погледите на парламентарните пратеници през здравата зъбчата решетка на крепостната врата с дързък, тържествуващ израз на лицето. Спечелих тази схватка, те загубиха. Усмиввам им се, обръщам се и въвеждам сина и служителите от домакинството си обратно вътре. Арчибалд ме следва.

Опитвам се да съхраня този миг на триумф. Опитвам се да запомня мощния рев на тълпата и съзнанието, че народът на Шотландия ме обича. Опитвам се да запомня умилителния допир от ръчичката на Джеймс в моята, съзнанието, че имам син, съзнанието, че синът ми е крал. Каква по-голяма радост от тази може да има за една жена? Постигнах това, за чието постигане на баба ми й беше нужен цял един тежък живот, а все още съм само на двайсет и пет. Имам кралско семейство и имам съпруг, който рискува всичко, за да бъде с мен.

Вкопчила съм се в обичта, която шотландците хранеха към съпруга ми, хранят към сина ми, със сигурност хранят към мен. Вкопчила съм се в любовта си към Ард — не мога да размишлявам какво ми струваше тя, — когато получавам писмо от Англия с небрежния почерк на Мери отпред и нейния печат върху мястото, където е прегънат листът. Използва кралския печат на Франция; винаги ще нарича себе си кралица на Франция, зная го.

Скъпа сестро, най-скъпа сестро, толкова съм щастлива, това сигурно е най-прекрасният ми ден. Омъжих се за любимия си Чарлс за втори път, в Англия, а Хари и Катерина дойдоха на сватбата и се възрадваха на щастието ми. Имаме да изплащаме ужасен дълг, никога няма да имаме пари, ще трябва да преживяваме с молитви като францисканци, но поне постигнах своето. Дори кралиците могат да се омъжват по любов. Катерина направи така, ти го направи, аз го направих. Защо аз да не избира щастието, след като тя и ти го направихте? А всеки, който казва, че съм глупачка, може да се запита — коя жена се омъжи за най-великия крал в християнския свят, а после се омъжи по любов? Аз!

Има още. Продължава и продължава. Тя предрича, че Хари няма да може да се сърди дълго. Наложил им е глоба, която ги е хвърлила в

нищета, никога няма да му се издължат, но той обича своя приятел Чарлс и обожава нея... и така нататък, и така нататък, напряко по листа, с глуповати възклицания за щастието ѝ, добавени в полетата.

В самия край на писмото тя казва, че дългът със сигурност трябва да ѝ бъде опростен, защото Хари е изключително щастлив заради бременността на Катерина. Сигурни са, че този път ще износи бебето докрай, а всички лекари казват, че го носи добре.

Държа писмото в скута си и поглеждам през прозореца. Напомням си, че имам двама сина в детската стая, и нося още едно дете. Не съм се омъжила за незначителен човек, когото се опитвам да натрапя на семейството си и да му дам незаслужена благородническа титла. Синът ми от Ард няма да е принц, но по рождение ще е граф по собствено право. Какво беше семейството на Чарлс Брандън преди едно поколение? Как ще го понесе Мери, когато първото увлечение отmine и тя види пред себе си мъж, който дължи репутацията си изцяло на нея? Нима мисли, че радостта на първата година трае вечно?

Имам млад съпруг, красив съпруг от изтъкнат род, и той ме обича, само мен, докато Катерина трябва да се прави, че не вижда изневерите на Хари и да се преструва, че няма нищо против. Аз съм също толкова достойна кралица като нея, дори по-добра от нея, далеч по-добра — имам син, който е крал. Тя ражда само мъртви бебета или бебета, които умират след раждането; сигурно е прокълната. Полага ѝ се да е прокълната. Когато си помисля какво ми причини, знам, че би трябвало да е прокълната завинаги.

Но не е утеха да си я представям прегърбена над растящия си корем и молеща се този път Бог да ѝ дари живо дете, надяваща се, че Хари няма да ѝ изневерява по време на уединението преди раждането. Макар да се чувствам разочарована и обзета от завист, откривам, че не изпитвам удоволствие, като си я представям прокълната. Защото, въпреки че се радвам на хубавите неща, които имам — красивия си съпруг, двете си момчета, бебето в утробата ми, — се чувствам и твърде нещастна.

* * *

Чакаме да узнаем какъв отговор ще ни изпратят херцогът на Олбъни и съветът на лордовете. Арчибалд излиза да язди с Джеймс всеки ден и го учи как да седи върху понито си и да вдига ръка, за да приема поздрав. Говори му за битки. Не ми харесва да се отдалечават много, тъй като се страхувам, че съветниците може да станат нетърпеливи и да похитят нашия малък крал. Неспокойна съм, нервна от бременността си. Мисля си, че допускам да се плаша от сенки. После понякога си казвам, че имам твърде много причини да се боя.

По време на бременността сънувам ярки, живи сънища. Започвам да мисля за Олбъни с ужас, сякаш той е самият дявол, а не предпазлив, внимателен политик. Мисля си, че ще отведе Джеймс със сила. Мисля си, че ще ми отнеме Ард. Представям си го как лишава лорд Джон Дръмонд от богатството му, само защото ми е бил добър съветник, нежен дядо. Макар че обещаха да го освободят от затвора, те го съсипват, отнемат му имотите и замъците. Ард изгуби наследството си и сега изобщо нямаме пари. Епископ Гавин Дъглас е затворен без надежда за освобождаване, а тайните ми писма до Хари са прочетени от всички. Всички знаят, че съм заговорничила, за да накарам англичаните да нападнат собствената ми страна, че съпругът ми и неговото семейство са извели облаги от предателството ми. Джордж Дъглас, по-младият брат на Ард, е избягал в Англия, хвърляйки сянката на предателството върху цялото семейство. Чувствам се така, сякаш съм изгубила всичките си приятели, чувствам се така, сякаш Ард е изгубил близките си заради мен, а брат ми продължава да не изпраща нито пари, нито помощ. Катерина все така не го съветва, че е редно да ме обезщетят — и все пак, кой ме въвлече в това опасно положение, ако не тя?

Зная, че херцогът на Олбъни няма да чака вечно, и в края на юли той изпраща хора да вземат Джеймс, сина ми. Съветът е твърдо решен да предам малкия крал на новите му настойници.

Отново говоря през решетката на крепостната врата, но този път няма ликуващи зрители. Казвам, че Стърлинг е мой собствен замък, лично моят съпруг кралят ми го е дал. Казвам, че синът ми е под собственото ми попечителство, моят съпруг, кралят, ме е направил негова пазителка. Казвам, че няма да го предам. Няма да предам ключовете на замъка.

Те се обръщат към Арчибалд, който стои мълчаливо зад мен, и му нареждат да ме посъветва. Уверено се обръщам и се усмихвам, но Арчибалд ме удивлява. Точно там, във вътрешния двор на замъка Стърлинг, където някога се смяташе за късметлия, ако му позволих да ме повдигне на седлото, той казва, че съветът му към мен като мой съпруг винаги е бил да се подчинявам на управляващия, херцога на Олбъни, който е назначен за регент от парламента. Казва, че това е волята на лордовете на Шотландия и че е редно всички да им се подчиняваме. Оставам безмълвна, отпредила пламтящ поглед към бледото му лице, докато той ме предава докрай, открито, с любезен тон. Не казвам абсолютно нищо, докато не влизаме в замък, изчаквам вратата на личния ми кабинет да се затвори и да останем сами. Тогава той застава с ръце зад гърба, свел глава, нацупен като дете, в очакване на хокането, за което знае, че се задава.

— Как можа? Как можа?

Изглежда уморен. Изглежда блед, като момче, което е било принудено да се нагърби с тревоги, непосилни за годините му.

— За да не ме обвинят в държавна измяна като дядо ми — казва.

— Как можа да предадеш мен? Дължиш ми всичко. Направих всичко за теб. Не си нищо повече от това, което е Чарлс Брандън за сестра ми. И двете удостоихме с почести съпрузи, които стояха далеч по-долу от нас, мъже, които биха били нищо без нас.

Той поклаща глава и това само ме разгневява още повече.

— Никога няма да простя това — казвам му гневно. — Изгубих трона си от любов към теб. Ако не се бях омъжила за теб, щях все още да бъда регент. Вината за всичко това е твоя, и въпреки това, когато те искат нещо от теб, се отзоваваш покорно! Но ти не си свободен да се отзовеш, обвързан си с мен! Ти си мой съпруг, аз съм кралица и регент. Не би трябвало дори да говориш, когато се обръщат към теб!

— Отговарям честно, за да задържа земите и имуществото си — казва той бавно. В гласа му няма гняв; за разлика от мен, говори бавно и спокойно. — За да задържа замъците си и арендаторите си. Сега потеглям да събера войска, за да те защитя. Нямаме никого тук в Стърлинг; нямаме пари да платим на армия. Но ако мога да се прибера у дома и да събера арендаторите си, да се обърна към приятелите си и да заема пари, тогава мога да се върна и да те измъкна оттук.

— Защи́таваш ме? — гневът ми се превръща в удивление. Усещам пулсирането на пълна промяна в чувствата си.

— Разбира се. Разбира се.

Улавям ръцете му, с леещи се по лицето ми сълзи, толкова разкаяна, колкото съм била разгневена.

— Заклеваш ли се в това? Нали не смяташ просто да ме изоставиш? Не смяташ просто да спасиш собствената си кожа и да ме зарежеш тук?

— Разбира се, че не — той целува ръцете ми, целува покритото ми със следи от сълзи лице. — За какъв ме вземаш? Разбира се, че ще събера армия, за да те спася. Аз съм твой съпруг, знай какво съм длъжен да сторя.

— Мислех, че си ме предал. Пред всички тях! Мислех, че си преминал на тяхна страна и си ме изоставил.

— Знаех, че ще помислиш така. Но трябваше да повярваш, и те също трябваше да повярват, за да мога да ти служа.

— О, Арчибалд, остани с мен.

— Не, ще замина да събера хората си, за да мога да те спася. Ще замина за дома си.

— Но нали няма да се виждаш с нея? — думите се изплъзват, преди да успея да ги спра.

Изведнъж нежното изражение изчезва от лицето му и той изглежда стар като дядо си, и уморен.

— Ще трябва да я видя, ако ще се опитвам да събера войска от земите ѝ. Тя е мило, предано момиче и никога не е пропускала да прояви доброта към мен. Дори сега, би направила всичко за мен. Ще трябва да се срещна със семейството ѝ, за да се застъпя за теб. Но не смятам да те напусна заради нея. Не забравям, че съм женен за теб. Зная дълга си, дори и да не е това, което си представях.

— Отново ще бъдем щастливи — обещавам му, като че ли е дете като Джеймс, отчаяно копнееща да върна любовта в очите му. — Задълженията ти отново ще бъдат приятни и весели. Ще се измъкнем от това положение. Хари ще изпрати армия. Детето ни ще се роди и ще бъдеш доволен. Ще те даря със син, знам, че ще те даря. Ще родя следващия граф на Ангъс. Това ще ти хареса. И ще вземем властта.

Той ми се усмихва уморено.

— Сигурен съм. Ще замина сега и ще бързам възможно най-много да се върна при теб.

— Нали ще се върнеш? Няма да избягаш в Англия като брат си Джордж?

Той поклаща глава:

— Дадох думата на един Дъглас.

* * *

Чакам сама в замъка. Свитата на Олбъни и лордовете, които го подкрепят, са обкръжили градчето Стърлинг, а замъкът е под обсада. Трябва да опазя синовете си и да се противопоставя на парламента, лордовете и Олбъни. Пиша на Хари. Казвам му, че съм сама, обсаждана от собствения си парламент. Тези хора настояват да вземат момчетата ми, неговите собствени племенници, неговите наследници. Ако не ми се притече на помощ, не мога да предвидя какво ще стане. Не получавам отговор. Лорд Дейкър ме уведомява в тайно писмо, че Хари и новият френски крал, Франсоа, са се споразумели да не се месят в делата на Шотландия. Зная какво означава това: Хари е изоставил моята кауза; брат ми ме е предал.

Призлява ми при мисълта, че Хари се съгласява да ме остави на произвола на съдбата, но после осъзнавам, че договорът действа двупосочно. Олбъни също няма да има покровител, ако се опита да управлява Шотландия; няма да получи помощ от Франция. С него сме еднакво изолирани, еднакво сами. Той се е разположил на лагер в град Стърлинг, аз съм закотвена в замъка. Той няма крал, който да подкрепи стремежа му към властта, аз нямам брат, който да ми помогне да бъда регент. Нямам сестри, които да се застъпят за мен. Предстои ни да се борим докрай, като петли на арена, докато единият убие другия.

Чакам Арчибалд да се върне, но той не се връща. Играя с момчетата, почивам си следобед, блъскам си ума да измисля кой може да ми дойде на помощ, след като Хари ме предаде, а Арчибалд не идва; и зная, че няма кой.

Към края на седмицата вече не мога да отлагам и се съгласявам да предам момчетата на избрани от мен лордове. Посочвам съпруга си, графа на Ангъс, и нашия приятел лорд Хюм. Олбъни дори не се

преструва, че обмисля предложенията ми. Просто настоява да изпратя момчетата си. Отговарям му, като оставям подвижния мост вдигнат и зареждам топовете. Зная, че отиваме към битка, знам, че това може да приключи само по един начин. Не мога да победя. Изпращам на съпруга си бележка по един от слугите му.

Ако не дойдеш, ще изгубя синовете си. Спаси ме.

Изпращам същото писмо на Хари.
Нито един от двамата не отговаря.

* * *

Не ни достига хляб; не ни достига брашно, за да месим хляб. Кладенецът е дълбок, винаги има вода, годна за пиене, така че няма да останем жадни. Но не ни достига месо, и сирене. Зад стените на замъка има кокошки и крави, пасящи на малката морава, но нямаме достатъчно сено. Нареждам да изведат конете през малката порта, където войниците на Олбъни ги улавят и подвикват иронични благодарности за подаръка, но въпреки това ни остава сено само за няколко седмици. Когато заколим животните за месо, няма да имаме мляко и яйца. Синовете ми се нуждаят от прясна храна — те са деца, не бива да бъдат принудени да гладуват по време на обсада. Не зная какво мога да направя.

Седя по нощница и роба, с ръка върху издутия си корем, където се движи новото бебе, когато вратата към личния ми кабинет се открява. Една придворна дама ахва и посочва, закрила уста с другата си ръка:

— Ваша светлост?

Изправям се на крака, с треперещи колене. Почти очаквам самия херцог на Олбъни, влязъл през тайна врата, превзел замъка чрез коварство, но на прага е Арчибалд.

— Ти дойде! Ти дойде.

Той се втурва презглава в стаята, сграбчва ме и покрива лицето ми с целувки.

— Обещах. Нали?

— Да, обеща. Боже мой! Слава на небесата, че дойде. Бях толкова изплашена. С колко мъже разполагаш?

— Не достатъчно — казва брат му, влизащ през вратата зад него.
— Само шейсет.

— О, Джордж! Върнал си се. Мислех, че си заминал за Англия завинаги.

Той свежда тъмнокосата си глава над ръката ми.

— Само за да събера новини и да намеря помощ — казва. — Само за да служа на брат си и на вас — усмивката му е жива и бодра.

Поруменявам при мисълта за лоялността на клана Дъглас. Заклели са се да служат до смърт на семейството си, а сега аз съм една от тях.

— Там навън има шестстотин предатели — казва Арчибалд. — Не можах да намеря мъже, готови да се бият за нас. Имам само собствените си арендатори и някои от тези на лорд Хюм. Не съм и помислял, че Олбъни би могъл да събере такава войска.

— Каузата ми е справедлива! Аз съм регент.

— Знам — Джордж потрива с ръка младото си лице. — Но обикновените хора отказват да се обърнат срещу властника, а в Англия не можах да получа никаква помощ.

— Какво можем да направим?

— Замини — настоява Арчибалд. — Ела веднага, вземи и момчетата, и ще избягаме в Англия. Лорд Дейкър казва, че ще бъдем в безопасност в мига, щом пресечем границата, и че всички можем да отидем в Лондон.

— Не е безопасно — казвам мигновено.

— По-безопасно е, отколкото тук — казва Джордж.

Арчибалд кимва.

— Не можеш да удържиш обсадата тук.

— Брат ми ще изпрати помощ, ако узнае колко сме отчаяни.

— Опитах — казва Джордж. — Говорих с Дейкър и с другите лордове от Севера. Те не искат война. Сестра ви, принцеса Мери, е донесла у дома мирен договор с Франция, и брат ви не желае да го нарушава.

— И аз трябва да съм ѝ признателна! Не мислят ли за нас?

— Не си длъжна да бъдеш признателна за нищо — поправа ме Арчибалд. — Няма за какво да благодариш на Хенри. Тя се завърна у дома от Франция триумфално, омъжи се за мъжа, когото обича, беше приета в двора и получи прошка. Но ти — която постъпи точно като нея — си хваната в капан тук, и аз заедно с теб, а те са ни забравили напълно. Трябва да му пишеш! Трябва да му кажеш, че не може да ни предава така.

— Но не сега — намесва се Джордж. — Времето за писане отмина. Александър Хюм е пред портата с конете. Тръгнете сега, ваша светлост, и доведете със себе си момчетата си.

— Не смея — издавам лек стон. — Ами ако ни хванат? Ще разберат, че бягам при Хари, и ще ме затворят, за да не мога да стигна до Англия. Ще ми отнемат синовете завинаги, а теб — изплаквам тихо, — Ард, теб ще обезглавят за държавна измяна.

— Хайде — казва той. — Ще поема риска.

— Не — казвам, внезапно решена. — Няма да те изложи на смъртна опасност. Не мога да понеса това. Не мога да те загубя. Ти върви, скрий се някъде. Аз ще се измъкна оттук. Ще стигна по-близо до границата веднага щом мога. Ела за мен, когато стане по-безопасно.

— Ще остана с кралицата и ще я пазя тук — казва дръзко Джордж на брат си. — Ти събери хора, Арчибалд, и изпрати съобщение на Дейкър. Кажи му, че тя ще дойде в Англия. Кажи му да се срещне с нас.

— Да — казвам. — Но се пази да не те заловят, Арчибалд. Няма да се осмелят да сторят нищо на мен или на моето момче Джеймс, но теб ще обезглавят със сигурност. Върви сега. Върви, любов моя.

Изтиквам го припряно през вратата, разменяме си страстна целувка, а после той си отива. Джордж излиза от стаята до помещението на стражите. Когато вратата вече е затворена и залостена зад тях, откривам, че учестеното туптене в ушите ми се забавя. Опирам гръб на вратата и се облягам на нея. Стъпалата ме болят, съпругът ми си е отишъл, бебето тежи в утробата ми, и съм съвсем сама — отново.

* * *

Започнала съм да се разхождам до крепостните стени вечер. Понякога Джеймс идва с мен, с лорд-шамбелана му, Дейви Линдзи, до него. Мисля си, че движението се отразява добре на мен и на бебето, което толкова тежи в корема ми. Обикалям замъка от една кула до другата, наблюдавайки пътя, който лъкатуши нагоре през дърветата от градчето отдолу, докато небето притъмнява. Взирам се над заоблените хълмове към зеления юг; пътят, който ще ме отведе до свободата ми, е една зелена пътека, която се спуска от върха на нашия скален зъбер, през града, покрай полята, а после изчезва в мрака на гората. Нещо привлича погледа ми: облак прах и проблясване на метал.

Благодаря на Бога! Спасена съм — това е армията на Хари. Това е триумфално нахлулата армия на Хари. Той е дошъл лично, потеглил е в поход на север, превзел е Единбург и е продължил, за да нападне Олбъни в тил и да ме освободи, и шотландските лордове ще видят, че когато се опълчат на една английска принцеса, възмездието е бързо. Обзема ме ликуване пред това леко, искрящо проблясване на метал сред дърветата — английската армия, идваща в помощ на една английска принцеса, може би дори с брат ми начело, като подобава на истински благороден рицар.

Примижавам и засланям очите си с длани, за да съсредоточа погледа си върху знамената. Струва ми се, че виждам розата на Тюдорите, моята роза. Струва ми се, че виждам зъбчатата решетка на крепостна врата — гербът на Боуфорт, знамето на почитаемата ми баба. Мисля си, че виждам кръста на Свети Георги — червен на бял фон.

— Погледни! — казвам на Дейви, с весели нотки в гласа. — Какво виждаш? Какво е това по пътя за Единбург?

Дейви Линдзи се изкачва на издигнатото стъпало на наблюдателницата и поглежда накъдето соча. Слиза мълчаливо, лицето му е преbledняло. Зад него Джордж Дъглас се е прислонил до една от кулите.

— Гледай, Джордж! — извиквам и соча натам, където облакът прах крие крачещите напред мъже и конете, идващите зад тях каруци. Разтривам очи с двата си юмрука, с надеждата да греша, с надеждата, че вечерното слънце лъже, но сега виждам съвсем ясно. Това не са обичните знамена на страната ми, задаващи се по пътя за Единбург към самите стени на крепостта. Не е армия, дошла да ни избави. Сега

дори чувам грохота на колелата на тежките каруци и мученето на воловете, които мъкнат тежестта. Това е артилерията на моя съпруг Джеймс, оръдията, които той проектира и отля. Това беше голямата му гордост. В предния край на кервана от каруци е най-голямото от всички оръдия, най-голямото оръдие в Европа, онова, за което той каза, че поставяло края на рицарското благородство в боя и началото на нов начин на воюване, оръдието, наречено Монс. Джеймс казваше, че никоя крепост не би могла да устои на огромната мощ на това оръдие. Херцогът на Олбъни е докарал оръдието на съпруга ми, за да го използва срещу мен, заедно със седем хиляди мъже, които го подкрепят, и това е краят на моето неподчинение и краят на надеждата ми, ще трябва да се предадем, преди той да срина стените на замъка ми и да сравни Стърлинг със земята. Обръщам се към Джордж Дъглас.

— Ще трябва да се предам — казвам. — Кажи на Ард.

С мрачно изражение, той кимва.

— Отивам веднага.

ЕДИНБУРГСКАТА КРЕПОСТ, ШОТЛАНДИЯ АВГУСТ 1515 Г.

Аз съм пленница на собствения си народ. Синът ми, кралят, законният крал на Шотландия, и неговият брат, следващият поред наследник, са задържани в замъка Стърлинг, почитани като гости, но всъщност затворници на вероломния херцог, който държи ключовете. Аз, кралицата регент, съм задържана в Единбургската крепост, като че ли съм престъпница, като че ли съм затворник, очакващ процес, очакващ екзекуция.

Бог знае какво ще стане с нас. Джордж Дъглас изчезна дори още преди оръдията да бъдат докарани пред замъка. Дотук с обещанието му да ме пази, за да може брат му да отиде на безопасно място — още щом зърна Монс за пръв път, той изчезна. Другите слуги се изпариха. Не зная къде е Арчибалд. Не знам защо Хари не поиска от френския крал Олбъни да ми върне замъка. Отведох малкото си момче Джеймс надолу по стълбата да предаде замъка на входната порта, и, както подобава на малкия крал, какъвто е, той не трепна. Само на три години е, но се държи като принц. Малкият ми син взе ключовете на замъка Стърлинг и ги връчи на онази френска марионетка, без да трепне дори за миг.

Един истински мъж, един истински благороден рицар никога не би разделил една майка от момчетата ѝ и не би я прогонил от собствения ѝ дом. Но Олбъни ме повери на лордове, които са му верни, и ме изпрати обратно в Единбургската крепост. Момчетата ми върна в детската им стая в Стърлинг. Дейви Линдзи отиде с тях, покланяйки ми се леко, сякаш за да каже, че където и да отиде Джеймс, преданият му настойник ще го последва. Олбъни поведе армията си нататък, преследвайки невинния ми съпруг и неговото семейство. Казва, че ще се погрижи законът в Шотландия да се простира от море до море. Казва, че съветът на лордовете го е назначил да управлява, и той ще управлява справедливо. Но той не е човекът, способен да стори това. Имаше един човек, който можеше да го прави; но него вече го

няма, а Катерина Арагонска държи тялото му, полузабравено, покрито със слой олово, някъде в сандък в Лондон.

Получавам настойчиви писма от Дейкър и бързо, небрежно надраскани бележки от Арчибалд, увещаващи ме да се махна при първа възможност. Сега знаем колко далече е готов да стигне Олбъни, на какви ужасни действия е готов. Зная, че не съм в безопасност под негов надзор, а времето ми приближава. Не мога да се оттегля в уединение в очакване на раждането като пленница. Ако умра при раждане, ще оставя двама сираци под грижите на врага си.

Изпращам съобщение на Олбъни, че искам да отида в двореца Линлитгоу за раждането, и той ме кара да подпиша писмо до Хари, за да му съобщя, че се оттеглям в уединение и че не възразявам да оставя синовете си в ръцете на техния сродник. Лъжи. Отчаяна съм, измъчвана от тревоги, и се подписвам „Маргарет R.“, както се подписваше баба ни — знакът за Хари, че действам под принуда, но дори не знам дали ще си спомни тази уговорка. Дори не знам дали шпионите няма да прихванат писмото ми и да го препишат за него погрешно. Не съм сигурна, че лорд Дейкър ще му съобщи за ужасната опасност, в която се намираме. Не зная къде е съпругът ми тази вечер.

Тази нощ, трескава, с тежестта на бебето в корема си, се въртя неспокойно ту на една, ту на друга страна и чувствам как бебето се движи и подпира костите ми, сякаш се разтварям като орех в трошачка. Мисля си, че никъде не е безопасно. Никъде не е безопасно за мен, ако брат ми не пожелае да ме защити както подобава. Никъде не е безопасно, ако сестрите ми не се застъпят за мен. И дори не зная дали се молят за мен, както е редно да правят сестрите. Не ми изпратиха Богородичен пояс, нито благопожелания. Не зная дори дали изобщо мислят за мен.

* * *

Веднага след като вече съм облечена за път, се отпускам в един стол, обръщам се към придворната си дама и казвам:

— Зле съм, лошо ми е. Кажете на херцога, че трябва да видя съпруга си.

Тя се колебае.

— Въпрос на живот и смърт е — казвам. — Съобщете на херцога, че се боя, че отпадам бързо.

Това я стряска. Тя хуква надолу по стълбите като мишка, подгонена с метла, и влиза забързано в замъка, за да намери многобройните френски слуги на херцога и да им даде да разберат, че кралицата създава неприятности... отново. Докато слизаме по стълбите, протягам двете си ръце към дамите си и те ме отвеждат долу в двора на конюшните, където ме очаква носилката ми. На завоя на стълбището ми премалява и се налага да спра. Не мога да стоя, трябва да се подпра на перваза на прозореца. Докато стигнем в двора на конюшните, пълен с огромния керван с багажа ми и чакащата ми свита, Олбъни вече е пристигнал и се покланя пред мен.

— Съжалявам, милорд — казвам със слаб глас. — Не мога да ви поздравя както подобава. Предстои ми да направя такова дълго пътуване, а после ще се оттегля в леглото.

— Моля ви... — движението му почти наподобява танцова стъпка, дотолкова е изпълнен с благовъзпитано огорчение. — Има ли нещо, което мога да направя? Мога ли да донеса нещо? Да пратя лекари?

Залитам леко.

— Боя се... — подемам. — Боя се, че детето може да подрани. Това е опасно време. Принудена съм да пътувам в най-опасното време. Животът ми...

Той побелява като платно при мисълта, че тираничното му отношение към мен може да доведе до загубата на детето ми, а дори и до моята смърт. Има указания от френския крал да управлява Шотландия, но и да не влошава отношенията между Шотландия и Англия. Ако ме убие, тогава сестрите ми ще са принудени да се оплачат, Хари ще предприеме действия, осъзнавайки, че е проявил ужасна, позорна небрежност. Ако умра, светът ще обвини Олбъни, и онези, които не ме ценяха приживе, ще бъдат смазани от скръб при вестта за смъртта ми.

Превивам се одве.

— Каква болка! — ахвам.

Дамите ми се втурват към мен, и аз ги оставям да ми помогнат да се кача в носилката, да сложат топла тухла под краката ми и глинена бутилка, пълна с гореща вода, върху напрегнатото изопващия се корем.

— Съпругът ми — прошепвам. — Трябва да видя Арчибалд още веднъж. Не мога да се оттегля в очакване на раждането без неговата благословия.

Виждам как Олбъни спира и се обръща отново. Преследва Арчибалд с обвинение в държавна измяна, твърдо решен да го види на ешафода.

— Трябва да го помилвате — изричам задъхано. — Трябва да го видя. Трябва да се сбогувам. Ами ако така и не изляза от уединението на родилната стая? Ами ако не го видя никога повече?

Олбъни не иска да бъде запомнен като управника, станал причина кралицата да издъхне, докато преследва младия ѝ съпруг из пограничните земи, из хълмове и долини в страна, където никой чужденец не би могъл да настигне шотландец.

— Беше държавна измяна — казва неубедително. — Той се провини в държавна измяна. Беше му наредено да се присъедини към другите лордове.

— Как би могъл да държи под обсада собствената си съпруга? Нямаше смисъл да искате това от него! — процеждам, забравяйки за момент ролята си, а после се присвивам и се хващам за гърба. — Аах — нещо не е наред. Къде са акушерките?

— Ще го помилвам и ще го изпратя при вас в Линлитгоу — уверява ме Олбъни. Като всеки мъж, той отчаяно копнее да се махне надалече от жена, страдаща от неразбираеми за него болки. — Ще изпратя съобщение и ще му пиша, че е свободен да дойде при вас. Пазете се, милейди. Пазете се, ваша светлост. Редно ли е всъщност да пътувате? Не е ли по-добре да останете тук?

— Настоявам — казвам със слаб глас. — Трябва да родя бебето си в Линлитгоу, със съпруга си до мен.

— Ще се погрижа за това — обещава ми той.

Кимвам, дори не му благодаря, когато слабостта ме връхлита, докато се облягам назад в ръцете на дамите си. Те ме полагат върху възглавниците от гъши пух, суетят се около носилката, и аз ги отправям с махване на ръка и им нареждам да спуснат завесите. Когато плътните завеси от златен брокат на носилката вече са спуснати и дамите се качват на конете си, за да ме съпроводят, а Олбъни си е отишъл, се надигам и сядам, обгръщам тялото си с ръце, и съм

принудена да затисна устата си с длан, за да заглуша радостния си смях.

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ СЕПТЕМВРИ 1515 Г.

Разположила съм се в един стол до огнището, по свободна сребриста нощна дреха. Косата ми е разресана и се спуска по раменете като златен воал. Когато капитанът на отряда на Олбъни въвежда съпруга ми в стаята, вдигам очи и правя лек жест, сякаш за да покажа, че не мога да се надигна, докато Арчибалд, загорял и усмихнат след седмици усилен езда, бързо се хвърля в краката ми и скланя гладко сресаната си рижа глава в скута ми.

— Ваша светлост — изрича той, с приглушен глас. — Моята съпруга, моята любима.

— Ще ви оставя — казва капитанът, бързащ да се махне от парфюмираната стая. — Милорд — освободен сте срещу честната си дума. Ще докладвам на херцога на Олбъни в Единбург, че сте пристигнали благополучно тук и сте се заклели в честта си да останете зад стените на двореца.

Съпругът ми обръща глава и се усмихва на нашия враг.

— Благодарете му за това — казва. — Признателен съм. Каквото и да стане в бъдеще, той постъпи благородно, като истински рицар.

Капитанът леко се надува от гордост, покланя се и излиза.

Арчибалд безмълвно прекосява на пръсти стаята и заключва вратата след него. Обръща се обратно към мен.

— Готова ли си? — тъмните му очи искрят от възбуда.

— Готова — казвам. Отмятам диплещия се халат: отдолу съм облякла роклята си за езда. Самият Арчибалд коленичи в краката ми и ми помага да нахлузя ботушите за езда. Придворната ми дама ми подава тъмна пелерина и аз придърпвам качулката върху главата си.

— Взе ли всичко?

— Конярят ми, Том, носи у себе си скъпоценностите ми и каквито пари имам подръка — казвам. — Керванът с багажа ще дойде по-късно.

Той кимва.

— Знаеш ли стълбището?

Повеждам го през свързващата врата към малкия параклис. Зад олтара има скрита врата, използвана само от гостуващите свещеници. Тя се отваря без скърцане, аз вземам свещ от олтара и го повеждам надолу по витите стъпала. Вратата в най-долния им край не е залостена. Арчибалд я дръпва и я отваря и там е Джордж Дъглас заедно с двама коняри и стражи, в очакване да се появим.

— Можете ли да яздите? — пита Джордж, измервайки с поглед издутия ми корем.

— Налага ми се — казвам простиичко. — Ще ви кажа, ако се наложи да спра.

Сложили са допълнително седло с възглавница отзад на коня на Арчибалд, един от войниците ме повдига и ме настанява зад него. Прислужницата ми и придворната ми дама се качват на собствените си коне, а конярите водят два резервни.

— Не прекалено бързо — казвам на Арчибалд.

— Трябва да се измъкнем — напомня ми той. — Трябва да се срещнем с Александър Хюм и охраната му, и да потеглим към замъка ми преди да разберат, че си заминала.

Обвивам ръце около него и допирам корема си до гърба му. Бащата на моето бебе ще ни спаси. Избавил ни е от плен. Свободни сме.

ЗАМЪКЪТ ТАНТАЛЪН, УСТИЕТО НА ФОРТ ШОТЛАНДИЯ, СЕПТЕМВРИ 1515 Г.

Яздим цяла нощ през земи, които усещам, но не мога да видя. Над нас се шири небето, около нас — хълмист пейзаж. Чувам кукумявки, а веднъж белолика като призрак улулица се издига от живия плет пред нас, подплашвайки коня, и аз се вкопчвам изплашено в Ард. През по-голямата част от пътуването чувам морето, чийто прибой става все по-близък, а после чувам пронизителния крясък на чайки.

Зазорява се, преди да стигнем до замъка Танталън, собствената крепост на Ард, домът на рода му, и аз ахвам, когато го виждам за пръв път през една пролука в дърветата. Това е внушителна, масивна постройка, красиво проектирана, с гордо извисяващи се кули, всяка увенчана с коничен покрив. Фасадата ѝ е облицована със сив варовик, но тук-там плочите са обрулени от суровия климат, и червеникавият камък, добиван по тези земи, кара замъка да блести с топлия цвят на изгрева.

Замъкът е обърнат към Северно море, където слънцето хвърля дълги блестящи лъчи по надигащите се вълни. Шумът на вълните продължава да се носи, силен като тропота на конете ни; мирисът на морето ме кара да повдигна глава и да вдъхна соления въздух. Чайките крякат и кръжат в утринната светлина, а отвъд замъка виждам Бас Рок: голяма куполовидна скала, като планина, пламтящо бяла в утринната светлина, с рояк морски птици около зъберите и малко укрепление, кацнало на нея с лице към сушата. Замъкът и островът са един срещу друг, еднакво непристъпни. Около замъка постоянно кръжат лястовици, и сега чувам писъците им.

— Не можем да останем тук дълго — казва Ангъс. — Твърде тясно е, няма удобства за теб, и не може да удържи обсада.

— Със сигурност може да удържи цяла вечност!

Той поклаща глава.

— Не и ако Олбъни докара оръдия. Знаем, че Монс е при него. Ако позволим да ни обсадят, ще останем в замъка като затворници, а той ще може да ни чака търпеливо отвън. Този замък е подходящ за кратки битки, за отбрана и нападение. Но не можем да чакаме тук брат ти. Сигурна ли си, че ще дойде?

— Той няма да ме забрави — казвам смутено. — Сестрите ми ще му кажат...

— Лорд Дейкър ли ще изпрати?

— Уверявам те, Хари ме обича. Съпругата му ще му каже; вдовстващата кралица на Франция ще се застъпи за мен. Той няма да забрави една принцеса от династията на Тюдорите. Ще действа сега, когато избягах. Ще дойде за мен, или аз ще отида при него.

— Много се надявам на това — казва Арчибалд грубо. — Защото ако не те избави, не зная какво ще правим. Нито пък кое е следващото място, където ще отидем.

— Следващото място? — питам. — Но аз трябва да си почивам, Арчибалд. Трябва да остана някъде на безопасно място, за да родя детето си. — Възбудата от измъкването е отминала и аз се тревожа за момчетата си, оставени под грижите на Олбъни в Стърлинг. Някой ще каже на сина ми, че майка му е избягала и е оставила него и брат му на враговете им.

— Можеш да си починеш тук — казва той неохотно. — Ще кажем на лорд Дейкър, че си избягала, както е настоял. Близко сме до границата. Той трябва да дойде да те вземе.

Поемаме надолу по тесен, изровен път и прекосяваме голям ров, достатъчно дълбок, че в него да може да падне цял кавалерийски отряд. Ще паднат и няма да се изкачат горе никога повече. След това — открито пространство, а после идва крепостният ров, над който е прехвърлен дървен мост, водещ към къщичката на вратаря.

Стражите разпознават съпруга ми и аз изпитвам прилив на гордост, когато подвижният мост се спуска, а решетката на крепостната врата се вдига с дрънчане, без никой да изрече и дума. Ард влиза във владенията си като лорд, какъвто е в действителност.

Зад стените, свързващи отделните укрепления, има безредно построени къщи, нещо като бедно селце. Фермерите, селяните и слугите, които живеят извън замъка, са научили така, както такива хора винаги научават, че Арчибалд е във вражда с новия регент, защото е

верен на съпругата си, кралицата-регент. Може и да не разбират какво точно означава това, но знаят, че се задава беда. Всички, които живеят в радиус от двайсет мили около замъка, са се струпали зад крепостните стени, а са довели и добитъка си. Виждам какво има предвид Арчибалд, когато казва, че такъв голям замък не може да устои на обсада. Хората ще изядат всичко за броени дни.

— Не би трябвало да бъдат тук — казвам на Ард тихо, опряла устни до гърба му. — Ще трябва да ги отпратиш.

— Това са моите хора — заявява той надуто. — Разбира се, че идват при мен, когато сме в опасност. Опасността, на която съм изложен аз, засяга и тях. Те искат да я споделят.

Ард скача от коня и се обръща, за да ме свали. Схваната съм от толкова продължително седене зад него, и съм уморена и гладна.

— И най-хубавите покои не са много удобни — предупреждава ме той. — Но дамите ти ще се погрижат за теб.

Не проумявам защо би ме завел на място, което нито може да се отбранява, нито е удобно, но се качвам в покоите си, без да се оплача дори с една дума. Той е прав, зад студените стени е влажно и мрачно. От огъня, запален в спалнята ми, постоянно се издига дим, който излиза навън, нагоре и през стреловидните прозорчета, а когато отивам да погледна навън, към морето, потръпвам в студената мокра мъгла, която нахлува и вътре. Макар да се опитвам да се радвам, че кулата ми няма как да бъде атакувана откъм сушата, не мога да не закопнея за удобствата, които оставих зад себе си в Линлитгоу.

— Донесете грейка, ще си легна — решавам. Но после следва дълго обсъждане къде може да е грейката, и дали една тухла няма да свърши същата работа, и дали чаршафите, които са груби и драскат кожата, не са всъщност влажни. Толкова съм уморена, че лягам на леглото и се увивам в пътното си наметало, докато дамите се опитват да измислят как да направят стаята по-удобна и да ми намерят нещо, годно за ядене.

Всичките ми кралски мебели и завивки са оставени в Линлитгоу. Ще пристигнат чак след дни. Имам само една смяна дрехи. Разбирам, че не можехме да пътуваме с каруците с всичките ми притежания, но всичко това не е достатъчно добро за мен. Не мога да допусна да бъда пренебрегвана. Задрямвам за кратко, но се събуждам, когато Ард идва бързо до леглото ми.

— Какво има сега?

Той хапе долната си устна, изглежда силно обезпокоен.

— Съобщение от Олбъни. Знае, че си тук. Ще трябва да отидем в замъка на семейство Хюм, Блекадър. Там има достатъчно голям гарнизон и охрана, те обещаха да те защитават. Не им е останало нищо за губене — вече са заклеили като предатели. Освен това им е платено добре.

— Платено ли? — питам настойчиво. — Не от мен!

— Дейкър — казва той кратко. — Плаща на всички погранични лордове.

— Но за какво?

Именно съветите на Дейкър ме въвлякоха в тази опасност. Доверявах му се за всичко.

— Плаща на лордовете да поддържат постоянен смут по границите — казва Арчибалд, — за да може да се намесва с претенцията, че поддържа мира. За да може самият той да извършва набези като грабител, да предизвиква смут и да отмъква добитък. За да става така, че някои лордове да са задължени на Англия за пари или подкрепа, и за да може брат ти да твърди пред владетелите на Европа, че шотландците са неуправляеми. За да може всички ние да изглеждаме като незачитащи законите глупаци.

— Той е главният съветник на брат ми! — възразявам. — Служи ми. Верен ми е, зная това. Съветва ме, грижи се за безопасността ми.

— Това не му пречи да бъде враг на шотландците — казва студено Арчибалд. — Във всеки случай, платил е на семейство Хюм достатъчно, за да ги задържи на твоя страна. Можем да отидем там.

— А вещите ми, и роклите и накитите ми? Нали всички каруци ще дойдат тук?

— Могат да бъдат прибрани на сигурно място тук, докато изпратиш да ги докарат.

— Не можем ли да останем тук и да преговаряме с Олбъни? — питам немощно.

— Ще ми вземе главата — казва Ард мрачно. — Наруших думата си заради теб, помниш ли?

Потръпвам.

— Тръгваме веднага.

Потегляме на развиделяване и аз се качвам уморено на коня зад него. Допирът на жакета му до бузата ми ме успокоява като прегръдка. Мирисът му, профилът му, който зървам за миг, когато поглежда назад, усмихва ми се и пита: „Добре ли си?“ — всички тези неща ме карат да се чувствам обичана и закриляна.

Изтиквам предателските мисли в дъното на ума си. Няма да мисля, че отиваме при Уилям Хюм, защото Ард не знае какво друго да направи, и за по-лошото — ако Дейкър плаща на пограничните лордове да се бунтуват, значи ли това, че е плащал и на съпруга ми? Плащал ли е на клана Дъглас, преди да се омъжи за Ард? Дали съм се омъжила за шпионин на Дейкър?

Няма път, няма пътека. Има изровен коловоз, достатъчно широк за човек, който язди сам от едно село до друго; но само толкова, а през част от пътя яздим напъряко през ниви, в които реколтата стои струпана на кръстци. За посоката се ориентираме единствено като се стараем скалистите брегове на морето да бъдат от лявата ни страна, и да се движим на юг. Небесата се извиват като свод над нас, земите наоколо са необятни, а когато вдигна поглед, виждам как нивята се стелят чак до далечния хоризонт, към далечните хълмове. Арчибалд познава земята на мили около замъка си, а после вземаме по някое момче от всяко село, покрай което минаваме, за да ни упъти до следващото.

Яздя, зашеметена от умора и болка, и заспивам, облегната на гърба на съпруга си, като се вкопчвам в него и простенвам леко, усещайки нова зловеща болка в слабините, сякаш нещо стърже вътре, в самата кост.

Когато се събуждам, виждам към нас да се задава ездач; конят му е целият в кал, чак до холката, а муцуната и шията му са покрити с пяна и пот.

— Кой е това? — питам със страх.

— Един от моите хора — успокоява ме Арчибалд, скача от седлото и отива да говори с него.

Когато се връща при мен, младото му лице е помръкнало.

— Не можем да останем в замъка Блекадър — казва направо. — Олбъни е събрал отряд и идва по пътя от Единбург, за да те плени. Ще трябва да се отправим към границата — той прави пауза. — Дейкър беше прав, трябваше да заминем веднага за Англия. Олбъни се е зарекъл, че ще те залови отново, и събира армия.

— Армия ли? — питам, и гласът ми потреперва. — Повежда армия срещу мен?

— Четирийсет хиляди души — казва Арчибалд сковано. — Не можем да направим нищо срещу такава сила. Блекадър няма да удържи, няма да сме в безопасност никъде, освен отвъд границата.

— Четирийсет хиляди? — повтарям с изтънял, пронизителен глас. — Четирийсет хиляди? Защо му е да изпраща толкова много хора? Защо му е да идва лично? Ако просто се съгласи с исканията ми, аз съм готова да се върна при синовете си с мир!

— Вече не можем да говорим за това — казва Арчибалд безцеремонно. — Това показват тези четирийсет хиляди. Това е война. Вече не става дума за вашите опити да се споразумеете, за някакво лично неразбирателство — ти раздели нацията. Армията на наместника ще обсади замъка на лорд шамбелана, ако ти си вътре — обръща се към коня си и обляга глава на врата му, сякаш му идва да заплаче. — Тъкмо това се опитваше да предотврати съпругът ти. Тъкмо това той никога не е искал: Шотландия, разкъсана от вътрешно разделение, война на брат срещу брата; а аз помогнах тя да се осъществи. Въвлякох те в опасност, оставих синовете ти в опасност, и подготвих почвата за цял нов конфликт.

— Не сме виновни ние — казвам твърдо. Правя знак на един коняр да ме свали от седлото, пренебрегвайки стрелкащата болка, която преминава от бедрото до пръстите на крака ми, като се вкопчвам в стъпенката на седлото с ръце, за да не ми се подкосят коленете. — Ако бяха приели моето управление...

— Вината е наша — настоява той. — Ако беше по-смирена пред Олбъни, когато той дойде, ако беше по-честна с шотландските лордове, ако бяхме изчакали, преди да се оженим, ако бяхме поискали тяхното съгласие...

— Защо да искам съгласие? — питам гневно. — Сестра ми Мери се омъжи за когото искаше, а брат ми ѝ прости незабавно. Защо Мери да се омъжи за мъжа, когото обича, а ти — собственият ми съпруг! — ми казваш, че е трябвало да се покорявам, докато тя постъпи като свободна жена, че трябва да бъде по-малко принцеса от нея! Че трябва да остана самотна вдовица, а тя може да отпразнува втората си сватба в мига, щом излезе от вдовишкото си уединение! Как можеш да ми казваш, че Мери има право да бъде щастлива, а аз не?

— Никой освен теб не се интересува от Мери! — изкрещява ми той пред всички. Хората ни се обръщат да ни погледнат. Побледнелите ми дами знаят, че една принцеса от династията на Тюдорите, една кралица-регент не може да бъде оскърбявана. Но Арчибалд е бесен: — Нито от Мери, нито от това дали ти ще получиш нещата, които има тя, нито пък от Катерина. Не става въпрос за съперничеството на три глупави жени! Става въпрос за Шотландия — Боже мой, — става въпрос за желанията на покойния ти съпруг, за мъдростта му. А аз не се ръководех от неговите завети, а от теб и от враговете на Шотландия. И допуснахме да бъдем съветвани от човека, който отнесе тялото на съпруга ти от полесражението като трофей. Да! Именно Дейкър стори това! Няма защо да гледаш така, сякаш не си знаела! А сега той ми нарежда да те отведа в Англия, сякаш си още един труп на кралска особа! И знам, че ако го сторя, никога няма да се върнеш в Шотландия. Никога няма да се върнеш в Шотландия. Никога няма да приберем тялото на краля у дома. Синът ти няма никога да се възкачи на престола. Той ме съветва да унищожа кралската фамилия и страната си, а е единственият ни съветник!

— А какво плаща на теб? — процеждам. — Какво получаваш ти? Какво получава Александър Хюм? Какво получава брат ти Джордж? Какво получава родът Дъглас от лорд Дейкър? Какво ви плати, за да заговорничите срещу моя съпруг, краля?

Възцарява се ужасно мълчание.

Лицето му е пребледняло.

— Оскърбяваш честта ми — казва той, внезапно спокоен, и аз усещам тръпка на страх. Никога преди не сме се карали така. Никога не съм го виждала да излиза извън себе си от гняв, а после внезапно да става толкова леден. Карали сме се като влюбени — разгорещени думи, забравени в горещи целувки. Но това е нещо ново и ужасно. — Ще те отведа на сигурно място в Англия, а после ще те оставя. Ако смяташ, че съм те предал, не мога да ти служа повече.

— Арчибалд!

Той не може да реши да ме остави. Аз съм кралица-регент: длъжен е да изчака, докато му позволя да си тръгне. Но той се покланя много ниско и прави жест на коняря да ме вдигне обратно върху коня.

— На конете — нарежда. — Отиваме в Бърик.

* * *

Притиснала лице към неподатливия му гръб, плача безмълвно. Чувствам как големият ми корем се надига и спуска от риданията ми и си мисля, че това дете ще получи възможно най-лошото посрещане при идването си на бял свят. Със сигурност изобщо няма да преживее това. Казвам си, че самата аз никога няма да го преживея, а после си помислям, че се надявам да стане така. Арчибалд може да се бори с честта и със съвестта си, а брат ми може да се весели със съпругата си и сестра ми, и всички могат да забравят, че някога съм живяла и съм се опитала да направя каквото е правилно за своите две страни и двамата си сина, докато всички те пилеят цели състояния и захвърлят на вятъра политическата изгода, за да задоволят собствените си желания. Подсмърчам леко от ревност и самосъжаление; междувременно започва да вали и аз заспивам, опряла буза в гърба на съпруга си; шапчицата покрива лицето ми, а раменете ми постепенно стават все по-влажни.

* * *

Събуждам се, когато спират, за да напоят конете и всички да се нахранят. Небето е в прекрасен мъглив тъмносин цвят; облаци като сив тюл, положен върху син сатен, очертават хоризонта. Арчибалд ме повдига да слеза от коня и ми помага да седна на земята, където някой е постлал рогозка. Придворната ми дама ми носи вино, малко хляб, месо, прислужницата ми коленичи пред мен, за да ми държи чашата. Не смея да кажа на никого колко ужасно зле се чувствам.

Тук земята е дива и открита — това е пустош, никой не живее тук, никой не обработва земята, никой дори не ловува. Това са откритите земи край границата, където е твърде диво за живеене и опасно да се строи дом, ако не е укрепен. Имам усещането, че небесата са огромни и надвиснали ниско, а малката ни процесия пълзи като групичка мравки из огромната низина. Поне никой няма да ни намери, помислям си. Пустошта е толкова огромна, а пътищата са толкова, че никой няма да успее да се досети къде сме.

Хапвам малко хляб, пия малко вино и вода. Дамите ми ме насилват да ям и пия още, но болката в корема ми е толкова силна, та имам чувството, че ще повърна, ако хапна повече от един залък.

Арчибалд се приближава, докато ме увещават да пийна малко разреден ейл.

— Трябва да продължим — казва той направо.

— Боли ме кракът — казвам. — Не мисля, че мога да се кача обратно на седлото.

— Съжалявам, но нямаш избор. Трябва да стигнем до Англия. Олбъни ще разбере, че се отправяме към Бърик. Тепърва имаме да изминем около шест мили; почти стигнахме. Трябва да се прехвърлим през границата. Лорд Дейкър казва, че трябва да се постареем между Олбъни и нас да не бъде разменен дори един изстрел. Това са заповеди на крал Хенри. Дори един-единствен изстрел би означавал война между Англия и Шотландия. А Франция е готова да изпрати армия в подкрепа на Шотландия. Той казва, че не трябва да ставаме причина за нарушаването на мира.

— Не ме е грижа — казвам упорито. — Нека Олбъни дойде! Нека окажем съпротива и започнем война. Това може да е наказанието на Хари, задето не дойде преди.

— А ти знаеш ли къде си? — пита ме Арчибалд. Младият му глас звучи заядливо, сякаш тормози друго дете в учебната стая. — Знаеш ли къде се намиращ, когато говориш за започване на война?

Поклащам глава.

Придворната ми дама се навежда и прошепва в ухото ми:

— Намираме се на пътя, по който вашият съпруг, кралят, пое, когато потегли на юг към Флодън, ваша светлост. Собственият ми съпруг умря по пътя, и е погребан наблизко.

Арчибалд вижда ужасеното ми лице и се изсмива рязко.

— Няма да има война за теб — казва. — Всички ще загинем, преди армията на Хари да направи и една крачка извън Лондон. Оръдията отново ще разорат тези поля, още преди брат ти да свика парламента си. Забравяш какъв велик пълководец беше съпругът ти — той каза, че неговото оръдие ще означава края на стария начин за водене на война, края на рицарското благородство, и беше прав. Трябва да живеем в света, който той предвиди. Сега ставай. Трябва да вървим.

Извиквам и се вкопчвам в Арчибалд, когато ме повдигат върху допълнителното седло с възглавницата. Болката е толкова силна, та имам чувството, че бедрото ми е счупено. При всяко движение болката ме пронизва като меч, сепвам се на всяка крачка, когато конят започва отново да се тътри уморено на юг.

— Отиваме в замъка Бърик — Арчибалд обвива ръцете ми здраво около кръста си и ги потупва леко, успокояващо. Отново е мил с мен, сега, когато вече сме на път. С негодувание си казвам, че може да бъде мил само когато сме на път. Щом спрем, го обзема такъв страх, че го прикрива с гняв. — Отиваме в Англия и ще бъдем там след около два часа.

— Не мога да яздя два часа — прошепвам. — Не мога.

Той пъха ръка в жакета си когато я измъкна, ми подава плоска бутилка от рог.

— Пийни си — казва. — Само една малка глътка. Това е *uisge beatha* — уиски.

Течността мирише като някоя от отварите, приготвяни от стария алхимик на Джеймс.

— Тъх — изпъшквам.

Той изсумтява раздражено и казва:

— Ще облекчи болката. И сприхавото ти настроение — добавя полугласно.

Отпивам глътка и тя изгаря гърлото ми, но после изгарящото усещане се разлива към корема ми и из цялото ми тяло.

— Помага — казвам.

— Бъди смела — препоръчва Арчибалд. — Тази вечер ще се бъдем в безопасност. Ще се доберем до Англия.

ЗАМЪКЪТ БЪРИК, АНГЛИЯ

СЕПТЕМВРИ 1515 Г.

Градът е затворен; вечерният час е от здрач до разсъмване. Александър Хюм отива до портата в крепостната стена и блъска по вратата. До нея има камбана с въже и той го дърпа. Над главите ни прозвънва голяма камбана и аз виждам как в помещението на стражите светва. Едно прозорче в голямата врата се отваря, и навън в мрака надниква нечие лице.

— Кой е там?

— Кралицата-регент на Шотландия и графът на Ангъс, нейният съпруг, искат да ги пуснете — изревава Александър.

Сядам малко по-изправена на седлото, очаквайки резетата да се дръпнат рязко назад и огромната порта да се отвори. Това е укрепен град, английски град. Прибрала съм се у дома, завърнала съм се в собствената си страна. Помня Бърик: градския площад и замъка с решетката на крепостната врата и подвижния мост. Спомням си как ме приеха, когато си почивах тук на път към Шотландия. Представям си вечеря и милостиво освобождение от болката, когато успее да си легна.

— Кой?

— Кралицата-регент на Шотландия и графът на Ангъс, нейният съпруг, искат да бъдат пуснати да влязат. Веднага изпратете коменданта да ги посрещне.

Изад портата се чува тътрене на крака, но все още никой не дърпа резетата. Арчибалд хвърля поглед над рамото ми.

— Не можахме да изпратим предварително съобщение — казва той.

Очевидно е трябвало да го направим, за да известим, че идваме, а той не се е сетил да го направи, затова сега ни посрещат така студено, бавят се, преди да разтворят портата, и ще се наложи да почакам по-дълго, преди да се настаня удобно.

В прозорчето се появява светлина, някой ни оглежда отвътре, а после най-сетне портата се отваря, но не се люшва назад, за да ни

пропусне да влезем. Излиза мъж с двама стражи от двете страни, с наметало върху нощната дреха. Взира се в мен за момент, а после се покланя много ниско.

— Ваша светлост, простете ми.

— Готова съм на всичко, стига да ме пуснете да вляза и да ме оставите да пренощувам — казвам, опитвайки се да не допусна в гласа ми да прозвучи гняв. — Много съм уморена, очаквам дете, пътувахме дълго през Шотландия. Очаквах по-добро посрещане в родната си страна.

Той свежда глава, а после поглежда Арчибалд и пита:

— Имате ли документи, удостоверяващи правото ви на свободно преминаване?

Очевидно нямаме. Нямаме храна, не носим и скъпоценностите, дрехите или обувките ми. С нас не са нито конете ми, нито соколите ми, нито мебелите ми. Не носим goblenите ми или сребърните ми съдове. С нас не са нито книгите ми, нито музикантите или секретарят ми. Нито лютнята на покойния крал Джеймс. Нямаме документ за свободно преминаване, защото търсим безопасност.

— Това е кралицата-регент! — изкрещява Арчибалд. — Тя няма нужда от документ за свободно преминаване, за да влезе в някой от замъците на родния си брат! Би трябвало да я приветствате на колене. Тя носи детето ми! Тя е майката на шотландския крал! Отворете портите, или, Бог ми е свидетел, аз ще...

Той млъква, без да довърши. Не казва какво ще направи. Разбира се, това просто напомня на всички, че не може да направи нищо. Ние сме само една дузина, три от нас са жени, едната — бременна в осмия месец. Какво ще направим, ако парламентът и лордовете откажат да ни пуснат да влезем?

— Сър Антъни — казва Джордж Дъглас любезно, — в името на рицарското благородство, в името на верността към короната, трябва да пуснете сестрата на краля да влезе посред нощ, когато бяга от шотландски предатели.

— Не мога — казва той с нещастен тон. Покланя ми се ниско: — Наредено ми е, изрично наредено, от самия крал, да не допускам никого от Шотландия без документ, удостоверяващ правото на свободно пътуване, издаден от самия крал. Без подписан и подпечатан

документ за свободно преминаване, портите ми трябва да останат затворени.

— За сестрата на краля? — повтарям.

Той се покланя безмълвно, а аз си помислям: ето какво ми донесе това, че онези две жени са мои сестри: нищо.

— Какво да правим? — гневът на Арчибалд се превръща в безпомощност. — Трябва да я заведем някъде на сигурно място. Времето ѝ приближава, ще роди след по-малко от месец. — Трябва да стигнем някъде на безопасно място!

— Какво ще кажете за манастира в Колдстрийм? — предлага сър Антъни в нетърпението си да ни отпрати. — Абатисата ще я приеме, а оттам можете да повикате помощ от Лондон.

— Тя трябва да влезе тук! — гневно заявява отново Арчибалд. — Настоявам!

— Колко път има до Колдстрийм? — питам кратко.

— Само около четири часа — отвръща сър Антъни. — Три — поправя се, когато вижда изражението ми.

Джордж подхвърля поводите на коня си на един от слугите и идва при мен и Арчибалд.

— Няма да ни пусне да влезем; не може — казва. — Пилеем време и губим достойнството си, като се молим тук. Колдстрийм е най-добрият ни шанс. Вече сме в Англия, би трябвало да сме в безопасност. Олбъни вероятно няма да пресече границата. Нека принудим този глупак да ни даде храна, и ще си тръгнем по пътя, ще намерим място за нощуване в някое абатство или някоя къща, все някъде, а на сутринта ще продължим към Колдстрийм.

— Толкова съм уморена — казвам тихо. — Не мисля, че ще издържа.

— Ще спрем веднага щом можем — обещава ми Джордж.

— Казвам ви, че не мога — казвам; гласът ми пресеква в ридание.

— Трябва — отвръща Арчибалд. — Не биваше да напускаш Линлитгоу, ако не си била подготвена да бягаш в Англия.

МОНАСТИРЪТ В КОЛДСТРИЙМ, АНГЛИЯ СЕПТЕМВРИ 1515 Г.

Този път съпругът ми съобразява да изпрати един от слугите, за да предупреди в манастира за пристигането ни, и докато ние се тъtrim с усилие към тях, портите вече са широко разтворени и виждам как монахините се задават по пътеката да ме посрещнат.

Лично игуменката застава до коня ми, когато Арчибалд ме сваля от седлото, и възкликва при вида на страданието ми, на огромния ми корем, а после повиква три монахини да ми помагат да вървя. Краката не ме държат, като че ли нещо ужасно е станало с бедрото ми. Изпращат някого да донесе стол и послушниците ме внасят в манастира.

Къщата за гости е просторна и удобна, има голямо легло с хубави завивки и завеси. Дамите ми смъкват изпоцапаните ми дрехи, и аз се вмъквам в леглото по мръсното си бельо.

— Оставете ме — казвам. — Трябва да спя.

* * *

Събуждат ме едва когато настъпва следобедът, донасят ми купичка овесена каша и ми казват, че вечерята ще бъде поднесена, когато пожелае. Мога да дойда в залата за гости и да вечерям с игуменката, или да се храня в покоите си, както предпочитам.

— Къде е Арчибалд? — питам. — Къде ще се храни той?

Ард е настанен в къщата за поклонници, на разстояние от постройките на абатството, заедно с брат си и мъжете от прислугата, но може да ме посети в къщата за гости, ако желае.

— Той трябва да дойде веднага — казвам. — Освен това ще вечерям в залата. Погрижете се да получа подобаващ стол.

— Няма балдахин от златен брокат — напомня ми придворната ми дама. — А Алис изчетка роклята ви, но тя всъщност не е много чиста. Игуменката ви зае бельо.

Това ме кара да замлъкна. Сякаш няма да бъда аз, ако не седя под балдахин от златен брокат, в красиви дрехи, вечеряйки като кралица. Цял живот съм седяла на най-високата маса, редом до трона. В какво ще се превърна, ако стана толкова бедна, колкото беше някога Катерина?

— Ще се храня тук — казвам нацупено. — И ще трябва да ми намерите нови дрехи.

Не обсъждам с нея как да ми намери нови дрехи насред пограничните земи, а тя е твърде наясно с нравите на кралските особи, за да ме попита как според мен ще стане това. Отива да поръча вечерята ми и да доведе Арчибалд, а аз си спомням, само за миг, за онова пътуване преди дванайсет години, как влязох тогава в Бърик, за онази реч в израз на вяност, в която благодаряха на Бог, че аз, най-голямата принцеса от династията на Тюдорите, съм почела малкия град с присъствието си.

Арчибалд влиза с момчешки и свеж вид. Закуската и едно измиване са му възвърнали бодростта и енергията. Не е прегърбен от бременност и омаломощен от болка. Един млад мъж може да изтърпи много неща и да се надигне, пълен с живот и радост; но една млада жена — а аз съм все още млада жена — трябва да полага усилия.

— Моя бедна любима — казва той, докато коленичи пред мен.

Намерил е отнякъде чисто бельо, а косата му, влажна от банята, е къдрава и блестяща като руно на овен. Сияе от жизненост.

— Няма къде да вечерям — казвам нещастно. — И нямам дрехи.

— Не би ли могла да заемеш някоя рокля от игуменката? — пита той. — Тя е много образована и благовъзпитана жена. Сигурен съм, че има хубаво бельо.

— Не мога да се облека като монахиня — казвам кратко. — Не мога да нося бельото на друга жена, независимо колко много те е впечатлила. Трябва да се облека като кралица.

— Да — казва той уклончиво. — Навярно можем да пишем на Олбъни с настояване да изпрати дрехите ти. Навярно каруците са вече в Танталън и могат да ги препратят тук?

— Можем да пишем на Олбъни? Може да узнае къде сме?

— Вече си в безопасност, в Англия. Предполагам, че вече можеш да започнеш да преговаряш. Всъщност дори трябва да му кажем какво очакваме.

— Мога ли?

Внезапно виждам лъч надежда. Смятала съм, че бягаме като престъпници пред армия от четирийсет хиляди шотландци, твърдо решени да заловят Арчибалд и да го изправят на съд за държавна измяна, решени да затворят мен, за да умра в плен. Но сега сме в безопасност, сега съм у дома, в Англия, всичко е променено.

— Спасих те — казва Арчибалд. — Направих го. Напълно невероятно е. Като романс, като вълшебна приказка. Това пътуване! Мили Боже, тази безкрайна езда! А сега сме тук, и спечелихме.

— Вземи хартия и перо от почитаемата игуменка. Ще пиша веднага — заявявам аз.

* * *

Уведомявам херцога с възможно най-леден тон, че съм на сигурно място в Англия. Не съобщавам къде, защото все още ме плаши мисълта за армията му. Казвам, че ще се върна, ако бъдат изпълнени известен брой условия. Не проявявам скромност: искам обратно земите си и рентите от имотите, придобити чрез брака ми, пълното възстановяване на състоянието ми, скъпоценностите и най-вече дрехите си. Искам помилване за Арчибалд и за всички, които са застанали на моя страна, без значение дали срещу тези хора има повдигнати обвинения или не. Искам свободен достъп до синовете си и правото да назначавам техните възпитатели, домашни учители и прислуга. Искам всъщност всичко, което имах, но Олбъни ми го отне, но не възразявам да запази титлата на регент, стига да работи заедно с мен (искам да кажа, под мое ръководство) за доброто на Шотландия, тъй като явно парламентът желае той да го прави.

Почивам си. Храня се добре. Спя нощем без тревожни сънища. Болката изчезва от бедрото ми и чувствам как бебето се върти и обръща, затова знам, че той също е здрав и силен. Разговарям дълго и подробно с игуменката, Изабела Хопрингъл, която е благоразумна и прозорлива начетена жена. Тя ме съветва да изчакам лорд Дейкър да

ми съобщи какъв би трябвало да бъде следващият ми ход, и да не се доверявам на Олбъни. Казва ми, че лорд Дейкър ще ме спаси. Надменно отвърщам, че контролирам сама живота си и че печеля словесната война с херцога. Показвам ѝ писмата, които си разменяме, в които той ми предлага едно нещо, а аз искам друго. Мисля си, че разигравам добре тази ръка. Дамата е ценна карта в тази игра, а аз раздавам най-добрите карти на себе си.

Печеля. Добирайки се до безопасно място, възвърнах властта си; аз съм сила, която трябва да бъде вземана под внимание. Херцогът на Олбъни възлага на френския посланик ролята на посредник между нас; той ще дойде при мен в Колдстрийм, предавайки почитанията на херцога и на парламента. Ще ми донесе предложения, които херцогът, в желанието си да се върна на мястото си, е принудил парламента да приеме. Последното, което иска Олбъни, е да въвлече Франция във война с Англия заради Шотландия. Той всъщност има изрично нареждане от своя крал да не допусне нещата да се влошат. Трябваше да донесе мир и ред на Шотландия, а сега всички го обвиняват, че е донесъл размирици и опасност от война. Да прогониш кралица от собствения ѝ замък е постъпка, която крие заплаха за всеки монарх в християнския свят. Никой няма да го подкрепи. Затова трябва да имам децата си до себе си, трябва да отседна там, където поискам, състоянието ми трябва да ми бъде възстановено, съпругът ми да бъде помилван. Посланикът ще пристигне по пладне, и неговият подпис под споразумението ще го направи обвързващо и за двете страни. Не печеля, а вече спечелих.

Разхождам се в градината с Изабела, игуменката, и ѝ описвам каква радост ще бъде за мен да се върна в Единбург и да видя отново момчетата си, и как никога не съм мислила, че ще копнея да заема мястото си като кралица-регент на шотландците, но че сега е така. Разказвам ѝ как лекомислено сестра ми напусна новия си дом, без да осигури наследник за трона на Франция, как се омъжи се за човек от ниско потекло и се върна в Англия, а сега всичко ще бъде така, сякаш никога не е заминавала. Французите ще я забравят за седмица. Ще трябва да върне скъпоценностите си. Разбира се, може да се наслаждава на удоволствията в английския кралски двор и на престижа си като сестра на краля — банални наслади, подходящи за едно глупаво момиче, — но една жена, призована от Бог да изпълнява дълга

си към страната на своя съпруг, би трябвало да остане там, служейки на страната и на Бог, както правя аз. Заявявам, че да бъда майка на крал е най-великото призвание, което една жена би могла да има. Станала съм толкова значима, колкото почитаемата ми баба, която роди крал и го издигна на трона. Божията десница закриляше всяко нейно действие, а сега закриля и мен. По-близо съм до Бога от една игуменка. Имам призвание и дълг. Аз съм такава велика жена. Ще служа на Шотландия и на Бог.

Много е приятно да се разхождам бавно из билковата градина с игуменката: полите ни шумолят леко при допира до късната лятна лавандула, чийто остър мирис се разнася в опияняващия въздух. Докато вървим, тя откъсва стръкче мента и го подушва; аз прокарвам леко ръце по храст с розмарин. Тук расте седефче, виждам подобните на маргаритки цветчета на лайката, ярките личица на трицветните теменуги и благоуханните листа на маточината.

— Чудя се как му се доверявате — казва тя небрежно.

— Какво?

— На Олбъни — казва тя. — На месир Олбъни — произнася го като френско име, с акцента на измамата. — Лъгал ви е и ви е предавал всеки път, когато е сключвал споразумение с вас, още от първото си идване в Шотландия. Нима не проявява вероломство към вас? Изкара оръдия срещу вас в Стърлинг; посрами ви пред сина ви. Взе ключовете на замъка от ръката на малкото ви момче. Раздели ви от двете ви момчета. Бихте ли се поставили наистина отново във властта му?

— Той е херцог — казвам. — И много благовъзпитан мъж. А сега признава, че съм кралица. Имам думата му в писмен вид.

Тя прави лека гримаса и свива рамене.

— Той е французин — казва пренебрежително. — На практика е такъв. Ожени се за французойка заради парите ѝ. Заклел се е да служи на френския крал. Вероломен като французин и безчестен като шотландец. Боя се, че той и парламентът ви ще ви погубят.

Ужасена съм.

— Не е възможно да мислите така!

— От мига, в който дойде в Шотландия, той ви погубва! — възкликва тя. — Защо сте тук, ако не сте прогонена в изгнание? Нима напуснахте Стърлинг по собствен избор? По свой свободен избор ли напуснахте Единбург? Нима не побягнахте от Линлитгоу в страх за

живота си? Нима не потеглихте от Танталън само с дрехите на гърба си?

Помислям си за миг, че тя изглежда забележително добре осведомена за игуменка в погранично абатство; но навярно е говорила с Джордж.

— Ако бях на ваше място, бих се върнала в Единбург само начело на армия — отбелязва тя. — Бих последвала съвета на лорд Дейкър, и бих отишла в богатия му дом в Морпет, за да събера там войска.

Засмивам се несигурно.

— Говорите така, сякаш приличам на Катерина и войнствената ѝ майка.

— Сигурна съм, че ще се окажете смела като нея. Готова съм да се закълна, че сте ѝ равна.

— О, наистина съм, безспорно е така. Катерина не е по-смела от мен. Познавам я добре и съм сигурна в това.

— Освен това съм сигурна, че имате съпруг, който е не по-малко смел от Фердинанд Испански.

— Арчибалд струва колкото десетима като него.

— Тогава защо не завоювате отново Шотландия, както Изабела и Фердинанд отвоюваха Испания от маврите? Тогава няма да бъдете принудена да спорите с херцога и да му се подчинявате. Просто ще го изпратите обратно във Франция — тя замълчава. — Или го обезглавете, както намерите за добре. Ако сте управляваща кралица, а не просто регент, можете да правите каквото пожелаете.

По външната врата се разнася силно блъскане. Вдигам разтревожено поглед.

— Възможно ли е това да е подранилият френски пратеник? Изабела, ще трябва да го поканите в залата на къщата за гости и да го накарате да изчака, докато се облека. Трябва да подпише споразумението с него.

Тя изчаква, докато една монахиня от къщичката на вратаря идва през градината, прави ми лек реверанс и зашепва. Изабела се смее и улавя ръката ми.

— Имате късмет — казва тя. — Великите мъже и жени винаги имат късмет, а вие имате късмета на кралица под специалната закрила на Бог. Пред вратата е лорд Дейкър, изпреварил с един ден френския

лъжец, и ви носи документ за свободно преминаване, така че можете да отидете навсякъде в Англия. Може да ви отведе в Лондон още сега.

Ахвам: ръката ми се сключва около едно буйно раззеленило се седефче, така че остроото му ухание изпълва въздуха.

— В Лондон?

— Лорд Дейкър дойде! — възкликва тя с такъв възторг, сякаш този триумф е лично неин. — И сте свободна!

* * *

Едва мога да повярвам, че е дошъл — с конен отряд, с документ за свободно преминаване, готов да ме ескортира незабавно на юг. Целувам Изабела като сестра, и с радост се качваме на конете. Усещам лека, пробождаща болка, докато сядам на седлото зад съпруга си, но вече виждам как бъдещето ми се разстила пред мен. Изабела е права: мога да убедя Хари да изпълни дълга си към мен, ще се върна в Шотландия начело на армия и ще вляза триумфално в Единбург. Мога да възпитам момчетата си да бъдат такива синове, каквито щеше да иска техният баща — наследници на трона на Шотландия и дори на Англия.

Вече съм на седлото, когато си спомням нещо.

— О, но лорд Дейкър, херцогът на Олбъни ще изпрати при мен френския посланик с предложения. Не е ли редно да го изчакам и да му дам отговор? Ами ако ми предлага регентството? Ами ако е готов да ми даде всичко, за което настоявам?

— Може да ви го изпрати в Морпет, в моя замък. Може да се срещне с нас в Морпет — отвръща ми старият пазител на границите. — По-добре да разисква с вас какви условия ще предложи, докато сте зад яки стени в английски замък, който никога няма да падне под обсада, отколкото когато сте с една-единствена рокля в някакъв манастир по границите, заобиколена от тленните останки на загиналите при Флодън.

— Но ако идва с капитулация? — настоявам.

— Бихте ли искали да ви види така? — пита старият лорд. — Така изпоцапана от път? Толкова ужасно неспретната? И — простете ми, ваша светлост, — но коремът ви вече е толкова голям. Не е ли

редно да сте в уединение в очакване на раждането? Наистина ли искате да се срещнете с френския посланик в това състояние? Не мислите ли, че той ще каже на всички, че макар да приближава времето ви за раждане, вие яздите край границите като някоя беднячка?

Унижена съм. Ако бях получила спалното си бельо от Единбург или мебелите си от Линлитгоу, можех да се срещна с него и да го предизвикам да гледа издутия ми корем. Но лорд Дейкър е прав: не мога да бъда уверена в себе си, когато съм в този вид. Когато мога да се измия и преоблека, ще се срещна с него. Той ще може да дойде при мен, когато съм се разположила под балдахин от златен бродат в богат замък. А в този момент съм облечена така бедно, както Катерина Арогантната, когато почитаемата ми баба се стараяше да я унижи по всякакъв начин.

— Бог да ви благослови! — провиква се Изабела. — И да ви върне отново там, където ви е мястото.

Потегляме като английски благородници, а не както влязохме — като шотландски престъпници. Знамето на лорд Дейкър се вее пред нас, пред него — кралското знаме на Англия, а моите знамена на кралица-регент на Шотландия — най-отпред. Той е подготвил всичко това; мисля си, че може от месеци да се е погрижил да бъде готов. Знаел е, че ще дойда в Англия, преди аз да го знам.

* * *

— Наистина мисля, че трябваше да изчакаме, от уважение към френския посланик — казвам на негова светлост, който дръпва поводите на коня си, за да може да изостане назад и да говори с мен, седнала на коня зад съпруга си. Лорд Дейкър почти не си прави труда да забелязва Арчибалд; все едно че яздя зад коняря си. На свой ред Арчибалд е нацупен като малко момче.

— О, но защо не тръгнем за Лондон, за едно удобно уединение в очакване на раждането и след това да прекараме Коледа там? — пита Дейкър.

— Защото мисля, че посланикът е упълномощен да ми предложи всичко, което искам — казвам. — Писмата на херцога дадох ясно да

се разбере, че е разговарял с членовете на парламента и ги е принудил да се съгласят на всичките ми искания.

Дейкър поклаща глава.

— Той е лъжлив и вероломен — казва той простищо. — И е слаб. Той ви лъже. Не е идвал да се срещне с вас, идвал е, за да ви забави, да ви задържи тук, близо до границата, в къща, която не може да бъде отбранявана, докато херцогът поведе армията си. Щяха да ви накарат да чакате тук, да пишете и преговаряте с френския посланик, докато прекосят границите и ви заловят, и пленят и съпруга ви. Ваша светлост, щяха да ви затворят, може би в някой женски манастир или в някоя кула в Гламис, на мили оттук, където никога не бихме могли да стигнем до вас. А вие, милорд, уви, вие щяхте да бъдете обесен като обикновен престъпник на портите на манастира в Колдстрийм.

Мога да почувствам как Арчибалд се вцепенява на седлото.

— Добре че заминахме тогава — казва той. — Спасих я от Линлитгоу, отведох я в Бърик и Колдстрийм, а сега я спасих от пленяване тук.

— Наистина го направихте — казва Дейкър като мъж, който хвали дете. — Цяла Англия ще узнае какво направихте за нас.

— С цената на риск — настоява Арчибалд. — С огромен риск, и без заплащане.

— Ще бъдете възнаграден — казва Дейкър любезно.

Арчибалд свежда глава.

— Всички други биват възнаграждавани. Колко получава игуменката?

Негова светлост се изкисква, но не отговаря.

— А тук трябва да се разделим — заявява той. — Нямам документ за свободно преминаване за вас, милорд. Не мога да ви въведа в Англия или да ви допусна в замъка си в Морпет. Всичко беше направено толкова набързо, че вие, благородният ви брат, и лордовете Хюм не влизахте в сметките. Мога да взема нейна светлост, но само толкова.

— Но Арчибалд трябва да дойде с мен — възразявам, едва разбирайки какво казва лорд Дейкър. От една страна цяла Англия е задължена на Арчибалд. От друга той не може да влезе в Англия. — Той е мой съпруг. Едно разрешение за свободно преминаване за мен трябва да означава разрешение за свободно преминаване и за него.

Дейкър изкрещява на хората от отряда си, които спират, когато той дръпва поводите на коня си на кръстопътя.

— Трябва да ви заведем в моя замък незабавно — казва той. — Добре е да се оттеглите в уединение за раждането, преди да е изтекла седмицата. Но вие, милорд, трябва да ми дарите търпението си. Ще изпратя хора в Лондон да донесат разрешението ви за свободно преминаване и това на брат ви, и тогава можете да дойдете при нас в Морпет. Забавянето ще бъде съвсем кратко.

— Бих предпочел да дойда с вас сега — казва Арчибалд. Хвърля поглед нагоре по пътя, който води обратно към Шотландия. Предполагам, че си представя четирийсет хилядна армия на следващия завой.

— И наистина ще дойдете — уверява го Дейкър. — Но едва ли бихте искали да се забавя с отвеждането на нейна светлост на сигурно място? Когато вие можете толкова лесно да намерите убежище, да не се набивате на очи, да преживявате от находчивостта си, докато ви повикам да придружите нейна светлост съпругата си до Лондон. Зная, че кралят гори от нетърпение да посрещне вас, новия си зет. Какъв герой ще бъдете, ако се измъкнете от Шотландия сам, благодарение на собствените си умения, а не яздейки на един кон със съпругата си.

— Разбира се — изрича със запъване Арчибалд. — Но мислех, че ще дойда с вас в Морпет.

— Нямате документ за свободно преминаване — повтаря лорд Дейкър със съжаление. — Ще слезете ли от седлото, милорд? Разполагам с отпочинали коне за вас и брат ви, и кесия злато в торбата на седлото, до която не искам да се добере някой коняр.

Арчибалд дръпва поводите на нашия кон и спира, премята по момчешки крак през врата му и скача на земята. Обръща се и улавя ръцете ми, както съм седнала странично на коня, без ездач пред себе си, присвила лице в болезнена гримаса.

— Това ли е желанието ти? — пита ме настойчиво. — Да те оставя ли тук, под закрилата на лорд Дейкър, и да дойда отново при теб в замъка Морпет, когато получа собственото си разрешение за свободно преминаване?

Обръщам се към лорд Дейкър.

— Не може ли да дойде с нас? — питам.

— Уви, не — казва той.

* * *

Така че Арчибалд ме оставя. Трябва да се радвам, че ще отиде на сигурно място. Всеки знае къде да го намери, ако е с мен. Не мога да понеса мисълта, че го излагам на опасност. Но той, брат му Джордж и Александър Хюм потеглят бързо на отпочиналите коне, виждам ги как се надбягват, приведени над шиите на конете, сякаш са момчета без никакви причини за тревога. За момент си казвам, че сега той е свободен, млад мъж с възможност да играе с високи залози и да избягва опасностите, освободил се е от мен. Язди така, сякаш е роден да бъде на седлото. Той е пограничен лорд. Роден е за опасност, риск и среднощни набези. Изгубва се от поглед след миг и ми се струва, че навярно още преди това вече съм напуснала мислите му.

Обръщам студено, безстрастно лице към лорд Дейкър, който уж трябваше да е мой спасител, но не ми донесе нищо освен сърдечна болка.

— Имам родилни болки — казвам му. — Ще раждам. Трябва да ми намерите място, където да родя.

* * *

Дори след всичко това пак няма лесен път до удобно убежище. Яздим цял ден, аз съм се вкопчила в чужд човек на седлото пред мен, но нищо не може да облекчи болката от тръскането на коня, който върви все напред. Земите стават по-стръмни, долините са тучни и зелени, студени под сянката на гъстите гори, а аз се озъртам и се боя, че в засада може да ни дебнат шотландски лордове. Пътят се вие през дърветата и излиза от гората във високо разположена пустош; докдето поглед стига не се вижда друго освен растящи до безкрай бурени, пирен, ниски храсти и тръстики. Пътеката е трудно забележима, почти заличена сред пирена и тревите. Лъкатуши и се вие нагоре, нагоре и все нагоре, а после, когато стигаме най-високата точка, там няма нищо за гледане освен още хълмове и още небе, и пътеката, извиваща се отново надолу към речната долина. Реките са широки, лъкатушат през тучни, влажни земи. Ако имаше мъже и жени, които да обработват тези

низини, те щяха да са плодородни; но не виждам тук жива душа. Всеки, който живее в тези голи открити земи, е усвоил хитростта да се спотайва като зайче, когато минава някой. Или пък незабавно хукват да се крият в разпръснатите тук-там каменни кули, които се издигат застрашително сред пейзажа. Никой не поздравява никого по пътя. Няма пътници, няма път. Мисля си, че не съм сторила почти никакво добро на кралството си, след като не съм се погрижила мирът да стигне дотук. Грее топло слънце; но аз изпитвам студ в самата си утроба.

* * *

Продължаваме нататък, а аз правя знак на лорд Дейкър да доближи коня си и да язди редом с мен.

— Колко път остава? — питам през зъби.

— Още малко.

— Час?

— Може би повече.

Поемам си дъх. Може да е още половин ден. По време на тази дълга езда съм се научила, че негова светлост не се чувства задължен да бъде точен.

— Казвам ви истината, не мога да издържа.

— Знам, че сте уморена...

— Нищо не знаете. Казвам ви, не мога да продължа.

— Ваша светлост, домът ми е на ваше разположение, удобен е, и...

— Как по-ясно да ви го кажа? Ще родя всеки момент. Не мога да чакам. Трябва да вляза в някаква къща. Времето ми дойде.

Разбира се, той ми напомня, че се очаква да родя чак следващия месец, а аз му казвам, че една жена знае кога ще роди, и че жена с двама здрави сина и няколко загуби със сигурност може да прецени, и ние спираме конете и се препираме ожесточено, застанали на пътя, докато студен източен вятър започва да шиба в лицата ни дъжд, а аз казвам: „В някоя канавка ли трябва да родя това бебе?“ Едва тогава той се отказва от мисълта за Морпет и казва, че ще свърнем встрани от пътя и ще отидем в малкия му замък Харботъл.

— Близко ли е? — настоявам.

— Съвсем близо — казва той, и по тона му разбирам, че ми предстоят часове болка.

Облягам глава на широкия гръб на коняря, усещам как конят се спуска в долини и се изкачва по хълмове, а от време на време поглеждам наляво и надясно и виждам дървета и високите земи. Виждам мишелов, кръжащ над гора. Виждам лисица да се шмугва в къпинака встрани от пътеката и червеникавият ѝ гръб ме подсеща за Ард и се питам къде ли е той сега. После минаваме през селце, по-скоро няколко порутени колиби с играещи си в прахта деца, които изтичват вътре, когато ни виждат, и лорд Дейкър казва: „Пристигнахме“.

Пътеката към замъка се издига стръмно над селото, и докато се качваме нагоре, подвижният мост се спуска с трясък, а решетката на крепостната врата се вдига с дрънчане. Конят навежда глава и се катери упорито. Замъкът се намира на малък зъбер над селото, а около мен се виждат други пусти върхове. Минаваме през каменен вход и навлизаме зад крепостната стена, а после конярят скача от коня, и аз позволявам на негова светлост да ме повдигне, вкопчвам се в него, тъй като краката не ме държат, и той ме повежда през входа, навътре към централната кула на замъка.

ЗАМЪКЪТ ХАРБОТЪЛ, АНГЛИЯ ОКТОМВРИ 1515 Г.

Почивам си, спя. Събуждам се и ям. Храната не е добра, но поне има легло, а не купчина слама, натъпкана в зебло; но няма хубави чаршафи и завивки, нито завеси на леглото, които да възпират теченията, и има само една малка възглавница. Това е спалнята на коменданта на крепостта, и трябва да кажа, че няма опасност това назначение да го изнежи. На допир дюшекът сякаш е натъпкан с едри камъни — никоя птица не може да има такива пера, и в него има бълхи или въшки, или във всеки случай нещо, което хапе. Цялата ми кожа е осеяна с червени подутини. Но поне не съм на коня, а след няколко дни болките затихват и си мисля, че може би бебето ми може и да не подрани толкова, но във всеки случай, ако дойде сега, ще се роди под покрив като християнин, а не край някой жив плет като диво животно.

Не се безпокоя за Арчибалд, някъде в пустошта на спорните земи между Шотландия и Англия, без позволение да влезе в едната страна, обявен извън закона в другата. Дори не мисля за сина си, Джеймс, който е с Дейви Линдзи в замъка Стърлинг, несъмнено пита за мен и научава, че пътят към престола е самотен и труден. Не мисля за малкия му брат, Александър, моето бебе, моят любимец. Не мисля за Катерина, бременна за пореден път, надяваща се на момче за Англия. Не мисля за Мери, също бременна, според лорд Дейкър — макар че какво значение има нейната бременност в действителност? В най-добрия случай може да роди син на Чарлс Брандън, наследник на бащините си задължения и майчината си глупост. Аз съм единствената от трите, която е и кралица, и може да разчита, че ще роди жив син, и би трябвало да тържествувам, но съм толкова уморена, та си мисля, че най-сетне наистина сме сестри, сестри в страданието и сестри в разочарованието.

Болките ми не водят до раждане, изпадам във вцепенена пасивност, като крава със заседнало теле в утробата ѝ. Не мога да направя нищо, за да накарам детето да се раздвижи, и нищо, за да го

опазя. Страхувам се, че постоянната езда от последните няколко дни му е причинила нещо и то вече не може да се задържи здраво в утробата. Страхувам се, че ще умре вътре в мен, и тогава ще трябва да ме срежат, за да разтворят утробата ми, и със сигурност и аз ще умра. Мисля си, че това е моят Флодън, това е моята битка срещу врага и почти със сигурност ще я изгубя. Трябва да бъда отчаяно храбра и да си напомням, че дългът ми ме доведе тук, пък и така или иначе, няма как да избягам.

Когато се опитвам да се измъкна от леглото — защото постоянно имам нужда да се облекчавам, а тук нямат нужник, а само кофа под леглото, — осъзнавам, че съм се парализирала. Това не са родилни болки, а някаква болест, стигаща дълбоко в костите. Имам нужда от лекар, не от знахарка. Казвам на лорд Дейкър, че трябва да се видя с френския посланик веднага, че нямам избор: трябва да склуча мир с херцога на Олбъни, защото вероятно ще умра. Той трябва да ми изпрати лекари от Единбург.

— Повикайте френския посланик — казвам. — Може да ни последва тук. Можете да му издадете документ за свободно преминаване.

— Не зная къде е. Може да е още в Бърик.

— Бил е в Бърик?

Той осъзнава, че неволно се е издал.

— Дошъл е в Бърик?

— Ако си спомняте, бързахме да потеглим. Ами ако неговите хора бяха арестували съпруга ви? Нима бихте искали да изложите графа на опасност да бъде арестуван?

Разбира се, безопасността на Ард е по-важна от всичко, но само ако се бях видяла с френския посланик и той беше успял да склучи споразумение с мен, тогава можеше и да не съм принудена да дойда тук, в това мизерно укрепление, за да търпя тези болки без лекар или знахарка, или билкарка, на които мога да се доверя.

— Повикайте го! — нареждам. — Ако двамата с него успеем да се споразумеем, може да ми изпрати лекари от Единбург.

— Не още, ваша светлост — отвръща той внимателно. — Не искаме да излагаме на риск смелия ви съпруг и голямото му начинание.

— Защо, какво прави той? — питам. — Мислех, че се укрива, докато успее да се присъедини към нас?

Лорд Дейкър се усмихва, старческите му очи проблясват дяволито.

— Мисля, ще откриете, че един смел млад лорд като него е способен на нещо по-добро от това!

— Спасява синовете ми — казвам, без миг съмнение, и лордът ми намига дръзко.

— Именно това прави, Бог да му помага — казва той. — Как ще се чувствате, когато и двамата се озовете на сигурно място зад стените на замъка Морпет, а с вас — и синовете ви?

— Ще ги доведе в Англия?

— Няма друго място за тях. Всички отново ще бъдете заедно.

Не отговарям. Той е прав. Всяка стъпка, която предприех, всеки избор, който направих, изглежда, ме води към места, на които не искам да бъда, до още избори, които не искам да правя.

— Ще видя — казвам. Помислям си за почитаемата ми баба, която никога не казваше на никого какво мисли, нито какво може да направи. — Ще реша, след като родя детето си.

— Повиках лекари от Бърик — казва той. — Ако само може да стигнем до Морпет, бих могъл да ви настаня по-удобно. Там е съпругата ми с дамите си. Те биха се погрижили за вас и бихте имали покой по свой вкус.

— Зная — казвам. — Но това не може да стане. Не мога дори да ходя, не бих могла да яздя. — Внезапна болка като от промушване с меч в корема ме кара да обгърна тялото си с ръце и да ахна.

Дейкър се изправя на крака.

— Започва ли?

Кимвам.

— Да. Мисля, че сега наистина идва.

* * *

Раждането на бебето отнема дни. Два дни и три дълги нощи, изпълнени с болка, сън и ново събуждане от болка; накуцвам нагоре-

надолу из стаята и пъшкам на леглото, докато най-сетне ми подават скимтящо вързопче, повито в парчета лен, и казват:

— Момиче. Момиче, ваша светлост.

Толкова съм изтощена, та дори не ме е грижа, че не е момче. Толкова се радвам, че всичко е свършило и че имам живо дете в резултат на всичките си мъки, че повдигам набразденото си от сълзи лице да я погледна и виждам свършено, миниатюрно бебе, идеално и завършено като розова пъпка, сладко като изящна фигурка, ангел, направен от марципан. Не мога да говоря от болка и изтощение. Мисля си, че ако умра след раждането ѝ, поне я видях, а Арчибалд ще има дете от мен.

— Как ще я кръстите? — пита някой.

— Маргарет — казвам. — Маргарет Дъглас. Нека бъде малка шотландска дама, дори ако майка ѝ е мъртва.

* * *

Наистина вярвам, че ще умра. Болките ми продължават, макар бебето да се е родило, кръвенето продължава, и нищо, което акушерките могат да направят, не е в състояние да го спре. Изплашени са. Те са бедни, невежи жени, които си изкарват по нещо, помагайки при раждане на съседките си; обикновено им плащат в яйца. Никога преди не са били в замъка, никога не са повивали бебе в хубави пелени. Правят всичко по силите си, но никой не може да ми помогне, когато изпадам в трескаво състояние и не знам къде съм, и призовавам Джеймс, съпруга ми Джеймс, да не потегля на битка и да не ми подарява перли като на вдовица. Сънувам, че той е наблизо, и че Катерина е получила не този труп, който е искала. Сънувам, че живее като животно в тези диви земи и че ще дойде при мен в мига на смъртта ми.

* * *

Прекарвам дълги мъчителни дни, полупияна от неразреден ейл, смесен с *uisge beatha*. Ту губя съзнание, ту идвам отново на себе си и

виждам дневна светлина, после потрепващите светлилки на восъчни свещи, а след това студената светлина на зората. Чувам сякаш отдалече тъничък плач и звука от стъпките на някой, който се разхожда нагоре-надолу и успокоява хленчещото дете.

Нямам особена полза от момиче. Арчибалд няма да излезе от укритието си, за да види една дъщеря. Кланът Дъглас няма нужда от момиче, нужен им е следващият главатар на клана. Но аз се радвам, че е жива. Страхувах се, че ездата, толкова близо до времето за раждане, я е убила. А после се радвам и на това, че съм жива, макар че все още ме боли, когато стоя или седя, а кракът ми изглежда е парализиран.

Вдигам глава.

— Пишете на брат ми — казвам. — Съобщете му, че съм родила здрава дъщеря и че се надявам той да ѝ бъде кръстник. Кажете му, че тя се нуждае от вуйчо, който да я защитава.

Отпускам се назад и се унасям, докато гледам как я повиват и я привързват към дъската. Не са успели да намерят кърмачка, и дори не могат да отидат на кон до далечните села, толкова опасни са пътищата заради грабители, разбойници и всякакви въоръжени мъже. Хранят я с надробен хляб, натопен в разрежено с вода мляко, който изстискват в устата ѝ.

— О, аз ще я нахраня — казвам сприхаво, а после изскимтявам от нова болка, когато я слагам на гърдта си.

Тя suche малко, а после я отнасят и казват, че мога най-сетне да си почина. Лежа на тънката възглавница: тя е влажна от потта ми, но няма чисто спално бельо за смяна. Превързват кървящите ми интимни части с мъх, а после най-сетне седат тихо и чувам как бавачката полюшва с крак люлката и всички други шумове замират, когато останалите отиват да ядат или да спят.

Светлината на свещта потрепва и угасва, огънят догаря зад решетката на огнището. Не мога да повярвам, че аз, една принцеса от династията на Тюдорите, се озовавам хваната натясно тук, на място, което не е много повече от погранична кула, и гледам как сенките подскачат по измазания с глина таван, чувам плъховете, дращеци по пода. Затварям очи. Не мога да разбера как може да съм родена с толкова високо положение и да съм паднала толкова ниско. През капациите нахлува студено течение, което кара пламъците на свещите да се разгарят, а после да се снижават. На прозорците няма стъкла,

които да спират студа. Чувам нощните шумове из тези хълмове, настойчивото бухане на кукумявка, острия лай на лисугер, и, някъде, на мили оттук, воя на вълк.

ЗАМЪКЪТ ХАРБОТЪЛ, АНГЛИЯ

НОЕМВРИ 1515 Г.

Изминал е вече месец и бебето ми заяква. Намерихме й кърмачка, а болките ми от раждането престанаха. Лорд Дейкър идва до вратата на спалнята на коменданта на замъка и пита дали може да бъде допуснат да влезе. Нищо не е както му е редът. Църковното ми пречистване бе извършено в леглото, бебето — кръстено в мъничкия параклис. За неин кръстник е избран отсъстващият Томас Улзи, без да чакат съгласието му. Самите ние приличаме на грабители, лагеруващи по дивите погранични земи. Казвам, че може да влезе. Безсмислено е да се опитвам да живея според правилата от книгата на баба ми за кралското домакинство, когато не сме много повече от разбойници.

Той обхваща с поглед бледото ми лице, бедната обстановка.

— Ваша светлост, надявах се, че може да сте достатъчно добре, за да предприемете пътуването до замъка Морпет, където съпругата ми може да се грижи за вас.

Поклащам глава:

— Не мисля, че мога да отида. Нещо не е наред с костите ми. Съвзех се от раждането, но съм странно неподвижна. Не мога да ходя. Не мога дори да сядам. Лекарите от Бърик не са виждали нищо подобно.

— Може да ви отведем, като пътуваме бавно.

— Няма да се справя — повтарям.

Една от дамите, които са намерили да ми прислужват, пристъпва напред и се покланя на английския лорд.

— Тя не може да стане от леглото — казва жената без заобикалки. — Изпитва ужасна болка.

Той ме поглежда.

— Наистина ли е толкова зле?

— Наистина.

Той се поколебава, после допълва:

— Брат ви е изпратил пълни каруци с вещи за ваше удобство в замъка Морпет. А кралица Катерина ви е изпратила прекрасни рокли.

Чувствам как желанието ме сграбчва като глад.

— Катерина ми е изпратила рокли?

— И цели ярдове красиви платове, много, много ярдове.

— Трябва да ги видя. Можете ли да ги донесете тук?

— Ще ме ограбят по пътя — казва той. — Но мога да ви заведа при тях. Ако можете да съберете сили, ваша светлост.

Мисълта за Морпет и цели каруци, натоварени с вещи, чисто бельо и свястно вино, и за роклите ми — новите ми рокли — ми дава кураж.

— Повиках лекари, които ще дойдат в Морпет и ще ви прегледат там — казва той. — Брат ви е твърдо решен да направи необходимото, за да оздравеете отново. А след Нова Година може да отидете в Лондон.

— Лондон — повтарям с печален копнеж.

— Да, наистина — казва той. — Половин Европа е готова да се вдигне на оръжие заради начина, по който се отнесоха с вас. Хората зоват за война срещу Франция, и война с херцога. Вие сте тяхната героиня. Ако само можете да се надигнете, бихте могли да предявите правата си за трона.

— Как мога да стигна до Морпет?

— Моите хора могат да ви носят.

Придворната ми дама пристъпва напред с димплеща се рокля.

— Нейна светлост не може да бъде носена от прости войници.

Лорд Дейкър обръща обруленото си от слънцето и вятъра сурово лице към мен.

— Какво мислите? Или това, или ще отпразнувате Коледа тук, във военно положение, защото можем да бъдем нападнати по всяко време.

— Ще го направя — казвам. — Колко рокли е изпратила?

* * *

Завързват ме в леглото от страх да не стане злополука, а аз се вкопчвам във въжето, докато те грубо го свалят по трите стъпала от

стаята до голямата зала. Крия лицето си във възглавницата, за да заглуша стоновете си; при всяко тръскане имам чувството, че ме пробождат с нагорещен ръжен в бедрото. Никога не съм изпитвала такава агония, сигурна съм, че гръбнакът ми е счупен.

Щом излизаме в голямата зала, мъжете се събират около леглото ми и прокарват под него дълги пръти, сякаш ще носят ковчег. Застават по шестима от всяка страна, и излизат внимателно, стъпка по стъпка, от залата, прекосяват подвижния мост и поемат надолу по дългия лъкатушещ път, който води по стръмните склонове към замъка. Пред нас вървят стражите: Дейкър язди сред тях, придворната ми дама язди зад него и държи в ръце бебето.

Дриплъовците, построили колибите си до стените на замъка, надявайки се на някаква защита срещу лошото време и грабителите, се изправят удивени, докато минавам край тях, полюшвана като икона на шествие в празничен ден. Бих се чувствала глупаво, ако не бях напълно погълната от болката. Отпускам се на възглавницата си и виждам как носещите сняг облаци се сгъстяват в небесата над мен, събирам последните отломки от куража на Тюдорите, които имам, и се моля това кошмарно пътуване на люлеещи се, разтърсващи стъпки да не ме победи и да не рухна, преди да сме стигнали края му.

ЗАМЪКЪТ КАРТИНГТЪН, АНГЛИЯ НОЕМВРИ 1515 Г.

След дълги часове пристигахме в друго бедно укрепление, кацнало на хълм, от който се разкрива гледка към поток и безредно построени груби колиби край стените, с каменна кула вътре. Внасят леглото ми в голямата зала и го оставят там. Мъжете са изтощени и не могат да качат тежкото легло по тесните стълби, а и аз не мога да понеса да продължа нататък.

Тук си почиваме пет дни. Аз съм в мъгла от болка; всеки път, когато се раздвижа в леглото, чувствам как костите ми стържат и пищя от мъчителното усещане. Когато ме повдигат, за да използвам нощното гърне, се налага да ми дават глътка алкохол, за да мога да понеса местенето. Хранят ме легнала и ми дават бульон с лъжица в устата.

Сутринта на петия ден разбирам, че трябва да продължим.

— Не е далече — казва лорд Дейкър утешително.

— Колко време? — питам. Искане ми се да не личи, че съм изплашена, но знам, че личи.

— Около три часа — казва той. — И ще ви носят по-умело сега, когато са се научили да вървят в крак.

Стискам зъби, за да не се оплача, но зная, че ще ме тръскат през всяка стъпка от петте мили. Напускаме замъка без съжаление, но мъжете се препъват из дупките в пътя и се подхлъзват в коловозите, а аз не мога да заглуша виковете си.

— Не е далече — казва Томас Дейкър твърдо.

МОНАСТИРЪТ БРИНКБЪРН, АНГЛИЯ НОЕМВРИ 1515 Г.

Манастирът е бедна, незначителна малка обител с половин дузина монаси, които уж трябва да са августинци, но не практикуват вярата си твърде старателно. Сградите са заобиколени от каменен зид, има и голяма камбана, която да бие тревога, но рядко ги ограбват, понеже местните хора знаят, че тук няма много за отмъкване, пък и имат полза от това, че монасите хранят бедните, подслоняват пътниците и се грижат за болните.

Те са смутени от пристигането ми и игуменът предлага леглото ми да бъде поставено в залата на малката къща за гости. Едва успяват да го вмъкнат през вратата, а когато вече е вътре, то изцяло запълва пространството на подобното на килия помещение. Но подът е преметен и чист, а за ядене ми носят добре задушено овнешко и аз се радвам на това. Поднасят слабо червено вино, а игуменът лично идва да благослови храната и да се помоли за възстановяването ми. От тревожното му изражение разбирам, че изглеждам отчайващо зле и когато казва, че ще се молят за здравето ми и за живота на бебето ми, прошепвам:

— Моля ви, направете го.

Почивам си още два дни, а после хората на Дейкър отново сглобяват прътите, и, с леглото ми, поклащащо се и тръскащо се между тях, потегляме отново. Това е най-дългата част от пътя досега; ще ни трябва цял ден, от зори до здрач, преди да стигнем до Морпет. По пладне Дейкър нарежда да спрем и войниците се нареждат в кръг около нас, с насочени навън алебарди, докато аз и дамите ми хапваме по малко хляб и пием ейл, а после мъжете се хранят прави, наблюдавайки пътя зад нас и посоката, в която трябва да се движим, винаги готови за нападение, боящи се от преминаващи банди разбойници. Лицето на лорд Дейкър е застинало в гримаса на постоянно негодувание.

Сещам се как Арчибалд ми каза, че лорд Дейкър плаща на разбойници да нападнат тази граница и да я правят несигурна, да всяват смут по нея, та за един шотландски крал да е невъзможно да упражнява властта си тук. Питам се как се чувства сега, незащитен в земите, пустеещи заради неговите дела, с мисълта, че мъжете, на които е платил да вършат беззакония, може да се обърнат срещу него.

Слънцето залязва, когато виждам масивната порта на замъка Морпет, а лорд Дейкър дръпва поводите на коня си и казва:

— Ето, ваша светлост. Тук ще бъдете в безопасност.

Заплаквам от облекчение, когато минаваме под огромния свод на портата. Истински триумф е да стигна дотук. Най-сетне съм в безопасност. Но когато обитателите на замъка се появяват забързано да ме поздравят, не споделям с никого, че от все сърце ми се иска това да беше замъкът Уиндзор, а не Морпет, и при отварянето на портата да излизаха да ме посрещнат моите две сестри.

ЗАМЪКЪТ МОРПЕТ, АНГЛИЯ КОЛЕДА 1515 Г.

В Морпет ме очакват подаръци, както обеща Томас Дейкър. Лейди Дейкър е поръчала да ги подредят в голямата зала, за да мога да видя всичко, което Хари и Катерина са ми подарили; за да могат всички да видят колко ме цени брат ми. Има рокли от златен бродат, и сърмени рокли, има ръкави от хермелин и големи топове червено и пурпурно кадифе, от което да поръчам да ми ушийт каквото пожела. Има диадеми от ковано злато, както подобава за велика кралица като мен, има пелерини, и сатенени обувки със златни токове. Има купища украсено с бродерия белъо и пелерини, подплатени с кожа. Има шапчици от кадифе със златни брошки. Има парфюмирани кожени ръкавици и дълги чорапи с бродерия. И най-сетне, там са скъпоценностите от наследството ми, гранатите на почитаемата ми баба, нейното разпятие с перлите, диамантената огърлица на майка ми и златната ѝ верижка. Има всичко, което една кралица е редно да притежава, а Катерина е подбрала всичко това и ми го е изпратила, за да ми покаже признателността на брат ми за куража, с който служи на Англия.

Заедно с подаръците ме очакват и писма. Те не ми носят радост. Катерина тържествува; имам чувството, че нарочно ме дразни със загубите ми, докато тя самата ликува. Носи детето си толкова високо, та е убедена, че е момче. Сигурна е, че това бебе е по-силно.

Всички бяхме толкова опечалени, когато научихме, че е трябвало да избягате от страната си.

Стискам зъби, когато прочитам това, тъй като, ако Хари ме бе подкрепил, ако Катерина му бе казала да ме спаси, щях да задържа трона си.

И толкова потресени, че сте оставили синовете си.

Какво според нея можех да направя? Нима забравя, че те са без баща, и то по нейна заповед?

Не търся далече причината, поради която не е настояла да бъде спасена. Защо би спасила моя син и наследник, щом се надява да се сдобие със свой? Безпокойството ѝ за мен сигурно е лъжа. За Катерина е от полза да бъде в опасност, а синовете ми — пленени. Зная това; любящите ѝ думи не ме убеждават в противното.

И, скъпа моя, сигурно сте толкова самотна и уплашена без съпруга си.

Това — от жената, по чиято заповед овдовях! Бих се разсмяла, ако не бях толкова огорчена.

Надявам се да харесате подаръците си — толкова искаме да прекарате весела Коледа след годината, която изстрадахте, и да дойдете при нас възможно най-скоро.

Постаравам се презрението да не проличи на лицето ми. От висотата на величието, дадено ѝ от големия корем, Катерина ме удостоява със съчувствието си. Да, сега тя е във възход, а аз съм паднала възможно най-ниско. Дори не мога да стоя права без патерици. Но ще се съвзема и независимо как се чувства тя сега, в раждането няма нищо сигурно, та не може да е уверена, че ще роди здрав син. Не е нужно да злорадства над мен. Все още мога да спечеля обратно кралството си и все още имам две момчета с кралска кръв в детската стая, а тя има само една празна люлка. Може да ми изпраца рокли, може да ми изпраца кожи, може да ми изпраца — най-накрая! — наследството ми, но това са само неща, които ми се полагат по право. Аз все още съм кралица и регент, и съм нейна светлост майката на краля.

Сестра ми Мери също пише. Убедила е себе си, че бебето, което носи, ще бъде момче. Но кого всъщност го е грижа за бебето, което ще бъде наследник на херцога на Съфолк? Мери е по-маловажна от мен, моите деца са по-високопоставени от нейните, аз имам две силни, красиви момчета: неин син никога няма да заема престола на Англия.

Писмото на Мери е пълно с новини за придворните и техните есенни занимания. Хенри е построил и екипирал голям кораб, най-големия галеон в Европа, наречен „Принцеса Мери“ като нелеп комплимент към малката ми сестра. Мери пише, че всички се забавлявали прекрасно, че Хари я качил на борда, че бил облечен в моряшки дрехи от златен брокат, че поел руля и Мери отмервала ритъма на гребците и удряла барабана вместо човека, който обикновено върши тази работа, че се движели по-бързо от вятъра, по-бързо, отколкото с платна. Изпълнила е безброй страници с тези хвалби, има и още няколко страници, в които се говори колко благословена е с предан съпруг, което аз приемам като злобен намек за това, че трябваше да се разделя с Ард, и колко щастливи са, докато подготвят заедно дома си в провинцията: разбирам, че това е начин да ми каже, че знае как не можах да остана в Танталън. Подавам целия сноп писма на прислужника, грижещ се за стаята, който хвърля пънове в огъня.

— Изгорете това — казвам.

Той ги взема така, сякаш може да го опарят.

— Тайни ли са? — пита благоговейно.

— Греховна суета — казвам с раздразнението, присъщо навремето на почитаемата ми баба.

* * *

Лежа в голямата спалня, най-хубавата стая в къщата. Лорд Дейкър и съпругата му Елизабет набързо са я освободили за мен и на стената висят кралски драперии от Лондон, а над стола край огнището има балдахин от златен брокат. В каменните стени са изваяни масивни гербове на рода Грейстоук, които принадлежат на лорд Дейкър след сватбата му с наследницата на рода, и подчертават колко

високопоставени са домакините. Но все пак те трябва да спят в по-оскъдно обзаведена стая, докато съм тук.

Организирано е пищно коледно празненство в голямата стара зала в моя чест. Никога преди тук не е отсядала кралица за Коледа, и управителят на домакинството, слугите и началникът на конницата са надминали себе си в подготовката на замъка за празниците. Дейкър е възложил на един остроумен актьор да бъде церемониалмайстор на празненствата и всеки ден има концерт, песни, танци, пиеса или друго забавление, лов, надбягване, предизвикателства за рицарски двубой. От суровата, мрачна околност са иззети всичката храна и провизии, за да може да пируваме в замъка. Дори зеленината на горите е изсечена и донесена тук, така че има венци от зелени клонки над всяка врата, бъдник във всяко огнище, а сладкото ухание на вечнозелени дървета витае във въздуха. Замъкът сияе ярко в дълбоката тъмнина на Северна Англия, пламти като главня в нощта на Севера. Пътници на цели мили оттук могат да видят осветените прозорци, тъй като във всяка поставка са сложени скъпи свещи, а всички огнища пламтят.

Половината аристократи на Шотландия и цяла Северна Англия идват да ми поднесат почитанията си и да отбележат празника, който крие толкова обещания за тях. Те до един са твърдо решени Англия да обяви война на управляваната от херцога на Олбъни Шотландия. Всички до един се надяват да придобият шотландски земи, да крадат шотландско имущество. Кипящото недоволство, което Томас Дейкър постоянно подклаждаше по време на две царувания, избухва, когато той обявява пред всеки гост, че кралят на Англия няма да търпи такива оскърбления към сестра си, че със сигурност ще нахлуе през границата, че моето страдание прави каузата му справедлива, пък и (макар че никога не казва това) потеглянето на война може да донесе голямо щастие на самия Дейкър.

Не мога да приемам никого, макар че семейство Дейкър ми отстъпват пищната си приемна, а лорд Дейкър казва, че е готов лично да ме носи в стола си. Казва, че ще го подплати с възглавнички и ще окачи над него кралския балдахин от златен бродат и столът ще бъде моят трон. Но аз не мога да понеса дори вдигането от леглото; кракът ми е отекал, станал е почти толкова голям, колкото останалата част от тялото ми. Виждам се само с онези хора, които допускам в спалнята си, но не мога да стана от леглото заради тях. Превърнала съм се в

саката жена, немощна като един от просяците на пазарния кръстопът, който трябва да бъде бутан в малка количка и отнесен до стъпалата сутрин.

Затова лейди Ботуел и лейди Мъсгроув идват в спалнята ми, за да седят с мен, а лейди Дейкър влиза по дузина пъти на ден да провери дали имам нужда от нещо. Приемам лорд Хюм, който е верен на каузата ми, макар че това му костваше земите и безопасността, и заедно обсъждаме как ще се върна и как ще взема обратно синовете си. Той ме гледа малко странно, когато говоря за тях, сякаш нещо не е наред.

— Момчетата ми трябва да живеят с мен — казвам. — Нямам намерение да ги оставям под опеката на брат ми или съпругата му. Те ще дойдат при мен.

— Разбира се, разбира се — казва той с припряния успокоителен тон на женен мъж, който знае, че една жена не бива да бъде ядосвана, когато изпитва болка. — Ще поговорим повече за това, когато се почувствате по-добре. Освен това имам за вас някои новини, които ще бъдат най-доброто лекарство на света.

Чувам тропот на обути в ботуши крака по протежение на галерията пред стаята ми.

— Не мога да приемам посетители — подемам.

— Този ще приемете на драго сърце — казва уверено той, и разтваря широко вратата на спалнята ми, а стражът отвън отстъпва назад... и влиза Арчибалд, моят съпруг.

* * *

Подскачам в леглото и извиквам от болка в същия миг, когато той се хвърля към мен.

— Любов моя, любов моя — шепне в косата ми. Целува лицето ми, прегръща ме здраво, а после внимателно ме отдръпва от себе си и вижда сълзите, струящи от очите ми, когато възкликвам:

— Арчибалд, о, Ард! Изобщо не вярвах, че ще те видя пак. А нашето момиченце! Трябва да я видиш.

Лейди Ботуел вече е изпратила някого да изтича до детската стая, и сега главната бавачка идва с малката Маргарет на ръце. Ард държи

пред себе си спящото дете, вглежда се в лицето ѝ, клати глава от благоговейна почуда пред нея.

— Толкова е малка! — диви се той. — Толкова е съвършена.

— Мислех си, че ще я изгубим и че ще умра!

Той я връща внимателно на баващата и се обръща отново към мен:

— Сигурно е било ужасно за теб. Толкова много пъти ми се искаше да бъда с теб.

— Знаех, че не можеш. Не можеше да рискуваш да бъдеш в Англия без разрешение за свободно преминаване! — изведнъж ме връхлита нова мисъл. — Ард, любов моя, в безопасност ли си сега?

— Брат ти, кралят, изпрати разрешение за свободно преминаване за мен, за лорд Хюм и за брат ми. Всички ще отидем в Лондон с почести, веднага щом се почувстваш достатъчно добре, за да пътуваш.

— Скоро ще бъда по-добре — обещавам му. — Но болката е ужасна. Дори най-добрият лекар на лорд Дейкър от Нюкасъл не знае какво става с крака ми. Все пак почивката в леглото облекчава болката, и съм сигурна, че отокът спада. Ще бъда достатъчно добре да отида в Лондон, кълна се, че ще бъда, ако можеш да дойдеш с мен.

* * *

Те вечерят с млад лебед и чапла, с месо от елен и глиган. Донсят най-хубавите блюда в стаята ми и Ард седи до мен и ме храни със собствената си лъжица. Прави ми компания през дванайсетте коледни дни и през студените дни след това, и заедно слушаме веселбата от залата, той — на скромно столче до мен, защото не мога да понеса някой да седи на леглото и пухеният дюшек да хлътва под него. Лежа облегната ниско на една-единствена красиво избродирана възглавница, така че краката и гърбът ми да бъдат неподвижни.

— Каква съпруга мога да бъда за теб? — казвам тревожно. Не мога да го прегръщам, не мога да си лягам с него, не мога дори да стоя до него. За няколко месеца съм се превърнала в стара жена, а той е много по-силен и по-красив, отколкото когато прислужваше на трапезата ми. Зимата, прекарана в бягство, го е направила твърд и суров; трябвало е да командва хората си, да се изправя пред опасност,

да се противопостави на регента на Шотландия. По-гъвкав и подвижен е от всякога, бърз, нащрек за всяка опасност. А аз съм уморена и измъчвана от болка, напълняла от бременността, не мога дори да мръдна от леглото, без да извикам.

— Именно фактът, че си моя съпруга, те доведе до това положение — казва той. — Ако беше останала вдовстваща кралица, все още щеше да бъдеш в замъка Стърлинг.

Той говори утешително, почти заучено, но внезапно чудовищността на казаното го кара да замлъкне и да ме погледне. Преглъща, сякаш никога преди не е усещал на езика си вкуса от отчаянието на тези думи.

— Аз те съсипах.

Мрачно, отвърщам на погледа му.

— И аз — теб.

Вярно е. Той изгуби своя замък Танталън, прекрасния си фамилен дом, който се издигаше така гордо, така непобедимо на зъбера. Изгуби земята си, а всички хора, които му служеха и бяха принадлежали на неговия клан поколения наред, изгубиха водача си и главата на своя дом. Той е обявен извън закона, не притежава нищо, освен дрехите на гърба си, той е безимотен човек, човек без поддръжници; в Шотландия това е все едно да си просяк. Считат го за предан на английската кауза: в Шотландия това означава да бъдеш заклеймен като предател; и той е заклеймен предател.

— Не съжалявам — казва той. Лъже. Сигурно има нещо, за което съжалява, наистина има. Аз също.

— Ако Хари изпрати армията си...

Той кимва. Разбира се. Разбира се, това си казваме винаги. Ако Хари изпрати армия, тогава светът би могъл да се промени отново в миг. Трябва да се превърнем в подстрекатели на война като Томас Дейкър, да искаме безмилостно нахлуване в Шотландия. Трябва да настояваме за отмъщение, трябва да поискаме флот. Ако брат ми е готов да ми бъде истински брат, ако Катерина е склонна да го посъветва, както е редно да стори една сестра, тогава отново ще бъда кралица-регент. Всичко зависи от Хари. Всичко зависи от снаха ми, неговата съпруга.

— Има нещо, което трябва да ти съобщя — казва Ард, подбирайки внимателно думите си. — Не ти казаха преди, защото се

бояха за здравето ти.

Усещам как нещо в корема ми се преобръща, сякаш падам. Изпитвам див, внезапен страх.

— Какво има? Каж ми бързо. Мери ли, малката ми сестра? Нали не е починала при раждане? Пази Боже. Нали не е тя?

Той поклаща глава.

— Катерина е изгубила бебето си — казвам убедено.

— Не, става дума за сина ти.

Знаех си. Досетих се веднага, щом видях мрачното изражение на лицето му.

— Мъртъв ли е?

Той кимва.

Покривам лицето си с ръка, за да не виждам съчувственото му изражение. Под пръстите ми сълзите се стичат косо от очите ми и капят в ушите ми. Не мога да вдигна глава, за да си избърша лицето. Не мога да заплача от тази нова болка, след като съм пищяла толкова много от болката в ставите си.

— Дано Бог го прибере при Себе Си — прошепвам. — Бог да приеме душата му.

Съвсем естествено, дори в първия шок ми идва мисълта, че поне съм родила двама принцове. Ако единият е мъртъв, все още имам син и наследник. Все още имам още един. Все още имам наследник за Шотландия, наследник за Англия. Все още съм единствената от трите кралици, която има син. Дори единият да е мъртъв, дори да съм изгубила моето момче, моя наследник, все още имам специалното си съкровище; все още имам малкия си син.

— Не искаш ли да знаеш кой от тях е мъртъв? — пита неловко Арчибалд.

Бях приела, че е кралят. Това би било най-лошото. Ако коронованият крал е мъртъв, тогава остава само едно малко дете, което да предотврати узурпиране на престола.

— Не е ли Джеймс?

— Не. Александър.

— О, Господи, не! — надавам вопъл. Александър е любимото ми дете, моето красиво момче, моето невръстно момченце. Това е бебето, което Джеймс ми остави. Дори новото бебе, Маргарет, не може да го

замести в сърцето ми. — Не може да е Александър! Той е толкова здрав и силен.

Арчибалд кимва, с бледо лице.

— Толкова съжалявам.

— Как е умрял?

Ард свива рамене. Той е млад мъж. Не знае как умират малките деца.

— Разболял се, а после започнал да отпада. Скъпа моя, толкова съжалявам.

— Трябваше да съм там!

— Зная. Трябваше. Но за него са се грижили добре, и не е страдал...

— Момчето ми! Александър! Малкото ми момче. Това е третото момче, което губя. Третото ми момче!

— Ще те оставя на грижите на дамите ти — казва Арчибалд сдържано. Не знае какво да каже или какво да направи. Вечно трябва да ме утешава. Нищо никога не е потръгвало както трябва за нас. Сега е обвързан със саката жена, която надава вопли заради загубата на сина си. Изправя се на крака, покланя ми се, и излиза от стаята.

— Бебето ми, малкото ми момче!

* * *

Кълна се, че херцогът на Олбъни ще си плати за това. Както и да е умрял Александър, именно херцогът носи вина за това. Изобщо не биваше да бъда принудена да оставя момчетата в замъка Стърлинг. Изобщо не биваше да се отделям от него. Родната ми сестра, Мери, вдовица на крал също като мен, се омъжи тайно, и все пак ѝ беше позволено да напусне страната си с всички почести. Защо трябва аз да бъда изгнаница, съпругът ми — обявен извън закона, с цена за главата му, а синът ми — мъртъв? Вечно, вечно не успявам да получа това, което ми се полага като на по-голямата принцеса от династията на Тюдорите. Лорд Томас Дейкър е напълно съгласен с мен и заедно съставяме осем страници с обвинения срещу херцога, които да изпратим в Лондон. Дейкър добавя примери за всички случаи, когато шотландци са били допуснати да нахлуят в земи на английския Север,

описва всичко, което са отмъкнали, всяка селска къща, която са изгорили, всеки пътник, когото са ограбили. Ще съсипем херцога, ще убедим Хари да нахлуе в Шотландия. Ако така се стигне до война с французите, това е нищожна цена за възмездието, което една кралица трябва да въздаде за смъртта на сина си.

Вероломният херцог ми пише, съчувства ми за загубата, поздравява ме за раждането на дъщеря ми и изразява надежда, че може да стигнем до разбирателство. Изпраща дипломатически пратеник при Хари. Надява се, че можем да постигнем мир.

— Никога — заявявам категорично на Дейкър. — Ще му кажа какво трябва да направи, преди да се съглася да обмисля мирен договор. Трябва да освободи Гавин Дъглас, трябва да помилва лорд Дръмонд, трябва да отмени обявяването на съпруга ми извън закона, трябва да ми изпрати накитите и да ми върне земите и богатството на съпруга ми.

— Не може да направи всичко това — казва Дейкър тревожно.

— Трябва — казвам. — Ще му пиша лично.

Старият пограничен лорд добива предпазливо изражение.

— По-добре ще е да не преговаряте с него, след като изпраща човек при брат ви. По-добре е да оставите двамата да се разберат.

— Нищо подобно — казвам ожесточено. — Аз съм кралица-регент, не някой друг. Ще му изложа исканията си и той ще ги изпълни.

* * *

Пиша също и на сестра си, кралицата на Англия, Катерина, която изглежда е успяла да задържи това дете през цялото това дълго време, и ѝ казвам, че се моля за нея, докато времето ѝ наближава, и я моля да ми пише незабавно, веднага щом се роди бебето ѝ, един малък братовчед на моята Маргарет. Мисля си за двете си сестри, очакващи да родят, заобиколени от удобства, съветвани от лекари, със златни люлки, готови за бебетата им, и си мисля, че именно несправедливостта ме наранява най-много. Те нямат представа за болките, които изтърпях; няма да изстрадат нищо подобно. Нямат

представа за опасността, в която се намирах. Те са заедно; аз съм като подхвърлено дете, вечно пренебрегвана.

* * *

Олбъни ми пише с обещания за мир, с обещания за споразумение, но в същото време неговите дипломатически пратеници пишат на брат ми. Навярно той прави опити за постигане на мир, опитва се да говори с Хари и да се споразумее с мен, но аз предпочитам да преговаря направо с мен. Не мога да допусна Хари да се съгласи Олбъни да бъде настойник на моя син, краля. Не мога да обясня на Хари колко важни са за мен скъпоценностите ми. Всеки смята, че мисля за обикновени неща, женски неща. Но аз знам, че Олбъни се отнася към мен презрително, отнася се презрително към съюзниците ми. Като че ли никой освен мен не разбира, че мъжете, които се биха за мен, трябва да бъдат освободени от затворничеството си при Олбъни. Гавин Дъглас все още е затворник. Трябва да бъде освободен и да получи енорията, която му обещах. Това не са неща, които могат да бъдат търгувани с лекота; те също като накитите ми са моя собственост. Всеки, който ги вземе от мен, е крадец.

Понякога си мисля, че би трябвало да се върна тайно в замъка Стърлинг и отново да предизвикам обсада, просто за да мога да бъда с момчето си. Понякога си мисля, че е най-добре да отида в Единбург и да преговарям лично с херцога. Но после Дейкър идва в стаята ми с писма от Лондон, докато аз седя пред огъня.

— Дайте ми ги! — възкликвам с наслада.

— Тук има едно от кралицата — казва той, като посочва кралския ѝ герб.

Придавам си развълнувано и щастливо изражение и протягам ръка, нетърпеливо разчупвайки печата, за да прочета писмото. Внимавам да не показвам пред Дейкър никакъв намек, че съм изпълнена с ужас при мисълта, че тя най-сетне е родила здраво момче, след толкова много опити. Ако тя роди момче, тогава синът ми е изгубил правото си да наследи английския трон, и няма причина Хари да го спасява. Вдигам ръка над очите си, сякаш за да предпазя лицето

си от горещината на огъня. Това би било най-ужасната загуба от тази година на загуби.

А после виждам, че Катерина не е изпълнила дълга си. Бог не я е благословил. Слава Богу, тя отново се е провалила, и сигурно сърцето ѝ се къса. Сбутана най-долу в дъното на страницата, почти задраскана от подписа ѝ, е новината, която ме кара да се усмихна.

— Родила е момиче — казвам с безразличие.

— Да ѝ прости Господ. Колко жалко — казва Дейкър, прочувствено, както би казал всеки англичанин. — Бог да я пази. Какво разочарование.

Помислям си, че родих четирима сина с кралска кръв и все още ми е останал един. А всичко, което има Катерина, е едно момиче.

— Ще я нарече Мери. Принцеса Мери.

— На леля ѝ, вдовстващата кралица? — пита Дейкър развеселено.

— Съмнявам се — процеждам. — Не и след като тя се върна у дома в немилост, омъжена без позволение. Мери на името на Нашата повелителка Дева Мария, тъй като Катерина ще иска закрилата на Небесната владетелка за това малко дете, след всичките си предишни скърби. Трябва да се молим малката да оцелее; никое от другите не можа.

— Чувам, че са много близки — принцеса Мери и кралицата — продължава упорито Дейкър.

— Не особено — казвам. — Сега Мери е херцогиня на Съфолк.

— А ето и писмо от управителя на домакинството на брат ви — казва Дейкър. — Писал е и на мен.

— Можете да прочетете вашето тук — казвам, и ние разчупваме печатите и четем заедно.

Това е писмото, което и двамата очакваме. Началникът на конницата на Хари пише, за да съобщи, че е поръчал специална носилка да дойде за мен от Лондон с почетна стража, допълнителни коне, каруци за вещите ми, и войници, които да ме пазят из дивите земи на Севера. Хари лично е надраскал бележка отстрани на грижливо изписания текст, за да каже, че трябва да дойда веднага.

— А Арчибалд? — питам, усмихвайки се на съпруга си, когато влиза в стаята ми.

Той застава зад стола ми и усещам как ръката му се отпуска леко върху рамото ми. Изправям се гордо и пренебрегвам спазъма от болка в бедрената си кост. Знам, че сме красива млада двойка. Виждам как Дейкър попива с поглед силата на Арчибалд и моята решителност.

Дейкър се усмихва.

— С радост мога да ви съобщя, че брат ви, кралят, изпрати разрешение за свободно преминаване за негова светлост, вашия съпруг. Предвижда се да отидете в Лондон заедно и двамата ще живеете там като кралица-регент и консорт. Ще ви бъдат оказани всички подобаващи почести и ще вървите пред всички с изключение пред кралицата. Ще вървите пред сестра си, вдовстващата кралица Мери, и нейния съпруг.

— Ще видиш това, което се опитам да ти опиша — обещавам на Ард. — Ще ме видиш в дома ми, в замъците, домовете от детството ми. Ще те представя на брат ми, краля. Ще влизаме след него и Катерина на вечеря, а всички други, *всички*, ще вървят зад нас. Ще бъдеш най-високопоставен в Англия след краля, а аз ще бъда най-високопоставена след Катерина.

Той заобикаля, за да дойде до мен, и се отпуска на едно коляно. Вдига към мен красивото си лице, а аз не мога да се сдържа и допирам ръка до гладко избръснатата му буза. Боже мой, този мъж е красив. Чувствам как копнея за него. Толкова много дни трябваше да лежа неподвижно като труп в леглото, докато той седеше до мен, без да смее да ме докосне, заради болката, която това щеше да ми причини. Искам отново да бъда негова съпруга, искам да правя любов с него. Искам да бъда негова кралица и да вървя гордо до него.

— Почитаема съпруго, ваша светлост, не мога да дойда — казва той просто.

С Дейкър се споглеждаме потресено над главата му.

— Какво?

— Не мога да дойда в Лондон.

— Но ти си длъжен — заявявам.

— Ако дойда с теб, като престъпник, обявен извън закона в Шотландия, всички земи на роднините ми ще им бъдат отнети, а замъците ми ще бъдат разрушени — казва той без заобикалки. — Всичко, което моят баща ми остави, всичко, което дядо ми притежава, ще бъде сринато до основи. Кланът ми ще остане без водач, хората ми

ще погинат от гладна смърт. Ще съм се отказал от рожденото си право, и всички ще знаят, че съм ги изоставил заради удобството да бъда твой съпруг в Лондон, когато би трябвало да се сражавам за дома си. Ще решат, че съм избягал на безопасно място и съм ги оставил на бедите.

— Не можете да останете тук и да се борите — казва Дейкър. — Сам кралят се опитва да постигне мир. Не можете да подбуждате неприятности сега.

— Сега на нежна гълъбица ли ще се преструвате, ваша светлост? — подмята хапливо Арчибалд. — Никога не съм очаквал да ви чуя да казвате, че един шотландец не бива да се бие срещу други шотландци — насочва вниманието си към мен, сякаш Дейкър е твърде жалък, за да му дава обяснения. — Любов моя, моя кралице, не мога да изоставя онези, които рискуваха всичко за твоята кауза. Лорд Хюм също ще изгуби земите си. Олбъни вече заплаши съпругата му и майка му с хвърляне в тъмница. Не можем да избягаме и да изоставим семействата си.

— Но аз съм твоя съпруга! Това е семейството ти!

— Би било безчестно да избягам.

— Имаш дълг към мен!

— Имам дълг към Шотландия — казва той. — Брат ти ще те защитава и ще те пази в Англия. Но никой няма да защитава и пази моите хора, ако ги изоставя.

— Премислете го — препоръчва Дейкър. — Не действайте твърде прибързано, милорд. Може да се наложи да се криете дълго време из хълмовете. Кралят може да сключи с Франция мир, който не възстановява правата ви. Ако не сте в Лондон, могат да ви забравят напълно — той ме поглежда. — Така постъпват видните личности, макар че ми е неприятно да го кажа. Ако съпругът ви не е там, може да бъде забравен.

Това е подигравка, насочена срещу съпруга ми и срещу мен. Дейкър винаги е на първо място верен служител на брат ми, и мой — на второ. Зная много добре, че няма да си спомнят за Арчибалд — те едва си спомнят за мен. Кой би могъл да знае по-добре от мен, че в мига, в който прекоси шотландската граница, една принцеса изчезва от паметта на тези хора? Кой би могъл да знае по-добре от мен, че са готови да влязат в бой за нея едва когато се е стигнало до такава катастрофа, та вече не могат да си затварят очите? Аз не съм Мери,

която може да снове насам-натам, без да изгуби вниманието на брат си, да се държи непокорно, нелоялно, и да бъде посрещана у дома с празненства. Не съм Катерина, която може да не успява да го дари със син година след година, и все пак да бъде избраната от него съпруга и кралица. Аз съм Маргарет, кралица на Шотландия, а те ме забравят напълно, докато крайната опасност, в която се намирам, не застраши и тях.

— Той ще дойде с мен в Лондон! — възкликвам разгорещено. — Ще ни видят заедно. Тогава ще ни запомнят!

Дейкър се обръща към съпруга ми с лека усмивка и чака отговора му. Спомням си, че този човек години наред се е занимавал с това да изправя един шотландец срещу друг, англичанин срещу англичанин, шотландци срещу англичани, англичани срещу шотландци. Сега изправя една жена срещу съпруга ѝ. Дейкър е жител на пограничните земи във всяко отношение. Сигурно си мисли, че познава мъжете като Арчибалд до мозъка на костите, че им е плащал да му играят по свирката. Винаги е мислил, че той може да бъде купен, че лесно може да бъде убеден, лесно може да бъде предаден.

— Не мога да дойда — заявява Ард. — Без значение дали ще бъда запомнен или забравен, не мога да дойда.

* * *

Потегляме без него. Аз съм само на двайсет и шест години и въпреки това ми се струва, че цял живот само съм напускала хората, които обичам, и съм губила онези, които би трябвало да ме закрилят. Оставяме сина ми Александър в студената земя на Шотландия, защото Олбъни е погребал момчето ми през декември, още преди да узная, че е мъртво. Оставяме оцелелия ми син, краля, четиригодишно дете, под опеката на възпитателите му. Моля се Дейви Линдзи да бъде до него, защото кой би могъл да му даде утеха? Вземаме с нас Маргарет, и дойката ѝ, и бавачките ѝ, и безкрайния ѝ антураж. Пътуваме с възможно най-малко багаж, и въпреки това се точи дълъг керван от каруци с вещите ми, и вещите на Дейкър, и въоръжените войници, които ги охраняват, и лордовете, които ни придружават — доволни от възможността да отидат в Лондон след години, прекарани по

границата. Вземаме половината Нортъмбърланд с нас, но потегляме без съпруга ми.

Той целува ръката ми, мокрите ми очи, устните ми, и отново ръцете, преди да тръгна. Кълне се, че ме обича повече сега, отколкото когато беше моят красив придворен, разрязващ месото на трапезата ми, мой рицар, мой приятел. Казва, че не може да изостави своите приятели и съюзници, хората си, незначителните си арендатори, които не знаят нищо за някакъв си крал или регент или кралица-регент, но са готови да го последват, накъдето и да ги поведе. Не може да напусне замъка си, това могъщо укрепление, издигащо се над въздишащото море и кряскащите чайки. Казва ми, че отново ще бъдем заедно някой ден. Отново ще бъдем щастливи, някой ден.

— Ще се върна — обещавам му. — Ще се върна при теб, а ти ще ме чакаш. Ще уредя Хари да сключи мир с французите и с шотландските лордове, и после ще ми позволят да си дойда у дома и ще бъда кралица-регент, каквато бях, а ти ще бъдеш мой консорт.

Любящият му поглед е така ясен и искрен, както когато беше младежът, прислужващ на трапезата ми.

— Върни се при мен, а аз ще опазя замъците си, и земите си и властта си. Върни се в Шотландия и ще приветствам завръщането ти като кралица. Върни се скоро.

ПО ПЪТЯ НА ЮГ, АНГЛИЯ ПРОЛЕТТА НА 1516 Г.

Пътуването е дълго, но има знаци, че си възвръщам положението. Колкото по-надалече отиваме, на бавни, мъчителни етапи, толкова по-внушителна става процесията ни. Влизам в Йорк бляскаво, като кралица и минавам начело на шествие през града, който помни идването ми като принцеса преди толкова много години. Всеки ден ни следват все повече хора. Назначавам нови служители в домакинството си, и съм заобиколена от хора, присламчили се по пътя, и молители. Дейкър казва, че не може да прибира и да изхранва толкова много хора на път, а аз свивам рамене и казвам, че винаги съм била обичана в Англия; трябваше да ме послуша, когато му казах, че хората ще се стичат да бъдат с мен.

Получавам писма от Лондон: от Катерина, която пише, че новото й бебе е здраво и силно, и от сестра ми, Мери, която е родила момче. Трудно ми е да се радвам за нея. Това момче няма да помогне на майка си, моята малка сестра, да се издигне към величие. Това момче няма да заеме важно място в света. Родителите му са почти разорени, тъй като трябва да изплатят на кралския ковчезник огромна глоба заради женитбата си. Самата титла на момчето беше само награда за баща му, заради това, че е забавен приятел. Брандън няма нито талант, нито потекло, нито заслуги. Кръщават мъничето Хенри в опит да спечелят благоволението на брат ми. Предполагам, че ще помолят Томас Улзи, изгряващата звезда, да бъде негов кръстник, също като на моето бебе. Ще трябва да направят нещо, за да подобрят късмета си. Така че не мога да ликувам за раждането на това момче, което няма да бъде нищо повече от бреме за семейството си.

Но се радвам, че Мери е вън от опасност. Винаги съм мислила, че ще бъде плодовита и силна. Всички жени от семейството на майка ни са плодовити. Плантагенетите процъфтяват като плевела с тяхното име. Бях сигурна, че няма да е болнава като Катерина. Възхитена съм, че се е съвзела и е добре, и че ще може да ме посрещне, когато стигнем

в Лондон. Мисълта, че ще я видя отново, дори че ще видя Катерина, става все по-вълнуваща и по-вълнуваща, докато се приближаваме към столицата. Минали са тринайсет години в изгнание. Никога не съм вярвала истински, че ще се прибера отново у дома. Никога не съм мислила, че отново ще спя под английски покрив със знамето на Тюдорите, веещо се над главата ми. Имаше времена, когато мислех, че никога вече няма да видя никой от тях.

И дори в радостта от завръщането си не забравям, че нещастieto ме споходи, защото Хенри наруши моя договор и настоя на война с Шотландия, и защото Катерина нареди на семейство Хауард да поведат свирепа армия, на която бе наредено да не щади никого. При все че знаците на победата над моя съпруг сега гордо се мъдрят върху новото знаме на дома Хауард, не бяха те онези, които решиха да не вземат пленници. Това беше дело на Катерина: безмилостна и кръвожадна като майка си, която прониза цяла Испания с християнски меч. При все че ми изпраща любящи писма сега и обещава, че ще се хвърлим взаимно в прегръдките си, когато се срещнем, не забравям, че тя нареди голото тяло на съпруга ми да бъде запазено в олово. Не мога да наричам своя сестра жена, която е в състояние да измисли това. Дори не зная къде в Англия е погребано клетото тяло на Джеймс. Дори не зная къде е окървавеният му жакет — прибран в някоя ракла, предполагам. Между мен и Катерина има лоши чувства. Тя е щедра и мила към мен след ужасното ми падение, а аз извлякох облага от гузната ѝ съвест; но тя беше поводът и причината за това падение, и аз не прощавам, нито пък забравям.

* * *

В деня, когато се готвим да тръгнем от Йорк, на вратата на личния ми кабинет се потропва и тя се разтваря широко, без мое съгласие. Вдигам поглед да видя кой влиза в личните покои на вдовстващата кралица на Шотландия, без да са съобщили за пристигането му, и там пред мен, с шапка в ръка, усмихнат и съкрушително красив, е съпругът ми, Арчибалд.

Изправям се на крака — вече мога да стоя, без да изпитвам болка, — протягам ръце към него, и той в миг прекосява стаята и

коленичи в краката ми.

— Вървете си — прошепвам на дамите си, и те забързано излизат от стаята и затварят вратата зад себе си, докато той се изправя и ме обвива в здрава, гореща прегръдка. Целува мокрите ми клепачи, устните, шията ми, усещам топлите му ръце през стегнатия си корсаж. Навежда глава и целува горната част на гърдите ми, и усещам как развързва връзките ми.

— Ела — казвам само, въвеждам го в спалнята си и го оставям да ме разсъблече, сякаш съм селско момиче в сеновал, да запретне пищните ми поли и да избута финото ми, поръбено с дантела бельо настрана, и да проникне в мен така страстно, както най-напред, когато се оженихме и си мислехме, че ще управляваме Шотландия заедно.

Усещането е блажено. Лежим заедно, оплетени в дрехи и завивки, докато слънцето заблестява през прозореца и чувам как черковните камбани на Йорк започват да бият една след друга за службата в три часа следобед.

— Любов моя — изричам сънливо.

— Моя кралице — отвръща той.

Вземам загорялото му, усмихнато лице между дланите си и го целувам по устните.

— Ти дойде при мен — казвам. — Мислех, че съм те изгубила завинаги.

— Не можех да те оставя да си отидеш така — казва той. — Не можех да те оставя да си отидеш, без да знаеш, че любовта ми е с теб, че съм ти верен, както съм ти верен винаги, по-влюбен в теб, отколкото някога съм бил.

— Толкова се радвам — казвам тихо. Облягам глава на рамото му и чувствам през тънкия плат на ризата равномерното биене на сърцето му.

— А добре ли се отнасят с теб? — прошепва той. — Виждам, че имаш прекрасни рокли и си заобиколена от камериерки и чудесно домакинство?

— Грижат се за мен като за принцесата от династията на Тюдорите, каквато съм по рождение, и шотландската кралица, каквато съм сега — казвам. — Дейкър е изключително предан служител.

— Какъвто и е редно да бъде — казва сприхаво Ард. — А предаде ли ти пари от брат ти?

— Отново съм богата — потвърждавам. — Освен това всички ми казват, че ще получа обратно скъпоценностите и вещите си от Олбъни. Не е нужно да се боиш за мен, скъпи. Добре подсигурана съм.

— Благодаря на Бога — казва той. — А кога мислят да се върнеш в Шотландия?

— Още никой не знае. Ще трябва да се споразумеят с Олбъни. Но Хари казва, че няма да разговаря с никого, докато не получи вест първо от мен. А Дейкър и аз съставихме огромен списък с моите оплаквания. Олбъни ще отговаря за тях, шотландските лордове, които го подкрепиха, ще отговарят за тях. Ние с теб ще получим възмездие.

На вратата се чука и някой пита:

— Ваша светлост, желаете ли да вечеряте в залата?

Обръщам се с ленива усмивка към Ард.

— Всички ще узнаят, че сме били в леглото следобед — казвам.

— Ние сме съпруг и съпруга — казва той. — Могат да узнаят това. Мога да им кажа, че ще спя в леглото ти тази вечер, ако държат да знаят.

Изкисквам се:

— В леглото ми всяка нощ, по целия път до Лондон.

Лека сянка преминава по лицето му:

— Ах, любима. Нека не говорим за това.

— Какво? — питам с внезапна тревога. Провиквам се към придворната дама: — Да! Да! Елате да ме облечете след малко.

— Не мога да дойда в Лондон — казва Ард. — Нищо не се е променило за мен в Шотландия, макар сега ти да си богата и добре защитена. Но аз все още съм човек извън закона. Все още бягам и се крия из хълмовете, за да запазя живота си.

— Но сега ще останеш при мен. Ти също ще бъдеш богат и в безопасност.

— Не мога — казва той кротко. — Моите хора все още имат нужда от мен. Трябва да ги водя и да ги закрилям от враговете ти.

— Дойде само да се сбогуваш?

— Не можех да остана далече от теб — прошепва той. — Прости ми. Сгрехих ли?

— Не, не, бих предпочела да те видя само за миг, отколкото да не те виждам изобщо. Но Ард, сигурен ли си, че не можеш да дойдеш?

— Замъкът ми, земите ми и моите арендатори ще бъдат в опасност, ако не се върна. Нали ще ми простиш?

— О, да! О, да! Готова съм да ти простя всичко, но не мога да понеса да ме оставиш.

Той става от леглото и нахлузва кожените си бричове. Омекнали са от усилната езда във всякакво време.

— Но нали не тръгваш сега?

— Ще остана на вечеря, ако може. В последните няколко седмици рядко ми се случваше да вечерям добре. И ще спя в леглото ти тази нощ. Не съм имал меки възглавници и нежна любов. Но ще си тръгна на разсъмване. Това е дългът ми.

— На разсъмване ли? — повтарям и чувствам как устните ми потреперват.

— Страхувам се, че трябва.

* * *

Обичам го заради гордостта му и заради чувството му за чест. Ставам на разсъмване заедно с него и го гледам как нахлузва старите си, износени бричове.

— Ето! — казвам. — Поне вземи тези ризи.

Давам му половин дузина фини ленени ризи, прекрасно ушити на ръка и поръбени с дантела.

— Откъде ги намери? — пита той, като нахлузва една на стройния си гръб.

— Издействах ги от лорд Дейкър — признавам. — Никак не му се искаше да ги даде, но той може да поръча да му ушийт още, а ти трябва да имаш само най-доброто.

Той се изсмива късо и нахлузва старите си ботуши за езда.

— Храниш ли се достатъчно? — питам настойчиво. — Къде спиш?

— Отсядам при други хора, обявени извън закона, в техните замъци и укрепления по цялото протежение на границата — отговаря той. — Понякога спя при сурови условия, под открито небе, но обикновено намирам някой приятел, някой, верен на твоята кауза, който е готов да поеме риска да ме приеме под покрива си. Понякога

дори се връщам близо до Танталън, където всички са готови да рискуват живота си, за да ми осигурят легло за през нощта.

Зная, че Джанет Стюарт би отворила вратите на Тракуеър за него. Но не споменавам името ѝ.

— Имаш ли нужда от пари? — питам с готовност.

— Няма да са излишни — казва той иронично. — Трябва да купувам оръжия, дрехи и храна за онези, които яздят с мен, и предпочитам да си плащам за гостоприемството, особено когато хората са бедни.

Отивам до раклата си.

— Ето — казвам. — Дейкър ми предаде това от брат ми, за да раздавам милостиня по пътя. Може да ми даде още. Вземи ги всичките.

Той претегля кесията в ръката си.

— Злато?

— Да — казвам. — И вземи и това.

Отварям ковчежето си за скъпоценности и изваждам дълга златна верижка.

— Можеш да я разделиш и да я продаваш на части, ако се наложи — казвам. — Вземи я, носи я на врата си и я пази.

— Струва цяло състояние — възроптава той.

— Ти струваш цяло състояние за мен — уверявам го. — Вземи я. Вземи и тези.

Вземам шепа тежки златни монети от дъното на кутията.

— Това е твърде много — казва той, но ме оставя да пхна златото в ръцете му. — Съпруго моя, ти си добра към мен.

— Бих направила много повече за теб, ако можех — заричам се. — Когато се приберем у дома в Шотландия, ще владееш половината кралство. Ард, пази се. Бъди ми верен.

Той прегъва коляно и свежда глава за благословията ми, после се изправя и ме взема в обятията си. Затварям очи, вдъхвайки мириса му, обожавайки го. Бих му дала пръстените от пръстите на ръцете си, бих му дала скъпоценностите от косата си. Бих му обещала целия свят.

— Върни се при мен — прошепвам.

— Разбира се — казва той.

КОМПТЪН УИНЙЕЙТС, АНГЛИЯ МАЙ 1516 Г.

Чакам в дома на добрия приятел и служител на брат ми сър Уилям Комптън, в най-хубавата си рокля от пурпурно кадифе с подплата от златен брокат. Брат ми, кралят, ще дойде да ме придружи при влизането ми в града. Ще осигурим голямо зрелище за всички — ние, Тюдорите, знаем как се организира голямо зрелище, — и авторитетът ми пред шотландците ще бъде по-голям, когато чуят, че самият крал е яздил до мен, посрещайки ме отново у дома. Минали са тринайсет години, откакто съм го виждала за последен път — наперено и самонадеяно, суетно малко момче, — а през тези години изгубихме баща си и баба си, той стана крал, аз станах кралица, и двамата имаме и изгубихме деца. Всички ми казват, че с израстването е станал изключително красив, а аз се разкъсвам между вълнението и нервността, докато стоя край прозореца в прекрасната зала за аудиенции на сър Уилям и чувам как задрънчават оръжията на стражите пред двойните врати и тропота на множество крака. После, най-накрая, вратите се разтварят и Хари влиза.

Променил се е толкова много. Оставих момче, а сега пред мен стои мъж. Той е много висок, по-висок от Арчибалд, по-висок от мен с една глава, а първото нещо, което виждам, и се отдръпвам стреснато при вида му, е гъста брада с цвят на бронз, красиво сресана и подрязана. Придава му вид на съвсем зрял мъж, далече от спомена, който носех в ума си, за бързоногия си, светъл малък брат.

— Хари — изричам неуверено. После си спомням, че това е кралят на Англия, и правя много нисък реверанс. — Ваша светлост.

— Маргарет — казва той топло. — Сестро — и ме повдига, и ме целува по двете бузи.

Проницателните му очи са яркосини на цвят, чертите му — правилни и волеви. Усмивва се и показва равни бели зъби. Той е зашеметяващо красив мъж. Нищо чудно, че в кралските дворове на Европа го наричат най-красивия владетел в християнския свят.

Помислям си за един преминал като светкавица, злобен миг, че Катерина Арагонска е късметлийка, задето го улови точно тогава — точно в мига на възкачването му на престола. Всяка жена на света би се радвала да се омъжи за брат ми сега; нищо чудно, че Катерина постоянно дебне придворните си дами.

— Бих те познал навсякъде — казва той.

Поруменявам от удоволствие. Знам, че изглеждам добре. Болката в краката ми отмина и мога да стоя и да ходя, без да куцам. Свалих всички килограми, които бях наддала преди раждането на Маргарет, и съм прекрасно облечена, благодарение на Катерина.

— Навсякъде! — продължава той. — Прекрасна си като почитаемата ни майка.

Правя му лек, подигравателен реверанс.

— Радвам се, че мислиш така — казвам.

Той ми предлага ръката си и се отдалечаваме малко към другия край на стаята, доближили глави, за да не може никой друг да ни чуе.

— Наистина мисля така, Маргарет. Горд съм да имам две такива прелестни сестри.

Веднага заговори за Мери. Едва ме е поздравил и вече трябва да говорим за Мери.

— Но какво ще кажеш за малката ѝ съименница? — питам. — Как е дъщеря ти? Силна и здрава ли е?

— Да — той ми се усмихва широко. — Разбира се, искахме първо момче, но няма съмнение, че тя скоро ще се сдобие с братче. А ти беше по-голяма сестра на бъдещ крал, можеш да я научиш как да се държи с него.

Не съм била. Бях по-малка сестра на Артур, моя брат, който бе определен да стане крал. Но се усмихвам и казвам:

— А нейна светлост кралицата? Тя също ли е добре?

— Върна се в двора — казва той. — Ти ще седиш редом с нея на големия турнир, който планирахме за този месец. Най-голямото празненство, което сме подготвяли някога — за да отпразнуваме твоето идване и раждането на моята дъщеря, и сина на Мери.

Отново Мери.

— Трябва да ти покажа Маргарет, твоята племенница — кимвам на бавачката ѝ, която с нисък реверанс я поднася на Хари да я види. Тя е пълничко малко създание, с кестенява коса и кафяви очи, и размахва

ръчички и се усмихва широко на Хари, сякаш знае, че от неговата благосклонност зависи богатството ѝ.

— Прекрасна като майка си — казва Хари нежно, потупвайки юмручето ѝ с пръст. — И със същия сладък нрав, сигурен съм.

— Тя е много добро бебе — казвам. — Доста се измъчи.

— Мили Боже, какво си изстрадала!

Леко облягам глава на рамото му.

— Страдах — съгласявам се. — Но знам, че ти отново ще оправиш всичко.

— Кълна се, че ще го сторя — обещава ми той. — А ти ще се върнеш в Шотландия като кралица-регент. Никой вече няма да се отнася зле с теб. Като си помисля само! — той сякаш се издува в прекрасния си жакет от зелено кадифе — огромните рамене стават още по-широки. — А къде е съпругът ти? Очаквах да е тук с теб.

Той знае, разбира се; Дейкър сигурно е докладвал всичко в мига, когато се случи.

— Трябваше да остане, за да закриля хората си — казвам. — Беше сломен, искаше да бъде с мен; искахме да бъдем заедно. Особено много искаше да се срещне с теб. Но сметна, че онези лордове, които ме подкрепиха, и бедните хора, които пострадаха, защото са ме поддържали, ще бъдат застрашени от отмъщението на Олбъни, ако не е там да ги защити. Той е наистина мъж на честта.

Откривам, че говоря твърде много, твърде бързо, опитвайки се да внуша на Хари колко опасно и трудно е в Шотландия. Той не може да знае, защитен зад стените на сигурни замъци в мирна земя, какво е да се опитваш да управляваш страна, където всичко става по споразумение, и дори повелята на краля трябва да бъде приета от неговия народ.

— Арчибалд остана в Шотландия. За да изпълнява дълга си. Сметна, че така е редно.

Брат ми ме поглежда и внезапно зад усмивката му прозира твърда пресметливост.

— Постъпка на истински шотландец — е единственото, което казва, и ми се струва, че в гласа му се долавя презрение към един мъж, който е могъл да изостави жена си в опасност. — Постъпка на истински шотландец.

ЗАМЪКЪТ БЕЙНАРДС, ЛОНДОН АНГЛИЯ, МАЙ 1516 Г.

Катерина ми изпрати дребен бял ездитен кон за тържественото ми влизане в Лондон. Изпрати ми златни диадеми, тежки и триъгълни, в стила, който предпочита. Изпрати ми рокли, и скъпи платове за още рокли. Мисля си, че именно тя е наредила големите дървени мебели да бъдат поставени във всички стаи на замъка, а по всички подове да бъдат разпръснати свежи тръстики с ливадник и лавандула. Със сигурност е назначила управителите на домакинството ми, така че то да може да бъде управлявано като в голям дворец, а нейният управител е купил храната в килерите за продукти. Кралят плаща на хората от домакинството ми: Томас Болейн, който реже и поднася месото на трапезата ми, шамбеланът ми, всички йомени — вратари, икономи и стражи — и за дамите, които ме обслужват. Катерина ми е заела накити, в добавка към наследството, което най-сетне изпрати в Морпет, имам кожи от кралския гардероб и ръкави, подплатени с кралски хермелин.

А после, накрая, тя идва лично. Една от дамите й, съпругата на сър Томас Пар, пристига сутринта да ми каже, че кралицата ще има удоволствието да ме посети следобед, ако желая. Казвам, че това ще бъде радост за мен, но съгласието ми не е нищо повече от формалност, както и двете с Мод Пар знаем. Катерина може да дойде, независимо дали ми е удобно или не. Тя е кралица на Англия; може да прави всичко, каквото пожелае. Стисвам зъби, когато си помислям, че ще идва и ще си отива, когато пожелае, а аз й дължа благодарност за вниманието.

Чувам тропота на почетната й стража, която я придружава по Дауър Гейт, и чувам приветствените възгласи, които я следват. Англичаните обичат испанската принцеса, която дълго и търпеливо чакаше деня, когато най-сетне ще бъде кралица. Не мога да я видя от прозореца си, макар да притискам лице към стъклото. Трябва да седна на трона си в залата за аудиенции, за да я изчакам да пристигне.

Разтварят широко вратите. Изправям се на крака и тръгвам да я поздравя, защото независимо как я помня от момичешките ни години — бледа, скръбна, бедна, — сега тя е кралица на Англия, а аз съм кралицата на Шотландия в изгнание и аз, а не тя, съм тази, която се надява късметът ѝ да се промени. Правя ѝ реверанс, тя също ми прави реверанс, после разтваря ръце и се прегръщаме. Изненадана съм от сърдечността ѝ. Потупва ме по лицето и отбелязва колко съм се разхубавила, каква прекрасна коса имам. Колко ми отива роклята.

Отправлям ѝ един изпитателен поглед, и ми идва да се разсмея на глас. Надебеляла е след пет бременности, кожата ѝ е станала восъчна и без блясък. Прекрасната ѝ златиста коса е скрита под неугледна шапчица, цялата ѝ шия е окичена с верижки, стигащи чак до широкия ѝ кръст, разпятие виси на шията ѝ; всички пръсти на малките ѝ, закръглени ръце са окичени с пръстени. Забелязвам с чувство на недостойно тържество, че всичките ѝ трийсет години ѝ личат, изглежда уморена и разочарована, а аз все още съм млада жена, изпълнена с надежди.

Тя казва веднага:

— Да не говорим тук сред всички. Може ли да отидем в личния ви кабинет? — и отново долавям онзи познат, дразнещ испански акцент, който тя така показно си запази, мислейки си, че я прави специална, след четиринайсет години говорене на английски.

— Разбира се — казвам и макар да живея тук, трябва да се дръпна назад и да я поканя в стаята встрани от залата за аудиенции, точно преди личните ми покои.

Съвсем свойски тя се настанява в прозоречната ниша и ми прави знак да се присъединя към нея, седнала до нея на същата височина, сякаш сме равни. Нейните и моите дами сядат на столчета достатъчно далече, за да не ни чуват, макар че всичките си умират да разберат как ще се сприятелим, когато всички знаят, че между нас има толкова много неща, и толкова много от тях са лоши.

— Изглеждате толкова добре — казва тя топло. — Толкова привлекателна! След всичко, което понесохте.

— Вие също — лъжа. Когато я видях за последно, тя беше млада вдовица, надяваща се напук на всичко, че баща ми ще ѝ позволи да се омъжи за Хари, крехка в черните си дрехи, изящна като кукла. Сега е постигнала най-съкровено то си желание, и е открила, че не е

удовлетворена. Те се ожениха по любов — пламенна момчешка любов от негова страна, — но преживяха петте ѝ бременности, резултатът от които е само едно здраво дете, и то момиче. Хари си взема любовница всеки път, когато Катерина е бременна, а тя е бременна почти всяка година. Те не са златната двойка от нейните блянове. Сигурно си е мислила, че ще бъдат като майка ѝ и баща ѝ, еднакво горди, еднакво прекрасни, еднакво могъщи, влюбени завинаги.

Не стана така. Хари е станал по-висок и по-красив, по-богат и по-царствен, отколкото би могла да се надява, и хвърля огромна сянка над нея — над всички. Тя е уморена, измъчва се от неразбираеми болки. Бои се, че Бог не е благосклонен към брака им, и прекарва половината си ден на колене, питайки Го каква е волята Му. Не притежава нищо от лъчезарната увереност на майка си, кралицата-кръстоносец. Сега идва да се сприятели с мен, но дори тук носи със себе си вина. По ръцете ѝ има кръв, изпратената от нея армия уби моя съпруг, и аз не го забравям.

— Надявам се, че можете да останете при нас дълго време — казва тя. — Би било такова удоволствие и двете сестри на краля да ни гостуват в двора.

— И двете ли? Мери много време ли прекарва тук? — питам. — Не мислех, че може да си позволи да живее в двора.

Катерина поруменява.

— Идва често — казва тя с достойнство. — Като моя гостенка. Станахме много добри приятелки. Зная, че копнее да ви види.

— Не зная колко дълго мога да остана, ще трябва да си отида у дома веднага щом шотландските лордове приемат моето управление — казвам. — Това е мой дълг. Не мога да изоставя страната на съпруга си.

— Да, призована сте за голяма задача — казва тя, — в страна, която, зная, не е лесна за управляване. Толкова съжалявах за смъртта на вашия съпруг, краля.

За момент изгубвам дар слово. Не мога дори да ѝ отправя гневен поглед. Не мога да разбера как смее да говори за смъртта му, сякаш е далечно събитие, извън контрола на когото и да било.

— Случайностите на войната — казва тя.

— Необикновено жестока война — отбелязвам. — Никога преди не съм чувала за английски войски, на които е наредено да не вземат пленници.

Тя има благоприличието да добие смутен вид.

— Тези погранични войни винаги са жестоки — казва. — Както когато се бият съседи. Лорд Дейкър ми съобщи...

— Именно той е намерил тялото на съпруга ми.

— Толкова тъжно — прошепва тя. — Толкова съжалявам — извърща лице и, прикрита от огромната диадема, бърше очи. — Простете ми. Неотдавна изгубих баща си, и съм...

— Казаха ми, че след Флодън сте тържествували — прекъсвам я, внезапно намерила смелост да говоря открито.

Тя свежда глава, но не се отдръпва от истината:

— Вярно е. Разбира се, че се радвах да опазя Англия, докато кралят отсъстваше, и сам се сражаваше. Това беше дългът ми като негова съпруга и кралица. Казаха, че кралят на шотландците възнамерявал да тръгне към Лондон. Няма да повярвате колко се страхувахме всички от идването му. Разбира се, че се радвах, защото спечелихме. Но ми беше много мъчно за вас.

— Изпратихте жакета му на Хари. Окървавения му жакет.

Възцарява се дълго мълчание. После тя се изправя с достойнство, каквото не съм виждала у нея никога преди.

— Да, изпратих го — казва тихо. Зад нея всичките й дами също се изправят, а с тях и моите. Не могат да седят, когато кралицата на Англия стои права, но никой не знае какво да прави. Смутена, аз също се изправлям. Нима вече си тръгват? Нима кралицата е оскърбена? Нима дръзнах да се скарам с кралицата на Англия, докато съм отседнала в къща, предоставена ми от нея, първия свестен покрив, който имам над главата си от месеци насам?

— Изпратих го — казва тя тихо. — За да узнае кралят на Англия, сражаващ се за страната си, че неговата северна граница е в безопасност. За да знае, че съм изпълнила дълга си към него, моя съпруг, макар че това струва живота на вашия съпруг. За да знае, че английските войници са триумфирали. Защото се радвах, че ние сме триумфирали. Съжалявам за това, скъпа сестро, но това е светът, в който живеем. Дългът ми винаги е преди всичко към съпруга ми; Бог ни събра, никой човек не може да ни раздели. Дори обичта, която храня към вас и близките ви, не може да застане между мен и моя съпруг, краля.

Тя е толкова изпълнена с достойнство, че се чувствам глупава и недодялана до гордата ѝ осанка. Никога не съм мислила, че ще видя Катерина да се издига така до висотата на своя сан на кралица. Спомням си как я гледах отвисоко, когато тя беше бедна жена на издръжка в двора, никога не съм знаела, че има у себе си тази правдива гордост. Сега виждам, че тя наистина е кралица, и е била кралица в продължение на седем години, докато аз изгубих трона си и се омъжих за лорд, който дори не живее с мен.

— Разбирам — казвам със слаб глас. — Разбирам.

Тя се поколебава, сякаш вижда себе си за пръв път, изпълнена с достойнство, на крака, готова да излезе от покоите ми.

— Може ли да седна отново? — пита с лека усмивка.

Това е проява на вежливост от нейна страна, тъй като не е нужно да пита.

— Моля.

Сядаме заедно.

— Погребахме го подобаващо — казва тя тихо. — В църквата на братята-обсерванти^[1]. Можете да посетите гроба му.

— Не знаех — сподавам едно ридание. Изпитвам повече смущение, отколкото каквото и да е друго чувство. — Дори не знаех това.

— Разбира се — казва тя. — И поръчах да отслужат литургии за него. Съжалявам. Това сигурно е било ужасно време за вас. А след скръбта ви последваха и по-лоши времена.

— Казват, че това не е неговото тяло — прошепвам. — Говори се, че са го виждали след битката. Че на тялото, което сте донесли в Англия, нямало трънен пояс.

— Хората вечно си измислят истории — отвърща тя, непоклатима като скала. — Но ние го погребахме с почести като крал, ваша светлост.

Не мога да я стресна, не мога да я смутя.

— Можете да ме наричате Маргарет — казвам. — Навремето винаги ме наричахте така.

— А вие можете да ме наричате Катерина — казва тя. — И се надявам да бъдем както сестри, така и приятелки. Може би ще успеете да ми простите.

— Благодаря ви за роклите и за всичко останало — казвам смутено. — Зарадвах се да получа наследството си.

Тя слага ръка върху моята.

— Всичко това просто ви се полага — казва кротко. — Би трябвало да получите отново трона си, и богатството на Шотландия. Моят съпруг, кралят, се закле, че отново ще получите всичко, което е ваше, и той ще се погрижи това да стане, а аз ще се застъпя за вас.

— Признателна съм — казвам, макар че ми струва много да ѝ кажа такова нещо.

Дланта ѝ е топла, пръстените тежат върху малките ѝ пръсти.

— Не бяхме добри сестри една за друга преди — казва тя тихо. — Много се страхувах, че никога няма да се омъжа за брат ви, бях изпълнена с тъга по дома си и ужасно бедна. Не знаете през какво изживях през годините, докато чаках. Никога не бях щастлива, след като майка ви почина. След като тя си отиде, се чувствах така, сякаш бях изгубила единствената си приятелка в семейството.

— Баба ми... — подемам.

Тя свива рамене. На шията ѝ проблясват рубини.

— Нейна светлост майката на краля никога не се е интересувала от мен — казва кратко. — Щеше да ме изпрати у дома, ако можеше да го стори. Опита се да каже... — тя млъква, без да довърши. — О! Всевъзможни неща. Опита се да предотврати женитбата ми с принца. Настройваше го против мен. Но когато се възкачи на престола, той ме взе за жена, въпреки всичко.

— Тя винаги е имала амбиции за него — казвам тихо. И беше права, помислям си — той можеше да получи нещо по-добро от вдовица, която не може да роди син.

— Затова разбирам какво е да сте далече от дома си, и да мислите, че никой не го е грижа за вас, че сте в опасност и никой не иска да ви помогне. Беше ми много, много мъчно, когато научих, че сте овдовяла и сте изгубили попечителството над сина си. Тогава се зарекох, че ще направя каквото мога, за да ви помогна, и да ви бъда добра сестра. И двете сме Тюдор. Редно е да си помагаме.

— Винаги съм мислила, че гледате отвисоко на мен — признавам. — Винаги сте ми се стрували толкова надменна и важна.

Сребристият ѝ смях кара дамите ѝ да вдигнат погледи и да се усмихнат.

— Ядях уловена преди ден риба, която купувахме евтино от пазара — казва тя. — Заложих блюдата си за хранене, за да плащам на прислугата си. Бях принцеса в дрипи.

Стискам ръката ѝ в своята.

— Аз също бях принцеса в дрипи — казвам тихо.

— Знам — казва тя. — Затова настоях пред Хари да изпрати армия, за да ви постави обратно на трона.

— Ще ви послуша ли? — питам любопитно, мислейки си как Джеймс щеше да ме погъделичка с пръст под брадичката и да тръгне да изпълнява собствените си планове, пренебрегвайки всичко, което съм казала. — Приема ли съветите ви?

По лицето ѝ преминава сянка.

— Преди ги приемаше — казва тя. — Но напоследък Томас Улзи е станал много важен. Знаете ли, че съветва краля по всички въпроси? Той е лорд-канцлер, много способен, много способен мъж. Но мисли само как да направи онова, което желае кралят. Не мисли дори за Божията воля, а само за желанието на краля. Всъщност, вече се случва много рядко някой да съветва краля в противоречие с желанията му.

— Той е кралят — казвам категорично. Наистина, изобщо не я разбирам; защо трябва някой да го съветва в противоречие с желанията му?

— Но не е непогрешим — казва тя с едва забележима усмивка.

— Томас Улзи подкрепя ли връщането ми в Шотландия? Сигурно иска най-доброто за дъщеря ми, като неин кръстник?

Тя се колебава.

— Мисля, че той има по-велики планове за вас, не само завръщането ви — казва. — Знае, че шотландците трябва да ви приемат и че момчето ви трябва да бъде под вашата опека, но мисля, че той се надява...

— Надява се на какво? — питам.

Тя свежда глава за миг, като за молитва, сякаш трябва да обмисли следващите си думи.

— Смятам, че се надява настоящият ви брак да бъде анулиран и да се омъжите за императора.

Толкова съм потресена, че не казвам нищо. Само я гледам със зяпнала уста.

— Какво? — казвам, когато успявам да проговоря. — Какво?

Тя кимва.

— Помислих си, че не знаете за това. Томас Улзи играе с високи залози в Европа. Би бил много доволен да има съюзник, обвързан чрез брак с Англия, за да се противопостави на Франция. Особено сега, когато се опитва да прогони французите от Шотландия.

— Но аз вече съм омъжена! Какво си въобразява той?

— Лорд-канцлерът смята, че бракът ви би могъл да бъде анулиран — казва тя тихо. — А после Хари отбеляза, че съпругът ви не ви е придружил, макар да имаше разрешение за свободно преминаване. Хари сметна, че може да сте се отчуждили. Смяташе, че може на драго сърце да се съгласите на раздяла.

— Арчибалд има задължения в Шотландия! Лично казах това на краля. Обвързан е от честта си...

— Ще бъдете императрица — отбелязва тя.

Това отново ме кара да замлъкна. Като съпруга на императора на Свещената Римска Империя ще бъда владетелка на огромни земи, на половин Европа. Ще имам по-висок сан от Катерина. Всъщност ще бъда омъжена за неин сродник. Мери, съпругата на незначително парвеню като Чарлс Брандън, няма да представлява нищо до мен, ще трябва да ме обслужва, превивайки коляно. Няма да видя никога повече никой от тях, и ще бъда по-богата от брат ми Хари. Това е предопределената съдба, която ми се изплъзна, когато обмислях императора и краля на Франция като съпрузи, а после открих, че кралят на Франция ме е пренебрегнал заради малката ми сестра. Когато се омъжих за Арчибалд, изгубих шанса си да бъда една от големите владетелки на Европа. Сега пред мен отново се разкрива възможността за величие.

— Как може да бъде направено?

Катерина вече не се усмихва. Отдръпва ръце от моите, сякаш докосването до една невярна съпруга може да я зарази.

— Сигурна съм, че ако дадете съгласието си, лорд-канцлерът ще намери начин — казва тя хладно. — Аз изпълних задачата си, като ви попитах дали бихте го обмислили. Кралят казва, че Шотландия е била отлъчена от църквата по времето, когато сте се омъжили за графа на Ангъс. Лорд-канцлерът твърди, че никой брак, сключен през това време, не може да е валиден. Освен това съпругът ви е бил сгоден за друга жена, нали? Лорд-канцлерът ще потвърди, че е било истински

брак, а не просто годеж. Че съпругът ви е бил женен за Джанет Стюарт, а това е брак, сключен преди вашия, и докато Шотландия е била в лоното на Рим. Бракът му с нея предшества вашия, и вашият не е бил валиден.

— Не е бил женен. Той никога не я вижда! — заявявам ожесточено. — Не се интересува от нея. Ожени се за мен. Беше свободен да се ожени за мен. Верен ми е.

Катерина ме гледа и разбирам, че мрачността в погледа ѝ не се дължи само на загубата на четирите ѝ бебета. Разочарована е и от Хари.

— Няма значение дали един съпруг е верен или не — казва тя тихо. — Няма значение вас ли обича, или друга. Това, което има значение, е че сте се заклели пред Бог да бъдете заедно. Свещеникът е бил свидетел на обетите ви, но вие сте ги дали пред Бог. Един брак не може да бъде разтрогнат, защото велики мъже искат една жена да бъде свободна. Един брак не може да бъде разтрогнат, защото един съпруг е имал лекомислието и слабостта да се влюби в друга жена. Един истински брак, сключен пред Бога, не може да бъде разтрогнат, никога — погледът ѝ се зарейва от мен към компаньонките ѝ, нейните придворни дами, бърбрещи помежду си, за да убият времето, докато успеят да се върнат в двореца Гринич и да вечерят с мъжете. Една или повече от тях сигурно са привлекли погледа на краля, една или повече сигурно вече са били в леглото му, една или повече сигурно се надяват да бъдат.

— Зная това — казвам. — Зная, че нищо не е по-важно от брачните клетви. Арчибалд и аз изрекохме тези обети. Той е мой съпруг и ще бъде такъв до смъртта.

Катерина свежда глава.

— В това вярвам — казва тя тихо. — Ако Хари ме попита за мнението ми, ще му кажа, че сте женени пред Бог и че нито лорд-канцлерът, нито императорът на Свещената Римска Империя, нито дори самият крал на Англия могат да променят това.

---

[1] Членове на ортодоксалния клон на францисканския орден. — Б.ред. ↑

ДВОРЕЦЪТ ГРИНИЧ, АНГЛИЯ МАЙ 1516 Г.

Турнирът в чест на пристигането ми в Англия трябва да се състои в Гринич, а аз потеглям в баржата на кралицата надолу по реката до най-красивия от всичките ни лондонски дворци. Толкова ми се иска Арчибалд да можеше да е с мен, за да чуе как жителите на Гринич ликуват при преминаването на баржите, да чуе свирнята на музикантите и рева на оръдията, приветстващи ме с „добре дошла“ отново у дома.

Новото бебе на Тюдорите, принцеса Мери, е в ръцете на бавачката си, на нашата баржа. Катерина я държи близо до себе си и я наглежда през цялото време. Моята малка Маргарет, само няколко месеца по-голяма, е толкова по-ведра и по-будна; личицето ѝ е като роза, и тя се оглежда наоколо и се усмихва, когато види мен или бавачката си. Но ако видите как Катерина и Хари оглупяват от любов към бебето си, бихте си помислили, че на света никога не се е раждало друго дете.

Тайно се заричам пред себе си, че моята Маргарет ще бъде призната за по-хубавата от двете. Ще се старая да е съвършено облечена; ще се погрижа да склучи добър брак. Може и да не е принцеса, и баща ѝ не може да ѝ даде корона, но е също толкова царствена и е наполовина Тюдор. Кой знае какво ще е бъдещето за тези две бебета? Кълна се, че детето ми никога няма да страда от сравнението. Никой няма да я изпрати в чужда страна, а после да я остави без подкрепа. Никой няма да възхвалява Мери, поставяйки я над нея. Никой няма да я пренебрегва и да изрича хвалебствия за другата в лицето ѝ.

Не мога да твърдя, че сега съм пренебрегната. Обличам се прекрасно, с дрехи от кралския гардероб, в рокли от златен бродат, и макар да вървя след кралицата на Англия, всички други следват мен. Към мен се обръщат с титлата „кралица-регент на Шотландия“, а Томас Улзи плаща дълговете ми от кралската хазна без колебание или

въпроси. Докато слизам след Катерина от кралската баржа и се усмихвам на служителите от кралското домакинство, строени от двете страни на килима, който ни отвежда към широко разтворените врати на кралския дворец, нямам от какво да се оплача. Може и да ми се иска Арчибалд да е тук, за да ме види, на най-почетно място, може и да ми се иска всички да можеха да видят красивия ми съпруг, той да можеше да участва в турнира, но самата аз съм там, където ми е мястото. Това е всичко, което винаги съм искала.

— Ще отидем в гардеробната — заявява Катерина. Усмихва ми се. — Предполагам, че Мери вече ще е там и ще избира роклята си.

Най-после ще я видя отново. Мери, скъпата ми малка сестра, е дошла от провинциалната си къща за моя турнир. На Чарлс Брандън е възложено да прави това, което прави най-добре — навярно единственото му друго умение, освен задирянето на блудници и харченето на пари; двамата с Хари ще посрещат всички участници в турнира.

— Вече е тук? — толкова съм нетърпелива да я видя, а освен това се надявам, че ще стигнем там, преди да е избрала най-хубавите рокли за себе си. Надявам се, че Катерина е поръчала на отговорника за гардероба да се погрижи ние, трите кралици, да имаме еднакво хубави рокли. Празникът ще бъде провален, ако роклята на Мери е с френска кройка или с по-пищна бродерия, или по-модна. Тя е свикнала с най-доброто; но не бива да ѝ се позволява да засенчи кралицата. В ущърб на всички дами от кралската фамилия е Мери да бъде насърчавана да се държи неподобаващо за положението си. Тя може и да е вдовстваща кралица на Франция, но е омъжена за човек с обикновен произход, а не за високопоставен благородник като Арчибалд. Не искам тя да се откроява, или да се изтъква. Не искам хората да крещят името ѝ и да хвърлят цветя и да я насърчават да се перчи пред всички, точно както правеше, когато бяхме малки момичета.

Кралските телохранители, застанали от двете страни на вратата, ни отдават чест и разтварят широко вратите към сенчестите стаи, където висят пищните рокли на кралицата, в големи ленени калъфи, със стръкове лавандула, натъпкани в ръкавите, за да отпъждат молците, със стръкове прешип по ламперията, за да възпират плъховете. В полумрака на стаята със спуснатите капаци на

прозорците виждам малкото личице с нежни като на елф черти под елегантната френска шапчица и ме обзема илюзията, че сестра ми не се е променила, че си е същото момиче, което оставих преди тринайсет години, моята малка любимка, моята малка сестра, моята малка красива кукла.

Изведнъж напълно забравям, че може да вземе най-хубавата рокля, напълно забравям, че е облечена твърде пищно за положението си, напълно забравям за изискванията на старшинството.

— О, Мери — изричам простичко. Разтварям обятия и тя се хвърля в тях и се вкопчва в мен.

— О, Маргарет! О, скъпа! О, Маги! И ми беше толкова мъчно за твоето момче Александър!

Ахвам при звука на името му. Никой не е говорил за него, откакто заминах от Морпет. Никой дори не го е споменавал. Всички ми изказаха съболезнования за смъртта на краля, но никой не е говорил за детето ми. Сякаш Александър никога не е съществувал. И изведнъж се разплаквам за него, за моето изгубено малко момче; а Мери — вече не малко момиче, а жена, която е познала самотата и сърдечната болка като мен — ме прегръща, разкопчава шапчицата ми, придърпва главата ми до рамото си и се люлее с мен, шепнейки като майка, която успокоява наранено дете:

— Тихо — казва тя. — Ах, Маги. Тихо. Бог да го прости, Бог да го приеме в небесата.

Катерина се приближава.

— За сина ѝ — казва Мери над рамото ми. — Плаче за Александър.

— Бог да го прости и да приеме душата му при Себе Си — казва Катерина мигновено, и усещам ръката ѝ около рамото си, докато тя и Мери, и аз се прегръщаме, допреди глави, и си спомням, че Катерина също е изгубила момче, и то не едно. За загубите на Катерина също никога не се говори. Тя също е погребала малки ковчези, а от нея се иска да ги забрави. Нищо на света не е по-ужасно от смъртта на дете, а ние споделяме и това, ние сме сестри и в загубата.

Трите стоим заедно, вкопчени една в друга мълчаливо в затъмнената стая, дълго време, а после бурята от скръб ме отминава, и аз вдигам поглед и казвам: „Сигурно изглеждам ужасно“. Зная, че косата ми е цялата разрошена, а носът ми сигурно е зачервен. Лицето и

шията ми сигурно са зачервени и покрити с петна, а клепачите ми — подпухнали. Катерина изглежда остаряла с десет години, погрозняла от скръб. Две сълзи трептят като перли върху гъстите ресници на Мери, розовите ѝ устни треперят, а по бузите ѝ има руменина като от слънчев изгрев.

— И аз — усмихва се тя.

* * *

Турнирната арена в Гринич е по-прекрасна от всяка друга в Европа. Ложата на кралицата е разположена срещу тази на краля, и сестрите ми и аз, заедно с нашите дами, седим в центъра на трибуната, сред завеси, диплещи се от полъха на топлите ветрове, с лице към оградата на манежа. Хари и приятелите му никога не са в ложата си, разбира се; те отправят предизвикателства, не са зрители. Навсякъде около арената се веят дълги потрепващи флагове. Настилката е от пресят пясък, бял като сняг. Местата на трибуните са претъпкани с хора в най-хубавите им дрехи. Поканени са само благородниците и техните фаворити — човек не може да си купи билет, това е развлечение за най-висшето общество на страната. Търговците на Лондон и хората от провинцията идват на този пищен спектакъл, чакат зад ниските стени на арената, и се блъскат за място. По-младите, по-дръзките, се катерят отстрани, за да виждат по-добре, и са удряни и бутани долу, когато се озоват до благородниците. Всички се смеят, когато те се катурват долу.

По-бедните хора не могат дори да влязат в дворцовия парк, но се редят по брега на реката, където могат да наблюдават постоянно идващите и потеглящи баржи на благородническите домове, с които пристигат гостите. Стоят по протежение на пътя, който се спуска от портите на оградения със стени дворец към Гринич и кейовете. Тук въвеждат конете, и те виждат великолепните седла и прекрасната турнирна сбруя, когато едрите бойни коне пристъпват неспокойно и пръхтят, задавайки се надолу по пътя, яздени от оръженосците, или водени от конярите.

Мирисът на турнира се разпознава мигновено. Носи се лъх на дим от дърва от мястото, където хората пържат бекон върху малки

огньовете, за да ядат, когато турнирът приключи, и тръпчивият мирис на черен пушек откъм ковачницата, където набързо подковават наново коне и изчукват острите върхове на копията, за да ги притъпят. Навсякъде се долавя миризмата на конете, смесица от пот и тор и възбуда като по време на лов или надбягване, а над всичко това се усеща уханието на гирляндите от цветя, които висят около ложите. Ябълковите градини са оголени от цвят заради нашето удоволствие; скъпите розови и бели цветчета са превърнали ложата на кралицата в цветна беседка. Пъпки на ранни рози са събрани на малки букетчета, които ще хвърлим на най-смелия сред участниците, отправили предизвикателство. Над всички цветове, преплетени с тях, са звездовидните цветчета на орловите нокти в бледорозово, жълто и кремаво, с натрапчивия си опияняващ аромат, сладък като мед. Кралицата и аз, и всички останали дами са се изкъпали в розова вода, а бельото ни е напръскано с лавандулова вода. Пчелите жужат в кралската ложа, замаяни от уханието, все едно че са в овощна градина.

Спохожда ме внезапен спомен, неочакван като лятна мълния, за моя съпруг крал Джеймс в разцвета на силата и красотата си, когато яздеше като дивия мъж в зелено, а Антоан д'Арси беше целият в бяло, а аз бях кралицата на турнира в чест на раждането на първия ми син, когато си мислех, че вечно ще бъда щастлива и тържествуваща, и първа и най-важна в страната.

— Какво има? — пита ме загрижено Мери.

Отърсвам прилива на скръб.

— Нищо. Нищо.

Всички очакват излизането на краля на арената. Пясъкът е изравнен с гребло, сякаш морето го е отмило по време на отлива; оръженосци в ярки ливреи стоят на всеки вход. Долавя се приглушено жужене на развълнувани разговори и смях, което става все по-високо и по-високо и по-високо, докато внезапно прозвучава силен тръбен зов и ахване, после тишина, големите врати бавно се разтварят и Хари излиза, възседнал коня си, на арената.

Виждам го, както го виждат другите, не като моя по-малък брат, а като велик крал и внушителен мъж. Седи върху огромен боен кон, черно чудовищно животно, масивно и с мощни крака. Хари е наредил да подковат коня с посребрени подкови, и гвоздеите искрят върху черните копита. Седлото и юздата му, нагръдникът и кожените ремъци

на стремената са във великолепен наситено син цвят, от най-хубавата кожа, боядисана тъмно като индиго, а черната козина на коня блести така ярко, сякаш е излъскана. Сбруята е от златен брокат, украсена със златни звънчета, които подрънкват при всяка голяма пружинираща крачка. Самият Хари е облечен в наситено синьо кадифе, цялото украсено с бродерия от златни нишки, представляваща китки от орлови нокти, така че целият искри, когато язди, правейки пълен кръг по арената, с една ръка, стиснала изкъсо синята юзда на великолепия кон, а в другата държи дългото си копие в калъф от кожа, украсена със злато, като тъмносините му кожени ботуши.

Като топъл летен бриз, публиката въздъхва благоговейно при тази поява: рицар от книга с приказки, бог от изображение върху гоблен. Хари е толкова висок, толкова красив, конят му — толкова внушително едър, цветът на кадифените му дрехи — с толкова наситени и преливащи се цветове, че изглежда по-скоро като портрет на крал, велик крал, отколкото като действително присъствие. Но после той спира големия кон при ложата на кралицата и смъква шапката си, украсена със сапфири, и грейналата му усмивка, отправена към Катерина, казва на всички ни, че това е човек — най-красивият мъж в Англия, най-любящият съпруг на света.

Всички надават ликуващи възгласи. Дори хората извън арената, по бреговете на реката, по пътищата, които водят към пристанището, чуват гърления одобрителен рев и също ликуват. Хари сияе като актьор, посрещнат с аплодисменти на сцената, а после се обръща и повиква с жест спътниците си.

Има четирима мъже, дошли да отправят предизвикателство в турнира, облечени в тон с краля, сред тях — Чарлс Брандън, който обръща красивото си лице насам-натам, за да приема аплодисментите. Зад тях идват осемнайсет рицари, също в синьо кадифе, възседнали едрите си коне, зад тях — оръженосците им, спешени, облечени в коприна с толкова наситен син цвят, че блести, а след тях — всички коняри и рицарите, тръбачите, седларите, слугите, водоносците, момчетата за всичко, десетки и десетки, всичките в синьо.

Всички се подреждат пред кралската ложа, и Катерина, в синята си рокля, която внезапно изглежда безцветна и старомодна редом с бляска на пауново сините одежди на съпруга ѝ, се изправя да приеме поздрава на претендентите.

— Нека турнирът започне! — изревава херолдът. Разнася се мощен тръбен звук, всички бойни коне отстъпват встрани и се препъват от възбуда, и Хари потегля бавно към своя край на арената, докато оръженосецът чака с шлема му и украсените със злато рицарски ръкавици.

Когато е готов, пристегнат в красивите си доспехи, с шлем на главата, със спуснат наличник, а конят му пристъпва нервно от едната страна на ярко боядисания парапет, минаващ през средата на арената, и съперникът му чака в другия край, на отсрещната страна, Катерина се изправя на крака, стиснала бялата си кърпичка в ръката си без ръкавица. Ръкавицата ѝ е втъкната в нагръдника на Хари, над сърцето му. Той много държи на тези рицарски знаци на преданост. Тя вдига високо кърпичката, а после я пуска да падне.

В мига, в който кърпичката пада, Хари вече е пришпорил коня си и животното, до този миг приклекло на мощните си хълбоци, скача и полита с гръмък тропот по дългата арена. Съперникът му потегля в същото време и копията се приближават с грохот все повече и повече. Хари има по-дълъг обхват, седи ниско на седлото и се привежда напред. Разнася се ужасен дрънчащ звук, когато копие то му се блъсва в нагръдника на съперника му, и Хари го дръпва назад, за да не се прекатури и да падне. Само няколко секунди по-късно копие то на съперника, изгубил равновесие и олюляващ се от сблъсъка, му нанася бръснещ удар по рамото. Но Хари вече преминава покрай него, възвръщайки си равновесието, вдига дългото копие обратно към него, докато съперникът му се олюлява на седлото, вкопчва се в лъка му и в шията на коня с облечената си в ръкавица от метални брънки ръка, полита и с олюляване пада назад от коня си, рухвайки на земята сред звънтящ трясък на метална броня. Конят скача назад, с извит гръб и изпънати крака, сбруята му се мята, юздите се влачат; рицарят лежи неподвижен, очевидно останал без въздух, може и да е станало нещо по-лошо. Конярите в дрехи от тъмносиня дамаска улавят коня, оръженосците в дрехите си от синя коприна изтичват при рицаря. Отварят забралото на шлема му, главата му се люлее безпомощно.

— Да не би вратът му да е счупен? — пита тревожно малката ми сестра.

— Не — казвам, както ѝ казвах винаги, когато беше малка принцеса и се страхуваше за всеки кон, за всеки рицар. — Вероятно

само е зашеметен.

Дотичва лекарят, а също и бръснарят, който изпълнява ролята на хирург. Четирима оръженосци идват с носилка. Внимателно повдигат рицаря и го слагат отгоре. Хари, слязъл от коня си, с шлема под мишница, отива с вдървена от бронята походка да види съперника си. С усмивка казва няколко думи на поваления рицар. Виждаме как допират ръкавиците си, сякаш се ръкуват.

— Ето — казвам на Мери. — Той е добре.

Надига се рев, докато изнасят рицаря от арената и Хари се обръща във всички посоки, приемайки аплодисментите, със сияеща ведра усмивка, с червеникавозлатиста коса, потъмняла от пот. Допира облекения си в броня юмрук до нагръдника си, когато се покланя на Катерина, а после си тръгва. Минава покрай Чарлс Брандън, седнал високо върху дорест кавалерийски кон, който приветства краля си с другарски поздрав и свеждане на глава, докато обикаля в тръс арената и спира пред ложата ни, за да отдаде чест на своята кралица, на мен, и после на съпругата си.

— Не му ли даде ръкавицата си? — питам Мери, виждайки, че и двете ѝ ръкавици са на ръцете ѝ.

Тя прави гримаса и казва:

— Той забрави — казва. — А не ми се искаше да тичам след него, за да му напомня.

— Не носи знака на благоволенieto ти?

— Не мога да си позволя да хвърлям на вятъра чифт ръкавици всеки път, когато той участва в турнир — казва тя тихо, с раздражение. — Кралят плаща за доспехите и сбруята му, от гардероба ми дават рокля. Но ръкавици и бельо трябва да си намирам сама, а ние сме бедни като църковни мишки, Маги. Наистина е така.

Не казвам нищо, но стисвам ръката ѝ. Потресаващо е една принцеса от династията на Тюдорите да бъде принудена да изпадне в толкова унижително положение, че да се тревожи за цената на чифт ръкавици. Редно е Хари да бъде щедър към Мери; редно е да бъде щедър към мен. Баща ни щеше да плати дълговете ми по-рано; нямаше да наложи глоба на Мери за това, че се е омъжила за човек по свой избор. Хари би трябвало да си спомни, че всички ние сме Тюдори, макар той да е единственото оцеляло момче. Всички сме наследници на Англия.

* * *

Цял ден нови участници приемат предизвикателството, и пясъкът е безредно разпилян и мръсен, а красивите сбруи и ливреи са разкъсани и замърсени, когато слънцето започва да залязва над арената и рицарите на краля са обявени за победители, и първи сред тях е Хари.

Катерина се изправя в ложата, когато той идва и се покланя пред нея, и си помислям, че тя изглежда също както изглеждала майка ни, когато бе уморена, но полагаше усилие да отвърща на постоянната нужда на Хари от похвали. Усмива се топло, както се усмиваше майка ни, докато връчва наградата — златен колан със сапфири, подарявайки цяло състояние на младия мъж, който вече притежава всичко. Сключва ръце, сякаш е завладяна от радост при победата му, а после, след като е направила всичко, което той може да очаква, се обръща и ние тръгваме след нея към двореца за продължителната вечеря по случай турнира. Ще има речи, ще има поетични драми, ще има танци до късно през нощта. Виждам косия ѝ поглед към бебето ѝ, Мери, донесена в ложата, за да стане свидетелка на триумфа на баща си и да бъде показана на ликуващата тълпа, и зная, че много повече би предпочела да е в детската стая, за да гледа как бебето ѝ суче, и самата тя да си легне.

Не изпитвам съчувствие към нея. Тя е кралица на Англия, най-богатата жена в Англия, най-високопоставената жена в кралството. Съпругът ѝ току-що победи всички участници. Бих очаквала да е извън себе си от радост. Господ е свидетел, че на нейно място аз щях да съм.

* * *

Предстои ми да се срещна с шотландските лордове, които са дошли в Англия да убедят Хари да сключи мир. Ще поискат от него да ме задържи в изгнание, ще поискат от него да позволи на херцога на Олбъни да управлява страната ми, ще му припомнят, че съпругът ми е обявен извън закона и ще намекнат, че е добре да си остане така, да бъде преследван като див звяр, докато го заловят и го убият. Сигурно

са се поболели от безпокойство, защото аз отново съм заела мястото си на принцеса от династията на Тюдорите, предна позиция в изменчивото внимание на брат ми. Той дори не желае да ги види.

— Ще се видят първо с теб, преди да говорят с мен — обещава ми Хари на вечеря в двореца Гринич. Настанена съм от лявата му страна, Катерина е от дясната, сестра ми е до мен, в изискана рокля в много бледо жълто, с гъста руса коса, скрита от бледожълта шапчица, украсена с диаманти, несъмнено най-красивата от трите — но е през едно място от трона, а не до него, както съм аз. — Ще изложиш исканията си. Те ще ти дадат обясненията си.

— А ти ще се срещнеш с тях след това? — питам.

Той кимва.

— Можеш да ми съобщиш какво са ти казали. Ще поговорим с Улзи. Ще ги заставим да се подчинят, Маргарет, изобщо не се съмнявай в това.

— Кога ще дойдат? — не съм притеснена; зная, че мога да ги убедя. Зная, че мога да бъда добър регент. Шотландия е съвкупност от враждуващи кланове, верни на различни водачи; но така е и в Англия, така е и във Франция. Всеки трон привлича съперници — Джеймс ме научи на това, — и сега съм готова да усвоя уроците му и да бъда такава велика кралица на Шотландия, каквато той искаше да бъда.

— След няколко дни. Но искам да се преместиш. Познай къде.

За момент се питам дали ще трябва да отида в някой от кралските дворци, и за миг се надявам на Ричмънд. Но после вече се досещам къде е редно да бъда.

— Дворецът Скотланд Ярд — казвам.

Хари се смее на досетливостта ми и звънко чуква златния си бокал с моя.

— Права си — казва. — Искам да те видят в лондонския дворец на кралете на Шотландия. Това може да им напомни, че той ти принадлежи също толкова, колкото и Единбургският замък.

ДВОРЕЦЪТ СКОТЛАНД ЯРД, ЛОНДОН АНГЛИЯ, ЕСЕНТА НА 1516 Г.

Изпратили са епископа на Галоуей и коменданта на Драйбърг. Мосю дю Плен също идва, за да представлява френските интереси и да убеди всички ни да приемем компромис, който оставя херцога като регент. Водят също половин дузина писари и двама по-незначителни благородници. Приемам ги в тронната зала. Дворецът е ужасно запуснат; никой не го е използвал след визитата на шотландските лордове за извършения ми чрез посредник годеж, а това беше преди тринайсет години. Но свежите тръстики скриват нащърбените каменни плочи и старите дървени настилки на пода, а Катерина ми е заела гоблени, които възпират теченията, нахлуващи през пролуките около вратите. Самата постройка е внушителна, а управителят на домакинството на Хари ми е дал масивни дъбови мебели, включително трон, инкрустиран със сребро. Както винаги, външните белези на царственост са по-важни от действителността. Никой, приближил се до тронната зала в Двореца на Шотландия, не би могъл да се усъмни и за миг, че съм велика кралица.

Когато влизат, седя на трона си под балдахин от златен бродат, така неподвижна, също като испанската принцеса с най-добрите й, най-официални обноски отпреди толкова много години, и ги оставям да ми се поклонят, без да се надигна от стола си.

Говоря колкото царствено, толкова и дипломатично. Мислила съм дълго и усърдно какво споразумение искам да сключа. Не мога да проявявам несдържаност и гняв по въпроса за сина си Джеймс, съпруга си, или тежката, ужасна загуба на Александър. Трябва да ги спечеля на своя страна. Трябва да ги накарам да пожелаят да се върна.

Виждам как започват да омекват пред мен. Притежавам чара на Тюдорите — всички го притежаваме, Мери и Хари, и аз — всички знаем, че го притежаваме — и се държа снизходително любезно, докато ги слушам, и се преструвам, че проявявам интерес към възгледите им. Разигравам ги, както почитаемата ми баба някога

разиграваше благородниците на Англия: интересувахе се от мнението им, допитваше се до тях като хора с опит, преструваше се, че проявява уважение, докато през цялото време кроеше собствени планове. И през цялото време те стоят пред мен, а аз седя под балдахина от златен брокат, балдахинът на кралското величие. Херцогът, когото наричат регент, може и да ги управлява, но не седи под балдахин от златен брокат, ръкавите му не са поръбени с белия хермелин, полагащ се на кралските особи.

Говоря с тях откровенно. Казвам, че имуществото ми трябва да ми бъде върнато. Имаше рокли и накити, изпратени в замъка на Арчибалд в Танталън, летните ми дрехи в Линлитгоу — очаквам да ми бъдат изпратени тук в Лондон. Регентът ми дължи рентите за всичките ми земи в Шотландия: земите, които получих като сватбен дар, които ми бяха дадени лично от моя съпруг, краля на Шотландия. Олбъни не може да заявява, че управлява една мирна страна, а после да се преструва, че рентите не могат да бъдат събрани. Освен това трябва сама да назнача възпитателите на сина си. Трябва да получавам вести от сина си, Джеймс. Трябва да бъде свободна да се върна в Шотландия и той трябва да живее с мен. Съпругът ми и дядо му, и цялото му семейство трябва да бъдат помилвани, трябва да сме свободни да живеем заедно.

Шотландците намекуват сдържано, вежливо, че не мога да очаквам да управлявам, когато се върна. Казвам им, че очаквам точно това. Сгрешили са, поставяйки Олбъни на моето място; подчинили са се на френския крал, не на мен, тяхната законна кралица. Погледнете как тяхната съюзница Франция настъпва неудържимо през Европа! Отправлям към мосю дю Плен лека усмивка, сякаш за да кажа, че съвършено разбирам интересите му, че не ме заблуждава. Кой може да се съмнява, че Франция храни надежди да владее Шотландия с този прозрачен ход? Ако Шотландия продължи да подкрепя френския шпионин Олбъни, с неговата съпруга францужойка и верността му към французите, те ще въвлекат кралството във война с Англия. Брат ми няма да търпи френски войски на прага си. Той настоява за благополучното ми завръщане. Наистина ли искат нова война с Англия? Нима имат толкова много синове, че искат да изгубят още едно поколение в повторение на битката при Флодън? Когато всички още страдаме от предишната?

Мосю дю Плен възразява тихо, щом чува това, и казва, че Франция няма намерение да завзема Шотландия чрез измама, че херцогът е шотландец, наследник на престола след сина ми, а не французин. Усмивам се зад гърба му на коменданта и на епископа. Усмивката ми казва — ние, тримата шотландци, знаем, че той лъже. А те ми се усмиват в отговор. Ние знаем, ние, тримата шотландци.

ДВОРЕЦЪТ ЛАМБЕТ, ЛОНДОН АНГЛИЯ, ЕСЕНТА НА 1516 Г.

Яхнала белия дребен кон, който Катерина ми подари, отивам до двореца Ламбет, за да се срещна с Томас Улзи и брат ми Хари. Те са в личния кабинет на Хари в компанията само на дузина души и трима-четирима слуги. Забелязвам с един бърз поглед, че никой не стои по-близо до краля от новия му приятел, Улзи, син на касапин от Ипсуич. Хитрият и опитен в словесните ласкателства плебей сигурно се щипе всяка сутрин, за да се увери, че не сънува. Необичайно е човек от такъв скромнен произход да се ползва с близостта на краля. Със сигурност никой преди не се е издигал толкова високо от такива низини? Но това е тази Англия, която създават Хари и Катерина: една Англия, в която способностите са по-важни от потеклото, и това, което правиш, е по-важно от това кой си. За човек като мен, който се определя изцяло от произхода си, това изглежда смущаващо. Струва ми се нередно. Никой крал от рода ми по майчина линия не би направил лорд-канцлер сина на един касапин, и зная — сякаш тя ми говори отвъд гроба, — че почитаемата ми баба никога не би го допуснала.

Постаравам се нищо от това да не проличи върху лицето ми, докато поздравявам брат си вежливо и сърдечно, и поднасям ръката си за целувка на съветника му, сякаш съм доволна да го видя там.

— Как се държаха те? — пита Хари рязко.

Явно Томас Улзи вече знае кои са „те“ и ще бъде част от този разговор.

— Ще върнат скъпоценностите ми — казвам със сдържана гордост. — Признават, че са постъпили неправилно, като са ги отмъкнали. Държат ги на сигурно място, описани, и ще ми изпратят всичко. Също и роклите ми.

Улзи ми се усмихва.

— Вие сте умел дипломат, ваша светлост.

Наистина мисля, че съм. Привеждам глава.

— И са съгласни рентите ми да бъдат изплатени. Мисля, че ми дължат цяло състояние, навярно цели четиринайсет хиляди паунда.

Хари подсвирва ниско.

— Казват, че ще ги изплатят?

— Обещаха.

— А какво казват за херцога на Олбъни? — пита Улзи. — Сега, след като уредихме въпроса с роклите?

Отново свеждам глава, когато синът на месаря дръзва да коментира разговора ми с моите посланици.

— Настояват той да остане като регент; но аз много ясно им дадох да разберат, че това е все едно да предадат Шотландия във властта на французите.

Хари кимва.

— Постарах се да разберат, че няма да търпите това.

— Добре сте направили — казва той. — Няма да го търпя.

— И следователно ще се срещнем отново с тях, когато донесат скъпоценностите ми.

— Ще разговарям с посланиците междувременно — отбелязва Улзи. — Но се съмнявам, че ще постигна нещо повече от това, което е успяла нейна светлост. Каква кралица сте само: две от целите ви, вече постигнати на една среща!

— Синът ми трябва да ми бъде върнат — казвам.

— Синът ви е в безопасност — казва Улзи кротко. — Но има лоши новини от Шотландия за Александър Хюм и брат му Уилям.

Чакам. Александър Хюм се отличава с нелепа гордост. Премина на другата страна, против Олбъни и в моя подкрепа, защото се опасяваше, че Олбъни се е присмивал на дребния му ръст. Притежава докачливостта на дребен човек. Но когато премина на моя страна, беше предан служител. Измъкна ме от Линлитгоу, и ни съпроводи, когато напуснахме Шотландия. Остана редом с Арчибалд, и ние нямаше да сме толкова смели без неговия кураж. Но знам, че е ужасно ненадежден.

— На другата страна ли е преминал? — питам с подозрение.

— Няма да премине отново — казва Улзи с вулгарен хумор. — Предал се на Олбъни в замяна на помилване, но после пак се опитал да избяга и бил екзекутиран за измяна. Мъртъв е, ваша светлост.

Ахвам леко и залитам.

— Мили Боже. Бил е екзекутиран след помилване? Никой вече няма да има доверие на Олбъни!

— Не е така — Улзи има безочието да ме поправи. — Никой вече няма да се довери на човек от рода Хюм. Той е този, който е престъпил думата си. Получил е помилване, заклел се е във вярност, после отново се е разбунтувал. Заслужаваше да умре. Никой не би могъл да изтъкне довод в негова защита.

Аз бих го направила. Не мисля, че е нужно каквото и да е обещание към Олбъни да бъде спазвано. Но няма да изразя несъгласие с любимия съветник на брат си, който по мое мнение не би трябвало дори да говори, освен ако не бъде поканен да го направи.

Улзи кимва на Хари, сякаш му дава знак да говори.

— Това означава, че кралицата регент е изгубила подкрепата на едно влиятелно семейство — казва той, сякаш мисли на глас. — Ако само можехме да ѝ намерим друг съюзник. Велик съюзник, който би изплашил французите. Може би императорът?

Хари взема дланта ми я пъхва в свивката на ръката си. Повежда ме далече от всички тях: Томас Улзи, придворните, слугите. Една дълга галерия води от личния му кабинет към вътрешните стълби на покоите му и ние вървим по нея един до друг.

— Императорът с радост би ти предложил брак — казва Хари искрено. — А с него като твой съпруг ще можеш да диктуваш условията си на шотландците. С него като твой съпруг, и мен като твой брат ще бъдеш най-могъщата жена в Европа.

Усещам леко припламване на амбиция при мисълта за това.

— Но аз вече съм омъжена.

— Улзи смята, че бракът може да бъде анулиран — казва Хари. — Бил е сключен, когато Шотландия беше отлъчена от църквата: недействителен е.

— Но не е недействителен пред Бог — казвам тихо. — Знам това, и Той също го знае. Това би превърнало малката Маргарет в незаконородена. Няма да сторя това, също както вие не бихте обявили малката Мери за незаконородена. Зная, че не бихте могли да го сторите. Нито пък аз.

Хари прави гримаса.

— Това би ти дало такава голяма власт — напомня ми той. — А съпругът, когото защитаващ, не е до теб, освен това най-големият му

съюзник беше екзекутиран.

— Не мога да го направя — казвам. — Един брак си е брак. Знаеш, че не може да бъде отхвърлен. Ти, който се ожени по любов, както и аз, знаеш какво свято нещо е това.

— Освен ако Бог не покаже, че волята Му е друга — казва Хари. — Той стори това със сестра ни, когато съпругът ѝ почина само след броени седмици.

Не казвам гласно, че Мери имаше късмет да се отърве толкова бързо, но си го мисля.

— Ако Той покаже волята Си — съгласявам се. — Но Бог благослови брака ми с Арчибалд, и твоя с Катерина. Дари ни със здраве и потомци. Аз съм омъжена до живот. Както и ти. Това е — докато смъртта ни раздели.

— Аз също — казва Хари, поддавайки се на увереността ми. Той все още е детето, което почитаемата ми баба възпита. Винаги е готов да приеме съвета на една благочестива жена. Не може да не мисли, че една уверена жена е жена, която е в правото си. Това е последствието от факта да имаш самодоволна и самоуверена баба. Ако някога отхвърли тази вяра, ще е свободен да си мисли всичко. — Но нали ще го обмислиш, Маргарет? Защото съпругът ти на практика те е изоставил и кой знае къде е сега? Може да е мъртъв. Може би Божиата воля е бракът ти вече да е приключил.

— Не ме е изоставил — казвам. — Зная точно къде е сега. Омъжих се за него, за да бъдем заедно в богатство и в бедност, не мога да го изоставя сега, когато е извън закона, борейки се за своето, борейки се за моята кауза.

— Ако все още е обявен извън закона — намеква Хари. — Ако не се е предал заедно с Хюм и не е сключил мир с Олбъни, изоставяйки каузата ти.

— Никога не би направил това — заявявам. — Зная на кого принадлежи честта и любовта ми. — В разговорите с Хари винаги нещо ме кара да говоря като в поетична драма. Той винаги се държи доста театрално. Никога не говори, без да прецени въздействието на думите си. Никога не ходи просто така, без да си даде сметка как изглежда. Вродената му помпозност си има хореография.

Сега ме целува по двете бузи.

— Бог да те благослови за почтеността ти — казва нежно. —
Иска ми се и двете ми сестри да внимаваха така за репутацията си.

А това подмятане беше за теб, малка Мери, казвам си, докато се
усмихвам, доволна от похвалата му.

ДВОРЕЦЪТ СКОТЛАНД ЯРД, ЛОНДОН АНГЛИЯ, ЕСЕНТА НА 1516 Г.

Но не пренебрегвам намеците на Хенри. Пиша на лорд Дейкър, за да го попитам за новини от Арчибалд, и от всички онези, които ме подкрепят в Шотландия. Казвам му, че зная всичко за Хюм; не е нужно да отбягва истината. Зная най-лошото. Но дори след това уверение той не отговаря и приемам, че или не знае нищо, или не иска да ми каже. Срецам се отново с шотландските посланици и не мога да разбера от съдържаната им вежливост дали съпругът ми е на моя страна или се е „пребоядисал“ и се е присъединил към тях. Накрая се налага да помоля Томас Улзи да дойде при мен.

Показвам му неговата кръщелница, моята скъпа малка Мег, и тя му се усмихва, точно както подобава. Поднасям му сладкишите, които харесва, с чаша малвазия. После, когато е поласкан и сит, го моля за заем. Шотландците са ми изпратили скъпоценностите ми и роклите ми от моите дворци, но не и парите от рентите. Томас Улзи е любезен и готов да помогне — защо да не е? Като лорд-канцлер той има контрол над кралската хазна и трупя собствено състояние. Дебелите му къси пръсти са отрупани със скъпоценни камъни. Заема ми пари, които ще си получи обратно, когато рентите ми бъдат платени. Дейкър ще ги събере на границата и ще изпрати на Улзи неговия дял.

Той ме поздравява за споразумението, което сключих с шотландците.

— Можете да се върнете спокойно у дома, можете да управлявате като втори регент — казва той. — Обещават да ви изплатят наследството и да ви съветват. Това е триумф, ваша светлост. Впечатлен съм.

Усмихвам се.

— Благодаря ви. Радвам се, че успях да постигна толкова много. Но всъщност исках да ви попитам за графа на Ангъс — казвам.

Колебая се да изрека името му. Нито пък искам да кажа „моя съпруг“ пред този закръглен духовник, чиито очи са толкова будни и

хитри, чийто ум е толкова остър, но който не знае нищо за живота в лишения, за опасностите и рискования живот по границата.

Той не казва нищо, само се покланя.

— Искях да ви попитам дали знаете къде е — казвам. — Загрижена съм... след онова, което ми съобщихте за Александър Хюм. Те бяха заедно, мъжете от рода Хюм и моят съпруг.

Знае нещо. Мога да се закълна, че е знаел от седмици.

— Всъщност да, струва ми се, че графът, вашият съпруг, се предаде по същото време като двамата Хюм, Александър и Уилям — казва той невъзмутимо. — Мислим, че тримата са се предали на регента Олбъни и са приели помилването. Съпругът ви се е предал.

За момент сякаш просто не чувам.

— Предал се е? Предал се е?

— Самият аз научих току-що. Това е истински удар — казва Улзи, тихо като свещеник по време на изповед.

Това е лъжа. Трябва да е лъжа.

— Не може да го е направил — казвам разгорещено. — Не ми е писал. Не би направил такова нещо, без да ми каже. Не би се предал, без да ми спечели правото да виждам сина си. Не би се предал просто така.

— Мисля, че получава обратно собствените си земи — казва Улзи внимателно. — Заменил е вашата кауза за своята. Отново получава замъка Танталън в свое владение. Зная, че е било важно за него и за неговия — как беше думата, клан, нали? — той да си възвърне онова, което му принадлежи. И състоянието си, разбира се.

— А онова, което принадлежи на мен? — питам настойчиво, внезапно разярена на този загладен мъж, който ми съобщава такива ужасни новини с мек, доверителен тон. — Това е съпругът ми! Редно е да се бори за мен! Не дойде с мен в Англия, за да може да продължи борбата. Сега би трябвало да се бори за мен!

Улзи разперва пръсти, отрупани с диамантени пръстени.

— Навярно не е дошъл в Англия, за да може да си върне замъците и земите. И го направи. За него това е победа.

Толкова съм разярена, че почти не мога да говоря.

— За мен това не е победа — казвам задавено.

Изражението на кръглото му лице е съчувствено.

— Не — казва той. — Отново бяхте пренебрегната.

Идва ми да заплача от това, че той определя толкова точно моята скръб. Именно това ми се случва винаги, отново и отново. Поставят ме на второ място. Нуждите ми са пренебрегнати; там, където трябваше да бъда на първо място, бях избутана встрани. Собственият ми съпруг се сприятелява с врага ми, вместо да се бори за моята кауза. Той ме е предал.

— Не мога да повярвам — прошепвам. Извързвам се от Улзи, за да не може да види лицето ми, разкривено от гняв. Разкъсвам се между яростта и отчаянието. Не мога да повярвам, че Арчибалд би се предал, без да ми каже. Не мога да повярвам, че би потеглил към Единбург, а не към Лондон. Не мога да повярвам, че ще получи обратно земите си, а мен ще остави без нищо.

— Съпругата на императора ще бъде най-великата жена в Европа — казва Улзи с копринен гласец. — Ще бъдете на първо място. Ще можете да се разпореждате с всички в Шотландия.

Дори в мъката си не забравям брачните си обети.

— Арчибалд може да е пренебрегнал дълга си към мен, но аз не занемарявам своя към него — казвам. — Оженихме се пред Бог и нищо няма да промени това.

— Щом сте сигурна — казва Томас Улзи.

ДВОРЕЦЪТ ЛАМБЕТ, АНГЛИЯ ЕСЕНТА НА 1516 Г.

Изненадвам себе си, като не рухвам, обляна в сълзи. Откривам, че искам да поговоря с някой, който ще разбере как се чувствам — не с човек, чиито изречени с тих и любезен глас съвети само ме карат да се чувствам по-зле. Поръчвам да доведат коня ми и да повикат конярите ми от конюшните. Слагам си най-хубавата пелерина за езда и роклята, поръбена с кожа от белка, и потеглям към Гринич. Не отивам в залата за аудиенции на краля, за да се видя с брат си, качвам се по стълбите до крилото, отделено за кралицата, и главната ми придворна дама пита управителя на домакинството на Катерина дали тя ще ме приеме. Той ме кани вътре веднага и аз намирам дамите ѝ, седнали тихо в залата ѝ за аудиенции, а вратата на личния ѝ кабинет — затворена.

— Можете да влезете — казва той тихо. — Нейна светлост се моли.

Влизам тихо, затваряйки вратата след себе си, пред лицата на всички тях, и я виждам през отворената врата на личния ѝ параклис, който е направила в съседство с кабинета си. Заставам на прага и гледам как свещеникът прави кръстния знак над сведената ѝ глава и се прекръства, а тя се надига от елегантния си молитвен стол, казва му няколко думи, и излиза, с усмихнато и спокойно лице.

Грейва от искрено удоволствие, когато ме вижда.

— Тъкмо се молах за вас, и ето че идвате — възкликва. Подава ми ръка. — Чух новините от Шотландия. Трябва да се радвате поне, че съпругът ви е жив и си е върнал онова, което му принадлежи.

— Не мога — казвам, с внезапна откровеност. — Зная, че би трябвало да се радвам. Зная, че би трябвало да се радвам за него. И наистина се радвам, че не е загинал. Изпитвах постоянен ужас, че ще стане злополука, някой набег или битка... Но не мога да бъда щастлива, че се е споразумял с Олбъни и ме е оставил тук — преглъщам с усилие сълзите си. — Знам, че би трябвало да се радвам, задето е в безопасност. Но не мога.

Тя ме притегля до огнището и сядаме заедно на еднакво високи столчета.

— Тежко е — съгласява се. — Сигурно се чувствате напълно изоставена от него.

— Така е! — доверявам ѝ болезнената истина. — Оставих го, защото искаше да се бори за мен и отказваше да дойде в Англия, тъй като нашата кауза беше застрашена. За мен бе съкрушително да го оставя, а той беше толкова любящ, последва ме в Йорк и се зарече, че ще се бори за мен до смърт, но сега научавам, че е сключил споразумение с нашия враг и се е настанил уютно в собствения си малък замък! Катерина — сигурно тъкмо той е изпратил роклите ми!

Тя свежда поглед, присвива устни.

— Зная. Тежко е, когато си мислиш, че някой е много добър, прекрасен, а той те разочарова. Но навярно ще е за добро. Когато се върнете в Шотландия, ще разполагате с неговия замък, за да живеете там, той ще има състояние, за да ви издържа. Ще заседава в съвета и може да се застъпва за вас. Ще бъдете съпруга на виден шотландски лорд, а не на човек, обявен извън закона.

— Разочарование ли сте преживели? — питам толкова тихо, че се чудя дали може да ме чуе.

Тя обръща искрените си сини очи към мен.

— Да — казва кратко. — Сигурно сте чули за някои от тревогите ми. Сигурно всички знаят, че Хенри си взе любовница още в първата година на брака ни, когато бях в уединение, бременна с първото ни дете. След това имаше и други, винаги се появяваше нова. Има една и сега.

— Някоя от дамите ви, така ли? — осмелявам се да попитам.

Тя кимва и казва:

— Това прави положението два пъти по-лошо. Виждам го като двойна измяна. Смятах я за приятелка. Хранех добри чувства към нея.

Едва дишам. Толкова много искам да узная коя е. Но не мисля, че мога да попитам. Има нещо у Катерина, нещо, което ме възпира, дори докато седи на столче пред огъня, рамо до рамо с мен, своята сестра.

— Но нали не е сериозно — заявявам. — Това е забавление за един млад мъж, така се забавляват всички тези мъже. Хари е галантен, обича да си играе на рицарска любов.

— За него може би не е сериозно — казва тя със сдържано достойнство. — Но е сериозно за мен, и, разбира се, е сериозно за нея. Не казвам нищо по въпроса, и се държа с нея така, както и преди. Но това ме тревожи. В нощите, когато той не идва в леглото ми, се питам дали е с нея. И, разбира се — гласът ѝ потреперва съвсем леко, — се страхувам.

— Страхувате се? — не би ми минало и през ум, че тя изобщо някога се страхува. Седи толкова изправена, гледа навън през прозореца към осветената от слънцето река, сякаш би приела да узнае всички тайни на света и не се страхува от нищо. — Никога не съм мислила за вас като за страхлива, мисля ви за неустрашима.

Тя се засмива, когато чува това.

— Напуснахте Англия, преди да ме постигне това унижение. Но сигурно сте знаели, че бях победена от почитаемата ви баба. Тя си постави за цел да ме унизи много, и успя.

— Но нали си възвърнахте мястото. Омъжихте се за Хари.

Тя леко свива рамене.

— Да, мислех, че съм го спечелила и ще го задържа завинаги. Момичето — става дума за Беси Блаунт, знаете, онова красиво момиче, светлокосото, много музикално, много чаровно...

— О — казвам, сещайки се за онази руса глава, наведена над лютня, и онзи сладък ясен глас.

— Тя е млада и, предполагам, плодовита. Ако той ѝ направи дете... — Катерина млъква, без да довърши, и виждам, че очите ѝ са пълни със сълзи. Тя примигва, за да ги прогони, сякаш са без значение. — Ако тя му роди син, преди аз да го направя, мисля, че тогава сърцето ми ще бъде сломено.

— Но следващия път вие ще родите син! — заявявам с лъжлива увереност. Имала е четири мъртви бебета и само едно живо момиченце.

Тя ме поглежда; не е жена, която би се вслушала в една оптимистична лъжа.

— Ако такава е Божията воля — казва. — Но аз държах в ръцете си момче и го нарекох Хенри на баща му, а после трябваше да го погребам, и да се моля за безсмъртната му душа. Не мисля, че бих могла да понеса Беси да роди син от съпруга ми.

— О, но той със сигурност никога не би й позволил да го нарече Хенри — отбелязвам, сякаш това има значение.

Катерина се усмихна и поклаща глава.

— Е, добре. Все още не се е случило. Може би няма никога да се случи.

— В такъв случай тя трябва да бъде набързо омъжена за някого — казвам. — Поне можете да уредите женитбата й и да се погрижите да бъде отпратена от двора.

Катерина прави лек жест с ръка и казва:

— Не съм сигурна, че би било много справедливо към нея или към съпруга й. Тя е много млада, не бих искала да й нареждам да се омъжва за човек, на когото това може да е неприятно. Той ще знае, че е била изоставена от краля, след като й се е наситил. Може да е жесток към нея.

Просто не мога да разбера защо би трябвало да я е грижа за щастието на Беси, и объркването сигурно проличава върху лицето ми, защото Катерина се засмива и ме потупва по бузата.

— Ах, сестро — казва. — Бях отгледана от жена, чийто съпруг разбиваше сърцето й отново и отново. Винаги съм на страната на жената. Дори ако жената е моя съперница. А малката Беси не ми е истинска съперница. Тя е просто любовница, не първата, и се съмнявам, че ще бъде последната. Но аз си оставам кралицата. Никой не може да ми отнеме това. Той винаги ще се връща при мен. Аз съм първата му, истинската му любов. Аз съм неговата съпруга, неговата единствена съпруга.

— А аз — на Арчибалд — казвам, успокоена от увереността й. — И сте права, че би трябвало да съм доволна, задето съпругът ми е получил помилване от Олбъни и може отново да живее в собствения си замък. Разбира се, радвам се, че е в безопасност. Мога да се прибера у дома при него там и навярно синът ми ще може да дойде при нас.

— Сигурно много ви липсва — казва тя.

— Така е — съгласявам се. Но мисля за Арчибалд, а тя мисли за сина ми Джеймс. — Но поне е оцелял в пограничните земи благодарение на ума и хитростта си — продължавам. — Трудно се намира безопасно място за нощуване, трудно се намира достатъчно храна. Там няма красиви момичета, които композират песни.

Катерина не се усмихва.

— Надявам се той никога да не се отвърне от вас, където и да живее — казва тя. — Ужасно тежко е, когато мъжът, на когото сте поверили любовта и щастието си, ви забрави напълно.

— Такова ли е чувството за вас? — питам, мислейки си за бесния си гняв към Джеймс и неговите неприкрити изневери; за всичките малки копелета, които се затичаха към него, и знанието, че майките им живеят в удобна близост и че той се отбива да ги види, потегляйки на свято поклонение.

— Кара ме да се чувствам безполезна — казва тя тихо. — И не знаей как да му напомня, че честта му и сърцето му са мои, обречени на мен. Не знаей как да го призова отново да изпълнява дълга си пред Бог, както аз изпълнявам своя. Дори ако никога нямаме друго дете — макар че всеки ден се моля да се сдобием със син, — но дори ако никога нямаме друго дете, аз съм негова партньорка и негова помощница, до него във война и мир. Аз съм негова съпруга и негова кралица. Не може да ме забрави.

За миг изпитвам срам, че малкият ми брат се отнася със съпругата си толкова лошо.

— Той е глупак — казвам рязко.

Тя ме спира с жест на отрупаната си с пръстени ръка.

— Не мога да допусна критика към него — казва. — Дори от вас. Той е кралят. Обещах му любовта и покорството си завинаги.

ДВОРЕЦЪТ РИЧМЪНД, АНГЛИЯ ЛЯТОТО НА 1517 Г.

Трябва да замина от Англия отново. Беше прекрасна година, но през цялото време знаех, че ще се върна на север по дългия път към Шотландия. Отново трябва да се сбогувам със семейството и приятелите си, отново трябва да поема на това пътуване и да се надявам да успея в края му.

— Трябва ли да заминаваш? — пита детински Мери. Отминали сме официалната кралска градина, разхождайки се бавно край реката, и завиваме, за да седнем на малка пейка под едно дърво, докато слънцето топли гърбовете ни, и аз гледам как баржите и лодките пренасят гости и вещи, за да развличат и изхранват ненаситния двор. Ръката на Мери е отпусната върху растящия ѝ корем. Отново очаква дете. — Толкова се надяхах да останеш.

Не смея да кажа, че и аз бях започнала да се надявам на това. Струва ми се много нередно, че на Катерина се полага да живее тук, и Мери е с нея, а само аз съм тази, която трябва да замине, да се отправи към такова несигурно бъдеще в страна, която е толкова сурова с мен.

— Сега, когато си у дома, сякаш отново сме момичета. Защо не останеш по-дълго? Защо да не заживееш с нас и изобщо не откажеш да се върнеш?

— Трябва да изпълня дълга си — казвам сковано.

— Но защо сега? — пита тя лениво. — В началото на лятото, което е най-хубавото време от годината.

— Това е най-подходящото време от годината да предприема пътуването, и имам разрешение за свободно преминаване до Шотландия. — Не мога да възпра горчивината в гласа си. — Синът ми, петгодишният ми син, ми изпрати разрешение.

Това привлича вниманието ѝ, тя се надига и сяда.

— Трябва да имаш позволенията на малкия Джеймс, за да отидеш при него?

— Разбира се, че трябва. Той е кралят, то е подпечатано от него. Всъщност не го е издал той, разбира се. Олбъни е този, който е решил, че мога да си дойда у дома. Изпраща и условията си: не повече от двайсет и четирима придружители, никакви бунтовници близо до мен, а има и условия как и кога ще виждам сина си. Не мога да отида при него като негов възпитател или като регент. Само като негова майка.

— Французите са много могъщи — казва тя. — Но открих, че могат да бъдат мили, ако спазваш правилата им. Обичат красивите неща и вежливостта. Само ако би се съгласила...

— Разбира се, че ще си на тяхна страна, тъй като ти плащат издръжка — казвам остро. — Всеки знае, че нямаш с какво да преживяваш, освен с наследството ти от тях. Но те не изплащат моето, не зачитат задълженията си към мен, така че не можеш да очакваш от мен да играя по свирката им като вас с Брандън.

Тя поруменява леко и казва:

— Разбира се, че имам нужда от парите. Ние сме бедняци, бедняци с кралска кръв. А нали всеки ден има нова поетична драма или нови танци или нова жива картина, и кралят настоява аз да съм начело. Ако има турнир, той настоява Брандън да участва в него. Дори само конете струват колкото теглото си в злато, а комплект доспехи струва десет пъти колкото една рокля — допира ръка до корема си, за да се утеши. — Както и да е, навярно това е още едно момче, и благодарение на него ще спечелим състояние. В края на краищата, той ще бъде наследник на трона след брат си и след твоя син Джеймс.

— Само ако Катерина не роди син — напомням ѝ лукаво.

— Дай Боже да роди — тя напълно искрено пожелава синът ѝ да излезе от надпреварата за наследството на престола. — Но, Маги, наистина мисля, че би трябвало да се опиташ да постигнеш споразумение с Франция. Не можеш ли да сключиш по-добро споразумение с Олбъни? Той е такъв благовъзпитан благородник. Харесах него и съпругата му. А сега тя е болна и той със сигурност ще иска да отиде у дома при нея. Може да се върне във Франция и да остави Шотландия под твое управление? Би могла да му се довериш, би могла да говориш с него.

— Колко ти плащат за това? — питам внезапно. — Французите? И би ли могла да им кажеш, когато докладваш отново на твоя шпионин, че с радост бих се споразумяла с тях, ако се съгласят да

изтеглят войниците си от страната ми и да се погрижат за изплащането на рентите от наследствените ми земи, точно както плащат на теб? Евтино са те купили; но аз имам страна, за която да се грижа. Аз се продавам на по-висока цена.

Виждам как руменината на гнева избива по бузите й.

— Не съм шпионка. Приемам френски пари, същото важи за половината двор. Няма нужда да запращаш това като обида в лицето ми. Зная, че си заемала пари от Улзи, точно както правим всички ние. Не си по-добра от нас и нямаш право да ме упрекваш.

— Със сигурност имам — казвам. — Аз съм твоя по-голяма сестра — мой дълг е да ти казвам кога грешиш. По-лоша си от изменница — на заплащане при французите. Можеш да им кажеш да ми изплатят рентите ми, щом си в толкова приятелски отношения с тях.

— Не мога да им кажа — изрича разпалено тя. — Няма да имаш полза, ако говоря с тях. Такава глупачка си! Не французите задържат рентите ти, а собственият ти съпруг. Не можеш да виниш Олбъни за това. Съпругът ти събира рентите ти от твое име и не ти ги предава.

— Това е лъжа! Глупава и злонамерена лъжа. Арчибалд никога не би направил подобно нещо. Той не е като съпруга ти, който се ожени за теб само заради състоянието и титлата ти. Арчибалд е голям лорд по рождение, има собствени обширни земи. Не би паднал толкова ниско, че да ме измами. Ти няма как да разбереш това. Винаги си обичала само един авантюрист. Един мъж от долно потекло, стремящ се към високо положение! Разбира се, че Брандън би взел земите ти. Той се издържа благодарение на теб и на всяка жена, за която се е женил. Боже мой! В сравнение с Брандън Улзи изглежда като човек с добро потекло.

Тя скача на крака, с пламнали от гняв сини очи.

— Мислиш си, че съпругът ти не те мами? След като сключва мир с Олбъни без теб? След като живее с друга жена, която нарича своя съпруга? След като разправя на всички, че ти никога няма да се върнеш в Шотландия, и се радва на това? Смееш да сравняваш твоя предател с моя Чарлс, който никога не е показвал нелоялност към Хари, нито е изневерявал на мен?

Чувствам се така, сякаш ме е ударила с юмрук в корема, сякаш не мога да дишам. Превивам се одве, не мога да си поема дъх.

— Какво? Какво? Какво говориш? — чувам думите да звънтят в ушите ми, но не мога да ги проумея. — Какво каза? Съпруга?

Тя мигновено се разкайва. Отпуска се тежко на колене до мен, за да ме погледне в лицето; собственото ѝ лице е все още мокро от гневни сълзи.

— О, Маги! О, Маги! Толкова съжалявам! Прости ми! Толкова съм ужасна! О, скъпа! Не биваше да казвам. Разбрахме се да не казваме нищо — а после аз...! Избухнах, защото ти заговори против Чарлс! Но изобщо не биваше да казвам и дума!

Тя оправя роклята ми и ме гали по раменете, и повдига брадичката ми, за да може да ме погледне в лицето. Държа главата си сведена, лицето си скрито. Онемяла съм от унижение.

— Толкова съжалявам. Не биваше да казвам нищо. Тя ме накара да обеща да не казвам нищо.

— Коя? — питам. Покривам лицето си с ръце, за да не може да види горящите ми очи, побелелите ми като платно бузи. — Кой ти каза да не казваш нищо?

— Катерина — прошепва Мери.

— Тя казва това? Тя ти каза всичко това? Че Арчибалд живее с някаква жена?

Златокосата глава кимва.

— Но се зарекохме да не ти казваме. Тя каза, че това щяло да ти разбие сърцето. Накара ме да обеща да не казвам нищо. Каза, че ти не би могла да понесеш да узнаеш, че той ти изневерява. Че трябва да говориш с него сама. Трябва да е между вас двамата.

— О, глупости — казвам. Изведнъж ме обзема ярост при мисълта за онази неискрена сплетница. — Държи се като стара мома. Като че ли всички мъже не си вземат любовници! Като че ли може да се очаква Ард да живее като монах месеци наред! Като че ли една съпруга би трябвало да се безпокои от това!

— Не те ли е грижа? — пита ме малката ми сестра, поразена.

— Ни най-малко! — лъжа ожесточено. — Тази жена е едно нищо. Тя не е нищо за него, а следователно не означава нищо и за мен. Катерина вдига шум за нищо, защото е оскърбена, че Хари си е взел Беси Блаунт за любовница, и иска светът да мисли, че Ард е също толкова лош. Исква да докаже, че това има някакво значение, за Бога! Че някой го е грижа!

— В такъв случай ти си знаела за жената на съпруга ти?

— Разбира се, че знаех — казвам. — Половин Шотландия знае за нея и за податливата ѝ добродетел. Половината лордове вероятно са се възползвали от нея. Защо да ме е грижа за една блудница?

— Защото тя твърди, че е негова съпруга — казва тя.

— Както правят всички блудници.

Мери иска да ми вярва. Винаги е гледала на мен с уважение. Исква да повярва на моите твърдения.

— Нима той не се ожени за теб по любов? Нали сте имали истинска сватба? Нали изобщо не е бил женен за нея?

— Какво искаш да кажеш с това „изобщо“? Такава си глупачка. Не, никога. Били сгодени, когато тя била дете. Изобщо не се е стигало до подготвяне на венчавка. Той я остави заради мен, от любов към мен, предпочете мен пред всички други жени в Шотландия. Така че какво толкова, ако сега се забавлява с нея, докато отсъствам? Веднага щом се върна в Шотландия, той ще я изостави отново.

— Но, скъпа моя, казват, че тя живее в дома ви като негова съпруга.

— Това не означава нищо за мен.

— Ами ако имат дете?

— Защо да ме е грижа за още едно копеле? — питам, вбесена, че тя повтаря като папагал прочувствените реплики на Катерина. — Джеймс имаше десетки, а баба ни и баща ни ме изпратиха да се омъжа за него, знаейки много добре, че той ги е настанил в замък, който получих като сватбен подарък. Мислиш, че ме е грижа, задето Джанет Стюарт може да роди, при положение, че съпругът ми, кралят, имаше цял полк копелета? Когато определи едно от тях за свой наследник, преди да родя момчето си!

Тя се отпуска назад на пети, миглите ѝ са потъмнели от сълзи, челото ѝ е сбърчено от озадачена гримаса:

— Наистина ли? Наистина не те е грижа?

— Ни най-малко — казвам. — А когато откриеш, че съпругът ти си е легнал с някоя пачавра, теб също няма да те е грижа. Няма да има значение за теб, така или иначе.

Тя слага ръка в малката вдлъбнатина в основата на шията ѝ, където тупти пулсът ѝ.

— О, ще ме е грижа — казва. — Ще ме е грижа, и Катерина също я е грижа.

— Тогава вие сте две глупачки — заявявам. — Аз съм кралица, аз съм неговата кралица. Той гледа с уважение на мен и ме обича като поданик и като любовник, и като мъж, мой мъж. За мен е без значение дали понякога яде вечерята си от дървена чиния. Това не обезценява моите златни блюда.

Стъписана, тя ме поглежда с широко разтворени сини очи.

— Никога не съм мислила за това по такъв начин. Винаги съм мислила, че един съпруг и една съпруга би трябвало да бъдат всичко един за друг. Както е Брандън за мен.

— Добре е да си почиваш — казвам рязко, внезапно забелязвайки сметанената бледност на съвършената ѝ кожа. — Не носиш в утробата си принц, но въпреки това трябва да внимаваш. Не бива да плачеш, не бива да коленичиш. Стани.

Грубо ѝ подавам ръка и я издърпвам на крака. Хващам я под ръка и я повеждам обратно през прохладата на градините.

— Значи си сигурна, че той ще се върне при теб, когато отидеш в Шотландия?

— Аз съм негова съпруга. Къде другаде да отиде?

Няколко мига вървим мълчаливо.

— Откъде знаеш всичко това, така или иначе?

Не мога да скрия раздразнението си, че тя и Катерина са шушукали натъжено по мой адрес. Не мога да понеса мисълта, че са обсъждали шепнешком новините от Шотландия, ококорени и възбудени.

— Томас Улзи казал на Катерина, а тя каза на мен. Томас Улзи знае всичко, което става в Шотландия. Има шпиони навсякъде.

— Които шпионират съпруга ми — отбелязвам.

— О, сигурна съм, че не. Не специално него. Просто дали е... — тя млъква, преди да изрече, че го подозират в нелоялност както към мен, така и към страната ми. Поколебава се. — Може ли да кажа на Катерина, че не се безпокоиш от този слух? Тя ще бъде толкова облекчена.

— Та нима трябва да ѝ казваш всичко? Тя и изповедница ли ти е вече?

— Не, просто винаги си казваме всичко една на друга.

Изсумтявам:

— Съпрузите ви сигурно са много доволни от това. Ти ли й каза, че Хари си ляга с придворната й дама Беси?

Тя се забавя зад мен, докато се качваме по стълбите.

— Да — прошепва. — Казвам й всичко, което знам, дори когато ми се къса сърцето, че й го казвам.

— А тя казва ли ти за флиртовете на твоя съпруг?

Тя се подпира с ръка на каменната стена, защото краката й се подкосяват.

— О! Не! Той няма флиртове.

Не мога да твърдя, дори в гнева си, че има.

— Никакви, за които да знам — казвам троснато. — Но ще си намери някоя, докато си в този вид, голяма колкото плевня и неспособна да си лягаш с него. Всеки мъж си взема някоя пачавра, когато жена му се оттегли в уединение преди раждането.

Сълзите, които идват толкова лесно, отново набъбват в очите й.

— Не казвай това! Сигурна съм, че няма. Сигурна съм, че не би го направил. Той идва в леглото ми и спи до мен, обича да ме прегръща. Обичам да спя в обятията му. Наистина не мисля, че има любовница. Наистина вярвам, че не би постъпил така.

— О, я върви да плачеш с Катерина — казвам, непоносимо раздразнена, когато стигаме до върха на стълбите. — Вие двете много добре умеете да плачете без повод. Но дръжете злобните си езици далече от съпруга ми и мен.

— Не сме клюкарствали! — възкликва тя. — Пазехме го в тайна от страх, че ще се разстроиш. Обещах да не казвам нищо. Беше много погрешно от моя страна да казвам каквото и да било.

— Толкова си глупава — казвам, прибъгвайки до обидите, които си разменяхме в детската стая. — Гледам те и си казвам само колко е добре, че поне си хубава, защото Бог е свидетел, че си най-глупавото момиче, което познавам. За Катерина, каквато е стара и скучна, изобщо няма надежда.

Тя извърща глава след тази грубост и забързва нагоре по стълбите към покоите на кралицата. Отправлям се към собствените си покои. Излекувана съм от копнежа си да остана тук. Искам да си ида у дома, в Шотландия. Омръзна ми от това домакинство от жени; омръзнаха ми тези жени, които наричат себе си мои сестри, но

клюкарстват за мен зад гърба ми. Английската кралица и френската кралица: мразя ги и двете.

* * *

Не съм единствената, на която ѝ е дотегнало от французите и начина, по който купуват фаворитите в двора. Мери и съпругът ѝ открито са на издръжка на французите, а половината английски двор взема подкупи. Френските търговци и занаятчии са измъкнали залъка от устите на честните англичани във всяко занятие и магазин в града. Предупреждавам Хари, че на французите няма да им се наложи да нахлуват с флот, вече са толкова многобройни, че по някоя лондонска улица почти не можеш да чуеш да се говори английски, толкова е претъпкано с мосюта.

Хари се смее — нищо не може да развали слънчевото му настроение. Прекарва целия си ден в лов със соколи, докато цялата работа по кралските дела се върши от Томас Улзи, който му носи документите за подпис, когато той би трябвало да слуша литургията. Хари надрасква подписа си, без да обръща внимание и на Божието слово, и на изпълняването на дълга си.

Но жителите на Лондон наистина смятат, също както и аз, че има твърде много чужденци, които отмъкват поминъка на доверчивите англичани. Всеки ден се съобщава за половин дузина инциденти с измама от страна на чуждестранни търговци, за прелъстявания и посегателства, извършени от французи, за почтени англичани, изблъскани грубо от главния път, или изместени от работата си. Когато биват призовавани на съд, французите подкупват магистратите и се измъкват напълно безнаказано. Лондончани стават все по-гневни и по-гневни.

Чираците се възползват от волностите, допускани на Великден, когато ейлът се лее като река и всички се радват възторжено, че са свободни от дългите Велики пости. Напиват се дивашки и се въоръжават срещу френските натрапници. Една гръмка проповед в Спитълфийлдс, настройваща ги срещу французите, подклажда решителността им. Господарите дават на момчетата свободен ден заради майския празник, и те нарамват оръжията, които трябва да

носят, ако се наложи да отбраняват града. Всичко това се превръща в мощна смесица за младите мъже, които налитат на бой, щом си пийнат, и откриват, че на този ден могат да правят и двете. Все по-големи и по-големи шайки от момчета се събират и сноват наоколо: разбиват прозорците на чуждестранните търговци, реват оскърбления пред вратите на чуждестранни благородници. Стените и здраво залостената порта на португалския посланик са оплискани с мръсотия от помийната яма, слугите на испанския посланик излизат и се готвят за битка, френските търговци затварят капациите на прозорците и седят в мрака на задните стаи в домовете си. Но навсякъде, където се вижда френско име над вратата на някой магазин, или полюшваща се табела на френски, или каквото и да е, което може да е френско — защото чираците не са сред най-образованите младежи, — те дюдюкат и подсвиркват под прозорците и, надигайки се на пръсти по калдъръма, пращат градушка от пръст и камъчета, и реват обиди.

Дори на Томас Улзи — човек от собствената им класа — не му се разминава. Прекрасната му нова лондонска къща е обградена от тълпа, а хората крещат, че той трябва да отговаря пред тях за опита си да раздава милостиня на бедните. Предупреждават го, че не трябва да има милостиня и помощ за чужденците. Не харесват него и лукавството му. Освен това, ако им се плаща добра надница, те не биха имали нужда от милостиня. Исканията следват едно след друго, хората искат настъпването на по-добри времена, възстановяване на справедливостта. Лорд-канцлерът, който слуша зад яките си врати, с цялото си огромно домакинство, всички въоръжени и в готовност, се опасява, че рано или късно някой ще призове бялата роза, Плантагенетите, сразеното семейство на майка ми, а такива думи не бива да бъдат допускани. Той призовава краля да изведе навън йомените от стражата, които са на безопасно разстояние от града, в двореца Ричмънд.

* * *

— Ще потегля срещу собствения си народ — заявява Хари важно. Късно е, полунощ в тъмносинята лятна вечер. Вечеряли сме и сме пили до късно. Катерина изглежда изтощена, но съпругът на Мери,

Чарлс Брандън, и Хари са поруменели от веселбата и от виното, и сякаш са готови да танцуват до зори. Мери, изискано облечена в кремаво и с накити от перли, хванала за ръце двамата мъже, вдига загрижено поглед към брат си.

— О, но не бива! — възкликва тя.

— Не бива да излизат извън контрол — заявява Хари. Посочва ме с глава. — Попитай кралицата на шотландците: тя знае — казва. — Знае, че човек трябва да държи хората на мястото им с всички средства, с които разполага. А проявят ли неподчинение веднъж, трябва да ги смажеш. Нали? Да ги смажеш.

Не мога да го отрека, макар че както Мери, така и Катерина се надяват на мен да успокоя Хари.

— Когато въстанат, трябва да бъдат укротени — казвам просто. — Погледнете ме — мислите ли, че нямаше да съм на трона си сега, ако не бяха хората, обърнали се срещу мен в глупостта си?

— Но това беше, защото... — започва Мери, и аз виждам, макар никой друг да не го забелязва, че съпругът ѝ я ощипва по ръката, за да ѝ направи знак да замълчи. Чарлс Брандън е любимият приятел на Хари, негов другар в турнирите и в пиенето, танците и игрите на карти. И запазва мястото си до краля, месец след месец, година след година, като никога не изразява несъгласие със своя царствен приятел и господар. Каквото и да каже Хари, Чарлс се съгласява. Той е като някоя от онези кимачи кукли, които Арчибалд подаряваше на Джеймс, кукла, която само кима с глава: кима, кима, кима. Брандън може да проявява единствено сговорчивост пред царствения си господар. Пантичката на врата му се движи само в една посока: кимване, кимване, кимване: „да, да, да“.

— Ще потегля — настоява Хари. Обръща се към капитана на стражата, застанал зад гърба му. — Повикайте херцога на Норфолк, и неговия син, графа.

— Милорд... — подема Катерина. Хари се е вслушвал в нея от първите дни на брака им. Но тогава си лягаше с нея, оглупял от любов по нея, уверен, че заедно ще създадат син и наследник. Сега, след всички загуби, той се съмнява, че тя знае чак толкова много. Съмнява се, че тя говори Божията истина. Съмнява се, че би могъл да научи нещо от нея. Надува се леко като паун и хвърля поглед наоколо, за да

се увери, че Беси Блаунт е забелязала храбростта му. Прекъсва Катерина:

— Потегляме тази вечер.

Брандън знае, че не бързат, и дори не си дава труд да се въоръжи. Не потеглят същата вечер, а чак късно на другата сутрин. Брандън нарежда да сложат на коня му най-хубавата сбруя и язди редом до Хари, но се движат, без да бързат, и докато те са още на път, двамата Хауард, баща и син, превеждат тежковъоръжената гвардия през улиците и ги „очистват“ от момчетата. Чираците, някои от тях — зрели мъже, други — не много повече от деца — вече изтрезняват и се уморяват, иска им се да не са толкова далече от къщи, и започват да се оттеглят обратно към своите квартали, когато чуват тропот на множество копита по калдъръма и срещу тях се появява херцогът на Норфолк начело на хората си, със смъкнат наличник на шлема, а зад него — малка армия с мрачни, безмилостни лица, която ги прегазва, сякаш са шотландци при Флодън.

Момчетата падат под копитата на бойните коне, като деца, повалени под плуг. Норфолк се нагърбва с ролята на единствен съдник. Десетки загиват в първото нападение, четиридесет момчета са обесени, изкормени и разсечени на четири за престъплението, че не са си плюли на петите достатъчно бързо, а стотици — никой не знае колко — двеста? триста? четиристотин? — са хвърлени в затворите на града, в очакване на общ процес и публична масова екзекуция, докато Хари и Брандън и още половин дузина лордове най-сетне успяват да пристигнат.

Дамите от двора следват благородниците, и в рамките на седмицата е определена дата за процеса срещу всички млади мъже, независимо от възрастта, намерението или провинението им. Повечето са момчета в първата година на обучението си, измъкнати от домовете си в страната, нови в града. Били са развълнувани от проповедта и надъхани срещу французите; били са пияни с ейла от майския празник, свободни от работа през едно дълго чиракуване. Господарите им се смеели и им казвали да опожарят къщите на съперниците. Никой не им е казал да си стоят у дома. Никой не ги е предупредил какво ще стане — откъде да знаят? Кой би повел армия срещу деца в собствената си столица? Това са момчета, работещи, за да усвоят занаятите на пивовари, седлари, касапи, ковачи. По пръстите на някои от тях има

мастило от печатарските преси, някои имат изгаряния от правенето на восък за свещи. Някои са редовно бити от господарите си, повечето са гладни. Това няма значение, никой отделен човек няма никакво значение. Хенри е твърде велик крал, за да се тревожи за някакво малко момче, да се загрижи за някой сирак. Всички ще бъдат съдени заедно в един общ процес и Томас Улзи, чийто баща някога е бил чирак като тези момчета, открива процеса срещу тях в Уестминстър с дълга реч, в която ги укорява, че са нарушили мира и ги предупреждава, че наказанието е смърт.

Помислям си язвително, че те вероятно вече знаят това, тъй като всеки от тях стои с въже около врата, стиснал свободния край в треперещата си ръка. Предстои им да излязат оттук и да се подредят пред бесилките за публична екзекуция, издигнати по уличните ъгли из целия град, всеки — понесъл собствената си примка, всеки със собственото си въже, и да чакат реда си да бъдат обесени.

— Ще трябва да направим нещо — казва ми тихо Катерина. — Не можем да допуснем стотици чираци да бъдат убити. Ще се възпротивим.

Мери е бяла като платно.

— Можем ли да помолим за милост? — големият ѝ корем стърчи напред; никога не е изглеждала по-прекрасна. Прилича на набъбнала цветна пъпка, лицето ѝ е като бяло цветче. Трите се сгушваме една до друга като ангели, наговарящи се да превърнат тиранията в милост.

— Хари поиска от нас да помолим за помилване? — запитвам Катерина.

Бързият ѝ жест на отрицание ми казва всичко.

— Не, не, добре е да изглежда, сякаш идеята е наша. Това е прерогатив на кралицата. От него се иска да се застъпва за правосъдието, а ние би трябвало да го помолим да прояви добрина.

— Какво ще правим? — пита Мери.

— Моля ви да се присъедините към мен — казва Катерина.

— Разбира се, че ще го направим — казвам, прекъсвайки въодушевеното съгласие на Мери. — Това е просто още един танц в нова поетична драма. Редно е да го направим красиво. Знаете ли кога да говорите?

Мери е озадачена.

— Не искаш ли да ги спасиш, Маги? — пита ме тя. — Виж, най-младите не са много повече от деца. Помисли за малкото си момче. Не искаш ли да получат кралско помилване по твоя молба?

— Върви тогава — казвам. — Да те видим как молиш прекрасния си брат — обръщам се към Катерина: — Нека видим как кралицата на Англия моли краля за доброто на народа. Това е по-хубаво от пиеса, по-хубаво от поетична драма. Нека проведем турнир на скръбните сълзи. Коя от нас може да бъде по-трогателна? Коя от нас ще го направи най-красиво?

Мери е обърквана от горчивия ми тон.

— Съжалявам за момчетата.

— Аз също — казвам. — Мъчно ми е за всеки, който се изправя срещу семейство Хауард. Те не се славят с рицарско благородство.

Косият поглед на Катерина към мен показва, че остроото подмятане я е засегнало. Но тя хваща Мери за ръка.

— Нека всички да помолим за милост — казва.

По-малките момчета са онемели от ужас; не разбират какво се говори. Дебелият лорд-канцлер в пламтящо червените си одежди е неразбираема фигура за тях, голямата зала на двореца Уестминстър, окичена със златисти знамена и флаговете на лордовете, е заслепяващо ярка, твърде пищна, за да се осмелят да се огледат. Много от тях открито плачат; няколко изпружват вратове да погледнат отвъд великите мъже и жени натам, където обикновените хора стоят мълчаливо. Едно от момчетата се провиква: „Мамо!“, и някой му удря плесница.

— Не искаш ли да ги видиш освободени? — прошепва Мери.

— Не харесвам поетичните драми — казвам кратко.

— Това е истинско! — изсъсква ми Катерина.

— Не, не е.

Томас Улзи слиза от съдийското си място и отива при Хари, седнал на трона си, с балдахин от златен брокат над главата, с короната върху кестенявата си коса, със строго изражение върху красивото лице. Дебелият глупак Улзи коленичи бавно върху огромна възглавница, която просто случайно се оказва удобно поставена пред краля. Зад Улзи виждам поставени на равно разстояние една от друга, три по-малки молитвени възглавнички, украсени с бродерия от златни нишки. Предполагам, че те са за нас. Чакам. Катерина ще знае какво трябва да

се направи. Сигурно е планирала това със съпруга си. Може дори да са се посъветвали с учител по танци.

През четиристотинте момчета преминава въздишка, когато виждат как Улзи събира ръце в знака за вяност. Сега осъзнават, че този велик човек се опитва да измоли живота им от великия крал, който все още седи безмълвно. Някои от обикновените хора прошепват: „Моля!“ Някои от майките плачат. „За Тюдор!“, провиква се някой, сякаш за да напомни на Хари за старата вяност.

Лицето на Хари е сериозно и тържествено като на красива статуя. Той поклаща глава.

— Не — казва.

Из залата преминава разтърсваща тръпка. Трябва ли всички тези момчета да умрат? Всички до едно? Дори малкото, което търка очи с кокалчетата на пръстите си и по чието мърляво лице има пътечки от сълзи?

Катерина се обръща към Маргарет Поул, която стои до нея. „Диадемата ми“, прошепва. Маргарет Поул, братовчедката на майка ми, която е виждала това и преди, знае какво трябва да се направи. Мери моментално повтаря жеста на Катерина, сякаш е неин малък огледален образ, и сваля диадемата си. Обръщам се към дамите си и заповядвам: „Свалете ми шапчицата“. След миг всички сме гологлави. Посивяващата коса на Катерина е разпусната по раменете ѝ; тръсвам глава, и косата ми, в по-светъл нюанс от тази на Хари, се спуска по гърба ми; Мери вдига ръце към главата си и пуска назад гъсти прелестни руси къдрици, които се спускат до кръста ѝ като златна грива.

Катерина ни повежда напред, докато лорд-канцлерът се покланя още по-ниско. Първо Катерина, после аз, после Мери, коленичим пред Хари и протягаме ръце като изискано облечени просякини.

— Моля за милост — казва кралицата.

— Моля за милост — повтарям аз.

— Моля за милост — казва Мери, с гъгнив от сълзите глас. От всички нас тя вероятно е единствената, която вярва в този маскарад. Наистина мисли, че Хари може да помилва тези клетки момчета по наша молба.

Чувам шум като от далечна гръмотевица, когато всички чираци падат на колене, а зад тях обикновените хора също коленичат. Хари се

оглежда из голямата зала на Уестминстър към всички сведени глави, слуша изричаните шепнешком молби, после се изправя на крака и протяга ръце като Христос, благославящ света, и казва:

— Милост.

Всички заплакват, дори аз плача. Чираците изхлузват клуповете за бесене от вратовете си, а стражите отстъпват встрани и ги пускат да затичат през тълпите към родителите си. Хората обсипват краля с благословии, кесиите със злато, приготвени да подкупят палача да приключи бързо, като дръпне ритащите крака на някое от момчетата, за да му счупи врата преди изкормването, сега се трупат в краката на Хари и пажовете ги вдигат. Херцогът на Норфолк, палачът на Хари, се усмихва, сякаш е във възторг от опрощението. Всички се покланят пред трона, смъкват шапките си, възкликват: „Бог да благослови крал Хари! Бог да благослови кралица Катерина!“ Лондон никога не е обичал никой крал повече, нито дори някой крал от рода на Плантагенетите. Хари е пощадил момчетата. Те ще живеят благодарение на този велик крал. Той прави точно обратното на онова, извършено от Ирод, дал е живот на едно поколение. Хората ликуват, а някой дръзко запява „*Te Deum*“.

Катерина е поруменяла от възторг заради успеха на жеста си. Маргарет Поул, зад нея, стиска здраво позлатената ѝ диадема — лично тя няма доверие на тълпата. Във властен жест, Хари протяга ръка на Катерина и тя идва да застане до него, усмихвайки се топло на преданите възгласи. Неканена, Мери отива от другата му страна, сигурна, че е добре дошла, и тримата се усмихват лъчезарно на тълпата като трима ангели, по-прекрасни, по-могъщи, по-богати, отколкото някой от тези хора би могъл изобщо да си мечтае. Хари ми се усмихва, наслаждавайки се на възхищението ми от картината, която представляват те тримата.

— Ето така управлявам Англия — казва той. — Това означава да бъдеш крал.

Усмихвам се и кимвам; но вътрешно казвам — не, не е това.

* * *

Потеглям за Шотландия с тази картина на тях тримата — кралят на Англия и моите две сестри — запечатана ярко в ума ми, единственото светло нещо в изпълващия ме дълбок мрак. Чувствам се прокудена от Рая, какъвто е за мен Англия на Тюдорите, от богатия и бляскав двор, където брат ми изпълнява като в театър ролята на крал, със съпругата му, която дори не може да му роди син, като негова престорено щастлива кралица. Сестра ми, без състояние и с едно нищожество за съпруг, води всички танци, най-красивата жена в двора. Мисля си: всичко това е фалшиво, всичко това е само изображение, а не действителност, всичко това е поетична драма, а не битка. Те се гордеят със себе си, с представата, която създават пред хора, които са толкова бедни, че не могат да различат преструвката от живота. Сестрите ми се перчат с красотата и привилегиите си и убеждават сами себе си, че са благословени по право.

Но за мен не е така. Всичко, което имам, трябва да бъде спечелено. Хората в моето кралство няма да коленичат пред мен с примки на шиите, съпругът ми няма гордо да ме прегръща пред всички. Сестрите ми не са на моя страна. Трябва да замина, нагоре по дългия път на север. Мъчителното качване на седлото всяка сутрин, и призоваването на куража да яздя в ситния дъжд или студените ветрове — не правя това за Мери. Търпеливото чакане на гърба на уморен кон, докато домакинът ми за нощта рецитира дълга поздравителна реч — не правя това за Катерина. Непрестанните кроежи за завземането на едно кралство и борбата за законна власт — не правя това за Хари. Малката ми дъщеричка пътува в ръцете на бавачката си; не спи в златна люлка като братовчедите си. Докато пътувам мъчително на север, брат ми и двете ми сестри отиват на поклонение в Уолсингам, на кратко пътуване в хубаво време, за да измолят благословията на Светата Дева за празната утроба на Катерина: отричат поличбата на безплодието. Аз продължавам все напред, питайки се какво прави Ард. Аз съм изоставена, самотна, на път всеки ден, уморена като пребито куче всяка нощ.

ЗАМЪКЪТ БЪРИК, АНГЛИЯ ЛЯТОТО НА 1517 Г.

Гвардейците ми, а след тях и лордовете и дамите от малката ми свита, яздят към градчето Бърик и впечатлено коментират красивия замък, реката пред замъка, морето оттатък. Спомням си как стоях тук и се вкопчих в ръката на Ард, когато комендантът на замъка отказа да ни пусне. Сега се усмихвам мрачно, когато топовете изстрелват гръмък залп за поздрав, подвижният мост се спуска с дрънчене, зъбчатата решетка на крепостната врата се вдига с тракане, и комендантът на замъка излиза забързано, с офицерите си зад него, със съпругата му зад тях, с шапка под мишница, с лица, грейнали в раболепни усмивки.

Не слизам от коня. Оставям го да дойде до стремето на коня ми и да сведе глава към коленете си. Оставям го да прочете приветствената си реч. Не укорявам град Бърик за това, че ме прогони в мрака да търся убежище в манастира в Колдстрийм, но няма и да забравя това. Тогава, изпод сянката на къщичката на вратаря, виждам как стройна, висока фигура пристъпва напред. Примигвам. Не съм сигурна, че виждам ясно. Разтривам очи с опакото на ръцете си. Не може да е той, и все пак е той. Това е Арчибалд. Съпругът ми е дошъл да ме поздрави.

— Любов моя — е единственото, което казвам. Забравям в миг всичко, което съм чула против него, всичко, от което съм се опасявала.

Той пристъпва бързо към коня ми и протяга ръце нагоре към мен. Скачам в обятията му и той ме прегръща здраво. С глава, опряна на рамото му, с устата му, допряна до врата ми, чувствам познатата му гъвкава, жилава снага, и долавям, с леко похотливо потръпване, че у него има нещо ново и непознато. Не сме били заедно от повече от година. Облягам се назад в прегръдките му, за да погледна лицето му. Кожата му е тъмна като на селянин от месеците суров живот по границите. В профила му има сурова твърдост, която ми напомня за двамата стари лордове, онези двама велики мъже, неговите дядовци. Омъжих се за момче, но това вече е мъж, който е дошъл да предяви претенциите си над мен. Изведнъж Хари ми се струва мекушав и

ленив, дворът му — разглезен и надменен. Сестра ми е изящна кукла, омъжена за участник в турнири, мним воин. Мъж като съпруга ми се нуждае от жена като мен, с кураж, който може да се мери с неговия, с амбиция, равна на неговата.

— Зная, че си добре. Не съм чул за теб нищо освен хвалебствия, докато беше далеч оттук — казва той, с устни, опрени в косата ми. — А дъщеря ми?

Обръщам се и правя знак на бавачката й. Маргарет, рижа като Тюдор, се усмихва и маха на непознатия, както е обучена да прави.

— Принцеса! — възкликва баща й, с истинска нежност в гласа си. — Моето малко момиче.

Той обвива по-здраво ръка около талията ми.

— Влизай. В твоя чест има пригответено пиршество, ще има и празненство. Шотландия очаква своята кралица. Нямам търпение да те преведа през границата.

Комендантът на замък се покланя отново, съпругата му прави реверанс, слугите им смъкват шапките от главите си и падат на колене, когато Арчибалд минава покрай тях с ръката ми в своята. Виждам го как хвърля поглед над стотиците хора, които се кланят, когато минаваме, и гордата извивка на устните му, и знам, че винаги ще ме обича повече, отколкото която и да е жена в Шотландия, докато всеки мъж пада на колене, щом ме види. Арчибалд е роден да се омъжи за кралица. Тази кралица съм аз.

Той спира за миг пред зашеметяващо красив мъж, облечен целият в бяло.

— Помниш ли Антоан д'Арси? — казва Арчибалд без особена топлота в гласа. — Служи като регент, докато херцогът на Олбъни си стои във Франция — тонът му дава ясно да се разбере, че херцогът на Олбъни е без значение за нас, независимо дали е във Франция или в Шотландия, и че бих постъпила благоразумно да не се възхищавам на ослепителния благородник, който се привежда над ръката ми и я целува.

— Разбира се, че си спомням благородния рицар. Стари приятели сме.

— Добре дошли у дома, ваша светлост — казва той. Изправя се и тръсва глава, така че гривата му от кестенява коса се разлита встрани

от лицето. Усмихва ми се: — Сигурен съм, че ще можем да работим заедно.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЛЯТОТО НА 1517 Г.

Имам всички основания за увереност това лято, когато се връщам в страната си и поемам властта си. Ард е свършил огромна работа в мое отсъствие. Не само е договорил за себе си помилване и свобода от херцога на Олбъни, но и си е възвърнал земите и богатството, и отново се е присъединил към съвета, където може да избере настойниците, определени за сина ми. Подготвил е съвета за завръщането ми, и е насърчил Олбъни да се прибере у дома във Франция при болната си съпруга.

— Направих всичко възможно да ги убедя, че твоето регентство и един съюз с Англия е бъдещето ни — казва той тихо в ухото ми, докато ме повдига, за да ме свали от седлото във вътрешния двор пред двореца. — Мисля, че можем да поемем Шотландия заедно, любов моя.

Както винаги, когато ме сваля от коня и ме държи, усещам топлия му дъх по врата си.

— Трябва да отида да видя сина си веднага — казвам неуверено. Честно казано, дори не мога да си спомня, че съм майка, че съм принцеса. Забравила съм, че съм вдовстваща кралица с държавнически амбиции. Готова съм в миг да отида в спалнята си като нетърпеливо момиче, и да легна с него.

Той ми се усмихва, сякаш прекрасно знае това.

— Върви — казва. — А когато се върнеш, ще вечеряме и ще си легнем. Трябваше да те чакам през цяла година отсъствие. Мога да почакам още час-два.

— Ард... — прошепвам.

— Знам — казва той. — Бързай колкото можеш. Желая те. Желая те ненаситно.

Надавам леко, сподавено ахване и тръгвам обратно към каруците да се погрижа подаръците, които съм донесла за момчето си, да бъдат разопаковани веднага, и казвам на началника на конницата си, че искам

да тръгна с нов, отпочинал свеж кон нагоре по Кралския път до замъка. Трябва да сложат на коня английското седло с бяла златоткана дамаска, което Хенри поръча за пътуването ми; хората ще ме гледат как яздя нагоре по стръмния калдъръмен път, и искам да видят, че съм се върнала, могъща и внушителна, заобиколена от скъпи, красиви вещи. Изпълняващият длъжността на регент, Антоан дьо ла Басти, е така красив и усмихнат, сякаш тежките години никога не са се случвали — същият млад мъж, който се прояви на сватбения ми турнир. Казва ми, че ще дойде с мен, и се появява в двора на конюшната, облечен в обичайните си ослепително бели дрехи, и аз казвам, че е в тон с цветовете на династията ми. Разсмивам се:

— Наистина сте красавец, както ви наричат — казвам. — Ще ме засенчите с блясъка си.

— Аз съм луната, а вие сте слънцето — казва той с привлекателния си френски акцент. — И за мен ще е чест да яздя с вас до замъка ви, за да посетите момчето си. Често съм имал удоволствието да се срещам с него и му разказвам за турнирите и за това какъв благороден рицар беше баща му. Обещах му, че ще ви отведа при него веднага щом пристигнете. Но само кажете, и ще остана тук, а вие ще идете сама. Както желаете, ваша светлост.

— О, можете да дойдете — казвам, сякаш за мен няма значение; но съм поласкана, че иска да язди с мен. Той е красив мъж; всяка жена би се радвала да го види до себе си. Тъй като е регент в отсъствието на Олбъни, трябва да се сприятеля с него. Бог е свидетел, че все още нямам достатъчно приятели в съвета.

Конете се подхлъзват леко по калдъръма и се привеждат напред, за да се изкачат по хълма. Точно както очаквах, хората ми подвикват благословии от прозорците, и излизат от тъмните входове, за да помахат и да се усмихнат. Продавачките на пазара стоят с кошници, закрепени на издадените им напред бедра, и гръмогласно ми отправят благопожеланията си на местния език и на пограничния диалект. Разбирам ги, но Антоан дьо ла Басти се смее на неразбираемия език, сваля шапката си с бялото перо и се кланя ту на една, ту на друга страна.

— Надявам се да ми пожелават хубави неща — казва ми той. — Доколкото знам, като нищо може да ме проклинат да горя в ада.

— Във всеки случай, радват се да ме видят у дома — казвам. — И никоя жена под деветдесет години никога не е успявала да каже лоша дума против вас. Наричат ви Прекрасния Мосю.

— Защото не могат да произнесат титлата ми — засмива се той. — Тук има само едно прекрасно създание.

Усмивам се.

— Възхищават ви се, но не мисля, че хората са доволни от това, че заемате регентския пост.

— Никой не обича да плаща данъци, никой не обича да спазва закони. Ако шотландските лордове нямаха регент, който да властва над тях, просто биха се избили помежду си.

— Но е редно регентът да съм аз — казвам. — Съпругът ми, вашият приятел, остави правомощията на мен при смъртта си.

— О, да — казва той, с много силен акцент. — Но нямаше как да знае, че ще се омъжите за първото красиво момче, на което падне погледът ви! Кой би предположил такова нещо?

— Арчибалд е граф на Ангъс и именит лорд, равен на другите — казвам ожесточено. — Не е просто някакво момче. И е редно да не забравяте, че разговаряте с английска принцеса и вдовстваща кралица на Шотландия.

Той накланя глава към мен, сякаш за да шепне.

— Не забравям коя сте — казва. — Бях на сватбата ви. Никога не бих забравил първия ви съпруг, който беше велик крал. Но ви казвам, напълно безпристрастно, че вторият ви съпруг не може да се мери с него.

— Как се осмелявате? — възкликвам.

Той свива рамене. Отгоре ни приветстват с възгласи, той отправя блестящата си усмивка към прозореца на един горен етаж, и някой ни хвърля цвете.

— Ваша светлост, отсъствахте дълго време. Вашият красив млад служител сега служи на себе си.

— Какво имате предвид?

— Ах, оставете! — възкликва той. — Кой съм аз, че да говоря за един блуден съпруг? Трябва да го попитате сама дали има власт сред лордовете. Попитайте го сама къде са рентите ви? Попитайте сама къде е живял, докато вие бяхте в изгнание, и дали животът му е бил

много тежък? Попитайте го кой получава най-хубавите парчета от месото сега?

— Той живя по границите — казвам твърдо. — Зная всичко за това. Животът му е бил много тежък. Той беше обявен извън закона, докато не успя да се споразумее с регента, херцога на Олбъни.

— Герой, несъмнено; би трябвало да има собствен *макар*, като първия ви съпруг, за да съчинява поеми в прослава на многобройните му победи — казва той и махва на стражите на стената на Единбургската крепост да вдигнат решетката на крепостната врата и да спуснат подвижния мост.

Не се случва нищо. Двамата дръпваме юздите на конете, за да спрат, и чакаме. Началникът на конницата ми излиза напред.

— Нейна светлост вдовстващата кралица на Шотландия — изкрещява той.

Седя гордо на седлото, в очакване мостът да се спусне с трясък, а решетката на крепостната врата да се вдигне, но все така не се случва нищо. Усмивам се, мислейки си как ще видя сина си за първи път от две години, когато Антоан казва:

— Мисля, че има някакво затруднение.

От страничната врата на замъка излиза капитанът на стражата, сваля с отривист жест шапката си и се покланя ниско на мен, а после на Антоан.

— Извинявам се — казва. Изглежда смутен. — Не ми е позволено да отворя замъка за никого без позволително писмо от съвета.

— Но това е нейна светлост майката на краля — възкликва рицарят. — И аз, заместникът на регента, до нея.

— Зная това — казва капитанът, почервениял чак до ушите. — Но без писмо не ми е позволено да отворя портите. Освен това в града има чума и не можем да пуснем никого без потвърждение от лекар, че е здрав.

— *Capitaine*^[1]! — изкрещява Антоан. — Това съм аз! Придружавам вдовстващата кралица. Нима ще затворите портата пред нас?

— Не можете да влезете без писмо — капитанът е разстроен. Покланя ми се, покланя се на рицаря. — Простете ми, ваша светлост, не мога да сторя нищо.

— Целта на това е да ме оскърбят — ахвам. Готова съм да избухна в сълзи от гняв и разочарование. — Ще наредя да обезглавят този човек за това.

— Той не може да направи нищо — потвърждава думите му Антоан. — Да се върнем в Холирудхаус. Ще се погрижа това писмо да бъде подписано и да ни бъде изпратено. Така управляваме Шотландия сега. Всичко се прави от писарите. Само така поддържаме мира. С най-строги правила, и всичко се допуска само чрез писмени разрешения. Ако няхаме правила, щяхме да имаме безкрайна война. Щеше да е толкова лошо, колкото по границите, и всички щяхме да бъдем съсипани. Аз съм виновен. Трябваше да взема разрешение веднага. Не се сетих.

— Синът ми ще очаква да ме види! Кралят на Шотландия! Нима трябва да бъде разочарован?

— Веднага ще му съобщят, че сте дошли, ще му кажат, че ще се върнете. Ще му кажа, когато го видя след вечеря тази вечер. И ще взема разрешението, за да можете да дойдете утре.

— Арчибалд никога не би им позволил да ми затворят вратата. Той премълчава дипломатично.

* * *

Арчибалд ме чака, облегнат на трона ми в залата за аудиенции. Идва при мен, когато влизам, и ме прегръща. Вижда пламналото ми и поруменяло лице и сълзите в очите ми и веднага ме успокоява, шепне любовни думи в ухото ми, издърпва ме надалече от всички хора, които чакат да се срещнат с мен: арендаторите, които са изминали цели мили, просителите с правните въпроси, кредиторите с техните длъжности, безкрайната върволица от хора с техните проблеми.

— Нейна светлост ще ви приеме утре — обявява той пред насъбралите се в залата и ме повежда към личния ми кабинет, покрай чакащите дами, и оттам в спалнята ми. Затваря вратата зад нас и развързва панделката на пелерината ми.

— Ард, аз...

— Любов моя.

Той разкопчава внимателно кадифената ми шапчица за езда и я оставя настрана. Измъква иглите от слонова кост от сплетената ми коса и тя се спуска като водопад по раменете ми. Сякаш неспособен да се сдържи, той заравя лице в нея и вдъхва уханието ми. Поколебавам се, разтърсена от страст.

— Замъкът беше заключен...

— Знам.

Умелите му ръце развързват роклята ми отзад и на раменете, измъкват ме от твърдия колосан корсаж, развързват панделките на полата ми, пускат я на земята.

— Не можах...

— Рицарят е мекушав глупак. Обожавам те.

Изхлузва украсените с бродерия ръкави от ръцете ми, повдига края на красивата ми фина ленена фуста, и я изхлузва през главата ми. Оставам пред него полугола, само по къса долна риза. Скръствам ръце на гърдите и корема си. Внезапно ме обзема ужасна свенливост. Не съм стояла гола посред бял ден пред него от раждането на бебето ни, и се смуцавам от затлъстелия си корем, от отпуснатите си гърди.

Той внимателно улавя едната ми ръка и я слага на тила си, сякаш да го придърпам за целувка. Взема другата и я поставя върху предницата на бричовите си. Не носи уплътнение отпред; твърдата топлина под ръката ми е само негова, само страстта му към мен.

— О, Ард — прошепвам. Всичко, случило се тази сутрин — разочарованието ми, че не можах да стигна до сина си, заключеният замък, намеците на рицаря — всичко се изпарява при докосването му, когато ме притиска към себе си, с ръце върху голия ми задник, притегляйки ме по-близо, докато устата му се притиска в моята.

* * *

Час по-късно, когато се размърдваме в голямото легло, аз си спомням.

— Носят се слухове срещу теб — казвам.

— Винаги има слухове против видните личности — отвръща той. Седи на ръба на разхвърляното ми легло и нахлузва бричовите си по стройните си бедра. Аз седя в леглото, с вдигнат до шията чаршаф,

и го гледам. Дори сега, след един час правене на любов, чувствам как страстта ми се надига при вида му. Той знае това. Стои пред мен и ме оставя да го гледам как завързва връзките на отвора отпред на бричовете си, нахлузва ленена риза върху широките си, гладки гърди, завързва белите връзки на загорялата си шия.

Промъквам се надолу по леглото към него. Коленича, за да поставя устните си в основата на шията му, където усещам как пулсът му се забързва при допира на устата ми. Ръцете му покриват раменете ми, той ме притиска обратно към леглото. Поддавам се сънливо.

— Трябва да отидем на вечеря — напомням му. — Всички ще чакат.

— Нека чакат — казва той, и отмята чаршафа от мен.

Бавно, с наслада, той улавя в шепа един кичур от косата ми и ме целува по врата, точно под ухото. Оставям го да направи пътечка от целувки надолу по гърдите ми.

— Казаха ми, че рентите ми са у теб — казвам, разсеяна от прилива на наслада, който се надига отново в мен.

— Хмм, някои от тях — казва той. — Арендаторите нямат пари. По границите няма закон. Как може човек да събира ренти?

— Но разполагаш с някои от тях?

Той спира с нежното милване.

— Да — казва меко. — Разбира се. Никога не съм преставал да работя за теб, макар че те нямаше. Направих всичко по силите си да събера каквото ти дължат.

— Благодаря ти — казвам.

Той плъзва бедрото си към мен. Хващам китката му и го придърпвам към себе си. Панталоните му са от най-мека кожа, допирът им до голата ми кожа предизвиква тръпки на наслада.

— А в моите къщи ли живееше?

— Да, разбира се. Как иначе бих могъл да пазя земите ти и да събирам рентите ти?

Той развързва връзките на бричовете си и аз жадувам за докосването му. Измъквам връзките от дупките и го търся опипом.

— Сигурно са ти казали за Джанет Стюарт — предполага той, когато ръцете ми го намират, и аз издавам лека въздишка.

— Не повярвах нито дума — заявявам.

— Не е нищо — зарича ми се той. Близо е, внимателно прониква в мен; мога да почувствам как се разтапям от желание. — Само клюки. Вярвай в мен сега. Вярвай в това. Вярвай в нас.

С всяко нареждане надава лек тласък в мен и аз прошепвам:

— Да. Да. Да.

---

[1] Капитане! (фр.). — Б.пр. ↑

ЗАМЪКЪТ КРЕЙГМИЛАР, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЛЯТОТО НА 1517 Г.

Синът ми, кралят, е преместен от поражения от чума град в замъка Крейгмилар, само на един час южно от Единбург, където живее Антоан дьо ла Басти. Той казва, че може да отида там и да остана колкото искам, че трябва да виждам сина си безпрепятствено. Би било благоразумно от моя страна да напусна Единбург през това време на болести. Казвам, че Арчибалд също ще дойде, а Антоан извърща нагоре красивите си кафяви очи и ми се смее.

— Вие сте влюбена жена — казва той. — И отказвате да си вземете поука. Добре тогава, елате и доведете графа. Винаги се радвам да го видя, независимо за коя е женен днес.

Не обръщам внимание на нищо освен на поканата му, и двамата с Ард потегляме с подаръците за Джеймс още на другата сутрин.

Замъкът е построен във френски стил, с красива вътрешна стена.

— Замък играчка — казва Арчибалд с унищожителен тон. — За мним рицар.

— Не всеки замък може да бъде като Танталън със Северно море вместо крепостен ров — казвам закачливо.

Влизаме през каменната арка, от двете страни на която стоят на пост стражи. Красиво издокарани са. Виждам нови порти на входа и лъскави нови панти. Дьо ла Басти приема много сериозно задълженията си като настойник на Джеймс.

Той е там, за да ни посрещне на вратата на замъка, и лично идва да ми помогне да слеза от седлото. Ард скача долу като момче, за да застане първи до мен; но аз не забелязвам нито един от тях — нито красивия французин, нито ослепителния шотландец, — защото на прага е Дейви Линдзи, когото не съм виждала от две години, а до него стои малкото ми момче, петгодишният Джеймс.

— О, Джеймс — изричам. — Момчето ми, синко.

В мига, в който го виждам, мисълта за загубата на по-малкия му брат, Александър, ме връхлита отново, и едва се възпирам да надам

вопъл. Не искам да го разстройвам със сълзите си, затова прехапвам устна и тръгвам внимателно към него, сякаш приближавам към малък сокол, сокол, който може да се отдръпне уплашено от мен. Той вдига поглед към мен, очите му са будни и тъмни като на млад сокол.

— Почитаема майко? — пита с ясния си глас на малко момче.

Виждам, че не е сигурен коя съм. Казали са му, че ще дойда, но той не ме помни, пък и сигурно съм много променена и не приличам на жената, която го целуна за довиждане и се закле, че скоро ще дойде за него. Тогава бяхме в ужасна опасност, аз бях бременна, и го оставих, сигурна, че короната му и потеклото му ще го опазят, докато името и поведението на Арчибалд щяха да го изложат на опасност. Оставих сина си от любов към съпруга си, и дори сега не зная дали постъпих правилно.

Коленича, така че двамата да сме лице в лице.

— Аз съм майка ти — прошепвам. — Обичам те много. Липсваше ми всеки ден. Молах се за теб всяка нощ. Копнеех... — отново се налага да преглътна едно ридание, — копнеех да бъда с теб.

Той е само на пет години, но изглежда далеч по-голям, и сдържан. Не дава вид, че се съмнява в думите ми, но явно не иска обяснения в любов, нито майчини сълзи. Изглежда неуверен, сякаш би предпочел да не съм коленичила в двора пред него, с пълни със сълзи очи, с трепереща устна.

— Добре дошла сте в Крейгмилар — казва той, както са го научили.

Дейви Линдзи ми се покланя ниско.

— О, Дейви! Останал си със сина ми.

— Никога не бих го оставил — казва той. Поправя се: — О, не ми приписвайте заслуги, нямах къде другаде да отида. На кого му е притрябвал поет в тези бедни дни? И с него бяхме заедно тук-там. Винаги ви споменаваме в молитвите си, и съчинихме песен за вас, нали, ваша светлост? Помните ли нашата песен за английската роза?

— Така ли? — питам Джеймс, но той мълчи, поетът е този, който отговаря.

— Точно така. Ще я изпеем за вас тази вечер. Той е добър музикант, както беше баща му преди него.

Джеймс се усмихва на похвалата и вдига поглед към учителя си:

— Каза, че съм глух като пепелянка.

— А ето го и вторият ти баща, също дошъл да те посети!

Струва ми се, че усещам лека мразовита тръпка. Дейви Линдзи се покланя на Арчибалд, Джеймс кимва. Но никой от двамата не го поздравява свойски или с някаква топлина.

— Сигурно си го виждал често? — питам Ард.

— Не много често — отвръща той. — Той подписа заповед за екзекуцията ми, не забравяй.

— Подписа и помилването ви — вмята Дейви Линдзи.

Синът ми, кралят, накланя глава и не коментира това. Той е дете и въпреки това е предпазлив в обноските си, и внимава какво говори. Усещам бавно изгаряща ярост, че синът ми никога не е бил безгрижен. Катерина Арагонска поиска смъртта на баща му и така погуби детството му. Той стана крал, докато беше още в пелени; тя го създаде по свой собствен дисциплиниран образ и подобие. Не можа да създаде собствено бебе, отне ми моето.

— Е, сега ще се виждаме често — заявявам. — Бях в Англия, Джеймс, и спечелих примирие за Шотландия. Ще има мир между нашите страни и мир по границите, и ще се виждаме, когато пожелаем. Отново ще живея с теб като твоя майка. Няма ли да е прекрасно?

— Да — казва малкото момче с ясният си шотландски акцент. — Каквото пожелаете, почитаема майко. Каквото позволят моите настойници.

* * *

— Прекършили са духа му — беснея пред Ард, крачейки с едри крачки нагоре-надолу из стаята ни в кулата в Крейгмилар. — Разбиха сърцето ми.

— Нищо подобно — казва той кротко. — Възпитаван е грижливо и добре. Би трябвало да си доволна, че мисли, преди да говори, че е предпазлив.

— Би трябвало да тича наоколо и да се смее. Би трябвало да се разхожда с лодка и да бяга от учебни занятия, би трябвало да излиза на езда с коня си и да краде ябълки.

— Всичко наведнъж ли?

— Не смей да ми се подиграваш!

— Наистина, виждам, че си разстроена.

— Прогонват ме от страната, разделят ме от сина ми, а после го отглеждат тих и затворен като монах!

— Не, той е игрив и наистина бърбери безспир. Сам съм го чувал. Но, разбира се, че се стеснява в твое присъствие след толкова дълга раздяла. Чакал е завръщането ти — разбира се, че е малко смутен. Всички сме смутени. Прибираш се у дома още по-прекрасна, отколкото те помним.

— Не е това — но гневът ми е смекчен.

Той взема ръката ми.

— Това е, любов моя. Довери ми се, всичко ще бъде наред. Бъди толкова любяща към него, колкото знам, че копнееш да бъдеш, и само след броени дни той отново ще бъде твоето малко момче. Ще си играе със сестра си, и двамата ще бъдат толкова шумни и палави, колкото ти душа иска.

Накланям се към него.

— Но, Ард, когато го оставих, той имаше малък брат. Имаше малък брат, който се усмихваше и гукаше, когато ме видеше.

Той обвива ръка около талията ми и притиска главата ми към рамото си.

— Зная. Но поне все още имаме Джеймс. И можем да му направим друго малко братче.

Притискам лицето си в топлия му врат.

— Искаш още едно дете?

— Веднага — казва той. — И това дете ще се роди в Танталън, сред цялото внимание и всички удобства, с които можеш да разполагаш. Ще те облека в златен брокат с пръстени на всеки пръст, когато се оттеглиш в уединение преди раждането. И ще те пазя, докато си в уединение. Ще поръчам да ти изработят легло, украсено със златен емайл, и няма да станеш половин година.

Усмихвам се.

— Беше толкова ужасно с малката Маргарет.

— Зная. Мислех, че ще умра от страх за теб. Но сега всичко ще е по-добре.

— Значи няма нищо за обясняване или за прощаване? — питам.
— Чувам такива клюки...

— Кой го е грижа какви ги приказват хората? — Той свива рамене, а после отново ме придърпва към себе си. — Би трябвало да чуеш нещата, които ми разказваха за теб!

— О, какво казаха за мен?

— Че си щяла да се разведеш с мен и да се омъжиш за императора, че брат ти бил твърдо решен да осъществи този брак. Че Томас Улзи бил изготвил мирния договор, който ще превърне моята бедна Шотландия в безпомощна жертва на Англия и империята. Че ще кажат, че нашият брак никога не е бил сключван.

— Никога дори не съм обмисляла това — лъжа с очи, приковани в неговите.

— Знаех, че не би го направила — казва той. — Имах ти доверие, каквото и да казваха за теб. Знаех, че сме женени до живот, за добро или зло, завинаги. Чух всевъзможни неща по твой адрес; но никога не се вслушвах в тях.

— Нито пък аз — казвам, и чувствам как страстта ми по него ме изгаря. Харесва ми да чуя предаността в гласа си. — Никога не се вслушах дори в една дума, която някой изричаше против теб.

* * *

В дните, които следват, си поставям за цел да прекарвам време със сина си и да наваксам за пропуснатите месеци. Зная, че това никога не може да бъде постигнато. Не бях аз тази, която го научи да свири на лютня, той пее песните, на които го е научил Дейви Линдзи. Не аз го качих върху гърба на първото му рунтаво малко шотландско пони, не аз яздех редом с него, крепейки го на седлото. Не го изведох миналата зима да играе в снега, не му построих снежна крепост с куличка. Той ми разказва за това, и си мисля: да — това беше, когато бях в замъка Морпет, неспособна да стана от леглото заради болката в бедрото си, когато си мислех, че ще умра; това беше, когато ми съобщиха, че помалкият ми син е мъртъв. Колкото по-близки ставаме двамата, колкото повече той ми разказва за приключенията си, докато отсъствах, толкова повече си спомням, че Катерина беше тази, която заповяда на Томас Хауард да не взема пленници в битката при Флодън. Колкото повече той ми разказва за живота си зад стените на замъка, толкова повече

негодувам, че херцогът на Олбъни взе властта като регент, а Катерина не настоя момчето ми и аз да бъдем избавени заедно.

Запознавам го с малката му полусестра Маргарет, а той ѝ прави физиономии, за да я разсмее, и я насърчава да тича зад него. Когато тя пада, той трепва, чул силния ѝ плач, а аз се смея и му казвам, че тя има нрава на Тюдорите.

Томас Дейкър, който винаги знае всичко, ми пише, че сестра ми Мери е родила красиво бебе, Франсес, и че е добре и се е върнала в двора. Няколко дни по-късно получавам писмо от самата Мери, която превъзнася бебето и казва, че този път раждането ѝ било лесно. Пише, че ѝ липсвам, че се моли да мога да намеря щастие със съпруга си в моя дом, и се надява и двамата можем да дойдем в Англия отново, когато е безопасно да го направя. Казва, че все още е малката ми сестра, макар да е вече омъжена жена, заобиколена от децата си. Моли ме да ѝ пиша, за да ѝ съобщя, че съм жива и здрава, и че съм видяла сина си.

Чувам, че съпругът ти е с теб сега, и се надявам, че си щастлива, пише тя, сякаш се съмнява, че може да е така.

Отговарям бодро и весело. Съобщавам ѝ, че съм чула, че Олбъни, регентът, е все още във Франция и не иска да се връща в Шотландия, и се моля да не го направи. В негово отсъствие в страната цари мир. Разказвам ѝ, че Антоан д'Арси, месир Дьо ла Басти, е истински рицар, красив като гравюра в книга, и че му гостуваме с радост; той е аристократ във всяко отношение. Не казвам нито дума за клюкарстването ѝ с Катерина против доброто име на Арчибалд. Пренебрегвам загрижеността ѝ за моето щастие. Може да се поучи от мълчанието ми и да си държи езика.

Говоря с Антоан и намерявам, че може да си делим властта. Можем и двамата да сме регенти на Шотландия; бихме могли да работим заедно. Той нито за миг не отрича, че това е възможно, винаги казва, че е изключително важно Англия да запази мира по границите. Именно от тези бунтовни земи произтича целият смут в Шотландия. Ако успея да убедя брат си, краля, да нареди на Томас Дейкър да зачита мира по границите, тогава ще можем да планираме бъдеще за Шотландия заедно.

— Ако сте склонна да ми се доверите? — подмята ми закачливо Антоан.

— Ако вие склоните да ми се доверите? — отвърщам, и го разсмивам.

Той взема ръката ми и я целува.

— Бих се доверил на вас и сина ви — казва. — Бих се доверил на вдовстващата кралица и на краля. На никой друг. Не мога да давам обещания на съпруга ви или на когото и да е от шотландските лордове. Не вярвам дори на една дума, която някой от тях казва.

— Не можете да го критикувате пред мен — казвам.

Той се разсмива.

— Не го делия от другите. Не говоря за него по-лоши неща, отколкото казвам за всички останали. Те до един мислят за собственото си богатство и собствената си власт, и собствената си амбиция, преди всичко друго. Всички до един са верни само на своите кланове. Никой от тях дори не знае как да служи на краля си. Никой от тях не се замисля за страната си. Повечето от тях мислят за Бог като за някакъв невидим племенен главатар, по-непредсказуем и по-опасен от останалите. Те нямат въображение.

— Нямам представа за какво говорите — заявявам.

Той се смее.

— Защото вие също нямате въображение, ваша светлост. Справяте се прекрасно и без него. Сега ми разкажете скандалните клюки от английския двор. Чувам, че брат ви, кралят, е влюбен?

Намръщвам се.

— Няма да клюкарствам с вас — казвам строго.

— А младата дама е много, много красива?

— Не особено.

— И много образована, и музикална и със сладък нрав?

— Какво значение има?

— Дали кралят, вашият брат, не обмисля да напусне съпругата си? След като Бог сякаш не е склонен да ги дари със син? Дали неговата съпруга, кралицата, не преценява възможността да се оттегли в манастир? За да може той да се сдобие с наследник заедно с онази прекрасна млада дама?

Изпитвам онова мигновено, недостойно припламване на наслада при мисълта, че според клюките Катерина е била унижена докрай. После, незабавно, си помислям колко сломена ще бъде — тя, която не може да понесе мисълта Хари дори да флиртува с друга жена.

— Това никога няма да стане — казвам. — Брат ми е голям закрилник на църквата, и спазва всички нейни наставления. А снаха ми никога не би изоставила дълга си. Тя ще живее и ще умре като кралица на Англия.

— Тя е голям враг на Шотландия — изтъква той. — За нас може да е по-добре, ако той се вслушва в нова съпруга.

— Знам — казвам. — Това е скръбен въпрос и за двете ни. Но тя е моя сестра. Дължна съм да ѝ бъде предана.

* * *

Ние с Ард имаме намерение да останем в замъка Крейгмилар за още няколко седмици, а после да отидем в наследствените ми земи, в замъка Ньюарк. Антоан казва, че когато всички се върнем в Единбург, след като чумата отmine, ще свика съвет на лордовете и че аз ще присъствам и ще отправя обръщение към тях. Ако успея да ги убедя, че е редно да бъде втори регент, той с радост щял да подели властта с мен. Ще имам свободен достъп до сина си, който се държи все по-непринудено в мое присъствие с всеки изминал ден. Ще имам място в залата на съвета. Ще бъде почитана като вдовстваща кралица.

— И Арчибалд на стол до моя — казвам. — Също толкова висок. Рицарят прави лек жест.

— Ах, не искайте това — умолява ме той. — Обичате съпруга си, знам. Но той има толкова много врагове! Ако ги заставите да го приемат, те ще станат и ваши врагове. Бъдете майка на краля и вдовстваща кралица открито, пред хората. Бъдете негова съпруга в личните си покои. Бъдете негова робиня там, ако желаете. Но не го въвеждайте в залата на съвета като равен.

— Той е мой съпруг — казвам настоятелно. — Разбира се, че е мой господар. Няма да го държа в килера си.

— Той получи помилване само благодарение на великодушието на херцога на Олбъни — напомня ми Дьо ла Басти. — Неговият сродник и съратник в беззаконието беше обезглавен за държавна измяна. Мнозина са на мнение, че Хюм е направил единствено онова, което би направил съпругът ви, ако имаше смелост — той вдига ръка, тъй като се каня да го прекъсна. — Изслушайте ме, ваша светлост.

Шотландия ще оцелее като кралство, което синът ви да наследи, единствено ако успеем да запазим мира. Вашият съпруг и семейството му, и всичките му приближени са врагове на този мир. Използват замъците си като отправни точки, откъдето да предприемат набези, позволяват на арендаторите си да крадат добитък, разрушават пазарите и ограбват чуждите арендатори и бедните. Събират кралските данъци, но не ги изпращат в хазната. И винаги, когато са в опасност, се промъкват през границата при Томас Дейкър, който им казва да продължават да безчинстват и им плаща, за да вършат и по-лоши неща. Ще трябва да намерите някакъв начин да ограничите амбицията на съпруга си и грубостта му до спалнята ви, където, предполагам, това ви харесва. Ние, останалите, не искаме той да размахва оръжие, танцувайки около нас. Ние, останалите, знаем, че той говори едно, а върши друго.

— Как се осмелявате... — започвам, когато на вратата се почуква силно. Тя се разтваря и на прага застава комендантът на замъка, с шлем под мишница.

— Простете — казва той, покланяйки ми се, а после заговаря на Дьо ла Басти: — Съобщение от Лангтънската кула. Обсадени са от Джордж Хюм от Уедърбърн и приближените му.

Дьо ла Басти веднага скача на крака.

— Отново Хюм? — пита той и кимва към мен, сякаш за да ми напомни, че това са съюзниците и сродниците на Арчибалд. — Колко на брой?

Пратеникът пристъпва напред.

— Не повече от петстотин — казва. — Но заплашват, че ще изгорят кулата и всички, които са в нея.

Антоан хвърля поглед към мен.

— Трябва да сключим мир — казва той. — Познавате ли Джордж Хюм?

— Роднина на Александър? — питам.

— Именно — казва той. — Сродник на един престъпник, който продължава делото му. Ще го арестувам. Съпругът ви ще потегли ли с мен срещу нарушителите на закона?

Принудена съм да замълча. Знам, че Ард никога няма да потегли срещу сродниците си, мъжете от рода Хюм.

Дьо ла Басти се засмива и казва:

— Така си и мислех. Как може да бъде защитник на краля, когато не закриля мира в страната?

Покланя ми се и отива до вратата, докато капитанът нарежда с викове гвардията трябва да бъде свикана за потегляне.

— Колко време ще се бавите? — питам, внезапно притеснена.

Той поглежда към пратеника в очакване на отговора.

— Поне на половин ден път с кон е — казва мъжът.

— Би трябвало да се върна до утре — казва той небрежно. Покланя ми се с ръка на сърцето, усмивката му блясва за миг, и си отива.

* * *

Очакваме го за вечеря, но накрая я поднасят и се храним без него. Арчибалд отбелязва, че навярно прочутият френски рицар не е могъл да хване Джордж Хюм така лесно, както е очаквал. Казва, че рицарските двубои и турнири са едно, и че е съвсем различно да препускаш през диви местности начело на мъже, не много по-добри от грабителите, че това изисква кураж, от какъвто рицарят едва ли е имал нужда преди.

— Те нарушават мира — казвам кратко. — Разбира се, че трябва да ги арестува.

— Те оспорват регентството, което те изпрати в изгнание и те направи непозната за сина ти — казва той. — Регентството, от което трябваше да измоля помилване, преди да ми позволят да се върна във владенията си.

— Трябва да имаме мир — повтарям.

— Не и при всякакви условия — казва съпругът ми. — Искане ми се да бях с тях.

— Дьо ла Басти смяташе, че може да тръгнеш с него! — възкликвам.

Ард се засмива.

— Не, не е, казал е това, просто за да те смути. Той знае, и аз знам, че няма да има мир за тази страна, докато начело на нея не застанеш ти, вдовстващата кралица, от името на твоя син, краля. Знае,

че не бих се сражавал за регентство, оглавявано от него или другия французин. Аз съм за кралицата и Англия.

— Какво е това? — питам, сепвайки се, когато чувам как веригите на решетката на крепостната врата издрънчават, а макарата изскърцва, когато повдигат портата. — Той върна ли се най-сетне?

Заедно слизаме до вратата на замъка, очаквайки да видим как пристигат Дьо Ла Басти и охраната му. Вместо това виждаме половин дузина мъже с неговото знаме. Носят го наведено, като в траур, сякаш някой е умрял.

— Какво има? — питам настойчиво, а Ард слиза при капитана на стражата и заговаря бързо с него. Когато се обръща отново към мен, лицето му в потрепващата светлина на факлите е възбудено.

— Дьо ла Басти е сразен. Джордж Хюм се е измъкнал — казва той кратко.

— Елате и ми докладвайте веднага — казвам на капитана на гвардията. — И доведете всичките си хора. Не бива да разговарят с никого. Трябва да кажат първо на мен. — Обръщам се, влизам в замъка и чакам до голямото каменно огнище в залата за аудиенции на Дьо ла Басти, докато гвардейците влизат бавно и застават заедно.

Капитанът заговаря от името на всички:

— Беше засада — казва бавно. — Кулата не беше обсадена. Беше лъжа, лъжлив ход, за да ни подмамят.

Зад него виждам как Ард слуша внимателно. Не личи да е потресен или смутен. Изглежда по-скоро така, сякаш слуша за успешното осъществяване на някакъв план, навярно дори негов собствен план.

— Защо? — питам. Но знам.

— Срегнахме се с Джордж Хюм и отряда му точно на север от Келсо и рицарят му нареди да влезе в града и да обясни действията си. Яздехме заедно, един до друг, но точно пред Лангтън нещата загрубяха. Хюм измъкна меча си, всичките му хора измъкнаха своите. Рицарят ни изкрещя да го последваме и да потеглим в галоп обратно към Дънс. Те ни преследваха по целия път. Не беше битка, беше капан, засада. Мислех, че милорд ще се измъкне. Беше се отправил към замъка си. Но там има една гъста част от гората, човек не може да види на повече от три фута зад гърба си, със скалист зъбер от едната страна

и стръмен склон надолу към реката отляво — той се обръща към Арчибалд. — Знаете.

Ард кимва. Знае.

— Настигнаха ни там, изтикаха ни от пътеката, принудиха ни да слезем по хълма. При завоя на реката има тресавище. Отвърнахме на удара, но те разполагаха с предимството на терена, и на изненадата. Още се изсипаха от Дън спешени, криволичеха около дърветата, прескачаха повалени клони. Конете ни се опитваха да се измъкнат, много от тях паднаха, бяхме изтласкани надолу по хълма, а конят на негова светлост се прекатури през брега и падна в реката, Уайтадър. Дълбоко е. Повечето други коне също паднаха вътре. Беше хаос: затъване, викове и давящи се мъже.

Опирам ръка върху топлия камък на стената около комина, вкопчвайки се в нея, сякаш земята под мен също не е безопасна.

— А после? — чувам изтънелия си глас. — А после?

— Негово благородие слезе от коня си. Бронята му го теглеше надолу, но той беше обвинил едната си ръка около шията на коня си и плуваха заедно, бореха се заедно. Помислих си, че може да се добере до сух терен. Един от рода Хюм — Джон — му извика, беше обвинил едната си ръка около едно наклонено дърво, с крака върху корените, със сухи крака в тресавището. Пресегна се към негово благородие и той пое ръката му.

— Спасил го е? — питам слисано.

— Притегли го към себе си, сякаш го измъкваше от тресавището, сякаш го спасяваше от удавяне, а после го намушка в подмишницата, където можеше да вкара острието под бронята. Негово благородие падна, а Патрик Хюм измъкна меч си и му отсече главата.

Другите мъже кимат, твърде зашеметени, за да проговорят.

— Видяхте това? — пита Арчибалд. — Къде бяхте?

— Бях паднал върху един пън — казва един мъж.

— Аз бях върху коня си на пътя.

— Борех се да се измъкна от тресавището.

— Паднах от коня си. Да ми прости Господ, лежах неподвижно.

— А после какво? — питам с неуверен глас.

Те свеждат глави, влачат крака. Избягали са, но не искат да го признаят.

— Мнозина ли се прибраха у дома? — пита Ард. — Хората от рода Хюм не ви ли преследваха? Не е типично за тях да не довършат задачата.

Те поклащат глави.

— Мисля, че ние сме единствените, които се измъкнаха — казва капитанът. — Но вече се стъмваше, и сред дърветата не се виждаше нищо, изобщо не приличаше на сражение, по-скоро на сбиване. Може да има и други, побягнали към къщи. Може да има и други, удавени като котенца в реката.

— Не като в рицарски двубой — казва Арчибалд с бърза усмивка към мен. — А той винаги беше толкова прекрасен в рицарските двубои.

ЗАМЪКЪТ НЮАРК, ШОТЛАНДИЯ СЕПТЕМВРИ 1517 Г.

Отиваме в замъка Ньюарк, както планирахме, напускайки Крейгмилар със знамето на рицаря, спуснато наполовина в знак на най-дълбок траур. Това е ужасно пътуване в студен проливен дъжд. Радвам се, че момчето ми, Джеймс, не идва с нас, а Маргарет си остава в детската стая. Но е странно да вляза в собствения си замък, който едва познавам. Откривам, че се озъртам да забележа някакви признаци, че тук е живяла друга жена, но покоите ми са голи и чисти, а чаршафите и завивките на леглото — току-що сменени, и подът е посипан със зелени тръстики. Абсолютно нищо не свидетелства, че някой е използвал тази къща. Мисля си, че рицарят сигурно е забравил своя кодекс на честта, когато ми говореше против Арчибалд. А Ард е прав — всички видни личности стават прицел на клевети.

Синът ми Джеймс не може да дойде с нас, защото лордовете от съвета нареждат да се върне в по-безопасната Единбургска крепост. Сега, след смъртта на Антоан Дьо ла Басти, те се боят от собствените си сенки. Няма ми доверие, че няма да го отвлече в Англия, а сега, когато заместник-регентът е убит, те се опасяват, че това е началото на въстание срещу регентството.

— Подозират, че чичо ти Гавин Дъглас ще отвлече сина ми по моя поръка — казвам на Арчибалд. — Няма вяра на никого.

— Глупости — казва той спокойно. — Има ли действителни основания за обвинение?

— Не! Само клюки — казвам. Нещо в лицето му ме кара да се колебая. — Със сигурност не е нищо повече от клюка, нали? — питам го. — Никой не би извършил такава лудост, да се опита да похити Джеймс и да го отведе от собствената му страна? Чичо ти не би помислил такова нещо? Ард — ти не би допуснал такова нещо?

— Джеймс няма ли да е в по-голяма безопасност в Англия? — пита ме Арчибалд. — Няма ли всички ние да сме в по-голяма

безопасност отвъд границата? Щом могат да убият заместник-регента, твоя съуправител?

— Не! Джеймс трябва да остане тук. Как изобщо ще получи трона си, ако е в изгнание?

— Ако е в Англия, няма ли брат ти да се чувства обвързан от честта си да го върне на власт? Той ти даде пари и те изпрати у дома да управляваш.

— Не знам — не мога да обещавам от името на Хари. Не съм получавала почти никаква вест от него, откакто си дойдох у дома. Страхувам се, че когато не съм там, пред него, изчезвам от мислите му. Той е небрежен. Той е небрежен млад мъж.

Не само членовете на съвета на лордовете са изплашени и потресени от смъртта на Дьо ла Басти. Говори се, че Джордж Хюм взел кичур от красивата дълга кестенява коса на рицаря и завързал отсечената му глава за седлото си като трофей. Яздил с нея, удряща се в коленете му, по целия път до Дънс, и я заковал на кръста сред пазара.

— Това е диващина — казвам.

— Възползвал се е от удобния случай — поправя ме Ард. Хваща ръката ми и ме издърпва надалече от пушещия огън в центъра на голямата зала. Ранна сутрин е и есенната светлина е ярка и чиста. Ако бях в Англия в такова време, щях да отида на лов. Денят е идеален, въздухът — толкова студен, земята — втвърдена от скреж, светлината — толкова ярка. А тук стоя вътре и гледам от прозореца, и се питам дали съм в безопасност.

— Ела да се поразходим — казва Ард, с топъл глас.

Оставям го да сложи ръката ми на кръста си, докато обвива с ръка моята талия. Повежда ме далече от слугите, които подготвят залата за вечеря, навън през тежката дървена врата и надолу по стъпалата до моравата отпред. С още няколко стъпки прекосяваме подвижния мост и гледаме към гората, спускаща се надолу по хълма под нас: короните на дърветата са обагрени в бронзово и бакърено, само боровите — в наситено тъмнозелено.

— Страната е без водач — казва Ард. — Олбъни не е тук и няма да се върне никога, Дьо ла Басти е мъртъв. Единственият човек тук, който може да поеме регентството, си ти.

— Няма да се облагодетелствам от смъртта му — казвам с внезапно отвращение.

— Защо не? Той щеше да го направи, ако имаше шанс. След като е мъртъв, можеш да заемеш законното си място.

— Те ми нямат доверие — казвам с негодувание.

— Всички са на заплащане при французите. Но регентът французин го няма, а френският му заместник е мъртъв. Сега е шансът за Англия и за онези, които обичат английската принцеса.

— Хари лично ми каза, че трябва да установим тук мир. Бях омъжена, за да донеса мир на Шотландия, и се върнах, за да опитам отново.

— А сега можем. Преди не можехме, не и под чужда власт. Но сега можем, под твоя власт, с мощта на Англия на наша страна.

Начинът, по който Ард го изрича, е истинско прелъстяване; ръката му около талията ми е толкова убедителна, колкото и оптимизмът му.

— Помисли си — прошепва той. — Представи си отново да бъдеш регент и да възкачиш сина си на трона. Ще бъдем кралско семейство, което може да се мери с Хенри и Катерина. Те имат трон, но не и момче, което да го наследи. Ти ще бъдеш кралица-регент, аз ще бъда твой консорт, а твоето момче ще бъде крал. Ще бъдем действително управляващо кралско семейство, с млад крал. Помисли си как ще бъде.

Убедена съм. Самата мисъл да управлявам отново като кралица е достатъчна да ме изкуши. Представата да бъда по-велика кралица от Катерина е неустоима.

— Как ще го направим?

Той ми отправя лека, лукава усмивка.

— Вече е наполовина сторено, любима. Дьо ла Басти е мъртъв, и имаш мен до себе си.

* * *

Шотландия лежи пред нас като трапеза, подготвена за пир. Томас Дейкър пише със съвет да сграбча шанса си за регентството. Намеква, че брат ми ще се погрижи херцогът на Олбъни никога да не се върне в Шотландия. Шотландия има нужда от регент — редно е това да бъда аз.

— Приеми — прошепва Ард в ухото ми, четейки писмото над рамото ми. — Това е победата ти.

Приемам. Мисля си: настъпи моето време, най-сетне. Това е да бъдеш кралица. Това е изпитала Катерина, когато Хенри я е посочил за регент. За това съм родена, знаех, че е редно да бъда именно такава. Аз съм обичана съпруга, аз съм властваща кралица, аз съм майката на краля. Брат ми и съпругът ми спечелиха това за мен; ще го взема. Синът ми ще бъде поверен на моите грижи. Най-щастливите ми дни вече са онези, които прекарваме заедно, и никой не може да сбърка начина, по който грейва личицето му, когато ме види.

На лордовете им е дотегнало от френски управници. Биха предпочели по-скоро да последват жена, отколкото френски аристократ. Дотегнала им е постоянната надпревара за власт — искат кралица, родена с по-високо потекло от всички тях. Мога да правя онова, което покойният ми съпруг, кралят, поиска от мен: да се грижа за страната му и за сина му като умна жена, а не като глупачка. Мога да бъда негова достойна вдовица. Мога да зачета брачните си обети към него и всичко, на което ме научи. Мога да почета паметта му. Мога дори да събера сили да мисля за него като за тайно оцелял от битката, кръстосващ дивата пустош с ужасен белег на главата, задоволявайки се да бъде смятан за мъртъв със съзнанието, че съм се върнала в страната му и съм заела трона отново, съзнанието, че правя най-доброто, което мога, че когато е настъпил моят миг, не съм му изменила.

Затова си мисля, че първата ми среща с моя съвет ще бъде решаваща: те ще приветстват завръщането ми, аз ще бъда вежлива и великодушна с тях. Възнамерявам да им напомня, че нося мир с Англия, и че могат да ми служат като на вдовстваща кралица и английска принцеса.

Отивам сама, като казвам на Ард да чака в Холирудхаус, да дойде, когато бъде поканен. Веднага щом лордовете седат, им съобщавам, че ще приема регентството, а съпругът ми ще служи редом с мен като втори регент. Мигновено се надига недоволство, мъжете един сред друг стоварват юмруци по масата и изказват с крясъци несъгласието си. Потресена съм от изблика на ярост, същото старо съперничество, същият гняв, за които ме предупреждаваше Арчибалд. Отново Шотландия се разкъсва по единствената причина, че шотландците не могат да работят заедно. Но после, сред всеобщия

нестроен шум, няколко от тях успяват да ме накарат да ги чуя. Карат ме да слушам. Карат ме да разбера. Бавно възприемам онова, което казват. Бавно, като растяща мразовита тръпка, проумявам.

Питат ме — не ми съобщават — питат ме какви ренти съм получила в Англия от шотландските си земи. Започвам да се оплаквам — те би трябвало да знаят отговора на това, техен дълг беше да изпращат парите — нищо! Нищо! Почти нищо! Тогава казват: били са изплатени. Чуйте ни! Рентите бяха почтено платени. Изпратихме парите.

Възцарява се мълчание. Те ме гледат с презрение, гледат с презрение на недосетливостта ми, на глупостта ми.

— Изплатени на кого? — питам с ледена надменност; но вече знам. Макар да виждат, че знам, ми казват. Казват, че рентите са изплатени на Арчибалд, моя съпруг, и той е този, който не ми е изпратил нищо. Именно той ме е оставил в Англия, принудена да вземам пари назаем от сина на касапина, принудена да оставям сметките за домакинството ми да бъдат плащани от богатата ми сестра, да нося захвърлените от нея рокли.

Питат ме къде според мен е живял Арчибалд след помилването си? Казвам, че не е тяхна работа къде е живял, стига честната дума да не се бунтува, която е дал при освобождаването си, да не е нарушена. До тази минута съм вярвала, че е бил в Танталън. Те поклащат глави пред моята увереност и ми казват „не“ — той почти не е бил в собствения си замък. Местил се е от една моя наследствена къща в друга, събирал е рентите ми, пиел е вино от избите ми, ловувал е моя дивеч, вземал е храна от килерите със запаси на селяните, възлагал е работа на готвачите ми, живял е като лорд.

— Той има пълно право да живее в къщите ми: той е мой съпруг — казвам упорито. — Всичко, което имам, е негово по закон.

Един от старите лордове свежда глава и блъсва челото си в масата с ужасен тъп звук, сякаш от гняв иска сам да се докара до безсъзнание.

Гледам го вцепенено; не мога да кажа нищо. Чувствам, че се държа като глупачка, нещо по-лошо от глупачка: жена, която е избрала слепотата и похотта вместо разума.

— Именно — казва един от тях. — Той е ваш съпруг, живее в къщите ви, прибира рентите ви, не ви ги изпраща.

Старият лорд повдига глава, с червено петно на челото, и ме поглежда.

— А коя е господарката на къщите? — пита той. — На вашите къщи? Коя жена спи във фините ви чаршафи, коя се храни начело на трапезата ви, кой поръчва на готвачите ви да носят най-изисканите ястия, които да яде от златните ви съдове? Коя жена носи накитите ви? Коя вика музикантите ви? Коя язди конете ви?

— Няма да слушам скандални клюки — предупреждавам ги. Ръцете ми са студени като лед. Всичките ми пръстени се въртят хлабаво на побелелите ми пръсти. — Изобщо не ме е грижа за слуховете.

Мисля си: ще им покажа. Ще бъда кралица като Катерина Арагонска, няма да казвам и дума, когато съпругът ми се влюби в някоя придворна дама. Сърцето на Катерина беше разбито, доверието ѝ разклатено, но тя никога не се оплака пред Хари дори с една дума. Никога дори не се намръщи на Беси Блаунт. Зная, че верността на един съпруг няма значение. Ще покажа пред тях гордост, достойна за кралица. Ще им покажа, че изобщо не ме е грижа за дребнавите им тревоги. Аз съм кралица. Някоя жена не може да ме измести. Дори ако някоя друга се храни от блюдата ми, дори ако някоя друга носи накитите ми, аз си оставам съпруга на Арчибалд, все още съм вдовстваща кралица, все още съм майката на краля, майка на дъщерята на Ард.

— Тази, която е настанил в дома ви, е собствената му съпруга — обажда се някой толкова надолу по масата, та разбирам, че дори най-незначителните лордове знаят всичко. Този, който говори, е толкова дребен благородник, че стои заедно с хората от неблагоороден произход в дъното на стаята. — Собствената му съпруга, за която се е оженил дълго преди дядо му да го накара да се обрече на вас. Хубавата Джанет Стюарт от Тракуеър. Тя живее като негова жена, както и е редно, както подобава на една почтена съпруга. И двамата са се веселили с вашите ренти и с виното от вашите изби, и във вашето легло. Вие не сте негова съпруга. Никога не сте били. Вие сте неговата амбиция, проклетата амбиция на клана му. Бил е женен за нея преди години, а не сгоден. Бил е женен. Сключил е мним брак с вас, а вие му дадохте всичко и сега искате да му дадете Шотландия.

— Не вярвам — това е първото, което успявам да кажа. *Отричай думите им! Отричай всичко!*, казвам си. — Лъжете. Къде са живели заедно? Къде е била цялата тази съпружеска радост?

— В замъка Нюарк — казват те, един след друг. Единодушни са в това, трябва да е истина. — Нима не забелязахте преметения под, свежите тръстики, чистите чаршафи?

— Джанет Стюарт се е изнесла в деня, преди да се нанесете вие, и оставила замъка чист и разтребен по нареждане на своя съпруг, като добра съпруга, каквато е.

— Взела дори чорапите ви да ги закърпи.

Местя поглед от един гневен и раздразнен мъж към друг. Няма съчувствие, само гняв, че съм се оставила да бъда заблудена и на свой ред съм се опитала да заблудя тях. Помислям си: избрал е Джанет Стюарт, предпочел я е пред мен. Когато заминах за Англия, е отишъл при нея. Докато се борех с посланиците и заемах пари от Улзи, той е бил щастлив с нея, първата си избраница.

Не зная как излизам от залата на съвета, как слизам по хълма, онази стръмна миля до Холирудхаус. Не знам как слизам от коня си и отпращам дамите си с махване на ръка и стигам до собствената си спалня, и се озовавам ужасно сама в прекрасните кралски покои.

Лягам си, настанявам се в леглото, сякаш съм малко момиче, преуморено от деня. Дамите идват и ме питат дали съм добре. Ще вечерям ли с придворните? Казвам, че не се чувствам добре заради женски неприятности. Те мислят, че искам да кажа, че кървя, но аз си казвам, че това наистина са женски неприятности — когато една жена обича мъж, който я предава. Предава я изцяло — в мислите, думите и постъпките си. В планове и шепот, денем и нощем, и — най-лошото от всичко — публично, пред света.

Носят ми тъмен, сладък ейл, носят ми гореща медовина. Не казвам, че нямам нужда от това, че женските неприятности са тези на ревността, жлъчта, завистта, омразата. Изпивам ейла, отпивам от медовината. Казвам, че Арчибалд не бива да идва при мен, че трябва да бъде сама. Лягам на леглото си и си позволявам да се наплача. После заспивам.

Събуждам се през нощта, мислейки си, че съм най-голямата глупачка, живяла някога, и се чувствам напълно унижена от глупостта си. Помислям си как Катерина се омъжи за крал на Англия и остана до

него, без никога да взема под внимание собствените си чувства, без никога да се стреми към изпълнението на собствените си желания, а му е неспирно, безукорно вярна, защото е дала дума. Тя притежава постоянство на намеренията. Решава се на нещо и нищо не я разколебава. Ето защо е велика жена.

Мисля за себе си — омъжена за крал, дала му думата си, че ще бъде добър регент, а после допуснала да се влюби в едно красиво лице, в младеж, за когото знаех, че е обещан на друга. Помислям си за увереността си, че той ще предпочете мен, макар да знаех, че е сгоден. Помислям си за възторга си, че го отнех от друга — наистина — предпочитам той да не бъде свободен. Тържествувах над момиче, което никога дори не бях виждала. Отнех ѝ любимия, отмъкнах годеника ѝ. Сега за пръв път се чувствам засрамена от това.

Чувствам се толкова унила, та стигам дотам да си кажа, че малката ми сестра, Мери, е придала повече смисъл на живота си, отколкото аз. Наричах я глупачка, но тя изигра картите си по-умело от мен. Омъжи се за човек, когото обичаше, поиска този брак с непринуден авторитет, и сега е негова съпруга. Живее с него, знаей, че той никога не поглежда друга жена. Никога не се разделят. Но аз — аз заравам лице във възглавницата си и заглушавам отчаян стон при мисълта за собствената си глупост. Заспивам отново, заровила глава във възглавницата, сякаш никога не искам да видя зората.

* * *

На сутринта, когато се събуждам, научавам, че Арчибалд е отишъл на лов, но ми е оставил бележка, в която говори за любовта си и е обещал да ми донесе тлъст елен за вечеря. Предполагам, че вече е чул какво ми казаха лордовете: това е град, гъмжащ от шпиони и клюки. Предполагам, че възнамерява да се държи дръзко и да отрича, или да плъзне ръка около кръста ми и отново да ме прелъсти, за да се държа глупаво. От съдържания, внимателен начин, по който се отнасят с мен дамите ми, докато ме обличат и носят всичко, което ми трябва за деня, предполагам, че те също знаят. Предполагам, че всички в Единбург знаят как на кралицата е било съобщено, че нейният съпруг е отмъкнал състоянието ѝ и през цялото време е бил женен за друга жена

— избраната от него съпруга. Половината сигурно се смеят на унижението на една английска принцеса, а другата половина присвиват рамене пред глупостта на жените от всички народности. Ще кажат, че жените не са годни да управляват. Ще говорят как поведението ми доказва, че жените не са годни да управляват.

Отивам на утринната служба, но не чувам молитвите. Отивам на закуска, но не мога да ям. Идва делегация от лордове от съвета и се налага да ги приема в залата за аудиенции. Обличам се грижливо, слагайки оризова пудра върху подпухналите си розови клепачи, малко червена охра на бледите си бузи и устни. Избирам бяла рокля с ръкави в зеления цвят на Тюдорите, обувам сребърните си пантофки със златните връзки. Пускам ги да влязат, когато съм се разположила на трона си с дамите ми около мен и служителите от домакинството ми, подредени чинно до стените. Изнасяме възможно най-добро представление; но то е празно и безсмислено, като замък от зебло в поетична драма. Нямам власт, и те го знаят. Нямам състояние, и те знаят кой разполага с него. Нямам съпруг, и всички освен мен са знаели това от месеци.

Покланят се с привидно уважение. Забелязвам, че Джеймс Хамилтън, графът на Аран, който договори споразумението за брака ми с крал Джеймс и бе възнаграден с графска титла заради усилията си, стои някъде в дъното, необичайно скромно, и че лордът отпред държи в ръка някакъв лист, осеян с печати. Явно са изготвили някакво споразумение и идват при мен да го оповестят. Явно Джеймс Хамилтън няма да говори пръв.

— Милорди, благодаря ви за загрижеността.

Не трябва да говоря с наскърбен тон, макар Светата Дева да е свидетелка, че се чувствам така.

Те се покланят. Явно са смутени от моята потиснатост и моя срам.

— Избрахме нов регент — казва един от лордовете тихо. Виждам как вратата в дъното на залата за аудиенции се отваря и влиза Арчибалд. Стои там тихо заслушан, приковал внимателния си поглед в мен. Навярно мисли, че съм успяла да заставя лордовете да изпълнят волята му. Навярно се надява, че те ще кажат неговото име. Навярно чака да види дали мога да преглътна унижението, което ми е причинил.

Лордовете ми подават свитъка. Хвърлям поглед към името на новия регент. Както и предполагах, това е Джеймс Хамилтън, граф на Аран, внук на Джеймс II, сродник на първия ми съпруг, краля. Вдигам поглед: Арчибалд ме наблюдава, предизвиквайки ме да заговоря.

— И това е желанието на всички ви? — питам.

— Да — казват те.

Самият Джеймс Хамилтън прави лек, скромн поклон и пристъпва напред.

— Бих предложила да има двама регенти, управляващи заедно — казвам. — Самата аз и благородният граф на Аран, Джеймс Хамилтън, който винаги е бил мой приятел — напълно пренебрегвам Арчибалд и приковавам поглед върху намръщeното лице на Джеймс Хамилтън. — Сигурна съм, че бихте искали да работите с мен, милорд? От толкова отдавна сме приятели.

Той се поколебава. Определено не бърза да се възползва от шанса.

— Както желае съветът — казва без въодушевление.

Един от по-старите лордове, мъж, когото не познавам, се обажда от дъното на стаята, и говори прямо, без да си мери думите:

— Не и ако сте съпруга на предател и сте обвързана да му се покорявате.

Арчибалд се стрелва напред, за да застане до мен. Все още е облечен за лов и макар всякакви хладни оръжия да са забранени в двора, всички знаят, че държи ловната си кама в ботуша си.

— Кой дръзва да каже това? — запитва той. — Кой дръзва да клевети мен и кралицата, моята съпруга? Кой дръзва да се опълчи на нас и на английския крал?

Мигновено се надига гневен ропот, с който лордовете възразяват на тона му. Ард ги пренебрегва и се обръща към мен:

— Предложи мен — казва остро.

— Те никога няма...

— Искам да видя кой ще откаже.

— Бихте ли приели съвместно регентство на графа на Аран и графа на Ангъс? — питам, назовавайки Арчибалд с пълната му титла, като оглеждам гневните лица.

— Никога — казва някой кратко от дъното, и всички лордове — всички присъстващи лордове до един — казват: „Не“.

Обръщам се към Арчибалд.

— Мисля, че се убеди — казвам горчиво. — Сега Джеймс Хамилтън е регент и настойник на сина ми, а аз съм пренебрегната.

Лордовете се покланят отново и се изнизват от залата за аудиенции. Почти не забелязвам как си отиват.

— Виж какво направи! — казвам на Арчибалд. — Провали всичко!

— Това е твое дело! — възкликва той, бързо като удар на камшик. — Брат ти е този, който те предаде. Сключва мир със съвета, без да се допита до теб. Именно той тайно се съгласи Аран да бъде регент, а ти да бъдеш едно нищо. Именно той те превърна в нищожество тук.

Това трябва да е лъжа; Хари не би сключил зад гърба ми споразумение със съвета.

— Той ме обича — ахвам. — Никога не би ме изоставил. Обеща... Изпрати ме обратно тук и обеща!

— Изоставил те е — казва Арчибалд. — Виждаш резултата.

— Ти си този, който ме изостави — казвам горчиво. — Зная всичко за Джанет Стюарт.

— Не знаеш нищо за нея — казва той студено. — Не знаеш нищо сега, и никога няма да узнаеш. Не можеш да си я представиш.

— Тя е блудница! — заявявам му гневно. — Какво има да си представям в една блудница?

— Няма да ти позволя да говориш така за нея — казва той със странно достойнство. — Ти си кралицата. Дръж се като такава.

— Аз съм твоя съпруга! — изкрещявам му. — Не би трябвало дори да чувам за нея.

Той се покланя мълчаливо.

— Няма да чуеш нищо за нея от мен — казва ледено, и излиза.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЛЯТОТО НА 1518 Г.

Получавам весели писма от двора в Англия. Питам се дали осъзнават, че за мен е като физическа болка да научавам, че те са здрави и щастливи, и благоденстват, правейки уверени планове за бъдещето, сигурни в любовта и богатствата си? Питам се дали Мери някога спира за миг, за да се замисли, че възбудените ѝ драсканици за рокли или планове за бляскав годеж на малката принцеса Мери за сина на френския крал, ме карат да се чувствам ужасно пренебрегната? Тя пише страница след страница и аз разшифровам разкривения от вълнение почерк, и си представям планове за поетичната драма и танците, и турнира, роклите, които трябва да бъдат поръчани, обувките, които трябва да бъдат изработени, шивачките, които идват и си отиват със златни нишки, изкуствени цветя и малки диаманти, смеха на Хари, радостта на Хари, триумфа на Хари, задето е сключил мир с Франция и го е скрепил с годежа на дъщеря си, невръстно дете на малко повече от две години. В самия край на писмото тя пише:

И запазих най-хубавото за края — нашата скъпа сестра Катерина отново очаква дете, Светата Дева от Уолсингам отговори на молитвите ни. Ако е рекъл Бог, бебето ще се роди по Коледа. Помисли си каква Коледа ще имаме тази година, с нов Тюдор в кралската люлка!

Тя ми нарежда да мисля за радостта им — не е нужно! И без това не мога да престана да мисля за това. Преследвана съм от мисълта за щастието им. Зная твърде добре каква Коледа ще празнуват в двора, а аз няма да съм там, дори няма да ме споменават. Докато аз съм изоставена от съпруга си, посрамена пред съветниците си, а брат ми заговорничи против мен, Катерина ще се оттегли в уединение за

раждането и Мери ще бъде безспорната кралица, ще води всички танци, ще печели във всички игри, господарка на най-богатия двор в Европа. После, когато Катерина излезе с бебе на ръце, ще има тържествено кръщение на скъпоценното новородено, празненствата ще започнат отначало. Ако роди момче, ще има пищен турнир и празненствата ще продължат с дни и ще обхванат цялото кралство. Ако тя роди момче, Хари ще ѝ връчи ключа от хазната на Англия и тя ще може да носи нова корона през всеки ден от годината, а синът ми ще бъде обезнаследен.

Гледам навън през прозореца си към проливния дъжд, към сивите планини, забулени в облаци, и сивото небе над тях. Трудно ми е да повярвам, че такъв свят на радост, и музика, и щастие все още съществува някъде, и че някога този свят беше мой. Дори не завиждам на щастието им без мен. Не мога истински да ги виня, задето са ме забравили. Самата аз едва си спомням лицата им.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ПРОЛЕТТА НА 1519 Г.

Коледа идва и отминава, а аз нямам новини от съпруга си. Трудно е да се веселим, без той да реже месото и да танцува с дамите. Никой не говори за него, но чувам, че снеговете са го принудили да остане с Джанет Стюарт в замъка Нюарк. Съветът не ме напътства. Не давам съвети на лорд Дейкър. Сякаш съм се оттеглила от регентството, от брака си, от самия живот.

Горкият ми брат отново е изгубил дете. Всичките им големи надежди остават безплодни, и наистина ми е мъчно за него, а също и за нея. Научавам със закъснение, дълго след сполетялата ги скръб; писмото от лорд Дейкър успява да стигне до мен едва когато първото пролетно топене на снеговете разчиства пътя от юг. Увита в писмото му, има бележка от Катерина:

Бог не ни дари щастие от раждането й. Благословено да е святото Му Име, и кой може да се съмнява във волята Му? Тя беше малко момиченце и подрани. Надявах се, че няма да е твърде рано, повикахме лекарите и акушерките, за да бъдат готови, когато помислих, че тя идва и се опитам да я задържа в този несигурен живот... но Нашият Отец знаеше по-добре, и аз се прекланям пред волята Му, макар да не мога да я разбера.

Зная, че животът Ви не е лесен, но Ви насърчавам да прекарвате времето си със сина Ви, който е такъв небесен дар за една кралица и майка. Това беше моето шесто дете, и въпреки това имам само едно в детската стая, и тя не е принцът, за когото се молах. Да бъде волята Божия, това си казвам; да бъде волята Божия. Изричам думите отново и отново, през цялата нощ, когато не мога да спя от плач.

Сестра ни Мери отново очаква дете, благодаря на Бога, а в собствената си скръб не мога да сторя твърде много за нея. Почти непоносимо ми е да я изпусна от погледа си, и се моля да оцелее в изпитанието, което ѝ предстои. Искане ми се да се чувствам по-способна да ѝ помогна, но съм уморена и изтощена от разочарование. Ще разберете колко унила се чувствам, когато ви кажа, че придворната ми дама, малката Беси Блаунт, напусна двора, за да роди. Не мога да пиша повече. Неведоми са наистина пътищата Божии. Надявам се, че ще се молите да се науча да се покорявам с радост на волята Му.

О, скъпа Маргарет, имам чувството, че съм готова да умра от скръб...

Катерина

Не мога да посрещна пролетното време с подобаващия кураж. Всеки ден е в зеления цвят на Тюдорите, с всеки ден изминал снегът се топи и слънцето свети малко по-силно. Пред църквата кокичетата надигат главици над белотата на скрежа под сребристите брези. Птиците започват да пеят сутрин и уханието на нови пъпки и на разкопана пръст нахлува през отворените прозорци и ме кара да чувствам, че обновяването е възможно, че може да се свързва от тази дълга зима на разочарование.

Съветът не ми позволява да виждам сина си повече от веднъж седмично, но поне толкова позволяват. Не изпращам съобщение на Арчибалд. Мисля, че няма да го видя никога повече, все едно че съм вдовица. Искане ми се да можех да скърбя за загубата му; отново съм вдовица без тяло, което да погребя. Той не ми изпраща нито съобщения, нито пари. Държи всичките ми ренти и всичките ми доходи се изплащат на него. За да оцелея през тези студени дни, съм принудена да заложа всички подаръци, които донесох от Англия. Последните си две златни чаши изпратих на лорд Дейкър като залог за заем. Сега, когато приближаваме края на зимния сезон, разпускам домашната си прислуга, така че ме обслужват само шепа хора. Заемам конете си на частни конюшни, изпращам дамите си обратно по домовете им. Живея като обикновена благородна дама с оскъдни

средства. Членовете на съвета са изпълнени със съчувствие, но не могат да направят нищо. Арчибалд събира всичките ми ренти като мой съпруг, и живее като лорд в замъка Нюарк, с жената, която нарича себе си негова съпруга. Тя е родила дете — дъщеря. Живеят добре, замъкът е укрепен, имат достатъчно слуги. Богати са с парите, плащани от моите арендатори. Официално той е мой съпруг и има законно право над богатството ми. Той е господарят и повелителят на моите къщи и може да живее, където му е угодно; отношението му към мен не дава основания за развод. Той е лош съпруг; но Църквата не се интересува от това. Той е все още мой съпруг, все още разполага със състоянието ми.

Единственият начин да се защита би бил да заявя, че той наистина е съпруг на лейди Джанет; тя е графиня на Ангъс, Арчибалд е двуженец, дъщеря ни е незаконородена, а аз съм прелюбодействаща блудница. Въпросът за каква би трябвало да се смятам — дали за предадена съпруга, или за грешна прелюбодейка — ме буди в ранните часове на утрото и ме преследва по цял ден.

Изгубила съм положението си на съпруга, а също и авторитета си като кралица. Друга жена се забавлява в дома ми и се наслаждава на любовта на съпруга си, който някога беше мой съпруг. Не мога да виждам никого и да ходя никъде; ще стана като мъртвия си съпруг — призрак, за когото хората говорят, че е още жив, но който никой никога не вижда. Ще пишат балади за нас и ще казват, че един ден ще се върнем да донесем мир на Шотландия и да поставим сина си на трона. Хората ще ни виждат в мъглите и ще разказват истории за нас, когато се напият.

Зная, че трябва да се преборя с тази полу-смърт, с този не-живот. Трябва да се откажа от всичките си надежди за Арчибалд и да го изоставя. Трябва да приема позора да бъда блудница и да го обявя за свой враг. Трябва да забравя, че някога съм го обичала. Трябва да отида в Англия и да се хвърля в обятията на брат си, и да го помоля да ми помогне да получа развод от Арчибалд.

Сега си мисля печално: само да бях приела съвета на добрия лорд-канцлер Томас Улзи, щях да бъда вдовстващата императрица на Свещената Римска империя, с цяла съкровищница скъпоценности и гардероб, пълен с рокли. Никой нямаше да е достатъчно могъщ да отхвърли волята ми синът ми да живее с мен. Щяха да ме наричат

„Нейно Величество“ и щях да създам имперски двор в Шотландия. Бях такава глупачка да кажа на Томас Улзи и брат си, че искам да бъда вярна на Арчибалд. Сега Улзи е папски легат, би могъл да ми издейства развод с Арчибалд с едно писмо. Не биваше никога да говоря за обетите, които не могат да бъдат престъпени, и любовта, която не може да бъде отхвърлена. Има само една връзка, на която вярвам, и тя е между една жена и нейните сестри. Само ние трите сме неделими. Ние никога не откъсваме очи една от друга. В любов и съперничество, ние винаги мислим една за друга.

Пиша на Хари. Не споменавам за изневярата на Арчибалд. Казвам само, че не живеем заедно и че той е взел рентите ми. Съобщавам на Хари, че ще се върна в Лондон да живея в двора, и че ще се омъжа отново само по негов съвет. Заявявам възможно най-ясно: „Искам да се разведе. Искам отново да бъда твоя сестра. Ще бъда изцяло Тюдор, и нито частица Стюарт. Можеш да ме използваш, както пожелаеш, да ме омъжиш там, където мога да ти служа, стига да ми помогнеш, както е редно. Не очаквам да бъда владетел-съперник, не очаквам да засенча твоята съпруга, Катерина. Виждам, че тя направи онова, което аз не можах да направя — дори малката ми сестра, Мери, се справи по-добре от мен. Двете се омъжиха по любов и запазиха съпрузите си. Някога ревниво се сравнявах с тях и бях изпълнена с гордост; сега съм смирена.“ Пиша на Катерина и на Мери, и изпращам писмата в един и същ пакет. Съобщавам им, че съм изпаднала много ниско и че искам да се прибера у дома.

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1519 Г.

Минава цялото дълго лято, преди да получа някакъв отговор от брат ми Хари. Едно дълго лято, в което синът ми е преместен от поразения от чума Единбург; но не съм поканена да пътувам с него. Дълго лято, през което никой не ме посещава и скръбта ми се превръща в студенина, когато решавам, че от това лято нататък никога няма отново да се ръководя от страстта, а само от интересите си. Едно дълго лято, в което разбирам, че единствените ми приятели, единствените, които обичам истински, са моите сестри, които знаят какво е да изгубиш дете, които знаят какво означава скръбта за една жена, които ми пишат.

Хари мълчи; зная защо. Сигурно пътува някъде далече от претъпкания, мръсен Лондон. Ще посети прекрасните дворци по Темза, а после ще ловува около големите замъци на благородническите семейства в Южна Англия, винаги възторжено посрещан, винаги угощаван с най-доброто, което околността може да предложи. Ще остави на Томас Улзи всички дела на кралството; няма да си дава труд да пише на никого, най-малко пък на мен. Няма да мисли за мен, изоставена от съпруга си, незащитена от брат си, постоянно опитваща се да постигне някакво съгласие с лордовете от съвета, постоянно призоваваща отсъстващия херцог на Олбъни.

Сестра ми, Мери, не ме пренебрегва. Пише ми и ми съобщава, че е родила още едно момиче — на семейство Брандън, изглежда, им върви на момичета, — и я е нарекла Елинон. Със сигурност биха предпочели още едно момче, всеки би предпочел. Едно второ момче за семейство Брандън би било поредният наследник на престола, който ще се нареди след моя син Джеймс. Най-голямото им момче е на една стъпка зад моето, и с всеки изминал ден изглежда все по-вероятно и по-вероятно моят син Джеймс да наследи трона. Ако последното изгубено бебе е било последният опит на Катерина — а със сигурност

тя скоро вече няма да може да забременява, — тогава моето момче ще се възкачи на трона след Хари.

Невъзможно е да не мисля така, колкото и коравосърдечно да ми се струва. Съжалявам Катерина съвсем искрено. Плаках, когато прочетох писмото ѝ, в което ми съобщаваше за загубата на бебето си, но не мога да не съзнавам, че докато тя няма син, съществува вероятност синът ми да наследи както Шотландия, така и кралство Англия и Ирландия. Нали Мери би трябвало също да мисли така? Нали Мери би трябвало да иска да се сдобие с още едно момче? Не може да обича Катерина толкова безкористно, че да не се надява на края на плодовитите ѝ години. Може ли една жена да обича сестра си толкова много, че да поставя интересите ѝ на първо място?

Но навярно Мери е по-добра сестра на кралицата, отколкото аз, защото пише много радостно, че новото бебе е най-прелестното дете, с кожа като цвят на бледа роза, и че те са във възторг от новата си дъщеря.

И се случи нещо много ужасно. Беси Блаунт, която беше такава мила придворна дама на нашата сестра, напусна двора без позволение от кралицата, просто изчезна. Младата жена е родила бебе и, о, Маги, съжалявам, че трябва да го съобщя — родила е момче, и то, несъмнено, е син на Хари.

Оставям писмото ѝ и отивам до прозореца и поглеждам навън, без да виждам вълните, които се разбиват върху сивите води, докато вятърът вее над езерото. Най-напред си казвам: не е нужно да се тревожа; това няма значение. Това бебе няма да има място в линията на престолонаследиято, той е незаконороден и е без значение. Но после си помислям с по-хладен ум, че той е първото незаконно дете с кръвта на Тюдорите, което Хари е направил досега, а това има някакво значение. Това има голямо значение. Беси показва на света, че Хари може да се сдобие с момче, а ако детето оживее, то ще покаже на света, че Хари може да се сдобие със здраво момче.

Това не е малко само по себе си. И освен това доказва, че вината за всички онези мъртви наследници е у Катерина, а не у красивия ми

брат. Всички мислеха това преди, но никой не се осмеляваше да го каже. Сега е доказано, че това е истината. Тя е по-възрастна от него — само с няколко години, разбира се, но вече е на трийсет и три, с поредица от помятания и мъртвородени бебета зад гърба си. Произхожда от семейство, преследвано от болести и смърт, и през всичките тези години успя да задържи само едно крехко малко момиче. Но метресата на Хари, жизнената, здрава, млада Беси, го дари със здраво хубаво момче в петата година на връзката им. Това е триумфално доказателство за мъжествеността на брат ми и отрича, опровергава и отхвърля завинаги убеждението, че Тюдорите са прокълнати заради нахлуването си в Англия и заради изчезването на принцовете в Тауър. Който и да е човекът, убил принцовете, и над чийто род е останало да тегне проклятие, не сме ние. Защото аз имам силно момче, Мери има Хенри Брандън, а сега и брат ми има здраво малко копеле. Ще го нарекат Хенри Фицрой. Хенри на краля, и Фицрой^[1], за да покажат, че е незаконен кралски син. Не биха могли да изберат две имена, които да наранят Катерина повече. Мисля, че това ще разбие сърцето ѝ. Сега тя наистина ще узнае какво е скръб. Някога тя ме научи какво е съкрушителна сърдечна мъка; сега Беси Блаунт научи нея.

---

[1] *Fitzroy* — (от фр. *fils de roy*) — кралски син, презиме, традиционно давано на незаконни кралски синове. — Б.ред. ↑

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ ЕСЕНТА НА 1519 Г.

Едва когато листата в горите около езерото вече се обагрят в бронзово и златно, накрая получавам отговор от брат си, затворен и подпечатан от лорд Дейкър, чиито пратеници са го донесли, и чиито шпиони сигурно са го прочели. Не ме е грижа. Ето го най-сетне моето разрешение за свободно преминаване, това е спасението ми. Знаех, че брат ми ще ми отговори и че Томас Улзи ще намери начин да оправи нещата. Не се съмнявам, че това е поканата ми да се върна в Лондон, да получа разтрогване на проклетия си брак, и — ако познавам Томас Улзи — да намеря бляскава партия за женитба. Защо да не го направя? Точно това ме умоляваше да направя преди три години, а брат ми обещаваше, че това ще бъде най-добрият избор, който съм правила някога.

Занасям писмото в малката стая с каменни стени на самия връх на кулата, където няма да ме безпокоят, и в бързината си да го отворя почти откъсвам тежкия печат от листа. Веднага виждам, че не е написано с небрежния почерк на Хари. Диктувал е на писар. Представям си го, седнал зад масата, разположил се нашироко, усмихнат, с чаша вино в ръка, с Томас Улзи до него, който му поднася документи за подпис, сякаш раздава печеливши карти за игра, докато прислужникът, наливащ виното, му поднася вкусна храна. Чарлс Брандън, моят себичен, стремящ се към издигане зет, се изтяга лениво наблизо, други мъже — Томас Хауард, Томас Болейн — стоят облежани на стените, в готовност да се разсмеят, готови светкавично да предложат съвет, докато Хари набързо диктува писмо до мен, едно от многото задължения, които е отлагал твърде дълго, но което наистина не може да бъде отлагано повече. За него това е нищо — една покана до мен да дойда в Лондон. За мен това е освобождаване от затвор.

Отначало не мога да разбера думите върху листа. Налага се да ги прочета, а после да ги препрочета, толкова са далече от онова, което

очаквах. Хари не пише окуражаващо. Вместо това, избира да бъде строг, надменен и важен. Говори за божественото тайнство на нерушимия брак, и ми казва, че всеки раздор между съпруг и съпруга е злина и грях. Обръщам листа, за да се уверя, че е подписал тези безсмислени брътвежи. Това — от мъж, чийто незаконен син разби сърцето на съпругата му!

После се връщам към четенето. Невероятно е, но той ми нарежда да се върна при Арчибалд във всяко отношение. Трябва да живеем заедно като съпруг и съпруга, или той ще ме смята за грешница, обречена да отиде в пъкъла, която никога повече няма да бъде негова сестра. Арчибалд, неговият зет, му е писал, и Хари се е вслушал в неверния ми съпруг, вместо в мен. Навярно това е най-лошото от всички ужасни неща, които казва: че се е вслушал в Арчибалд, а не в мен. Повярвал е на думата на мъжа по въпроса, и е останал глух за думите на родната си сестра. Услужливо ми съобщава, че Арчибалд е готов да ме приеме обратно без възражения, че само с Арчибалд до себе си мога да се надявам да си възвърна властта в Шотландия. Само ако Арчибалд е до мен, той, кралят, или неговият главен шпионин, лорд Дейкър, ще ме подкрепят. В неведение, както винаги, той обяснява, че Арчибалд има авторитет пред лордовете на Шотландия, единствено той може да ме задържи на трона. Обронвам глава в ръцете си: Дейкър сигурно е прочел това. Също и всичките му шпиони.

После Хари пише още. Сякаш не е било достатъчно да разбие сърцето ми, той пише още, превръщайки потреса ми в гняв. Съобщава ми, че Катерина е съгласна с него. Очевидно мнението на Катерина има голямо значение за всичко това и тя е решила, че ако възнамерявам да се противопоставя на Бог и да живея като окаяна грешница, то тогава не мога да бъда нейна сестра. Не бива да идвам в Англия, не ми е позволено да се разведа със съпруга си, не ми се полага да бъда щастлива. Катерина е постановила това, и така ще бъде. Катерина няма да ме покани в Англия: една разведена жена не може никога да бъде нейна гостенка, дворът ѝ не може да бъде опозорен, една прелюбодейка не може да се доближава до нея.

Понеже сте още плътски — Хари ми цитира свети Павел, сякаш не знам наизуст всяка дума, която старият женомразец е изрекъл — *и наистина, щом има помежду ви завист, раздори и разногласия, не сте ли плътски и не постъпвате ли по човешки?*^[1]

Толкова съм потресена от тона на Хари, от намерението му, от внезапното му преобразяване от по-малък брат в проповедник, от крал в папа, че препрочитам мълчаливо писмото няколко пъти, а после слизам безмълвно по стръмните каменни стълби. Една от дамите ми седи на пейката в прозоречната ниша най-долу. Отхвърлям с махване на ръка възклицанието ѝ при вида на бялото ми лице и зачервените очи.

— Трябва да обмисля това и да се помоля — казвам тихо.

— Дойде монах от ордена на братята-обсерванти от Лондон — предупреждава ме тя. — Изпратен е от кралицата на Англия да ви помогне. Чака да се види с вас.

Отново? Едва мога да повярвам. Катерина отново ми е изпратила изповедник да ме съветва, точно както направи след смъртта на Джеймс, след като нейните заповеди погубиха Джеймс. Тогава значи знае, знае, че ми е нанесла смъртоносен удар и се надява да го смекчи.

— Кой е?

— Отец Бонавентура.

— Помолете го да изчака в параклиса — казвам. — Ще дойда след миг.

По-силно от гнева ми при отказа на Хари да ми позволи да дойда в Англия, по-силно от раздразнението ми, че не разбира положението ми тук — и колко съкрушително е за мен, че той не притежава нужната прозорливост да види опасността, в която аз, синът ми и цялата страна се намираме! — по-силно от всичко това е отчаянието ми, че Катерина би заговорничила с него, защитена в убежището на изпълнен със самодоволство брак, и би се съгласила, че онова, което е най-важно — по-важно от мен! по-важно от собствената им сестра! — е волята Божия. Това, че се позовават на Бог и светите Му закони, противопоставяйки ги на моите твърде земни тревоги, че Катерина не желае да ми пише като сестра, за да предложи помощта си на една жена, която също като нея е публично унижена, смазана от пренебрежение, и се опитва да държи главата си гордо изправена в един свят, който ѝ се присмива тайно — това е най-ужасното в тези самодоволни съвместни писма, с които ми изпраща монах, а не приятел, в които ме съветват да се върна при съпруга си и казват, че не мога да дойда при тях.

Как би могла една жена да не каже: да, елате, щом сте толкова нещастна и самотна? Как може Катерина да приеме Мери, която пристига без предизвестие, омъжена тайно за любовника си, и въпреки това да отхвърли мен? Как може да се държи толкова мило и сърдечно, да е толкова гостоприемна и любяща към мен цяла година, а по-късно да каже: върни се при съпруга си, и понасяй лошото му отношение? Как може да ми каже: бъди пренебрегната като мен, бъди нещастна! Приеми изоставянето! Не се надявай на нищо по-добро! Аз нямам шанс за нещо по-добро; няма шанс и за теб!

Катерина е моя сестра, моя снаха, сестра по закон. Омъжена е за брат ми, кралица на Англия е. Всичко това би трябвало да я кара да бъде мила, любяща и състрадателна към мен. Би трябвало да разбира чувството ми за загуба, болката ми, унижението ми. Тя знае какво е да копнееш за съпруг, да се питаш какво прави, какво прави любовницата му с него. Сигурно си представя — както си представям аз — красива и млада жена, обвиваща се около тялото на съпруга ми, надаваща стонове на наслада до голото му рамо. Би трябвало да помогне за облекчаването на болката ми по всеки възможен начин. Що за сестра казва на съпруга си: трябва да научим тази млада жена да се държи в съответствие със Словото Божие, а не да прави каквото е най-добро за нея? Как мога да мисля за нея като за сестра? Така би постъпила една най-коварна съперница и неприятелка.

Не храня надежда да окажа каквото и да е влияние в съвета без подкрепата на Хари. Ако се отрече от мен, аз съм никоя, в Шотландия или където и да е по света. Ако вземе страната на Арчибалд срещу мен, тогава не съм нищо повече от изоставена съпруга, без право дори да получавам рентите си. Ако не съм английска принцеса, тогава съм призрак, като първия си съпруг, без да имам къде да живея и без да имам с какво да преживявам. Не съм и сънувала, че Хари — малкото момче, което отказваше да си учи катехизиса — ще израсне толкова благочестив, ще говори с Бог, ще говори като Бог.

Катерина стои зад всяка дума от това писмо, Катерина стои зад цитата от свети Павел, Катерина настоява за помирение със съпруга ми, Катерина определя брака като небесно тайнство, от което няма измъкване. Катерина — чийто съпруг е кръстил и признал един незаконороден син — е, разбира се, твърдо против развода, против всеки развод.

Глупачката аз, трябваше да се сетя за това. Катерина никога няма да допусне мисълта за развод дори да се доближи до непостоянната мисъл на Хари. Вместо това ми изпраща монах да ме упреква и да ме доведе, както един вече стори преди, до истинско осъзнаване на окаяността ми и убеждението, че всички злини, които са ме споходили, са стоварени върху мен от Бог, и че е по-добре да приема волята Му.

* * *

В сенчестия мрак на параклиса, докато слънцето залязва над езерото отвън, а свещеникът пали свещи на олтара, отец Бонавентура ме укорява, задето забравям дълга си като съпруга и майка, за това, че съм заминала за Англия и съм изоставила сина и съпруга си в Шотландия. Намеква, че не е изненада благородник като Арчибалд да живее в дома ми и да прибира рентите ми в мое отсъствие. Той е мой съпруг пред Бог; всичко, което притежавам, е негово. Защо да не живее в замъка Нюарк и да преследва дивеча ми? Какво мога да възразя срещу това, че Арчибалд живее в къщата ни? Той е мой съпруг, понасящ безропотно отсъствието ми.

Толкова съм унижена при мисълта, че Арчибалд живее с лейди Джанет Стюарт, че тя седи в долния край на масата като негова съпруга, и представя бебето му на арендаторите ми, че дори не мога да изтъкна това срещу него. Коленичила до олтара в параклиса, отпускам лице в ръцете си и само прошепвам:

— Но, отче, съпругът ми наруши брачните си обети, и то открито. Всички знаят. Той не ме обича.

Строгийт монах ме прекъсва:

— Вие сте го изоставили, ваша светлост. Оставили сте го, за да отидете в Англия.

— Той каза, че също ще дойде! — ахвам.

— Но нима не ви посрещна топло при завръщането ви в Шотландия? Нима не ви посрещна като ваш съпруг в Бърик? Нима не отидохте открито в спалнята като съпруг и съпруга? Нима не ви прости, че сте го оставили и не ви прие отново при себе си?

Катерина му е казала и това. Предала е нещата, които ѝ доверих, навярно дори му е чела от писмото ми, за блаженството ми в обятията

му, за надеждите ни за ново бебе.

— Той ще дойде тук да ви види — казва брат Бонавентура. — Поиска от мен да ви помоля да го приемете. Кралицата на Англия моли да го приемете.

— Тя лично ли каза това?

— Да го приемете като съпруг.

— Отче, той ме изостави. Трябва ли да живея с мъж, който изобщо не се интересува от мен?

— Бог ви обича — казва той. — Ако се отнасяте към съпруга си с любовта и почитта, които му се полагат, Бог отново ще разпали в сърцето ви любов към него. Много бракове преминават през трудни времена. Но Божията воля е да живеете заедно в хармония — той се поколебава. — Такава е и волята на краля. И сестринският съвет на кралицата.

Нямам избор. Сестринските съвети на Катерина ще ръководят живота ми. Ще живея, както тя желае, трябва да демонстрирам пред Хари, пред света, че бракът е неразрушим, че продължава до смъртта. Тя отказва да прояви милост, отказва да допусне изключения. Всички бракове на Тюдорите трябва да продължават до смъртта. За нея съм се превърнала в пример за назидание.

* * *

Отец Бонавентура идва и си отива, думите му падат върху каменистата почва на отчаянието ми. Арчибалд не поема риска да ме посети. Но не ми е спестен безкрайният запас на Катерина от духовни съветници, защото мястото на отец Бонавентура е заето от друг. С точността на механични фигурки, щом едната фигурка отmine — тик-так, — друга заема мястото ѝ и нов монах пристига в двореца ми в Линлитгоу, с навит механизъм и изпратен по пътя си, в мига, щом Катерина научава, че съм отказала да се срещна с Арчибалд, а Хари чува, че пиша на французите. Катерина е обезпокоена за безсмъртната ми душа и твърдо решена никой брак никога да не бъде разтрогнат, Хари мисли само за съюза си с Франция. Не разбира, че ако не ме подкрепи, трябва да се обърна отново към отсъстващия френски регент и да се опитам да работя с него. Сега ми изпращат брат Хенри

Чадуърт, виден духовник от ордена на братята-обсерванти, надменен, високообразован мъж, който рядко е говорил с жена, след като майка му го е изпратила в манастира.

Той не проявява търпимост към никоя жена, и абсолютно никаква — към мен. Натоварили са го със задачата да пречупи упорития ми дух и да ме склони към любящ съюз с Бога, със съпруга ми, и с планове на брат ми.

— Те не разбират — казвам на брат Чадуърт, с цялото търпение, което успявам да събера. — Отче, няма полза да ми казвате да се помиря със съпруга си. Той не живее у дома с мен. Не го е грижа за моите интереси или за интересите на сина ми. Краде от мен. Нима казвате, че е редно да му позволя да вземе земите ми?

— Тези земи са негови. А той е предан служител на краля — казва брат Чадуърт.

— Със сигурност е добре платен служител на краля — казвам язвително. — Томас Дейкър раздава цяло състояние на него и на всички погранични лордове, които причиняват неприятности и сеят гняв и разделение из цяла Шотландия.

Сега, когато съм се отчуждила от Арчибалд и цялото семейство Дъглас, доста от лордовете в съвета ми доверяват истината. Доказват ми, че Томас Дейкър носи недоверие и разединение на Шотландия, сякаш е решен да се разкъсаве сами и да му спестим труда да организира нахлуване.

— Бог ви е направил английска принцеса — казва брат Чадуърт, повишавайки глас, за да ме надвика. — Дългът ви е към Бог и към Англия.

Поглеждам го непокорно, сякаш все още съм принцеса в училищната стая.

— Моят дълг е към мен, към самата мен — казвам. — Искам да бъда щастлива. Искам да видя как синът ми пораста и става мъж. Искам да бъда съпруга на добър мъж. Няма да се откажа от тези амбиции заради доброто на страната си, или за доброто на Църквата, и със сигурност няма да се откажа от тях само защото снаха ми, кралицата, би предпочела така. Тя иска да докаже, че дори един неверен съпруг си остава женен. Но аз не искам.

— Това е грях — казва той категорично. — И Бог и кралят ще го накажат.

* * *

Монахът ми дава писма от сестрите ми, Мери и Катерина. Мери казва, че ѝ е отнело дълго време да се съвземе след раждането на малката Елинор, но съпругът ѝ бил грижовен, а кралят изпратил собствения си лекар. Казва, че поръчала да ѝ ушийт малка кадифена пелерина, за да може да седи в леглото и да приема доброжелателите в пищното си легло. Казва колко странно ѝ се струва, че императорът на Свещената римска Империя Максимилиан, за когото аз можех да се омъжа, е починал, и че неговият внук, за когото тя можеше да се омъжи, е новият император. *Само си помисли!*, пише тя весело. *Сега можеше да си вдовстваща императрица, а аз твоя наследница. Императрици! И двете! Колко изключително забавно!* Разбира се, в това няма нищо забавно. Именно това беше причината, поради която реших да не приемам брака с императора на Свещената Римска Империя и се осъзнах твърде късно. Това изобщо не е забавно. Тя казва, че Хари се дразни, задето не са му предложили императорската корона, и че Катерина ѝ се струва много унила.

Не е изненадващо. Тя намира факта, че Беси Блаунт бе благословена с момче, за твърде объркващ и озадачаващ. Всички отидохме в Уолсингам, надявайки се, че Бог ще дари Катерина с момче; но вместо това Той даде момче на Беси — пътищата Му са наистина неведоми.

После тя пише, че всички ще отидат във Франция да ознаменуват сключването на нов договор с французите догодина. Казва, че няма търпение да посети Франция отново, и че това ще бъде велико събитие. Чарлс ще получи нови турнирни доспехи, тя ще има дузина нови рокли.

Наричат ме *la reine blanche*^[2] и казват, че никога не е имало по-прекрасна кралица на Франция. Това е толкова глупаво, но толкова мило от тяхна страна. Прекрасно е да

бъда обичана в две страни, принцеса в една, кралица на друга, и обсипвана с възхищение и в двете!

Това е всичко, което тя пише. Това е всичко, което ми пише малката ми сестра, когато знае, че писмото ѝ ще бъде донесено от монах, който идва, за да настоява пред мен да действам против собствените си интереси и да служа на страната си, да ме върне към един брак с мъж, който ме предаде, когато ѝ е известно, че съм сама в една трудна за управление страна, опитвам се да видя сина си, опитвам се да се измъкна от един брак, който се е превърнал в оскърбление за мен. Пише само за трийсетте нови рокли и възхитителната коронка, която Хари поръчва специално за нея. Спомня си, почти твърде късно, за да намери място на листа, че френските дами носят пелерините си много къси, а шапчиците — килнати назад на главите. Никой, съобщава ми тя, подчертавайки го три пъти, абсолютно никой вече не носи *триъгълна шапчица*.

Оставям писмото ѝ. Чувствам я много далечна. Толкова съм далече от мислите ѝ, че не може да си спомни за мен дори докато ми пише. Ако Хари замине за Франция и поднови договора си с крал Франсоа, и го убеди никога да не изпраща херцога на Олбъни обратно в Шотландия като регент, тогава лордовете и аз ще продължим да се борим, в отсъствие на истински мир, на ръба на бунт за поредна година. Не знам дали можем да издържим така дори още месец. Не съм наясно дали Мери знае това, или просто не се интересува. Тя явно не мисли много за тревогите ми. Съмнявам се, че изобщо се сеца за мен, освен като за жена, която може би се интересува как да носи френска шапчица.

Отварям писмото от Катерина. За разлика от драсканиците на Мери, то е много кратко. Тя казва, че ми изпратила брат Чадуърт да ми съобщи Божията воля. Казва, че дори да помисля да напусна съпруга си, означава да осъдя душата си на вечно проклятие. Казва, че е готова да направи всичко по силите си, за да ми помогне, ако склоня да отстъпя от този ужасен план. Казва, че тя и Хари били потресени, когато узнали, че съм писала на херцога на Олбъни за помощ. Казва, че съм показала срама си пред света, че нямам основание за развод и никакво основание дори да говоря за подобен грях. Казва, че не може

да понесе да ме вижда как съм се устремила към ада. Че за сина ми Джеймс би било по-добре, ако бях умряла заедно с баща му, отколкото да знае, че има за майка една блудница.

Възможно ли е наистина да мисли, че би било по-добре да съм мъртва, отколкото опозорена?

Прочитам мълчаливо писмото и пристъпвам до огнището, където малък огън прогонва вечерния мраз, и слагам писмото върху пламъците. То пламва, червеният печат се извива и гърчи в горещината, панделката издава лек пукот, и после всичко се превръща само в пелена от пепел върху пъновете.

Може ли собствената ми сестра наистина да мисли, че ще е по-добре да съм мъртва, отколкото опозорена?

Със сигурност не може някога изобщо да ме е обичала, щом мисли единствено за Словото Божие, а не за думите, които ми казва. Не е възможно някога да е държала на мен като на истинска сестра, ако мисли за греха на развода, а не за грешницата — за мен, една самотна и нещастна жена. Нима не разбира, че съм сломена от загубата на съпруга си, публично унижена, бояща се от грях и далече от Божието благоволение?

Представям си я как гледа Мери да пробва корони, най-красивата млада жена в две кралства, която без никакво усилие, постоянно, засенчва Катерина. Мисля си как съзнава, че невръстното момченце на Беси е кръстено Хенри Фицрой, така че всички да знаят, че кралят го е признал за свое. Мисля си как ли трябва да се чувства една горда жена като Катерина, когато е на второ място в собствения си двор, без син нито в утробата, нито в люлката, и с все по-малка надежда за син с всяка изминала година. А после си помислям — е, няма нужда да излива гнева и огорчението си върху мен.

Брат Чадуърт гледа мълчаливо как писмата горят.

— Е? — пита. — Да се разкаете за греховете си ли ви убеждават?

— Не — казвам. — Не казват нищо, за да ме утешат, и не ми дават основание да мисля, че ще ми помогнат.

— Няма — потвърждава той. — Няма да има помощ за вас, освен ако се помирите със съпруга си. Нямате избор. Дойдох да ви кажа, че нямате избор. Без съпруга си до себе си няма да получите подкрепа от Англия. Без подкрепа от Англия никога няма да имате власт над съвета си. Без съвета си не можете да управлявате кралството си, и няма да

видите сина си никога повече. Той ще израсне без майка или баща. Ще бъде сирак.

Настъпва дълго мълчание. Удивена съм, че може да бъде толкова жесток.

Свеждам глава.

— Много добре — казвам само. — Вие печелите.

* * *

Не мога да понеса да се срещна с Арчибалд пред други хора. Унижена съм, сякаш аз съм тази, която е краля и е живяла като развратница. Зная, че дамите ми ще бъдат разочаровани, задето го приемам обратно, когато научи за това, синът ми ще си помисли, че нямам гордост, че съм като бито куче. Всички, които ни виждаха в Бърик, когато бях поболяла се от любов глупачка, ще си помислят, че отново съм опиянена от страст. Затова казвам да го изпратят при мен на върха на кулата, където си имам моята малка наблюдателница, мъничката каменна стая, в която — толкова отдавна — съпругът ми Джеймс се сбогува с мен и ми каза, че се надява да го видя от тук как се завръща. Моята дама изпраща Арчибалд да се качи по витите стълби, чувам как стъпките му отекуват по камъка, и затваря вратата най-долу, така че никой да не може да чуе какво си казваме. Сигурно си мисли, че прикрива тайна среща, сигурно си мисли, че вратата ще заглуши шума от правене на любов.

Толкова съм ядосана и разстроена, че вече треперя, когато той заобикаля до малкия вход на кулата и навежда глава, за да мине под горния праг на вратата. Коленичи в краката ми, свлича се като разкайващ се поклонник, без нито дума. Улавя ръцете ми, чувства как треперя, и възкликва при студенината на пръстите ми.

— Любима — казва.

— Нямах право! — изричам, сподавено.

Той ожесточено клати глава.

— Никакво право.

— Открадна рентите ми!

— Да ми прости Господ. Но поддържах добросъвестно земите ти, и закриях арендаторите ти, и доброто ти име като владетелка на

земите.

— Постави друга жена на моето място!

— Любов моя, любов моя, никоя жена не би могла да заеме мястото ти. Прости ми.

— Никога няма да ти простя.

Той свежда глава.

— Не би трябвало. Държах се като безумец. Ти си добра, помила си, отколкото заслужавам, дори само защото позволи да дойда при теб и да те помоля за прошка. Не бих искал да умра с обременена от това съвест. Волята и щастието ми бяха унищожени от нашите неприятности, както публични, така и лични. Видях ужасни неща, докато ти служех, трябваше да обмислям ужасни престъпления, за да те върна на законното ти място. Защиатавайки трона ти, прегреших срещу Бог. Не е изненадващо, че волята ми се пречупи, а решителността ми измени.

Вдига поглед към мен.

— Не можех да продължа. Нямах сили да продължа — казва. — В продължение на няколко безумни месеца мислех, че може да се измъкна. За миг си помислих, че мога да бъда обикновен човек, мъж със съпруга и малка дъщеря в малка къща. Когато Дьо ла Басти загина, а ти не успя да вземеш властта и обвини мен, просто исках да избягам. Чувствах, че не съм оправдал очакванията ти — бях сторил толкова много и все пак се провалих. Любов моя, съпруго моя, сгреших, като си отидох. Призован съм за по-велики неща, призован съм да бъда твой съпруг. Прости ми, задето ти измених този път. Няма да ти изменя никога повече.

— Искаше да се освободиш от всички онези неприятности?

Той свежда глава.

— Това е единственият случай, когато куражът ми изневери. През всичките тези пет години. Не виждах начин да те доведа до победа. Грешката беше моя. Мислех си, че ако не мога да ти върна сина, а теб — на мястото ти, тогава е по-добре да не правя нищо, да си тръгна веднага. Дори мислех, че е по-добре да се самоубия, че би било по-добре за теб, ако съм мъртъв.

Той усеща как го сграбчвам бързо с ръце, и вдига очи и ми се усмихва. Сякаш ме е докоснал — тази усмивка, тази мила момчешка усмивка е като милувка, дълбоко тайно пулсиране. Той знае това. Знае,

че не мога да понеса мисълта за смъртта му. Гласът му е топъл, доверителен.

— Можеш ли да разбереш, ти, която си толкова смела, че исках да бъде нещо по-малко от това? Можеш ли да си представиш, че бих могъл да искам по-незначителен живот, обикновена жена, да бъда незначителен човек в един малък свят? Че за миг, само за миг, не можех да бъда мъжът, какъвто съм с теб, съпругата, на която принадлежи страстта ми?

— Напусна ме и отиде при нея — прошепвам. Дори сега ме боли да мисля, че би предпочел друга жена.

— О, Маргарет, никога ли не си пожелавала да можеш да избягаш от всичко това и да отидеш в Англия? Да се върнеш към момичешките си години?

— О, да. Да, разбира се.

Не му казвам, че умолявах да се върна и че те ме отхвърлиха.

— Така беше и с мен. Мечтаех си да мога да живея с момичето, за което някога обещах да се оженя, в малък замък, както можехме да направим някога. Помислих си, че е най-добре да се оттегля от съвета на лордовете, да замина далече от теб и двора. Чувствах, че не се нуждаеш от мен, че ще се справиш по-добре без мен, че можеш да работиш с Джеймс Хамилтън, графа на Аран; че можеш да пишеш на херцога на Олбъни. Мислех, че можеш да бъдеш свободна да говориш с тези велики мъже като великата жена, каквато си, без аз да те възпирам и да те поставям в неудобно положение. Зная, че съм препятствие за опитите ти да си върнеш сина. Помислих си, че ще си по-добре без мен. Съветът ме мрази и се страхува от мен — исках да те видят без мен. Помислих си, че последното, най-хубавото и най-любящото нещо, което бих могъл да направя за теб, би било да те освободя от себе си. Реших, че е по-добре да ти дам нужното оправдание да отхвърлиш брака ни, ако искаш да се освободиш от мен. Реших, че най-доброто и най-милото нещо, което бих могъл да направя за теб, би било да те оставя да си отидеш.

— Не мога да се освободя от теб — казвам без заобикалки. — Те няма да го допуснат. Катерина няма да го позволи.

— Нито пък аз мога — казва той. — Не и в Божиите очи, не и в любовта си към теб. Затова ето ме тук, в краката ти. Твой съм до смъртта. Бяхме разделени — не за първи път — и аз се върнах при теб.

Приеми ме обратно. Приеми ме обратно, любима, или с мен е свършено.

— Длъжна съм да те приема — казвам. — Сестрите ми настояват. Хари настоява.

Той навежда глава и надава лек, сподавен стон.

— Благодаря на Бога.

— Можеш да станеш — казвам неуверено. Не зная дали да му вярвам, или не.

Той не се изправя на крака и не застава пред мен като молител. Изправя се в цял ръст и улавя ръцете ми и придърпва и мен, така че да съм плътно притисната към него, по цялата дължина на тялото, а ръката му е около кръста ми, и дланта му е под брадичката ми и той повдига лицето ми към своето и ме целува. Изведнъж чувствам как страстта нахлува в мен като нова вълна от надигащ се прилив, смесица от облекчение, тържество и ревност. Бях забравила радостта от това, вкуса му, уханието му, и сега я познавам отново. И си казвам, че съм го отнела от Джанет Стюарт; отнела съм го от нея за втори път. Аз съм първа за него, както е редно да бъда.

— Не можеш да се освободиш от мен — казва той, с уста върху моята. — Никога няма да се освободиш от мен. Никога няма да бъдем свободни един от друг.

---

[1] 1 Коринтяни, 3:3. — Б.пр. ↑

[2] Бялата кралица (фр.). — Б.пр. ↑

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЕСЕНТА НА 1519 Г.

Влизаме триумфално в Единбург. Хората на Арчибалд ме съпровождат с гайди и барабани, и всички излизат от къщите и конюшните, от магазините и занаятчийските работилници, за да гледат как вдовстващата кралица и красивият ѝ съпруг влизат обратно в Холируд. Провикват се, че отново съм добре дошла в столицата си, и че трябва да им покажа момчето си, малкия крал. Някои подвикват, че Арчибалд е предател, че водя със себе си предател. Извърщам глава. Има много начини да бъдеш верен шотландец, и начинът на Арчибалд не е начинът на семейство Хамилтън. Други вдигат кесиите си и ги размахват над главите си. Пламвам и поруменявам, и хвърлям поглед към Арчибалд; изражението му е гневно. Ти искат да кажат, че той приема английска издръжка, че е бил купен от Томас Дейкър, с парите на Томас Улзи, за да служи на брат ми, краля. Искат да кажат, че е евтино купен и евтино продаден: английски роб, а не свободен шотландец.

— Ще наредя да ги арестуват всичките до един — казва Арчибалд през зъби.

— Недей — казвам настойчиво. — Нека хората помнят това като деня, в който сме се върнали у дома, без да възникнат неприятности.

— Няма да допусна да ме оскърбяват.

— Това не означава нищо, нищо.

Дворецът е топъл и приветлив; отново има прислуга, подobaваща на една вдовстваща кралица, коне в конюшните и готвачи в кухнята. Арчибалд плаща за всичко: казва, че трябва да си купувам всичко, което поискам. Върти ме в танц из стаите и ме разсмива, казвайки, че трябва да повикам шивачките и да поръчам нови рокли за себе си и за дъщеря ни, малката лейди Маргарет, която се смее високо и пляска с ръце от радост, че отново вижда татко си, и го следва по петите като кученце. Той казва, че ще вечеряме в блясък и великолепиe и всички

ще дойдат да ни посетят. Трябва да изглеждаме велики, ние сме велики.

— Но цената... — възразявам.

— Остави сериозните дела на мен — казва той. Държи се като властен лорд. — Ползвам се с доверието на брат ти и той ми изпрати пари да подкрепя претенциите ти. Разполагам с рентите ти, а имам и собствено състояние. Всичко е за теб. Ти си кралицата на всичко, което виждаш. Най-вече си моя кралица, а аз все още съм твой най-смирен слуга — и допълва със смях: — Ще видиш, когато ти донесат печеното месо тази вечер, ще го нарежа за теб.

Не успявам да се сдържа и се разсмивам заедно с него.

— Това беше отдавна.

— Беше най-щастливото време от живота ми — казва ми той. — Влюбих се в теб така мигновено, толкова дълбоко, а после започнах да виждам, че може и ти да ме обичаш. Не е било отдавна, а едва вчера.

Искам да вярвам в това. Разбира се, че искам. Сякаш е сън, че той се връща при мен. Мисля си, че ако Катерина е била права и Божията воля е един съпруг и една съпруга никога да не се разделят, тогава завръщането му е Божие дело. Арчибалд и аз отново сме заедно, бракът ни е благословен, Шотландия ще приеме моето управление и ще намери мир. Не искам да се питам откъде идва богатството му, не се питам дали Дейкър ще ми опрости дълговете. Не мисля къде спи Джанет Стюарт тази вечер.

* * *

Посещавам сина си. Той отново се държи стеснително с мен; не сме живели заедно, откакто бяхме в замъка Крейгмилар.

— Не искат да ми позволят да живея с теб — казвам му. — Постоянно се опитвам да дойда при теб. Те отказват да ми позволят.

Той подбира толкова грижливо думите си, за да отговори, та не мога да повярвам, че е само на седем години:

— Казвам им, че искам да ви видя, но все още не мога да давам заповеди. Но графът на Аран е любезен с мен, и се държи мило. Казва, че херцогът на Олбъни ще се върне скоро и тогава ще имаме мир.

Казва, че тогава ще можете да живеете с мен като моя почитаема майка и ще бъдем щастливи.

— Не, не, Шотландия трябва да бъде свободна от французите — казвам му сериозно. — Ти си син на англичанка, наследник си на английския трон. Не искаме френски съветник. Никога не забравяй това.

Дейви Линдзи, постоянният спътник и приятел на сина ми, пристъпва напред и ми се покланя.

— Негова светлост се гордее с наследството си — казва той внимателно — Но знае, че френските му настойници също са негови приятели и сродници.

— О, Дейви! — възразявам. — Това при положение, че Джеймс Хамилтън приема френска издръжка и нарича съпруга ми нарушител, който създава неприятности! Той не може да ни бъде приятел!

— Негова светлост трябва да бъде приятел на всички — напомня ми Дейви спокойно. — Не може да бъде видян да предпочита една страна пред друга.

Малкото момче мести поглед от мен към него, сякаш се опитва да реши на кого да вярва, на кого може да разчита. Той е момче, което не е имало момчешки години, дете без детство.

— Господи, колко ми се иска да те беше възпитал баща ти — казвам горчиво.

Той ме поглежда в отговор, големите му тъмни очи блестят от сълзи.

— На мен също — казва.

* * *

Арчибалд ме оставя в Холируд и казва, че има работа в имотите си.

— О, да дойда ли с теб? — питам. — Ще яздя с теб. Къде ще отидем?

Едва доловимо колебание, едно светкавично стрелване на погледа му настрана, ме кара да се поколебая за миг.

— На лов ли отиваш? — питам. — Арчибалд, къде отиваш?

Той се доближава, така че хората около нас да не могат да го чуят.

— Ще се срещна с Томас Дейкър — казва в ухото ми. — Отивам по твои дела, любов моя. Ще яздя през нощта до мястото на срещата ни, ще науча новини за брат ти и плановете му, и ще се върна у дома бързо.

— Кажи на лорд Дейкър, че трябва да уговорим условия с френския регент — казвам. — Не можем да се противопоставим на Джеймс Хамилтън като изпълняващ длъжността на регент, а херцогът на Олбъни ще се върне рано или късно. Трябва да работим с двамата, трябва да си върна регентството и да получим попечителство над Джеймс.

— Олбъни никога няма да се върне — обещава ми Арчибалд. — Никога няма да се върне. Желанието на брат ти — и моето предпочитание — е да не го видим никога повече тук. Брат ти ни помогна добре. Хвана Олбъни в капан във Франция, превърна изгнанието му от Шотландия в част от договора с Франция, направи толкова много за нас! А без него Хамилтън не е нищо повече от водач на клан. Може да нарича себе си заместник-регент — може да се нарича както пожелае, — но французите няма да подкрепят Хамилтън срещу англичаните. Можем да го унищожим, веднага щом бъдем готови.

— Не, не — казвам. — Никакви битки повече. Трябва да направим всичко по силите си, за да удържим мира, докато Джеймс стане достатъчно голям, за да заеме трона. Хамилтън или Олбъни, регентът или заместник-регентът, трябва да ръководят съвета и да усмиряват лордовете. Трябва да работят с тях.

— Ще кажа на Дейкър, че мислиш така — обещава ми Арчибалд. — Знаеш, че искам мирът в Шотландия да бъде запазен заради сина ти. Не искам нищо друго.

Слизаме до двора на конюшната — всеки обвил ръка около кръста на другия, притиснати един към друг като млади влюбени. Целувам го за довиждане на един завой на стълбите, където никой не може да види как ме прегръща, как се вкопчвам в него.

— Ще се върнеш ли утре вечерта? — питам с копнеж.

— Вдругиден вечерта — казва той. — По границите не е безопасно след мръкване.

— Не поемай рискове. По-добре остани още една нощ, вместо да яздиш след залез-слънце.

— Ще се върна невредим при теб.

— Две нощи — прошепвам.

— Не повече.

* * *

— Нали знаете къде е? — пита ме Джеймс Хамилтън, заместник-регентът. — Това е общоизвестно.

При думите му усещам студ, сякаш е положил ледена длан на тила ми.

— Кое е общоизвестно? — отвърщам.

Излязла съм на кон извън Холируд, през Канънгейт, покрай големия, извисяващ се планински връх, който хората наричат Тронът на Артур, тъй като знам, че Джеймс Хамилтън и лордовете, чиито предпочитания са на страната на Франция, ловуват в дивите поля и тресавища на юг от града. Хамилтън, графът на Аран, ми е изпратил тайно съобщение, в което ми казва, че иска да разговаря с мен извън подслушващите стени и шпиониращите прозорци на града, и трябва да узная какво ще каже. Не мога да не му се доверя, познавам го от години. Разбира се, искам да чуя плановете му за Шотландия, какви вести има от Франция; но не искам да чувам клюки по адрес на съпруга си.

— Арчибалд посещава имотите си по границите — казвам решително. Конят ми, който държа много здраво, докато ръцете ми се вкопчват в лъка на седлото, се дърпа встрани и мята глава. — Нашите имоти. Грижи се за земите ми. Ще отсъства само две нощи.

— Съжалявам, че трябва да ви го съобщя, ваша светлост, но той отново ви лъже. Отишъл е при лейди Джанет Стюарт в замък Нюарк — казва той без заобикалки. — Помислих си, че не знаете.

— Със сигурност не е ваша работа да ми го съобщавате — казвам остро. Говоря много надменно, но имам чувство за надвиснала заплаха, почти предчувствие за гибелна опасност. Не искам този стар приятел да ми казва нищо повече. Не искам този мъж, който ме видя като принцеса в кралския двор на баща ми и прецени, че съм достойна

да се омъжа за крал, сега да ме преценява като глупачка, която се е вкопчила в един неверен съпруг и му позволява да я позори пред света.

— Кой друг би ви казал? — пита той. — Кой е на ваша страна? Всички от неговия клан са се заклели да пазят тайна и са верни само на него. Дейкър го защитава, защото е подкупил докрай съпруга ви с английско злато. Сестрите ви не желаят ли да ви посъветват?

Неохотно, поклащам глава:

— Те отказват да говорят против законния брак.

— В такъв случай нямате съветници.

Около нас дамите ми бърбят с неговите хора. Тръгнали са на лов със соколи, птиците с лъскави пера чакат върху юмруците на соколарите да бъдат пуснати в мига, щом негово благородие нареди. Викачите ще подкарват дивеча, соколарите ще пуснат птиците си, и те ще се издигнат в небето над нас и ще гледат надолу. От тази височина ние ще бъдем нищожни, разпръснати фигури из обширна пуста местност, която не е нанесена на никоя карта.

— Имам съветници — казвам студено. — Те биха ме предупредили.

— Нямате никого. Лорд Дейкър има власт над съпруга ви. Няма да ви предупреди в разрез с интересите му. Той работи за краля на Англия, а не за вас. Купили са съпруга ви; няма да ви кажат това.

Това толкова се доближава до страховете ми, че отначало не мога да отговоря. Отвърщам с лек смях:

— Ако Дейкър го е купил, ще му нареди да бъде верен на мен и семейството ми. Джеймс, грешите, като ме предупреждавате. Арчибалд и аз се помирихме. Между нас няма раздор. Той ще се върне у дома, при мен. Грешите, като говорите против един съпруг пред съпругата му.

— О, нима е ваш съпруг? Мислех, че преди това е имал друг брачен договор? А Дейкър изобщо не се интересува от това. Единственото, което Дейкър прави, е да му плаща, за да го задържи на страната на англичаните. Не го е грижа къде нощува и се храни той. Томас Дейкър извърща поглед, когато Дъглас отмъква рентите ви и ви изневерява. Томас Дейкър може и да казва на краля, че съпругът ви е не е най-добрият съпруг в Шотландия, но не го предупреждава, че кланът на Червените Дъглас ще унищожи съвета на лордовете. За Дейкър единственото, което има значение, е английското влияние в

Шотландия, и той вярва, че най-надеждният начин да го осигури е, като Арчибалд остане женен за вас, а вие — под негово влияние.

— Отказвам да бъда използвана! — възкликвам. — Отказвам да бъда обиждана. Не съм под негово влияние.

— Трябва да прецените сама — казва той тихо. — Но ви казвам, че мъжът, когото наричате свой съпруг, е удобно сгушен в леглото на друга жена тази вечер. И я нарича своя съпруга. Подкупва съвета и ухажда вас, за да служи на страната, която му плаща: Англия.

— Аз съм кралица-регент.

— Тогава поемете собствената си власт. Работете с мен и с херцога на Олбъни, и дръжте онзи предател настрана от делата ни.

— А ако Олбъни никога не се върне?

— Ще се върне. Знае, че дългът му е да възкачи благополучно сина ви на трона. Във ваш интерес е да се върне.

— Аз съм английска принцеса. Вашият господар, кралят, знаеше това, когато се ожени за мен. Вие го знаехте, когато дойдохте в Лондон да ме видите, а аз бях само малко момиче. Бях омъжена, за да осигурия за краля съюз между Англия и Шотландия. Дойдох тук, за да наруша съюза с французите, а не за да го запазя.

— Крал Джеймс каза, че ще ви превърне в шотландка, и че синът ви ще бъде истински, чистокръвен шотландец — казва ми Хамилтън кротко. — Мислите ли, че е бил в мир със сродниците ви, когато потегли към Флодън? Той знаеше, че постигането на съгласие с англичаните е невъзможно. И въпреки всичките ви роднински връзки англичаните не проявиха особена обич към вас. Те унищожават не само мира на шотландците. Вашият покой и щастие нямат значение за тях, за нито един от тях.

Прокарвам пръсти през гривата на коня си. Това, което Джеймс Хамптън казва, е вярно. Никой не го е грижа за мира или щастията ми, дори и сестрите ми нехаят. Искат само да се уверят, че това, което правя, няма да им се отрази зле.

— Заклевате ли се, че ще бъда в безопасност, ако херцогът на Олбъни се върне? Ще мога ли да виждам сина си? Ще присъствам ли на събиранията на съвета?

— Готов е да подели регентството с вас — уверява ме той. — Не с графа на Ангъс. Никога с него. Никой от нас му няма доверие. А само с вас. Бихте могли да бъдете регент съвместно с херцога, бихте могли

да си върнете властта и синът ви да ви бъде поверен, с богатството и мощта на Франция зад гърба ви.

— Ще му пиша — решавам. Недоверието ми към Арчибалд, чувството ми, че сестрите ми са ме предали заради собствените си цели, коравосърдечието на Катерина, пренебрежението на Мери към всички важни неща — те ме подтикват да работя за себе си, срещу всички тях. — Ще пиша на херцога и ще го поканя да си дойде у дома.

* * *

Разбира се, Томас Дейкър, с неговите шпиони навсякъде, узнава какво правя в мига щом го направя. Пише, че знае, че съм отишла тайно да се срещна с Джеймс Хамилтън и хората му. Казва, обезпокоен също като Катерина за репутацията на един брак, че съм отишла сама, под прикритието на мрака, че честта ми е опетнена. Знае със сигурност, че съм била навън през нощта тайно, когато съпругът ми е бил далече от къщи. Поведението ми е потресаващо. Бил е принуден да съобщи на брат ми, краля, че сега съм общоизвестна като любовница на Джеймс Хамилтън, графа на Аран.

Отговарям дръзко, вбесена, че лорд Дейкър се осмелява да ме оскърби. Казвам, че писах на херцога на Олбъни и го помолих да се прибере в Шотландия и да управлява като регент, тъй като страната потъва в дивашка жестокост, докато лордовете враждуват един срещу друг, половината — на заплащане от Англия, за да разкъсват Шотландия. Казвам, че съветът на лордовете ме е принудил да пиша, защото нито Дейкър, нито съпругът ми ме защитават от съвета. Трябва да живея в Шотландия и да се споразумея с лордовете и да виждам сина си. Ще ми помогне ли Дейкър, или не?

Ето така са третираните жените: когато действат в своя полза, са клеймениявани като грешници, когато се радват на успех, са наричани блудници. Томас Дейкър така и не си помръдна и пръста, за да ми помогне да получа рентите си от Арчибалд или за да го накара да ми бъде добър съпруг. Но Джеймс Хамилтън и лордовете от съвета се съгласиха да получа рентите от наследствените си земи. Нима Томас Дейкър някога е направил поне толкова? Мълчанието му е най-красноречивият отговор.

Мълчание и от Арчибалд. Затова знам, че Дейкър сигурно му е казал, както и на брат ми, както и на сестрите му, че съм взела Джеймс Хамилтън за любовник, че се опитвам да убедя херцога на Олбъни да се върне в Шотландия. Дори не зная къде да намеря Арчибалд. Няма да изпратя вестonosец в замъка Ньюарк, няма да повярвам дори за миг, че е там, с Джанет Стюарт. Но ако не е там, тогава къде е? И защо не се прибра у дома след две нощи, както обеща? Защо не ме повика?

След много нощи, в които спя сама в голямото ни легло между хладните чаршафи, осъзнавам, че той може изобщо да не се върне. Дейкър сигурно го е предупредил, че зная, че е ходил в замъка Ньюарк, Джанет Стюарт сигурно го е помолила да остане при нея. Той е пограничен лорд, привикнал към честите промени на късмета. Няма да го е грижа, че ще бъде разкрит. Няма да го е грижа, че зная къде е. Той не се връща в Единбург. Мисля си, че е като ятата диви гъски, които затъмняват небето в есенните дни. Идва и си отива, и никой не знае защо. Аз със сигурност не зная защо.

Но когато започва да застудява, листата на сребристите брези пожълтяват и потръпват в студените ветрове, а дъбовите листа се вихрят около нас, докато яздим край сребристите води на езерото, получавам изпоцапан от път пакет от Франция, и в него има писмо от самия херцог, отсъстващия регент, и той пише, че смята, че ще отсъства още дълго (не казва, но предполагам, че е на практика пленник на споразумението между брат ми и Франсоа Френски). Междувременно вежливо предлага да отида в съвета на лордовете като посочен от него заместник. Редно е отново да бъда регент; мога да заема мястото му.

Не мога да повярвам, че е писал толкова мило. Най-сетне някой, който мисли за доброто на страната; най-сетне някой, който мисли за мен. Разбира се, това е правилното решение. Това е регентството, което покойният крал искаше за мен, това е регентството, което искам аз. Кой е по-добър за поста на регент от майката на краля? Всеки, който е виждал загрижеността на почитаемата ми баба за Англия, ще знае, че най-подходящият човек, който да управлява една страна, е майката на краля. Олбъни дава ясно да се разбере, че Арчибалд не трябва да има място в съвета. Дава ясно да се разбере, че смята Арчибалд за шпионин на Дейкър — негова дресирана хрътка, негово кученце. Арчибалд е приел английския шилинг и в Шотландия никога повече

няма да му имат доверие. Колкото и да е странно, аз — една английска принцеса — съм известна като по-независима.

Ще приема. Това е правилното решение за мен, макар да ме обвързва в твърд съюз с французите. Но има и още. Олбъни предлага да ми направи услуга в замяна на това, че ще поема задълженията му. Казва ми, че отива в Рим, че има голямо влияние във Ватикана. Като регент всички бенефиции на шотландската църква са под негова власт. Той има влияние в Църквата, може да се среща дори със Светия Отец, и предлага да изложи въпроса за развода ми с Арчибалд. Ако желая. Ако вярвам, че съпругът ми ме е изоставил заради друга жена и искам да се освободя от него.

Сякаш съм на върха на кулата си в малката си каменна наблюдателница и най-сетне мога да вдъхна чистия въздух. Мога да бъда свободна. Мога да се противопоставя на Катерина, и мога да накажа Арчибалд за неприкритото му прелюбодеяние. Катерина може и да е принудена да търпи един неверен съпруг и да се преструва, че неговото здраво момче никога не се е раждало; но аз не го правя. Тя може да бъде повече съпруга, отколкото съм аз — приемайки всичко, което съпругът ѝ върши, — но аз мога да бъда кралица повече от нея — да поема независимата си власт. Ще видим чия репутация е най-добра в крайна сметка.

Безразсъдно, възторжено, позволявам на ума си да препуска. Арчибалд може да бъде съпруг на Джанет Стюарт; тя може да го има. Няма да бъда неговото стъпало за издигане до регентството, неговият подвижен мост към сина ми, входът му към властта. Може да си задържи Джанет Стюарт и нейната невзрачна дъщеря, и дребния си, незначителен живот, а аз ще бъда регент на Шотландия без него. Ще бъда регент на Шотландия с подкрепата на французите, а не на англичаните. Ще забравя надеждите си за брат ми, точно както той забравя мен. Няма да копнея за обичта на сестрите си. Катерина може да се отрече от мен, а Мери може да мисли само за шапчиците си, и ако изобщо нямам сестри, нека бъде така. Аз съм нейна светлост майката на краля и регент. Това е по-добре, отколкото да бъда сестра, това е по-добре, отколкото да бъда съпруга.

ЕДИНБУРГСКАТА КРЕПОСТ, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1520 Г.

Най-сетне приета от лордовете като регент на Шотландия и глава на съвета, ми позволяват да вляза в Единбургската крепост, за да видя сина си. Дори мога да отседна в замъка, ако желая. Вече не се боят, че ще избягам с него в Англия: вече не мислят, че ще дам на клана Дъглас ключовете от замъка. Започват да ми се доверяват, започват да разбират решимостта ми да видя как синът ми става крал на страна, която има шанс за оцеляване. Заедно започваме да стигаме до съгласие, че Англия е неудобен съсед, най-близкият и най-опасният. Признавам пред тях разочарованието си, че основното английско влияние в Шотландия не идва от мен, която се стремя към мир, а от Томас Дейкър, който иска да всява смут. Внимателно ги убеждавам, че Арчибалд не говори от мое име, не е мой съпруг по никакъв друг начин, освен по име, интересите ми не могат да му бъдат поверени. Открито сме се отчуждили. Те предпазливо ми казват, че той трябва да бъде обвинен в държавна измяна заради действията си против Шотландия, за това, че е шпионирал по поръка на брат ми. Кимвам. Не е нужно да казват повече. Зная, че Арчибалд е предал както съпругата си, така и страната си.

— Съгласна ли сте да издадем заповед за арестуването му за държавна измяна? — питат ме те.

Поколебавам се. Наказанието за държавна измяна е смърт, освен ако човек не успее да спечели помилване. С внезапен прилив на страст си казвам, че Ард може да ме помоли за помилване, може да получа надмощие. Може да го помилвам.

— Арестувайте го — казвам.

* * *

За мой възторг ме допускат в покоите на сина ми и аз седя с него, присъствам на уроците му и играя с него, когато е свободен да се забавлява. Срещаме се рано сутрин, преди закуска, на бойниците на замъка, за да репетираме една комична пиеса в три части, която Дейви Линдзи е написал. Джеймс, Дейви и аз сме станали актьори в наша собствена малка поетична драма. Ще изнесем представление за придворните по времето за вечеря, и когато слънцето се издига и стопява скрежа по плочите на покрива, започваме да репетираме.

Пиесата се основава върху старата басня за лисицата и гроздето. Един след друг Дейви, а после Джеймс, и след това аз, сядаме на кулата и рецитираме стихотворение, отправено към въображаемото грозде, което се поклаща, твърде високо, съвсем недостижимо, над главите ни, а после измисляме собствена причина, поради която гроздовете всъщност не са съблазнителни. Дейви е особено забавен, когато декламира, че гроздето е английско и върви на твърде висока цена. Трябва да купиш гроздето, но трябва да платиш и за стената, за пръстта, в която расте лозата, за дъжда, който е падал върху лозата, за да ѝ помогне да израсте, и за слънцето, което е гряло, за да помогне на гроздето да узрее. А после англичаните очакват да си благодарен за вкуса му, и да възнаградиш градинаря. Джеймс се залива от смях, а после изпълнява своята собствена роля на френски, казвайки, че гроздето е много хубаво, но не толкова хубаво, колкото можем да намерим в Бордо, че нищо не е толкова хубаво, колкото гроздето от Бордо, и че ако имаме някакъв разум, ще отсечем цялата лоза и ще използваме дървата да си направим лодка, за да отплаваме за Бордо и да си купим грозде там.

Сега е мой ред, и аз тръгвам наперено по стената в прекрасно подражание на надутото поведение на Томас Дейкър, когато нещо отдолу привлича погледа ми, ярко проблясване на метал в светлината на пролетното слънце, и аз питам:

— Какво е това?

Дейви проследява погледа ми и веселостта се изпарява от лицето му.

— Войници — казва той. — В цветовете на Дъглас.

Без нито дума повече той се обръща и изкрещява на стража, който стои на пост до решетката на крепостната врата.

— Сляп ли си? — изревава цял низ от ругатни. — Спусни решетката на портата!

Стисвам студената ръка на Джеймс в моята, когато чуваме как зъбчатата решетка на крепостната врата се спуска с трясък, как веригата скърца по колелото, и тътена и скърцането, когато подвижният мост е вдигнат и застопорен. Навсякъде около замъка отекват силни звуци на тръби, с които се свикват войниците, и грохот, докато изкарват навън топовете, и гръмки заповеди, докато можете тичат от един пост на друг и всички се обръщат и гледат надолу, към тесните улици.

— Какво става? — питам настоятелно Дейви Линдзи.

— Джеймс Хамилтън арестува съпруга ви Арчибалд Дъглас за държавна измяна — казва той тихо. — По всичко личи, че той няма да тръгне мирно и кротко.

— Арчибалд е в града? Не знаех — хвърлям поглед надолу и виждам, че Джеймс, синът ми, ме наблюдава с присвити очи, сякаш иска да разбере какво вижда, сякаш иска да прозре през мен, да прозре през думите, които казвам, до истината. — Не знаех — казвам му. — Кълна се, че не знаех нищо за това. Нито че съветът го е призовал, нито че е тук.

— Не, те не биха ви съобщили — казва Дейви Линдзи. — Една съпруга не може да пази тайна от законния си съпруг. Ако той ви попита нещо, щяхте да сте обвързана от честта си да отговорите. Сигурно са искали да ви спестят това — не биха искали да знаете.

— Джеймс Хамилтън арестува Арчибалд?

— Изглежда, че кланът Дъглас оказва съпротива. Да отида ли да разбера какво се е объркало?

— Върви! Върви!

Той се връща след миг.

— Какво става? — пита Джеймс, и аз се усмихвам, когато го чувам как овладява положението като малък крал, какъвто си е и в действителност. Дейви не се усмихва, а отговаря и на двама ни, неговите пълноправни господари.

— Както си и мислех. Съветниците са заключили градските порти, за да задържат Арчибалд и хората му вътре, но после открили, че са твърде малочислени. В града има петстотин души от клана Дъглас, въоръжени и готови за битка.

Под нас виждам Недърбоу Гейт, затворена здраво, и всички къщи около нея, със залостени врати и затворени капаци. Докато гледам, във всички къщи надолу по Кралския път припряно затръшват вратите, мъже и жени изчезват вътре и залостват капаци на прозорците. Амбулантните търговци, изнесли поставените си върху дървени магарета маси, за да изложат стоките си, бързо ги разглобяват, прозорците и вратите, гостоприемно отворени сутринта за търговия, бързо се затварят и заключват. Всички знаят, че се задават беди.

— Графът успял да избяга и повел мъжете си към крепостта, сякаш за да я превземе и да плени вас и краля — казва Дейви, с потъмняло от тревога лице.

— Не е ли най-добре комендантът на крепостта да изведе гвардията в града и да поддържа реда? — питам Линдзи.

Той поклаща глава.

— По-добре да останат тук и да пазят краля.

Джеймс отново ме поглежда с онзи мрачен, преценяващ поглед.

— Да влезем вътре — казвам нервно.

— Искam да видя — е първото, което Джеймс казва. — Погледнете.

Сега, когато първите слънчеви лъчи се показват над хълма, можем да видим долу мъже, които тичат безмълвно и бързо като ловки плъхове — във всяка уличка, всеки вътрешен двор между къщите, по всяка калдъръмена улица и всяка тясна стълба, и после обратно.

— Мъже от клана Дъглас — казва Дейви Линдзи. — Ранобудници. Сякаш е било планирано.

— Какво ще стане? — пита синът ми. Не говори уплашено, а с някакво безстрастно любопитство. Това не е начинът, по който би трябвало да се държи едно осемгодишно дете. Такава гледка не е за него.

— По-добре да влезем вътре — казвам.

— Останете — отвръща той, и аз също съм завладяна от драмата, която се разиграва под нас.

Виждам как един от стражите при градската порта разтваря вратата на помещението за стражите и изревава предупреждение. Изведнъж всички врати се отварят широко и мъжете от клана Хамилтън се изсипват навън. Първият се натъква на група бойци, въоръжени с пики и брадви. Рухва в миг под градушка от удари, но

всички мъже, които са чули предупреждението му, се мъчат да излязат от къщите си, нахлузват припряно шлемове и викат за помощ. Чува се пукот от изстрел на аркебуз и вик на ранен, а после виждаме разгарянето на пламък и тъмния цвят на дим, и чуваме още писъци на хора, които горят живи вътре в сградите.

— О, Бог да им е на помощ! — възкликвам. — Дейви, трябва да изпратим гвардията да спре това.

Дейви клати глава, загледан надолу в града, едрото му лице потръпва от мъка, очите му са пълни със сълзи.

— Не сме достатъчно многочислени, за да го спрем — казва той. — Толкова сме, колкото да бъдем изклани. Това е битка на шотландци срещу шотландци и не бива да хвърляме още шотландци на смърт.

Джеймс наблюдава безмълвно.

— Махни се оттам! — казвам му.

В погледа, който той хвърля нагоре към мен, гори омраза.

— Това хора на Дъглас ли са? — пита ме. — Хора на вашия съпруг? Които избиват наши хора? Мъже от рода Хамилтън?

— Това не е мое дело — казвам отчаяно.

Долу под нас виждаме, че мъжете от клана Дъглас са завзели всички важни пътища и улици и чакат като ловци в засада хората на Хамилтън да се изсипят от горящите къщи и отчаяно да се бият за живота си срещу враг, по-добре въоръжен и по-добре подготвен от тях. Виждаме облачетата дим от пушките. Чуваме писъците на умиращите. Води се ужасна битка, близък бой в тесните улици, където няма пощада за никого, няма милост дори за миг, дори не и когато един мъж пада на колене и крещи, че се предава. Мъжете Дъглас са опиянени от прилив на жестокост и усещане за победа, мушкат и преследват, и повалят мъжете Хамилтън, които тичат и се подхлъзват по окървавения калдъръм. Целият Кралски път, от крепостта в горния край до Холирудхаус, домът ми в подножието, е пълен с боричкащи се, мушкащи убийци, човек срещу човека, и Единбург вече не е град, а кланица, касапница за избиване на хора.

— Да отидем в параклиса — изкрещявам на Дейви Линдзи и сина си. — За Бога, да отидем и да се помолим това да спре. — Двамата, с побелели като платно лица, се обръщат заедно с мен. Почти изтичваме надолу по стъпалата на стените, провираме се покрай мъжете, които насочват топовете към подстъпите откъм града, в

случай, че мъжете Дъглас дойдат тук горе, за нас, влизаме през тясната врата в параклиса „Света Маргарет“, и тримата коленичим, рамо до рамо, пред малкия олтар.

Изведнъж покоят на параклиса ни обгръща. В далечината отвън, чуваме шума на крепост, подготвяща се за атака. Събирам длани и осъзнавам, че не зная за какво да се моля. Отвън съпругът ми, някогашният ми партньор и помощник, моят любим и бащата на дъщеря ми, се сражава с единствената надежда за Шотландия, моя приятел и съюзник Джеймс Хамилтън. Многобройни техни последователи тичат нагоре-надолу по тесните улички, изсипват се от входовете, борят се като приклепени натясно плъхове да се измъкнат от капаните на тъмните вътрешни дворове. Водили са близък бой по улиците на Единбург; безредието по границите е влязло в сърцето на столицата. Това е краят на Шотландия, това е краят на надеждите ми, това е краят на мира.

— *Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum. Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui, Iesus. Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc, et in hora mortis nostrae.*^[1] Амин. Моли се за нас — добавям. — Моли се за нас.

Синът ми вдига сведената си глава и ме поглежда.

— Той идва, нали? — пита простичко. — Арчибалд Дъглас, вашият съпруг. Когато избие всички там, навън, ще дойде за нас.

* * *

Боевете продължават през по-голямата част от деня, но Джеймс и аз оставаме вътре в малкия параклис, молейки се за мир. Следобед капитанът на стражата идва да докладва, и аз му казвам да коленичи до мен, за да ми съобщи новините, сякаш святата тишина ще смекчи ужаса на думите му.

— Червените Дъглас са превзели града — казва той. — По улиците има стотина мъртъвци. Разчистват телата от главния път с каруците за превозване на труповете на умрелите от чума. Там, навън, се води война, докато ние се заключихме тук и не направихме нищо.

— Трябваше да защитите крепостта и краля — настоявам.

— Но заместник-регентът, Джеймс Хамилтън, едва не загина — казва той. — Не го защитихме. Не защитихме мира.

— Джеймс Хамилтън е избягал?

— Измъкна се с един товарен въглищарски кон — казва капитанът гневно. — Побягна от бойното поле и трябваше да преплува езерото, за да стигне на сигурно място. Архиепископът, Джеймс Бийтън, бил извлечен от скривалището си зад олтара в Блекфрайърс. Щели да го разкъсат на парчета, но Гавин Дъглас казал, че е грях да се убива епископ.

— Чичото на съпруга ми е бил там, командвайки тълпата?

— Той е изцяло човек на клана Дъглас, а не духовник — казва капитанът навъсено.

— Всички тези мъже от клана Дъглас ли бяха?

— Бяха Червените Дъглас срещу хората от клана Хамилтън. По улиците на града се водеше кланова война, макар че единият е заместник-регент, а другият представлява Англия.

— Но пощадиха архиепископ Бийтън?

— Да, и призоваха всички мъже от рода Хамилтън и техните сродници, приближените и приятелите им, да напуснат града. Сега всички Хамилтън си отиват.

— Не могат да си отидат. Единбург не може да остане във властта на едно семейство.

— Портите са отворени и родът Хамилтън си тръгва. Кланът Дъглас държи града. Скоро съпругът ви ще нареди да му отворим портите на крепостта.

Виждам как погледът на сина ми се насочва към мен. Не е казал нищо, докато капитанът ни съобщава тази ужасна новина. Питам се какво ли си мисли зад тази безизразна маска. Хващам студената му ръка.

— Можем ли да удържим? — питам.

— Докога? — казва капитанът остро. — Да, можем да удържим обсада, но какво ще стане, ако той доведе английска войска срещу нас?

— Не можем ли да издържим на обсада, докато тя бъде свалена? — питам.

— Кой ще свали обсадата? — той задава ключовия въпрос. — Заместник-регентът току-що избяга, преоблечен като въглищар, и се скри в мочурищата на Северното езеро. Регентът е далече във

Франция. Нямаме армия, а брат ви няма да изпрати хора срещу верния си човек — вашия съпруг. Кой ще спаси вас и краля?

Чувствам силен студ. Слагам ръка върху рамото на сина си и чувствам, че мускулите му са напрегнати като тетива на лък.

— Нима казвате, че трябва да допуснем клана Дъглас в замъка?

Капитанът се покланя с мрачно изражение.

— Съжалявам, че съветът ми е такъв.

— Водени от съпруга ми?

Той кимва.

Поглеждам Дейви Линдзи.

— Не ме е страх — казвам.

* * *

Джеймс седи на трона в залата за аудиенции, аз седя до него като вдовстваща кралица. Джеймс Хамилтън се крие в тресавищата с въглищарския кон, нямаме защита срещу Арчибалд, който влиза в стаята, пада на едно коляно пред Джеймс, и повдига глава да ми намигне.

— Върнах се — е всичко, което казва.

---

[1] Благодатна Мария, Господ е с Тебе, Благословена си ти сред жените, и благословен е плода на Твоята утроба, родила Спасителя Иисус. Света Мария, Божия майко, моли се за нас грешните, сега и в часа на смъртта ни. Амин. — Б.пр. ↑

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1520 Г.

Съветът на лордовете е завзет от клана Дъглас, начело с тържествувания ми съпруг, Арчибалд. Той дава ясно да се разбере, че е завзел града и е пленил мен. Настоява да живеем заедно като кралско семейство, аз — до него като негова съпруга, в леглото му нощем, от дясната му страна денем, със сина и дъщеря ми под негова опека; той е техен баща и глава на кралското домакинство.

Няма да му се предам. Няма да му позволя да ме вземе като военна плячка. Няма да допусна този убиец в леглото си. Няма да му позволя да ме докосне. Потръпвам от ужас при мисълта, че е укривал хората си в моя град, и ги е призовавал за клане. Представям си как хората на Единбург, моите хора, мият кръвта от калдъръма, а аз напускам Единбург, за да живея сама в Линлитгоу.

Отново съм разделена от сина си, принудена съм да го оставя като затворник в Единбургската крепост. Отново нямам пари. Рентите ми са у Арчибалд, той владее всичките ми земи, а съветът на лордовете не смее да възрази. Не очаквам помощ от лорд Дейкър, който е приятел на Арчибалд и му плаща. Не очаквам помощ от Хари, който постанови, че трябва да се върна при този съпруг и каза, че съм имала късмет да ме приеме. Нямам сестри, които да ме посъветват: те не пишат. Много съм самотна. Лятото е студено и дъждовно, в Единбург върлуват болести, и дори в провинцията хората се боят от чума. Не пиша на Катерина, защото какво би отговорила? Зная какво мисли, и зная защо го казва. Зная, че не може да чуе думата „развод“, без да си помисли, че собственият ѝ живот като застаряваща безплодна съпруга на Хари догаря като часова свещ. Но после, в средата на лятото, получавам пакет с писма от Лондон.

Първото е от сестра ми, Мери. Пише, че била болна през пролетта, но че, слава Богу, била достатъчно добре, за да отиде с краля и кралицата във Франция. Прелива от възторг, писмото ѝ е пълно с правописни грешки и размазани във възбудата ѝ мастилени петна.

През драсканиците успявам да разчета, че целта на посещението е било подписването на важен договор за утвърждаване на мира между Англия и Франция, и че всеки ден е имало поетична драма. Хари отнесъл сто шатри, хиляда шатри, на полето извън Кале и всички аристократи на Англия завели там домакинствата си и конете си, и ловните си соколи и слугите си и си построили собствени летни дворци от зебло и дърво, излагайки на показ богатството и радостта си. Хари поръчал създаването на цял град за един летен ден, а в центъра му имало фонтан, от който се леело вино, със сребърни чаши, от които да пият всички.

Мери има трийсет и три рокли, изброява обувките си, над главата ѝ държали балдахин от златен бродат, когато излизала на ярката слънчева светлина. Яздила най-прекрасните коне, всички я приветствали, докато минавала.

Толкова ми се иска да беше дошла! Толкова много щеше да ти хареса!

Предполагам, че щеше да ми хареса. Много, много отдавна никой не е надавал приветствени възгласи в моя чест, нито пък шотландците са имали повод да ликуват. Отварям писмо от Катерина.

Скъпа сестро,

Кралят, моят съпруг, беше много изненадан да научи от негова светлост крал Франсоа Френски, че пишете на херцога на Олбъни и изисквате завръщането му в Шотландия. Испитах срам да науча също и че херцогът е говорил със Светия Отец и е настоял да бъдете освободена от брака си въз основа на довода, че крал Джеймс IV не е загинал при Флодън — знаете, че това не е вярно. Знаете, че бях длъжна да взема тялото му, така че тази лъжа не бива да бъде изричана никога. Говори се, че Вие и херцогът на Олбъни обмисляте завръщането му в Шотландия, за да можете да се ожените, когато съпругата му умре.

Маргарет, моля Ви! Ужасяващо е да бъдете свързвана с такъв скандал. Пишете веднага на брат си и потвърдете, че не е така, а после се върнете открито при съпруга си, за да не може да има съмнение, че не сте се превърнала в блудницата на френския херцог. Да ви прости Бог, ако сте забравили какво дължите на семейството си и на името си. Пишете незабавно и ме уверете, че се ползвате с небесното благоволение и сте омъжена за достойния граф на Ангъс. Предайте обичта ми на скъпия си син — Маргарет, помислете за него! Как може той да наследи трона, ако честта Ви подлежи на каквото и да било съмнение? А дъщеря ви? Един развод ще я превърне в незаконородена. Как можете да понесете това? Как можете да бъдете моя сестра по кралски сан и да разобличавате себе си като блудница?

Катерина

Прекосявам вътрешния двор и излизам през страничната врата, за да сляза по хълма до езерото. Ниските крайезерни ливади се простират пред мен досами водата, късокраките говеда пасат тучната трева, лястовиците летят на зигзаг. Дузина доячки минават покрай мен с ведра, полюшващи се от кобилиците на раменете им, и носят столчетата си за доене в ръце. Викат кравите, и животните повдигат глави, когато чуват имената си, напевно подвиквани с високи, сладки гласове. Някога Джеймс обичаше да излиза с доячките, а те гребваха с черпак и му даваха да пие от млякото. То оставяше малки „мустаци“ от каймак по горната му устна, а аз избърсвах кръглото му лице с ръкав и го целувах.

Не съм виждала момчето си от битката между Ангъс и Хамилтън, която след изтъркването на кръвта от калдъръма започнаха да наричат „разчистването на главния път“. Не съм виждала Арчибалд, откакто влезе в замъка, а аз се оттеглих в Линлитгоу, яздейки мълчаливо през армията му. Не съм виждала Джеймс Хамилтън, откакто препусна да си спасява живота. Нямам дъщеря; тя трябва да живее с баща си. Нямам син; той е на практика пленен. Нямам

съюзник. Нямам съпруг, а сега Катерина ми казва, че мога да имам сестри само при неизпълними условия.

Мери не е такава глупачка, на каквато се преструва. Отчаяно иска да избегне попадането натясно в раздора между Катерина и мен. Готова е да ми пише вечно за рокли и лютни и лов, винаги избягвайки онова, което знае — че съм сама и нещастна, и в опасност. Не желае да се застъпи за мен пред Хари — твърде много се бои за собственото си положение в двора. Исква да бъде истински образец на английска принцеса, сияеща красавица, безукорна съпруга. Няма да рискува положението си в двора, като каже дори една дума в моя полза.

Зная, че не мога да спечеля на своя страна Катерина. Тази жена е напуснала дома си на петнайсетгодишна възраст и понесла години на самота и бедност, за да се омъжи за краля и да стане кралица на Англия. Никога няма дори да помисли за нещо, което може да застраши мястото ѝ. Може и да ме обича, но не може да понесе аз да оспоря брачните обети. Може и да ме обича, но целият ѝ живот зависи от едно — нищо освен смъртта да не може да сложи край на един брак.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ДЕКЕМВРИ 1521 Г.

Късметът ми се променя, най-сетне, най-сетне.

Лично херцогът на Олбъни влиза в покоите ми, красив както винаги, по светски вежлив, както винаги, и се покланя над ръката ми с френска непринуденост, сякаш само е излязъл да поръча да му изчеткат пелерината, и изобщо не се е бавил.

— Ваша светлост, на вашите заповеди съм — казва той на своя бургундски френски — въплъщение на елегантността и чара.

Скачам на крака; едва успявам да дишам.

— Ваше благородие!

— Ваш предан слуга — казва той.

— Как, за Бога, стигнахте дотук? Наблюдават пристанищата!

— Английският флот е излязъл в морето да ме търси, но не ме откриха. Шпионите им ме следяха във Франция — видяха ме да напускам двора, но не видяха къде отидох.

— Боже мой, молах се за това — казвам искрено.

Той улавя двете ми ръце и ги стиска нежно и топло.

— Дойдох веднага щом можах да се измъкна. Повече от година умолявам крал Франсоа да ми позволи да дойда при вас, от мига, в който чух за ужасната беда, в която се намирате — казва той. — Смъртта на хората от клана Хамилтън! Боеве по улиците на Единбург! Сигурно сте си помислили, че кралството се руши пред очите ви.

— Беше ужасно. Ужасно. И ме принудиха да оставя сина си!

— Ще ви умоляват за прошка, а синът ви ще ви бъде върнат.

— Ще видя отново Джеймс?

— Ще бъдете негова настойница, кълна се. Но какво става със съпруга ви? Ваш враг ли е? Не можете да се помирите?

— Между нас всичко е свършено, завинаги — осъзнавам, че с херцога още се държим за ръце. Поруменявам и го пускам. — Можете да разчитате на мен — обещавам. — Никога няма да се върна при него.

Той се поколебава, преди да ме пусне. После казва:

— И вие можете да разчитате на мен.

ЕДИНБУРГСКАТА КРЕПОСТ, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1522 Г.

Превземаме Единбургската крепост без нито един изстрел. Арчибалд просто се предава, напуска замъка и оставя децата ми, а херцогът нарежда да го ескортират под стража до Франция. Чичо му Гавин Дъглас бяга в Англия, при Хари, разказвайки куп лъжи.

Херцогът и аз, върху еднакви бели коне, чакаме отвън пред крепостта, докато тръбите прозвучават от бойниците и подвижният мост е спуснат. Всички хора от града са се струпали на хълма на крепостта, и гледат тази драматична демонстрация на власт. Комендантът на крепостта излиза, облечен в цветовете на Стюартите — представям си иронично, че се е преоблякъл припряно, и че дрехата в цветовете на Арчибалд е сритана под леглото му, — покланя се и връчва ключовете от крепостта на регента, херцога на Олбъни. С красив жест Олбъни ги поема и се обръща към мен. Усмива се на възторженото ми изражение и ми ги връчва. Докато хората ликуват, докосвам ключовете с ръка, за да покажа, че ги приемам, и ги връщам на него като на регент, а после всички влизаме в замъка.

Джеймс, синът ми, е във вътрешната кула. Скачам безцеремонно от коня си и тръгвам бързо към него. Хвърлям поглед към брадата на Дейви Линдзи — прошарена със сиво през месеците, през които сме били разделени — и ми се иска да проклинам Арчибалд за това, което всички изстрадахме, но не виждам нищо освен бледото лице на сина си и напрегнатото му изражение. Правя реверанс, както подобава на една поданица, а той коленичи пред мен за майчина благословия, докато обвивам ръце около него и го прегръщам силно.

Усещам го различен. Малко по-висок е, малко по-силен, откакто го видях за последно. Вече е на девет години, станал е скован и непохватен. Не се поддава, не се притиска към мен. Имам чувството, че никога повече няма да се уповава на мен. Научили са го да храни към мен недоверие и виждам, че ще имам задачата да го науча да ме обича и да ме цени отново, съвсем отначало. Вдигам поглед и

забелязвам, че кафявите очи на Дейви са пълни със сълзи. Той ги изтрива с опакото на ръката си и казва само:

— Добре дошли у дома, ваша светлост.

— Бог да те благослови, Дейви Линдзи — казвам му. Облягам буза на топлите къдрици на Джеймс и наистина благославям Дейви Линдзи, задето е останал до сина ми през всичко това, задето го е опазил.

* * *

Не съм единствената шотландка, която ликува заради завръщането на херцога на Олбъни. Семейство Хамилтън знаят, че с неговото завръщане в Шотландия и с мощта на французите зад гърба му ще могат да се съвземат. Шотландските лордове могат да видят изход от тиранията на клана Дъглас. Хората на Шотландия, чиито погранични земи са опустошени от постоянните набези на Дейкър, а столицата им — окървавена и неуправляема, копнеят за управлението на регента, донесъл им мир преди.

Пиша радостно, шеговито писмо на лорд Дейкър и му съобщавам, че, въпреки мрачните му предсказания, херцогът се е върнал в Единбург, в Шотландия ще настъпи мир, и Англия няма да посмее да наруши границите ни сега, когато Франция ни закриля. Казвам, че добрият му приятел, моят съпруг, е изоставил поста си и семейството си и моля никой да не ме укорява, задето не съм го придружила в изгнанието му на предател. Най-сетне отново можем да имаме някакво щастие в Шотландия. Смея се, докато пиша; Дейкър ще разбере, че ходът на събитията се е обърнал срещу него и че аз съм свободна жена и съм на власт.

* * *

Мисля, че брат ми трябва да е полудял. Не мога да повярвам, че някой би се осмелил да говори за една властваща кралица така, както те говорят за мен. Не мога да повярвам, че брат ми би се вслушал в такива думи. Един истински брат би отхвърлил клюките. Ако

съпругата му ми беше истинска сестра, щеше да настоява те да бъдате заставени да замълчат. Законът нарежда на английските ковачи да режат езика на всеки, който клевети кралското семейство, но собственият ми брат е този, който пише скандални неща на Дейкър и му позволява — на него, един пограничен лорд! — да ме обвинява в неописуеми престъпления.

Чичото на Арчибалд, Гавин Дъглас, е почетен гост в кралския двор на Лондон и е казал на всички, че съм любовница на херцога на Олбъни. Заявява, че добрият херцог дошъл в Шотландия единствено за да ме прелъсти, да убие сина ми и да се възкачи на трона.

Дори само това е лудост: безумно е да се изрича, още по-ужасно — да се чува, но Гавин Дъглас казва дори повече. Твърди, че херцогът държи сина ми в бедност, откъква червеното кадифе и ръкавите от златен брокат за собствените си пажове, не позволява на сина ми да се среща с възпитателите си или дори да се храни. Казва, че регентът оставя младия крал да гладува до смърт и че аз допускам това да се случва, и заедно ще предявим претенции за трона. По-лошо — ако може да има по-лошо — твърди, че херцогът е отровил клетото ми покойно дете, Александър. Казват, че дяла легло с убиеца на сина си. Говорят това в Уестминстър и тронната зала в Гринич, и никой — нито брат ми, кралят, нито снаха ми, кралицата, нито тяхната любимка, собствената ми малка сестра, Мери, — не скача възмутено да го отрече. Дори Мери не възроптава, че това не може да е вярно.

Как е възможно тримата да не се застъпят за мен? Катерина ме видя само месеци след като бях научила за смъртта на Александър. Видя ме неспособна да изрека името му от мъка. Двете с Мери ме прегръщаха, докато ридаех за него. Как може да слуша как моят отявнен враг казва, че любимият ми е убил сина ми, и че аз съм го допуснала?

Те двете, моите две сестри, са ме наскърбявали преди, пренебрегвали са ме, разбирали са ме погрешно. Но това е по-сериозно от всичко. Този път отправят обвинения, които не бих отправила и на вещица. Мисля, че сигурно са си изгубили ума. Мисля, че всички те са си изгубили ума и са забравили какво бяхме една за друга. Казах, че те не са ми сестри, че ще ги забравя. Но те стигнаха по-далеч: превърнаха се в мои врагове.

ЕДИНБУРГСКАТА КРЕПОСТ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1522 Г.

Брат ми изпраща специален херолд в Единбург да разбере какво е положението, тъй като очевидно на мен не може да се има доверие да му обясня, а думата ми е без стойност. Като видна личност, херолдът води със себе си камериери и слуги, а писарите му ми носят писма от сестра ми, Мери, и от снаха ми, Катерина.

— Нейна светлост заръча да ви ги предам тайно и да предложи да ги прочетете насаме — казва смутено херолдът. Не знае какво пише в тях, но — подобно на всеки в Англия — знае какво се говори за мен.

Кимвам и ги отнасям в спалнята си. Заклучвам вратата след себе си и счупвам печата. Има две писма. Първо прочитам онова от Катерина, кралицата.

Най-скъпа сестро,

Не мога и няма да повярвам на това, което чувам за Вас. Чичото на Вашия съпруг, Гавин Дъглас, говори за ужасни неща. Моля Ви, повярвайте, че не искам да ги чувам изречени в мое присъствие.

Съжалявам, че кардинал Улзи и кралят се вслушват в него. Не мога да направя нищо по този въпрос и не смея да се опитвам. Някога брат Ви се вслушваше в съветите ми, но вече не го прави.

Сигурна съм, че сте самотна и тъжна. Вярвайте ми, понякога една добра съпруга трябва да страда, докато съпругът ѝ изпада в грях. Ако Арчибалд се върне при Вас от Франция, а чичо му се кълне, че ще го стори, ще трябва да го приемете обратно. Само Вашето повторно събиране със съпруга Ви ще накара тези ужасни слухове да секнат. Ако живеехте с него сега, никой не би могъл да каже нищо против Вас.

Скъпа моя, по Божията воля една съпруга няма друг избор, освен да прощава на един грешен съпруг. Никакъв избор. Независимо от това колко се къса сърцето ѝ. Не ми е леко да Ви дам този съвет. Не ми беше лесно да науча това.

Ваша сестра,
Катерина

Упорито смачквам писмото на топка и го мятam в червената жарава в дъното на огнището. Разчупвам печата на вдовстващата кралица на Франция, който тя все още настоява да използва, и прилагвам измачканото писмо на Мери върху коляното си. Както винаги, тя пише за двора, и за дрехи и моди; както винаги, се хвали със собствената си красота и описва поетичната драма, в която играла главна роля, и скъпоценния камък, който Хенри ѝ е подарил. Но като никога, в тази стара история има различен обрат. Красивият нос на Мери вече не е така високо вирнат, защото друго момиче води танците в двора, и по всичко личи, че тези танци са весели. Изведнъж започвам да проумявам защо тонът на Катерина е толкова измъчен. Опитвам се да разшифровам ужасния почерк на Мери и да удържа тайната тръпка на греховна наслада. Мери пише, че нова жена е привлякла погледа на Хари и е пленила въображението му и този път всичко е много по-явно и открито от която и да е предишна афера. Той я избира за своя партньорка в поетичните драми, разхожда се и разговаря с нея, излиза на езда с нея и играе карти с нея. Като придворна дама на Катерина тя е постоянно пред погледа на кралицата; любовта на краля към нея е призната, а не скрита. Станала е най-важната жена в двора, предпочитана пред кралицата, и е красива, цъфтяща и млада. Всички знаят, че тя е любовница и постоянна спътница на краля.

Не би трябвало да се усмихвам. Но мисълта, че Катерина е принудена да показва смирение, докато поредното момиче буди възхищението на съпруга ѝ, повдига духа ми. Ако беше разбрала болката ми, когато Арчибалд се оказа неверен, сега щях да съм изпълнена със съчувствие. Но тогава тя каза, че Божията воля е една съпруга да прощава.

Тя е далеч по-лоша от Беси, защото не притежава никаква дискретност. Освен това, разбира се, момичето е много красиво, и, което е най-лошо от всичко, Хари е напълно оглупял от любов. Носеше кърпичката ѝ над сърцето си по време на турнир, казал на Чарлс, че не може да престане да мисли за нея. Тя влошава нещата, като постоянно тича след него, а Катерина не може да я изпрати у дома при съпруга ѝ, защото тя е омъжена за един млад мъж от семейство Кери, а той е много удобен: безсрамен рогоносец. Обещано му е да получи земи и постове, само защото си е затворил очите. Би ти дожаляло за Катерина, ако можеше да я видиш. И още няма никакви признаци за нова бременност. Тук е доста ужасно. Знам, че сигурно ни съчувстваш.

Виждам как писането ѝ се променя, когато обръща листа и си спомня, че имам собствени тревоги. *Говорят най-ужасни неща за теб,* съобщава ми Мери, в случай, че това се е изплъзнало от вниманието ми.

Трябва много да внимаваш никога да не оставаш насаме с херцога на Олбъни. Репутацията ти трябва да бъде свършена. Дължиш ни това, на Катерина и на мен, особено сега. Ние трите — ти и аз, и Катерина — трябва винаги да бъдем недосегаеми за скандали и подозрения. Ако иска да оцелее от глупостта на Хари, Катерина трябва да се издигне над нея. Ако искаме той да се върне при нея, разкайващ се, когато това свърши, тогава никой не бива да говори против нас, сестрите от династията на Тюдорите, и нашите бракове. Моля те, Маргарет, не можеш да ни изоставиш. Помни, че си принцеса на Тюдорите като нас. Трябва да бъдеш над скандала и позора. Всички трябва да бъдем.

Тя завършва писмото, изпращайки своята обич на мен, сина ми и Маргарет, с напомняне, че Арчибалд смята да се върне в Шотландия, за да измоли помилване от Олбъни, и че е изключително важно да се застъпя за него. *Дългът на една съпруга е да прощава*, повтаря заучено тя. После, накрая, в най-последното ъгълче има едва сбутани думи.

О, да ми прости Господ, едва мога да пиша. Синът ми Хенри умря в този ден от потната болест. Моли се за нас.

Излизам от стаята си да намеря пратеника.

— Сестра ми е загубила сина си? — питам.

Той се смущава, когато говори с мен, сякаш може внезапно да смъкна корсажа си и да затанцувам гола като Саломе. Бог знае какво е чул за мен. Бог знае какво си мисли за мен.

— Уви, да.

— Ще ѝ пиша — казвам припряно. — Нали ще занесете писмата ми до Англия на връщане?

Колкото и да е странно, той се държи така, сякаш му се иска да откаже.

— Какво има? — питам настоятелно. — Защо гледате така?

— Наредено ми е всички писма да се оставят незапечатани. Можете да пишете, и аз ще ги занеса, но честта ми налага да ви предупредя, че трябва да останат отворени.

— Защо?

Той пристъпва смутено от крак на крак.

— За да е ясно, че не пишете любовни писма — казва.

— На кого? — питам.

Той преглъща с усилие.

— На когото и да е.

Ако това не беше толкова ужасно, щеше да е забавно.

— Мили Боже, човече, нима не знаете, че лорд Дейкър чете всичко, което пиша, и винаги го е правил? Шпионира и разкрива дори мислите ми, още преди да са ми хрумнали? И въпреки това не разполага с доказателства срещу мен? Кой според вас ме обича в Англия, където Гавин Дъглас ме нарича блудница пред брат ми, и никой не му търси сметка?

Възцарява се ужасено мълчание. Осъзнавам, че съм говорила твърде необмислено. Не бива никога да изричам думата „блудница“. Трябва да бъда, съгласно непохватния израз на Мери, над скандалите.

— Както и да е, мога да отнеса писмата ви, ако са незапечатани — казва той безпомощно. — Но сега трябва да говоря с регента.

— Ще дойда с вас — казвам.

* * *

Явно пратеникът би предпочел да се срещне с Олбъни насаме, и скоро разбирам защо. Донесъл е писмо от Хари, което обвинява Олбъни, че ме е прелъстил, обвинява го в „отвратително оскърбление“ и в това, че е се е опитвал да ми издейства развод противно на моите интереси и с цел удовлетворяване на собствените си стремежи. Толкова съм ужасена от тези думи на брат ми, че почти не мога да събера сили да гледам Олбъни, докато пратеникът чете тези обвинения с тих, монотонен глас, сякаш му се иска да не можем да го чуем и да не му се налага да ги изрича.

Олбъни е побледнял от ярост. Забравя изискванията на рицарството и говори презрително с пратеника. Казва, че наистина се е обърнал от мое име към Светия Отец относно развода ми, по моя молба; но че самият той е женен мъж и е верен на съпругата си. Не ме поглежда, и знам, че с пламналото си лице и сълзите по бузите си изглеждам като виновна глупачка. Херцогът казва хапливо на английския пратеник, че въпросът за развода ми е изложен пред папата и че Светият Отец единствен ще отсъди по него. Самият Олбъни просто е предал съобщението.

— Как е могъл брат ми да каже такива неща? — прошепвам на пратеника, който хвърля поглед към мен, а после свежда глава в лек поклон.

Олбъни казва, че намира за необичайно кралят на Англия да обвинява собствената си сестра, че е станала метреса на чужд мъж. Пратеникът е принуден да замлъкне. Промърморва само, че носи писмо, което трябва да представи на шотландските лордове, и излиза от стаята.

* * *

Както и аз можех да му кажа, шотландските лордове не се интересуват от някакъв си пратеник от Англия, особено такъв, който идва да клевети техния регент и тяхната вдовстваща кралица. Мръщят му се, а един от по-старите, по-гневливи лордове дори напуска залата на съвета, затръшвайки вратата след себе си. Посрещнат с мрачна враждебност, пратеникът изчита нелепите искания на Хари с тих глас, а шотландските лордове отвърщат, че всички до един са готови да служат под управлението на регента, Олбъни, докато моят син, кралят, навърши пълнолетие, и че са щастливи, че регентът посочва възпитатели и настойници, избрани измежду тях, съобразно моите желания. Приемат като скверна лъжа намека, че регентът и аз сме любовници. Заявяват, че съпругът ми и неговият чичо са предатели, прокудени от кралството, и че всички знаят, че синът ми Александър, малкият херцог на Рос, е починал от болест. Пратеникът си тръгва, тътрейки крака. Наблюдавам с наслада унижението му.

Надявам се да се върне в Лондон и да каже на Хари, че постъпил глупаво, отнасяйки се така с шотландците. Надявам се да се върне в Лондон и да каже на Катерина, че живея отделно от Арчибалд и никога няма да се върна при него, и не съм съгласна, че една съпруга трябва да прощава на изневеряващ съпруг, не съм съгласна, че една съпруга от династията на Тюдорите трябва да бъде недосегаема за критика. Надявам се, когато се върне в Лондон, да каже на Мери, че съжалявам за смъртта на сина ѝ, но би трябвало да се радва, задето никой не намеква, че е бил убит. Надявам се пратеникът да ѝ съобщи, че сега, когато Арчибалд е в изгнание, отново разполагам с рентите и доходите от имотите си, и си купувам нови рокли. Нямам нужда никой от тях да ми помага. Отказала съм се и от тримата.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЕСЕНТА НА 1522 Г.

Единственото, което трябваше да предотврати бракът ми с краля на Шотландия, беше война между родната ми страна и страната, в която се омъжих. Опитах се да поддържам мир в Шотландия, и мир между Шотландия и Англия, така че е горчив за мен денят, в който се оказва, че херцогът на Олбъни служи на своя френски крал по-добре, отколкото на своята страна, Шотландия, че е по-верен на французина, който му плаща, отколкото на мен, и решава да воюва с англичаните. Дори представата за унижението на лорд Дейкър не може да ме утеши.

В този критичен момент брат ми се обръща отново към мен, сякаш никога не сме имали разногласия, и ми изпраща тайни съобщения, питайки ме каква войска ще изпратят французите срещу неговите войници. Напомня ми — сякаш някога съм забравяла, — че съм английска принцеса, обвързана с него и страната си чрез нерушими връзки на любов и преданост. Осведомявам го възможно най-точно и когато Олбъни се отказва от опита да потегли срещу Англия и заминава с кораб за Франция за още средства и войници, аз оставам сама в Шотландия, регентът е заминал, съпругът ми е в изгнание, враговете ми са сразени. Най-сетне аз съм носителката на мира, единствената оцеляла предводителка.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1523 Г.

Удивително е, но въпреки неблагоприятните обстоятелства аз все пак съм необвързана жена, във владение на цялото си състояние, единственият регент, останал на власт, и настойница на сина си. Боледувам по Коледа, но се възстановявам, докато дните стават по-светли, а после получавам писмо от сестра ми Мери, препратено от Дейкър. Тя пише много кратко, след последното раждане. *Бог ме благослови и се сдобих отново с момче; ще го нарека Хенри.*

Зная, че това е името на сина, който изгуби, зная, че Мери сигурно мисли преди всичко останало за малкото момче, което умря толкова невръстно. Но тя му дава името на кралете от дома Ланкастър, дава му името на нашия брат, името на баща ни. Сигурна съм, че тайно се надява той да бъде крал на Англия, наследник на Хари. Сигурно иска Хари да подмине мен и сина ми Джеймс, и да зачете нейното момче. Чарлс Брандън ще се надява да възкачи момчето си на трона, разбира се, а в Лондон няма кой да се застъпи за мен и сина ми — няма да го направят нито сестра ми, нито снаха ми.

Разбира се, Мери е готова да слуша клюките за мен, и, естествено, ги повтаря. Изцяло в неин интерес е да намеква, че не съм вярна съпруга, не съм истинска жена от династията Тюдор, не съм истинска кралица. Ако Хари може да бъде убеден, че освен това не съм и истинска майка, ще лиши от наследство сина ми. Мери може и да ме призовава към безукорен живот, но знае, че животът в истинския свят не е лесен за една жена с неверен съпруг. Трябва да живея сама; а хората със сигурност ще клюкарстват. Но дали Мери ще допусне в злословията си да се обърнат срещу невинния ми син?

Питам се как Катерина приема тази скрита надпревара за наследство. Питам се колко ли е горчиво това за нея, която носи вината, че династията на Тюдорите няма наследник. Питам се дали някога се разколебава в преданата си любов към сестра ми, след като бракът на Мери е благословен и тя е плодовита, и щом един Хенри

умира, бива заместен от друг? Мери постоянно продължава да ражда, а Катерина явно вече не може.

* * *

Англия е в мир с Шотландия, след като Олбъни заминава, и мислех, че ще мога да ги накарам да запазят мира. Но Хари изпраща сина на херцога на Норфолк, убиеца от Флодън, да въоръжава английския Север, и няма съмнение, че той има за цел да унищожи страната, воювала с него. Ще го направят по начина на Дейкър — опустошавайки пограничните земи. Сбиват до основи всяка сграда, подпалват всеки сламен покрив, разрушават всеки замък. Не оставят дори един стрък пшеница в полето, нито една купа сено. Никое животно не оцелява от реквизирането. Бедняците грабват малкото, което им е останало, и страхът ги подгонва стремително като буен поток на север или на юг, навсякъде, където мислят, че може да намерят помощ. Войниците крадат имуществото им и ги гонят грубо, насилват жените, децата пищят от ужас. Планът на Дейкър е да превърне границите в пустиня, така че никоя армия да не може да ги прекоси никога вече, и към началото на лятото вече е победил самата земя — нищо не расте, нищо не зрее, нищо не дава плод. Когато дойдох в Шотландия, това бяха обширни плодородни земи, където всеки можеше да намери поминък. Всеки можеше да потърси подслон за нощта във всеки от безброя малки замъци, където странниците бяха рядкост, а гостоприемството — закон. Сега земята е пуста. Само вълците тичат през границите и воят им нощем звучи като погребална песен за хората, живели някога тук, унищожени от злодеянията на англичаните.

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1523 Г.

Синът ми Джеймс, дъщеря ми Маргарет и аз прекарваме цяло лято заедно, като истинско кралско семейство, в прекрасния дворец край езерото, където съм прекарала толкова много време — щастливи времена и скръбни времена. Джеймс отива всеки ден на езда, началникът на неговата конница му предлага по-едри и по-силни коне с нарастването на увереността и силата му. Младият мъж, който поднася месото на трапезата му, Хенри Стюарт, язди с него. Той е млад мъж на двацет и няколко години и притежава естествена вежливост и чар, на които Джеймс се възхищава, и на които много ми се иска той да подражава. Хенри има светлокестенява коса, нещо необичайно за шотландец, къдриците ѝ се вият около главата му и се спускат по тила му, като на статуя на гръцки бог. Не е изнежен красавец; суров е, каквито са всички тези млади мъже от семейства, привикнали на война, но е винаги весел. Има най-пленителната усмивка, а кафявите му очи блестят, когато се смее. Заедно с другите млади мъже от двора учи Джеймс на всички тънкости на ездаческото умение: да хвърля копие, да изстрелва стрела от седлото, да нанизва халки на копието си, и — всички се смеем на това — да улавя подхвърлена кърпичка на върха на копието си, сякаш някоя дама му предлага благоволенieto си.

— Хвърлете ми кърпичка, почитаема майко — настоява Джеймс, и аз се навеждам през кралската ложка на арената за турнири и пускам кърпичка, за да я улови, а той пришпорва коня си напред и пропуска отново и отново, докато най-сетне я улавя, и аз и спътниците му ръкопляскаме.

Шотландските лордове умоляват херцога на Олбъни да се върне, но не и аз. В негово отсъствие Хари ми пише за траен мирен договор между Англия и Шотландия, за мир в пограничните земи. Пише дълго, загрижено писмо, сякаш никога не е изричал оскърбления към мен. Пише за загрижеността си за своя племенник, моя син, признавайки, че Джеймс е наследникът както на Англия, така и на Шотландия.

Пише, че Бог все още не е благословил него и кралицата с момче, никой не може да каже защо — Божията воля не може да бъде поставяна под въпрос, — но е възможно един ден Джеймс да бъде призван да стане крал на един обединен остров. Замаяна от амбиция, си мисля, че Джеймс ще бъде крал, какъвто никога не е имало, от Артур Британски насам. Кардинал Улзи ми пише с обичайното си уважение — трудно ми е да повярвам, че вечеря всяка вечер с чичото на изоставения ми съпруг и чува за мен единствено лоши неща. Дори лорд Дейкър сменя тона, сега, когато отново съм почитана като английска принцеса и вдовстваща кралица на Шотландия — и, след заминаването на Олбъни за Франция, съм единственият регент.

Няма причина синът ми да не бъде коронован за крал следващата пролет, когато ще стане на дванайсет. Защо не? Той е възпитан да бъде крал, знае, че това е неговото предопределение, обучаван е като крал, охраняван предано и неотклонно от Дейви Линдзи, и цял живот е бил обслужван на едно коляно. Никой, който го срещне за пръв път и го види такъв, едновременно учтив и благоразумен, не би могъл да се усъмни и за миг, че вече възмъжава, че е готов да поеме във властта. Дванайсет години е подходяща възраст, на която едно момче да встъпи във владение — достатъчно голям е за брак, защо не и за коронация? Какъв по-добър начин да сплотим кралството от коронацията на краля?

Точно когато съм решила да прокарам това решение, против желанието на лордовете, които биха предпочели да изчакат, херцогът на Олбъни се връща без предупреждение, твърдо решен да воюва с Англия, а синът на Норфолк, графът на Съри — жесток военачалник и син на жесток военачалник — разрушава град Джедбург и взривява абатството, за да покаже английската власт над беззащитните шотландци.

Пиша отчаяно на Хари. Това не е начинът да убеди шотландските лордове да приемат сина ми като крал! Ако иска да владее Шотландия чрез Джеймс и мен, трябва да ми даде пари да подкупя съвета, трябва да ме представи като миротворец. Ако иска да го направи чрез сила, по-добре да доведе армия в Единбург и да наложи законно управление; тормозът над бедните хора по границите не води до нищо, освен да ги кара да оказват още по-ожесточена съпротива срещу Англия, нито пък пропъжда съмненията на лордовете по отношение на мен.

Разбира се, Олбъни трябва да отговори на предизвикателството, и повежда новите си войски от Франция срещу Англия с тежки оръдия и стотици наемници. Този път води със себе си огромна армия. Напълно раздвоена съм. Разбира се, искам да укрепя мощта и влиянието на Шотландия, разбира се, че съм развълнувана при мисълта за една нова граница за нов крал — ако Олбъни успее да измести границата на юг и да включи Карлайл и Нюкасъл в Шотландия, тогава синът ме ще получи голямото наследство, което баща му мечтаеше той да има.

— А нашият съюзник, Бялата роза, в същото време ще нахлуе от юг — обещава ми Олбъни, уверен в моята подкрепа.

Слагам ръка върху студения камък на комина над огнището. Успявам да не залитна. Огромният ужас от детството ни, на всички деца от династията на Тюдорите, беше идването на другите — другото кралско семейство, роднините ни по майчина линия — Плантагенетите. Винаги плодови, вечно амбициозни, многобройните сестри на майка ми и техните многобройни деца винаги бяха близо до нашето кралство, търсейки възможност да се върнат. Бялата роза — както го наричат — е последният от мнозината. Ричард дьо ла Поул, първи братовчед на майка ми, е видял как братята му загиват един след друг в битка срещу баща ми или на издигнатия от баща ми ешафод. Баща ми се закле, че никой от предишното кралско семейство никога няма да вземе обратно онова, което Тюдорите спечелиха при Бозуърт, а аз съм възпитана да виждам във всеки претендент кошмарен враг на нашата безопасност и нашата власт.

Те бяха ужасът на детството ми; нищо не беше по-ужасно от това, да науча, че някой от братовчедите ни е напуснал двора в открита вражда с нас. Дори сега си спомням ужасеното изражение на майка ми, когато осъзна, че поредният неин сродник се е обърнал срещу нас. Каквато и да е изгодата за сина ми, никога не бих могла да се съюзя с някой от братовчедите ми Плантагенети срещу брат ми, който е Тюдор. Олбъни не може да е знаел това, когато е потърсил такъв съюзник. Не мога да приема един Плантагенет. Не мога да си представя приятелство с такъв враг. Бих могла да обмисля нападение над Англия — бих го подкрепила като допълнение към властта на сина ми и укрепване на границите на неговото кралство — бих могла да приема

съюз с Франция; но никога, никога, никога с някой от проклетите си братовчеди.

Тази нощ предавам херцога на Олбъни и — движена от останалата от детството ми вяроност към Тюдорите — пиша на брат си:

Олбъни има германски наемници и френски войници, но не може да ги задържи тук през зимата. Ако можеш да го задържиш достатъчно дълго в замъка Уорк, тогава времето ще свърши работата вместо теб. Защити всички ни срещу Бялата роза. Ако Ричард дьо ла Поул дойде в Шотландия, ще дойда при теб и ще доведе Джеймс. Ние, Тюдорите, заедно ще победим Бялата роза завинаги.

Твоя сестра — М.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЕСЕНТА НА 1523 Г.

Херцогът на Олбъни е победен благодарение на моите съвети, и двамата с графа на Съри договарят несигурен мир, без да се допитат до мен. Никой от тях не ми се доверява. Вече не се чува и дума за отиването ми в Англия, не се споменава и дума за това Джеймс да заеме трона догодина, нито дума повече за провъзгласяването му за английски престолонаследник. Вместо това Хари спира английската ми издръжка и аз потъвам в дългове към французите. Не мога да разбера защо внезапно започва да се държи толкова студено, след като само допреди няколко месеца съм била негова шпионка и довереница. Не мога да проумея какво съм направила, за да го оскърбя. Не мога да разбера какво не е наред; нима не съм му помагала така, както никой друг монарх, както никоя друга сестра? А после получавам писмо от сестра си Мери:

Скъпа сестро,

Катерина — нашата сестра и кралица — ме помоли да ти кажа, че съпругът ти, Арчибалд, графът на Ангъс, пристигна при нас от Франция, и беше сърдечно посрещнат от целия двор като приятел на кардинала и брат на краля. Възнамерява да се върне в Шотландия незабавно, и ние с Катерина настояваме да го приемеш любезно и да живеете заедно като съпруг и съпруга. Той говори с такава нежност за теб и за надеждите си за помирение.

Със съжаление ти съобщавам, че брат ни явно е много влюбен в Мери Кери (преди тя беше Мери Болейн), и тя в него. Мисля, че ако и тя, и той бяха свободни, той щеше да се ожени за нея. Но никой от тях няма този избор. Брачният обет е нерушим. Ако един мъж може да напусне съпругата си, защото обича друга жена, тогава какво би

станало с всички ни? Кой брак би продължил след първата година? Какво означава една клетва пред олтара, ако тя може да бъде пренебрегната? Как би могъл някой да вярва на клетва за вярност на поданик към крал, на слуга към господар, ако брачната клетва е нещо преходно? Ако бракът е несигурен, тогава всичко е несигурно. Не можеш да бъдеш единствената от Тюдорите, която показва на света, че нашата дума е ненадеждна.

Трябва да изиграеш ролята си, трябва да приемеш обратно съпруга си и да го търпиш по силите си. Умолявам те. Не можем да живеем в семейство, в което се допуска дори мисълта за анулирането или развод. Твърде отскоро сме поели властта, та поведението ни да бъде подлагано на съмнения, да рискуваме наследниците ни да бъдат обявени за незаконородени. Моля те, Маргарет, приеми съпруга си обратно за доброто на всички ни и пиши веднага, за да ме увериш, че ще го сториш.

Твоя любяща сестра, Мери,
вдовстваща кралица на Франция

Вземам писмото ѝ със себе си, прекосявам стръмния, наклонен двор на замъка, и излизам през яките порти, които стоят отворени: двама френски гвардейци следят хората, които влизат и излизат от замъка. Поемам по лъкатушещата пътека през гората, а после тръгвам покрай потока, който се спуска към селото, сгушено в подножието на хълма около пазарния площад. Никой не идва с мен. Сама съм под оголелите клони на дърветата и отривам обувките си в миришещите на прах есенни листа. Денят е хладен и ясен, небето е бледосиньо като черупката на патешко яйце, въздухът — студен, а слънчевата светлина — ярка. Мисля си за Мери, решила се да ми напише писмо, за което знае, че няма да ми хареса, помислям си за Катерина, предупреждаваща я мрачно, че ако Хари изостави съпругата си, тогава никоя жена в Англия не е в безопасност. Знам, че това е вярно. Жените в този свят нямат власт: не притежават нищо, дори и собствените си тела; нямат права над нищо, дори над собствените си деца. Една съпруга трябва да живее със своя съпруг и да приема отношението му,

каквото и да е то, да се храни на масата му, да спи в леглото му. Една дъщеря е собственост на баща си. Никой не го е грижа за една съпруга, отказала се от брака си. По закон тя не притежава нищо и никой няма да я защити. Ако, омъжвайки се, една жена не може да бъде сигурна, че ще бъде съпруга до деня на смъртта си, тогава къде може да намери сигурност? Ако един мъж може да напусне жена си, когато му се прииска, тогава никоя жена не може да разчита на състоянието си, на живота си, на бъдещето си. Ако кралят показва, че брачните обети не означават нищо, тогава всички обети не означават нищо, тогава всички закони са нищо — ще живеем в опустял свят без закон и без Бог.

Вървя към дома си нагоре по стръмния хълм, влачейки крака. Дори съзнавайки всичко това, не мога да живея отново с Арчибалд, не мога да понеса да бъда с мъжа, за когото се омъжих по любов, на когото дарих всичко, което притежавах, но той предпочете друга жена. Не мога да се върна при мъж, чиито ръце са окървавени. Но наистина разбирам какво искат да кажат Катерина и Мери — брачните обети трябва да траят вечно. Един кралски брак не може да бъде разтрогнат.

Не отговарям на Мери, но пиша изпълнено с болка писмо на кардинал Улзи, знаейки, че той ще изготви точно обобщение и ще го изложи пред Хари, когато Хари успее да се откъсне за малко от новата си любов, за да го изслуша.

Трябва да Ви съобща, че французите ми обещаха сигурно убежище в Париж, ако Арчибалд някога се върне в Шотландия. Тържествено се заклевам, че няма да живея с него никога повече, но разбирам, че не бива да се стремя към развод. Умолявам Ви да се погрижите Арчибалд никога да не се върне в Шотландия, брат ми, кралят, да не му предостави разрешение за свободно преминаване, да бъде посъветван да живее в изгнание. Херцогът на Олбъни заминава за Франция скоро, преди зимните бури да направят моретата твърде опасни, и в негово отсъствие ще се опитам да възкача сина си благополучно на трона. Надявам се да отведе Джеймс от замъка Стърлинг и далече от гвардията, платена от французите. Надявам се да го отведе в Единбург и да го направя крал. Вярвам, че мога да

направя това с помощта на лордовете от съвета и на Джеймс Хамилтън, стига кланът Дъглас да не създава неприятности и Арчибалд да е в изгнание. Защото не съм непостоянна и не съм вероломна, а големият Ви приятел Арчибалд Дъглас, графът на Ангъс, е и едното, и другото.

Най-добре ще служим на Бог и Шотландия, ако той остане далече завинаги. Най-добре ще бъде и за мен.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЛЯТОТО НА 1524 Г.

Почти не мога да повярвам, че постигнах своето, но като че ли отново имам късмет. С английско злато и английска гвардия изтръгвам сина си от френските му настойници в замъка Стърлинг и го довеждам в Единбург. Триумфално го въвеждам в покоите му в двореца си и нареждам да окачат около леглото му завеси от златен брокат, и двамата се храним заедно под кралския балдахин.

Жителите на Единбург обезумяват от радост, че го виждат. Налага се да залостим портите на двореца, за да задържим доброжелателите извън градините и вътрешните дворове, и веднъж на ден моето момче отива на балкона и маха на хората, които се събират отдолу. Когато по обед стрелят с топа от Единбургската крепост, моето момче отдава чест на тълпата, сякаш топовният салют е за почест, а не за да обяви, че е пладне. Всички камбани на църквите бият едновременно, и Джеймс се усмихва и маха, докато хората в тълпата докосват почтително шапките си и изпращат въздушни целувки и му подвикват благословии.

— А кога ще станете крал? Кога ще ви коронясат? — изкрещява някой, а аз заставам зад гърба на Джеймс, усмихвам се и се провиквам:

— Скоро! Възможно най-скоро! Веднага щом лордовете стигнат до съгласие! — и в отговор се надигат ликуващи възгласи.

Олбъни е във Франция, а в негово отсъствие аз ръководя съвета. Призовавам всички лордове, един по един, да се закълнат във вярност на своя малък крал, и всички го правят, с изключение на двама, които изпращам в затвора. Вече не се колебая, не мисля, че може да променят решението си, че мога да ги убедя. Научила съм се да бъда непреклонна. Няма да поемам рискове. Хенри Стюарт, който сега служи като лейтенант в гвардията на сина ми, ми се усмихва.

— Врълхлитате като сокол скитник — казва той. — Внезапно и бързо.

— И летя високо като сокол — усмихвам се.

Правя кралския двор в Холируд така пищен и прекрасен, както по времето, когато съпругът ми Джеймс ми го показва за пръв път. Около сина си събирам хора, от които да се учи и на които да се възхищава: красиви и елегантни дами, благородници, които са музикални и начетени. Най-прекрасен от всички е Хенри Стюарт, който се откроява с приятната си външност и буден интелект. Издигам го до поста на ковчезник в домакинството на Джеймс: той е внимателен с парите и напълно надежден. Пада ни се някакъв роднина; забелязвам известна царственост в него. Макар и млад, той е прозорлив: бих предпочела да приемам неговите съвети пред тези на който и да е друг в кралството, освен Джеймс Хамилтън, граф на Аран, който е възстановен на поста си в двора като мой главен съветник и заместник-регент.

Синът ми е в центъра на всичко, пазен и обучаван като момче, каквото все още е, и същевременно като крал, в сърцето на властта. Разбира се, не прави и не казва нищо без моите съвети, но разбира всичко — необходимостта да задържим шотландските лордове на наша страна, зависимостта ни от парите от Англия, рискът французите да се върнат, и същевременно предимството, произтичащо от тази вечна опасност, защото единствено когато Шотландия е застрашена, Хари си спомня, че сестра му я владее и пази за Англия и за него.

Затова съм доволна, когато Хари изпраща двамина изтъкнати придворни, защото те могат да му съобщят, че Холирудхаус е не по-малко великолепен дворец от Гринич. Архидякон Томас Магнус и Роджър Радклиф идват с прекрасни подаръци за Джеймс. Той е възхитен. Те му подаряват костюм от златен брокат, прекрасно ушит от изящен плат, и — най-хубавото от всичко за едно дванайсетгодишно момче — украсен със скъпоценни камъни меч, голям точно колкото трябва.

— Гледайте, почитаема майко! — той ми показва ножницата, рубините по ефеса, поема меч с отработено умение, изпробва баланса, размахва меч във въздуха.

— Гледай да не ме обезглавиш! — предупреждава го Дейви Линдзи, и Джеймс се усмихва широко на управителя на домакинството

си.

Пратениците превиват коляно пред мен и ми поднасят подарък. Надниквам в копринената обвивка. Това е дълго парче плат, достатъчно за две рокли или няколко ръкава. Любимият ми плат: златен брокат, платът на кралете, бродиран със златна нишка, истинска скъпоценност, навита на руло.

— Благодаря. Моля, предайте моите благодарности на брат ми — казвам спокойно. Не могат да очакват да запищя от удоволствие или да поръчам веднага да ушийт рокли от него или да го сложат пред мен, за да мога да го виждам през цялото време и да се хваля, че това доказва любовта на брат ми към мен. Сега всички сме далече, много далече от Морпет, и не е толкова лесно да ми се угоди, както някога.

Правя знак на посланиците да се приближат, на музикантите — да засвирят малко по-силно, а на дамите си — да се отдалечат, за да могат мъжете да ми съобщят новините от Лондон, без всеки клюкар по Канънгейт да узнае половин час по-късно всичко за делата ни.

— Носим предложение, което според нас ще зарадва много ваша светлост — архидяконът се покланя. — А също и лични писма, написани за вас.

Протягам ръка и те ми подават пакетите.

— А предложенията?

Той се покланя отново; усмихва се. Явно, това ще си заслужава да се чуе. През стаята улавям погледа на Хенри Стюарт. Той ми намига дяволито, сякаш разбира възторга ми, че моята звезда отново е във възход, и брат ми ме се отнася с мен подobaващо, като с пълноправна владетелка. Копнея да намигна в отговор, но се обръщам към посланика и питам тихо:

— Да. Предложението?

Те се приближават; всички почти шепнат. Налага се да вдигна ръкавицата към лицето си, сякаш да вдъхна мириса на ароматизираната кожа, за да скрия широката си възхитена усмивка. Те предлагат Джеймс да се омъжи за своята братовчедка Мери: единствената дъщеря на Катерина и Хари. На практика потвърждават, че той ще бъде посочен за английски престолонаследник. Това е най-доброто възможно решение за Хари — неговата законородена дъщеря става кралица на Англия, с място, осигурено чрез брака ѝ с нейния

братовчед, моят син, крал на Шотландия и престолонаследник на Англия.

Овладеям изражението си и ги поглеждам с любезно безразличие.

— Принцесата не е ли сгодена за императора на Свещената Римска империя? — питам.

— Понастоящем — архидяконът разперва меките си бели длани. — Подобни уговорки често биват променяни.

Подобни уговорки биват променяни дори само при едва загатнатата воля на непостоянния ми брат. Принцеса Мери вече е била сгодена и във Франция, както и в Испания. Но ако той сгоди малката Мери за сина ми, това ще стане с траен договор: ще го направя нерушим.

Хенри Стюарт прекосява стаята и застава до мен. Чувствам как бузите ми почервеняват. Той се привежда близо до мен, за да може да говори поверително в ухото ми:

— Ваша светлост, овладейте се, ще ви съобщя лоши новини. Овладейте изражението си.

Това е толкова внезапно и толкова интимно от страна на един млад мъж, който се е доказал като добър приятел, че веднага вдигам отново ръкавиците към носа си и свеждам поглед, придавайки на очите си прикрито изражение, за да скрия тревогата си.

— Какво има? — питам рязко.

— Съпругът ви, Арчибалд Дъглас, графът на Ангъс, е в града.

Обръщам се към посланиците, чувствайки, като леко докосване на ангелско крило, пръста на Хенри Стюарт отзад на рамото ми, даващ ми сила, сякаш този млад човек ме призовава със силата на волята си да не се колебая.

— Научих, че графът на Ангъс се е върнал в Шотландия — казвам хладно; гласът ми изобщо не трепва. Хенри Стюарт отстъпва назад и присвива очи в тайна усмивка към мен, сякаш се държа точно както се е надявал.

Посланиците свеждат глави и си разменят смутени погледи.

— Така е — казва Радклиф най-накрая. — И се надяваме това да не създава неудобство на ваша светлост. Но във Франция не успели да го задържат, а ние нямахме основания да го арестуваме в Англия. Братът на ваша светлост, нашият крал, не желаете той да ви безпокои,

но графът е свободен човек — може да отиде, където пожелае. Трудно бихме могли да го затворим.

— Не искахме това да ви тревожи... — добавя архидяконът.

— Той няма да безпокои нейна светлост — намесва се внезапно Хенри, забравяйки предпазливостта, която препоръчваше на мен. — Нищо не бива да я тревожи. Тя е вдовстваща кралица в собственото си кралство, тя е регент. Какво би трябвало да я тревожи тук? А всъщност вие ли го доведохте? Може би сте пътували заедно, като приятели?

Той ми придава увереността да се държа като кралица в мига, когато се чувствам най-наскърбена.

— Редно е брат ми да помисли за правата ми на кралица, преди да взема под внимание правата на Арчибалд като граф — казвам. — Негово благородие се лиши от правата си над мен, когато измени на съпругеските си клетви. Можете да му кажете, че не желая да получавам писма от него, че не може да поддържа антураж от повече от четиридесет души, и не трябва да се доближава на повече от десет мили от двора.

Моите двама съветници, Джеймс Хамилтън, граф на Аран, и Хенри Стюарт, кимват, когато чуват това. Това е просто гаранция за собствената ни безопасност. Никой няма да забрави какво направи Арчибалд, когато бе довел своя клан зад градските стени. Джеймс Хамилтън не иска отново да се опитва да препуска на въглищарски кон, а Хенри Стюарт притежава яростната гордост на верен млад мъж: по-скоро би предпочел да умре, отколкото да ме види в опасност.

* * *

Занасям писмата си в тишината на своя параклис, където няма да бъда смущавана нито от сина си, нито от бърборещата си дъщеря, нито от кротката усмивка на красивия ковчежник на Джеймс. Има само едно лично писмо, от сестра ми Мери. Катерина мълчи, и именно липсата на писмо от кралицата говори повече, отколкото трите страници от сестра ми. Намекът е на последната страница, написана от Мери. Тя пише:

Лейди Кери (която бе по-приятно момиче, когато беше Мери Болейн), се оттегли за раждане и роди момиченце. Разбира се, всички знаят, че Хари е бащата, и семейство Болейн получават поземлени дарения и титли, и един Господ знае какво още. Това е много добре за едно семейство с незначително потекло. Хари, Бог да го благослови, е възхитен, че още едно създадено от него дете се е родило благополучно и укрепва, а Чарлс казва, че е редно всички да разберем, че той е мъж и си има гордост. Чарлс казва, че съм глупачка да се безпокоя от тези неща, че те са без значение, но ако можеше да видиш болката на нашата сестра, щеше да се чувстваш така, както се чувствам аз. Чарлс казва, че никой не го е грижа: едно незаконородено дете тук-там не променя, нищо за никого, но всички знаят — макар никой да не го казва, — че кралицата вече не може да забременее. Хари се храни заедно с нея, държи се с нея прекрасно и понякога ношува в покоите ѝ, но това е само от учтивост; тя вече не е негова любима, негова съпруга е само по име, и фактът, че нямат син, се натрапва още по-силно, докато момчето на Беси Блаунт расте силно и здраво, а дъщерята на Мери Болейн гука, когато види баща си. Ами ако той се сдобие с още едно незаконородено момче? И още едно след това?

Катерина е започнала да пости и да носи власеница под прекрасните си рокли, сякаш е сторила грях. Но не се оплаква; не казва нищо. Нищичко. Мисля, че Хенри се чувства неловко, и това го кара да бъде буен и гръмогласен, и всички придворни са започнали да се държат малко невъздържано. Чарлс казва, че се превръщам в кисела стара жена, но ако можеше да видиш Катерина, когато се оттегля рано, за да се моли, докато те танцуват почти до зори, щеше да разбереш какво имам предвид. Всички пият за здравето на новото бебе, сякаш се е родила малка принцеса. Хората бяха дискретни при раждането на Хенри Фицрой, но раждането на това копеле на Болейн се празнува открито. Всички осъзнават, че Хенри Фицрой става все по-голям и силен с всеки изминал ден, за него се

грижат в детска стая, също толкова хубава, колкото стаите на нашите деца. Хари е крал, разбира се, трябва да прави каквото пожелае. Но, о! Маги! ако можеше да видиш Катерина, щеше да почувстваш, както чувствам аз, че щастливите ни времена са приключили.

Да, казвам си аз. И как се върти светът, особено за жените. Младата принцеса от Испания, която се омъжи за красивия ми по-голям брат, Артур, омагьоса баща ми, прелъсти младия ми брат, а после ми проповядваше нерушимите закони на брака, сега гледа как съпругът ѝ я подминава, отивайки при по-млада жена. Сега вижда как една млада жена се оттегля в уединение за раждане, и излиза с бебе с червената коса на Тюдорите. Катерина винаги постигаше каквото иска, чрез съчетанието от силно обаяние и непреклонно мнение. Катерина винаги имаше Бог и закона на своя страна. Сега чарът ѝ повяхва, и никой изобщо не се вслушва в мнението ѝ. Остават ѝ единствено Бог и законът. Мисля, че ще я видим как се вкопчва в тях.

Разбира се, мъчно ми е за нея, зная, разбира се, че обетите трябва да бъдат спазвани, особено от кралете и кралиците, но мисля също и че това е моят шанс. Заявила съм открито, че Арчибалд не може да се доближава до двореца, забранено му е да се явява пред мен. Няма да се отметна от това. И мисля, че сега дойде шансът ми да стигна по-далеч. Ще поставя сина си на шотландския престол и ще получа развод. Докато се влюбва в омъжена жена и признава незаконните си деца, Хари не може да ми забрани да получа свободата си, не може да бъде такъв лицемер. Залезът на Катерина — макар и тъжен, макар и достоен за съчувствие — е моят шанс. Светът не е такъв, какъвто тя го иска. Не сме длъжни да живеем така, както тя смята за правилно. Отказвам да бъда жертвана, за да докажа правотата ѝ. Ще бъда свободна, каквото и да мисли за мен. Ще дръзна да прекратя брачните си обети, точно както брат ми дръзва да наруши своите.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЕСЕНТА НА 1524 Г.

В тъмнината ме разбужда силният звън на църковните камбани, разбъркани, гръмки тонове, неспокоен звън, сигнал за тревога. Скачам от леглото си, а придворната дама, която спи с мен, намята робата около раменете ми и ахва:

— Какво има? Какво става?

Отварям бързо вратата на личния си кабинет, докато стражите разтварят вратата в другия край и Хенри Стюарт влиза тичешком, само по панталон и ботуши, навличайки ризата върху голите си гърди.

— Обличайте се — казва ми настойчиво. — Кланът Дъглас е нарушил забраната ви. Нахлули са в града.

— Арчибалд?

— Покатерил се през стените и отворил вратите отвътре. Стотици са. Имам ли позволение ви да подготвя двореца за обсада?

— Тук? Нима можем да удържим обсада тук?

— Зависи колко са на брой — казва той напрегнато.

Обръща се рязко и изтичва навън, като крещи на стражите да заемат бойни позиции. Изтичвам обратно в стаята си, нахлузвам някаква рокля и пъхам краката си в пантофите. Придворната ми дама се е свлякла на едно столче и плаче от страх.

— Доведете другите — казвам ѝ. — Кажете им да отидат в залата ми за аудиенции, и затворете капаците на всички прозорци.

— Кланът Дъглас ли идва? — потръпва тя.

— Не и ако успея да ги спра — казвам.

Влизам бързо в залата си за аудиенции и намирам Дейви Линдзи с Джеймс. Синът ми е блед и нервен. Опитва се да се усмихне, когато ме вижда, и свежда глава за благословията ми.

— Ще удържим двореца — казвам на Дейви над сведената глава на Джеймс. Повдигам Джеймс, правя реверанс и го целувам. — Бъди смел и се постарай да не се доближаваш до прозорците и да не

излизаш на стените. Не допускай да те видят, не се превръщай в прицел.

— Какво искат? — пита той.

— Казват, че искат да бъдат върнати в съвета на лордовете, а не съдени като предатели — казва Линдзи сухо. — По странен начин го показват.

— Начинът на Арчибалд — казвам горчиво. — Скрити оръжия, тайно подготвена войска — би трябвало да се срамува от себе си. Колко души уби миналия път?

Английските посланици, полуоблечени, архидяконът — бос, влизат тичешком.

— Французите ли са?

— По-лошо — казвам хапливо. — Вашият приятел Арчибалд Дъглас, със стотици свои хора зад гърба си и без никакъв контрол над всички тях.

Те са пребледнели от страх.

— Какво ще правите?

— Ще ги унищожа — заклевам се.

* * *

Холирудхаус е дворец, не замък, но стените са високи и на всеки ъгъл има кули, има и голяма порта, която може да се залости. Чувам мощния рев на топовете от замъка, и разбирам, че Хенри Стюарт сигурно е препуснал като луд нагоре по Кралския път да им нареди да заредят и насочат топовете към всеки, който ги застрашава; замъкът не трябва да падне.

— Изкарайте нашите топове — казвам на капитана на стражата. — Не бива да стигнат дотук.

Нямаме позиции за топове като замък, но те изкарват топовете пред портата и моите хора застават зад тях, с мрачни лица, със струпани зад тях гюлета, готови да обстрелват Кралския път и собствения си град. Пред тях, коленичили на калдъръма, са моите гвардейци с пушки и лъкове.

— За Бога, умолявам ви, не обстрелвайте собствения си съпруг — архидяконът се появява до рамото ми, докато стоя на вратата,

озъртайки се също толкова неспокойно, колкото и топчиите ми, за някакъв знак за появата на войските на Дъглас по Кралския път пред нас. — Това би било акт на дръзко съпругеско непокорство. Никакво помирение няма да бъде възможно, никой папа не би могъл да даде опрощение...

— Върнете се в стаята си — изсъсквам. — Това са шотландски въпроси, а освен това, ако не му бяхте дали разрешение за свободно преминаване, той нямаше да е тук.

— Ваша светлост!

— Вървете! Или аз сама ще ви застрелям!

Той отстъпва назад, зашеметен. Хвърля стъписан поглед към калдъръмения път, сякаш се бои, че орда безумци в карирани наметки с цветовете на клановете ще врхлетят насам с ножове между зъбите, и побързва да се махне.

Поглеждам зад себе си. Джеймс е там, с английския си меч на хълбока.

— Върви в залата за аудиенции — нареждам му. — Ако всичко се обърка, нека те заварят на трона. Ако влязат, запази спокойствие и им се предай. Дейви ще ти казва какво да правиш. Не позволявай да те докосват. Няма право да сложат ръка върху теб — обръщам се към Джеймс Хамилтън, графа на Аран: — Пазете го — казвам. — И пригответе коне за в случай, че трябва да избяга.

— Вие къде ще бъдете? — пита ме той.

Не отговарям. Ако влязат, ще бъда мъртва. Ще минат през моя труп, за да пленят сина ми. Това не е измислена пиеса, това е война между Арчибалд и мен, между клана Дъглас и регентството, между разбойниците и трона. Това е последната ни битка, зная го.

Дейви Линдзи повежда сина ми.

— Бог да ви благослови — казва ми кратко. — Къде е младият Хенри Стюарт?

— Удържа замъка за нас — казвам. — Веднага щом е безопасно, ще се качим там. Бъди готов.

Той кимва.

— Пазете се, ваша светлост.

— Това е битка до смърт — отвърщам.

Цял ден стоим в готовност, научаваме за няколко жертви, малко смут, плякосване, едно похищение. Чуваме, че хората от клана Дъглас

са заели всяка отбранителна позиция и всяка тясна уличка в града, опитват се да щурмуват двореца, но не получават помощ. Гражданите се страхуват от топовете на замъка и на двореца, и им е втръснало от война, особено от боевете в самия град. Повече от всичко друго са им омръзнали Червените Дъглас. Най-сетне, по пладне, след десетки фалшиви тревоги, чуваме забързан тропот и остър писък на гайда, когато един отряд в цветовете на Дъглас се насочва по улицата към нас, с насочени напред пики, с разкривени от ярост лица, сякаш вярват, че може да ни сплашат, за да се предадем.

— Огън! — нареждам.

Топчиите не чакат да им се повтаря. Стрелците отпускат тетивите на лъковете си, пушките припукват, после изгърмяват, а оръдията надават мощен тътен. Трима-четирима мъже лежат и стенат на калдъръма. Вдигнала съм ръка към устата си, ушите ми звънтят от шума, заслепена съм от смрадливия дим; но не помръдвам от мястото си зад гвардейците.

— Огън! — нареждам отново. Приближените на Дъглас се разпръсват преди втората канонада и повличат стенещите си ранени, чиято кръв цапа камъните. Сега пред нас няма никой, но оставаме на позициите си, оръдията са дотъркаляни обратно, заредени отново, стрелците с пушки духат върху нагорещените фитили. Хвърляме погледи от човек на човек, живи сме: твърдо решени сме, изпълнени сме със сурова ярост, че някой се осмелява да тръгне срещу нас, да заплашва нашия крал. Нащрек сме. Мисля, че ще останем тук до полунощ. Не ме е грижа, дори да останем тук с дни. Не ме е грижа за страданието. Не ме е грижа за смъртта. Завладяна съм от ярост. Ако Арчибалд беше тук, бих го убила със собствените си ръце.

Димът започва да се разнася. Ушите ми още звънтят, когато високо над мен, на половината път нагоре по стръмния хълм, виждам мъж на черен кон. Това е Ард. Бих го познала през дим, бих го познала през мрак, бих го познала през пламъците на самия пъкъл. Той гледа право към мен, и аз вдигам очи и го поглеждам.

Сякаш времето спира. Виждам единствено силуета на конника и единственото, което мога да си представя, са тъмните му очи, които някога ме гледаха с такава страст, и все още ме гледат. Застинал е на място: само конят му пристъпва от крак на крак по калдъръма, докато той го държи здраво с твърда ръка. Гледа към мен, сякаш се кани да

заговори, сякаш може да препусне надолу по хълма и отново да предяви правата си над мен.

Не свеждам поглед като скромна жена. Не се изчервявам като влюбена жена. С очи, приковани в неговите, изричам високо, достатъчно високо, за да ме чуе:

— Топчии, прицелете се. В конника.

Те нагласят мерниците си. Очакват заповедта ми за стрелба. Моят съпруг, моят враг, докосва почтително шапката си в моя чест — почти мога да видя усмивката му, — обръща коня си и потегля бавно, без никакъв страх, нагоре по каменистия Кралски път и се изгубва от поглед.

Чакаме, сигурни, че хората на Ард се прегрупират или тайно се изкачват по задните стени на двореца, за да ни нападнат в гръб. Чакаме с нерви, изопнати от страх, със страж на всеки вход, със стрели, поставени върху тетивите, топчиите тихо подухват по пламтящите фитили, за да не угаснат. После, най-сетне, чуваме как камбаната на часовниковата кула на „Сейнт Джайлс“ удря четири часа, а после друга камбана, с висок и сладък звук, удря отново една-единствена нота, отново и отново, призовавайки за мир.

— Какво става? — питам настоятелно капитана. — Пратете някого навън да провери.

Преди той да успее да отговори, виждам кон, препускащ опасно бързо, копитата му се хлъзгат по калдъръма, но той се носи напред със светкавична бързина, надолу по стръмния склон от замъка. Зървам на рамото на ездача цветовете на тартана на Стюарт. Това е Хенри Стюарт. Само това лудо момче би яздило толкова бързо надолу по калдъръм. Той дръпва поводите, спира пред топовете и скача от коня си.

Покланя ми се.

— Невредима ли сте?

Кимвам.

— Разрешете да доложа, че кланът Дъглас с Арчибалд Ангъс начело се изтегли от града и портите са затворени за тях — казва той.

— Отидоха ли си?

— Засега. Елате с мен. Нека заведем вас и краля на безопасно място в замъка.

Капитанът изкрещява някакво нареждане към конюшните; някой изтичва за Джеймс. Всички сме чакали този момент цял ден и конете са оседлани и готови. Изкачваме се по хълма в лек галоп. Подвижният мост е спуснат, решетката на крепостната врата — вдигната, портите — отворени, замъкът — гостоприемен, и ние минаваме с тропот по моста и влизаме вътре. Портите се затръшват зад нас, чуваме скърцането на вдигащия се подвижен мост, остро стържене на желязо по желязо и дрънченето на вериги, когато решетката на крепостната врата се спуска.

Хенри Стюарт се обръща към мен.

— Невредима сте, хвала на Бога, невредима сте — гласът му пресеква от вълнение, той ме сваля от седлото и обвива ръце около мен, сякаш сме любовници, сякаш е естествено да ме прегръща, и е редно да облегна глава на рамото му. — Хвала на Бога, любов моя, в безопасност си.

* * *

Той ме обича. Мисля, че съм го знаела през цялото време, от първите дни, когато го забелязах в свитата на Джеймс, извисяващ се над другите. Мисля, че го забелязах, когато пуснах кърпичката за Джеймс и го видях да ликува. Когато помогна на Джеймс да свали бронята си, той взе кърпичката ми, с избродираната роза в ъгъла, и я задържа. Сега, повече от година по-късно, ми казва, че тя още е у него. Знаел е оттогава, от онзи момент. Аз знаех единствено, че го харесвам, че ме забавлява, че се радвам на загрижеността му за мен, че се чувствам в безопасност, когато беше с мен. Не бях мислила за любов. Бях толкова разтърсена от многократните изневери на Ард, та бях забравила, че мога да обичам.

Отдръпвам се от прегръдката му веднага. Трябва да бъдем внимателни. Не мога да позволя да кажат и дума срещу мен, докато молбата ми за развод се придвижва бавно от един етап към друг в Рим, докато съм регент на млад крал, докато брат ми открито сменя любовниците си една след друга, а снаха ми поддържа статута на брака, сякаш той е единствената порта към рая.

— Недей — казвам бързо.

Той ме пуска веднага, отскача назад, с неспокойно изражение.

— Простете ми — казва сериозно. — Беше от облекчение, че ви виждам. Цял ден сякаш бях в ада.

— Простено ви е — прошепвам пламенно. Сещам се за продължителната заплаха в погледа на Ард, помислям си за лютивия дим на оръдията, който се виеше на спирали между мен и съпруга ми. Спомням си внезапното страстно желание за живот, което идва, когато смъртта е била наблизо, че и омразата, и любовта са страстни чувства. — О, Господи, прощавам ти. Ела при мен тази вечер.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ПРОЛЕТТА НА 1525 Г.

Никой не бива да узнае, че Хенри Стюарт е влюбен в мен. Е, Дейви Линдзи знае, защото той знае всичко. Придворните ми дами знаят, защото го виждат как ме гледа — той е на дваисет и осем години, не умее да крие желанието си. Джеймс Хамилтън, графът на Аран, знае, защото ме видя в прегръдките на Хенри в кулата на замъка; но никой, който може да съобщи в Англия, не знае, че имам добър мъж, който да ме обича, и вече не съм сама срещу света.

Наслаждавам се на вниманието му, то е като мехлем върху изгорена кожа. Любовта на мъж като Арчибалд Дъглас остави по мен белези като от изгаряне, да бъда отхвърлена също означаваше да бъда белязана. Искам да се изцеля и да забравя, че някога съм го познавала. Искам да отдъхна в обожанието на Хенри Стюарт. Искам да спя до него в хладните шотландски нощи и да не сънувам Арчибалд никога повече.

С Хенри мога да бъда спокойна, което е още по-добре, защото имам много врагове и никакви съюзници. Арчибалд се оттегля в замъка Танталън и изпраща поредица от оплаквания срещу мен до брат ми Хари. Казва, че се е опитал да се помири с мен, но че аз съм безумно опасна. Казва, че собствените посланици на Хари ще потвърдят, че съм насочила топовете към него. Хари и неговият говорител, кардинал Улзи, подтикват Арчибалд да опитва, и да опитва отново. Те искат кланът Дъглас да задържи французите извън страната. Казват, че той трябва да ми заповяда, че може да ме принуди да се помиря с него. Грозни съвети, жестоки думи.

Те отказват да ме изслушат, отказват да ме подкрепят. Не получавам никаква вест от тях по време на коледните празници, а после получавам няколко красиви подаръка и бележка от сестра си Мери. Тя описва една от най-хубавите Коледи досега... дрехите и танците, и поетичните драми и подаръците... в самия край ми

съобщава защо дворът, оглавяван от застаряваща кралица, се весели толкова много:

Мери Кери има съперница в лицето на сестра си, Ан Болейн. Наистина, какви са само тези момичета от семейство Болейн! Тя беше моя почетна дама във Франция, и е много чаровна, много остроумна, много умна. Никога нямаше да бъда толкова мила към нея, ако знаех как ще използва научените от мен уроци. Съжалявам, но те двете със сестра ѝ подлудяват целия двор с неспирна поредица от развлечения. Между тях двете Хари е напълно омаян. Държи се студено към нашата сестра Катерина, която не може да му угоди, каквото и да прави, и е сдържан с мен. Момичетата Болейн са се превърнаха в кралици тази Коледа, те измислят всички развлечения и игри, и Ан Болейн печели винаги. До нея сестра ѝ, която беше толкова обичана, изглежда безцветна и скучна, аз самата изглеждам невзрачна, представи си как изглежда в сравнение с нея бедната Катерина! Ослепителна е. Един Бог знае как ще свърши това, но тя не е просто красива малка блудница; жадува за нещо повече.

Нито дума за мен. Сякаш никога не съм командвала гарнизона на Холируд и не съм насочила оръдията към Кралския път и не съм се опълчила на собствения си съпруг, все едно не съм го принудила да отстъпи и не съм го победила. Никой не знае, че съм го напуснала, не съм изоставена съпруга, аз съм господарка на собствената си съдба. Аз съм в центъра на сплетните по цял свят, но не и в Лондон, където Хари има ново увлечение и кара своята кралица да страда. Единствено това има значение за Лондон. Несъмнено именно с тези неща се бори Арчибалд, за да бъде чул. Ето защо съм забравена. Може да се боря за правата на сина си, да кроя планове, за да го опазя, отчаяно копнеейки за помощ от Англия, да планирам бъдещето на Шотландия, но в Лондон мислят само за изкусителните тъмни очи на Ан Болейн и изпълнената със сляпо обожание усмивка на Хари. Слава Богу, че когато получавам това писмо, мога да облегна глава на рамото на

Хенри Стюарт и да зная, че някой ме обича. В Лондон може почти да са ме забравили, но сега имам до себе си човек, който ме обича заради самата мен.

* * *

Но няма спасение от Арчибалд. Английският посланик настоява кланът Дъглас да бъде допуснат в Единбург, а лордовете, които са на заплащане при англичаните, трябва да бъдат допуснати в съвета. На свой ред те обещават да ме подкрепят като регент, и всички се споразумяваме, че ще има мир с Англия и годеж между Джеймс и братовчедка му принцеса Мери.

— Ще изградите мир и съюз с Англия — обещава ми архидякон Магнус. — Ще служите на двете си страни. И двете ще ви бъдат признателни.

* * *

Изпитвам ужас от мисълта, че отново ще бъда близо до Арчибалд. Чувствам се така, сякаш може да стовари проклятие върху мен и ще бъда безпомощна пред него. Зная, че се държа глупаво, но изпитвам безпомощния ужас на мишка, която замръзва, гледайки как змията се приближава все повече и повече, знаейки, че смъртта идва, и въпреки това е неспособна да избяга.

— Наистина не искам да вървя в тържествена процесия заедно с Арчибалд — казвам със слаб глас на Хенри Стюарт и Джеймс Хамилтън, графа на Аран. Но как мога да кажа на тези двама мъже, че треперя при мисълта Арчибалд да се доближи до мен?

— Той би трябвало да се срамува дори да се доближи до вас — казва Хенри разгорещено. — Защо не можем да настояваме да стои надалече от вас?

— Кога го видяхте за последен път? — пита Хамилтън.

Тръсвам глава да прогоня живата представа за Ард, толкова висок върху черния си кон, и лъхация на сяр дим навсякъде около него.

— Не зная. Не мога да си спомня.

— Трябва да има процесия — казва Джеймс Хамилтън. — Не е нужно да вървите хванати за ръце; но ще трябва да има шествие. Светът трябва да види, че ще работите заедно със съвета.

Хенри процежда някаква ругатня и се отдръпва от огнището в личния ми кабинет, за да застане до прозореца и да се загледа в снежната вихрушка навън.

— Как могат да искат това от вас? — пита настоятелно той. — Как може брат ви да иска това от невинната си сестра?

— Наистина го искат — казва ми Джеймс Хамилтън обезпокоено. — Трябва да покажете, че всички лордове в съвета са сплотени, че съветът е единен. Хората трябва да видят всички съветници заедно. Но за него е още по-лошо: той трябва да коленичи пред вас и да ви даде клетва за вярност.

— Би трябвало да го заплюете в лицето! — изръмжава Хенри. Обръща се към мен във внезапно отчаяние. — Нали не смятате да го направите? Няма да се върнете при него?

— Не! Никога! И не може да ме целува — казвам в пристъп на внезапна паника. — Не може да докосва ръцете ми.

— Трябва да се закълне във вярност — повтаря Хамилтън търпеливо. — Не може да ви стори зло. Всички ще бъдем до вас. Той ще коленичи пред вас и ще събере длани, вие ще вземете ръцете му в своите. После той ще се поклони и ще ви целуне ръка. Това е всичко.

— Всичко! — избухва Хенри. — Всички ще си помислят, че те отново са съпруг и съпруга.

— Няма — казвам, намирайки кураж в отчаянието му. — Това е знак на неговата вярност към мен. Означава, че съм спечелила. Трийсет крачки — трябва да направим малко повече от трийсет крачки. Не си помисляй, че това има някакво значение, не си мисли, че не те обичам, не си мисли, че го приемам отново като свой съпруг, защото, кълна се, не е така. Никога няма да го направя. Но трябва да вървя до него, и трябва да държа ръката му, трябва ние, вдовстващата кралица и графът на Ангъс, нейният съпруг, да въведем всички лордове в съвета.

— Не мога да го понеса!

Той е бесен, като сърдито дете.

— Понеси го заради мен — казвам спокойно. — Защото аз съм длъжна да го понеса заради сина си Джеймс.

Погледът му веднага омеква.

— За Джеймс — казва той.

— Трябва да направя това за него.

— Това е само публична клетва за вярност — напомня Джеймс Хамилтън на двама ни.

Обгръщам тялото си с ръце, за да не треперя.

* * *

Вървя редом до сина си Джеймс, облечен в златен брокат: и двамата сме с корони на главите, когато влизаме в сградата на градския съвет на Единбург. Арчибалд предвожда процесията, носейки короната, Джеймс Хамилтън, графът на Аран, го следва, носейки скиптъра, а графът на Аргил върви зад него с церемониалния меч на Джеймс. Зад тримата крачим ние с Джеймс, един до друг, а над главите ни носят балдахина от златен брокат. Студът хапе — виждаме дъха си във въздуха, докато вървим, — и около нас се вихрят малки снежинки. Плащам висока цена за мира между Англия и Шотландия, висока цена за безопасността на сина си. На вечеря тази вечер в Холирудхаус ще трябва да поделя „чаша на любовта“ със съпруга си и да му изпращам най-отбраните блюда. Той ще се усмихва и ще взема най-хубавите парчета месо, точно както отново законно прибира рентите от земите ми. Няма да хвърлям погледи през стаята към Хенри Стюарт, седнал пребледнял сред свитата на Джеймс, без да хапне нищо.

* * *

Точно тази вечер английският посланик, архидякон Томас Магнус, ми връчва писмо от самата Катерина.

— Изпратила го е на вас? Защо не направо на мен?

— Искаше да ви го връча на този ден, деня, в който вие и съпругът ви поведохте съвета.

— О, нима графът го е диктувал? Точно както реши за процесията? — питам язвително.

Архидяконът го вдига да ми покаже.

— Нейна светлост го написа — казва той. — Виждате ли, ето го непокътнатият ѝ печат. Не зная какво ви пише, не знае и никой друг. Но тя каза, че трябва да ви го връча, когато графът на Ангъс се присъедини към съвета и се закълне във вярност на сина ви.

— Знаела е, че това ще стане?

— Помоли се това да бъде Божията воля.

Вземам писмото от него, а той се покланя и излиза от стаята, за да мога да го прочета на спокойствие.

Скъпа сестро,

Хари ми каза, че е наредил на Вашия съпруг, графа, да подкрепи Вас и сина Ви в съвета на лордовете, и че е доволен, задето графът ще зачете дълга си към Вас и обетите си като Ваш съпруг. Толкова се радвам и съм толкова благодарна, че бедите Ви свършиха, съпругът Ви се върна при Вас, синът Ви е приет като крал, а Вие сте на власт като регент. Смелостта Ви бе възнаградена, и аз благодаря на Бога за това.

Понеже Ви познавам добре, помолих Хари да настоява пред съпруга Ви да бъде великодушен и търпелив с Вас, и той ми обеща, че до седмицата на празника на Света Троица не е нужно да се връщате при Арчибалд и двамата да живеете като съпруг и съпруга, така че ще имате време да свикнете отново с него и да заобичате по-силно него, който Ви е толкова верен — в изгнание и в Англия. Наблюдавах го и той ме убеди, че Ви е верен и любящ съпруг. Нямайте причина да не се върнете при него.

Заклех се пред Хари в собствената си чест, че слуховете, които чухме за Вас, са лъжливи. Дадох честната си дума, че Вие сте почтена жена и че не бихте превърнали собственото си дете в копеле, нито бихте се подиграли с кралското си име, като се стремите към развод, особено със съпруг, който търси прошката Ви.

Да бъдеш добра съпруга означава да прощаваш. Една кралица като Вас, като мен, като нашата сестра Мери, е особено задължена да покаже на света, че на брака не може да се сложи край, че нашата способност да прощаваме е безкрайна.

Затова се съгласих с Хари, че ще приемете Арчибалд обратно като свой съпруг в седмицата на Света Троица, и се надявам, че отново ще бъдете щастлива. Както се надявам да бъда и аз, в някой скорошен ден.

Вашата сестра, кралицата,
Катерина

Дори не й се сърдя, задето ме предава в ръцете на един неверен предател, който поведе армията си срещу мен. Виждам това като неин умел удар.

* * *

Арчибалд трябва да живее в Холируд с дъщеря ни, сина ни и с мен, трябва да покажем на света, че сме семейство, че сме се помирили. Трябва да докажем на Хари, че не може да има развод, че един съпруг винаги се връща при съпругата си, че бракът наистина е до смъртта. За обикновените хора, които идват да ни видят как се храним, седнали един до друг, с лице към великолепната зала, изглеждаме, както се полага на велик лорд, неговата съпруга и сина му. Балдахинът от златен брокат се надвесва над Джеймс и мен, столовете ни са поставени малко по-високо от този на Арчибалд, но той е този, който изпраща блюдата из залата, обикаля наоколо и бърбри с приятелите си, и поръчва музиката като високопоставен мъж на собствената си трапеза.

В кухните приготвят пиршества с многобройни блюда, сякаш се радват на възможността отново да готвят за господаря. Музикантите свирят танцови мелодии и Арчибалд учи всички на новите танцови стъпки от Лондон, които Ан Болейн е направила модни. Актьорите представят нови поетични драми — избират някой придворен и го

измъкват да танцува и да изпълнява роля в драмата. Често избират Арчибалд и той танцува вихрено в кръг, а тъмните му очи ми се усмихват, свива рамене, сякаш за да каже, че не се стреми към похвали, а те просто идват при него. Той е постоянен център на внимание.

Държи се мило и приятно с Джеймс — не го задушаваш с внимание, което би събудило у предпазливия ми дванайсетгодишен син подозрение, а му разказва за случаи, в които се е спасявал на косъм, за битки и стратегии, за войните на християнския свят, планове на краля на Англия и постоянните размествания и борбата за надмощие и власт в кралските дворове на Европа. Не си губи времето във Франция, нито в Англия. Знае всичко за важните събития и разказва на Джеймс различни анекдоти, за да го научи на държавнически умения, тупа го по рамото и хвали неговата проникателност. Води го в библиотеката, разстила картите върху голямата кръгла маса, и му показва как фамилията Хабсбург е ставала все по-велика и по-велика, и че техните земи се простират из цяла Европа.

— Ето защо трябва да поддържаме съюз с Англия и с Франция — казва той. — Хабсбургите са чудовище, готово да ни погълне.

Той се държи любящо и непринудено с Маргарет, а тя го обожаваш като баща, върнат ѝ по чудодееен начин. Той хвали красотата ѝ и я води навсякъде със себе си, купува ѝ панделки за косата ѝ всеки път, щом минат покрай някой пазар. Към мен е толкова очарователен и вежлив, както когато режеше месото на трапезата ми и беше готов да направи всичко за мен. Хвърля ми топла усмивка над рамото на Джеймс, сякаш за да ме похвали, задето съм отгледала такова момче, смее се, когато подхвърля някоя шега, винаги е готов да ми предложи ръката си. Когато придворните танцуват, музикантите свирят, картите са подредени за игра, всичко се върши изцяло според желанието ми. Той ме познава толкова добре, че се досеща какво искам, преди да имам време да издам заповед. Пита за старата болка в бедрото ми, напомня ми за главоломната ни езда към безопасността; нашето минало е любовна история, която той преразказва от време на време на малки откъси, като постоянно ме пита дали си спомням онзи път...? Спомням ли си нощта...? Ден по ден ме примамва към себе си с внимателно вплитане на общи интереси и споделени спомени.

Често се обръща към Джеймс и възхвалява куража ми и казва на момчето ми, че е късметлия да има толкова смела майка. Разказва на Маргарет за десетките рокли, които царственият ми брат ми изпрати като награда за смелостта ми. Винаги намеква, че самият той се е борил за моята кауза, за безопасността на Джеймс. Сякаш пее балада за историята, която ние знаем, но тя е приспособена към непозната, нова мелодия.

Зад любезно сведената глава на Арчибалд виждам Хенри Стюарт, пламнал от гняв, но безсилен. Не мога да направя нищо, за да му докажа, че не съм омекнала пред този нов Арчибалд, защото той може да види — за всеки е ясно, че съм. Срещала съм толкова малко привързаност в живота си, че копнея за внимание, дори от страна на мъж, който е мой враг.

Влюбена съм в Хенри Стюарт, сърцето ми трепва от вълнение всеки път, когато той идва в двора и ми се покланя, със златистокестенявата си коса, блестяща в светлината на свещите, с прями и честни лешникови очи; но когато Арчибалд застава зад стола ми, отпуснал ръка върху рамото ми, знам, че съм в безопасност: единственият мъж в Шотландия, който би могъл да оспори властта ми, е на моя страна, приятелят и съюзникът на брат ми стои до мен, съпругът, за когото се омъжих по любов, който ме предаде така болезнено, се е завърнал у дома.

— Това е нашият щастлив завършек — прошепва той, навел се над мен, и аз не мога да намеря куража да му възразя.

* * *

Хенри Стюарт идва в личния ми кабинет в часа преди вечеря, докато всички се обличат. Една от дамите ми идва и ми съобщава, че той чака, а аз отпращам всички и излизам при него, облечена по кралски, в зелено кадифе със сребристи ръкави. Той се покланя и ме чака да седна, но аз тръгвам към него, вглеждам се в навъсеното му лице и чувствам такава пулсираща страст, че не мога да се възпра, слагам ръка на гърдите му и прошепвам:

— Хенри?

— Дойдох да поискам разрешение да напусна двора — казва той сковано.

— Не!

— Трябва да разберете, че трудно бих могъл да живея под един и същ покрив с вас и съпруга ви.

— Не мога да понеса да си отидеш. Не можеш да ме оставиш тук с него!

Той притиска ръката ми до красиво избродирания си жакет и казва:

— Не искам да си отивам. Знаете, че не искам. Но не мога да живея в дома му, сякаш съм негов слуга.

— Това е мой дом! Дължиш преданост на мен!

— Ако той е ваш съпруг, тогава всичко е негово — казва той натъжено. — Също и аз. Чувствам се засрамен.

— Срамуваш се от мен?

— Не, никога. Зная, че трябва да делите властта с него. Зная, че трябва да го задържите тук. Разбирам. Това е споразумението с англичаните. Разбирам това. Но не мога да го понеса.

— Любов моя, скъпи мой, знаеш, че ще получа развод и ще бъда свободна от него!

— Кога?

Сепвам се от унилия му тон.

— Всеки момент, решението може да дойде всеки момент.

— А пък може и да не дойде никога. Междувременно не мога да ви чакам в дома на вашия съпруг.

— Не се връщай в Авъндейл — вкопчвам се по-здраво в дрехата му. — Ако не можеш да останеш тук, не се връщай там.

— Къде другаде?

— Върви в Стърлинг — казвам забързано. — Той е мой — никой не може да отрече това, — върви в Стърлинг и събери стражата на замъка. Провери укрепленията и го превърни в сигурно убежище за нас, за в случай, че нещата тук някога се объркат.

Създавам му работа, възлагам му задача, която ще го накара да се почувства важен.

— Моля те — казвам. — Макар че не можеш да ме защитиш тук, можеш да ми осигуриш безопасно място, където да отида, ако някога се наложи. Кой знае какво може да направят хората от клана Дъглас?

— Ще направят, каквото им наредят англичаните — казва той сухо. — И вие също.

— Ще го правя засега — съгласявам се. — Принудена съм, засега. Но нали знаеш, че работя за свободата си и за свободата на сина ми да бъде законен крал на свободна страна.

— Но все така държите Дъглас и клана му на своя страна — казва той съобразително.

Поколебавам се, преди да му кажа истината. Чувствата ми са толкова противоречиви, че едва успявам да ги обясня на себе си.

— Страхувам се от него — признавам. — Знам, че е безразсъден, не мога да преценя колко далече е готов да стигне. И поради това се чувствам по-сигурна, когато е на моя страна — засмивам се безрадостно. — Нямам враг извън замъка, когато той е вътре. Когато е добър с мен, зная, че не ме заплашва опасност.

— Нима не виждате, че трябва да се освободите от него? — настоява той с нетърпеливата категоричност на младостта. — Живеете с него от страх.

— Сестрите ми настояват — казвам. — Брат ми настоява. Правя го заради Джеймс.

— Нима ще станете негова съпруга както по име, така и на дело? Той е млад човек, не може да различи кога лъжа.

— Никога — казвам му, мислейки си, че Катерина е обещала да стане точно това, в седмицата, когато е празникът на Света Троица. — Не си го и помисляйте.

— Значи не го обичате?

Той все още не знае как една жена може да обича и да се бои, и да мрази едновременно.

— Не — казвам предпазливо. — Не е такава любов.

Той омеква, свежда глава и целува вкопчените ми в него ръце.

— Много добре — казва. — Ще отида в Стърлинг и ще чакам да ме повикате. Знаете, че само искам да ви служа.

* * *

Успявам да издържа цяла пролет без младия си любим, макар да ми липсват навъсеното му присъствие и ревнивите му погледи от

дъното на залата. Всеки ден ставам все по-неспокойна, докато амбицията на Арчибалд става все по-ясна, докато той увеличава влиянието си над съвета на лордовете, а решителността му да управлява Шотландия става по-очевидна. Връзката му с Англия е толкова силна, състоянието му (моето състояние) е толкова голямо, авторитетът му се налага над всички тях. Продължава да бъде все така нежен, внимателен и непринуден с мен, но се ужасявам от Великден, и празника на Света Троица след това, когато той ще се върне в леглото ми, и не виждам начин да му откажа. Това, което влошава нещата, е че той говори за това като за споразумение, в което и двамата сме встъпили свободно, сякаш иска да изчака лятото, за да отбележи помирението ни, сякаш се надяваме на още едно дете като двойка косове, гнездящи в ябълково дърво. Планът на Катерина — да ми даде време да свикна с него — се е превърнал в ухажване, водещо неумолимо обратно към брака ни.

Той е твърде умен, за да каже открито каквото и да е от това, но поръчва нови завеси за леглото ми и нови завивки, и казва на шивачките, че всичко трябва да е готово за седмицата, в която се пада празникът на Света Троица. Говори понякога за лятото и казва, че ще отидем в Линлитгоу и по-далече на север, че трябва да разведем Джеймс из страната му на кралска обиколка, както правеше баща му. Казва, че ще научи Маргарет да язди, възседнала коня като момче, за да може да се наслаждава на лова и ездата. В гласа му никога не се прокрадва и капка съмнение, че ще бъдем заедно, като съпруг и съпруга, това лято и всяко лято отсега нататък.

Уверено се обръща към кардинал Улзи с молба да използва напълно приходите от земите ми; всичките ми ренти, всичките ми поземлени доходи и всичко, родено от земите ми, ще отива при него като мой законен съпруг. Не знам какво става с жената, която той някога наричаше своя съпруга, Джанет Стюарт от Тракуеър. Не знам дали тя живее в замък Танталън в охолство като негова господарка, или в някой от моите имоти, и никой не смее да ми каже. Не зная дали е отхвърлена, дали той я е изоставил и дали не живее някъде, навярно в Тракуеър Хаус, на ръба между надеждата, че той може да се върне при нея, и страха, че ще го направи. Той никога не я споменава, а някакво ужасно смущение възпира и мен да попитам. Изгубила съм смелостта да го предизвиквам.

Възпявайки щастието на брака ни въпреки всички конфликти, борбата ни да бъдем заедно, той е нарисувал нова картина. Разбирам как е успял да направи това толкова добре в Лондон, както го прави и тук, в Единбург. Убеждава сина ми, почти успява да убеди и мен, че двамата сме дълбоко влюбени, разделени по злощастна случайност, останали си верни през толкова много трудности, и сега сме се върнали един към друг. Не мога да задържа усещането за собствената си личност. Започвам да мисля, че той е прав, че ме обича, че само с него съм в безопасност. Неговият светоглед, неговото мнение за мен, неговият разказ за живота ни заедно бавно ме завладяват.

Един ден той дори се осмелява да каже:

— Димът от топовете се разнесе и те видях зад тях, и тогава си помислих — Боже мой, това е единствената жена, която съм искал някога. При нас винаги е имало голяма страст, Маргарет, омраза и любов едновременно.

— Дадох им заповед да се подготвят за стрелба. Знаех, че си ти — отговарям.

Той се усмихва, увереността му е непоклонима.

— Знаех, че го направи, и че ме видя да те гледам и знаеше какво си мисля.

Спомням си силуета му върху коня, как стоеше в ярката светлина на Кралския път, сякаш ме предизвикваше да го обстрелвам.

— Не, не знаех какво си мислиш — казвам упорито. — Искях само да си отидеш.

— О, никога няма да направя това.

Той е представител на моя брат, великия крал, има дадената от Бог увереност на снаха ми, кралицата на Англия, упълномощен е от властта на човек и Бог. Държи ме в своя власт. Не съм влюбена — да ме пази Бог от подобна мъка, — но той господства над двора и налага волята си на Джеймс, и се разпорежда с мен, и аз имам чувството, че няма нищо, което мога да кажа или направя, за да получа свободата си. Казва ми какво мисля, сякаш собственият ми ум му е подчинен. Мога само да чакам новини от Рим, че разводът ми е бил одобрен, и едва тогава ще мога да му кажа, че съм свободна и че за мен той е лорд от съвета и нищо повече. В този ден ще мога да му кажа, че не е мой съпруг, не е доведен баща на краля. Баща е на дъщеря ми, но няма власт над мен. Може да е съюзник на краля на Англия, но вече не е

негов сродник. Всяка нощ коленича пред разпятието си и се моля служителите на Светия Отец да пишат веднага и да ме освободят от този странен полуживот, в който живея със съпруг, на когото не смея да се противопоставя, и копнея за мъж, когото не мога дори да виждам.

Непоносимо е. Трябва да се махна това лято. Не мога да яздя с Арчибалд всеки ден и да го гледам как танцува всяка нощ. Не мога да коленича до него в параклиса и да слушам литургията до него. Зная, че скоро след Великден, той ще дойде в спалнята ми и дамите ще отворят вратата и ще го пуснат да влезе, ще направят реверанс, и ще ни оставят насаме. Той има такава власт и влияние над мен, та зная, че няма да се съпротивлявам. Знам, че по закон не мога да се съпротивлявам. Все по-силно се боя, че сигурно съм забравила как да се съпротивлявам: няма да се възпротивя.

Трябва да разваля обвързването, което брат ми е уредил за мен, да разваля проклятието, което Катерина е изтъкала. Дватамата решиха, по собствени тайни причини, че Арчибалд и аз трябва да зачетем брачните си обети и да се помирим. Бракът ми с Арчибалд допуска страстта на Хари към Мери Болейн, защото демонстрирам, че никоя изневеря не може да унищожи един брак. Моя задача е да докажа това. Катерина и Хари обработиха нас двамата, за да стигнем до съгласие. Хари плаща за гвардията на Джеймс, подкупва съвета на лордовете, подкрепя Арчибалд при условие, че Арчибалд представлява интересите на Англия и остава верен на брака си с мен, английската принцеса. Хари ми пише, Катерина ми пише, дори сестра ми Мери ми пише, и всички казват, че моето бъдеще и бъдещето на страната ми и на момчето ми са в ръцете на добрия ми съпруг. Той ще ми бъде верен, трябва да го приема обратно. Ще бъдем щастливи.

Тайно, като изменям почерка си и изпращам писмото по задните улици до пристанището, а оттам по един френски търговски кораб до Франция, пиша на отсъстващия херцог на Олбъни. Казвам, че съм готова да сторя всичко — каквото и да е, — за да получа развод от папата. Казвам, че зная, че той може да убеди Ватикана в моя полза. Казвам, че ще му поверя съвета на лордовете, че ще предам Шотландия на французите, стига само да ме освободи от Арчибалд и този ужасен, подобен на сън полуживот, който ме задушаваше и в този миг, когато моля за помощ.

ДВОРЕЦЪТ СКОУН, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1525 Г.

Дворецът Скоун е жилище на абати, разположен край абатството в Скоун. Това е прочутото място на коронациите на шотландските крале, и аз обичам сивото каменно абатство, двореца, малката църква, разположена високо на хълма над Пърт, още откакто за пръв път дойдох тук със съпруга си Джеймс, краля. Тук пейзажът е див; планините се издигат високо, по-ниските им склонове са потъмнели от гори, толкова гъсти и дълбоки, че никой не живее там и по тесните изровени пътеки вървят само елени и диви свине. По това време на годината билата на планинските върхове са бели от сняг, макар че жълтите нарциси полюшват главици по речния бряг. Твърде студено е да се върви покрай буйната река, разпенена от зимните порои, или в оградените със зидове градини около манастира, където първите зелени пъпки се показват в лехите от тъмна пръст.

Арчибалд не ни придружава по време на това необичайно за сезона пътуване на север, а остава в Единбург, за да заседава в съвета с лордовете, и ние с Джеймс внезапно се оказваме свободни. Едва сега, когато сме далече от него, осъзнавам как ме заставя да мълча, как го дебна. Синът ми и аз сякаш пристъпваме на пръсти около него, все едно че той е спяща змия, която може да нападне. Само на Маргарет ѝ е мъчно за него — той е толкова очарователен и любящ с нея, и тя не се бои тайно от него.

Излизаме на лов или на езда всеки ден, началникът на конницата ми ни води нагоре през горите и ни извежда във високата гола пустош, където вятърът е остър, студен и силен. Синът ми, кралят, обича тези планински местности, които заемат толкова голяма част от неговото кралство. Язди по цял ден само с няколко спътници. Отиват да закусят в мъничък манастир, тропат по вратата на отдалечена ферма, за да помолят за вечеря. Хората разбират с възторг, че кралят им е сред тях, а Джеймс се наслаждава на свободата след годините, през които е бил почти затворник в собствените си замъци. Прилича на баща си: обича

да изненадва хората си, да язди сред тях като обикновен човек, да говори с тях като равен. Казвам му, че баща му някога се представяше под името Добрият стопанин от Баленджидж, село недалече от Стърлинг, и се преструваше на скромен селянин, за да може да танцува с момичетата и да дава пари на просяците, а Джеймс се смее и казва, че той също ще бъде Добър стопанин, и ще се представя под името „Синът на добрия стопанин“.

Хенри Стюарт се присъединява към нас, язди до Джеймс — отличен спътник за един млад крал, говори му за рицарство и благородство и разказва старите предания на Шотландия. По цял ден той е спътник и приятел за Джеймс, а нощем идва тихо в стаята ми и ме взема в обятията си.

— Ти си моята любов, моята любов — шепне в ухото ми, а аз казвам „шшт“, и се любим тихо, предпазливо, а той се измъква преди зазоряване, така че, когато ставам за утринната молитва, ми се струва, че съм сънувала младия си любовник, и едва мога да повярвам, че изобщо сме били заедно.

* * *

Толкова сме щастливи на север, и толкова откъснати от тревогите в Единбург, че съм изненадана, когато веднъж на вечеря съобщават за пристигането на архидякон Томас Магнус, току-що завърнал се от посещение в Англия. Тук вечеряме рано, и си лягаме, когато восъчните свещи започнат да догарят в поставките си. Небето е тъмно като черно кадифе, с малки звезди като сребърни главички на карфици. Не се виждат светлини от Пърт, няма зарево на факли от селцето Скоун. Няма нищо, освен проблясък на тайнствено сияние — не зора, но не и звездна светлина, — там, където неосветената земя се слива с обвитото в черен нощен мрак небе, а единственият звук е натрапчивото бухане на кукумявките.

— Не очаквах да ви видя обратно в Шотландия толкова скоро, архидяконе — казвам. — Добре дошли.

Не е особено добре дошъл. Знам, че е бил в Лондон и сигурно носи съобщения от Англия. Не се съмнявам, че се отбил в Единбург, споделил е всички новини с Арчибалд, и е получил указания от него.

— Брат ми, кралят, в добро здраве ли е? А нейна светлост кралицата?

Той се покланя. Казва тихо, че носи писма за мен и много скръбни новини от Лондон.

— Нали брат ми е добре? — питам тревожно. — А също и нейна светлост кралицата?

— Хвала на Бога — казва той благочестиво. — И двамата са добре. Но имаше ужасна битка. Съжалявам, че се налага да ви съобщя, че предишният ви съюзник, кралство Франция, претърпя поражение. Самият крал на Франция е пленен.

— Какво? — питам неразбиращо.

Виждам — това не би могло да убегне на никого — малката искрица на задоволство от стъписването ми поради съзнанието, че това ме оставя без съюзник срещу брат ми и неговия верен човек.

— Крал Франсоа е пленен и е във властта на императора — казва архидяконът хладно. — Вашият приятел, херцогът на Олбъни, командващ войската му по поръка на господаря си, е напълно разгромен. Врагът на брат ви, Ричард дьо ла Поул, претендентът за трона, е загинал.

— Той беше и мой враг — казвам решително. — Наш сродник и наш враг, и едното, и другото. Слава Богу, че няма да ни притеснява повече.

— Амин — казва архидяконът, а тонът му подсказва, че би предпочел той да е човекът, позоваващ се на Божието име. — Следователно ще разберете — както принцеса с бърз ум като вашия, — че вече нямате други влиятелни приятели освен англичаните, че французите са разгромени и ще носят последиците от този разгром в продължение на цяло поколение, щом техният крал е в плен, а властта му — разбита. Той беше ваш съюзник, но сега е пленник на Хабсбургската династия. Кралството на брат ви вече не е застрашено от нападение от французите, вашият приятел, херцогът на Олбъни, е унижен и победен.

— Радвам се на всичко, което носи безопасност на Англия — отвърщам напосоки, почти без да осъзнавам какво казвам. Ако французите са победени, а херцогът — разгромен, тогава той не може да се застъпи за мен във Ватикана; не може да ми бъде от помощ в

Шотландия. Архидяконът е прав: изгубих приятел и съюзник. Ще бъда зависима от Хари и във властта на Арчибалд завинаги.

— Това е шок за вас — казва архидяконът, с неубедително съчувствие. — Това е краят на Франция като сила. Всички шотландски лордове, платени от Франция, ще открият, че издръжката им е спряна — той прави пауза; знае, че французите ми изпращат пари. Знае, че завися от тях за издръжката и гвардейците си, че половината лордове получават заплащане за подкрепата си.

— Много се радвам за брат си — казвам сковано. — Толкова се радвам за Англия.

— И за вашата сестра, испанската инфанта, която сега дочака племенникът ѝ да владее цяла Европа — подсеща ме архидяконът.

— И за нея — казвам през зъби.

— Те са ви писали — той ми връчва пакета, натежал от кралски печати.

Кимвам на една от дамите си:

— Кажете на музикантите да свирят тук, отвън. Ще отида в личния си кабинет да прочета новините от Лондон.

— Добри новини, надявам се — казва тя.

Кимвам с увереност, каквато не изпитвам, и оставям стражите да затворят вратата зад мен, а после отивам до големия стол на абата, поставен върху подиум в тихата, празна стая, и сядам и разчупвам печата.

* * *

Никога в живота си не съм чела такова писмо. Знаех, че Хари е невъздържан, но никога не съм ставала свидетел на подобно нещо. Знаех, че е гневен, но това е по-лошо от всичко. Той пише като човек, който не търпи възражения, пише като човек, готов да убие всеки, който би спорил с него. Побеснял е от гняв, перото му е оставяло големи, разлети петна и пръски по страницата, сякаш е плюл от ярост. Полудял е от гняв, напълно полудял от гняв. Казва, че е уведомен за близостта ми с Олбъни, но аз трябвало да зная, че Олбъни е разгромен, напълно сразен. Казва, че е заловил писмото ми, което показва, че докато съм се преструвала, че съм се помирила публично с Арчибалд,

през цялото време съм умолявала Олбъни да придвижи по-бързо развода ми във Ватикана. Казва, че прочел с ужас как съм казала, че съм готова да направя „всичко, каквото и да е“, за да бъда свободна. Казва, че разбира много добре какво имам предвид — че съм се предлагала на Олбъни, за да посрамя себе си и семейството си. Знае, че съм била купена от французите, че съм умолявала френския херцог да използва влиянието си, за да ме освободи. Казва, че съм вероломна лъжкиня до мозъка на костите, и че никога не е трябвало да се вслушва в съпругата си, която се зарекла, че съм добра жена и може да ми се има доверие. Казва, че тя не умее да преценява, защото казала, че ще се помиря със съпруга си. Казва, че съм доказала, че тя е лъжкиня и лош съветник, и че никога повече няма да си губи времето да я слуша, и че вината за това е моя. Казва, че аз съм лъжкиня, а тя е глупачка.

Казва, че племенникът на Катерина е завоювал Европа и че на кралство Франция е бил сложен край така бързо, както е било поставено и началото му. Казва, че принцеса Мери няма никога да се омъжи за моя син Джеймс, а ще бъде незабавно сгодена за императора и ще бъде най-великата императрица, която светът е познавал. Казва, че когато е готов, лично ще поведе армия да завземе Шотландия и Джеймс ще падне под властта на английския престол, както Шотландия винаги е била. Казва да не се надявам, че Джеймс ще наследи трона на Англия, защото той, Хари, има син, здрав, силен син, Тюдор до мозъка на костите, който ще бъде узаконен и ще заеме трона под името Хенри IX, и не трябва да си въобразявам, че Джеймс изобщо някога ще види Уестминстърското абатство отвътре. Всъщност не трябва да си въобразявам, че той някога ще види Лондон, освен може би за да поднесе почитанията си, нито пък аз ще видя Лондон някога отново. Хари напомня, че ме е предупредил за това, че Катерина — глупачката — ме е предупредила за това. Моята невярност към съпруга ми ще стане причина да бъда опозорена, нелоялността към Англия ще доведе до опустошение на Шотландия. Била съм предупреждана за гибелна участ, и сега с мен е свършено.

Вдигам писмото пред себе си и тогава осъзнавам, че чувам някакво неспирно шумолене. Ръцете ми, стиснали писмото, треперят. Пускам изписаните с небрежен почерк листове на пода и осъзнавам, че цялата се треса, сякаш в треска, сякаш съм някаква луда, която всеки момент ще получи пристъп. Откривам, че не мога да дишам и ми е

толкова студено, сякаш треперя в леден вятър. Опитвам се да стана, но краката не ме държат. Отпускам се обратно на трона на абата и се опитвам да викам за помощ, но нямам дъх, нямам глас. Пръстените ми прозвънват по позлатеното дърво на трона. Вкопчвам ръце в страничните облегалки на стола, за да ги удържа неподвижни; но кокалчетата ми побеляват, и продължавам да треперя. Казвам си, че ще трябва да изтърпя този пристъп, това надигане на лудост, както съм изтърпяла други ужасни шокове, други ужасни загуби. Брат ми се е обърнал срещу мен, приятелят ми е победен, французите са разгромени, всичко е против мен. Съпругът ми е спечелил. Изгубена съм.

* * *

Вече се стъмва, когато успявам да отворя писмото от Катерина. Тя пише много кратко. Тонът ѝ е натъжен, но аз зная, че тя тържествува.

Съпругът ми и аз сме единомислени, че ако сте твърдо решена на развод, в такъв случай не сте годна да бъдете настойница на сина си или кралица. Ще трябва да заминете в изгнание заедно с новия си любовник — научихме, че сте благосклонна към Хенри Стюарт. Маргарет, ако отхвърлите брачните си клетви, Вие сте нищожество, обречена на вечно проклятие, и не сте сестра нито на мен, нито на съпруга ми.

Катерина

Нищо не може да сложи край на един истински брак. Ще видите какво трябва да приема аз по Божия воля и волята на краля. Но това не слага край на брака ми. Нищо няма власт да направи това. Нищо никога няма да направи това.

К.

Трябва да говоря с Джеймс. Той е момче едва на дванайсет години, но е крал. Трябва да знае, че съм допуснала ужасна грешка, обвързвайки го в съюз с Франция, чиято власт е сразена, че годежът му е отменен, а аз съм публично опозорена. Отивам в спалнята му, докато казва молитвите си с Дейви Линдзи, който поглежда любопитно бялото ми напрегнато лице, и съзнавам, че съм се провалила като майка, като настойница и като кралица.

Джеймс коленичи за благословията ми, а аз правя реверанс и го целувам. После той скача в леглото и ме гледа така жадно, сякаш все още е малко момче и съм дошла да му разкажа приказка преди лягане. Дейви Линдзи се покланя и се обръща, сякаш за да си върви, но аз казвам:

— Можеш да останеш. Вестта ще се разнесе утре из целия двор. По-добре да я научиш от мен.

Джеймс се споглежда изненадано с Дейви, а по-възрастният мъж отстъпва тихо назад и застава с гръб към вратата, като на пост. Обръщам се към сина си:

— Сигурно си чул за новините от Павия? За тежкото поражение на французите?

Джеймс кимва.

— Архидякон Магнус ми каза, но не бях сигурен какво означава то за нас.

— Едва ли е пропуснал да ти каже, че това означава, че нашият съюзник, Франция, е отслабена за години напред, почти унищожена. Вече нямат дори крал. Той е пленен и няма да бъде върнат.

— Французите ще платят откуп за него — заявява Джеймс. — Ще го откупят обратно.

— Ако могат. Но императорът ще получи всичко, което може, под формата на земи, градове и доходи от васални имоти, преди да върне краля на Франция в неговото кралство. Ще прекрои границите на Европа. Изгубихме съюзник, останахме без приятел. Нямаме друг избор, освен да сключим мир с Англия. Ако те някога решат да воюват с нас, нямаме защитник.

Джеймс кимва.

— Вуйчо ми, кралят, така или иначе се стремеше към мир с нас.

— Да, стремеше се. Стремеше се към мир с една малка страна с велик и опасен съюзник. Но сега няма никаква причина да се бои от

нас — колебавам се. — И ми е много, много сърдит.

Момчето ми вдига към мен ясният си поглед.

— Защо?

— Опитвам се да получа анулиране на брака си с Арчибалд, графа на Ангъс — казвам много тихо.

— Мислех, че сте се помирили — казва синът ми.

— Не напълно. В сърцето си не бях го приела.

Дори аз мога да доловя колко лицемерно звучат думите ми. Хвърлям поглед към Дейви Линдзи, чието лице е напълно непроницаемо, а очите му са приковани в повереника му.

— Бях писала на херцога на Олбъни с молба да използва влиянието си, за да ускори разглеждането на решението за развода ми във Ватикана — казвам. — Надявах се отговорът да дойде преди седмицата на празника на Светата Троица. Тогава щях да кажа на графа.

— Но херцогът е разгромен, а Франция изгуби краля си — отбелязва синът ми.

— По-лошо е. Брат ми, кралят на Англия, е заловил писмата ми до херцога, и сега знае, че съм се опитвала да се разведе със съпруга си, и следователно съм нарушавала споразумението си с Англия и съм мамела англичаните — с потръпване си поемам дъх. — Той ми е много разгневен. Изгубих приятелството му.

Младото лице на Джеймс е много сериозно.

— Ако лордовете от съвета се обърнат срещу вас, ние сме сами, почитаема майко. Ако не сте съпруга на графа на Ангъс, нито регент, избран от французите, нито любимата сестра на краля на Англия, в такъв случай нямате влияние.

Кимвам.

— А графът на Ангъс ще бъде оскърбен, че сте се опитвали да се разведете с него зад гърба му, докато сте живели с него като негова съпруга.

Звучи много по-ужасно, когато е изречено с ясният, висок глас на сина ми.

— Зная.

— И го измамихте? Преструвахте се, че сте се помирили с него, но през цялото време пишехте до Ватикана, за да уредите развода си?

— Да.

— А изневерихте ли му? — пита той студено.

— Исках да бъда свободна — прошепвам нещастно. — Исках да бъда свободна от Арчибалд.

— Взехте си любовник?

Свеждам глава пред справедливия гняв на сина си.

— Исках да бъда свободна.

— Но аз не съм свободен — изтъква синът ми. — Аз съм под неговата опека и под опеката на лордовете от съвета. Ако сте изгубили влиянието си, тогава моето положение е по-тежко от всякога. Вие ще изпаднете в немилост, а мен ще държат като пленник. Той ще ме приеме като свой доведен син.

— Толкова съжалявам...

Той обръща навъсено лице към мен и казва:

— Постъпили сте много лошо. Съсипахте ни.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1525 Г.

Губя всякакво влияние над съвета на лордовете; Арчибалд не желае дори да ме вижда. Отивам в замъка Стърлинг и живея като вдовица, сама. Поддържам малко придворни, но почти нямам пари да им плащам. Не получавам нищо от Франция, и разполагам само с малка част от рентите и доходите от земите си — жалка издръжка, която Арчибалд ми отпуска като милостиня. Той е измамен съпруг; би имал пълното право да ме остави да гладувам, и никой не би го обвинил. Хенри Стюарт ме посреща с радост, но скоро узнава, че съм в немилост и че никога няма да се оженим. Възразявам открито, че случаят ми все още се разглежда от папския съд и че рентите ми би трябвало да се изплащат на мен, а не на Арчибалд, че синът ми би трябвало да е поверен на мен, докато се получи решението. Съветът на лордовете отговаря, че докато бракът бъде прекратен, е редно да живея със съпруга си и че трябва да дойда в Единбург да отговарям пред всички тях. Мразят ме, защото съм жена, опитваща се да спечели свободата си. Знаят, че бих продала всички тях, напълно, за да се освободя от Арчибалд. Мразят ме, задето ги предавам. Чувстват се предадени, както се чувства и Джеймс — знаят, че съм се опитвала да се махна и да ги оставя във властта на Арчибалд.

Не отивам в Единбург. Няма да се върна при Арчибалд, дори за да видя Джеймс, и в мое отсъствие те заявяват, че ме лишават от цялата ми власт. Казват, че синът ми ще бъде поверен на грижите на съвет от благородници, сменящи се през определен период настойници, и Арчибалд заема първо място сред тях. Заема го и го запазва. Джеймс е във властта на Арчибалд и никога няма да се върне при мен. Дори не зная дали Джеймс иска да ме вижда. Той смята, че съм го предала и никога няма да ми прости.

Арчибалд взема и Маргарет. Няма как да възразя. Тя е негова дъщеря, а той има доказателства от краля на Англия, че майка ѝ се е опозорила. Тя отива с радост; тя е малкото глезено момиче на баща си,

негова любимка. Мисля си, че би трябвало да се опитам да я убедя да остане с мен, но не мога да се заставя да моля, а нямам власт да ѝ наредя.

Пиша на брат си, краля, за да го умолявам от името на племенника му, дори ако още се гневи на мен. Пиша на Катерина и казвам, че като майка тя трябва да разбере, че не мога да понеса Джеймс да живее при врага ми. Никой от тях не отговаря, но получавам писмо от сестра си Мери, което ми напомня, че тревогите и скърбите ми не значат много в Лондон; кралският двор се тресе от клюки.

Нашият брат удостои с благородническа титла незаконния си син Хенри Фицрой. Малкото момче получи титла на херцог — херцог на Ричмънд и Съмърсет, — което го прави най-видният сред херцозите в кралството. Притежава много по-обширни земи и получава значително по-високи доходи от имоти, отколкото съпругът ми Чарлс. Чарлс казва, че Хари ще посочи Фицрой за свой наследник, че той ще наследи трона на Англия.

Виждам как тонът ѝ се променя, когато осъзнава, че говори на майката на законния наследник.

Сигурна съм, че ще бъдеш много обезпокоена от това, но тези думи са само на Чарлс. Възможно е твоето момче да наследи престола в крайна сметка. Но при положение, че всички говорят толкова лошо за теб, Хари не може да посочи сина ти като наследник. Хората дори питат дали можем да бъдем сигурни кой е бащата на Джеймс. Ако си прелюбодейка сега, може ли да си била такава преди? Толкова изключително ужасно е да чувам това — съжалявам, че го повтарям пред теб. Искане ми се да се помириш с графа на Ангъс. Всички го ценят толкова много. Не можеш ли да оттеглиш молбата си до папата? Сега тя вече никога няма да успее.

Разбира се, кралицата е много натъжена от честта, оказана на Хенри Фицрой, а сега Мери Кери отново очаква дете и всички знаят, че бебето е от краля. Сестра ѝ Ан Болейн също е в двора и кралят всеки ден е с едната или другата, докато те си съперничат за вниманието му, а Катерина преживява много тежко това. Тя живее сред съперничките си, а сега вижда и едно незаконородено момче, настанено в толкова пищен дворец, колкото двореца на законната принцеса, нейната дъщеря. Принцеса Мери трябва да отиде в замъка Лъдлоу, но не получава титлата Принцеса на Уелс. Не мога да разбера защо не, но Чарлс казва, че англичаните никога не биха приели жена на престола. Така че никой не знае какво ще стане, най-малко кралицата.

В този двор вече няма щастие. Двете момичета Болейн наистина трескаво се стараят да радват и забавляват Хари — танцуват и свирят, и композират музика, ловуват и се разхождат с лодки и флиртуват, но кралицата изглежда много уморена. А аз също съм уморена. Уморена съм от всичко това.

Това е всичко. Тя не може да ми предложи нищо друго, освен да се върна при Арчибалд, всички повтарят само това. Не смятам, че тя изобщо мисли за мен. Не може да си представи живота ми: почти лишена от пари, самотна и жадуваща за компания, без право да виждам сина си, изоставена от дъщеря си, без право да вляза в столицата си, кралица по име, но лишена от власт, богатство и репутация. За Мери светът е съсредоточен в Лондон и в битката между двете красиви момичета Болейн, с голям въпросителен знак, увиснал над трона на Англия като искрящ кралски балдахин от златен бродат. Има много, много повече неща, които ме безпокоят, но нито тя, нито снаха ми Катерина се замислят някога за мен.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ПРОЛЕТТА НА 1526 Г.

Най-после мога да се върна в Единбург и да видя сина си. Повече от година той е под опеката на Арчибалд и аз не успявам да направя нищо, освен да му пиша и да му изпращам малки подаръци, и да го моля да помни, че майка му го обича и би била при него, ако може. Не мога да забравя студенината в гласа му, раздразнението, изписано на лицето му. Той обвинява мен за поражението ни — и е прав. Аз обвинявам себе си.

Удивително е, че именно брат ми Хари прави завръщането ми в двора възможно. Хари нарежда на Арчибалд да ми дава рентите и доходите от имотите ми, вместо да ги задържа за себе си. Хари казва, че трябва да ми бъде позволено да виждам сина си. Хари казва на Арчибалд, че е редно да получа развод, ако наистина може да се докаже, че бракът е бил недействителен от самото начало. Хари е променил мнението си изцяло; държи се съвсем различно. Простил ми е, иска да бъда щастлива.

Удивена съм. Не мога да разбера тази коренна промяна в мисленето му, която ми е донесла такава добра възможност. Толкова съм окрилена и съм изпълнена с такава надежда, че пиша на него и Катерина и им благодаря за добротата им към мен, и им обещавам признателността си, и верността си към родната ми страна. По някаква причина кралското благоволение се е върнало при мен, и аз отново съм приета в семейството. Не зная защо внезапно отново съм обичана, но съм благодарна като бито кученце, което се присвива, за да близне ръката, държала камшика. Хари разполага с цялата власт и внезапно отново ме дарява с благоволението си.

Мери е тази, която обяснява:

Сигурно си научила, че момичето Болейн, Мери Кери, роди момче. Нашият брат, кралят, е доволен, както е

доволен всеки мъж, когато може да покаже пред света здрав син. Това е второто му здраво незаконородено момче. Ще го нарекат Хенри, но ще вземе фамилията на съпруга, Кери. Това спестява на кралицата унижението от още едно копеле с фамилия Фицрой, но това е единственото, което ѝ е спестено. Всички знаят, че момчето е син на краля, а следователно всички знаят, че трябва кралицата да е виновна, задето имат само едно дете, и при това — крехко момиче. Катерина пости повече от всякога, не хапва почти нищо на вечеря, а власеницата е ожулила до кръв кожата по раменете и бедрата ѝ. Наистина мисля, че тя ще измъчва плътта си до смърт, и тогава Хари ще бъде свободен. Ще бъдеш съкрушена, ако я видиш, ти, която я обичаш толкова много. Аз, другата ѝ сестра, не мога да сторя нищо, освен да я гледам как се самоизмъчва. Непоносимо е.

Момичето Болейн, Мери, изглежда е изгубило вниманието на брат ни, който сега открито ухажва и търси благоволенieto на сестра ѝ Ан Болейн. Тя се разпорежда като кралица из двора, сякаш е от кралско потекло. Няма да повярваш, ако ти опиша как това момиче с нищожен произход се държи в един кралски двор, в нашия двор. Дори на нас с теб, като принцеси по кръв, никога не са ни били позволени тези свободи. Тя върви пред другите винаги, когато може, а също и когато не е редно, а Хари я въвежда на вечеря и я извежда на танц, все едно, че е кралица. Напълно необичайно е, но тя върви пред херцогини, сякаш има това право. Катерина се усмихва с достойнство на светица, но всеки може да види, че е на ръба на отчаянието. От мен се очаква да се възхищавам и да придружавам момичето Болейн, и аз често казвам, че съм неразположена, или твърде уморена, или че трябва да се прибера у дома. Преструвам се на болна, за да не изглежда, че съм на служба при нея. Наистина, тя успява да нагласи нещата именно така. Решава да направи нещо, поглежда към Хари, и в следващия миг всички бързае да изпълним желанието ѝ. Това е като някаква ужасна драма, описваща кралски двор, в която актьори се опитват да

играят ролите на кралски особи. Тук вече изобщо няма никакво изящество, нито смях, нито красота, има само позиране и горчив смях, ужасния цинизъм на младите, и самотата на кралицата.

Това, което влошава допълнително положението, е че според мен тя още не е негова любовница. Тя играе ролята на обезумяла мъчителка, която не го оставя на мира, но въпреки това отказва да му се отдаде. Постоянно го докосва и докосва устните си, гали го и слага ръце върху собствената си тясна талия, но не му позволява нищо повече. Изглежда, че го обича с почти греховна любов, но отказва да прегреши. А щом не желае да бъде негова метреса — какво ще стане? Чарлс казва, че ако Хари само успее да се люби с нея набързо, всичко ще приключи за седмица, но Чарлс вечно говори такива неща, а мадмоазел Болейн не е момиче, с което просто да се любиш набързо.

Спомняш ли си, когато бяхме деца и сър Томас Мор доведе Еразъм да ни посети, и Хари не можеше да мисли за нищо друго, докато не съчини поема, и я прочете на глас пред великия философ? Държи се по този начин и сега. Исква тя да го смята за изключителен. А когато за пръв път видя сестра ни Катерина? Пак е такъв. Изглежда, че не може да бъде себе си, освен ако тя не му се възхищава. Поръчал си е нови дрехи, пише поезия, опитва се да се изтъкне като момче, омаяно от глупава любов. Катерина пости и се моли за душата му. Аз също.

Сега зная защо Хари проявява такова разбиране към мен. Сега зная защо правилата на Катерина вече не важат за всички ни. Усещам на езика си вкуса на триумфа, танцувам жига по мелодията на песента в главата ми. Най-после властта на Катерина над Хари намалява. Той има момче, каквото тя не е могла да му даде, и мисли за това момче като за свой наследник. Сега друга жена му роди второ момче и е болезнено очевидно, че Катерина е виновна, задето Хари няма законен син и наследник за новоспечелената корона на Тюдорите. От години разочарованието и скръбта на Катерина са били разочарование и скръб

и за Хари, нейният отказ да се съмнява в Божията воля е пример за него, придържането ѝ към законите за неподлежащия на прекратяване брак са били единственият ѝ отговор на тяхното разочарование. Но вече не е така. Сега той може да види с очите си, че Бог не иска той да умре без син и наследник. Сега той има второ момче в люлката — сякаш Бог казва на света: Хари може да се сдобие с момче, Хари ще има синове — през цялото време Катерина е била тази, която не може да износи и да роди момче. Това не е скръб, изпратена от Бог, за да съкруши онази златна двойка, която сякаш имаше всичко, това е скръб, изпратена от Бог на Катерина, единствено на нея. Бракът им не е мачтата, в която трябва да се вкопчат при крушението на надеждите им, именно самият им брак е претърпелият крушение кораб, крушението на Катерина. Без нея Хари може да има син.

Затова много се съмнявам, че Катерина ще ми нареди отново да се върна при съпруга си, и се съмнявам брат ми да настоява, че бракът е до смъртта. Сега разбирам защо е казал на Арчибалд, че ако има убедителни доказателства за допускане на развод, тогава дори един развод между кралски особи от династията на Тюдорите може да се осъществи. Сега знам, че Хари, провъзгласен за Защитник на вярата, който заявяваше, че бракът трябва да продължи до смъртта, вече не мисли така.

А Катерина, сестрата, която ме заплаши, че няма да ѝ бъде сестра, може да открие вместо това, че не е съпруга. А аз ще трябва да съм ангел небесен, за да не си помисля, че коравосърдечието ѝ към мен получи справедливо възмездие.

* * *

Ще се срещна със сина си в личния му кабинет, в присъствието само на бившия ми съпруг, Арчибалд, и доверения настойник на Джеймс, Дейви Линдзи. Условието е да не ме придружава никой; трябва да дойда сама. Безсмислено е да се противопоставям на присъствието на Арчибалд, тъй като самият той има власт, голяма колкото на крал; управлява съвета, настойник е на Джеймс. Разполага с всички правомощия.

За тази среща се обличам грижливо в рокля в тъмнозеления цвят на Тюдорите, с по-светлозелени ръкави и огърлица от смарагди, и смарагди върху шапчицата. Питам се дали Джеймс ще ме намери много променена. На трийсет и шест години съм, вече не млада жена, откривам няколко сребристи косъма на слепоочията си. Отскубвам ги и се питам дали сред златото на Мери също вече има сребро? Понякога си мисля, че изглеждам така, сякаш съм имала тежък живот, живот на постоянна борба, а после в други моменти се виждам за миг в огледалото как се смея, и си мисля, че съм все още красива жена, и ако само можех да се омъжа за човека, когото обичам, и да видя сина си на трона на Шотландия, бих могла да бъда щастлива жена и добра съпруга.

Двойните врати на кралския кабинет — който някога беше мой личен кабинет — се разтварят, и аз влизам вътре. Както обеща Арчибалд, стаята е празна, ако не броим него, Дейви и сина ми, който е седнал на трона; краката му едва стигат до пода. Забравям речта, която съм си подготвила, и изтичвам към него.

— Джеймс! О, Джеймс! — възкликвам. Рязко спирам и се снишавам в реверанс, но той вече е слязъл от трона, изтичва надолу по стъпалата и се хвърля в прегръдките ми.

Той е моята любов, той е моето момче, различен и въпреки това напълно непроменен. Притискам го силно към себе си и усещам топлата му глава под брадичката си; пораснал е, откакто го видях за последно. Освен това тялото му е наедряло, а ръцете му около кръста ми са силни. Той казва: „Почитаема майко“, и чувам забавната дрезгавина на момче, чийто глас започва да се изменя. Ще изгуби детинския си дискант и няма да го чуя никога повече. Мисълта за това ме кара да изхлипам, и той се вглежда в лицето ми и честните му лешникови очи се взират право в мен, и разбирам, че съм си го върнала, точно какъвто беше. Простил ми е, липсвала съм му. Така съжалявам, че излъгах надеждите му, но съм толкова изпълнена с наслада да го прегръщам отново! Той се усмихва и аз бръсвам сълзите от очите си и му се усмихвам в отговор.

— Почитаема майко... — е всичко, което успява да каже.

— Щастлива съм... — не мога да довърша изречението, не мога да си поема въздух. — Толкова съм щастлива, толкова щастлива.

Възторгът ми, че виждам Джеймс отново, ме кара да съм благодарна на Арчибалд, че ме допусна отново в Единбург. Маргарет отново е моя дъщеря, идва в покоите ми всеки ден, надзиравам учебните ѝ занимания и тя живее под моите напътствия. Арчибалд има пълна власт над съвета на лордовете; никой не смее да му се противопостави. Ако беше пожелал да ми забрани да вляза в града, можеше да го стори, и никой нямаше да ме защити. Щедър е с мен — не мога да го отрека. Служи на Хари, следва желанията на Англия: всъщност няма избор, но въпреки това се държи мило с мен.

— Нима е възможно наистина да се боиш от мен? — пита с ниския си гальовен тон. — Когато си помисля за кралицата, каквато беше, когато се срещнахме най-напред — ти не се страхуваше от нищо, а аз бях толкова низш служител в домакинството ти, че дори не ме забелязваше. Ами когато се изправи срещу мен зад топовете и те видях да се усмихваш през дима! Не повярвах дори за миг, когато казаха, че се боиш от мен. Не може да те е страх от мен, Маргарет.

— Не ме е страх — казвам, обзета за миг от дързост.

— Разбира се, че не. Ти беше в живота ми като луна на моя хоризонт — съвсем не като обикновена жена.

— Не знаех, че се чувстваш така — казвам предпазливо.

— Разбира се. Ние сме любовници, ние сме съпруг и съпруга, станахме родители на прекрасна дъщеря, бяхме от двете страни на оръдие, но всеки от нас винаги е бил най-важният човек за другия. Не е ли вярно? За кого мислиш през по-голямата част от деня? За кого мислиш всеки ден? За кого според теб мисля аз през цялото време? През цялото време?

— Това не е същото като да обичаш някого — възразявам. — Не искам да чувам никакви думи за любов. Зная, че имаш друга жена; ти знаеш, че обичам Хенри Стюарт. Ще се омъжа за него, ако папата ми даде разрешение за развод.

Той се разсмива и прави жест с ръка, сякаш за да каже, че Хенри Стюарт не означава нищо за него.

— Не, Господи, не, не е същото като обичането, нещо повече е — казва той. — Много повече. Любовта идва и си отива; ако продължи

колкото една балада или приказка, това е достатъчно дълго. Сега всички знаят това, включително и кралицата на Англия, Бог да я благослови. За нея любовта е свършила. Но принадлежността продължава. Ти си нещо повече от поредната любов в живота ми. Аз съм нещо повече от фаворит. За мен ти винаги ще бъдеш първата звезда в здрача.

— Говориш за луна и звезди — казвам малко задъхано. — Да не си решил да ставаш поет?

Той ми отправя бавна, прелъстителна усмивка и прошепва:

— Защото именно в нощите мисля за теб. Именно нощите с теб ми липсват най-много.

* * *

Нежността на Арчибалд към мен и щедростта му към сина ми продължава, защото той убеждава съвета да провъзгласи Джеймс за крал през лятото, на четиринайсетгодишна възраст. Сега, най-сетне, служителите, които водят домакинството на Джеймс и управляват от негово име, са отпратени. Френските настойници си отиват, лордовете от съвета губят постове си, ние с Джеймс можем да изберем сами служителите в домакинството си и да се разпореждаме. Възторжено започваме да съставяме списъци на хората, които ще изберем да ни служат, но не става така, както сме се надявали. Вместо да ни позволи да назначим избраните от нас хора, Арчибалд се заема с цялата работа. Назначава свои собствени хора в кралското домакинство и виждаме, че Джеймс все още ще бъде крал само по име.

Всички писма се изпращат, подпечатани от Джеймс, но се диктуват от Арчибалд и се преписват от неговите писари. Цялото богатство се отчита и пази от ковчезника на Арчибалд, охранявано от войниците в замъка. Арчибалд отново държи всички пари. Кралската гвардия отговаря пред капитаните на Арчибалд и пред самия Арчибалд; всички до един са от клана Дъглас. За външния свят Джеймс е крал, но зад високите стени той не е нищо повече от заварен син на Арчибалд. Аз съм вдовстваща кралица, но първо и преди всичко съм съпруга на Арчибалд.

Не се съмнявам, че Арчибалд възнамерява това да продължи вечно: на Джеймс никога няма да му бъде позволено да поеме властта си, аз никога няма да назначавам сама служителите в домакинството си, никога няма да бъда свободна от господството на Арчибалд. Архиепископът на Сейнт Андрюс, Джеймс Бийтън, който беше мой толкова ожесточен враг в миналото, още е оскърбен от загубата на поста си като лорд-канцлер, и успява да ме пресрещне в параклиса в Холирудхаус, когато се моля сама, за да ми предложи подкрепата си. Казва, че другите ще последват примера, който ще дам. Казва, че ще ми помогнат да освободя Джеймс от властния му втори баща.

Но като начало трябва да се махна оттук. Всеки ден, в който седя на масата на Арчибалд с Джеймс до себе си, усилю убеждението, че сме се помирили. Всеки път, когато той ми поднася най-хубавия резен месо или първата глътка от най-хубавото вино, изглежда, че служи на съпругата си любящо и почитателно. Дори Джеймс хвърля погледи към мен, за да се увери, че не изпадам под влиянието на чара на Арчибалд. Мисля си за луната на хоризонта и първата звезда по здрач и казвам на Джеймс, че трябва да замина.

Той пребледнява.

— И да ме оставите тук? С него? Отново?

— Длъжна съм — казвам. — Не мога да събера поддръжници, докато съм под един и същ покрив с Арчибалд. Той ме следи денонощно. А не мога да пиша до Лондон за помощ, докато той плаща на пратеника и чупи печата.

— Кога ще се върнете? — пита синът ми хладно. Чувствам как сърцето ми се присвива от болка от начина, по който крие страха си зад рязък тон.

— Надявам се да се върна след броени месеци, навярно дори начело на армия — обещавам му. — Няма да бездействам, можеш да си сигурен в това. Ще те измъкна от него, Джеймс. Ще те освободя.

Той изглежда толкова нещастен, че казвам:

— Франсоа Френски се освободи, а никой изобщо не мислеше, че това ще стане.

— Ще съберете армия? — прошепва той.

— Да.

— Заклевате ли се в честта си?

Прегръщаме се много силно за момент.

— Върнете се за мен — казва той. — Почитаема майко, върнете се.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЕСЕНТА НА 1526 Г.

Правя три опита да похитя Джеймс от опеката на Арчибалд, но съпругът ми е твърде умел, а служителите от домакинството му са му верни и твърдо решени да задържат Джеймс. Едно нападение срещу хората му, когато той и Джеймс яздят по границите, е посрещнато с отпор, един опит за похищение в Единбургската крепост се проваля. Но все повече шотландски лордове идват на наша страна, отвратени от злоупотребата на Арчибалд с властта. Въпреки това за мен е лош ден, когато Дейви Линдзи влиза в залата ми за аудиенции и коленичи.

— Дейви? — изправям се на крака в миг, с ръка на сърцето. — Ти тук? Джеймс болен ли е? За мен ли идваш?

— Освободен съм от служба при него — казва Дейви много тихо. — Графът на Ангъс ме отпрати и не ми бе позволено да остана, макар да казах, че съм готов да спя под един и същ покрив с него без заплащане, без издръжка, стига само да знае, че съм там. Казах, че съм готов да спя в конюшните. Казах, че съм готов да си лягам заедно с хрътките. Но той ме прогони. Синът ви ще има друг управител на домакинството си. Вече не ми е позволено да му служа.

Ужасена съм. Джеймс никога преди не се е разделял с Дейви. През целия си живот, изпълнен с раздели и смърт, винаги е имал Дейви до себе си.

— Той е сам? Моето момче?

— Има свита — присвиването на устата на стария човек показва, че няма особено добро мнение за тази свита.

— Кой е негов възпитател?

— Джордж Дъглас — Дейви назовава по-младия брат на Арчибалд, който не се интересува от нищо друго освен от триумфа на клана Дъглас.

— Боже мой, на какво ще научи той момчето?

— На разврат и пиянство — казва старият човек кисело. — Той не знае нищо друго.

— Синът ми?

— Разглезват го нарочно. Водят го в бордеите и го напиват. Смят му се, когато падне, когато го привлече някоя блудница. Да им прости Господ за онова, което причиняват на момчето ни.

Закрила съм устата си с ръце.

— Трябва да го взема.

— Трябва. За Бога, длъжна сте.

— А какво ще правиш ти, Дейви? — питам. Това се отразява толкова тежко на него, колкото и на мен. Не се е делил от Джеймс от раждането му насам.

— Ако позволите, ще постъпя във вашето домакинство, а когато изпратите войската си да освободи краля от клана Дъглас, ще изпратите и мен, и ще мога да се върна обратно при нашето момче.

— Ти — един поет — искаш да се биеш за него?

— Бог знае, че с радост бих загинал за него.

Вземам двете му ръце в своите, а той събира длани в стария жест на вярност.

— Не мога да понеса да бъда без него — казва той протичко. — Нека го доведе.

— Да — казвам без колебание. — Ще го измъкнем оттам. Обещавам.

* * *

Пиша на лордовете от съвета, пиша на самия Арчибалд, пиша на Хари, пиша на Катерина:

По Ваше настояване живея с графа на Ангъс като негова съпруга след завръщането му в Шотландия, и макар че сега той е в Единбург, а аз съм в Стърлинг, не сме отчуждени, нито съм получила никакви вести от Ватикана относно напредъка по уреждането на развода ми. Доколкото мога да предположа, той ще бъде отхвърлен и аз ще живея и ще умра като съпруга на Арчибалд.

Но Арчибалд нарушава споразуменията си с Вас и с мен. Държи под ключ сина ми, Вашия племенник, краля. На Джеймс не му е позволено да излиза без въоръжена стража, съставена изцяло от хора на клана Дъглас, може да ловува само близо до града, а на неговите поданици не е позволено да го виждат или да излагат молби пред него. Умолявам Ви да говорите с брат ми, краля, и да го помолите да нареди на графа на Ангъс да настани Джеймс както подобава. Направих всичко, което поискахте от мен; Джеймс не бива да бъде наказван.

Това не е, каквото изглежда — сестринска молба за помощ. Това е начин да проверя докъде стига властта на Катерина. Мисля, че тя губи властта си. Мисля, че влиянието ѝ намалява. Ако Катерина все още има влияние върху Хари, може да го използва, за да освободи Джеймс, но смятам, че е изгубила огромната власт, която някога упражняваше над него. Хари е съветван от кардинала по държавните въпроси, обсъжда религията и философията с Томас Мор, и се влияе все повече и повече от другата жена в живота си. Със сигурност Ан Болейн няма да се задоволи като сестра си с титла за баща ѝ в замяна на едно незаконородено бебе. Предполагам, че Ан ще иска да сподели както леглото на Хари, така и властта му. Тя не е красива блудница; тя е нова фигура в играта за власт. Тя ще бъде некоронована господарка на двора и начело на реформисткото религиозно мислене. Ще внесе френски порядки в Лондон и ние ще виждаме краля със старата си кралица от едната страна и метресата си — от другата.

Сестра ми Мери потвърждава това. В дълго писмо, в което говори за здравето си и за малкото си момче, тя добавя:

... кралицата е много мълчалива и сдържана, докато дворът става все по-шумен и весел. Би си помислила, че е болна, ако видиш колко е слаба и трескава. Сякаш духът е единственото силно нещо у нея, и продължава да пламти в очите ѝ. Започнала е да става нощем за най-ранните утринни молитви и затова, разбира се, вечер е изтощена,

бледа като призрак на вечеря. Не мога да сторя нищо, за да я утеша. Никой не може да я утеши.

Всички казват, че раждането на копелето на Кери доказва, че кралят е плодовит и би могъл да има син и законен наследник, ако нашата сестра се съгласи да се оттегли и той да се ожени повторно. Но как може да направи това? Бог я е призовал да бъде кралица на Англия и тя вярва, че ще Му измени, ако се оттегли. След като първо беше омъжена за Артур, го изгуби, а после спечели трона чрез Хари по пряка намеса на Бог, тя не може да го изостави. Не мога да мисля, че това е Божията воля, а епископ Фишър твърди, че не съществуват възможни основания за обявяване на брака за недействителен.

За нея и за мен е ужасно мъчително, че държиш на молбата си за развод пред Ватикана. След като им отне толкова дълго време да отговорят, нима няма да е по-добре да я оттеглиш и да обявиш, че си се помирила със съпруга си? Нали тогава можеш да се погрижиш да се отнасят добре със сина ти, вместо да ни молиш за помощ? Ако сториш това, всичките ти тревоги ще приключат веднага. Скъпа сестро, трябва да ти съобщя, че кралица Катерина мисли като мен. И двете смятаме, че е редно да се върнеш при съпруга си и да закриляш сина си. И двете сме сигурни, че това ще бъде правилната постъпка — не смятаме, че е редно да направиш нещо друго.

* * *

Делегация от лордовете, които ме подкрепят, отправя искане да се срещне с Джеймс в Единбургската крепост, и Арчибалд го отвежда тържествено там. Открито го питат дали е наистина свободен, и моето момче отговаря, че никой, дори майка му, не трябва да се бои за него, и че не би могъл да води по-приятен и весел живот от този, който води с Арчибалд — нарича го „свой добър сродник“.

— Възможно ли е това да е вярно? — Хенри Стюарт е с мен, с архиепископ Бийтън, и графа на Ленъкс, когато един от подкрепящите ни лордове идва да докладва. Дейви Линдзи стои в рамката на една врата и слуша като предана хрътка, тъгуваща за господаря си. — Дали Арчибалд не е замаял главата на момчето, като му е предлагал единствено забавления, като е допуснал да бъде покварено?

Обръщаме се към пратеника.

— Младият крал говореше без принуда — казва лордът. — Графът на Ангъс беше с него през цялото време, но момчето можеше да говори открито, можеше да прекоси с три стъпки голямата зала и да се присъедини към нас. Той не го направи. Изрично каза, че майка му не трябва да се бои за него.

— Но аз се боя! — избухвам.

Хенри слага леко ръка на рамото ми и казва:

— Всички се боим.

От залата за аудиенции се чува тропот и тихият шепот на хората, които чакат отвън да се срещнат с мен. Забелязвам как ръката на Хенри посяга към мястото, на което обикновено виси мечът му.

— Очаквате ли някого? — пита той.

Поклащам глава, докато стражите разтварят широко вратата и влиза млад мъж, облечен в кралска ливрея. Разпознавам един от служителите на Джеймс. Той идва право до мен и коленичи.

— Изпраща ме негова светлост кралят — казва той.

Дейви Линдзи пристъпва напред.

— Познавам този младеж — казва. — Добре ли е кралят, Алек?

— Да, в добро здраве е.

— Можете да станете — казвам.

Той се изправя на крака и казва:

— Нося съобщение. Той не пожела да го запише. Негова светлост казва, че е бил принуден да говори пред лордовете по този начин, че е пленник на графа на Ангъс, и че ви умолява да го спасите. Казва, че сте обещали да дойдете за него. Казва, че трябва да изпълните обещанието си.

Допирам ръка до сърцето си, което се разтуптява от молбата на сина ми. Докато говори, младежът осъзнава, че не е редно да се обръща така към една кралица, лицето му се облива в руменина, той пада на едно коляно и казва тихо:

— Изричам думите на негова светлост. Той ме научи да ги кажа точно така.

— Разбирам — леко докосвам с ръка сведената му глава. — Трябва ли да се върнете с отговор?

— Да. Никой не ме видя да излизам и никой не знае къде съм.

— Надявай се — подхвърля Ленъкс кисело.

Момчето се усмихва бързо и дръзко.

— Надявам се — съгласява се.

— Кажу ми, че ще дойдем за него — казвам. — Кажу ми, че няма да му изменя. Кажу ми, че събирам армия, която да ни помогне срещу графа на Ангъс, и че ще го освободим.

Момчето кимва.

— Знаете ли, че сега Джордж Дъглас, брат на графа на Ангъс, е управител на домакинството на краля.

— Управител ли? — пита Дейви Линдзи.

Възцарява се ужасено мълчание.

— Тогава животът на краля е в опасност — казва графът на Ленъкс сериозно. — В близост до него няма никой, който го обича. В близост до него няма никой, който не би имал полза от смъртта му.

— Арчибалд не би го убил — протестирам стъписано. — Не можете да твърдите подобно нещо.

Ленъкс се обръща гневно към мен.

— Арчибалд има кралска кръв и е иззел цялата власт на краля. Кралят е поверен на него и никой не може да го освободи. Какво е това, ако не последната стъпка преди затварянето на краля, а после — обявяването му за болен или луд? После има само една малка стъпка до обявяването му за мъртъв, за да може Арчибалд да се самопровъзгласи за крал.

Отдръпвам се ужасено и се свличам в стола си.

— Не би го направил. Познавам го. Никога не би сторил зло на сина ми. Обича го — едва не казвам: „Обича и мен“.

— Няма да го направи, ако му попречим — казва Хенри Стюарт.

* * *

Събираме армия, много лордове се присъединяват към нас с въоръжените си арендатори. Някои са заклетии врагове на Арчибалд и биха се включили във всякакво нападение срещу него, други се надяват на облагите от битката, но трети — доста многобройни — искат да видят сина ми свободен. Имаме намерение да нападнем новия съюзник на Арчибалд, някогашния ми приятел, изменника Джеймс Хамилтън, графа на Аран, в селото Линлитгоу Бридж, преди Арчибалд да успее да доведе армията си от Единбург. Графът на Аран и кланът Хамилтън държат моста, затова Ленъкс превежда армията си през реката и през мочурлив терен, за да атакува фланга им. Те се обръщат кръгом да го посрещнат, а после армията на Дъглас връхлита от юг. Моите лордове виждат с ужас кралското знаме в тила на войската на Арчибалд. Този коварен злодей, моят съпруг, е довел Джеймс в първата му битка. Довел е Джеймс да гледа как хората на майка му умират в опит да го освободят.

Разбира се, това не е просто злоба, а блестяща тактика. Той използва Джеймс, точно както го използвах аз, когато го накарах, едва тригодишно момче, да предаде ключовете от замък Стърлинг. Това дете е влачено насам-натам като икона пред хората, откакто се е родило, а сега Арчибалд поставя Джеймс и кралския флаг в сърцето на предателска армия. Половината наши войници отказват да вдигнат оръжие срещу кралското знаме; за тях това е равносилно на светотатство. Графът на Ленъкс се озърта безпомощно, докато съюзниците му се бавят, но мъжете начело на двете армии са люто разярени, крещат обиди, мушкат с пики, секат с брадви и размахват огромни бойни мечове. Кърваво и ужасно е, а Джеймс, хванат като в капан отзад, чува крясъците на мъже, полудели от ярост, и виковете на онези, които падат. Струва му се, че вижда възможност да се измъкне, и пришпорва коня си напред, за да се промъкне през армиите, и точно тогава новият управител на кралското домакинство, Джордж Дъглас, братът на моя съпруг, сграбчва момчето ми за ръката, и го задържа в жестока хватка в облекения си в метал юмрук. Джордж крещи в лицето на момчето ми, че е по-добре да остане с тях, защото кланът Дъглас никога няма да го пусне да си върви.

— Стойте си, където сте, сър, защото по-скоро ще ви разкъсаме на парчета, отколкото да се разделим с вас.

Джеймс, изпълнен с ужас, извърща глава от мъжа, който седи толкова високо на коня си и го държи толкова здраво, но се подчинява. Вече не смее да се опитва да се добере до графа на Ленъкс. Битката спира рязко — била е обречена в мига, в който са издигнали кралското знаме, — и нашите мъже отстъпват и се разпръсват. Предводителят не успява да отстъпи; трябва да оставим графа на Ленъкс ранен на полесражението, а когато намираме тялото му, то е било намушкано многократно, безброй пъти. Войската ни се оттегля назад към замъка Стърлинг, а Арчибалд ни преследва, идвайки зад нас по мръсните коловози, докато лъкатушим през хълмовете и прецапваме през бродовете, и се катерим нагоре и нагоре по скалистия път към замъка, където влизаме забързано, вдигаме моста, спускаме зъбчатата решетка на крепостната врата, и се озоваваме под обсада.

Както ме увери Джеймс преди толкова много години, замъкът Стърлинг е як. Арчибалд не може да го превземе, докато не докара топовете, но няма кой да ни спаси.

— Трябва да вървим — казва Хенри на мен и на архиепископ Бийтън. — Ще трябва да предадем замъка, и ще е по-добре той да не ни намери тук.

Поглеждам го измъчено:

— Предаваме се?

— Изгубихме — казва той кратко. — По-добре да се върнете в Линлитгоу и да се надявате, че Арчибалд ще се споразумее с вас. Не можете да останете тук и да чакате да ви залови.

Архиепископът не чака да му се повтаря. Сваля мантията си и дебело подплатения си жакет.

— Ще изляза през страничната врата — казва той. — Ще взема гега от някой пастир, а също и дрехата му. Няма да позволя кланът Дъглас да ме залови. Ще ме обезглавят, както сториха с рицаря Дьо ла Басти. Не искам главата ми да бъде изложена на пазарния площад.

Премествам поглед от мъжа, когото обичам, към мъжа, на когото имам доверие. И двамата отчаяно искат да се махнат от замъка ми, да се скрият от съпруга ми. Ужасяват се от мъжа, който идва за тях, идва за мен. Осъзнавам отново, че никой няма да ми помогне. Ще бъда принудена да се спасявам сама.

* * *

Яздя напъряко през полетата само с шепа мъже за охрана. Вали дъжд, поройно леещата се вода заличава следите ни и заглушава тропота от копитата на конете. Арчибалд, повел хората си в усилна езда през бурята към замъка Стърлинг, не знае, че минавам на по-малко от миля от него. Знам, че неговата армия е там, на пътя, отправила се на север, но не мога да го видя, нито да чуя тропота на конницата му. Тук земите са толкова пусти и диви, че няма кой да му каже как сме препускали през два̀йсетте мили от Стърлинг до Линлитгоу. Никой не забелязва преминаването ни, дори подгизналите от дъжда рибари, дори пастирчетата. Когато замъкът в Стърлинг спуска подвижния мост и отваря портите, предавайки се позорно, Арчибалд разбира, че отново не ме притежава, не може да ме има, отишла съм си.

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ ЕСЕНТА НА 1526 Г.

Но той знае, че е спечелил. Не ми трябва писмото от кардинал Улзи в Лондон, с което той ме уведомява, че откритата война срещу съпруга ми е катастрофална. Никой не може да подкрепи една воюваща кралица, ако тя се въоръжава срещу своя повелител и съпруг. Но кардиналът пише много кротко; не е толкова ожесточен застъпник на брачните клетви на Тюдорите, колкото беше някога:

Разбира се, моя скъпа дъще во Христе, възможно е Светият Отец да открие, че съществуват основания за анулиране, и ако е така, съветът ми би бил да се опитате да се споразумеете със съпруга си относно земите си и дъщеря Ви. Той ще трябва да управлява съвета на лордовете, а Вие ще трябва да приемете неговото превъзходство. Всички сме единомдушни, че той е най-добрият управник, когото Шотландия би могла да има, и най-надеждният настойник за сина Ви. Ако само бихте могли да се споразумеете с графа, бихте заемали почетно място в двора и ще можете да виждате сина си и дъщеря си, дори ако се омъжите за друг в бъдеще.

Това е толкова безкрайно различно от обичайното настояване от Лондон, че съм длъжна да остана омъжена, в противен случай бих оспорила властта на самата Църква, че го препрочитам няколко пъти, докато се опитвам да проумея от любезните думи, изписани от ръката на писаря, какви са намеренията на кардинала. Решавам, че вероятно е непосилно за мен да вникна в мотивите му, но когато Арчибалд ми пише вежливо, толкова светски вежлив и благовъзпитан, сякаш неговите хора не са убили ранения граф на Ленъкс, сякаш брат му не е

проявил жестокост към сина ми, разбирам, че английската политика се е променила, напълно се е променила.

Сега ни е позволено да се разделим, но не мога да отхвърля властта на Арчибалд. Мога да бъда свободна, ако се откажа от властта си. Явно някой в Англия вече мисли, че един кралски развод не е абсолютно недопустим. Някой в Лондон вярва, че един кралски развод може да се осъществи, а съпругът и съпругата могат да се споразумеят. Някой в Лондон смята, че на един кралски брак може да бъде сложен край и бившите съпруг и съпруга да сключат повторен брак. Предполагам, че този някой е Ан Болейн.

Не е ли истински позорно правнучката на един търговец на коприна да дава съвети за английската политика в Шотландия! Катерина злоупотребяваше с властта си и беше повече тиранин, отколкото кралица, но поне беше родена с кралска кръв. Ан Болейн е с неблагоороден произход, баща ѝ беше горд да служи в домакинството ми, баба ѝ и дядо ѝ са с по-низше потекло от бабата и дядото на Чарлс Брандън, съпруга на Мери. Но благодарение на обичта на Хари към вулгарното и показното, Чарлс е женен за сестра ми, а Ан съветва краля на Англия. Нищо чудно, че неприятностите ми с Арчибалд изглеждат нищожни в сравнение с това. Нищо чудно, че за тях има по-малко значение, че съм влюбена в Хенри Стюарт — шотландски лорд с кралска кръв. Какво възражение биха могли да имат срещу него? Какво биха могли да кажат против мен, след като кралят на Англия избира приятелите си и блудницата си сред фалшивата златна руда в страната си и ги представя за злато?

* * *

Арчибалд ме кани да посетя сина си в Единбург. Казва, че ще бъда почетна гостенка в Холирудхаус и ще мога да виждам Джеймс без свидетели, толкова често и за толкова време, колкото искам. Казва, че дъщеря ни, Маргарет, е добре и е щастлива в замъка Танталън, и ще дойде в Единбург да види майка си. С хладна вежливост ми предлага пищните, просторни стаи, които някога подслоняваха херцога на Олбъни; покоите на регента. От това разбирам, че изобщо не става и дума да делим легло, и чаршафите, приготвени за седмицата на

Светата Троица, ще си останат в килера за бельо. От това разбирам, че той също е научил от Лондон, че сега разводът е допустим, и следва да се отнася към мен с почит и уважение. От това разбирам, че макар да изгубих битката срещу Арчибалд, все пак мога да се споразумея с него. Отвърщам, че ще се радвам да видя отново Джеймс, дъщеря си и скъпия си сродник Арчибалд.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЕСЕНТА НА 1526 Г.

Гражданите на Единбург се редят по улиците и ме приветстват, когато влизам в града и се отправям тържествено, по-скоро като победител, отколкото като победена, отчуждена от мъжа си съпруга, към Холируд. Арендатори и слуги на семействата Стюарт и Дъглас се кланят и докосват шапките си в знак на почит към мен, когато слизам от коня си, а Арчибалд ме поздравява така вежливо, сякаш открай време сме само кралица и първи лорд на съвета. Той ме придружава до личните покои на Джеймс и ме оставя пред вратата.

— Каквото и да казва — кимва той към затворената врата зад начумерените мъже от клана Дъглас, които я пазят, — каквото и да казва, не бих му сторил зло. Обичах го като мой син. Знаеш това.

— Да, наистина зная това — казвам неохотно. — Но защо очакваш да се оплаче от теб?

Арчибалд ми отправя печална усмивка.

— Преча му да заеме трона — предполага той. — Не може да поеме властта. Трябва да ръководя лордовете, докато се уверя, че аз и кланът ми сме в безопасност, а кралството — в съюз с Англия. Знаеш това.

Кимвам. Наистина зная това.

Разтварят вратите и аз влизам при сина си.

Той скача от пода, където е играел на зарове, прекосява с широки крачки стаята и идва при мен. Пораснал е и се е превърнал в млад мъж, веднага виждам това. Миналата година щеше да хукне към мен като млад елен. Сега идва бързо, но раменете му са изпънати като на мъж, и стъпва твърдо, не тича. Има внушителна осанка и присъствие, каквото нямаше преди.

— Всеки път, когато се срещаме, те виждам променен — казвам скръбно, като оглеждам лицето му и виждам наболи мустаци, и наченките на брада по бузите му. — Брада! Нима си пускаш брада?

— Вие сте си все същата — казва той галантно. — Винаги прекрасна.

— Ужасно е — казвам без заобикалки. — Отново и отново се опитвах да те измъкна.

— Зная. Опитах се да дойда при вас — той снижава глас. — Те ме задържаха — казва. — Казаха, че ще ме разкъсат на парчета. Вие ми казахте никога да не им позволя да ме докосват, но те щяха да ме разчленят. Нямах власт. Те не проявяваха уважение и не можах да ги надвия.

Нещастно се споглеждаме.

— Предадох те — казвам. — Да ми прости Господ, и се надявам и ти да ми простиш.

— Не е така — казва той бързо. Мислил е за това. — Винаги сте се опитвала да правите най-доброто за мен, да удържите властта, да ме възкачите на трона. Онези, които постъпиха нечестно с мен, са брат ви, кралят, моят настойник, съпругът ви, и лордовете, които се оставиха да бъдат водени като овце. Вие не носите вина за тези хора, за тези глупци.

— Нямам пари, нито армия, нито подкрепа от Англия — казвам направо. — Нямам план.

— Знам — казва той и внезапно веселата усмивка на баща му озарява лицето му. — Затова си мислех, че просто ще бъдем щастливи заедно. Дори ако сме затворници. Мислех си, че можем да бъдем щастливи тази зима и да прекараме Коледа тримата заедно, и да знаем, че с всяка година, в която ставам по-голям, с всеки месец, в който брадата ми става по-гъста, краят на Червените Дъглас се приближава все повече. Арчибалд не може да ме държи като свой затворник, когато възмъжея напълно. Накрая ще победим, просто като оцелеем.

Улавям ръцете му и го целувам по бузите, където наболите тъмни косми са меки като бебешките му къдрици. Сега сме еднакви на ръст, момчето ми е високо колкото мен, и продължава да расте.

— Много добре — казвам. — Да изпратим да доведат Маргарет и да бъдем щастливи.

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯЛОТО НА 1527 Г.

За мое удивление успяваме да живеем заедно, четиримата, и да бъдем щастливи. Снегът на дългата студена шотландска зима най-накрая се стопява, а после чудото, каквото е шотландската пролет, идва бавно, бавно, първо в подгизналата от дъжд, наквадена от разтопените снегове зеленина на тревата, после във високите, пронизителни призови на гъските, които летят над главите ни, после в нестройната бъркотия и трептящите звуци на птича песен призори, и накрая с жълтите нарциси и наливащите се пъпки по дърветата и с буйното разбуждане на живота, когато мъзгата в кората на дърветата започва да избива толкова силно, че почти мога да доловя вкуса ѝ, носещ се по топлия въздух, и годината започва да клони към лятото.

Арчибалд ръководи съвета. Не съществува никакво съмнение, че цялата власт е съсредоточена в него, но носи законите и прокламациите за подпис на Джеймс. Джеймс подписва и подпечатва документите, както му нареждат да прави, с лека гримаса: никога не говори открито против настойника си. Джеймс е възхитен, че отново съм с него, а аз назначавам Дейви Линдзи в домакинството си, така че Джеймс отново има всеки ден до себе си обичния си компаньон, и не сме изцяло под влиянието на клана Дъглас.

Дворът се върти около мен и сина ми, както е редно, всички ходим на лов и излизаме на езда заедно; организираме малки турнири и състезания. Когато времето се стопля, всички отиваме в Линлитгоу, там гребем с лодки по езерото, а Джеймс лови съомга. Вечер организираме поетични драми и танци, и Джеймс се проявява като добър танцьор и музикант. Отгледан от Дейви Линдзи, той не може да не стане поет, и пише текстове за собствени песни. Около него се събират група млади благородници. Мисля, че някои от тях му влияят зле: пият твърде много, играят карти за високи залози, и сигурно развратничат. Но това са забавленията на един млад човек и Бог е свидетел, че бащата на Джеймс не беше светец. Никой, който види

Джеймс на кон или по време на турнир, не би могъл да не си спомни за баща му. Всички мислят, че Джеймс трябва да получи властта си тази година или догодина.

Получаваме новини от Англия и от Европа. Войските на императора продължават да бележат завоевания, нахлуват през портите на Рим и оплячкосват града. Говорят се такива неща, сякаш всички християни са били избити, а всички църкви — осквернени, сякаш краят на дните със сигурност трябва да настъпи всеки момент. Самият папа е пленен от войските на императора, и макар да знам, че би трябвало да се моля за него, не мога да не помисля за себе си, и че това е краят на надеждите ми за свобода. Всички дела на Църквата ще бъдат под надзора на племенника на Катерина, императора, затова не се съмнявам, че молбата ми за анулиране на брака ми се е изгубила или изгоряла при нападението над Ватикана. Не вярвам, че някога ще се разведе с Арчибалд, а Хенри Стюарт винаги ще живее извън двора и ще ме вижда само когато успеем да си откраднем някой следобед заедно, който пропиляваме в оплаквания и съжаления. И двамата сме убедени, че никога няма да ни бъде позволено да бъдем заедно, че той никога няма да има достъп до почестите и облагите на кралската служба, а аз никога няма да му дам наследник с наполовина кралска кръв.

Брат ми вече изобщо не ми пише. Шотландия и Англия са подписали мирния договор и очевидно той смята, че моята работа е свършена и че привързаността ми не му е нужна. Мери ми пише писмо, изпълнено с такова зашеметено отчаяние, че трябва да го чета и препрочитам многократно, за да разбера какво казва. Бог знае какво става в Лондон.

Момичето Болейн предпочете да се оттегли от двора в дома на баща си в Хевър, и Хари ѝ пише често, собственоръчно, умолявайки я да се върне. Собственоръчно! По някаква причина на нея ѝ е позволено да отхвърли кралска заповед, и вместо наказание е възнаграждавана със скъпоценности и пари.

Маги, не мога да ти опиша колко унижително е за всички ни да виждаме как Хари преследва тази жена,

сякаш е трубадур, а тя — дама с ранга на кралица. Катерина е възхитителна, не казва нищо, държи се, сякаш всичко е наред, толкова нежна и любяща е към Хари, колкото е била винаги, и никога не казва лоша дума на никого, дори зад затворени врати, макар че както блудницата, така и сестрата Мери и майката Елизабет Болейн (сега лейди Рочфорд — ако можеш да го повярваш), все още служат в покоите ѝ и тя е принудена да понася техните полуизвинителни, полутържествуващи, превзети усмивки всеки ден. Катерина вярва, че всичко това ще бъде забравено, както са били забравени други флиртове, и предполагам, че така и трябва да стане — защото кой се интересува от Беси Блаунт сега? Но ако беше видяла кадифето, което той ѝ изпрати, щеше да се разгневиш също като мен.

В двора цари разделение между младите и лекомислените, които се наслаждават на вълнението и скандалността на това ухажване, и по-старите, които обичат кралицата и си спомнят всичко, което тя направи за Хари и за Англия. Но защо момичето Болейн се крие в Хевър? Много се страхувам, че очаква дете. Но нима не бихме узнали? Освен това тя така ревностно държеше на девствеността си!

Светият Отец изпраща папски легат в Англия, за да помири Хари и сестра ни. Навярно той ще каже на мадмоазел Болейн да остане в Хевър. Научих, че тя е съгласна да се върне в двора само ако получи собствени покои и собствена свита като принцеса по рождение. Исква по-голямо домакинство от моето. Не е нужно да се питаш кой плаща сметките ѝ. Никой не се чуди, всички знаят, напълно известно е: те се изпращат директно на ковчежника.

В двора вече няма радост, но трябва да присъстваме тук, тъй като Чарлс казва, че не може да загуби връзка с краля, а аз чувствам, че трябва да бъда до Катерина, докато е подложена на това изпитание. Болката личи по лицето ѝ — има вид на жена, чиято печал я разяжда като язва. Никой

не е казал на принцеса Мери, която държат колкото е възможно повече в Лъдлоу, охранявана от онзи стар дракон Маргарет Поул; но, разбира се, тя знае, как би могла да не знае? Цяла Англия знае. Хенри Фицрой е винаги в двора и сега се отнасят с него като с принц. Не мога да ти опиша колко сме нещастни. С изключение на Хари и Ан Болейн, разбира се — тя е доволна като крава, нагазила в нивата с царевица.

Научихме, че си се върнала при съпруга си и двамата живеете в хармония. Толкова се радвам за това, скъпа Маги. Кралицата казва, че ѝ даваш надежда: да се разделиш с него, да воюваш с него, и да се помирите най-сетне. Това прилича на истинско чудо.

Може и да давам надежда на кралицата, но много се съмнявам, че някой друг мисли за мен. Явно Хари няма нищо против да остави Шотландия да бъде управлявана от зет му. Всъщност той назначава Арчибалд за управител на граничната област между Англия и Шотландия, и му поверява мира и сигурността на всички погранични райони: все едно да поиска от лъв да легне заедно с агне. Като мой съпруг Арчибалд отново законно получава всички ренти и доходи от земите ми. Ако реши да ме остави без пукната пара, би могъл да го стори, но той е щедър към мен, грижи се съветът да ми плаща издръжка като на вдовстваща кралица, и ми подарява красиви платове. Ако някога посещава Джанет Стюарт от Тракуеър, настанена далече в някой от многобройните ми имоти, то пред мен не се говори за това. Всеки, който го види, почтителен в параклиса, вежлив на вечеря, весел и закачлив по време на танците, би го помислил за верен съпруг, а мен — за съпруга с късмет.

Нещо повече, биха го помислили за изпълнен с топла привързаност. Когато влиза в някоя стая, винаги ми се покланя с ръка на сърцето, сякаш не забравя, че някога ме е обичал. Когато ми целува ръка, устните му се задържат над пръстите ми. Понякога, когато стои зад стола ми, леко отпуска ръка на рамото ми. Когато яздя, той винаги пръв идва до мен да ме свали от седлото и да ме прегърне за миг, докато стъпя здраво на земята. Представя се пред целия свят като

любящ съпруг и сигурно именно това научават в Англия, защото сестра ми Мери пише върху обърнатия ъгъл на листа, сякаш това ѝ е хрумнало впоследствие:

Непременно пиши на Катерина и ѝ разкажи за щастието си — за нея ще е утеха да знае, че един съпруг и една съпруга могат да се съберат след толкова дълга раздяла. Тя е много обезпокоена от надигналите се многобройни слухове относно брака ѝ с краля. Ако някой те попита, Маргарет, непременно им кажи, че прекрасно си спомняш как баща ни е решил преди смъртта си Хари да се ожени за Катерина, и че тя и Хари са получили категоричното разрешение на папата. Ако някой каже нещо за това, че Бог не ги дарява със син, трябва да отвърнеш, че пътищата Божии наистина са неведоми и че имаме, слава Богу, прекрасна здрава принцеса за наследница. Не казвай нищичко за Хенри Фицрой, ние никога не го споменаваме. Всеки ден се моля онази жена Болейн да се задоволи с обикновена любовна афера и да се окаже безплодна. В момента всички чакаме като слуги тя да назове цената си. Един Бог знае на какво се надява.

* * *

Би трябвало да се радвам, че дългото господство на Катерина над брат ми е свършило. Мисля, че би трябвало да се радвам, макар да не изпитвам радост. Постоянно си мисля: това е моят момент на триумф — защо нямам желание да тържествувам?

Докато тя живее, отхвърлена от един весел, млад двор, над който властва новата фаворитка на Хари, докато е пренебрегвана от семейство Болейн и техните сродници от рода Хауард, докато е принудена да мълчи, вместо да съветва кардинала и другите, които движат държавните дела, тя не може да настройва Хари против мен. Не може да убеди никого в светостта на брака, след като кралят усърдно се е отдал на прелъстяване. Един двор, воден от

представители на рода Болейн, мислещ само за удоволствия, възбуден от изкушения, задъхан от скандали, не би се вслушал в задълбочените мисли на Катерина относно верността и постоянството. Тъй като влиянието ѝ намалява, това трябва да е моят миг. Но сега — за лош късмет — е точно моментът, в който папата е пленник на императора и не могат да се придвижат никакви дела.

— Знаеш ли, мисля, че ще бъдем заедно тук завинаги, като Девкалион и Пира — казва Арчибалд, като влиза в личния ми кабинет и кимва на дамите, със съзнанието, че има пълно право да влезе просто така, без да обявят пристигането му.

Не се усмихвам. Не мога да си спомня кои са Девкалион и Пира^[1], и не се доверявам за нищо на Арчибалд.

— Предани един на друг съпрузи, които населили отново земята — подсеща ме той. — Мисля, че можем да създадем една нова Шотландия, докато нашето момче стане достатъчно голямо, за да управлява.

— Той вече е достатъчно възрастен — казвам грубо. — И е мое момче, не наше.

Арчибалд се усмихва леко, слага ръка на сърцето си, и кимва леко.

— Сигурен съм, че си права — казва. — Но поне имаме обща дъщеря, която да ни направи щастливи.

— Ако сме чак толкова щастливи, тогава архиепископ Бийтън сигурно може да се върне в двора? — питам, опипвайки почвата.

— О, нима се е уморил от ролята си на пастир? — пита ме Арчибалд с весела искрица в погледа. — Чух, че си взел скромна гегя на мястото на златния жезъл, и напуснал замъка Стърлинг бързешком.

Поруменявам от раздразнение.

— Знаеш много добре какво стана — казвам.

Той ми намига.

— Знам, и не възразявам да се върне в двора. Разбира се, синът ти е този, който трябва да отпрати поканата. Някой друг?

— Какво имаш предвид?

— Има ли някой друг, когото би искала да върнеш в двора? — пита той мило. — Ако ще живеем заедно, весело и завинаги? Някой друг, когото би искала в домакинството си? Само се допитай до

Джеймс. С радост ще приема тук когото и да е от приятелите ти, когото и да е от домакинството ти. Стига тези хора да...

— Да какво? — питам настойчиво, готова да се обидя.

— Стига да са наясно, че репутацията ти не бива да пострада — казва той надутото и важно. — Докато си с мен като моя съпруга, не бих искал да има клюки по твой адрес. Репутацията ти като майка на Джеймс, като майка на дъщеря ни и като вдовстваща кралица трябва да бъде безукорна.

— Репутацията ми е безукорна — казвам ледено.

Той улавя ръцете ми, сякаш иска да ме утеши.

— Ах, скъпа, винаги има клюки. Страхувам се, че брат ти е чул от французите, че постоянно поддържаш връзка с херцога на Олбъни.

— От мен се очаква да общувам постоянно с него! Той е регент на Шотландия!

— Въпреки това. Брат ти смята, че се надяваш да се омъжиш за херцога.

— Това е нелепо!

— Освен това някой е казал на брат ти, че имаш любовник, Хенри Стюарт.

Не се запъвам.

— Отричам го напълно.

— Някой му е казал, че ти и Хенри Стюарт се готвите да отвлечете сина ти и да го поставите на трона като марионетка на клана Стюарт.

— О, кой ли ще е това? — питам язвително. — Кой ли е шпионинът на брат ми, който знае такива подробности, и е изслушван така благосклонно в Англия?

Арчибалд притиска ръцете ми към устните си.

— Всъщност не съм аз. Но тъй като знам колко много означава семейството ти за теб, и тъй като кралят проучва валидността на собствения си брак — за него е още по-важно да няма скандали, свързани с теб.

— Хари оспорва валидността на собствения си брак?

— Разбира се.

— Вярваш ли, че възнамерява да изостави Катерина? — прошепвам.

— Би трябвало — казва Арчибалд, сякаш произнася присъда срещу нея, една жена, без никаква вина, жена без власт.

— Чух, че в Англия идва папски легат, за да ги помири?

Арчибалд се изсмива кратко.

— За да ѝ каже да го освободи.

Извързвам се от него, отивам до прозореца и поглеждам надолу, към градините. Цветът пада от ябълковите дървета и образува малки вихрушки като пролетен сняг. Не зная дали се чувствам тържествуваща, или опечалена. Сякаш високата, стръмна скала, която наричат Тронът на Артур, внезапно се е изместила и е потънала; хоризонтът се е променил напълно. Катерина господстваше над живота ми; завиждах ѝ и я обичах, и се дразнех от нея, и неведнъж се случваше да бъде почти унищожена от нея. Може ли тя внезапно да изчезне? Може ли внезапно да се окаже без значение?

— Тя никога няма да се съгласи — предричам.

— Не, но ако се докаже, че бракът е недействителен, тогава това няма да зависи от нея.

— На какви основания може да се окаже недействителен?

— Защото е била омъжена за брат ти Артур — казва Арчибалд простищо, сякаш това е очевидно.

Спомням си писмото на Мери, предупреждението ѝ какво да говоря. Шушукайки заедно, двете ми сестри сигурно са подготвили отговор на всеки въпрос. Не се допитват до мен, дават ми указания.

— Имало е разрешение от папата — казвам, както Мери ми поръча да кажа.

— Навярно разрешението не е било валидно.

Поглеждам го неразбиращо.

— Що за довод е това? Разбира се, че едно папско разрешение е валидно.

— Сега това едва ли има значение. Племенникът на кралицата държи папата в плен. Съмнявам се, че Светият Отец ще бъде достатъчно смел да опозори родственицата на тъмничаря си. Никога няма да позволи развода на брат ти. Никога няма да допусне твоя.

— Но това няма нищо общо с мен! — възкликвам.

— Папата има собствени тревоги — няма да го е грижа за твоите. А Хари няма да иска никой освен него да получи развод — Арчибалд обобщава напълно точно растящата суета на Хари и

присъщата му себичност. — Няма да иска никой да мисли, че един Тюдор подава молба за анулиране по каквато и да било причина освен доказаната Божия воля. Последното, което иска, е ти — с твоето минало на жена, омъжила се за избран от нея мъж, водена от собственото си желание, толкова далече от Бог, такава скандална жена — да подадеш молба за развод преди него, и да опетниш собствената му репутация. Той ще иска поведението на всички да бъде безукорно, за да може да подаде молба за анулиране без никакъв намек за собствената си... — той млъква, търсейки подходящата дума.

— Собствената си какво?

— Себична похот.

Поглеждам го, потресена, че назовава порока на Хари така прямо.

— Не бива да говориш така за него, дори пред мен.

— Бъди напълно сигурна, че той държи да не говорят така за теб.

* * *

Мисля си, че е най-добре Хенри Стюарт да дойде в двора, за да се утешаваме, че поне сме заедно, тъй като никога няма да бъдем свободни да се оженим, но за моя изненада, този, който отказва разрешение, е синът ми Джеймс. Той се изправя в цял ръст, само малко по-висок от мен, и казва, че не може да приеме никаква неморалност в двора си.

Почти се изсмивам в лицето му.

— Но, Джеймс! — казвам, говорейки му като на сърдито малко момче. — Не можеш да бъдеш съдник на приятелите ми.

— Наистина ще бъда — казва той. Говори студено, съвсем не като моето момче. — Бъдете напълно сигурна, че това е моят дом и аз ще преценявам кой да живее тук. Натрапена ми беше властта на един втори баща, няма да приема още един. Мислех си, че ви стигат толкова съпрузи.

— Хенри не би се опитал да ти налага волята си! — възкликвам. — Винаги ти е бил такъв приятел. Толкова е обаятелен, харесвам го толкова много, удоволствие е да бъда с него.

— Точно по тези причини не бих искал да го видя тук — казва Джеймс сковано.

— Той не ти е доведен баща; никога не може да бъде мой съпруг.

— Това влошава положението. Смятах, че ще проумеее това.

— Синко, грешиш — казвам с надигащ се гняв.

— Почитаема майко, не греша.

— Няма да допусна някой да ми налага волята си. Дори и ти, сине. Аз съм принцеса от династията на Тюдорите.

— Това име се превръща в нарицателно за скандал — казва Джеймс с надменен и важен тон. — Прелюбодействата на брат ви са известни по цял свят, собственото ви име е опетнено. Няма да допусна майка ми да бъде обсъждана по кръчмите.

— Как се осмеляваш? След като е всеизвестно, че ти и придворните ти играете хазарт и развратничите, че те се държат непристойно и се отдават на пиянство! Как смееш да ме упрекваш? Не съм сторила нищо, освен че се омъжих веднъж по любов и бях предадена. Сега искам да се омъжа отново. Какво лошо може да има в това?

Той не казва нищо. Гледа ме спокойно, както би направил баща му.

Обръщам се, без да направя реверанс, и гневно излизам от стаята.

---

[1] Герои от гръцката митология, единствените, спасили се от потоп, който Зевс изпраща на земята, за да накаже хората. Понеже Девкалион и Пира му служели вярно, той ги спасил от потоп и им възложил задачата да населят отново земята. — Б.пр. ↑

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1527 Г.

Заминавам за Стърлинг и някой веднага съобщава на Хари, че съм била прогонена от двора на собствения си син и че живея в грех с любовника си. Някой му е казал, че синът ми ме е призовал да поправа поведението си и да се отвърна от греха, и че когато съм отказала, той с право ме отпратил. Хари ми изпраща възмутено писмо, в което ме заплашва с вечно проклятие, ако не се откажа от разпътното си поведение. Пише и на Джеймс, и му казва, че той също трябва да промени поведението си. Трябва да престане да пие и да развратничи, да започне да се държи, както подобава на рицар и да се отдава на благородни занимания. Озадачена съм от тази странна нова моралност, докато не получавам набързо надраскана бележка от Мери:

Мадмоазел Болейн отказва да отстъпи пред краля. Разговарят много за добродетелта ѝ и как тя се чувствала като подмятана от буря. Никога не съм виждала такова прелъстяване, всички трябва да мислим за добродетелта ѝ, докато тя носи рокли с дълбоки деколтета и килнати назад шапчици. Опитва се да докара френски акцент и чете еретични книги — наистина модерна млада жена. Станали сме ревностно добродетелни, макар да танцуваме като блудници. Кралицата е болна; наистина не знам как успява да изтърпи вечерята, докато изпращат изисканите ястия на младите жени и те облизват лъжиците си.

Едва издържам в двора. Не бих ходила там изобщо, ако Чарлс не настояваше. Катерина те моли да я увериш, че няма да направиш нищо, с което да подкопаеш брака си. Научила е, че си напуснала двора на сина си, за да живееш с любовника си. Казах ѝ, че това трябва да е лъжа. Зная, че ти не би направила такова нещо. И заради себе си, и заради

нас. Не би го сторила, нали? Закълни ми се, че не би го
направила.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЕСЕНТА НА 1527 Г.

Не отговарям веднага. Не мога да дам на Катерина уверението, което иска; не мога да пожертвам собственото си щастие, за да помогна за нейното. Не мога да имитирам лицемерието на брат си. Не мога да твърдя, че съм направлявана единствено от Божията воля. За пръв път в живота си съм свободна от страха и вън от опасност. Джеймс е в безопасност, дъщеря ми живее щастливо в Танталън, страната е спокойна под управлението на Арчибалд, ние с Хенри живеем като обикновени хора, лорд и лейди, управляваме имуществото си и се наслаждаваме един на друг. Чувствам се така, сякаш никога преди в живота си не съм била щастлива и спокойна. Най-сетне съм далече от Арчибалд и свободна от постоянната смесица от страх и страст, която той предизвиква у мен. Най-после мога да бъда с мъжа, който ме обича, и да му отговарям простичко, без сянка, без лъжи. Това е моята есен, това е моят сезон.

Трупаме дърва за големите огньове на зимата. Складираме осолена риба и пушени меса в големите килери на замъка. Яздим под дървета, които ръсят листа в цветовете на скъпоценни камъни — рубинени и с цвят на месинг, в цвят на злато и смарагд, — когато Хенри кимва към входа на замъка ни, високо над нас, горе на хълма, и казва:

— Погледни! Това не е ли папският флаг? Папския флаг ли развяват? Трябва да е дошъл пратеник от папата.

Примижавам срещу червения залез.

— Да, той е — казвам, с ръка на гърлото. — О, Хенри, може ли да е пратеник във връзка с развода?

— Възможно е — казва той спокойно. Поставя ръка върху моята. — Бъди спокойна, любов моя. Може да е какво ли не. Папата да е освободен? Нов папа? Разводът, или множество други неща.

— Ела! — казвам, конят ми се устремява напред и ние яздим през гората и нагоре по хълма, отново и отново заобикаляме по

криволичещата пътека до върха, влизаме в замъка тичешком и намираме папския пратеник в голямата зала с чаша греян ейл с подправки в ръка, застанал пред огнището.

Той се покланя, когато влизам, а когато виждам колко дълбоко се покланя на Хенри, разбирам, че сме спечелили.

— Светият Отец е удовлетворил искането ми за развод — казвам уверено.

Пратеникът се покланя отново, еднакво дълбоко и на двамата ни, сякаш Хенри вече е мой съпруг.

— Да — казва той.

* * *

Най-сетне. Не мога да повярвам. Най-сетне съм свободна от Арчибалд. Това е кръщението ми в свободата от греха, това е моето раждане. Това е обновлението ми. Почти бих стигнала до богохулство, твърдейки, че това е моето второ пришествие. Отново имам шанс да бъда щастлива. Имам шанс да се омъжа отново. Ще бъда центърът на живота на Хенри и ще вървя с високо вдигната глава в Шотландия и пред света. Случи се именно онова, за което Катерина заявяваше, че никога не би могло да стане — въпреки забраната ѝ. Самият папа и аз я опровергахме. Тя каза, че не мога да се разведа, че не трябва да се развеждам — а аз вече съм разведена. Това е триумфът на моята воля над нейната, и аз съм дълбоко щастлива.

Същата вечер устройваме огромен пир: еленски бутове, пайове с пойни птици в тях, резени печена гъска, риба в изобилие, печен глиган, и поднос след поднос със сладкиши в края на вечерята. Всички знаят, че папският пратеник е донесъл добри новини, че съм свободна от Арчибалд и някой със сигурност вече е отишъл тайно в Единбург да каже на Арчибалд, че той най-сетне е изгубил и аз съм свободна. Маргарет няма да бъде обявена за копеле, и ще настоявам тя да живее с мен.

Смея се от радост при мисълта, че съм свободна жена. Едва успявам да повярвам, че това е истина след толкова много години чакане, след толкова много ужасни писма от Англия. Мисля, че скоро ще научат за това, и си представям как снаха ми се моли на колене за

душата ми и за душата на своя съпруг. Мисля, че ми е жал за нея, за Катерина — съпругата, която ще бъде изоставена; и се радвам и се гордея със себе си, защото ще се омъжа отново, и то за млад мъж, който ме обича заради мен самата. Мисля си, че съм още млада, като онази развратница Ан Болейн, която дръзва да наруши старите правила и да избере сама бъдещето си. Мисля си, че Катерина, и всички стари хора, които искат да задържат жените там, където са сега, под властта на мъжете, са мои врагове. Светът се променя и аз съм в предните редици на промяната.

— Какви са новините от брат ми, краля на Англия? — питам папския пратеник, когато главният камердинер му налива нова чаша вино.

— Светият Отец е получил молба — казва пратеникът. — Изпраща папски легат в Лондон да изслуша показанията.

Толкова съм изненадана, че изпускам лъжицата си.

— Какви показания? Мислех, че легатът идва да ги помири, или да говори с кралицата?

— Изслушва показания за анулиране на брака — отвърща мъжът, сякаш въпросът е прост. — Светият Отец провежда пълно разследване.

Би трябвало да съм предвидила това, но способността на Хари да казва едно, а да прави друго, продължава да ме удивлява.

— Брат ми е предприел стъпки за анулиране на брака си?

— Ваша светлост не знаеше?

— Знаех, че той има съмнения. Мислех, че папският легат идва в Лондон да разсее тези съмнения. Не знаех, че предстои разследване. Не знаех, че има някакви доказателства. Мислех, че брат ми, кралят, не иска разтрогването на брака.

Малка, потайна усмивка намеква, че това е било казано и на пратеника.

— Не става въпрос за разтрогване на валиден брак — казва той предпазливо. — Доколкото разбирам, според краля той никога не е сключвал действителен брак с кралицата. Той представи доказателства. И, разбира се, няма наследник.

— Той няма наследник от мъжки пол вече от осемнайсет години — казвам язвително. — Но се роди принцеса. Защо би подавал молба за анулиране сега?

— Очевидно не за да се ожени за друга жена — казва пратеникът предпазливо. — А за да е сигурен, че не живее в грях. Не прави това, служейки само на собствените си интереси; вярва, че Бог не е благословил брака му, тъй като брак не е имало. Това никога не е било брак.

Хвърлям поглед към Хенри, който седи начело на масата на лордовете, не до мен, тъй като все още не е мой съпруг.

— Дори тук, в Шотландия, научихме за Ан Болейн — отбелязвам.

Папският пратеник поклаща бавно глава, наслаждавайки се на засуканото дипломатично отричане на очевидното:

— Но не и във Ватикана. В курията не са чували за тази дама — лъже красиво той. — Името ѝ не е споменато в никакви документи. Присъствието ѝ в двора в Лондон не е от съществено значение за показанията. Брат ви се стреми към анулиране на брака по духовни съображения, а не поради личните си чувства. Той има съмнения. А не плътски желания.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1528 Г.

Ние с Хенри се венчаваме в малкия параклис на замъка в Стърлинг. Това е една от най-старите постройки в стръмния двор на замъка и затова застланият с каменни плочи под се издига нагоре към олтара и се изкачва в поредица от протрити каменни стъпала. Когато двамата с Хенри тръгваме, ръка за ръка, към изповедника ми, това е истинско изкачване, и наистина имам чувството, че тъкмо това представлява споделеният ни живот.

Имаме свидетели — никога повече няма да допусна някой да твърди, че изобщо не е имало брак, а само размяна на обети; свещеникът извиква едно момче от църковния хор да изпее брачния химн, но церемонията е в тесен кръг. Хенри ми дава пръстена на своя клан, с пеликана от фамилния му герб. Дава ми кесия злато. Същия следобед отиваме в леглото, и бракът ни е нерушимо скрепен. Най-после съм омъжена за добър мъж, на сигурно място, в собствения си замък в Шотландия. Докато задрямвам в прегръдките му, а студеният пролетен следобед притъмнява отвън, си мисля за Катерина и хладната утеха на вярата ѝ. Мисля си как тя толкова настояваше, че знае кое е правилно, че знае каква е Божията воля; но ето ме сега мен, нейната далеч не толкова умна зълва, по-малко набожна, по-малко образована, по-бедна и с по-малко скъпоценности, по-низша във всяко отношение, и въпреки това именно аз съм омъжена за красив млад съпруг и животът е пред нас, и че докато моите придворни танцуват и се веселят в голямата зала, тя е сама и се моли, изоставена от краля, който ѝ казва, че тя е най-прекрасната съпруга, която човек би могъл да има, но, уви, изобщо никога не е била негова съпруга.

* * *

Меденият ни месец в Стърлинг не е мирен и спокоен. Само седмици след женитбата ни стражите по стените на замъка вдигат тревога. Веднага щом камбаната за тревога започва да бие, животните, пасящи в гората пред замъка, са вкарани в двора, подвижният мост бързо е вдигнат, а решетката на крепостната врата се спуска с трясък. Хората извън замъка, които гостуват на приятели или близки в градчето в подножието на хълма, остават отвън, докато опасността отmine, а онези от жителите на селото, които работят в кухните или служат в замъка, се озовават в капан вътре с нас. За броени мигове вече сме под обсада и аз изтичвам от личния си кабинет, където съм се молила, при коменданта на замъка, на наблюдателния пост над главната порта. Вляво от себе си виждам как изкарват топове от голямата батарея, насочвайки ги надолу по хълма, откъдето трябва да се зададе атакуващата войска, уязвима за обстрела ни по фланговете. Зад гърба ми укрепяват портата на двореца, а стрелците тичат през двора пред помещението за стражите, за да се подредят покрай стените, от които има гледка към единствения път до замъка.

— Какво има? — питам кратко. — Мъжете от клана Дъглас ли?

— Това е само авангард. Не мога да видя кои са.

Виждам как по пътя язди херолд, с още мъже зад него: изглеждат толкова неспокойни, колкото би бил всеки под прицела на четиридесет топа. Пред и зад тях се развяват знамена.

— Стой! — изревава комендантът на замъка. — Представете се!

— Заповед за арест — херолдът вдига лист хартия, но е твърде далече, за да видя дали документът е фалшив.

— За кого?

Това е необичайно. Кого може да търсят?

— За предателя Хенри Стюарт, задето се е оженил за кралицата-регент без позволение от нейния син, краля.

Комендантът хвърля кос поглед към мен и вижда стъписаното ми лице. Това е последното, което съм очаквала. Мислех, че с Арчибалд сме се споразумели да бъда свободна. Мислех, че такава е заповедта на Хари. Мислех, че Ард е удовлетворен от властта, която завзе, и това, че се възползваше от земите ми.

— Отворете портата в името на краля на Шотландия! — изкрещява херолдът.

Това е заповед, която не може да бъде отхвърлена. Не можем да окажем съпротива пред името на краля на Шотландия, без сами да бъдем обявени за предатели. Прехапвам устната си, докато комендантът ме гледа в очакване на нарежданията ми.

— Длъжен съм да отворя — казва той.

— Знам, че сте длъжен — казвам. — Но първо изпратете някого навън да се увери, че това е кралският печат.

Опитвам се да печеля време, но нямам план за допълнителните десет минути. Хенри се появява зад мен и гледа заедно с коменданта, докато началникът на конницата ни излиза навън и оглежда печата. Виждаме жеста му към коменданта, с който потвърждава, че печатът е истински, комендантът изревава заповед на хората си и решетката на крепостната врата бавно се вдига нагоре.

— Не може ли да излезеш през една от страничните врати, докато те влизат през главната порта? — отчаяно улавям ръцете на Хенри и оглеждам пребледнялото му лице.

— Ще го заловят по пътя надолу към селото — възразява комендантът. — Сигурно се поставили засади и постове навсякъде наоколо.

— Можем ли да го скрием?

— Тогава ние също ще се провиним в държавна измяна.

— Не съм очаквала такова нещо! Не съм си и представяла!

— Ще поискам разрешение за свободно преминаване — казва Хенри тихо. — Ще поискам съдебен процес. Ако избягам открито с някои от своите хора, а ти пишеш на лордовете от съвета, ще ме съдят за държавна измяна, но навярно ще ме помилват. Никой не би ме обвинил, че съм се оженил за теб. Никой не може да вини теб. Ти си законно разведена.

— Не е по-лошо от това, което Чарлс Брандън направи с Мери — казвам. — Бяха наказани само с глоба, която така и не платиха.

— Във всеки случай дори Арчибалд няма да се осмели да ме екзекутира за това — казва Хенри иронично.

— Просто се опитва да ме уплаши — казвам. Треперещите ми ръце показват, че е успял.

— Ще отида — казва Хенри. — Бих предпочел да отида доброволно, вместо да ме заловят.

Иска ми се да го дръпна обратно, но го оставям да слезе по каменните стълби и да поздрави пратеника на площадката пред помещението за стражите. Бавно го следвам, когато вратата към вътрешността на замъка се отваря и Хенри нарежда на своите хора и конницата си да го придружат до Единбург. Говори с херолда и го виждам как повтаря някакъв въпрос, а после поклаща глава.

— Ще те последвам — казвам му тихо. — И ще се добера до Арчибалд. Той няма да ме отблъсне, ако се изправа пред него с доводи в твоя защита.

— Не е Арчибалд — казва той, с потресено изражение. — Това е истинска заповед, лично от твоя син Джеймс. Който изпълнява съветите на краля на Англия. Брат ти иска да бъде изправен на съд за държавна измяна, а синът ти иска да ме види мъртъв.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1528 Г.

Всички ми пишат: Хари, Томас Улзи, Катерина, Мери. Всички осъждат развода ми; Хари ме заплашва с проклятието над прелюбодейците. Катерина ме умолява да помисля за законния произход на дъщеря си, и казва, че я отхвърлям като незаконородена. Томас Улзи ми казва, че яростната тирада на Хари е дословен препис на думите, които е изрекъл, а Мери ми съобщава, че роклите вече се шият леко изрязани и с открити рамене.

Пиша на Арчибалд, пиша на Джеймс, пиша на Уилям Дейкър, наследника на лорд Томас Дейкър, пиша на Мери, на Катерина, на Хари, пиша на кардинал Улзи. Ако смеех, бих писала на Ан Болейн, в качеството ѝ на най-влиятелна съветница в двора на Хари. Опитвам се да сдържа ужаса си и пиша, възможно най-спокойно, че предишният ми брак е бил анулиран лично от папата въз основа на предишния брачен договор на съпруга ми с лейди Джанет Стюарт от Тракуеър. Тъй като съм свободна, съм избрала да се омъжа за Хенри Стюарт, и макар че е било редно да поискам позволение за този брак, аз, подобно на сестра ми Мери, моля за разрешение след венчавката. Единственото, за което моля, е същото отношение като това към сестра ми, Мери, която се омъжи за Чарлс Брандън без позволението на брат си. Единственото, което искам, е към мен да се отнасят справедливо и честно, както се отнесоха към Мери. Защо трябва да приемам по-сурово отношение от нея? Защо трябва някой да се отнася към мен по-несправедливо, отколкото към Мери — която беше вдовица на крал и се омъжи за избраника си още в годината на траура си? Какво би могло да е по-скандално от това?

Пиша кротко и разумно на Арчибалд. Казвам, че съм щастлива, задето дъщеря ни е на сигурно място под негова опека, но му напомням, че тя е с високо потекло и законородена. Тя трябва да запази доброто си име. Очаквам тя да ме посещава, когато помоля за това. Очаквам да я виждам, когато поискам.

Получавам отговор от сина си Джеймс. Той дори не отвърща на молбата ми за милост за Хенри Стюарт. Не пише за нищо лично; всичко, което ми пише, се чете от съветниците на Арчибалд. В това писмо се съобщава, че Джеймс свиква среща на съвета, за да се оплаче от беззаконие по границите. Не знам защо Джеймс внезапно би повдигнал въпроса за занемареното състояние на границите, нито защо би трябвало да ми го съобщава, когато го умолявам да освободи младия ми съпруг.

Една вечер пиша нова поредица от молби, когато чувам вика на един от стражите и внезапния звън на камбаната за тревога. Три високи позвънявания, сигналът, че няколко души са се приближили до главната порта, а не гръмкият, подобен на удари с чук звън, който предупреждава за приближаваща армия. Веднага прошепвам молитва това да е Хенри Стюарт, който се прибира у дома при мен, и пускам перото, загръщам се в наметка и излизам във външното укрепление. Портата на главния вход е отворена, големите порти се разтварят широко без нареждане от коменданта на замъка, чувам ликуването на войниците.

Това е необичайно. Не биха приветствали с възгласи Хенри Стюарт, а не мога да си представя кой друг би дошъл след вечерния час. Забързвам през външния двор да видя кой късен вечерен посетител е посрещнат с разтворени порти и ликуване от гвардейците ми, когато виждам едър боен кон, а над него — грейналата усмивка на сина ми Джеймс.

— Джеймс! — това е единственото, което успявам да кажа, а той спира коня си, скача долу и подхвърля юздите на коняря.

— Джеймс!

Облечен е като бедняк, в кафява вълнена дреха, с праметнат през рамото плащ на сиви и кафяви карета. Около кръста си носи широк колан и голям нож в евтина ножница на хълбока. Но е със собствените си хубави ботуши за езда, и със собствената си широка, тържествуваща усмивка.

— Измъкнах се! — сграбчва ме в прегръдките си и ме целува — звучна целувка по двете бузи, — после ме улавя за талията и ме завърта в танц из двора, докато конят му започва да пръхти и се отдръпва от нас, а мъжете надават ликуващи възгласи. — Измъкнах се. Най-сетне. Направих го. Измъкнах се.

— Как, как успя?

— Той замина за границата, за да се сражава със собствените си бандити, а аз казах на всички, че ще стана призори, за да отида на лов. Легнах си рано, същото направиха и останалите. Джоки Харт и още двамина бяха приготвили коня ми и резервни дрехи, и се заклеха, че ще дойдат с мен. Бяхме изкарали конете от конюшната и вече бяхме далече нагоре по Северния път преди разсъмване, още преди да разберат, че ни няма.

— Той ще тръгне след теб — казвам, хвърляйки поглед на юг, сякаш вече виждам как армията на Арчибалд се задава от Единбург.

— Със сигурност. И ще предположи, че съм дошъл при теб. Да влезем, да наредим да затворят портите и да поставим стражи.

Той ме въвежда бързо вътре, обгърнал с ръка раменете ми, а аз поръчвам да запалят светлините, когато влизаме в залата и слугите, половината от тях — заспали по сгъваемите маси в залата, — се разбуждат, изправят се на крака и посрещат с ликуване вестта, че кралят е тук, самият крал, и няма да бъде пленник никога повече.

— Трябва да издигнем кралския флаг — нареждам. — Тогава, ако ни нападнат, ще бъдат обявени за предатели. Освен това трябва да издадеш заповед, забраняваща на когото и да е от клана Дъглас да се приближава до теб.

— Съставете я — казва Джеймс. — Ще я подпиша и ще я подпечатам с пръстена си.

— Донесъл си го?

— Винаги го нося. Арчибалд държи големия печат, но аз имам това.

— Разпратете възвание, че всички лордове, предани на Джеймс, трябва да дойдат тук, за да се присъединят към негова светлост. Ще свикаме съвет на лордовете, а след това парламент в Единбург — казвам на главния си писар, който пише трескаво, с праметната през врата дъска за писане, поръсвайки писмото с пясък, за да го изсуши. Разсмивам се тихо, развълнувано. — Това е като поетична драма, започваща отново. Но този път имаме нужните костюми и знаем стъпките.

— И пишете до Единбургската крепост, за да разпоредите освобождаването на Хенри Стюарт — казва Джеймс.

Вдигам поглед.

— Такова ли е желанието ви? — пита ме той.

— Да, разбира се, но мислех, че се противопоставяш на брака ми.

— Противопоставях се на скандала, а не на брака — казва той, педантичен като всеки млад човек. — Арчибалд беше този, който заповяда ареста на съпруга ви от мое име. Искаше да угоди на брат ви и аз дадох съгласието си, за да си мисли той, че ние с вас сме врагове. Разбира се, Хенри Стюарт не е моят избор, но ако е вашият, може да бъде освободен и ще го направя лорд. Как се нарича имението му?

— Метвен — казвам. — Той може да бъде лорд Метвен.

— Запишете го — казва Джеймс през смях. — Това са първите ми действия на властващ крал.

ЕДИНБУРГСКАТА КРЕПОСТ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1528 Г.

Влизаме в Единбург триумфално, и триумфът е по-голям от когато и да било преди. Лордовете ни посрещат при сградата на градския съвет, хората хвърлят цветя от прозорците на горните етажи и се тълпят по тесните улици да видят мен и Джеймс заедно, как приемаме усмихнати ликуващите им възгласи. Джеймс, техният крал, най-сетне е управляващият владетел, а Арчибалд не се вижда никъде.

Държим замъка укрепен и с въоръжена стража, зареден с храна и готов за обсада, защото постоянно се страхувам, че Арчибалд ще се върне, подкрепен от клана Дъглас. Джеймс има стражи пред вратата на спалнята си и спи заедно с въоръжен войник на един сламеник до него. Брат ми Хари ми пише, че ще бъде прокълната до края на вечността, задето съм нарушила брачните си обети и живея в прелюбодеяние. Дори не отговарям. Ужасно е един брат да пише на сестра си такива осъдителни думи, но брат, който пренебрегва съпругата си всеки ден, за да ухажва друга жена, и запазва целомъдрието си само защото неговата любовница играе дълга игра, няма право да ми говори така. Никога вече няма да мисля, че моралът е различен за мъжете.

Из града се носят слухове за цяла армия от мъже от клана Дъглас, струпана по хълмовете извън града и подготвяща се за обсада. Гражданите и търговците подкрепят младия си крал, но се страхуват от мощта на Дъглас. Само преди шест години кланът Дъглас проля кръв по улиците на Единбург, а са минали по-малко от четири години, откакто открих огън по тях от Холирудхаус. Хората не искат да бъдат хванати в капан в собствения си град между две враждуващи сили; на света няма нищо по-лошо от гражданска война.

Лордовете са единомисленици, че хората от клана Дъглас са се провинили в измяна. Оповестяват това публично — херолдът отива на пазарния кръстопът, и, след като надува рога три пъти, обявява имената на предателите. Бившият ми съпруг Арчибалд е осъден на смърт. Враждата ни най-сетне ни доведе до този момент. Не просто

съм се развела с него и съм се омъжила за друг мъж: издала съм смъртната му присъда. Може да се наложи да гледам как го екзекутират. Това трябва да е край на всичко между нас.

— Добре е да отидем в Стърлинг — съветва ме Хенри. Ние сме в личния кабинет на Джеймс. Седя на трона, докато Джеймс крачи нагоре-надолу, гледайки навън през прозорците. Някои от по-старите лордове са с нас. Повечето са избрали краля срещу доведения му баща. Почти всички казват, че са ми били верни през цялото време, но били изкушени от английското злато и се страхували от Арчибалд.

— Обратно в Стърлинг? — пита Джеймс. — Не искам да изглеждам така, сякаш ме е страх. Няма да бягам.

— Да отидем в Стърлинг, за да изчакаме — съветвам аз. — Арчибалд не може да превземе замъка Стърлинг, а ако вдигне обсада пред него, срещу кралския флаг, тогава сам се провъзгласява за предател и никой не бива да го подкрепя. Да отидем там, докато разберем дали ще се предаде и ще ти отстъпи замъците си.

Джеймс се обръща към другите лордове и пита с предпазлива вежливост:

— Това ли бихте ме посъветвали?

— Да — казва един от тях. — Освен това трябва да разберем какво е готов да направи Хари Английски за нас сега, когато поставихме племенника му на престола, а сестра му е омъжена за друг лорд.

Всички до един се обръщат да ме погледнат, и аз се срамувам, задето не мога да заявя, че имам подкрепата на брат си.

— Кралят на Англия винаги е бил благосклонен към графа на Ангъс — казва някой безцеремонно.

— Не може да бъде благосклонен сега!

— Пренебрегвайки волята на собствената си сестра? — пита някой друг.

Извързвам глава, за да не могат да видят гримасата ми. Би могъл.

ЕДИНБУРГСКАТА КРЕПОСТ, ШОТЛАНДИЯ ЕСЕНТА НА 1528 Г.

Парламентът се събира да заседава, и тъй като Арчибалд не е дошъл в съвета на лордовете, нито се е заклел във вярност на Джеймс, нито е предал замъците и земите си, както му е било наредено да стори, те потвърждават, че е предател, потвърждават смъртната му присъда.

Но дори сега, против волята на шотландските лордове, против правата на един крал, противно на желанията на своята сестра, брат ми продължава да подкрепя Арчибалд, макар че той вдигна оръжие и срещу мен, и срещу сина ми. Невероятно, но само няколко седмици след бягството на Джеймс идва писмо от Англия, написано от писар, адресирано до Джеймс като крал, което го съветва да възстанови правомощията на Арчибалд и да му върне имуществото, в качеството му на най-добрия и благоразумен съветник, с когото Шотландия разполага.

— Не казва нищо за вас — отбелязва Джеймс.

— Не — казвам. — Навярно не пише никакви лични писма. В Англия върлува тежка болест.

Потната болест — ужасната болест, която някои хора наричат „болестта на Тюдорите“ — се е разразила отново, а Хари изпитва ужас от нея още откакто баба ни заяви, че двамата с Артур трябва да избягват всякакъв досег с болни. Момчетата на Тюдорите са толкова редки и ценни създания, че не могат да рискуват да се заразяват. Докато неговите поданици измират в магазините си, зад тезгясите си, в църквите по време на молитва, по улиците на път за вкъщи, Хари се отправя стремглаво на обиколка из Англия, гостува ту в един благороднически замък, ту в друг, и отсяда там само ако обитателите се закълнат, че зад високите им стени не върлува болест. Самата Ан Болейн се е разболяла и е заминала за Хевър. Ако Богът на Катерина е милостив към кралицата, която Му се моли така пламенно, Ан Болейн ще умре там.

Джеймс не се подчинява на нареждането на Хари да върне правомощията и земите на Арчибалд, и казва, че, напротив, ще изправи бившия си втори баща на съд. Заедно с малка войска от верни лордове заминават за замъка Танталън и го обсаждат. Мисля си за малкия замък с изглед към морето, за бялата скала зад него, за вълните, разбиващи се в подножието на скалистите брегове. Изпитвам ужас за дъщеря си Маргарет, а Джеймс предлага награда за нея, докато Арчибалд удържа в продължение на седмици, а после се хвърля в светкавично нападение срещу нашата армия и пленява топовете ни. Препуска през земите, опустошени по негови заповеди, и изпраща отряди да подпалят есенната орлова папрат по хълмовете на юг от Единбург, така че усещаме мириса на дим по улиците като заплаха за палеж. В продължение на месеци той настоява да бъде помилван и върнат на власт, а междувременно тормози хората около замъка си, плякосва и опожарява. Най-накрая поема по големия път на юг към Англия, настанява дъщеря ми в замъка Норхам, и — наистина е удивително — се настанява в Лондон като миротворец: все така като слабия глас на разума сред вихъра на моя грях.

Прелюбодеец, измамник и предател, той е посрещан топло от хора, които би трябвало да са мои приятели, и от сестрите ми. Отказва да отговори на исканията ми да изпрати дъщеря ми. Не знам как някога ще я прибера отново у дома. Нима ще бъде отгледана така, сякаш няма майка? Нима той мисли, че може да я вземе, сякаш съм мъртва? Не мога да се заставя да разбера тази несправедливост. Арчибалд изостави мен и моята кауза, взе земите ми, отвлече двете ми деца, и поведе война срещу собствените си хора в името на амбицията си, и въпреки това е приеман като оскърбен съпруг и изпратен в изгнание герой. Както нощта следва деня, писмо от сестра ми, Мери, следва пристигането му в Лондон, но е ясно към какво е насочено вниманието й.

Кардинал Кампеджо, папският легат, пристигна и се среща както с кардинал Улзи, така и с нашия брат, краля. Някой (не е трудно да си представиш кой) е убедил Хари да

се усъмни във валидността на брака си, и никой не може да отрече, че той много се измъчва. За нещастие мадмоазел Болейн се свързва от болестта си и сега се крие в Хевър, за да не може никой да намекне, че навярно става въпрос за себично желание.

Всъщност, надявам се, че кардинал Кампеджо ще сложи край на тази ужасна несигурност. Катерина му е показала старото писмо с разрешението от папа Юлий, според което тя и Хари са били свободни да се оженят, независимо дали бракът ѝ с Артур е бил консумиран или не, така че не съществува законно основание за каквото и да е разследване, а тя даде ясно да се разбере, че няма да застане пред никакъв съд.

О, Маги — бях там, когато кардиналът я попита дали би обмислила да се оттегли в манастир и да остави Хари. Тя показва такава сдържаност и достойнство. Каза, че Бог я е призовал за този брак и че е била добра съпруга. Каза на кардинала право в лицето, че е приемала приятелките на Хари (имаше предвид неговите блудници, срамно е как е принудена да се примирява с тях) като собствени приятелки — и това е вярно. Казва, че никога не му е изменила, ако не се смята това, че е било угодно Богу да прибере децата им при Себе Си. Тя отказва да се оттегли, и Кампеджо никога няма да я убеди. Мисля, че мадмоазел Болейн ще трябва да се задоволи с положението на метреса — не може да се стреми по-нависоко, няма по-високо място за такава като нея. Катерина не отстъпва и всички ѝ се възхищават. Заплаща за това със здравето, щастието и красотата си, но не трепва. Казва, че бракът е до живот, и никой не може да отрече истинността на това.

Твоят съпруг, графът на Ангъс, е в двора, изглежда добре и е здрав. Говори с такава любов за теб и за ужасните последици от измяната ти спрямо него. Смята, че бракът ти с Хенри Стюарт е невалиден, синът ти е зле съветван, а ти живееш в грях. Маргарет, моля се да премахнеш това злощастие и да поканиш Арчибалд да се върне у дома. Катерина ни показва как би трябвало да се държи една

съпруга. Поръча ми да ти кажа, че не е твърде късно. Поиска от мен да те помоля да възстановиш графа на мястото му в двора. Маргарет, моля те, помисли за това — ако продължаваш така, няма да се видим никога повече. Помисли си за това, помисли за Катерина, и помисли за момчето си. Помисли и за дъщеря си: няма да я видиш никога вече, освен ако не успееш да се помириш със законния си съпруг. Толкова съм нещастна за теб и за Катерина, не мога да понеса да виждам как семейството ни бива разкъсвано. Не мога да понеса да те виждам как се правиш на глупачка пред света.

М.

ЕДИНБУРГСКАТА КРЕПОСТ, ШОТЛАНДИЯ ЗИМАТА НА 1528 Г.

За пръв път брат ми ми пише така, както бе редно да стори преди, за да ми разкаже за страховете си относно своя брак. Обяснява, че няма предвид друга жена, макар да зная, че Ан Болейн обитава прекрасни покои, предоставени от Томас Улзи, и целият двор се изсипва да я види всеки ден, че тя добавя послеписи към писмата на брат ми, че дори това писмо може да е било съчинено, докато е висяла над рамото му и е измисляла любезните фрази.

Дори при това положение не мога да не му съчувствам. Той е малкият ми брат. Мисли — а Бог знае, че има основателна причина да мисли, — че бракът му е бил прокълнат още от първия ден. Спомням си горчивата, язвителна злоба на почитаемата ни баба и как тя заяви, че Катерина никога не бива да се жени за Хари, и си помислям — а ако е била права? А ако никога не е имало истинско разрешение от папата? Ако Катерина през цялото време е била снаха на Хари, и никога — негова съпруга? Какво друго би могло да обясни ужасната поредица от мъртви бебета? Какво друго на света би могло да обясни тази скръб?

Той пише:

Ако бракът ни е бил против Божия закон и явно недействителен, тогава не само ще скърбя за раздялата с една толкова добра жена и спътница в живота, но още повече ще жала и ще оплаквам злощастieto си, заедно толкова дълго съм живял в прелюбодеяние за огромно огорчение на Бог, и нямам законороден наследник, който да наследи това кралство. Това са тревогите, които терзаят ума ми, това са страданията, които безпокоят съвестта ми, и именно за тези страдания търся цар. Поради тази причина, най-скъпа сестро, искам от Вас, тъй като се доверяваме и уповаваме на Вас, да заявите пред нашите

поданици и нашите приятели, пред вашите поданици и приятели, нашата мисъл и намерение, и да се молите заедно с нас самата истина да може да стане известна, заради облекчаването на съвестта ни и спасението на душата ни.

— Бог да го благослови — казвам на съпруга си, Хенри Стюарт. — Каквото и да е желанието му към онази жена Ан Болейн, наистина е ужасно на един мъж да се случи подобно нещо — да е женен толкова дълго и да открие, че бракът му не е бил действителен.

— Това е истински кошмар — казва Хенри. — Но той явно се преструва, че няма никаква прекрасна млада жена, настанена в най-хубавите покои на двореца му.

— Винаги има прекрасни млади жени — казвам. — Но Хари никога преди не е мислил, че бракът му е недействителен. Имало е красиви млади жени и те са му раждали бебета — дори синове. Щом казва, че съвестта му е тревожна, тогава му вярвам.

— И смяташ ли сега, че Катерина трябва да бъде изоставена?

Помислям си за момичето, което дойде от Испания, за плахата невеста на сватбата с Артур, за вдовицата, която от такава ужасна нищета и унижение внезапно се издигна до положението на кралица на Англия, и за войнстващата кралица, която изпрати армията си срещу моя съпруг и поиска тялото му да бъде запазено като трофей.

— Тя никога не е мислила за никого освен за себе си — казвам студено. — Но сега брат ми мисли за Божия закон.

* * *

Мери ми пише коледно писмо, но то не е нищо повече от наскърбено изброяване на подаръците, които Хари е направил на Ан. Не пита за мен, нито за новия си зет, Хенри; не пита за сина ми, докато той поема властта си като крал. Както винаги, на Мери ѝ убягва най-важното. Говори само за бляскавите покои, които Ан е узурпирала в двореца Гринич, и как всички я посещават и пренебрегват Катерина. Казва, че Ан носи дрехи, украсени със злато, обшити със скъпоценни

камъни, и сърцевидни камъни, инкрустирани в диадеми, подобни на малки коронки. За гривните ѝ говори целият двор; очевидно ще съм наскърбена до дън душа, ако видя рубините ѝ. Мери не казва нищо за тревогите на брат ни, и не се безпокои за състоянието на душата му.

Не се грижат подобаващо за Катерина в покоите ѝ, а дамите Болейн и Норфолк дори вече не са в свитата ѝ. Брат ни, кралят, не се храни заедно с нея, дори не прекарва нощта в леглото ѝ.

Обзема ме раздразнение към Мери. Защо му е на краля да прекарва нощта при Катерина? Едва ли би могъл да създаде принц на Уелс, като спи в безплодното ѝ ложе. Възможно е папският легат да ги съветва изобщо да не се държат като съпруг и съпруга. Защо Катерина да бъде обслужвана от херцогини? Ако е вдовстваща принцеса на Уелс, то тя не е кралица и не би трябвало да бъде обслужвана като такава. Мери — самата тя вдовстваща кралица, — може да се замисли, че дворецовите правила съществуват, за да бъдат спазвани. Катерина се държеше високомерно заради титлата и положението си, принизяваше останалите от нас, докато тя се разпореждаше царствено. Навярно сега светът се променя. Моят свят се промени сто пъти, без да получа помощ от нея. Сега нейният свят също се променя, и аз не мога да намеря в сърцето си жалост към нея. Тя ме унищожи веднъж, а сега сама се изправя пред унищожението.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1529 Г.

Разбира се, синът ми Джеймс се противопоставя на всякакви идеи да се ожени за братовчедка си, принцеса Мери. Ако изобщо съществува някаква вероятност майка ѝ да е просто вдовстваща принцеса, а момичето — незаконородена дъщеря на краля, тогава тя е напълно неподходяща за съпруга на крал. Напълно единодушни сме по този въпрос, а после чуваме слух, че Арчибалд съветва Хари в полза на този брак и мир с Шотландия. Джеймс избухва гневно и казва, че не му трябва нито ненадежден мир, нито принцеса със съмнителен произход. Казва, че иска да се съюзи с Франция и да се ожени за френска принцеса.

— Джеймс, моля те — казвам му. — Не можеш внезапно да решаваш такива неща. Никой не знае какво ще стане в Англия.

— Знам, че вуйчо ми никога не е зачитал вас или мен — казва той кратко. — Знам, че винаги е предпочитал Арчибалд, графа на Ангъс, пред вас и мен, и прави същото и сега.

— Сигурна съм, че ще зачете и мира, и годежа — казвам.

Джеймс, момче, което изглежда като мъж, момче, натоварено със задача на мъж, вини мен, винаги когато Арчибалд причинява неприятности.

— Така казвате вие! Но кога е зачитал думата си, пред една страна или пред жена? Брат ви, кралят, прави точно каквото иска, а после го покрива с блясъка на светостта. Почакайте и вижте какво ще направи с кардиналите в двора си. Ще постигне своето, а после ще го представи като Божия воля. Е, мен няма да заблуди.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1529 Г.

Чакам писмо от Мери; знам, че ще иска първа да ми съобщи за решението на легатския съд по случая на брат ни. Когато ми донасят писмото, завързано с панделки от двете страни и плътно запечатано, за да не може никой да го прочете, ми е трудно да реша на какво да се надявам: дали че кардиналите са обявили брака на Хари за недействителен, или че са му наредили да остане с Катерина. Няма съмнение на чия страна е Мери: тя винаги е била малката последователка на Катерина. Никога не е получила от Катерина друго, освен нежност и подкрепа. Те са истински сестри една за друга. За мен Катерина не беше толкова мила и скъпа. Когато се питам дали наистина искам тя да е кралица на Англия завинаги, това не е проява на нелоялност към една сестра. Тя създаваше това отчуждение между нас, отново и отново. Когато беше на власт, беше ужасно жестока към мен, докато не започна да губи положението си, и тогава настояваше да ѝ помогна.

Ан Болейн злоупотребява с положението си във всяко отношение!

Мери започва без нито дума за поздрав: изписана с криви редове страница, изпълнена с възмущение. Разстилам листа върху коленете си и поглеждам навън през прозореца, към езерото и хълмовете зад него. Джеймс е излязъл на езда за целия ден; ще се прибере чак за вечеря. Имам цялото време на света да разшифровам драсканиците на Мери.

Този Великден тя благослови за бедните пръстени, които лекуват спазми и припадъци, сякаш притежава тази

дарба, която Бог е отредил на кралете. Живее в блясък и пищност като кралица — всъщност далеч по-добре от истинската кралица, тъй като Катерина често се отдава на пълен пост. Онази жена Болейн не се осмели да присъства на легатския съд: мисля, че ако беше присъствала, щеше да се вдигне бунт в подкрепа на кралицата. Жените от Лондон и в цяла Англия са възмутени, че блудницата Болейн (както я наричат!) дори би помислила да се опита да заеме мястото на нашата кралица. Ако Хари получи от съда желаното решение, наистина се съмнявам, че хората ще допуснат тази жена да бъде коронясана. Твърде ужасно е, не мога дори да му говоря за това, той не се допитва до никого, освен до нея и Улзи.

Предполагам, че сигурно си чула от архидякона за събитията в съда; но това, което той може да не ти каже, е че епископ Джон Фишър, който беше толкова скъп на почитаемата ни баба, се изправи в съда и се закле, че не е подписвал препоръка, която всички духовници да са одобрили. Хари каза, че там стои неговият печат и подпис, а той заяви, че това не е нито неговият печат, нито неговият почерк. Беше наистина ужасно, много потресаващо, всички разбраха, че съгласието му е било фалшифицирано. Хари каза, че това нямало значение, но наистина имаше значение, Маргарет. Имаше значение за всички. Това показва, че семейство Болейн са готови на всичко.

Самата Ан Болейн замина за Хевър, а Катерина прекарва цялото си време в молитви. Чарлс казва, че свикването на кардиналите е загуба на време и Хари би сторил по-добре да сподели легло с Ан веднага и дай Боже да се отегчи скоро. Всеки казва нещо различно, с изключение на скъпия Джон Фишър, който казва, че бракът на Катерина е бил действителен, всички знаели, че е така, и че той никога няма да каже нещо различно.

Не мога да знам, защото тогава бях твърде малка. Ти по-добре не казвай нищо, каквото и да мислиш. Всеки има мнение, всички говорят единствено за това. Положението е станало толкова лошо, че в Лондон дюдюкат след слугите с

кралската ливрея и ги освиркват, и замерват с кал дори конете на хората от моето домакинство. Мисля, че Хари ще съсипе това семейство, за да угоди на онази жена. Най-лошото от всичко: Джон Фишър повтори пред всички онова, което Хари ти каза, когато ти реши да поискаш развод (и колко ли трябва да съжаляваш, че го направи!). Спомняш ли си? „Този брак между краля и кралицата не може да бъде разтрогнат от никоя власт, била тя човешка или божествена.“ Така че сега, отново, всички те сочат и говорят за развода ти и казват, че щом ти можеш да се разведеш, тогава Хари също може — защо да не бива? Стана толкова лошо, колкото те предупредих, че ще стане, и хората отново говорят за теб, а Катерина е много разстроена.

Не казвам много на Джеймс за това писмо, когато се прибира от езда, гладен като вълк, и вика вечерята да бъде поднесена незабавно, веднага щом се измие и се преоблече. Казвам единствено, че легатският съд е започнал заседанията си в Лондон, и че, несъмнено, архидякон Магнус ще ни разкаже повече. Хенри е този, който ме пита, седнал до мен на вечеря:

— Споменали ли са нещо за нас?

— Не — казвам. — Само за развода ми и как Хари му се е противопоставял толкова ожесточено.

Той кимва.

— Бих предпочел да не говорят за нас.

Поклащам глава.

— Името на Тюдорите вече е свързано с толкова много скандали, че бих предпочела да не говорят за никого от нас.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЛЯТОТО НА 1529 Г.

Връщаме се в Единбург, преди да предприемем лятно пътуване нагоре по крайбрежието, и аз се срещам с английския посланик.

— Имате ли новини от Лондон? — питам го. — Кардиналите взеха ли решение по проблема на краля?

— Съдът е разпуснат — казва той. — Сега кардинал Кампеджо ни казва, че въпросът трябва да бъде решен в Рим, от папата. Казва, че легатският съд няма правомощия да отсъди.

Като ударена от гръм съм.

— Тогава защо дойде и го откри?

— Даде ни да разберем, че е имал правомощия — казва Томас Магнус немощно. — Но сега мислим, че е дошъл само за да убеди кралицата да се оттегли в някое абатство и да даде обети като монахиня. Тъй като тя отказва, той трябва да отнесе показанията обратно в Рим за вземане на решението.

— Но изслушването?

— Беше частично и предубедено — признава той. — Кралицата няма да бъде разпитана.

Не мога да повярвам, че Катерина се е противопоставила на папския съд: винаги е била толкова изрично покорна на Рим.

— Нима е отказала да се яви пред двама кардинали?

— Дойде, произнесе реч, а после си излезе.

— Реч? Обърнала се е към съда?

— Говореше на предполагаемия си съпруг, краля.

Дори не обръщам внимание на лукавите думи „предполагам съпруг“.

— Наистина, какво каза тя?

Дори Джеймс, който слуша това не твърде внимателно, подръпвайки леко ушите на хрътката си за лов на елени, вдига поглед, когато чува въпроса ми.

— Какво каза кралицата?

— Коленичи пред краля — казва Магнус, сякаш това подобрява положението. — Каза, че когато се оженили, тя била истинска девица, недокосната от мъж.

— Каза това в съда? — пита настойчиво Джеймс, толкова заинтригуван, колкото и аз.

— Каза, че е била негова вярна съпруга в продължение на двайсет години и никога не е показала недоволство чрез дума или изражение, нито е проявила дори искрица на неудовлетворение.

Джеймс открито се смее при мисълта за тази застаряваща жена, на колене, кълняща се в отдавнашната си девственост, но аз изпитвам странно, ужасно чувство, сякаш ще се разплача. Но защо в това би трябвало да има нещо, което да ме докара до сълзи?

— Продължавайте! Продължавайте! — възкликва Джеймс. — Това е по-хубаво от пиеса.

— Тя каза още неща — Магнус губи нишката. — Коленичи пред него. Беше на колене, със сведена глава.

— Да, така казахте, но какво друго?

— Каза, че ако има някаква справедлива причина по закон, която някой би могъл да назове, безчестие, или друго препятствие, тогава тя ще си отиде, но ако няма никаква, то тя го умолява да ѝ позволи да остане в предишното си положение и да получи правосъдие.

— Боже мой — казва Джеймс, най-сетне зашеметен и обзет от възхищение. — Казала е всичко това? Пред всички?

— О, и още неща, а накрая каза, че желае да ѝ бъде спестено изключителното изпитание на съда, и че предава каузата си на Бог.

— После какво? — прочиствам гърло и питам. Сърцето ми блъска като чук. Не мога да разбера какво става с мен.

— После си тръгна.

— Излезе?

Магнус кимва, без да се усмихва.

— Направи реверанс на краля и излезе. Кралят каза, че е редно да я призват да се върне в залата на съда, и те изкрещяха след нея: „Катерина Арагонска, явете се пред съда“, но тя дори не обърна глава, просто излезе. А отвън...

— Какво отвън?

— Навън жените ѝ подвикваха благословии, а мъжете казваха, че изобщо не е бивало да бъде принуждавана да присъства. Хората

крещяха, че това е позор, позор за краля, задето такава съпруга трябва да бъде принудена да се защитава.

Надигам се от стола си. Сърцето ми бие толкова бързо, та решавам, че сигурно съм болна. Представям си как Катерина се изправя лице в лице с лъжеца Хари — той е бил малък лъжец през целия си живот, — и го унижава пред двамата кардинали, пред лордовете, пред мъжете, които управляват нашия свят, — а после прави реверанс и си тръгва. Как се е осмелила? Какво ще направи той?

— Какво ще направи той? — гласът ми е като дрезгаво грачене. Защо не мога да говоря?

Посланикът ме поглежда мрачно.

— Кардиналите ще отнесат случая пред Светия Отец за решение. Кралят не е придвижил случая си, но кралицата открито му се противопостави и каза, че няма доверие на съветниците му или на неговия съд. Настоя с нея да се отнасят като с кралица на Англия и каза, че е безукорна. Не знам какво ще стане сега. Нямам указания, а в Англия никога преди не се е случвало нещо такова.

— Къде е Хари сега?

— Готви се да потегли на пътуване — посланикът свежда поглед и се прокашля. — Не взема със себе си кралицата.

От тези думи разбирам, че това е разрив, навярно завинаги. Той взема със себе си Ан Болейн, правнучката на търговеца на скъпи платове, и тя ще язди до него вместо инфантата на Испания. Хари е изоставил Катерина. Разбирам също и какво изпитвам в този вихър от емоции. Триумф: че думите на Хари срещу мен са повторени като цитат в лицето му: на ти, малък лицемер такъв! И въпреки това съжалявам, толкова, толкова съжалявам, че се стигна до това, Катерина да коленичи пред него в присъствието на всички лордове на Англия и да заяви, че няма доверие на Хари или на тях. Бракът, който бе сякаш от вълшебна приказка, който ми причини такава мъчителна ревност, е приключил, прекрасната принцеса е изоставена, а аз не мога да не се радвам на това. В същото време, не мога да не изпитвам безмерна скръб, че Катерина беше моя сестра, а сега е сама.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЗИМАТА НА 1529 Г.

По веселие и начетеност нашият двор се равнява на всеки друг в Европа. Внасяме раззеленената елха според старата коледна традиция, всяка вечер ни свири гайдар и танцуваме буйните, бързи шотландски рилове, както и дворцовите танци от Франция. Всеки път на вечеря слушаме поезия, рецитирана от великите бардове с техните гръмки гласове, поеми за свободата и за красотата на планините и бурните морета на Севера. Слушаме балади от низините и любовни песни и трубадурски поеми на френски и латински. Джеймс обича музиката толкова, колкото я обичаше и баща му, и е готов да свири на лютнята си пред придворните и да танцува по цяла нощ. Обича жените и пиенето — точно както ги обичаше баща му, — и аз не възразявам с нито дума срещу това по време на коледните празненства, защото всеки млад мъж тръгва да гуляе, да развратничи и пиянства по това време на годината. Възпитала съм го да бъде не светец, а крал, и бих предпочела да имам син, който открито да бъде страстен любител на жените, отколкото измъченият, потаен мъж, в какъвто се е превърнал брат ми.

Джеймс зачита придворните си, които са му служили добре тази година, и поднася скъпи подаръци на всичките си фаворити. Дейви Линдзи, все още на кралска служба, без нито веднъж да се поколебае в любовта и верността си към бебето, което поверих на грижите му, е удостоен с рицарско звание и е провъзгласен за главен херолд. Това е особено подходящ пост за Дейви, който е прекарал живота си в изучаване на рицарството и поезията. Кой може по-добре да представя Джеймс със съобщения до други крале или императори? Джеймс лично посвещава в длъжност новия херолд и го прегръща пред всички.

— Ти ми беше като баща — прошепва му. — Никога няма да го забравя.

Старият човек е силно трогнат. Целувам го по бузите и откривам, че са влажни от сълзи.

— Нашето момче ще бъде велик крал благодарение на полученото от теб обучение — казвам му.

— Той е велик крал, защото е син на велика кралица — отговаря той.

* * *

Получаваме подаръци от Англия: няма и следа от любящата грижа, която Катерина влагаше в ярдовете коприна, които избираше за мен, или украсените с бродерия ризи, които подаряваше на Джеймс. Тези подаръци в знак на вежливост от единия за другия двор са изпратени от церемониалмайстора, като част от задълженията му, не от жена, която обича сестра си. Питам се каква Коледа ще прекара Катерина сега, когато все още е съпруга, но вече не е обичана; все още кралица, но пренебрегвана. След дванайсетте коледни дни получавам писмо от Мери, което започва с най-важното нещо за нея. Бих се засмяла, ако не разбирах, че тя описва разпадането на двора на Хари. Това е краят на реда, реда, който почитаемата ми баба постанови в голямата си книга. Това е краят на всичко:

Той ѝ позволи да върви пред мен.

Мери пише с мъчителна простота. Представям си я как клати златокосата си глава, виждайки отново пред себе си мадмоазел Ан, която отхвърля свещените правила на сана и старшинството, реда на благородниците, запретва полата си и танцува в редица пред сестра ми, сестрата на краля на Англия, вдовстващата кралица на Франция.

Маги, тя тръгна пред мен. Беше по повод удостояването с благородническа титла на баща ѝ, един напълно почтен човек, нямам нищо против него; той служеше като управител на домакинството на братовчедка ни Маргарет, и режеше и поднасяше месото на трапезата ти

— сигурно го помниш. Томас Болейн е добър служител на Короната, зная това.

Долавям как Мери подхваща отново нишката на мисълта си, усещам неспирното ѝ озадачение.

Хари му даде титлата граф на Ормънд, и не само това, но също и граф на Уилтшър, което, сигурна съм, не е особена чест за Уилтшър. Синът му ще получи титлата виконт Рочфорд.

Оставям страниците, за да мога да помисля. Това ли ще бъде цената ѝ? Дали Хари удостоява с благородническа титла бащата, за да купи честта на дъщеря му? Ако е така, тогава може би сме към края на изпитанието си. Баща ѝ се окичва с двойна графска титла, майка ѝ се превръща едновременно в сводница и графиня, а братът е виконт и сводник. Защо не? Ако Ан Болейн е склонна да приеме тези почести в замяна на прословутото си целомъдрие, тогава всички можем отново да бъдем щастливи.

Хари устрои пищна вечеря, за да отпразнува удостояването им с благороднически титли. Разбира се, кралицата не можеше да присъства, така че аз заех мястото ѝ и въведох дамите, и херцогинята на Норфолк вървеше зад мен, и всички тъкмо се канехме да заемем обичайните си места, когато видях, че столът на кралицата е поставен до стола на Хенри, и докато се колебаех, церемониалмайсторът ме поведе към една маса до кралската, а Ан Болейн (лейди Ан, както я наричат сега), мина покрай мен, изкачи се по стъпалата до подиума и седна до Хари, от дясната му страна, като коронована кралица.

Старата херцогиня на Норфолк и аз се спогледахме със зяпнали уста като селянки, видели двуглаво прасе на

някой панаир. Не знаех какво да направя или кажа. Маги, никога не съм била толкова нещастна. Никога не съм била толкова оскърбена. Хвърлих поглед през масата към Чарлс, а той ми направи знак да седя и да се храня, и да се правя, че не забелязвам нищо. И така си седях, и ТЯ МИ ИЗПРАТИ БЛЮДО! Наистина. Оказа ми благоволение, сякаш би трябвало да съм й признателна. Хари гледаше — не каза нищо, нито за да я спре, нито за да я насърчи. Тя ме подразни нарочно. Сервирах си и се престорих, че ям. Мислех, че ще ми призлее от срам. Хари трябва да е луд, за да се отнася така с мен, родната си сестра. Постави своята блудница пред съпругата си, постави я пред мен — тя беше моя собствена почетна дама. Мисля, че ще умра от този позор.

Желая ти по-щастлива Коледа, отколкото ще имаме ние. Катерина казва, че според нея Ан Болейн е твърдо решена да обърне Хари към реформираната вяра, и тогава няма да му бъде нужно да се допитва до папата или до законите на Църквата, а ще се съобразява само с онова, което му диктува собствената му съвест. Това е единственото, в което вярват те, тези лутерани. Но каква съвест може да има той?

ПИТЛОХРИ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1530 Г.

Докато брат ми чака Ватиканът да се произнесе по молбата му за анулиране на брака, Светият Отец избира същия момент, за да изпрати папски посланик на посещение при нас. Това не може да е съвпадение, казвам на Джеймс, докато яздим през дивата околност на север от Скоун: едрият кон на посланика се тътри с усилие зад нас, докато негово превъзходителство се възхищава на пейзажа, който, казва ни той, е див като в Апенините, които защитават Рим. Светият Отец сигурно иска потвърждение, че без значение до какви еретични книги се допитва брат ми, каквито и предизвикателства да отправя той към властта на Рим, аз поне съм вярна внучка на благочестивата ни баба лейди Маргарет Боуфорт, като оставам покорна на папската власт. Джеймс, синът ми, е искрено благочестив и се противопоставя на ересите на Лутер и дори на по-умерените съмнения на германските и швейцарските реформисти. Подобно на много деца, отгледани при трудни обстоятелства, той се вкопчва в сигурните неща на стария свят. След като е изгубил истинския си баща в детството си и е отхвърлил един доведен баща, той няма да се противопостави на папата.

Обичаме тези лета, когато навлизаме с конете си в земите на Севера, които стават все по-сурови и все по-пусти и по-пусти, колкото по-надалече пътуваме. Понякога по залез-слънце небесата се изпълват със странни дъги в ярки цветове, не се стъмва до късно, а зазоряването настъпва много рано. В средата на лятото почти няма нощ; земите на Севера са владенията на белите нощи и хората се наслаждават на лятното време, пият, танцуват и почти не спят, радвайки се на слънчевата светлина.

Джеймс — също като баща си, — упражнява правомощията си да раздава правосъдие навсякъде, където отиваме, свиква набързо съд, провежда процеси и осъжда нарушителите. Твърдо решен е мирът на краля да се простира от беззаконните граници на низините на Шотландия до бунтовните високопланински земи. Донася на северните

кланове мечта за крал, чието правосъдие ще се простира от бурните северни морета, където вечно духа мощен вятър, до размирните области по поречието на реките Тайн и Идън. Папският посланик му се възхищава и казва, че не е имал представа колко богати и могъщи са тези северни земи. Трябва да призная, че докато не дойдох в Шотландия, аз също знаех малко за мъжете и жените по тези отдалечени места, но се научих да ги обичам и уважавам.

— Не знаех например... — започва посланикът на неуверения си френски — после млъква рязко, защото сме излезли от една гора и сме навлезли в ливада до широка, дълбока река, а пред нас има цял завършен дворец от дърво, внезапно изникнал на ливадата като къща от някакъв сън. Представлява изключителна гледка, висок три етажа, с по една голяма кула на всеки ъгъл, със знамена, развяващи се върху всяка, и дори с вратарска къщичка и подвижен мост, който всъщност е дървесен ствол. Когато дръпваме юздите и спираме конете си, за да възкликнем от удивление, спускат подвижния мост над крепостния ров — отклонена част от реката, която тече, искряща, около целия замък, — и Джон Стюарт, графът на Атол, излиза, яхнал коня си, а на дребния си кон до него е неговата съпруга лейди Гризел Ратри с венец от цветя на главата.

— Какво е това? — пита ме слисано посланикът.

— Това — казва Джеймс, с важен тон, криейки собствената си изненада, — това е летен дворец, който верният ми приятел Джон Стюарт подготви за нас. Насам, моля.

Той поздравява Джон и двамата мъже се смеят. Джеймс го тупва по гърба и възхвалява необикновената постройка, докато нейно благородие ме приветства, а аз я поздравявам за създаването на такова съкровище.

Слизаме от конете си преди направения от дървесен ствол подвижен мост, отвеждат конете на полето, и графът и неговата графиня ни въвеждат в своята къща за наслади.

Вътре е по-приказно отвсякога, защото приземните етажи са всъщност ливадата, обилно осеяна с цветя. На горния етаж има спални във всеки от четирите краища на двореца, а всяко легло е вградено в стената, окичено с маргаритки, подобно на благоуханна беседка, и застлано с кожи. Голямата зала, където ще се храним, се отоплява по стария начин, с огнище в средата, а подът е от утъпкана пръст,

преметен, съвършено чист и излъскан от множество крака. Кралската маса е върху подиум, към нея водят няколко издялани дървени стъпала, а вътрешността на залата сияе от светлината на най-хубави восъчни свещи.

Оглеждам се с наслада наоколо.

— Елате да видите стаята си — казва графинята и ме повежда нагоре по дървените стълби към стаята, от която се разкрива гледка към реката и към хълмовете оттатък. По всички стени са окачени копринени гоблени, а всеки гоблен изобразява гориста местност или ливада, или крайречен пейзаж, така че всяка стена сякаш е прозорец към околността оттатък. Самите прозорци са с дървени рамки, от съвършено прозрачно венецианско стъкло, така че мога да гледам навън към реката и да виждам как конят ми пасе в спускащите се към водата ливади, или да затворя капациите, за да запазя топлината.

— Това е истинско чудо! — казвам на графинята.

Тя се разсмява от удоволствие, тръсва главата си с венеца от цветя и казва:

— За нас с милорд беше такава чест да дойдете да отседнете при нас, че искахме да имате дворец, хубав колкото Холирудхаус.

* * *

Слизаме на вечеря. Огънят е запален и мирисът на дима се смесва с аромата на печено месо. Приготвят всевъзможни птици и три вида дивеч. Когато влизаме в стаята, хората от домакинството се изправят да ни поздравят и надигат блестящите си калаени чаши. Сядам с Джеймс от едната ми страна и посланика от другата; графът на Атол е в далечния край до Джеймс, а неговата графиня — начело на масата на дамите.

— Това наистина е прекрасно — казва ми тихо посланикът. — Много неочаквано. Такива съкровища наред пустошта. Този граф на Атол сигурно е много, много състоятелен?

— Да — казвам. — Но е построил от дърво този дворец не за да попречи на Джеймс да му го отмъкне. Ние не сме като хората в Англия. Един изтъкнат и заможен поданик може да запази богатството и земите си, без значение колко великолепни и пищни дворци строи.

— Ах, имате предвид горкия кардинал Улзи — казва посланикът, клатейки глава. — Той допусна грешката да живее по-великолепно от самия крал, и сега кралят му отне всичко.

— Не мисля, че брат ми е този, който завижда — казвам меко. — Хари винаги казваше, че е редно Улзи да бъде възнаграден за работата си в служба на кралството. Мисля, ще откриете, че дамата, която сега живее в прекрасната къща на Улзи, Йорк Плейс, е тази, която стои зад изпадането му в немилост.

Посланикът кимва и не отговаря.

— Светият Отец е много обезпокоен от това — казва той тихо.

— Това всъщност е най-лошото, което можеше да се случи — отвърщам. — Освен това чух, че лейди Ан е лутеранка?

Изражението му е мрачно, но е твърде предпазлив, за да нарече фаворитката еретичка.

— Пишете ли на вашата снаха, кралицата?

— Пиша на сестра си Мери, но кралицата е толкова съкрушена и толкова измъчена, че не искам да увеличавам тревогите ѝ.

— При нея пристигна нов посланик от Испания, за да я съветва.

— Не би трябвало да ѝ е необходим испански посланик. Тя е кралица на Англия — казвам кратко. — Би трябвало да може да се доверява на английски съветници.

Той се покланя.

— Така е. Но след като Испания я подкрепя, Светият Отец трябва също да я подкрепи. Освен това не съществуват сигурни доказателства срещу брака ѝ с вашия брат. Само да би се съгласила да се оттегли. Ако бихте могли да ѝ намекнете, че може да стане игуменка, да се отдаде на живот, изпълнен със святост...? Дали би ви послушала?

Целият шум — музикантите от галерията, звъntenето на стъклени чаши, бученето на разговорите, — изведнъж започва да долита неясно до мен, а ярката светлина на залата, gobлените, резбованото дърво, потрепването и подскачането на светлината на огъня, внезапно избледняват. За момент си помислям какво бих казала на Катерина, ако бъда призована да я съветвам. Помислям си колко удовлетворяващо би било за мен, какво самодоволство бих изпитала, ако тя склони да се оттегли от светския живот в уединението на някое абатство, и останем само Мери и аз, ние, двете вдовстващи кралици, и никаква Катерина не господства над двора. Мисля си колко по-добър

щеше да е животът ми, ако тя никога не се беше издигнала толкова високо, ако не беше станала регент на Англия, ако не бе изпратила английска армия към Флодън със заповеди да не вземат пленници, а да избият всички, ако никога не беше съветвала Хари против мен.

А после се замислям отново. Спомням си я като принцеса на Уелс, когато Артур умря и я остави без нищо. Спомням си за ужасната завист и враждебност на почитаемата ми баба към нея. Спомням си как понасяше бедност и лишения, живеейки отхвърлена от двора, как обръщаше роклите си и кърпеше подгъвите си, гладуваше, унижаваха я, а тя се уповаваше на призванието, което според нея ѝ бе отредено от Бог — да бъде кралица на Англия.

— Не бих я посъветвала да се откаже от короната си — казвам простишко на посланика. — Не бих посъветвала никоя жена да се откаже от нещо, което е успяла да извоюва. Бих посъветвала всяка жена да се стреми според силите си да завоюва каквото може, и да го задържи. Никоя жена не бива да бъде принуждавана да се откаже от имуществото си или да предаде себе си. Една мъдра жена би се обогатявала така, сякаш е равна на мъж, а един добър закон би защитавал правата ѝ, вместо да я ограбва като завистлив съпруг.

Той ми се усмихва много мило и поклаща глава.

— Говорите за сестринска близост между кралици, за някаква сестринска връзка между жени — каза той. — Това предполага, че една жена може да се издигне от мястото, където Бог я е поставил — по-ниско от съпруга ѝ във всяко отношение. Това би преобърнало предназначения от Бога ред.

— Не вярвам, че Бог иска да бъда зле образована и бедна — казвам упорито. — Не вярвам, че Бог иска която и да било жена да живее в бедност и безпросветност. Вярвам, че Бог ме иска по Свой образ и подобие, мислеща с мозъка, който той ми е дал, печелеща състоянието си с уменията, с които Той ме е надарил, и обичаща със сърцето, което Той ми е дал.

Домашният свещеник на графа благославя храната и ние свеждаме глави за дългата молитва.

— Няма да споря с вас — казва дипломатично папският посланик. — Защото вие говорите с красивата логика на красива жена, и никой мъж не може да я разбере.

— А аз няма да споря с вас, защото си мислите, че ми правите комплимент — отвръщам. — Ще запазя спокойствие, но знам, каквото знам.

* * *

Оставаме в двореца от зелени дървета три дни, и всеки ден Джеймс, графът и посланикът излизат на лов. В някои дни ловят риба; един път е толкова горещо, че Джеймс се разсъблича гол и заедно с графа и придворните отива да плуват в реката. Наблюдавам ги от прозореца на кулата си, ужасена, че водата ще отнесе Джеймс. Той е надеждата на Шотландия, той е бъдещето на страната — изобщо не ми харесва да бъде в каквато и да е опасност.

На третия ден благодарим и казваме, че трябва да продължим пътя си. Джеймс целува графа и графинята и им подарява златна верижка, която сваля от собствения си врат. Аз ѝ подарявам един от пръстените си. Не е някой от любимите ми: пръстен с рубин от наследството ми.

Докато се отдалечаваме, папският посланик поглежда назад и възкликва:

— Майко Божия!

Всички се обръщаме. Там, където се е издигал дворецът, висок и украсен с кулички, сега стълбове дим се издигат сред раззеленилите се дървета, носи се пукот на огън. Припукването на избухващ под стените барут ни подсказва, че огънят е бил умишлено запален, за да разруши летния дворец. Джеймс дръпва поводите на коня и спира, за да можем да гледаме как жълтите пламъци алчно се издигат нагоре по изсушените листа и клонки и подпалват покрива от орлова папрат за броени минути. После се разнася мощен рев, когато стените се подпалват, и трясък, когато първата кула рухва в сърцето на пламъка.

— Трябва да се върнем! Можем да напукваме стените и покрива с вода от рова! — изкрещява папският пратеник. — Можем да го спасим!

Джеймс вдига ръка.

— Не, подпален е нарочно. Такава е традицията — казва той важно. — Гледката е величава.

— Традиция ли?

— Когато някой предводител на клан от високопланинските земи на Шотландия дава голям пир, построява залата за пиршеството, и когато пирът приключи, изгаря всичко: масите, столовете и залата. Тя няма да се използва никога повече: преживяването е било единствено и неповторимо.

— Но гоблените? Сребърните прибори?

Джеймс свива рамене: крал от главата до петите.

— Всичко изгаря. Такова е шотландското гостоприемство: цялостно. Бяхме гости на изтъкнат лорд; той ни даде всичко. Намирате се в богато кралство, кралство като от вълшебна приказка.

Мисля, че Джеймс малко прекалява, но посланикът се прекръства, сякаш току-що е видял чудо.

— Това беше внушителна гледка — казва.

— Синът ми е велик крал — напомням му. — Това ви показва колко го цени народът му.

Не се съмнявам и за миг, че графинята е свалила гоблените и всички ценни вещи. Вероятно са извадили стъклата на прозорците, преди да запалят дървените стени. Но гледката е величествена, и постигна целта си. Когато се прибере в Рим, папският пратеник ще каже на папата, че моят син Джеймс може да се стреми към по-добър брак от този с братовчедка си принцеса Мери. Шотландия е велика страна, може да се съюзи с когото пожелае. Може да му каже също и че няма да застана на страната на брат си срещу снаха си. Ние сме посестрими-красици, ние сме сестри, това не е без значение.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ЗИМАТА НА 1530 Г.

Джеймс отделя голямо внимание на Маргарет Ърскин, красива двайсетгодишна млада жена, съпруга на сър Робърт Дъглас от замъка Лохлевън. Това не може да ми се нрави. Тя е несъмнено най-прекрасното момиче в двора и у нея има някаква искра, която я отделя от всички други млади жени, с които Джеймс танцува и язди, и — предполагам, се среща тайно. Но тя не е жена от простолюдието, с която да преспиш и да я зарежеш. Тя е дъщеря на барон Ърскин, а те са семейство, с което шега не бива.

— Кой казва, че си правя шега? — пита ме Джеймс с кривата си усмивка.

— А какво друго правиш, щом влизаш в Стърлинг предрешен и целуваш жените на търговците, а после им казваш, че си кралят?

Джеймс се засмива.

— О, не се ограничавам само с целуване.

— Би трябвало да спреш до целуването, Джеймс; добре е да проумееш, от примера с Англия, в каква беда може да се въвлече един крал заради една жена.

— Не си навличам неприятности — казва той. — Обожавам Маргарет, но освен това много харесвам Елизабет.

— Коя Елизабет?

Той ми се усмихва, без никакво разкаяние.

— Всъщност няколко момичета на име Елизабет. Но никога не забравям, че трябва да се ожения за съюзница на кралството. И не мисля, че това ще е братовчедка ми, принцеса Мери.

— Хари никога няма да изостави Мери, каквото и да постанови папата относно Катерина. Той обича Мери. И виж, моят брак беше разтрогнат, а въпреки това дъщеря ми не е обявена за незаконородена. Маргарет е известна като лейди Маргарет Дъглас и приемана с цялото полагашо се уважение в Лондон. Принцеса Мери би могла да запази титлата си дори и ако майка ѝ не е кралица. А баща ѝ я обича.

— Той казва, че обича Катерина — това няма да я спаси.

Поглеждам смутено сина си.

— Не мога да си го помисля. Не мога да си представя Англия без нея като кралица.

— Защото толкова дълго сте гледали на кралица Катерина като на своя съперница и свой модел за подражание — казва той прозорливо. — Живеехте в сянката ѝ, но сега всичко е променено.

Заше метена съм от разбирането на сина си.

— Защото бяхме ние трите, всичките предопределени да бъдем кралици. Сестри и съперници.

— Зная, виждам това. Но Катерина не е кралицата, която беше, когато изпрати армия да срази Шотландия. Времето я победи, макар цветът на Шотландия да не можа.

— Не е времето — казвам с внезапно раздражение. — Времето настъпва срещу всяка жена и срещу всеки мъж. Тя беше победена не от времето, а от измамния блясък на една съперница с неблагородна кръв, от себичността на брат ми, и слабостта на семейството си, което трябваше да изпрати армада в минутата, когато тя беше изпратена в изгнание от двора.

— Но те не го направиха — отбелязва Джеймс. — Защото тя е жена, и макар да беше кралица, нямаше власт.

— Това ли е единственото, което осигурява защита на една жена? — питам настоятелно. — Властта? А рицарското благородство? А законът?

— Рицарското благородство и законът са онова, което могъщите дават на лишените от власт, ако пожелаят — отвърща Джеймс: един крал, който е бил пленник през цялото си детство. — Никой човек с поне малко разум не би разчитал на рицарското благородство. Вие никога не сте разчитали.

— Така е, съпругът ми беше мой враг — казвам.

— Същото важи и за съпруга на Катерина.

* * *

Джеймс ме кара да се замисля за дъщеря ми Маргарет, за малката принцеса Мери, и за майка ѝ Катерина, моята съперница, моята сестра,

моето друго „аз“. Ако Хари обяви дъщеря си за незаконородена, тогава ще е пожелтал последното си оцеляло законородено дете заради обещанията на онази жена Болейн; изобщо няма да има преки законни наследници. Спомням си как Катерина ме заплаши с ада, ако допусна Маргарет да бъде обявена за незаконородена — помислям си, че отново влизаме в опасност заедно, ръка за ръка: нейният живот е мой, нейните ужасни страхове са мои.

Ако Хари изостави Катерина и отхвърли дъщеря им, тогава синът ми става негов наследник, и би могъл да бъде най-великият крал, живял някога: първият монарх, потомък и на двете династии — Тюдор и Стюарт, който да управлява обединените кралства. Какъв крал ще бъде синът ми! Какво кралство ще управлява! Разбира се, амбицията ми се усилва при мисълта за това; разбира се, моля се онази жена Болейн никога да не роди законен син на Хари. Когато пратеникът от Англия ми донася запечатано писмо от сестра ми, Мери, не очаквам добри новини, дори не зная какво се надявам да прочета.

Сигурно си научила, че Томас Улзи умря, докато беше под арест: пример за това колко далече е готова да стигне тя срещу един изтъкнат държавник на кралството и бивш фаворит на Хари. Сега виждаш властта ѝ: може ли някой от нас да бъде в безопасност? Тя измисли някаква поетична драма — най-ужасното нещо, виждано някога в двора, в който и да е кралски двор: не ме е грижа какво казва който и да е. Онзи неин отвратителен брат и приятелите му почернили лицата си, за да изглеждат като маври, и танцували буйно, непристойно. Друг участник бил облечен като кардинала — клетият Томас Улзи, — а заглавието било „Завличането на кардинала в пъкъла“. Била поръчана и замислена от баща ѝ и брат ѝ за развлечение на френския посланик. Слава Богу, че не я представиха пред мен или пред брат ни. Хари е натъжен от загубата на стария си приятел, кардинала, и мисля, че изгуби единствения човек в кралството, който се осмеляваше да му казва истината. Безспорно, никой досега

не е управлявал кралството така, както Улзи. Няма никой, който може да заеме мястото му.

Кралицата ще празнува Коледа в Гринич, а Ан Болейн също ще бъде там, със собствената си свита. Хари ще ходи ту при едната, ту при другата и ще получи подаръци и от двете. Истински кошмар е, само че продължава вече толкова време, че привикнахме към два враждуващи двора, и сега това ни се струва нормално. Кралете на Европа сигурно ще ни се присмеят, ако ни видят.

Катерина се е поболяла от тревога, а аз също се чувствам зле. Усещам някаква тежест в корема, която, сигурна съм, е породена от тревога за Хари и мисълта какво ще последва. Чарлс казва, че това е камък и че онази жена Болейн има такъв камък на мястото на сърцето. Чуваме, че си щастлива, а синът ти — в безопасност на трона си. Радвам се за това. Моли се за нас, Маги, защото в Англия няма нищо добро тази година.

ЗАМЪКЪТ СТЪРЛИНГ, ШОТЛАНДИЯ ПРОЛЕТТА НА 1531 Г.

Научавам за следващите събития в Англия от посланика, макар че той е слисан почти до онемяване от обстоятелствата, за които трябва да докладва.

Идва при мен в личния ми кабинет, надявайки се да избегне вероятността онова, което има да каже, да се разчуе. Покланя се и казва, че ще говори със сина ми след малко; сметнал е, че е добре да говори първо с мен. На практика ме пита как да засегне въпроса пред Джеймс. Първо трябва да обмисли какво ще ми каже.

— Имам мрачни новини от Англия — започва той.

Ръката ми неволно се повдига към устата, когато си помислям: нима Катерина е мъртва? Лесно е да си я представя как с постене се е изтощила до гладна смърт, как власеницата е протрила нежната ѝ кожа, покривайки я с възпалени рани, как е умряла от сломено сърце. Но после си помислям: не и тя; тя никога не би изоставила дъщеря си Мери без човек, който да я закриля. Никога няма да се оттегли в манастир или да се предаде на смъртта. Никога няма да измени на себе си или на своята кауза. Хари ще трябва да я извлече със сила от трона, Бог ще трябва да я завлече на небето; тя никога няма да тръгне доброволно. После си помислям: дали Арчибалд е в безопасност? Това е човек, прекарал живота си на границите между безопасността и опасността, Шотландия и Англия. Къде ли е сега, и какво ли прави? Това са въпроси, които никога не смятам да задам гласно.

— Какви новини? — питам въздържано. Музикантите избират този момент да престанат да свирят, и всичките ми дами, и пажовете до мен, и слугите при бюфета и вратите, чакат отговора му. Той трябва да проговори в притихналата стая.

— Съжалявам да съобщя, че Светият Отец е престъпил правомощията си и е допуснал грешка — казва ми той.

— Светият Отец греши? — повтарям еретичните му думи.

— Точно така.

По-добре да не опитва този курс на поведение с Джеймс. Папата е направляван от Бог, не може да допусне грешка. Но архидяконът служи на крал, който казва, че също чува Божия глас, и че кралят чува по-ясно от всеки друг, кралят знае по-добре от папата.

— Светият Отец най-сетне се е произнесъл по въпроса с брака на брат ми? — питам.

Той се покланя.

— Все още няма определено решение по въпроса, Светият Отец още го обмисля, но междувременно, преди решението да бъде обнародвано, той настоя кралят да заживее с вдовстващата принцеса.

— Какво? С коя?

Архидяконът едва не ми намига, за да даде да се разбере какво има предвид.

— Вдовстващата принцеса, Катерина Арагонска.

— Папата я нарича така? Не кралица?

— Не, не, кралят е този, който каза, че всички трябва да наричаме дамата с тази титла. Говоря така, покорявайки се на желанието му. Самият той я нарича своя сестра.

— Изгубила е титлата си?

— Да.

Попивам това в съзнанието си.

— Какво казва в такъв случай Светият Отец?

— Че кралят трябва да отбягва компанията на една определена дама.

— И тя е...? — сякаш не знам.

— Лейди Ан Болейн. Папата казва, че кралят трябва да я отхвърли и да живее с кра... кра... — оставя недоизречена забранената дума. — Вдовстващата принцеса.

— Папата нарежда на брат ми да живее с Катерина, макар брат ми да заявява категорично, че тя не е негова съпруга?

— Точно така. Ето защо смятаме, че Светият Отец е бил погрешно осведомен и е допуснал грешка.

— Ние?

— Англия — казва той. — Вие също, ваша светлост, като английска принцеса — от вас се изисква да наричате Катерина Арагонска „вдовстващата принцеса“. От вас се иска да казвате, че Светият Отец е допуснал грешка.

Поглеждам го спокойно, докато се осмелява да ми казва какво трябва да мисля, какво Хари иска да кажа.

— Негова светлост кралят на Англия реши, че Светият Отец не може да управлява Църквата на Англия — продължава архидяконът, любезният му глас утихва до шепот, докато изрича тази възмутителна новина. — Тъй като кралят е владетел в собственото си кралство, не може да има друг владетел. Следователно кралят ще бъде Върховен глава на Църквата на Англия. Папата ще бъде възприеман като епископ, духовен водач, а не светски: Епископ на Рим.

Това е неразбираемо за мен. Гледам го напълно неразбиращо.

— Бихте ли повторили това?

Той повтаря.

— Хари ви е помолил да ми кажете това? Оповестява го пред всички чуждестранни кралски двореци? Казва на папата, че не управлява Църквата?

Архидяконът кимва, сякаш думите изневеряват и на него.

— И е съобщил на духовенството?

— Те са съгласни с него.

— Не е възможно — възразявам. Помислям си за изповедника на почитаемата ми баба. — Епископ Фишър няма никога да се съгласи. Той е дал обет да се покорява на папата. Няма да промени това, понеже Хари не се интересува от мнението на папата — помислям си за друг изтъкнат духовник, бича за еретиците, Томас Мор. — А също и други. Не е възможно Църквата да се съгласи.

— Тук не става дума за мнението на папата, а за традиционното му право — казва ми архидяконът със заучен, папагалски тон.

— Очевидно е имал правото да управлява, когато Хари го е помолил да изпрати кардинал.

— Не и сега, не и сега — казва архидяконът.

Поглеждам го с ужас.

— Това е ерес — прошепвам. — Нещо по-лошо, това е лудост.

Той поклаща глава.

— Това е новият закон — казва. — Надявам се да обясня на сина ви предимствата...

— Например какви?

— Десетък — промърморва той. — Приходите на Църквата. Парите от поклонниците, огромните богатства на Църквата. Сега те

принадлежат на короната в Англия. Ако синът ви стигне до същото свято решение, той също би могъл да управлява собствена църква, също би могъл да бъде Върховен глава, и тогава ще получи богатството на Църквата. Знам, че приходите от данъците в Шотландия са недостатъчни...

— Искате кралят на Шотландия също да отхвърли върховенството на папата?

— Сигурен съм, че ще сметне това за предимство.

— Джеймс няма да краде от Църквата — процеждам аз. — Джеймс е благочестив. Няма да се провъзгласи за шотландски папа.

— Кралят не се самопровъзгласява — опитва се да ме поправи архидяконът. — Възстановява традиционните права на кралете на Англия.

— Какво следва? — питам настоятелно. — Какви други традиционни права? Господството над жените? Подчиняването на Шотландия?

Потрепващата искрица в погледа на архидякона, когато се покланя мълчаливо, ми подсказва, че Хари е готов да предяви и тези права, ако някога успее. Онази жена го е подтикнала да се държи като разглезеното момче, каквото е открай време. Смятам, че тя допуска ужасна грешка. Показва на Хари неговата власт. Дали ще му покаже и кога трябва да спре?

* * *

Архидяконът не постига успех с Джеймс, както и очаквах.

— Той дръзна да ми намекне, че можем да реформиране Църквата в Шотландия — гневи се синът ми. Нахълтва в личния ми кабинет преди вечеря, когато съм сама, ако не се броят две дами, за една от които зная със сигурност, че е любовница на Джеймс. Тя се оттегля към пейката в прозоречната ниша и се отдалечава достатъчно, за да не ни чува. По-късно той ще й каже всичко, което иска тя да знае. Сега иска да говори с мен.

— Папата е добър приятел на Шотландия — казва той. — А брат ви нямаше възражения срещу управлението на Рим, докато не поиска оттам да обявят брака му за недействителен. Толкова е прозрачен!

Толкова позорно очевидно е към какво се стреми! Разкъсва Църквата, за да може да се ожени за своята блудница.

Не мога да споря със сина си, когато е така разгневен.

— А какво ще стане с Църквата? Не всеки духовник ще се съгласи. Какво ще стори брат ви с онези, които откажат да го приемат като Върховен глава? Какво ще стане с манастирите? С абатствата? А ако те не се преклонят пред властта му?

Откривам, че треперя.

— Навярно на духовниците ще им бъде позволено да се оттеглят — казвам. — Архидяконът каза, че ще има клетва. Всеки ще трябва да положи клетва. Навярно на онези, които не се съгласят, ще бъде позволено да се оттеглят.

Джеймс ме поглежда.

— Всички? Знаете, че това не може да стане — казва презрително. — Или има клетва, или няма. Ако откажат да положат клетвата, тогава той ще трябва да обяви това за държавна измяна, или ерес спрямо неговата Църква, или и двете. Известно ви е наказанието за държавна измяна и ерес.

— Епископ Фишър ще трябва да напусне Англия — прошепвам. — Ще трябва да се махне. Но той никога не би оставил Катерина без изповедник, без духовен съветник.

— Няма да замине — предрича Джеймс мрачно. — С него е свършено.

СЪФОЛК ПЛЕЙС, ЛОНДОН АНГЛИЯ, ЛЯТОТО НА 1532 Г.

Скъпа сестро,

Поддръжниците на Ан Болейн — роднините ѝ, които се възползваха така добре от нейното издигане, и родствениците ѝ от семейство Хауард, — стават все по-нетърпими. Тя се е настанила в покоите на кралицата, обслужват я както особа с кралска кръв. Можеш да си представиш как се чувствам, виждайки я как седи в стола на Катерина и спи в леглото на Катерина. Сега нареди да ѝ донесат накитите на Катерина от кралската съкровищница, за да ги носи при официални държавни поводи. Скъпоценностите на короната — сякаш е коронована кралица.

Казах на глас онова, което всеки си мисли: като облечеш в копринена рокля внучката на един фермер, от това тя не става кралица. Можеш да нахлузиш златна верижка на врата на прасе, и от него пак няма да излезе нищо друго освен шунка. Разбира се, всички в нашето домакинство го повториха и избухна свада с хората на дома Хауард — каквито е имало десетки досега. При това вината не е моя, защото казах само онова, което казват всички.

Както и да е, един от нашите хора, сър Уилям Пенингтън, побягнал от схватката и намерил убежище в Уестминстърското абатство, а онези злосторници от дома Норфолк хукнали след него и го убили, убили го пред олтара, опрял ръка на свещения камък, и кръвта му се проля по олтарните стъпала. Чарлс ги арестува и ги хвърли в тъмница за нарушаване на светостта на убежището и за убийство, но семейство Хауард изтичаха да кажат на краля, че техните хора защитавали честта на онази жена Ан —

сякаш тя има такава. Те се ползват с доверието и вниманието на Хари, те са новите фаворити, и сега Хари се гневи на Чарлс и мен, и не зная какво ще правим.

Трябваше да напуснем двора — един от членовете на нашето домакинство е бил убит пред олтар, но ние сме тези, които трябва да си тръгнат! Трябва да изчакаме, докато всичко отшуми, но просто нямаме пари, никога нямаме достатъчно пари, и ако Чарлс не е в двора и Хари не му отпуска постоянно издръжка, не знам как ще се справим. Пък и как мога да остана в двора, щом тя върви пред всички и се държи като кралица? Не мога да ѝ давам път. Почти непоносимо ми е да ѝ правя реверанси. А ако поиска да я обслужвам в покоите ѝ? Дали Хари ще ме направи нейна придворна дама? Колко ужасно трябва да стане положението, преди той да види, че сломява моето сърце и духа на Катерина, и унищожава всичко, което сме постигнали някога?

Разказват ми, че Коледа била много тиха и спокойна, дворът бил в Гринич, и за пръв път досега Катерина не била в двора, а сама в старата къща на Улзи, Мор. Там живее сега. Отпратиха я. Онази жена Ан обсипала Хари с подаръци, но той върнал златната чаша, която Катерина му подарила. Изпратил я обратно, сякаш Катерина е негов враг.

Изобщо не се чувствам добре, но предполагам, че е просто тревога заради всичко това. Животът ти, толкова далече от Англия и с добър син и любящ съпруг, ми се струва по-хубав от моя. Кой би помислил, че някога ще ти завиждам? Кой би си помислил, че и двете ще бъдем по-щастливи от Катерина? Моли се за нас, твоите нещастни сестри.

Мери

Освен това... говори се, че Томас Мор ще трябва да се оттегли като лорд-канцлер, защото не иска да се закълне, че Хари е законен глава на Църквата. Хари уважава съвестта на Томас и казва, че той може да напусне високия

си пост и да живее като обикновен човек. Колко от нас ще трябва да напуснат двора и да живеят като обикновени хора, когато онази жена дойде на власт като кралица?

ДЖЕДБУРГ, ШОТЛАНДИЯ ЕСЕНТА НА 1532 Г.

Яздя на юг към границите, за да се присъединя към Джеймс. Той провежда съдебни процеси, екзекутира крадци на овце и говеда, независимо дали върлуват от южната или от северната страна на границата, и това вещае война с Англия.

— Ще наложа мир в пограничните земи — казва той рязко. — Няма да спра, докато не прогоня англичаните далече от нашите стада и от кулите ни.

— Това не е начинът да го постигнеш — казвам кротко. — Не можеш да наложиш мир на хората, като ги сплашиш.

— Това беше начинът на Дъглас — отбелязва той.

— Беше.

— Мислите ли някога за него?

Усмивам се и поклащам глава, сякаш изобщо не се интересувам от Ард.

— Почти никога.

— Знаете, че трябва да опазя границите.

— Зная, и мисля, че ти си кралят, който ще го направи. Но не заплашвай Хари с война. Той само ще ти отвърне със свои заплахи. Има в живота си повече неприятности, отколкото може да преодолее. Ако продължава да се противопоставя на папата, да оскърбява лелята на императора, ще бъде обявен за еретик, и всички католически крале ще бъдат окуражавани да му обявят война. Това е моментът, в който би трябвало да се обявиш против него. Не преди това. А сега, докато се сдобива с толкова ужасна репутация, че кралете се отдръпват от него — това е най-подходящият момент да преговаряш с него за каквото пожелаеш.

— Мислех, че вие сте английска принцеса и Тюдорите винаги ще са най-важни за вас — отбелязва Джеймс. — Сменихте тона.

— Дойдох тук да донеса мир между Англия и Шотландия, но Хари направи това невъзможно — казвам искрено. — Отново и отново

му бях вярна, но той не беше верен на мен, нито на сестра ми, нито на снаха ми, неговата съпруга. Мисля, че се е превърнал в човек, на когото никой не може да има доверие.

— Вярно е — кимва Джеймс.

— Той премести снаха ми в малка къща в Бишъпс Хатфийлд и е забранил на дъщеря й да я вижда. Настанил е една блудница в покоите на майка ми. Стигна твърде далече. Не мога да подкрепя брат си, трябва да взема страната на сестрите си. Не мога да бъда на негова страна.

Джеймс ме поглежда, преценявайки смисъла на думите ми.

— И въпреки това, когато ви повика, ще хукнете при него.

— Не и този път — казвам. — Никога повече.

УЕСТОРП ХОЛ, АНГЛИЯ ЕСЕНТА НА 1532 Г.

Хари подготвя ново държавно посещение във Франция и пръска цяло състояние за рокли и скъпоценности, коне и турнири, за да впечатли Франсоа Френски (завърнал се у дома единствено благодарение на платения откуп, но по-горд отвсякога). Казах, че се чувствам твърде зле, за да отида, не мога да понеса мисълта за това и усещам такава тежест в корема и вътрешностите си, че наистина съм твърде болна, за да издържа. Не бих могла да танцувам на такова празненство, краката ми не биха се отделили от пода. Като си помисля за Позлатените поля, когато бяхме толкова млади и толкова щастливи! Не бих могла да отплавам отново за Франция с една безсрамна жена на мястото на истинската кралица.

Хари не смята да взема Катерина, дори не я е виждал тази година. Изпраща ѝ изключително студени съобщения, тя трябва отново да се премести и да отиде в Енфийлд, защото я посещават толкова много хора, че Хари се чувства посрамен. Пиша ѝ, но Чарлс казва, че не бива да отивам при нея. Това би ядосало Хари твърде много, а аз трябва да показвам лоялност към него, моя брат и крал, над всички други. Трябва да поздравявам онази жена Болейн с уважението, дължимо на най-високопоставената жена в страната. Не смея да кажа и дума срещу нея. Правя го. Правя всичко, което Хари и Чарлс искат от мен, със сърце като камък, а когато тя ми изпраща някое блюдо, се преструвам, че ям, докато стомахът ми се преобръща.

Тя постоянно се усмихва. Цялата е в усмивки и сияе с накитите на Катерина. Блясъкът ѝ е отровен.

Не съм виждала Катерина от десет месеца, не съм я виждала нито веднъж през цялата тази година, а преди я виждах всеки ден. Тя не ми пише често, твърди, че няма нищо за казване. На онова място в живота ми, където преди беше тя, сега има ужасна празнина. Сякаш е мъртва, сякаш брат ми я е изтрил от лицето на земята. Сигурно си мислиш, че преувеличавам, но наистина имам чувството, че Хари я е убил — сякаш един крал би могъл да екзекутира кралица!

Във всеки случай, няма да отида във Франция с онази жена Ан. Никой от нас няма да отиде. Научих, че никой от дамите в кралското семейство на Франция няма да я поздрави. Как биха могли? Тя е метреса на Хари, а титлата на баща ѝ е толкова скорошна, че никой не може да я запомни и всички го наричат сър Томас по навик. Единствените, на чиято компания и подкрепа може да разчита, са тези, които подкрепят амбицията ѝ: сестра ѝ, снаха ѝ и майка ѝ — а клюките твърдят, че Хари се е възползвал и от трите. Цяла Англия ги мрази. Тя и Хари трябваше да се приберат преждевременно от лятната обиколка тази година, защото я освирквали навсякъде, където я видят.

Кълна се, че понякога се събуждам сутрин и забравям, че всичко това се е случило. Мисля си, че Хари е красив крал, току-що възкачил се на трона, Катерина — обичана кралица и негова най-доверена съветница, а аз отново съм момиче, и за миг съм щастлива, а после си спомням, и започва да ми се повдига толкова ужасно, че повръщам жлъчка, зелена като завистта. Благодаря на Бог, че скъпата ни майка умря, преди да види как тази жена седи на мястото ѝ и навлича такъв позор върху сестра ни, върху нас и върху името ни.

Мери

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ЗИМАТА НА 1532 Г.

Дейви Линдзи идва в двора за турнир по поезия. Провеждаме „поетична препирня“, в която един поет на шега оскърбява друг в поредица от съчинени на момента обиди в стихотворна форма. Джеймс е остроумен и предизвиква гръмогласен смях при обидите, които отправя към другаря си, оплаквайки се от всичко: започва от ужасното му хъркане и стига до възмутителните твърдения, че Дейви „краде“ римите си от книга. Дейви отвръща с настойчив ропот срещу постоянните похождения на Джеймс по жени. Затискам ушите си с ръце и казвам, че не искам да чувам нищо повече, но Джеймс се смее и казва, че Дейви говори единствено истината и че той, Джеймс, трябва да се ожени, или отново ще насели голите и пусти гранични земи между Англия и Шотландия с малки Джеймсовци.

След като смехът и поезията приключват, има танци и Дейви идва да ми целуне ръка и да гледа танцьорите до мен.

— Той не е по-лош от който и да е млад човек — казвам.

— Съжалявам, че трябва да изразя несъгласие с вас — казва Дейви. — Но той е по-лош. Всяка нощ потегля с коня си да посети някоя жена в града или извън него, а когато не отива отвъд стените на двореца, е с някоя от прислужничките или дори с някоя от дамите. Той е похотлив като заек, ваша светлост.

— Той е много красив — казвам благосклонно. — И е млад мъж. Зная, че дамите ми флиртуват с него: как да ги отхвърли?

— Добре е да го ожените — казва Дейви.

Кимвам.

— Знам. Вярно е.

— Принцеса Мери никога няма да бъде подходяща за него — казва Дейви решително. — Съжалявам, че обсъждам семейството ви, ваша светлост, но племенницата ви няма да свърши работа. Титлата ѝ е ненадеждна. Положението ѝ не е сигурно.

Вече не мога да възразя на това. Хари не взе собствената си законна дъщеря на държавно посещение във Франция; взе незаконородения си син, Хенри Фицрой, и го остави там да гостува на собствените деца на краля на Франция, сякаш е принц по рождение. Никой не може да бъде сигурен каква титла ще бъде дадена на Хенри Фицрой в следващия момент, но Хари дава вид, че го подготвя да бъде кралска особа. Никой не може да бъде сигурен, че принцеса Мери ще запази титлата си, никой дори не знае дали една принцеса може да бъде лишена от титлата си. Никой крал в историята на света не се е опитвал да направи подобно нещо преди.

— Тя е родена с кралска кръв. Никой не може да отрече това.

— Уви — е единственото, което той казва.

Мълчим за минута.

— Имате ли вести от собствената си дъщеря, лейди Маргарет? — пита внимателно Дейви.

— Арчибалд не ѝ позволява да идва при мен. Настанил я е на служба при лейди Ан Болейн — усещам как устата ми се присвива презрително, и овладявам изражението си. — Тя се ползва с висшето благоволение на вуйчо си, краля. Говори се, че това е достойно за завист положение.

— Младият Джеймс иска да се ожени за дъщерята на френския крал — отбелязва Дейви. — Тази възможност се обмисля от години, тя има богата зестра, а това е Старият съюз.

— Това няма да се хареса на Хари — предричам. — Няма да иска Франция да се меси в делата на Шотландия.

— Няма нужда да се месят — заявява Дейви. — Тя идва, за да бъде негова съпруга, не е регент. Освен това имаме нужда от парите, които тя ще донесе. Няма да получите зестра като нейната от шотландски момичета като Маргарет Ърскин!

— В такъв случай нека да е принцеса Мадлен Френска — казвам. — Освен ако не чуем добри вести от Англия?

Дейви Линдзи ме поглежда с иронична усмивка.

— Надявате се на добри вести от Англия?

— Всъщност не, вече не. Вече никога не получавам добри новини от Англия.

ДВОРЕЦЪТ ХОЛИРУДХАУС, ЕДИНБУРГ ШОТЛАНДИЯ, ПРОЛЕТТА НА 1533 Г.

Не получаваме добри новини. Самият Хари ми пише на Нова година:

Сестро,

С огромно удоволствие Ви пиша, за да Ви съобщя, че се ожених за маркизата на Пемброук, лейди Ан Болейн, дама с неоспорима добродетел и прекрасна репутация, която се съгласи да стане моя съпруга, тъй като предишният ми съюз не беше истински брак — както всеки учен човек вече потвърждава. Кралица Ан ще бъде коронована през юни. Вдовстващата принцеса на Уелс ще живее тихо и скромно в провинцията. Нейната дъщеря, лейди Мери, ще бъде уважавана дама и ще служи в покоите на кралицата.

ДВОРЕЦЪТ ЛИНЛИТГОУ, ШОТЛАНДИЯ ЛЯТОТО НА 1533 Г.

При това положение мисля, че е свършено.

Свършено е, напълно свършено, за Катерина. Моята съперница и моята сестра, моята противница и приятелка, е довършена с този последен удар по гордостта ѝ, по името ѝ, по самото ѝ същество. Местят я отново, този път в стар, зле поддържан епископски дворец, Бъкдън в Кембриджшър, с оскъдна прислуга и твърде малка издръжка, за да може да поддържа положението си като кралица. Отново е бедна, точно като навремето, когато се хранеше със стара риба. Чувам, че все още носи власеница под роклите си, а сега кърпи ръкавите си и обръща подгъвите на роклите си. Но този път не може да се уповава на доброто си име и на младежкия си кураж и да се надява на по-добри дни. Сама е. Изповедникът ѝ, епископ Фишър, е под домашен арест, не пускат дъщеря ѝ при нея. На лейди Мери не е позволено да вижда майка си; не може дори да отиде в двора, освен ако не прави реверанси на Ан Болейн като на кралица.

Тя е вярна дъщеря на майка си.

Няма да направи това.

Аз съм в по-добро положение от двете си сестри. Вкопчвам се в тази малка радост, така упорито, както когато бяхме момичета, състезаващи се за надмощие. Омъжена съм за добър човек, седя в малката си каменна стая най-горе в моя замък, виждам страната си в мир около мен, а синът ми е признат, законен крал. Искане ми се да се бях сбогувала с Катерина, дори не знаех, че е трябвало да се сбогувам и с Мери, докато не получих писмото ѝ:

Скъпа сестро,

Болката в корема ми се влошава; чувствам някакъв израстък вътре и не мога да ям: съмняват се, че ще дочакам Коледа. Коронацията ми беше спестена — венчавката се

проведе тайно, защото коремът на тази жена растеше, — и се съмнявам, че ще дочакам раждането на копелето на Болейн. Да ми прости Господ, но се моля тя да пометне и издуването на корема ѝ да е причинено от камък като на моя. Пиша на Катерина, но четат писмата ми и тя не може да отговаря, така че не знам как е. За пръв път в живота си не зная как е тя и не съм я виждала от почти две години.

Сега ми се струва, че след като бяхме три момичета заедно, с толкова много неща, на които да се надяваме, светът, който доведе трите ни до това положение, се оказва жесток и суров. Когато мъжете имат власт над жените, жените могат да бъдат много принизени — и точно така се случва. Прекарвахме времето си, като се възхищавахме и си завиждахме една на друга, а трябваше да се напътстваме и закриляме взаимно. Сега аз умирам, ти живееш с мъж, който не е твой съпруг, истинският ти съпруг е твой враг, дъщеря ти се е отчуждила от теб, а Катерина изгуби битката си срещу принца, за когото се омъжи по любов. Какъв е смисълът на любовта, ако тя не ни прави добри? Какъв е смисълът да бъдем сестри, ако не се закриляме взаимно?

М.

БЕЛЕЖКА НА АВТОРА

Както показва списъкът с книги, съществуват малко биографии на Маргарет, вдовстващата кралица на Шотландия. Много от разказите за нея са открито враждебни. Тя страда (както толкова много жени в историята) от това, че сведенията за нея са толкова оскъдни, че често не знаем какво е правила, и почти никога не знаем какво е мислела. Пъзелът на историята ни предоставя картина на резки промени на политическия курс и верността, и затова множество историци са приемали, че тя трябва да е била или неспособна да се справи, или нерационална. Обясняват това, като предполагат, че е била завладяна от мегаломания или похот, или по-просто (и традиционно) като типични действия на непостоянна жена.

Разбира се, отхвърлям твърденията за „природата“ на жените (особено ако се твърди, че те са слаби в морално и интелектуално отношение), а в случая на Маргарет, мисля, че е била, без съмнение, по-задълбочена и с по-стратегическо поведение, отколкото моделът на женско поведение тип „вълчица/глупава жена“. Този роман предполага, че Маргарет вероятно е направила най-доброто, което е могла в обстоятелства, непреодолими за много хора — мъже и жени. Всеки, стремящ се към власт в Европа през периода на късното Средновековие, сменя страните, на които е верен, със забележителна бързина и безчестие. За Маргарет, подобно на нейните врагове и приятели от мъжки пол, единственият начин да оцелее е бил да сменя съюзниците си, да заговорничи срещу враговете си, и да действа колкото е възможно по-бързо и неочаквано.

Тя е родена през 1489 г. като второ по ред дете от уговорения брак на Елизабет Йоркска — Плантагенет от предишната кралска фамилия — и Хенри Тюдор, победителят от битката при Бозуърт, и вярвам, че това чувство за принадлежност към първото поколение на една нова династия, е било толкова силно за нея, колкото и за по-добре известния ѝ брат Хенри VIII, вдъхвайки им както чувство за собствената им важност, така и несигурност. Мисля, че тя може би

винаги е имала чувство за собствената си значимост, като най-голямото момиче в династията на Тюдорите, и за малоценност; като жена, а не една от важните наследници на Тюдорите. Тя е по-невзрачната по-голяма сестра на момиче, което ще се превърне в прочута красавица, а после в млада съпруга на много по-възрастен съпруг в брак, уреден с цел политическа облага.

Написах историята ѝ в художествена форма, в първо лице сегашно време, защото исках да мога да се възползвам от горното психологическо обяснение и да го покажа в образа ѝ. Исках да опиша вътрешните ѝ преживявания по време на три брака, за които имаме сведения само как са изглеждали пред хората. Няма сведения какво е изпитвала, когато изгубва попечителството над дъщеря си Маргарет, нито как се е чувствала, оставяйки сина си Джеймс, нито за скръбта ѝ при смъртта на Александър. Правилата за писане на историята диктуват, че един историк може само да прави предположения за емоциите ѝ; но за един романист е позволено, всъщност задължително, да пресъздаде тяхна версия. Именно тогава историческият роман — една хибридна форма — прави нещо, което намирам за дълбоко интересно — взема историческите сведения и ги преобръща отвътре навън; вътрешният свят обяснява външните данни.

Някои сцени в този роман са исторически факт. Пристигането на Маргарет в замък Стърлинг, когато незаконните деца на съпруга ѝ изтичват да я посрещнат, е взето директно от написаната от Мария Пери биография:

Маргарет, която сигурно е чувала истории за „миналото“ на съпруга си, била потресена да открие, че замъкът, който получава като сватбен подарък, се използва като „детска стая“ за незаконните деца на краля. Те били общо седем. (Пери, с. 45)

Има сведения и за дълбоката религиозност на съпруга на Маргарет, чувството му за вина и похотливостта му. Истинска трагедия в младия ѝ живот е смъртта му при Флодън, а кражбата на тялото му като трофей е истина, и действително е наредена от снахата на Маргарет, Катерина Арагонска.

Това е трагичен епизод от историята, но колко вдъхновяващ за един романист! Представата как Катерина издава заповед да не се вземат пленници — на практика, заповед да бъдат убивани ранените и мъжете, опитващи се да се предадат — срещу съпруга на зълва си, ме

вдъхнови да разкажа историята в този роман като историята на трите сестри: красивата и разглежена вдовстваща кралица на Франция, добре известната Катерина Арагонска, чието царуване започва с такива надежди и завършва в печал, и почти непознатата Маргарет, чийто живот е борба за политическа власт и лично щастие.

Имайки предвид това, бях поразена как техните три истории се преплитат и се отразяват една на друга. И трите преживяват уредени бракове, овдовяват, и втория път се омъжват за мъже по свой избор. И трите губят невръстни деца. И трите зависят от благоволението на Хенри VIII, и трите изгубват това благоволение, и трите са застрашени от издигането на Ан Болейн. Всички са принцеси по рождение, но изпадат в дългове и дори крайна бедност. Срещат се като три момичета преди женитбата на Катерина, а после отново като овдовели жени, когато Маргарет се връща в Лондон; те действат заедно, когато молят за помилването на чираците.

За жена от династията на Тюдорите е необичайно да се надява на любов в брака. Специалистите по обществена история биха казали, че браковете на личностите от елита почти винаги са били предварително уредени договори, чак до XVIII век. В лицето на Маргарет и сестра ѝ Мери обаче виждаме две жени от рода на Тюдорите — всъщност две принцеси от династията на Тюдорите — със силни романтични стремежи, които действат независимо, дори се опълчват на своите настойници-мъже. Маргарет е удивително съвременна жена в желанието си да се омъжи по любов, да се разведе с един неудовлетворяващ съпруг, и да се омъжи отново, и въпреки това да се надява да си върне политическата власт и попечителството над децата си. Фактът, че успява да направи всяко едно от тези неща в един свят, където законът и Църквата служат на мъжете, в страна, където цари жестокост и е опасна, във време, когато нито Шотландия, нито Англия са имали властваща кралица, е свидетелство не за неразумност, а за решителност, умение и пламенност.

Чувствата на Маргарет към тримата ѝ съпрузи могат да бъдат само предмет на предположения при липсата на каквито и да е сведения от първо лице. Предполагам, че постепенно е обикнала съпруга, направил я кралица, и навярно е скърбила дълбоко за загубата му. Със сигурност се твърди, че никога не е говорила открито за него след смъртта му. Това, че е била дълбоко и катастрофално влюбена в

Арчибалд Дъглас, се демонстрира от онези нейни действия, за които има запазени сведения — женитбата в тесен кръг, опитът да го издигне до място в съвета, и помиряванията им. Кошмарното им бягство към Англия е такова, каквото го описвам, но защо той остава в Шотландия и дали още от самото начало на брачния им живот е възнамерявал да ѝ изневери, е нещо, което историците все още не знаят, и може никога да не открият. Знаем, че е наричал Джанет Стюарт своя съпруга, и че са имали дъщеря, която е взела името му; но той се връща неведнъж при Маргарет. В романа предполагам, че тя винаги е изпитвала привличане към него, въпреки изневерите и нелоялността му; със сигурност знаем, че е мислила за него на смъртното си легло:

Желая... да помолите краля да бъде милостив към графа на Ангъс. Моля Бог за милост заради това, че така оскърбих графа. (Хенри VIII, Писма и документи, том 16, октомври 1541, с. 1307)

Моите благодарности към историците, проучвали тази прекрасна героиня и нейните времена; следва списък на книгите, които ми помогнаха да създам това художествено описание на Маргарет. Освен това посетих местата, където е живяла най-дълго, и силно препоръчвам посещение в замъците и дворците на Шотландия. Порутени или реставрирани, те са наистина прекрасни, подходящ декор за историята на такава сложна и интересна жена.

БИБЛИОГРАФИЯ

Александър, Майкъл Ван Клийв. *The First of the Tudors: A Study of Henry VII and his Reign* (London: Groom Helm, 1981, first published 1937).

Андерсън, Уилям. *The Scottish Nation; or the Surnames, Families, Literature, Honours, and Biographical History of the People of Scotland: Vol. I* (Edinburgh: Fullarton, 1867).

Бийкън, Франсис. *The History of the Reign of King Henry VII and Selected Works* (Cambridge: Cambridge University press, 1998).

Баръл, А. Д. М. *Medieval Scotland* (Cambridge: Cambridge University Press, 2000).

Бърнард, Дж. У. *The Tudor Nobility* (Manchester: Manchester University Press, 1992).

Безант, Уолтър. *London in the Time of the Tudors* (London: Adam & Charles Black, 1904).

Бингам, Каролайн. *James V: King of Scots* (London: Collins, 1971).

Бюканън, Патриша Хил. *Margaret Tudor — Queen of Scots* (Edinburgh: Scottish Academic Press, 1985).

Карол, Лесли. *Inglorious Royal Marriages: A Demi-Millennium of Unholy Mismatch* (New York: New American Library, 2014).

Кавъндиш, Джордж, и Локиър, Роджър, съст. *Thomas Wolsey. Late Cardinal: His Life and Death* (London: The Folio Society, 1962, first published 1810).

Чапман, Хестър У. *The Sisters of Henry VIII* (London: Jonathan Cape, 1969).

Краймс, С. Б. *Henry VII* (London: Eyre Methuen, 1972).

Клермонт, Франческа. *Catherine of Aragon* (London: Robert Hale, 1939).

Кларк, Дебора. *The Palace of Holyroodhouse: Official Souvenir Guide* (London: Royal Collection Trust, 2012).

Купър, Чарлс Хенри. *Memoir of Margaret: Countess of Richmond and Deby* (Cambridge: Cambridge University Press, 1874).

Кокс, Ейдриън. *Linlithgow Palace: Official Souvenir Guide* (Edinburgh: Historic Scotland, 2010).

Кънингам, Шон. *Henry VII* (London: Routledge, 2007).

Доусън, Джейн Е. А. *Scotland Re-Formed 1488-1587* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007).

Диксън, Уилям Хепуърт. *History of Two Queens: Volume II* (London: Hurst and Blackett, 1873).

Доналдсън, Гордън. *Scotland: James V to James VII* (Edinburgh: Oliver & Boyd, 1965).

Дъглас, Гавин, и Смол, Джон. *The Poetical Works of Gavin Douglas, Bishop of Dunkeld, with Memoir, Notes and Glossary by John Small, M. A., F. S. A. Scot.: Volume First* (Edinburgh: William Patterson, 1874).

Елтън, Дж. Р. *England Under the Tudors* (London: Methuen, 1955).

Фелоус, Николас. *Disorder and Rebellion in Tudor England* (Bath: Hodder & Stoughton Educational, 2001).

Гудуин, Джордж. *Fatal Rivalry: Flodden 1513; Henry VIII, James IV and the Battle for Renaissance Britain* (London: Weidenfeld & Nicolson, 2013).

Грегъри, Филипа, Болдуин, Дейвид, и Джоунс, Майкъл. *The Women of the Cousins' War: The Duchess, the Queen, and the King's Mother* (London: Simon & Schuster, 2011).

Гън, Стивън. *Charles Brandon: Henry VIII's Closest Friend* (Stroud: Amberley, 2015).

Гай, Джон. *Tudor England* (Oxford: Oxford University Press, 1988).

Харис, Джордж. *James IV: Scotland's Renaissance King* (London: Amazon, 2013).

Харви, Нанси Ленц. *Elizabeth of York: Tudor Queen* (London: Arthur Barker, 1973).

Хей, Денис. *Europe in the Fourteenth and the Fifteenth Centuries: Second Edition* (New York: Longman, 1989, first published 1966).

Хътчинсън, Робърт. *Young Henry: The Rise of Henry VIII* (London: Weidenfeld & Nicolson, 2011).

Инес, Артър Д. *England Under the Tudors* (London: Methuen, 1905).

Джоунс, Майкъл К., и Ъндъруд, Малкълм Дж. *The King's Mother: Lady Margaret Beaufort, Countess of Richmond and Derby* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003).

Джоунс, Филипа. *The Other Tudors: Henry VIII's Mistresses and Bastards* (London: New Holland, 2009).

Кеселринг, К. Дж. *Mercy and Authority in the Tudor State* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003).

Крамър, Кийра К. *Blood Will Tell: A Medical Explanation of the Tyranny of Henry VIII* (Indiana: Ash Wood Press, 2012).

Лайсънс, Ейми. *Elizabeth of York: The Forgotten Tudor Queen* (Stroud: Amberley, 2013).

Лайсънс, Ейми. *In Bed With the Tudors: The Sex Lives of a Dynasty from Elizabeth of York to Elizabeth I* (Stroud: Amberley, 2012).

Линдзи, Робърт. *The History of Scotland: From 21 February, 1436 to March, 1656* (Edinburgh: Baskett, 1728).

Лайл, Леанда де. *Tudor: The Family Story* (London: Chatto & Windus, 2013).

Лоудс, Дейвид. *Henry VIII and his Queens* (Stroud: Sutton, 2000).

Лоудс, Дейвид. *Henry VIII: Court, Church and Conflict* (London: The National Archives, 2007).

Лоудс, Дейвид. *Mary Rose: Tudor Princess, Queen of France, the Extraordinary Life of Henry VIII's Sister* (Stroud: Amberley, 2012).

Макдугъл, Норман. *James IV* (Edinburgh: John Donald, 1989).

Макей, Лорън. *Inside the Tudor Court: Henry VIII and his Six Wives through the writings of the Spanish Ambassador, Eustace Chapuys* (Stroud: Amberley, 2014).

Матингли, Гарет. *Catherine of Aragon* (London: Jonathan Cape, 1942, first published 1941).

Мърфи, Бевърли А. *Bastard Prince: Henry VIII's Lost Son* (Stroud: Sutton, 2001).

Нюкъм, Д. Дж. *Henry VIII and the English Reformation* (London: Routledge, 1995).

Пол, Джон Е. *Catherine of Aragon and her Friends* (London: Bums & Oates, 1966).

Пери, Мария. *Sisters to the King: The Tumultuous Lives of Henry VIII's Sisters — Margaret of Scotland and Mary of France* (London: Andre Deutsch, 1998).

Плаудън, Алисън. *House of Tudor* (London: Weidenfeld & Nicolson, 1976).

Портър, Линда. *Crown of Thistles: The Fatal Inheritance of Mary Queen of Scots* (London: Macmillan, 2013).

Рийд, Кониърс. *The Tudors: Personalities & Practical Politics in 16th Century England* (Oxford: Oxford University Press, 1936).

Рийз, Питър. *Flodden: A Scottish Tragedy* (Edinburgh: Birlinn, 2013).

Ридли, Джаспър. *The Tudor Age* (London: Constable, 1988).

Садлър, Джон, и Сердивил, Роузи. *The Battle of Flodden 1513* (Stroud: The History Press, 2013).

Скарисбрик, Дж. Дж. *Henry VIII* (London: Eyre Methuen, 1968).

Сърл, Марк, и Стивънсън, Кенет. *Documents of the Marriage Liturgy* (New York: Pueblo, 1992).

Сиуърд, Дезмънд. *The Last White Rose: Dynasty, Rebellion and Treason* (London: Constable, 2010).

Шарп, Кевин. *Selling the Tudor Monarchy: Authority and Image in 16th Century England* (London: Yale University Press, 2009).

Саймън, Линда. *Of Virtue Rare: Margaret Beaufort, Matriarch of the House of Tudor* (Boston: Houghton Mifflin, 1982).

Симънс, Ерик Н. *Henry VII: The First Tudor King* (New York: Muller, 1968).

Смит, Лейси Болдуин. *Treason in Tudor England: Politics & Paranoia* (London: Jonathan Cape, 1986).

Собъртън, Силвия Барбара. *The Forgotten Tudor Women: Margaret Douglas, Mary Howard & Mary Shelton* (North Charleston: CreateSpace, 2015).

Старки, Дейвид. *Henry: Virtuous Prince* (London: Harper Press, 2008).

Старки, Дейвид. *Six Wives: The Queens of Henry VIII* (London: Chatto & Windus, 2003).

Томас, Пол. *Authority and Disorder in Tudor Times, 1485-1603* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999).

Върджил, Полидор, и Елис, Хенри, съст. *Three Books of Polydore Vergil's English History: Comprising the Reigns of Henry VI, Edward IV and Richard III* (London: Camdon Society, 1844).

Уорник, Рета М. *The Rise and Fall of Anne Boleyn* (Cambridge: Cambridge University Press, 1989).

Уиър, Алисън. *Elizabeth of York: The First Tudor Queen* (London: Jonathan Cape, 2013).

Уиър, Алисън. *Henry VIII: King and Court* (London: Jonathan Cape, 2001).

Уиър, Алисън. *The Lost Tudor Princess: A Life of Margaret Douglas, Countess of Lennox* (London: Vintage, 2015).

Уиър, Алисън. *The Six Wives of Henry VIII* (London: Bodley Head, 1991).

Уайт, Робърт. *The Battle of Flodden, Fought 9 Sept. 1513* (Newcastle-upon-Tyne: The Society of Antiquaries of Newcastle-upon-Tyne, 1859).

Уилямс, Патрик. *The Tragic Story of Henry VIII's First Unfortunate Wife* (Stroud: Amberley, 2013).

Уилсън, Дерек. *In the Lion's Court Power, Ambition and Sudden Death in the Reign of Henry VIII* (London: Hutchinson, 2001).

Йомън, Питър. *Edinburgh Castle: Official Souvenir Guide* (Edinburgh: Historic Scotland, 2014).

Йомън, Питър, и Оуен Нърсти. *Stirling Castle, Argyll's Lodging and mark's Work: Official Souvenir Guide* (Edinburgh: Historic Scotland, 2011).

ПЕРИОДИЧНИ ИЗДАНИЯ

Дюхърст, Джон. „*The Alleged Miscarriages of Catherine of Aragon and Anne Boleyn*“, *Medical History*, Vol. 28, Iss. 1 (1984) '49-56.

Уитли, Катрина Банкс, и Крамър, Кийра. „*A new explanation for the reproductive woes and midlife decline of Henry VIII*“, *The Historical Journal*, Vol. 53, Iss. 4 (2010): 827–848.

ДРУГИ

Henry VIII: Letters and Papers, accessed online: <http://www.british-history.ac.uk/search/series/letters-papers-hen8>

Издание:

Автор: Филипа Грегъри

Заглавие: Три сестри, три кралици

Преводач: Деница Райкова

Година на превод: 2016

Език, от който е преведено: Английски

Издание: Първо

Издател: Еднорог

Град на издателя: София

Година на издаване: 2016

Тип: роман

Националност: Английска

Редактор: Боряна Джанабетска

Художник: Христо Хаджитанев

ISBN: 978-954-365-188-7

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/2587>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.